

તેમ હોય કામલુ એમા આપની શુદ્ધિ ચાહી સકતી નથી માટે તેમા રિને
ઉકા ઉત્તરનાની હાથ જરૂર નથી

તા. ૪ થી મે વરશાક સુદ ૯ ને સોમવારે અને તા. ૧૪ મી મે
૧૯૧૪ સન ૧૯૭૦ વરશાક ૧૬ ૫ ને શુક્રવારે કડવા પાગલર જાનિમા
મે મુશિશિય સન્નારીઓના યુનારથામા અસાન થયા છે તે જાની અમને
ધની દીનગીરી થાય છે આ એ યુનારીઓના લગ્ન ઉત્તમ માનાને નામે
નિકનના એક તીથિના રૂને થયા નયોના, તેથી અધ અધ્યાત્મ અને બોગા
પાગીનશને ભરમારી પોતાનું પે ભરનાર આલ્લયુ, પુનરીઓ પ્રલામે અને
ઉત્ત સન્નારીઓના મૃત્યુનો દોષ માતાજીને માથે મુકી પોતાનો સ્વાર્થ માધના
પુરના પ્રપત્ન કરશે માતાજીએ કટાકેવા વગે તેઓના લગ્ન નહીં થાયથી
માતાજીના યુનાસાનુજ આ પતિજામ છે એમ તેઓ હવે પ્રતિપાદન કરશે
પર અમને વિશ્વાસ છે કે અમારા પાગલર નધુએ મના ધણા પોતાનું કીન
સમજતા થયા છે-તેઓની આખો પ્રુત્તી થઈ છે તેથી સ્વાધ સાધુઓના
દરેમુપર અધ થઈ નહીં ગમતા સત્ય વાતજ મદલુ કરના ઉત્સુક ગરેશે
તેઓને સાદુ સમજાવે કે આરા અમગ મૃત્યુ ધણાએ બીજા સ્ત્રી પુરોના
થયા છે અને થાય છે (દાખના આપનાની જરૂર નથી) કે જેઓના લગ્ન
માતાજીના નામે મહાકેવા લગ્નમા થયા હતા ત્યારે તેમના મૃત્યુનું કારણ માતા
જીનો ક્રોધ કેમ નનારી સમશે / દુનીવાની રતમાગ ચાહી જતર છે તેમા
જન્મ અને મનુ થયા કરે છે તેના કારણ સ્વાર્થાઓ પોતાને મન ગમતા
મનાવે છે

અ સૌ ગહેન ચંદનગવરી મહાશય મોહનનાન નીજેનદાસ,
બી ની એન્ડ સી આઈ રેલવેના રતનામ વિભાગના ડીસ્ટ્રીક્ટ ટ્રાફીક સુપ
નીએન્ડ સાહેબના હેડ ક્વાર્ટર્સની પુત્રીના લગ્ન ગયા વર્ષના શીયાગામા ભર
ના શેકે નધુ ધોબણુ તનાકુનામ નામથી અખા ભરય છંદનામા અને
કારીયાનામા મુખસીદ્ધ કુટુમ્બ માં પુત્રીના વનમાખીદાસ સાથે થયા
હતા તથા અ સૌ એહેનવિયા લક્ષ્મી પા મુગજીઆઈ પ્રમુગસ જવેરીની
પુત્રીના વમ ભાનગર નિામી રા હરજીવનદાસ ભગવાનદાસ હાન મુલાઈ
મધ્યે પાયલોની પર ધર્મ વિજય જીવજીનાના માનીમતા દનિષ્ટ પૂ. મા
અમરતવાય સાથે સવત ૧૯૬૭મ થયા હતા માં અમરતવાન હાન,
મુલાઈમાં ગ્રાંટ મેડીફુલ રેવેનમાં ચોથા વર્ષમા નિઘાર્યા છે ઉકત નન્ને
અન્નારીઓનિહાન હતી સાન લેખે લખી સકતી હતી અનેપોતાની બાળી

तत् सत् परमात्मने नमः ॥

કડવા હિતેચ્છુ.

કડવા પાર્શ્વદેવીની ઉત્તતી અર્થે નિકળતું આ માસીક છે.

જેમાં અન્ય કોમને ઉપયોગી વિષયો પણ અર્થાય

છે. જ્ઞાતિ અને પરજાતિના વિદ્વાનોના લેખો

જોમાં આવે છે. પરસ્પર જ્ઞાતૃભાવ વધે

જોવા લેખોને ખાસ સ્થાન આપ.

વામાં આવે છે.

પુરતક ૫ મું.

જુન સન ૧૯૨૪

અંક ૬ થી.

કન્યાની અછત.

હિંદુસ્થાનમાં દર દસ વર્ષે વરલીની ગણતરી થાય છે. તે ઉપરથી દેશના
જુદા જુદા પ્રાંતોમાં, દર દાનર પુરુષોએ સ્ત્રીઓનું પ્રમાણ કેટલું આવે છે
તે નિચે આંકવામાં આવ્યું છે.

પ્રાંતનું નામ	સન ૧૮૮૧	સન ૧૮૯૧	સન ૧૯૦૧	સન ૧૯૧૧
મગાલ.	૬૬૮	૬૭૩	૬૬૦	૬૪૫
પીલાર.	૧૦૨૪	૧૦૪૦	૧૦૪૭	૧૦૪૩
મુંગામ.	૬૩૮	૬૩૮	૬૪૫	૬૩૩

રાયપરના કડવાપાટીદારના પંચની

ઉત્તાણી.

આ ઉત્તાણી ગાંધી - ૭ મે ૧૯૧૪ મંજૂર ૧૯૭૦ના નિર્ણય મુદ્દ ૮ ને નીચે નક્કર કરાવવા મદદ નાનકડાની વાડીમાં જમા કરાવી જમણી પાટી પૂરીનું હતું તેનો કાપ સેક એમનાથ ભુવંદરાજ એ દરબાણને ૧૦૦ - ૩ ના ટીકામે ના પાડતો સગસગ ૩૦૦ માણનોએ તે ઉત્તાણીમાં ભાગ લીધો હતો

ઉત્તાણીમાં કેટલાક નિયમ સાચરાવતો આગ્રહ મુક્ત અપરન અગસાપન હતો જમણીમાં ભાગ પેનાને જેની હાથ લેખ તેમણે અમુક દીવસમાં નામ નોંધાવી પેના ભરી જવા તે દીવસ પડી જેની મજૂર ઉત્તા ઉત્તાણીમાં ભાગ પેનાની સાથ તેના પાસેથી ઉત્તાણીના એ દીવસ પેટેના સુધી એક આનો સ્થરે લેવાનો કરાવ હતો ઉત્તાણીને દીવસેજ જેની મજૂર થય તેને એ આના વગરે એટલે સસા આઠ આના આવાનો કરાવ પ્રધો હતો જમણી રખતે ઉત્તાણે શરીરે મેસનુ, એ કરાવને જેણે માન નહાતુ આગ્રહ તેમના હાથ-કામ-પર-જામ-સ-દક્ષિણાના કરાવ પાડી હતી રૂવગાને પીરસાઈ જાય નહી ત્યા સુધી ફોર્મએ જમણાનું શરૂ કરતુ નહી, એ નિયમ ઉત્તાણ માતાણની જય જેવાવને પાળ્યો હતો તેમજ સધળા જમી નદ અને હાથ ધોઈ પગરે નહી ત્યા સુધી પગથાથી ઉગી જતુ નહી એ નિયમ પણ ધણે અરે સચરાવે હતો ફોર્મએ ૭૬૫ નહી એ નિયમ પાળવાને મટે વધારે-આથદ કરીને પીગસતુ નહી એ નિયમ, પહેલા પાગવાની જરૂર છે તે પર મુરતુ અથ અપાથુ નીચતુ હતા જેટલા નિયમ પગાવા છે તે ગંદ પ્રસાપાન હતા એમનો કહેનુજ જોઈએ

આ ઉત્તાણી ઉદેશ શો હતો તે જાણવાની ખાસ જરૂર છે હાલમાં માનમાં અને ના નિયમ જ્યા જેસ છે એમને તેમની જગ્યાએ આ ઉત્તા

નીચીનાં સુખ સંપત્તિમાં વૃદ્ધિ થાય એવા કાંઈ પણ કાર્યમાં હમેશાં ભાગ લેવાને તત્પર હતી. તેમનું વય વીસ વર્ષની અંદર હતું. દુષ્ટ કાળે તેમને કાળીયો કાધી ના હોત તો તેઓ પોતાની જાનિમાં દીપ્તી નીકળત એવો અમને લાગેલો હતો. પરમેશ્વર તેમના આત્માને શાંતિ આપે એજ અમારી ઇશ્વર પ્રત્યે પ્રાર્થનાઓ, અને જે કુટુંબમાંથી આ સ્ત્રી રત્નો દીનથી લેવામાં છે તે કુટુંબો પ્રત્યે અમારી દીલસોહ્તા હોય તેમની દીકરીમાં અમે ભાગ લઈએ છીએ. અમે જીલ્લું શું કરી કાઢીએ ?

તા. ૨૪ મી મે ૧૯૧૪ સં. ૧૯૭૦ ના વરદશક વર ૧૮ ને રત્નોપારે અત્રેની જ્ઞાનિના ઝોઠે બોમીલાલ જયલાલના એક પુત્ર ઉમર વર્ષ ૧૦ નું આકાળે મૃત્યુ થયું છે જેથીનિમિત્ત કુટુંબમાં બારે શોક પ્રસર્યો છે. મરનાર જ્ઞાતક હુદિમાન જણાતો હતો. ધોતક વખતથી તેની નખીઅત કીક રોગેલી નહોતી. આ જાગના અવસાન માટે તેના કુટુંબની દીકરીમાં ભાગ અહ અમે તેના આત્માને ઇશ્વરશાંતિ આપે એમ હૃદયે છીએ.

ખેતી કરવાને ઉભી થયેલી કંપની.

આપણા સોડામાં મનના સાંકડાપટ્ટાથી અને સ્વાસ્થ અવેશનાને લીધે આપણે ભાગીદારીમાં કામ કરી શકતા નથી, એ આપણી અવનિર્ણય હુજ છે. પ્રાચીન પ્રજા-દરેક નાનાં મોટાં કામ એક કરનાં વધારે માણસો એકઠા મળીને ભાગીદારીમાં-કંપની કરીનેજ કરે છે, તેના બાલ સ્વરૂપનું આપણે અનુકરણ કરીએ છીએ એવા પ્રત્યક્ષ પુરાવા એવા હોય તો મોટાં શહેરના જમીનમાં દુકાનોનાં પાટીયાં વાંચતા અમુક ટ્રેડિંગ કંપની, વ્યાસ કંપની, રીસ બાર કંપની, મોડ્યુલીસ કંપની, ડી. સી. કંપની, મરેના કંપની વગેરે આમાં ઉંચા ઉતરીને જોઈએ તો જણાશે કે આ સધળી કંપનીઓ દરેકાક વપને સખાવડે ખરી, પણ તે એકજ મજબૂતનો બંધો કે વેપાર હોય છે. એમાં કંપની જેનું ભાગીદાર હોય છે. કલ્યાણ ધર્મ જે મજબૂત સારાજનમાં સારું મળી ધર્મ બંધો સવારે છે તો તેમનીભાગીદારી સચિત્પાંજુ જોયવા લાગી નથી. કલ્યાણ વખતમાં એકદ જે જામ-જામને એકદ બે મરીનમાં પણ-એક ખીચનાં

તેમને સહાસ પજ્જ મનુષ્ય કરતા પ્રાણીનો નિશોર હોય છે તેઓ બેગા હોય છે તેથી તેમના ગામમાં આવનારા ગામડાના વેપારીઓ તેમને ગમે તે બહાને ઉતરીને-તેમના કરતા સગાઈ-દોઢી-મમળી કમાઈ વગર મહેનતે કરી લે છે એક ખેડુત આખા વર્ષમાં મહેનત કરીને ૧૦૦ મણ અનાજ પેદા કરી ૨૦૦ રૂ મુશ્કેલીથી આમલન કરે છે ત્યારે તેમની પેદાશનો ખરીદનાર વાણીનો હબ્બરની કમાણી ધ્રે છે વાણીનો અમાન ખેડુની અમાનતાનો દરેક રતિ-દરેક પ્રસંગે લાભ લે છે એ અમાન હોય તેમાજ વાણીયાને લાભ છે એ સારાપેઠે જાણે છે તેથી એ ને અવગે રસ્તેજ દોરે છે અન્યા રમતામાજ તેન ઉતેજન આપે છે આ વાતની સત્યતા જ્ઞાતા એ જુતો સારા લોકોના સહાસમાં આવ્યા છે તેમની મ્થીતિ ઉપરથી સારી રીતે જાણી શકાય છે અમુક ગામમાં એવા ખેડ તૈયાર થયા છે હાથી નાણી અને ઊંચાગા બરવા પડ્યા છે ત્યારે આ પ્રમાણે અમારા દરેક ગામના એ એ શા માટે ન કરવું જોઈએ ? કાલજુ તેમનું અમાન અને આગસ છે આ રાદા કરતા અવ્યા છે તેમજ કરીને છીએ એ સુત્ર ઉપર અવનમીતિ આપ ખોની જોતાજ નથી એમને સીધે રસ્તે લાવવા તે દરેક સમજદાર પાગદર બહુત કામ છે ફરજ છે એવા ફરજ જગતનારા અમારી જાતિમાં પણ પેદા થાન એ અમારી હાથર પ્રાર્થના છે અમે પણ તે રસ્તે ચલન કરીને છીએ અને બીજાને તેમ કરવા વિનવીને છીએ

ત્રીજી પાટીદાર પરિષદ.

ઉપરની પરિષદ સુરત શહેરમાં મે મહીનાની તા ૧૧-૧૭ અને ૧૮ મીએ મળી હતી તેના પ્રમુખ પદે અત્રેની મુખાધ મેમ્બી શાખાના શરદ્ધ મી ખુશાનદાસ ગોકગદસ પટેલ ખીરાજીના હતા તેમનું હાનજુ પણ ગહન વિચારોથી બરપુર છે

પરિષદના લાભ માટે તેઓ મ્હે છે કે આરા મેગાવગ્રથી છુગ છુગ ભાગે મા હતા ભાઈએની મુનકાત યાવ છે એક બીજાની રીતભાતથી જાણીતા થયા છે જુદા જુદા લોકોપયોગી નિરોધ અને નિશોચ કરીને રા

પાંચ સાતગણા ગદગા પગાવાની જમીનમાં ખેતી કરાવે છે. તેમના મોટા ભાઈ ડીસા કાંપની પાસે પાલણપુરના રાજ્યની જમીનમાં સેંકડો એકર જમીનમાં ખેતી કરાવે છે. તેમજ ત્યાં જનાસ નદીની ખેડમાં હજારો મણુ ઘટાકા દરવર્ષે નિપજાવે છે. અને ભાઈઓએ અત્રે અને ડીસામાં વીસ વીસ હેક્ટર પાંચરતાં ગ્રોવ્સ એન્ડનો કુવામાં મુકી ઉતમ પાકની ખેતી કરાવે છે દુધેશ્વર રસ્તાપર આજ વર્ષમાં ૨૫ વિધા જમીનમાં પુનાના ખીંધી શેલડી વાવી છે. ડીસાતરફ પાલણપુર રાજ્યની જમીનમાં કદી કપાસ વાવાતો નહોતો. ત્યાં ગઈ સાત તેમણે સેંકડો વીધા કપાસ લુદી લુદી જાનતો, કંગોડીઓ, ભરૂચી, કાતમી વીગેરે કપાસ વાળો હતો. તેમનું અનુકરણ ખીજ ખેડતોએ પણ કર્યું છે. ત્યાં નહકમાં છત્રીગ દેહટરીઓ નહીં હોવાથી કપાસમાંથી ૩ ટાકવાની મુસીબત ટાલવાને ચાર પાંચ છત્રી તેમના એન્ડન પર નાંખવાનો વિચાર કરે છે. તે થોડા વખતમાં અમલમાં મુકી શકાય એવો સંભવ છે.

મી. કેશવલાલના પુત્ર મી. ભણેકલાલ પણ બહેળા ખેતી પોતાની જાતે દેખરેખ નિયે કરાવે છે. તેમને તેમજ તેમના પિતા મી. કેશવલાલ અને કાકા મી. ઉમેદરામને ખેતીનો બહેળો જાતિ અનુભવ છે. તેમણે ઉક્ત કંપની કસ્ટડી છે. તેથી આશા રહે છે કે એ કંપની સાથે કામ કરી શકશે. અમે હાજીએ કે છીએ એમની કંપની ફોર્મમાં યાચો ! અને બીજી ધણી એવી કંપનીઓ નિકળો !

* એ કંપનીનું નામ " ધી અમલવાદ એગ્રીકલચર કંપની લીમીટેડ " છે તેની ગ્રોવીસ શાહપરમાં એગ્રીકલચર મકાનમાંજ છે. તે સંબંધી વિ-શેષ માહિતી તેમને લખવાથી મળી શકશે. અમે પણ જે કાંઈ બજાર તે સંબંધી જોઈતી હશે તે આપીશું.

નાથીને આજ શા માટે મુચ્ચનાડો ઉમેરો કરવો જોઈએ ? છોડીઓ સુખી હશે તોજ તમારો આમો સસાર અને તેમનો પરિવાર સુખી થશે ”

x x x x x

દુકામા માર મુજુ એવું છે કે આપણી સાથે વસનાર મીઠા કામોની પેરે આપણે આપણી અને આપણા સ્તિતિ બધુઓની નિયતિ મુધારી સુખી કરવા દરજતા હોઈએ તો મોગે માટે એક વધારતુ જોઈએ, આપણા છોકરાને વિદ્યાભ્યાસ કરાવવા જોઈએ વિદ્યાભ્યાસ કરવાના તેમને સાધનો પૂરા પાડવા જોઈએ તથા તે માટે જોઈતા નાણાં ભેગા કરવા જોઈએ અને તે સતત ભેગા થતા રહે તેવી યોજનાઓ મડી કાઢવી જોઈએ આપણો ધધો ખતીવાગીનો છે અને તેના ઉપર આપણા માહેતા ધણા જાણુનો આધાર છે, મટે તમા વિદ્યા અને અનુભવને મીઠા દેશોમાં જે મુધારો વધારો થશે છે અને થાત છે તે રતા મટેવું આપણી આવડી કામ એકજ ધધા પછાડે લાગેલી છે અને આપણે મધા એક કાઠાર ઉપર નિર્વાહનો આધાર રાખીએ છીએ તેમ નહિ કરતા ખીજાઓની પેરે થોડે થોડે નિર્વાહના જૂદા જૂદા સાધનો પસંદ કરી તે તરફ વળવું જોઈએ વેપાર શેઠગારથી આપણે છેક આધા હીએ અને ધણે અ શે વેપારનું મૂળ આપણે હીએ છતાં તેમાં આપણે અજાણ્યા અને મગગા રહીએ છીએ તે બસતર નથી વેપાર અને વિદ્યા ભ્યાસ માટે જે જાજ શકે તેણે પરદેશ જવાની હામત ધરવી જોઈએ છોડી જોડે ભણાવવી અને તેમને પરજાનનામાં અન્યાયથી કરવું અને તે સુખી થાય તેવો વર અને તેવું લાયક ધર મેળવવા પ્રયત્ન કરવો આવી જાતનું જોડાણ થશે ત્યારે મધા કુળનથી લેતા થશે અને સુખી થવાના સારા સાધન શોધવા સૌ સ ખો પ્રયાસ કરશે કરજની જાગમા કદી કરસારો નહિ અને મિથ્યા મિમાનના મોહમાં પડી તમારા નજાને અમોજનમ દુખી થાય તેવા કરજના ખાજા ખાદ્યો નહિ તમારાથી અને તેમથી તમજીજ કરીને ખરચ કરવાના તાલના અવરિત રિવાજો બધ કલ્પા જાઓ અને જોગ જાધવાના વગર અકલતા નાજા મધ કરવાના રિવાજ કરજો એ વાજમા તમે તમારા નિરખ નધી બાગકાને નિજા મરજો કેદ કરો છો અને તેમના ભરિખના સુખને તેમનાથી દૂર કરો છો જામ અને તમારાં કોકરાના સુખના દરેક મમ કરતા સારાસારનો વિચારવન કુર્ષ કાષ પજુ જોજાસ ખેડીને છોડીને ભણાવજો અને અવરિત ખરચો કરે કરજમા પડતા અગતો જે મમ એકદમ થતા સભવ નહિ હોય તે તમે ધીમે ધીમે મડયા રહેશો તો તે કુનેક વખતે

છી કીધી હતી ? તેનો જવાબ આપવાને અમે તૈયાર નથી. હંજુ બીજી ઉગ્મ
છીઓ થવાની છે એ થયેથી વિશેષ અજાણુ પડશે. અમારા જાણુવા પ્ર-
માણે કેટલાક સજ્જનો પોતાના પદરથી આવી ઉગ્મણી કરવાને વિસુક છે.

હવેના સ્વાદન વાસ્તે આ ઉગ્મણીની પ્રવૃત્તિ ના હોય તો રાયપુરના
કડવા પાટીદારોમાં બ્રાતૃભાવ વધારવાને મત્ત થવાની ખાસ જરૂર છે. બ્રાતૃ-
ભાવ પોષવાને તેઓએ કંઈક વખત સુધી સાથે એસી વાતચીત કરવાની
જરૂર છે. એકમેકમાં પ્રેમ વધારવાની જરૂર છે. જમવાને વખતે હાજર થઇ
જમીને જતા રહેવાથી બ્રાતૃભાવ પોષાય એ માનવું બેહુકુ છે. ઉગ્મણીના જે
જે નિયમો કીધા છે તેમાં એક એવો પણ નિયમ દરેક જોઈએ કે તેઓએ
અમુક વખતે આવવું અને એક સલાના આકારમાં ગોઠવાઇ એક પ્રમુખ
નિમી અમુક વિષય સંબંધે જેની હાજર હોય તેણે બોલવું—બાણુ દરવું.
પ્રમુખની સત્તાથી સભામાં હોહ થવાનો સંભવ નથી. દરેકને, જેને પોતાના
વિચાર જણાવવાની હાજર હોય તેમને વાત કરતી બોલવાની પરવાનગી પ્રમુ-
ખ સાહેબ આપશે એટલે સલાહ શાંતી જળવાશે. અને એક બીજાના વિ-
ચારની આપ લે થઇ શકશે. બિન લિલ વિચારથી એકઠા થયેલા મનુષ્યોને
મળુ શિખવાતું મળશે એટલુંજ નહીં પણ તેઓના વિચાર કુળવાદને શુદ્ધ
અને સાદિવક થવા પામશે. દેશ પ્રદેશમાં મોટા ખરચે પરિપદ અને સભાઓ
ભરીને જે મેળવી શકાતું નથી તે આવી ઉગ્મણીઓમાં પ્રાપ્ત થઇ શકશે. એમ
કહીને પરિપદોની મહત્તતા બોલી કરવા અમે માંગતા નથી. અમારા વિચાર
પ્રમાણે તો આવી ઉગ્મણીઓમાં મળીને જે કાર્ય થઇ શકશે તે મોટી પરિ-
પદોને મદદ રૂપ થશે, જેથી આવી ઉગ્મણીઓની ખાસ જરૂર છે એમ કહે-
વામાં કાંઈ ખોટું નથી.

અમે આજ સપ્તમી છીએ કે આ અમારી અભિલાષા પૂર્ણ થશે.

સાભાર સ્વીકાર.

આતંક નિબદ્ધ એવંચ શાળાનું આલબન—ઉક્ત આપક શા-
ળાના જનરલ મેનેજર તરફથી મયા આગષ્ટ મહીનામાં અવલોકનાર્થે મળ્યું

તેના નામ ઉપરાંત બીજી પણ ઓછામાં ઓછું એક નામ વિશેષ હોય છે, તેને અડ- કે અટક કહેવામાં આવે છે એ અટકો અર્થ મુજબ હોય છે જેમકે મહેતા યા મુનશી અટકવાળાના પૂર્વજે મહેતા મુનશી હોવા જોઈએ, અમુક ગામના રહેવાસી ઉપરથી પણ અટક પડેલી હોય છે, જેમકે સુરતના રહેવાસી સુરતી કહેવાય છે અમારા અમદાવાદના ઠકવા પાટીદારોમાં ચામડા વાળા, કુતરી, દુધ કોળ, ગદ્દી, બગી ઉદરડી, ઘડીયા, વડુ, મોગમ, તાવડી નેતી, ચેદડી, બકરી, આટનુ, ઘટો કોનુ ગામા, મોરશુથુ, દુધરાગા, ખીસ કોલીરાગા, ગાંધી કોટી, નસરામાદી, મરીચ, હોમતપર, લોઘરાગા, અંગેવ દયા, સરકાર, બુઝગર મહાદેવીરા, ખીયાલા, વડપર, રનામીનાચુ પાદલાલ, મોદી, ગરાર, પાદરાદ, દેવતા, કન્ડીઆ, કામળાસાગર વગેરે અટકો પ્રચલીત છે આમાની કેળવીક અટકો અર્થ મુજબ છે પણ બીજી એવી છે કે તે અટકો જેમ પડી હશે તે જાણુશનું કુતૂબ થાય છે

ઉપર આપી ૭ તે યાદી પુરી નથી તે પુરી કરવાને તથા તેમની અંતિદાસીક વાતો જાણવાને અમે ઉત્સુક છીએ તેઓનો દત્તિદાસ બહુ અજવાળુ પાડી શકશે, અને જનતાદયી અદર ધુસેના કાગા મેદા પણ જાણાર્થી આવશે, કનક અને કથીર બુદા પાશે

દનામ નં ૧

દનામની કીમત રૂ ૧૭૨૦૩૦ અગર યુવાવસ્થાનો શિક્ષક નામનું પુસ્તક કીમત રૂ ૧૦૦ કર્તા વૈલ જટારકર લીલાધર અમદાવાદ આ પુસ્તક યુવાન તેમજ આધિક સર્વેને વાચના લાભક છે

કનામ કોણ મેળવી શકશે ? આ મામીનો ધતક હોય, જેણે માસીકનું ચાવતા વર્ષનું લગાજમ રૂ ૧—૪—૦ મોઢી આપ્યું છે અથવા આપશે તથા અમારા પ્રશ્નોનો ખરો જવાબ આ માસીક પહેાળ્યા પછી પદર દીવસની અદર લખી મોકલશે, તે કનામ મેળવી શકશે એક કનતા વિશેષ ધતકો તરફથી ખન જવાબ આવશે તો દનામની સખ્યા નધાના વિચાર કરીશુ, પણ જેનો ખરો અને પહેલો જવાબ આવશે તેનોજ હુ લેપવા દનામપર રહેશે

ખુલાસો.

ગત અંકમાં કહયા પ્રમાણે અમે કેટલુ કર્યુ છે તે અમારા વાંચકો સ્વતંત્ર જોઇ શકશે. તે સંબંધે કોઇ મિત્ર વિશેષ સુધારો વધારો કરવા તેમજ માસીકને વિશેષ આકર્ષક કરવા વ્યાજબી સૂચનાઓ કરશે તે આભાર સહ સ્વીકારવામાં આવશે.

હિંદુસ્થાનની ધણી ખરી જ્ઞાતિમાં ખેતનાના માસીકા નીકળે છે. કોઇમાં એક કરતાં વધારે માસીકા નીકળે છે તે સર્વેનો નિભાવ થાય છે. વળા જે જ્ઞાતિમાં તેવાં કોઇ માસીકા હજુ સુધી નીકળ્યાં નથી તેઓ તેમ કરવાને પ્રયત્ન કરી રહયા છે. જગતની આ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ છે ભારે આ માસીકાને મરણ શરણ થવા દેવું તે અમને અને અમારા વાંચક વર્ગને શોભાસ્પદ નથી. અમે અમારી ફરજ બજાવવાને તત્પર થયા છીએ તેમાં અમારા સુદા વાંચકો અને ધરોહ મદદ કરશે એવી આશા છે. મદદ ધણી તરેહથી થઇ શકે છે. સંઘન સજ્જનો આર્થિક મદદ કરી શકે, તો ખીજાઓ માનસિક મદદ કરી શકશે. જેઓ થોડી કમાઇ કરતા હોય પણ વાંચન પ્રત્યે અભિ- રુચી હોયતો અમે તેમને લવાજમ આપવા માટે આમંત્ર કરીશું નહીં. અમારી હમ્મજા અમાર માસીક બહોળા પ્રમાણમાં વચ્ચાય એવી છે. તે અમારી હમ્મજા, અમારા વાંચકો એક અગર બીજા રીતે અમને મદદ કરતા રહેશે તો પાર પડશે એવો અમને ભરોસો છે.

૩

નાઈવાડાના પાટીદારોમાં કુસંપ.

અમદાવાદમાં રામપુર જીલ્લો ઉત્તમ વર્ણની વસ્તી વાળો છે. ત્યાં નાગર, ક્ષત્રિય, બ્રાહ્મણ, વૈશ્ય વગેરે ઉત્તમ વર્ણના સદૃશકૃત્યોની વસ્તી ભેગા પાટીદાર કોમની વસ્તી પણ બહોળી છે. લેખિયા અને કડવા બંને જાતના

મુનાન—જીયોને પ્રસાદ મેળાના નામુક અને ગતીર મ મજાવખને
ધ્યાનમાં ખવાની ત્વની સુવચાએ

ਵੈਰ ਆਖੀ ਮਧਿਸ਼ ਕਰ ਗੋਬਿੰਦੁ,

न्यातमनिभदु व्योपधावय,

જામનગર—સાહિત્ય

If not delivered please return to the
Kadwa Hitechu Office.
No 463 Richey Road,
AHMEDABAD

INSTRUMENT No B 891

5341 1673

21. 31. 1977

435272360126

2015

Edward Edward

મેક્કેરીયા તાલ તથા નરમ પ્રકારની પ્લેગ.

માટે બાઈલીનાગા એમ્યુ મીક્ચર ન્દુ જેવે ૬ ૪ છે ૨ ૧ પા
૫ ગમે તો તેજ સાર વાંચો બાઈલીનાગાએમ્યુ પી-સર ૧) બાઈલી
વાગાની અબીરીયવ રાક્ષીની ગેળાઓ ખાતારને જુવાન બનવે છે
૨ ૧૧ - બાઈલીનાગા દુધ પાઉં ૨ દાંતો દુખારો મગડી દાંત મોલી
જેવા સહ રજે છે આના ૪ - બાઈલીનાગાનો દરાજનો મધમ એકજ
દીગરવા દર ૮ બાઈલીમ તપાવત મે ૩ આના ૪-મરજેડુમણે મગરો
૪ ૧૧ લી બાઈલીનાગા જે પી વચ્ચી લગોદેગી મુખા

તિના લાલાલાલની બાબતો રખડમાં બહુ ખુલાસાથી અને છુટથી વિચારવાનો પ્રસંગ મળે છે. બધાની સાથે ભાષ્યવાદો વધે છે, અને પરિણામે એક વ્યક્તિ બીજાને પ્રસંગોપાત બહુ ઉપયોગી થાય છે. ”

કાંઈ પણ સમુદાયને ઉન્નતીના શિખરપર ચડાવનાર વિદ્યા છે તેને પ્રાપ્ત કરવા દરેક રીતે પ્રયત્ન કરવાની જરૂર સારી રીતે બતાવી દરેક પાટીદાર બંધુને પોતાના બાળકોને ભણાવવા આમલ કરીધો હતો. તેમણે કહ્યું:-

“ જો આપણા છોકરા વિદ્યાભ્યાસ કરે તો તેઓ આપણા બાપદાદાનો ધંધો—ખેતી—બહુ સારી રીતે સુધારી શકે. અત્યારે તો આપણે સેંકડો વરસથી ચાલતી આવેલી ખેતી કરવાની રીતમાં જરા પણ ફેરફાર કરતા નથી; કેમકે તે આપણને આવડતું નથી. બીજા સુધરેલા દેશોમાં જે જે સુધારા થાય છે તે આપણા અભણ ખેડુતો જાણતાજ નથી. આખું હિંદુસ્તાન ખેતીવાડી ઉપર પોતાના જીવનનો આધાર રાખે છે છતાં ખેડુત પોતે અથવા તેના ઉપર આધાર રાખનાર બીજા કામનાં ભણેલા ખેતી ઉપર જરા પણ લક્ષ આપતા નથી. ખેતીનાં ઓળખ, બીજ, ખેતીનાં ઢોરની ઓલાદ વગેરે સુધારવા અથવા સુધરેલા દેશમાંથી મંગાવીને કે ત્યાં જઈ જોઈને કે શીખીને સુધારા કરવાનું કાંઈના મનમાં આવતુંજ નથી. રસાયન શાસ્ત્ર બહુ ખેત્રમાંથી આજ કાલ અનેક પ્રકારનાં કીમતી ખાતર બનાવી શકાય છે તે અહીં કોણ જાણે છે? અને જાણતા હોય તો કોણ ખતાવે છે? અથવા વાપરે કે વપરાવે છે? આપણા દેશની જમીનના ટુકડા ધણા પડી ગયા છે, એટલે વાંચિક શક્તિઓથી થતી ખેતીની રીત અહીં કાણ પાકવી કાંઈક કંઠણ પડે તેમ છે; પણ ત્યાંની ખીજ સુધારવાની, ને ખાતર બનાવવાની રીતો અને વાવેતર ઉપર જીવડાં પડી પાક બગાડે છે તે દૂર કરવાનાં સાધન વગેરે વિશે આપણે ક્યે દહાડે વિચાર કરીએ છીએ? આપણા દેશમાં જેટલી વસ્તુનું વાવેતર થાય છે; તેમાં વધારો ઘટાડો કરવાનું કાણ વિચારે છે? પરદેશનાં કીમતી વાવેતર કાણ કરે છે? આપણા લોક માત્ર એમ માને છે કે આપણે અહીં જે પાક થાય છે તે સિવાય બીજા કાંઈ વસ્તુ આપણી જમીનને ભાવતી નથી પણ એ વાત ખોટી છે. સરકારે એવી કેટલીક અજમાયશ કરી છે તે ઉપરથી જણાયું છે કે કાળજી અને મહેનત વડે ઘણી વસ્તુઓ આ દેશમાં ફોદમંદ નીવડે તેમ છે. ખોશકના પદાર્થો પકવવાની જેટલી જરૂર છે તેટલીજ જરૂર વેપારના પદાર્થો પકવવાની છે. કેમકે દેશની આર્થિક સ્થિતિ સુધારવાનું એજ મુખ્ય સાધન છે. હાલના વખતમાં ખેડુતો સહેલાઈથી અને લાભદાયી રીતે કપાસના વાવેતરમાં સારો સુધારો કરી શકે તેમ છે. એ વસ્તુ એવી છે કે તેની આખી પૃથ્વી ઉપર ખપત છે. ”

નિધના પુનર્નમન અમરનાથીજ તેઓ જ્યાં મણાય છે આવા ખોટા વિ
 ચરેને વા. થઈ જનાગએ કકળ રાગિનું હસાન કરનામાજ પોતાનું જીવન
 ન્યતીત મરે છે અને પરિણમે ઉદભવના મકા ફગ પણ મીઠાં માની લઈ
 નિન્વેષ્ટન મજા અમુક દેહ પુરો મરે છે નિધના પુનર્નમના નિવેધથી જે
 ભારે નમ્શાનો ખમરા પડે છે તેનું યથચિત્ત વર્ણન કરતા એવો એકે હવ
 ભાગ્ય મનુષ્ય નહીં હોય કે જેની અતરડી અનગાએને થતા અન્યાય તરફ
 દયાથી ન મીઠાય / પણ અમુક માર્ગ, ખરૂં મા ખોટું હોય, પણ તેનાજ
 અનુદાનમા મદદર સમારેનું છે એવી માન્યતા ધરાવનારાઓમા આપણે જે
 મીઠીએ તેની મધથી અસર થતોનો સલાહ હતો નથી એમ સાધારણુ જામત
 ધ્યાનમા લેનાજ હવે એક ખ્યાન સમગ્રજી જશે મમે તે ઉચ્ચ મણાની
 ગાતિ તો ભારત રત્ના કમનમીમે આદ્યજી અને વૈશ્ય એવા બે રિભાગો
 સુવિગ્રહીત ગેના જના આધુનિક જમાનામા આદ્યજીમાં ચોરાશી વિભાગ
 અને વૈશ્ય વાગિયાએમા પણ મેંડો વિભાગ પડી ગયા છે ઔદ્યમ્ય
 મોટા ટોળાઓ શ્રીમતી નવોદયન એકવાગ દલાદિ કેનાક રથગ પરત્વે
 અને રૂઢિ પગે આદ્યજી શરીરના મુકા થઈ ગયા છે તેવીજ રીતે વૈશ્ય
 શરીરના પણ મેંડો શ્રાવ્ય દશા શીમાળી એસનાગ વીસાધીમાળી પાયા
 દશનાગર એવા સેકડો બેદ પડી ગયા છે તેથી કેનાક રાનિઓ તો એમની
 નથી નાની હોય છે કે આખી દુનિયાની સપાડિવર તેમના પનીસરે પયા
 સથી સધારે ધર ન હોય અથવા જમે કે જ્યમેથી વધરે નાના મોર્ગ
 મનરી ન હોય આવી રીતે વિખત યજ મરેરી ઉચ્ચ કોમેભાની એકાદ
 કેમનો દાખનો તો તેથી એક કોમમા ધારો કે કુનારા હોમગએની સખ્યા
 પાયમે છે હવે સાધારણુ રીતે સ્ત્રી પુરુષ પ્રમાણુ સરખુ જાગવી રાખરા
 માટે કુદરતજ સખ્યા પ્રમાણુમા સ્ત્રી પુરુષની ઉત્પત્તિ કરે છે તેથી જુમે તે
 કોમમા કુવારા હોકરાઓ જોડીજ કુવારીઓની સખ્યા હોય છે મેંડો
 પાય દશ ટમ આમ કે પાય દશ ટમ આમ પણ તેથી સધારે ફેર હોઈ શકે
 નહીં કુનારા હોકરાઓ સ્ત્રી કુવારી કન્યાઓની સખ્યા જણુ આ મગી
 હોઈ શકે નહીં એ તો નિર્વિવાદ છે તેથી જો કુવારાઓ પાયમે હોય તો
 કુવારી કન્યાઓ ૪૮૦ કે ૪૮૦ હોય અથવા ૫૧૦ કે ૫૨૦ હોય આના
 કરતા વધુ સખ્યામા કુવારી કન્યાઓ માની લેરી એ મુખ્યતા રીતાય ખીનું
 મછ નથી પણ હવે કુવારી કન્યાઓ માટે ઉમેદારો કેના છે તેમ તમે
 વિચાર મરો જોના કેના હોય તેમજ મધ્ય કુવારી કન્યાઓ મટેજ ઉમેદ
 ર હોય છે મરજુ નિધના પુનર્નમનો નિવેધ મામા આ પો છે દુર્ભાગ્ય

પ્રસંગ આવે છે ત્યારે તેમના વડીલો આગળ તેમનું કાંઈ ઉપજતું નથી તેથી તે આખરે બેઠા પડે છે. તે પણ તેમનાથી જાહેરમાં એ વિષય પર વાન ચર્ચા શકતી નથી. વળી તેમના એવા દાખલાથી એ સુધારો કેટલાક વખત સુધી પાછો પડે છે. માટે દરેક જણે અને તેમજુદ માથે લઈ ધીરે ધીરે સુધારો કરવા પ્રયત્ન કરવો. ”

“ દીકરીઓની બાજતમાં હાલમાં ઘણો અન્યાય થતો જોવામાં આવે છે પાટીદારની વસ્તી યુજ્જ્વલતમાં ઘણું ટેકાણું છે. તેઓને કન્યાઓની દાંત્ર પડતી જણવાથી હાલમાં તેઓ કન્યા આપવા લેવાના ગોળ બાંધવા લાગ્યા છે. કન્યાની દાંત્ર સાથી પડે છે તેનો કાંઈ વિચાર કરતું નથી; પણ સાંકડા મનથી જે સહેલો ઉપાય સમજાય છે, તે કરવા મંડી જાય છે. ખર્ચ ખૂટતું કરવાના ખોટા રીવાજોને લઈને તથા આપવા લેવાની વધી ગયેલી દુષ્ટ રીતોને લીધે છોડીની માટી હલકી થઈ પડી છે, તેથી તેની પુરતી સંભાળ લેવાની નથી. એ અને એવાં બીજાં કારણોથી છોડીઓની સંખ્યા મૂળે ઊંચાના પ્રમાણમાં સેંકડે ઘણાંજ દશેક ટકા ઓછી છે. તેની સાથે એક ઉપર બીજી કરવાની છુટ તથા વિધવા વિવાહનો ઘણો ભાગે પ્રતિબંધ હોવાથી કન્યાની દાંત્ર પડે છે એ બંધની સાથે કૂળની કખત ગાદુ નડવાથી હાલમાં બેકો સીધી લોટી ગોળ બાંધવા લાગ્યા છે. એથી કુળની શ્રાવ ઓછી થાય છે એ વાત ખરી; પણ ગોળના વાડામાંથી વરકન્યાનું યોગ્ય જોડું મેળવી શકતું નથી. છોડીને પોતાને માટે વર બોળી લેવાની છુટ નથી તેમ તેનો બાપ ગોળમાં ઘેરવલો હોવાથી બીજો ટેકાણું કન્યા પરણ્યા પછી શકતો નથી; તેથી છોડી ગમે તેવી ઝડી, બણેલી, હોંરીઆર અને અકલવાળી હોય તો પણ તેને તેનો ગોળના બધે બાંધેલો બાપ જે ખાડામાં નાંખવા વિચારે છે, તે ખાડામાં તે બિચારી અજાન બાળને મૂકે મોટે પડતું પડે છે, આ અન્યાય ઓછો નથી. આમ ઠીકે માઈ ઠીકું એવું નથી કે તેને સ્વયંવર કરવાની છુટ આપે, પણ માઈ એટલું તો ઠીકું છે કે તમારી અજાનતાને લીધે ગરીબ ગાય જેવી બાળને દુઃખી કરે હો તે બરાબર નથી. ગોળની હાનિકારક રીત બંધ કરે, અને આખા પાટીદાર વર્ગમાંથી તમારી દીકરીને યોગ્ય હોય તે ઘર અને તે વર સાથે પરણાવે. અને તેને તેની યોગ્યતા પ્રમાણે સુખ લેવા દે. એટલું માદ સમજીને કે જેમ છોકરા અને છોડીઓમાં કેળવણી વધશે, તેમ તેમ તમારા હાલના ગોળ તુટતા જશે અને કેટલેક વખતે તો હાલના ગણે ગોળનો રોગ વગરોજ. આવું બનવાનો સમૂખ ગાદુ વેગળો નથી તો ગોળ

આમ જ્યાં જન્મને પ્રધાન્ય આપી અગોચરો સત્કાર થાય છે ત્યાં ખરાબી અને પાપમાનીનો પાપો રોપાય છે

હવે ખાસ કરીને કડા પાટીલાગ્ર પ્રમમા જન્મને આધારે જડ ધાતીને બેગવી કુલીનતા આપણા સવગા દુષ્ટોનુ ઉત્પત્તિ સ્થાન છે કુલીન મનાતા લોકોમાં અધમતાનાં અભિવૃદ્ધિ થઈ છે અને થતી જાય છે તેમાં ખાસ કરીને કાગલુભૂત તેમના પૂર્વગીઓની મૂર્ખાઈ દીનશય બીજુ કાંઈ છેજ નહીં જેને ઝાઝા માને, જેના આગમ પુકાગ લોકો શિર નમાવે, જેના આગમ પૂર્વગો વધ હજારો ભડો પૂર્વ કરના પ્રવૃત્ત થાય તે માણસ ગમે તેજો સારો હોય તોપણ બગડાનો સહન છે એવા દેરી મનુષ્યો આ દુનિયામાં વિરવા હોય છે જેઓ લાલચના પાશમાં ન સપડાય સ્ત્રી અને દ્રવ્યનાં બેવડી લાલચ, માની લીધેલા કુલીનોને આપનામાં આવે પછી તેઓની વૃત્તિ બગડે એ સ્વાભાવિક છે

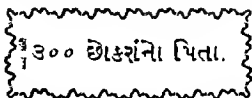
વિકારહેતાવપિ વિક્રિયન્તે

યેપાં ન ચેતાંસિ ત એવ ધીરાઃ ॥

“વિકારનો હેતુ પાસે આવને ઉઠો રહો હોય તે છતાં જેમતા ચિત્તમાં નિકૃતિ ન થાય તેઓજ ખરા ધીર પુરુષો છે ” પણ આવા ધીર પુરુષો આ મર્ત્ય લોકમાં લાખે એમદ બે હોય છે તેથી દુનિયાના માણસો દુનિયાતાજ મણસો છે અને દેરી મનુષ્યો નથી એવાં ધારણા બાધી તે ઉપરજ બચ્નહા રતી હમારત ચણાનાં જોઈએ આજ કાન્જથી લાય લેનાર કરતા લાય આપ નારને વધારે ભારે સુન્દેશાર કાપદાની દટિમાં રજુચો પડે છે તેવીજ રીતે એક ઉપર બીજી, ત્રીજી એમ સ્ત્રીઓનુ ઝુડ ભેથું કન્નાર કુગલાન કરના એક ઉપર બીજી દેનાર કન્યાનો બાપ વધારે નિરરકાર પાત્ર છે, એનુ પ્રવૃત્તિ જણાઈ આવે છે તમે એક ઉપર બીજી દેના બચ્ચો અને તે ઉપરાત દ્રવ્ય આપો, પછી કુદરતી રીતે એ લાલચમાં કહેવાતા કુલીનો લોભાય એમાં તેમનો દોષ શા માટે કલાડો હો ? એક ઉપર બીજી દેનાર મૂર્ખાનુ જ્ઞે અસ્તિત્વ ન હોય, તો મબીર બધી જડમૂર્ખથીજ નીમળી જાય પણ એક ઉપર બીજી તો શુ, પણ ચાર ઉપર પચમી દેનાર હૈયાપ્રુટા હેરાનોનો તોડો નથી આનાં દુગ અને ઘાતકી માન્યપો પેતાની કુમળી માગાએને અગોચર સ્થાનોએ, દુષ્ટ દાયક સ્થિતિમાં હડમેતી સુખી ઘેર નરકના અધિગરી થાય છે એ નીર્વિરાદ છે એક સ્ત્રી હયાત હોય છતાં તેના ઉપર પેતાની કન્યાને દેનાના મ મા પેના મનમાં શુ એટલે નૃત્યો ખ્યાવ નથી આવને કે જે નિમકકલમે

કરી શકશે. સારાં કામે કરવા તરફ મંડવા મહેવાથી તથા શાંતિના સામાન્ય સુખ તરફ લક્ષ રાખવાથી આખી શાંતિ જરૂર સુખી થશે. તથાસ્તુ.”

આ સભામાં આશરે ત્રણ હજાર મનુષ્યો ઉપસ્થિત થયા હતા. તેમાં દેડલાક ઠરાવ પસાર થયા હતા તે હવે પછી આપી શકશે.

ઉપરના શિર્ષકથી વાંચનારને અજાણની લાગશે એમાં નવાઈ નથી. એક પિતાથી ૩૦૦ છોકરાં ઉત્પન્ન થયાં એમ કહેવાનો આશય નથી. અન્ય ખંડના તુલસા નામના એક શેહેરના બનાદય મી. ચાલ્સ' પેન્જે ૩૦૦ છોકરાંને આશ્રય આપી, તેમને ફેળવી, ઠેકાણે પાડી પિતા પદને પામ્યો છે અને આશા રાખે છે કે હજુ ખીજાં સાતસેં છોકરાંને આશરો આપી એક હજાર પુત્રનો (છોકરાંનો) પિતા (પાલક) થવાની ઉત્કટ આકાંક્ષા રાખે છે.

મી ચાલ્સ' પેન્જે પોતાની મીઠકતનો મોટો ભાગ ગરીબ છોકરાંના નિલાય માટે, તેમને ઉછેરવાં, પાળવા પોષવા, ફેળવવા અને ધંધે લગાડવા માટે-રોક્યો છે. આ છોકરાંને પ્રાથમિક ફેળવણી આપ્યા પછી જેઓ વધુ અને સારી-ઉચ્ચ ફેળવણી લેવાને લાલક હોય તેમને કેલેન્ડરમાં પણ મોકલી આપવાનો તેણે બંદોબસ્ત કર્યો છે. ધન્ય છે આ પરાંપકારી પુરુષને કે જેના પૈસાથી, એક હજાર છોકરાં સુખી જીંદગી માળી શકશે અને જીંદગી પર્યંત તેઓ તેને અંતઃકરણથી આશિર્વાદ આપશે. (૧૬ બીડસ)

અમારી દાન કરવાની રીતિથી કેનું પરિણામ આવે છે તે વિચારવા જેનું છે. અમારું દાન ઉગી નિકળતું નથી. દાન લેનાર આશિર્વાદ તો આપે છે કે એક ઘણું દાન અને સદૃશ ઘણું પુન્ય. પણ તેમ અપેક્ષા કર્યાંજ જેવામાં આવતું નથી. દાન તો રોકડ અથવા છે અને પુન્ય તો ઉપદાન મળે છે. વળી તે મળે છે કે નહીં એ પણ સંપર્ષ કુદત છે. દાન લેનારની શાંતિકારી પુરવાર થઈ જ નથી. અધઘણથી માની લેવાનુંજ છે. અધઘણ વિનાના મનુષ્યોને તો દાન લેનાર ગદ્યા દેવાળીવાળા દેખાય છે. દાન લેનાર

નરોડા, જોતલપર, ખિખાવ, લાવી કનીજ, બારાળા, સાણુંદ, સરખેજ, વાડજ, માઝવપુર, ઉરમાપુર, નરરમજ, આગવી, આદખેડા, અને કેટલાં ગણાવીએ ! તે બધા ગામડાઓ અમદાવાદ તરફજ આકર્ષાવ છે. હવે જો આ બધા ગામડાની તેમજ અમદાવાદની, જેટલી કન્યાઓને અમદાવાદમાંજ પગથાવવાની છે તેનો સરનામો કનસો તો અમદાવાદમાં હયાત મુસ્લીમોએ કરતાં ચારગણી કન્યાઓ યથે આટલા કારણથીજ અમદાવાદના કુલીનો આપવા ઉન્નત બની ગયા છે તોપણ એક ઉપર ખીજ દેવાર અને ખીજ ઉપર ત્રીજ દેવાર હૈયા ફૂટા હોવાનો દોષદોષ કરી મુકે છે એક પ્રખ્યાત ગામના નૃહચ સાથે મારે વાતચિત થઈ ત્યારે તેણે જણાવ્યું કે અમે કરીએ શું ? અમારાથી કાંઈ અમારી દીકરી અમદાવાદ શીરાય ખીજે દેવાય ? મેં જવાબ આપ્યો “ લાંબા અમદાવાદમાં તમારે માટે જગ્યા છે ? તમારે ત્યાંથી છેના એ વર્ષમાં જેટલી કન્યાઓ વગાની તેટલી બધી તમે શોકો ઉપર વગાવી છે જો અમદાવાદમાં તમારે માટે જગ્યા હોય તો તમને નગ્યા મુસ્લીમોએ ક્યેમ ના મથ્યા ? ” તેણે જવાબ દીધો કે તમે જેટલું મોઠું એટલું ખર પણ અમારા આપણા જે કરતા આપ્યા તે અમારે ક્યાં પિતા છુટકોજ નથી એક કન્યાને ચાર ધર કરના પડે કે મિથ્યા રીતે સુખે ઠામ કરી બાળાનો રોટયો પણ ખાવા ન મળે, વહાણમાં ચાર નાગે ઉગી અધમણ ધડે દની સારે નર વાગે થોડું થલું ટાંકુ ખાધું નખાધું એટલામાં હીરના કારખાતામાં દહડો ભરતા જતું પડે, ટુકામાં મગજમાં ખ્યાલ ન થઈ શકે એવી ફૂર શુભામગીનીમાં ગરગાતું પડે પણ અમે અમદાવાદમાંજ કન્યા દેવાના નવતુ ધર નહીં મળે તો શોકજ ઉપર દહણુ જુગાન મુસ્લીમો નહીં મળે તો પચાસ વર્ષ ઉપરનો ડામો જોઈશું પણ અમેતો જે કરીએ છીએ તેજ કરવાના બસ થઈ ચુક્યું ! જ્યાં આરા તપસના આરદાનો વિરાજમાન હોય ત્યાં ઉપદેશની રી અસર થાય? પણ આવી અફવાની દુરમનાવટ શાથી બી થાય છે, તેનું કાગળ તપસવામાં આવશે તો રપદ જણાશે કે બધાનું મૂલકાણું મિથ્યાલિમાન છે કેરી રીતે મિથ્યા લિમાનને લીધે અન્ય બનણું મૂકાય છે તે દર્શાવીશ.

અત્યાર સુધી પાગલારના ગીત બધા ગામડાઓમાં દરોહારીનો દર જાતે ઉઘો ગણાતો આવ્યો છે ખીજ નધા નાના ગામડાઓ પોતાની કન્યાઓ દરોહારીને આપવા આગ્રહ છે હવે દરોહારીના પાગલારો અમલમંત્ર બેઠા છે, કે આપણે આપણી દીકરીઓ રહેના દરેએ છીએ તેથીજ નાના ગામ

મફત મોકલવામાં આવશે. તે ઉપરાંત સારા લેખકોને તેમના વિદ્વતા ભર્યા લેખો માટે ધન્ય આપવામાં આવશે. લેખમાં કોઈ વ્યક્તિના અંગત ટીકા કરવા નહીં. પણ સામાન્ય ખગરોજ જે રૂપમાં જાણી હોય તેવીજ મોકલવી. ચોક્કસ ગામમાં કાંઈ સાર્વજનિક મેળો ભરાયો હોય તેની હકીકત મોકલવી. ઉક્ત મેળામાં સર્વત્ર કેટલાં માણસો આવ્યાં હતાં તેમાં સ્વચ્છતાનાં કેટલાં હતાં કેટલાં દીવસ મેળો ચાલ્યો. વેપાર સખધી શું શું ચીજો વેચાયા આવી હતી. એ મેળામાંથી આપણી જ્ઞાતિનું કાંઈ શ્રેષ્ઠ ચર્ચ શકે એવી કાંઈ યોજના છે અથવા હવે પછી થઈ કદાચી શકાય એમ છે કે કેમ ? તેવીગેરે હકીકત લખવી.

આવેલા લેખોની પસંદગી જ્ઞાતિ જૂથજુ નરો અને સુખ સજ્જનોને લાગે થશે. તેના સજ્જનોની એક કમીટી નીમી જેના લેખ સારા જણાયે તેને યોગ્યતાના અને ફંડના પ્રમાણમાં ઉત્તેજન તરીકે નાનાં ધન્ય આપવામાં આવશે.

હર કોઈ ગામ કે રહેઠાંમાં જ્ઞાતિ અબ્યુઝ સાથે, જ્ઞાનના વધારા માટે અથવા રહી રીત રીવાજોમાં સુધારા વધારા કરવા જે કાંઈ મંડળ સ્થાપ્યું હશે તેમને પણ અમે આ માસિક ચિના મુલ્યે આપીશું. તે મંડળોના રીપોર્ટ અથવા જે કાંઈહીંસવાદ તેઓ કરશે તેના હેવાસ હુકમો અને મુદ્દાસર અમને લખી મોકલવામાં આવશે તે આ માસિકમાં હાપવામાં આવશે.

માસિકને લાલક જેણે જાણુકના લેખો મોકલશે તેમને મહેનતનો યોગ્ય મહેલો આપવામાં આવશે. જે માટે પત્ર વહેવાર કરવા વિનવે છે.

અવધરથાપક.

—(૦)—

નામાસિધાન.

દરેક વ્યક્તિને ઓગળવા માટે છુદાં છુદાં નામ આપવામાં આવે છે. દરેક મનુષ્યને તેના નામથી સંબોધવામાં આવે છે. જન્માવરને ઓગળવા સાથે પણ નામ આપવામાં આવે છે અને તે નામથી તે પ્રાણીને બોલાવીયે તે જાણે તે સમજતું હોય તેવી રીતે તે પ્રાણી સંજ્ઞા કરે છે. જડ વસ્તુને પણ ઓગળવા સાથે નામ આપવાની જરૂર પડે છે. એકેક નામ દરેક મનુષ્ય પ્રાણી કે જીવ વસ્તુનું હોવું તે સ્વાભાવિક છે, પણ કેટલાંક મનુષ્યને

મળ્યા છે; તથા વધુ એવું જાણાયું છે કે તે પાટીદારને ન્યાય બહાર-તેમના ગોળ બહાર-મુક્યા છે સાથે તેના સગા વહાલાનાં ત્રીસ ધરને પણ તેવીજ શિક્ષા કરી છે, જમવા ખાનાનો વહેવાર બધે કાઢ્યો છે એટલુંજ નહીં પણ કન્યા વહેવાર પણ બધે કાઢ્યો છે આનો અર્થ એટલોજ થાય છે કે તડ પડ્યા છે જુદા પડેલા ધર પોનાનો જુદો વહેવાર ચાલુ કરશે એટલે એક ગામમાં વિભાગ પડ્યા છે એ અમને અનિષ્ટ લાગે છે ત્યારે ચારે તરફથી બ્રાહ્મણ વધવાની ઐક્ય-સંપ થવાની જરૂર રહીકારવામાં આવેને તે માટે ઉપાયો યોજવા લાગ્યા છે ત્યારે ઉક્ત બાર ગામના અગ્રેસરોએ તડ પાડ્યાં છે તે જાણી અમને ઘણી દીલગીરી થાય છે. રૂ. રૂ. ...

તે પચના આગેવાનોને અમારી વિનંતી છે કે તેમણે લાગાકાર કરનાના માડી વાળવું બની રહે તો ગુણકાર કરવા-કમવવા માને સંપ વધારવાનું પગલા ભરવા આવશ્યક છે લાગાકાર ધણા થઈ ગયા છે અને તેમજ ચાલુ રાખવામાં આવશે તો હેવો શુન્યજ આવશે

સુરત શહેરમાં મળેલી ત્રોટ પાટીદાર પરિષદમાં તેના પ્રમુખ સાહેબે ગોળ સભ્યે જે વિવેચન કાઢ્યું છે તે તમ્મ આ પચના આગેવાનોનું પાન દોરવા અમે રજા લેઈ વિરમીશું

સમસ્ત ભારત વર્ષિય પશુ સંરક્ષક સોસાઈટી.

ઉક્ત નામની સંસ્થા લીમિટેડ-રજિસ્ટર થઈ છે, તેની મુખ્ય આસીસ ન ૧૮ અમીનાબાદ પાર્ક, લખનોમાં રાખી છે તેના જનરલ મેનેજરી નાણુ આનંદ બીહારી લાવ, બીઆ ભગ્નર, લખનોના માલિક છે હિંદુસ્થાનમાં મુવિખ્યાત અગ્રિજ પાર્થ મીશીસ એની બીસાટ તે સંસ્થાની અધિષ્ટાતા છે

તેનો મુખ્ય ઉદ્દેશ દેશી પશુઓનું સંરક્ષણ કરવું, તેની એકસાદ મુખ ની તથા વધારવી એ છે તેના મુખ્ય કાર્યક્રમોમાં એક કાયદો સંપન છે

પ્રશ્ન.—

૧. આસકે દેશ ની શી રીતિતે ઉત્તમતા ધરાવે

૨. પણે હેશ ? ની લક્ષા ક્યાજર

આ બે પ્રશ્નો અમે લખી તે છાત્રાણનામાં આપ્યા પછી ખીખાં (ટાઇપ) ગોઠવનારે ટાઇપમાં તે બે વાક્યો ગોઠવી દીધાં, પણ એટલામાં એક નાનો છાકયે રમતો રમતો ત્યાં જઈ તે વાક્યોનાં ટાઇપો બેગસેજ કરી નાંખ્યા. તે અચ્ચાને શું સજ્જ કરવી ? આ બે વાક્યો શું હશે ? એ બે પ્રશ્નોના જવાબજ હાલતો અમને ઉપર લખ્યા પ્રમાણે મોડલનારને ઉપદ્રુ ધનામ મળશે. ઉત્તર બે વાક્યમાં સમાવશા પ્રશ્નો માટે ખીખાં ધનામ કહા-
ડવામાં આવશે.

જેલમાંથી છુટા થતા કેદીઓની હાલત સુધારનારી મંડળી.

કેટલાક કેદીઓને ચોરીયો વીગેરે કરવાની ટેવ પડી ગઈ હોય, યાને ચોરી કરવાનો પોતાનો ધંધો કરી લીધો હોય તે પ્રમાણે જેલમાંથી છુટ્યા પછી તેઓ પાછા તેજા, શુન્દા કરવા તરફ દોશ્ય છે. તેઓ પ્રમાણીક પણે પોતાનું શુજ્જવાન કરવાને શક્તિવાન થાય તે માટે જેલમાંથી છુટ્યા પછી તેમને સુધારવા માટે મુંબઈના ના. ગવરનર સાહેબના અનુબ પદ નિચે એક મંડળી મુંબાઈમાં રથપાછ છે. તે મંડળી એવા કેદીઓને ધધે લગાડશે. કોઈ ઠેકાણે નોકરીએ લગાડશે. કોઈ ઉલમમાં પડ્યા હજીતો હશે તેને તેમ કરવામાં મદદ કરશે. એ રીતે તેઓની જીંદગી સુધારવાના પ્રયત્ન કરશે. આ કેદી લોકો પ્રજાવર્ગને ખોળા રથ દના તેઓ સુધરશે તો એક રીતે પ્રજાને પણ સહમ મળશે.

અમારે કનકરન્સ.

ખજો કનકરન્સનો વાયરો વાયો હોય તેમ ફરેક નાની મોટી તેમજ હિંમી અને નિચી સર્વે સ્થિતિઓ પોતાની કનકરન્સો ભરવાને વિચાર કરે છે. પંખજમાં કર્નાવ હજીતાના એક ગામમાં અમારે કનકરન્સ ભરણ હતી તેમાં ગાયોનુ રક્ષણ કરવાનો ઠરાવ થયો હતો. આવા સુધારા વધારા આ ગામ જ્યાંયામાં અમલકારે છે.

કન્યાનીજ રી ૨ છે વળી ઉપાસાની વાત જો ગહાર પડશે તો ઉગ્ર અને સીધાના અભણો તૈયા જ છે તમ વધારવાના હોયે વહી ગયા છે એવે અનાથોને નામે તેમને ઉત્તમી કરા ગામડાઓમાં ધુતી ખાનાનો સારો લાભ દાનમે ઉમીયા માતાના દેવળના ઉત્તરણના નામે હજારો રૂપિયા હોઈયા થઈ ગયા છે ૧૨૫ ૧૨૬ માગરામાંથી તમ દામ્હો માતાનું જનરના નામે અને રીંગ લાગાને નામે હજારો રૂપિયા આલ્હોના ગજનામાં ગડન થઈ જન છે એમ માગરીય કરા સરીકરો જાહેર કરે છે કરા પ્રાગીદાગ મીયાસ બોળા ૭ માતાન નામે મરી મટે છે તેમને પોતાના સરીગુજ જન નથી તો તમને ની ખાનાની તેઓ કરે 'હાડે પરના પ્રવાના હા' '

મો મગનના ૧ મટે છે તેમ ખરેખ અનાથ બાગદિ રાજના હોયતો તમને અની મોખરી આપનાનો ન હોયત કરશે તો અત્રેના મહીપતરામ અનાથાશ્રમમાં અગર નડીયાદના નિરાધારશ્રમમાં તેઓને રહેવા વળિરેના ન દોમત મરી આપના જનતુ કરામાં આરમે આ આશ્રમોમાં તેના નિરાધાર ૧ મોકાને કેમ નહીં આપી કાઈ ટુબર ઉદ્યોગ શીખતી તેમને ઉદ્યમે લગાનામાં આવે છે જેની તેમની જાણી મુખાપ નીરડે છે

પણ મો મગનના જ છે કોકતએની વાત કરે છે તેઓ સુધા મામાપ વિનાના નિરાધાર નહીં હોય પણ મરી ૧ મામાપના કોકત દરે કે જેઓ મામાપની મરીમાઈને લીધે કેમરણીયા મે નમીત રહેતા દરે તેથી તેમને મજુરી કરીનેજ પેટ ભરવું પડતુ હશે તેમ હોયતો તેમને માગે ખીજોજ રહેતે મેવો જોઈશે

આ હો એવે તેમના મામાપ લાજુની રહે એવેલા રાકતીવાન નહીં હોય તો પણ ૭ ધાર છુ કે તે મરા કોકતએને અરે ૧ મધા નહીં તો થો ૧ તો ખરાજ સેમ્ડે ૭૫-૮૦ ટમ તો ખરાજ ખરજુની તો દીધા હશેજ અમારા મધુઓ કોકતને પરણવાના તે પોતાની એન ફરજ સમજે છે અને લજુનનાની વચ્ચે તેમને જણાતી નથી મધ્ય ગામમાં નિરાધાર હોય અને કોકતને નિશામે મોખરો તે તેના નમી ૧ સજોજે લગી શરૂો તો તેને લાગ્યશાળી સમજવો તેના મામાપ તેને લજુનનાની ખાસ કામજ જેની પરજુનનાની પ્રે છે તેની કલ્પી પ્રવાજ નથી મારે થોમતને વિનની ૬૩ એમ્ડે ફરી-પ્રતી તેના કોકતએને લજુપવાનુ સાહસ કરના કે કરનાનતુ મુખી દેહને જો જની રાખતુ હોય તો તેમજો તેના અજાન લોખને કેમરણીના શયદા સમજારીને તથા ખંડ નમના ગેરકાયદા ગતાવીને તેના અજાનેના

અમદ્ય લેટો.

નીચેના પુસ્તકો કે વસ્તુઓમાંથી કોઈ એક પુસ્તક કે વસ્તુ મંગાવનારને તેની કિંમત કે ખાચર જેવું પણ લીધા વગર તદ્દન મફત મોકલવામાં આવે છે, એણે એક કરતાં વધારે પુસ્તક કે વસ્તુ મંગાવનારે તે વધારાના દરેક પુસ્તક કે વસ્તુ બદલ અર્ધા આંતોની દીકીટ મોકલવી.

અફાવર્સ—અફાવર્સનો અલૅક્ટ્રિક પ્રભાવ દેખાડનારો હાખલા દસીસો સાથેનો ઉત્તમ નિબંધ.

સૌ સમાગમ—દાર્શનિક તથા આરોગ્યની જગતવલ્લ મટિ સર્વોત્તમ નિબંધ.
સતીદુપદી—શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માનો પત્ની સત્યલાભા પ્રત્યે સતીદુપદીએ પ્રતિદેવ્ય ગિરે જણાવેલા વિચારો.

ફેન્સી છુકમાર્કસ—પુસ્તકો વાંચતી વખતે તેમાં નિશાની રાખવાનું તમ સાધન. મોઝ અંગ્રેજી, લાલનાસંગેજ, આ છુકમાર્કસ મંગાવવી.

માલીની—સૌથી આખતોનું ગ્રાન આપનારી સર્સીલી વાર્તા.

બાઈગર—ભીમસેન તથા અનુનતા ગવંતો નારા કરવાની શ્રી કૃષ્ણની અપૂર્વ સુક્તિ.

કવ્યસચિદા—વૅવિખ્યાત પ્રસન્ના જવાબેનું પુસ્તક.

પુનરુદ્ધગન અને પૃથ્વીતાપ—એક અસરકારક નિબંધ.

આયુર્વેદ ચરુચય—દિદી અને અંગ્રેજી ભાષાનું ચરક ચોપાનીયું મોઝ તુલનાત્મક મહત્ત્વ.

ફેન્સી થોટ કાર્ડો—કોની જાતનાં જાડા લીસા સુશોભીત કાર્ડો.

બાવીસ ફેન્સીલી વાર્તાઓ—અલ્પિમ અને સરસવતી જેવી પ્રતિ તેણે કાળ કુતુંનપણ, કાવ્યરસ, અનુગ્રહ, વાદીના એવાલામાં અપાણેલ ફેસસો, એ પ્રમાણે બાવીસ વાર્તાઓ સંગ્રહ.

શિકર-બાઈશાહે કરેલી અંગ્રેતની ચોધ—એરીસ્ટોટલ, અપાલન ખીજર અને મહિતર અલીઆસેના અમલકારીક ચોધસં ધતિદાસ સદિન જાણના જોગે સુદ્ધ વાર્તા.

અલકાર મહિમાળા—ઉપમા આદિ કેટ અલકારોનો હપ્તોત તંયા સમાજ સાથેનું સરકેન પુસ્તક. માત્ર થી એ દલાસમાં અગ્યાસ કરતા સરકેન ભાષાના અગ્યાસીઓનેન્ટ મેટ અપાણ છે.

આયુર્વેદ આર્ગોપદેસીકા—સુદાં સુદાં કોણ કરેલનું વર્ણન કરેલું તથા ઉપાયોનું પ્રણ સરસ પુસ્તક. આ પુસ્તક મુઝાવેમાસ આફસનેજ દપાદ પર્યંતો અર્ધા આંતો લઈ મોકલવામાં આવે છે.

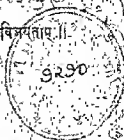
સુધરેલા દેશમાં સેંકડો-હજારો નવા નવા ધંધા શોધાય છે તેમાંથી સારી પેદાશ કરી ત્યાંના લોકો સુખ સુવર્તીની ટોચે પહોંચ્યા છે. શોધ ખોજમાં આગળ વધી નવા ધંધા કરે છે એટલુંજ નહીં પણ જુના ધંધામાં પણ નવા નવા સુધારા વધાવ કરવાને પાછી પાની કળા નથી.

ત્યાં ખેતીને અગે-અગર એક જુદા ભાગ તરીકે-મધમાખીને ખાજવાનું, કેળવવાનું, ઉઠેરવાનું અને મધ બનાવવાવાનું કામ કરવામાં આવે છે તેમાંથી બનેલું મધ વેચે છે એટલુંજ નહીં પણ ખાસ માખીઓને-મધ બનાવતી મધમાખીઓને વેચવાનો ધંધો ધીકતો ચાલે છે, તેને માટે ખાસ ખંનરો ગખવામાં આવે છે ત્યાં એ માખીઓને સંભાળે પૂર્વક ઉઠેરવામાં આવે છે માખીઓનો જતિ સ્વભાવ ડંખસનો છે તેની પણ તેઓ દરકાર કરતા નથી-ખીકીના નથી માખીના ડંખમાંથી બચવા સારા દાધે મોળાં અને મો ઉપર જુરખે નાખીને માખીઓને જોવવામાં આવે છે સારી રીતે કેળવણેથી માખીઓ ડંખ દેવાનું વિસરી જાય છે ત્યારે મોળાં અને જુરખા વિના પણ કામ કરી શકાય છે કેટલાક ખેડૂતો માખીઓથી એટલા દળી જાય છે કે તેમના ડંખની જગા પણ દગ્ગાર કરતા નથી. કદાચ તેમના હાથ રીડા ઘડા મળ્યા હોય છે અમર માખીઓ ડંખ દેવાનું હોડી દે છે અને મધપુ કામા ૨૫૦૦૦ થી ૫૦૦૦૦ સુધી માખીઓ કામ કરતી જોવામાં આવે છે તે માખીઓની કીમત પણ ધણી ભારી હોય છે. મધપુકામાં જે ગળી હોય છે તેની કીમત એકેકની ૧૮. ૭ થી ૨૨ સુધી ઉપજે છે જુના ફેંકાર સાથે તેની કીમતમાં વધ થત શાય છે. ત્યાંના ખેડૂતો આ ધંધામાં સારી કમાઈ કરે છે. આપણે પણ ઈસ્ટીયુ કે આપણા ખેડૂતો તેની નકલ કરે ખેડૂતો પોતે ના કરી શકે તો હાકરગા, ફાળી, બીલ અને વાધરી જેવાની પામે તો ધંધો કરાવે તો તેમાં ફાયદો થાય. મધ સોજી અને સસ્તુ મળે. તે સાથે કેટલાંએ માખીઓને રોજગાર મળે, તે ફાયદો કાંઈ નાનો નથી. આશા છે કે આ ધંધા તરફ અમારા દેશ સમર્થ પુરુષો ખાન ખેતીએ તો મારા આ અપ્રયાસનો બહોળો મનો મારીશ (ટીડ-ખીદસ ૧૬ મી આગસ્ટ ૧૯૧૩)

કુણ્ડળી સ્થાન.

વિતરમાં જણાવ્યાના જમીનદાર બાલુ રંછન સિંહ કડીવાર દહે છે કે દક્ષિણમાં જે પ્રદેશ હાલ કેરળ નામથી પ્રખ્યાત છે તે પ્રદેશ અસલ કુણ્ડળી સ્થાન એ નામથી પ્રખ્યાત હતો તે સ્થાનના ખાર વિભાગ હતા ત્યાં કુણ્ડળી શત્રિય સમુદાયનું રાજ્ય રચન હતું તેજ કુણ્ડળી તેને કુણ્ડળી સ્થાન

॥ ॐ श्री विष्णु देवी विजयताम् ॥

કડવા હિતેચ્છુ.

THE KADVA HITTECHHU.

પુસ્તક ૫ મું

{ ગુલા સને ૧૯૧૪ }

અંક ૩ મા.

અધિષ્ઠિતિ અને પ્રકાશક.

ચીમનલાલ હીરાલાલ.

પ્રમુખ વિજય-પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ.

નં. ૪૬૩ રીચીંગ, પાલીસ સોપા સામે-અમદાવાદ.

સામિક્ક સ્વાગતમ રા. ૧-૪-૦ રૂપાલ ખર્ચ સાથે.

અવસ્થાપક. હીરાલાલ વસતદાર.

Printed by Chhantal Hiratal at his Dharmia Vijaya

Printing Press NO 463 Richey Road, AHMEDABAD.

શ્રી વડનગરા કચ્છી હિતવર્ધક સભા.

અને તેનું બોર્ડીંગ હાઉસ અને વિશ્રામ અધાન

ઉક્ત સમાના સવન ૧૯૬૯ ના ૪૧ના રીપોર્ટ પરથી જણાય છે કે એ સભા સવન ૧૯૬૦ માં ગાંધિના દસ નાર યુવાનોએ સ્થાપી હતી તેને સરમામા ૨૮૨૮૨ કચરી છે તેમા વર્ષ આખરે મુરમ્મી ૨, વાર્ષિક મેમ્બર ૫૦ વાર્ષિક મેમ્બર ૧૦૬ આશ્રયદાતા ૨૩, માનવત મુરમ્મી ૫, દિનેન્દુ ૧૪ અને ટ્રસ્ટ ૬૩ છે હતા

૩ ૧૦૧ આપે તે મુરમ્મી ૩ ૩૧ આપે તે લાઇફ મેમ્બર વાર્ષિક મેમ્બરને દાખલ શી ૩ ૨ અને વાર્ષિક ૩ ૧ આપે પડે છે જાનિમાથી કાઢ ૩ ૫) આપે તે આશ્રયદાતા ગણાય છે પરનાતિના સંચાલકો ૩ ૧૦૧ આપે તેમને માનવત મુરમ્મી અને ૩ ૫) આપે તેને કિલેન્દુ ગણુવ માં આપે છે

૫ ૬૩ ૩ ૧૦૧ અને ૫૧ ના છે તેના વ્યાખ્યાની છોકરા છોકરીઓને ધનિમ અપવામા આવે છે

સભાનું ૬૩ આગે આસને ૪૫નું જલ્ય છે એમ તેના ૧૯૬૧ થી ૬૬ સુધીના ૬૧ ૪૪ના આકાશથી સાફ સમજાય છે વર્ષ આખરે તના હાથમા ૩ ૭૧૨-૧૧-૫ નું ૬૩ છે

આ સભાએ સવન ૧૯૬૬ ની માનમા વડનગરમા એક મોરડીંગ હાઉસ અને વિશ્રામઅધાન સ્થાપ્યું છે એ બોર્ડીંગમા ૪૫ આખરે ૨૦ નિગધર માગકા હતા જેમને મદત પાળી પોલીને રિલામ્બાસ મશવરામા આવે છે જ્ઞાન ૨૬ માગકા તેનો જ્ઞાન ને છે સંપત્તિ વિદ્યાર્થીઓ પામેથી દસ વર્ષની અદરતા માગક માટે ૩ ૪) અને તે ઉપરાંતની ઉમરના માટે ૩ ૫) લેફા ભવવામા આવે છે મહાર ગમના કમ્પલ્સુ છોકરાને-લેડિઆ અગર કૈંસ જાનિનાને-ઉપર પ્રમાણે શી લેઈને દાખલ કરવામા આવે છે

આ મોરડીંગમા ૨૩ છોકરા પાછળ આખા ૪૫મા ૩ ૭૮૮-૮-૬ અર્થ થયું છે તે હીસામે દર છોકરાદીક વપના ૩ ૩૪-૧૧-૬ આવે છે માને મહીને ૩ ૩ થી પશુ ઓછુ ખરચ થયું ખરેખર તેના વ્યયમાપોને આના મરકસરીયા વહીવટ માટે ધન્યવાદ છે

મોરડીંગને સદૃશ થો તરફથી અનાજ ગોળ નાસણુ દોપીઓ કંતાન ફરનીયર પીગેરની મદદ મળતી ગઈ છે તેમ મોરડીંગના છોકરાઓને વડન ૧ મુરમ્મીએ પોતાને ત્યાં જમણુ પ્રસંગે ૪૬મા ૧૭ વખત જમાડ્યા છે અત્યાર સુધી સમાના પ્રમુખ યા કુમેરલસ દરીયદ અને મુવાઈના

તત્ સત્ પરમાત્મને નમઃ ॥

ૐ

કડવા હિતેચ્છુ.

કડવા પાટીદારોની ઉત્તતી અર્થે નિકળતું આ માસીક છે.

જૈન દાન.વીરોનો દેહાન્ત.

જૈન કોમના દાન વીર ગ્રેઠ ગાણિકચંદ હીરાચંદ તા
૧૬-૭-૧૪ અગાડ વદ. ૬ ને શુક્રવારે સ્વર્ગવાસી થયા છે
કૃત્વિર તેમના આત્માને શાન્તિ આપે.

આ દાનવીરે ઘણાં પરોપકારી કાર્યો કર્યા છે લાખો
રૂપીયાની સખાવતો કરી તેનાં જસ્ટ દ્વારા ઉત્તમ પ્રકારે
જંધારણું કરી પરોપકારી સંરથા ચલાવવાની ઉત્તમ અને
નિસ્પૃહિ પદ્ધતિ ઘણી અનુકરણીય છે, એ વિષેનો એક લેખ
અમને આ માસીક છપાઈ ગયા પછી મંજૂર છે જે અમે
આવતા અંકમાં આપીશું.

આ પુનાવધમાં પસનાર મોનવોએ પોતાના મિત્રોએ આને જોડતા
હુબી કર્યા છે, તેટલા બીજા કરાયા તેઓ હેસન થયા નથી માલુસ પોતાના
મિત્રો મમતને લીધે આપદિઓનો વરચાદ વરચાવી લે છે. ગમે તેટલો ઉપ-
દેશ કરો કે ગમે તેટલી શીખામણ આપે, પણ મનુષ્ય વૃત્તિ
પોતાનું મિત્રાભિમાન છોડી શકતી નથી. આવી નાસ કાઢક રીતિનાં
જોડતાં ઉદાહરણો આપતાં હોય તેટલાં દેહવાદથી અપી રામશે.
દાખલા તરીકે ઉચ્ચ અજ્ઞાની કોમોમાં એવી લાજથી પ્રસરેલી છે કે તેમની
મોટાઈ વિધવા પુનર્લગ્નો વિશેષ કરવામાં અમાયેલી છે. વિધવા પુનર્લગ્ન
વિશેષથી જે લખકર પરિણામો આવે છે તે અર્થ તેઓ પોતાની વચ્ચે
સમજા નિવડે છે, પણ તેઓ શરિયા ઘસ મટ એસુજ માન્યો કરે છે કે

- પાંચ વર્ષથી પત્ર આ, આપે છે ઉપદેશ;
પાટિદાર હિત કારણે, હરકત હરો હમેશ. ૫
- રીત રિવાજ સુધારવા, એનો છે ઉદ્દેશ;
સમજે સઘળા જાંધુઓ, હરકત હરો હમેશ. ૬
- મૂર્ખજનો નથી માનતા, એનો શુભ આદેશ,
ઉલટા વિચરૂ આઠરે, હરકત હરો હમેશ. ૭
- ભાન નથી અમ બ્રાતને, અછલ ણડી કે ભેંસ;
કુબુદ્ધિ કાપો તેમની, હરકત હરો હમેશ. ૮
- કુસંપથી જન કોઇને, લાલ નથી લવલેશ;
એવું સમજે ઉરમાં, હરકત હરો હમેશ. ૯
- સપ કરી સરવે રહે, દિલનો ટાળી દેશ;
સજે સુધારા સ્થાપવા, હરકત હરો હમેશ. ૧૦
- સમજે મર્વ સુધારકો, વગોવાય નહિ વેશ;
હુષ કુધાગ દુર કરે, હરકત હરો હમેશ. ૧૧
- મરણ પછાડી જમણનો, રૂઝો નથી રવેશ;
ખચે તજ દિનજાંધુઓ, હરકત હરો હમેશ. ૧૨
- એક તિથીના લગ્નની, ખેટી છે ખાએશ;
છુટક લગ્ન કરે સહુ, હરકત હરો હમેશ. ૧૩
- વર કન્યા વિદ્યા ભણી, વડો વય કરે પ્રવેશ;
પરણાવે પછી બાળને, હરકત હરો હમેશ. ૧૪
- વિદ્યા વય શુણ રૂપનાં, કરે કબ્બેડાં કલેશ;
એવું કદી ન આચરે, હરકત હરો હમેશ. ૧૫
- અવર કુધારા સરવને, ઠીક લગાવે ઠેસ;
“છગન” કહે સુખ પામવા, હરકત હરો હમેશ. ૧૬

વસાત, ઘણી નાની ઉંમરે વૈધવ્ય પ્રમ થયું તો પણ તે બાળવિધવાને છંદગી પર્યન્ત કોરે વૈધવ્ય પગાવવામાં આવે છે, અને બીજી ચાલુ સઘળા વિધુ-રોને લગ કરવાની છુટ મુકવામાં આવી છે. તેથી પંદરથી માંડીને સાઠ વર્ષ સુધીના સઘળા રમેલાઓ લગ કરવાની ઉમેદમાં કુંવારી કન્યાઓ તરફ આકર્ષાય છે. આ ઉપરાંત કેટલાક તો એક સ્ત્રી હયાત હોય તો પણ બીજી કરવા પ્રેસાય છે. એક ઉપર બીજી કરવારને પણ કુંવારી કન્યા તરફ દોરતું પડે છે. કુંવારી કન્યાઓ માટેના સઘળા ઉમેદવારોના સરવાળો કરવામાં આવે તો તુરત જણાશે કે એક કન્યા માટે ચાર ઉમેદવારોની સંખ્યા છે. હવે જ્યારે એક સ્ત્રી માટે ચાર જણ ખરીદનાર હોય ત્યારે તે સ્ત્રીજતા ભાવમાં વૃદ્ધિ થયા વિના રહે નહીં, અને જ્યારે ભાવ બોલાવા માટે ત્યારે કન્યા વિક્રયની પૈસાઓ રૂઢિનો આરંભ થયા વિના રહે નહીં. આવી રીતે વિધવા પુનર્લગ્નનો નિષેધ કરવાથી, નાના મોટા સઘળા ઉમેદવારોને કુંવારી કન્યાની પસંદગી કરવી પડે છે અને કુંવારી કન્યા માટેની હરીફાઈ અને તાણુ ખેંચમાં કન્યા વિક્રય પિસાયનો જન્મ થાય છે. કન્યા વિક્રયની શરૂઆત થઈ કે તેની સાથે વસ્ત્રા મુલ્ય હોયતું દર્શાવે અને બીજા જગ્યા સાવચેતીના છલાંગે લેવાતા નથી, કાશ્ય કે કન્યાને રૂઢા એક બગલ સ્ત્રી પ્રમાણે ઝાડું નાહું આપનારને વેચવામાં આવે છે. ચૈતન્ય વસ્તુ જડ વસ્તુની માફક પૈસા માટે ખરીદાય છે અને ખરીદનાર નાહું આપે છે એ દીવાય બીજી લાયકાત ધરાવતો હોય કે ન હોય તેની પરવા કોઈ કરતું નથી. લાકડે માંકડું જેડી દેવામાં આવે છે. આવી રીતિમાં લગ્નના ઉચ્ચ આદર્શો એક કાસણે રહી જાય છે. હવે આવેડ ઉમેદવારોમાં બીજી લાયકાત નહીં હોવાથી પૈસાની કામગીરી બખડાવવા મંડી જાય છે. જેમ પોતાની ઉંમર વધારે તેમ વધારે નાહું આપવા છતેજર હોય છે. દુનિયામાં નાહુંની શક્તિ કોઈ ચાર અને અજ્ઞ હોય છે.

ગતવયસામપિ પુંસાં

યેવામર્થા ભવન્તિ તે તરુણાઃ

અર્થેન તુ યે હીના

વૃદ્ધાસ્તે તારુણ્યેઽપિ સ્યુઃ॥

“ જેની ઉંમર વૃદ્ધ થઈ છે તે પુરુષો પાસે જો ધન હોય છે તો તેઓ તરુણ ગણાય છે અને જે તરુણ પુરુષો પાસે ધન હોતું નથી તેઓ તરુણ હોવા છતાં વૃદ્ધ ગણાય છે. ”

જેતિની સ્થિતિ.

(લેખક. મહીદાસ ત્રેમણ પટેલ.)

પ્રાચીન સમયે- ઋષિયુગ આવતો હતો ત્યારે ભરતખંડ કૃષિશાસ્ત્રમાં પ્રધાનપણુ ભોગવતો હતો. રાત્રિ શ્રેષ્ઠ વાજણે કૃષિકાર્યમાં દીવ દઈ તે ધધે ચલાવતા હતા, મધ્યયુગમાં બાહ્યિક શાસ્ત્રના ચક્રગતને લીધે અને પન્દરી સભ્યતાના મોહને લીધે સાધારણ અને ધનાઢય સર્વે કૃષિને ધધે હવડે ગણના વાગ્યા જેથી ભરતખંડની કૃષિ અત્યંત વર્ગના હાથમાં ગઈ તે રીત ખાટી ફરના માડી છે આ વખતે ભરતખંડના કેટલાક નામાકિત નરોના મુખેથી જેતિનો મહીમા સભાવા લાગ્યો છે અમેરિકા, જર્મની ને જાપાન વગેરે મહા દેશની કૃષિની ઉત્તરિ નોંધને એકદમ વિચિત્ર થઈ ગયા છે તેઓએ જોયું છે જે આ બધા મહદેશના ભોગમાં મોટા પુરુષે જેતિની પાઠગ તન મન ધન અર્પી ઉભા છે મહા કર્મવાદી માણુઓએ જેતિની પદ્ધતિને યુગ નક્કી જાણ્યો છે તેએ એક જગતે ઘડેના દાણુમાંથી સદૃશ જન કે ઘડ ઉત્પન્ન કરી શકે છે જે ખીટમાંથી સેકડે ૫ ભાગ ખાંડ માત્ર મેળવી શકતી હતી, તેજ ખીટમાંથી હવે સેકડે ૮૦ ભાગ ખાંડ ઉત્પન્ન કરી શકે છે. એકજ જેતરમાંથી એકજ વર્ષે ૭ ૭ ખાંડ પકવી શકે છે અતિ સાધારણ નાઈટ્રોજનના ખાતરના પ્રયોગથી તેની તેજ જમીનમાંથી સો સો ગણા પાક લઈ શકે છે જેટલી જમીનમાં પહેલા એક મણુ ટમેટા પેદા થતા હતા, તેજ જમીનમાંથી હવે દસ મણુ ટમેટા તેઓ પેદા કરી શકે છે. પત્રની મન્દથી જેતિનું કામ કરીને અમેરિકાના વનનીઓ પાકા દસ શેરનો એક પોપીઓ, પાંચ શેરનું એક રોગણુ, સવા સવા મણુનાં ફુમકાં, એક મણુથી ઉપરના તડજુર, દસ શેરની એક પુલોગી અને ત્રીસ શેરની એક માઈકાની ઉત્પન્ન કરી શકે છે તથા વનનીઓની નસેનસમાં લિલોગનું લોગી ફરી મ્યું છે, તેઓના પ્રાણુ તેમાંજ જોડાયા છે તેઓની હકીકત સાચાગીને કે નગરે જોઈને આપણા પ્રાણુ ઉત્તરિ મેળવના દોષ દોડ કરી શકે છે ખરા પણ આપણામાં યતન કર્યા છે ? એ બધા દેશોમાં ગસાવનિક પરીક્ષાના મ્યેગા હામ હામ નગરે પડે છે તથા અગણિત કૃષિ વિદ્યાલયો શોભાયમાન છે આપણા દેશના જગ અને માગી કુદની રીતેજ અનુકૂળ છે તે અનુકૂળતાના પ્રમાવરીજ આપણે આપણુ અસ્મિત્વ રાખી શક્યા છીએ પણ આ વૈજ્ઞાનિક યુગ જે વિજ્ઞાન યુગમાં આપણા ધોરણ જીવન સંગ્રામ વખતે આપણે પણ વિજ્ઞાનની પતાની પુરી નહીં છે 'દેશના કેટલાક માણુસોની શુદ્ધિ તે તરફ દોડી રહી

છે, પણ મિચારી વિધવાઓનાં દુઃખ તરફ તેમની દ્રષ્ટિ આકર્ષાતી નથી અને મિચારીઓને માટે ખરી લાગણી ધરાવનાર યોગ્ય દયાળુ પુરોહિતે જાનિના લુલમ આગળ મુંગા બેસી રહેવું પડે છે. આનુંજ નામ મિથ્યાભિમાન અને તેજ મિથ્યાભિમાન કેટલાં માઠાં ફળો પ્રસન્ન કરે છે ?

તેવીજ રીતે જુદે જુદે સ્થળે જુદા જુદા રૂપમાં મિથ્યાભિમાન હોય છે અને તે મિથ્યાભિમાન માટે કેટલી ગોટી આપતોના ભોગ થવું પડે છે તે વિશે વધારે સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણ આપણે કરીશું.

કડવા પાટીદાર કામમાં પણ એક જુદાજ રૂપમાં મિથ્યાભિમાને ધર પાડ્યું છે. એજ મિથ્યાભિમાનને લીધે ખરાબી થાય છે તોપણ આંખ ઉઘડતી નથી.

કુતરને જે જગ્યાએ બેસવાની ટેવ પડી હોય ત્યાંથી ગમે તેટલું મારો પણ ઊઠતું નથી તેવી રીતે ગમે તેટલું નુકસાન થાય તોપણ કેટલાક મૂર્ખ અને અજ્ઞાની લોકો પાપમાસ યાદ ભય છે પણ મર્દભપુરુષ જે પકડ્યું તે છોડતાજ નથી. મિથ્યાભિમાનને લીધેજ ઉચ્ચ નીચતા કૃત્રિમ બેઠો આપણી કામમાં પડી ગયા છે. જે સધળા મનુષ્યોને જન્મતી વખત પદમાત્મા બે આંખ, બે હાથ, એક મોં, એક નાક, બે હાથ, બે પગ એમ સરખેસરખું આપે છે, તેજ મનુષ્યોમાં કૃત્રિમ બેઠ ઉભા કરી દિંદુઓએ પોતાની પાપ-માફીની કમર પોતાને હાથેજ ખેંચી છે. જન્મથીજ હિંચાપણ અને નીચાપણ માનવામાં આવે છે. મનુષ્યની આલગતાનથી બેઠ દર્શન થતું હોય તો કાંઈ દરકત નહીં, અર્થાત્, સદ્ગુણને બિંચો અને દુર્ગુણને નીચો ગણવામાં આવે તો તે યોગ્ય ગણાય, પણ જ્યાં ઉચ્ચ નીચતા બેઠ પાંચામાં જન્મનેજ પ્રધાન પદ આપવામાં આવે ત્યાં અયોગ્ય, દુરાચારી, લેભાચુ, વેપ-ધારીઓ કુળવાન્ ગણાય અને ખરા સદ્ગુણી, સદાચારી પુરોહિત અનાદરને પાત્ર થાય.

અપૂજ્યા યત્ર પૂજ્યન્તે
પૂજ્યાનાં ચ નિરાદરઃ ।
તત્ર ત્રીણિ મત્રિપ્યન્તિ
દારિદ્ર્યં મરણં મયમ્ ॥

“ જ્યાં અપૂજ્યનું પૂજન થાય છે અને પૂજ્યનો અનાદર થાય છે ત્યાં અવરમ દગદગ મરણ અને ભય વાસો કરીને રહે છે ”

નૈશ્વર્ય નાળીય, મનાશીયા અને પાગીદગઝામની જોડેનોએ પણ આ સરથાનો જાણ લીધો છે

અહીંએ આપાની કેમરણીમા ધર્મની કેમરણીની ન્યુનતા હોવાથી બોડીંગો ઉધાડી નિઘારીઓને ધર્મની કેમરણી આપવાની આ મહાન પુરુષને પહેલ કીધી છે તે સાથે શ્રાવિકાશ્રમ જેવી આ પવિત્ર સરથા ઉધાડી યાગાઓને ધર્મની કેમરણી આપવાનું મહાન પુન્ય ઉપાર્જીત કરેલું છે અને વધારે આનંદની વાત તો એ છે કે આ સરથાની યોગ્ય વ્યવસ્થા અને સલામત પોતાના પ્રવાસી પિતાના પગથે ચાલી દયાળુ દીનતા જોઈને મન જોઈને પોતેજ કરે છે પોતાના બહુધિપતિ પિતા અને સસરાની અહિક મુખની વાળના નહિ કરતા આ ખાનામા ઓનનરી કામ કરી સાદી છુટ્ટી મુજબરે છે

મગ્નુમ ગેઠ પોતે સદ્ગુણિપતિ હોવા છતાં બહુજાન સાદા અને સરળ સ્વભાવના હતા હયાતો તેમના દરેક રૂપે રામા પ્રવરી રૂડી હતી નિરાશિમાની, નિષ્પન્નતાની મિત્રનસાર અને બહુજાન નમ્રસ્વભાવના હોવાથી જોનાની કામમા તેમજ મમત્ત રિગમર જોઈને બાધવોમા તેઓ માટે બહુજાન માન હતું પોતાના દનથી સ્થાપેલી દરેક અન્યાઓમા તેમજ રિગમર જોઈને મેનાનર કોન્કરન્સ રિગેરે દરેક મડયોમા વારવાર પ્રમુખ પદે પોતે ખીરાજતા હતા છતાંપણ પોતાનો એક વધારે બોટ આપવાનો હુકમ ધરવતા નહોતા અને નહુ મતેકાર્પકરી નિષ્પક્ષપાતપણે રૂડી ધરુજા સાસે સલામથી દરેક અસ્થાઓને ચનાનતા હતા

આ સથો હું આ મહાન પુરુષનું ચરિત્ર ટુકમાજ વર્ણવુંલું પણ જો તે મિત્રાર પુર્વક વર્ણનમા આવે તો એક મોટું પુસ્તક થાય તદ્દપિ મીરે આ કાવા હિતેન્ધુમા તેમનું ટુક ચરિત્ર વખવાની જરૂર એવજાન માટે પડી છે કે આપણી કામમા પુર્વે કહ્યા દ્રવ્યનો યથા ગયા છે અને હાવમા પગુ બહુ દ્રવ્યનો છે પુર્વે યથા ગએવા દ્રવ્યનોએ અનેક અકારે દ્રવ્ય દીધા હશે અને હાવના દ્રવ્યનો ફણુ જન આપનાજ હશે પણ તે જાનનમા ઉડા ઉડાની તરાસ મતા એમ જણાય છે કે આપણી કામમા દાનવંરિ લાટ, બનારા, રિગેરે ભમેશના બીખ માગી ખાનાતઓનેજ દાન આપે છે તથા મહેદા શાનિ વગ કરામા (એક રાત્રીના વાળુમા) હમરે રૂપીઆ ખરડી માપે છે “ કણુમી વામે મેરેક કણુમી રાકની ગાસે નરી ” આવા જોગ વખણુ કરી, બન, બચા જાણણુ અને જાણ સાધુઓ કે જેઓ આગકાન હિંદને મોગાવપ યથા પડેના છે તેઓ આપણી કામને ફાલી ખાય છે

પોતાની પૂર્વ સ્ત્રીનું દાગદર કૂંકેયું નથી અને જે પોતાની પત્નીનો પરિભ્રમ કરી બીજી કરવા ઉભો થયો છે તે તમારી કન્યાને શું સુખ આપવાનો છે ? આવી સ્થિતિમાં તમારી દીકરીને કેવા પ્રકારનું સાંસારિક સુખ મળશે તેનો લગભર ખ્યાલ કરવાની તમે કોઈ દિવસ તરફી લીધી છે ? ફક્ત તમે ગમે તે રથને કન્યાને ફેંકીદેવા ઉપરાંત બીજું તમારું તમારી વ્હાણી દીકરી પ્રત્યે કર્તવ્ય છે તેનું તમને જ્ઞાન નથી મેલેરજાનો હવે કૃપા કરો, મેનો, અને આ જાદોમાંથી છુટવાનો પ્રયત્ન કરો.

ઝેરનો ખાસો હાથમાં છે, સેંકડો માણસો બાજામાં ખેર છે એનું પોક્કરી પોક્કરીને કહે છે, તો પણ ઝેરનો ખાસો છુટતો નથી અને પ્રેમ પૂર્વક વિષ ગ્રાસન કરવામાં આવે છે. આનું કારણ શોધવા જશો તો મિથ્યાભિમાન શીવાય બીજું એકે નથી. હવે આપણે કન્યાનાં માખણો પોતાની કન્યાના લગ્ન સંબંધમાં આટલી બધી બેદરકારી વાપરે છે તેનાં કારણો સમજ નજરે તપાસીએ.

હિંદુઓની દરેક દરેક કામ જે મુગ્ધતામાં વસે છે તે બધી કામોમાં અમદાવાદમાં રહેનારાઓ કુળવાન ગણના આવ્યા છે. આનાં ગમે તે કારણો હોય પણ અત્રે એટલું જણાવવું ખસ થશે કે ઘેર ગણનાન્ધકારને લીધેજ આવા પ્રકારના જોધા પાટા ગામડાના લોકોને જાંધાઈ ગયા છે. ખાસ કરીને, કડવા પાટીદાર કામમાં કુલીનતાની બદીએ પોતાનાં મૂળ ધણાં જોડા ધાણાં છે. ગ્રામીન સમયમાં ગામડાના લોકોને વારે ધડીએ શહેરમાં આવવા જવાનું થતું હશે અને તે પ્રસંગે શહેરના સંબંધીઓને ભાં ઉતરવાની સગવડ પડતી હશે, અથવા તે પ્રસંગમાં અમદાવાદના મુદરથો પોતાના સગા સંબંધીઓ સાથે મુલાકાત ડિયા પ્રકારનું વર્તન ગણાવતા હશે, અથવા તેઓ પોતાના ભાં આવેલી વડુઓને ધણેજ સંતોષ માય તેવા પ્રકારનું સુખ આપવા હશે, એવી રીતનાં અનેક કારણોથી અમદાવાદના લોકોને કુલીન ગણવાની પદ્ધતિનો સ્વીકાર થયો હશે અને સર જાદ ગાપા જેમ કરના હતા તેમ ને તેમ લાંબા વખત સુધી દીકરાઓ કરના આવળા હશે અને પરીણામે અમદાવાદીઓને કુળવાન માનવાની ટેવ ગામડાના લોકોને એટલે સુધી સગવડ ચોંટી ગઈ છે કે તેઓ પોતાની કન્યાને અમદાવાદમાંજ નાંખવા તરફ દલ કરતાં વધુ પ્રેરણા છે. પણ જે સદગુણ મટે અમદાવાદીઓના પૂર્વજો પૂજવા, તેમાંના કેટલા સદગુણો લાલના અમદાવાદીઓમાં રહ્યા છે તેનો વિચાર કોઈ કરતું હોય તેમ જણાવું નથી. હવે અમદાવાદીઓ કુળવાન ગણના એટલે તેમના લાલની

સરખામગીરીમાં શેલડીનો પાક થયો ઘોડા છે દારણુ જેલડીના પાકમાં ધણુ પૈસા ખર્ચ મહેનત અને સંભાળ લેવાય છે તેમ તેની ઉપજ પણ મોટી થાય છે શેલડીમાં દર એકરે ૩૫૦ થી ૫૦૦ રા મુઘી ખર્ચ થાય છે અને ઉપજ ૫૦૦ થી ૮૦૦ રા મુઘી મળે છે

મુમુષુ ઇલાકાના એન્ડ્રીકર ગણેશ્વર મી જી એન્ડ્રીકર સાહેબ જ્ઞા, દારમોસા, હવાઈ વીગેરે ડેકાણે ફરી લા શેલડીના પાક લેવા તેની નેલ તેમણે લખી બહાર પાડી છે તે ઉપરથી જણાય છે કે ત્યાં શેલડીની નિપજ દર એકરે ૪૦ થી ૪૫ ટન થાય છે અને તેમાંથી પાચ ટન ખાડ ગતે છે જેના દર ટને રૂ. ૬૦ નો નફો થાય છે

હવાઈ બેટમાઝ એન્ડ કંપની ૨,૨૫,૭૫,૦૦૦ રા. ની મુડીથી ૫૦૦૦ એકર જમીનમાં શેલડી વાવી ખાડ બનાવે છે. તેની મીલકત નીચે પ્રમાણે છે

રૂ. ૩૮,૧૮,૦૦૦	જમીન ૫૦૦૦ એકર
, ૪૮,૭૮,૦૦૦	કુવા, પંપ, હોઝ, મકાન, ખાદ્યો,
	પાણી કાઢ જવાના પાક દાગીયા
	વિગેરે
" ૩,૬૩,૦૦૦	દોર દાંખર તથા ડેન્ડોક
" ૧૩,૦૫,૦૦૦	રેતા, પુલો, ગ્રામવે, સ્કૂલો વિગેરે
" ૩૬,૩૩,૦૦૦	ખાડ બનાવવાના સાધા અને તેનાં મકાન
" ૫૦,૧૩, ૦૦	ફરતી મુડી
" ૨૧,૬૦,૦૦૦	રોઝર્વ ફીપીટવ-મુડી
" ૧૩,૦૫,૦૦૦	પસ્ટુરેજ

૨,૨૫,૭૫,૦૦૦ કુલ.

આ મુડીને કે લાગ શેલડી પકવડના અને બાકીની મુડી શેલડી મીનમાં લાવવાના તથા ખાડ બનાવવાના કામ માટે રોકાયેલી છે

ત્યાં આગળ પાણીનું ખર્ચ દર એકરે રૂ. ૨૧૭ આવે છે દર એકરે ૪૮ રા મહેસુલ આપવું પડે છે મજુરને જોતા ઘર, તથા બગીચા અને હવા મફત આપવા ઉપરાંત દરરોજના રા ત્રણ આપવા પડે છે છતાં એટલો નફો કરે છે કે શેર હોલડોને બાર ટકા ડીવીડન્ડ આપી શકાય છે

+ હવાઈ (ચલવા લેન્ડ-થીય) નામનો બેટ પાસીફિક મહાસાગરમાં ૧૫૦ ખાસ અને ૨૦ અક્ષાંશ પર આવેલો છે

એ ચાર સુધારકોએ પોતાના છોકરા કુંવારા રાખ્યા તે શીવાય બધા પોતાના છોકરાઓને લુદે લુદે ગામડે પરજીવની આપ્યા. હવે અમદાવાદના મુસ્લીમો એના ગામડાંવાળાઓને કેટલો ખર્ચ છે તેનો ખ્યાલ આટલાથીજ આવીજશે. બારસેં છોકરીઓ ફૂલને દડે પરજીવવામાં આવે તોપણ ઘણા ખર્ચ છેક-રાઓ શહેરમાં નહિ તો ગામડે પરજીવ ગયા. જેમ ગામડાંની છોકરીઓ મોટી થતી જશે અને તેમની પાસેથી બધી વસ્તુઓ લઈ લેવામાં આવશે એટલે તેમનું આવી બનવાનું. શહેરની કન્યાઓ પણ મોટી થતી જશે અને તે બધીઓને શહેરમાંજ પરજીવવાની એટલે ગામડાંઓની કન્યાઓ પૈસાની બરબાદી કર્યા બાદ પાટી ફરશે અને તેમના ઉપર શહેરની કન્યાઓ નાજે ધાએ શોકયો થશે આવી રીતે નહીં શહેરવાળાઓનો શહેરવાર ધાવ કે નહીં ગામડાંવાળાઓનો. બધાની પરિસ્થિતિને દુનિયાની થવાની અને જે મનુષ્ય છ'ંદગીમાં આપણે સુખી થવા સરખાયા છીએ તેમાં માનમાર, દલેશ, કંકાશ, અને તેજાન શીવાય બીજું કંઈ સાચું કંઈ આપણે આપી શકવાનાજ નહીં.

આ ઉપરથી એટલું તો સમજાવુજ દરે કે સેકેડા ગામડાંઓને અમદાવાદ તરફ અપૂર્વ મોદ છે. આ મોદને લીધે તેઓ પનંગીઆની માફક બેમાન બની શહેરમાં સગવળી કુલીનતાની મજબબતી હોળીમાં ઝંપલાવ છે. અને મરેણુને શરણુ થાય છે.

અમદાવાદની સપગી કન્યાઓ અમદાવાદના કાંગડા મહારે જતી નથી એટલુંજ નહીં પણ બીજાં હજારો રથજો અમદાવાદ સિવાય અમારો છુટકો નથી એવી મત્રગાંઠ વાળી બેઠા છે. પાટડીના દરગાર સાહેબ અને બાપ.તો અને બીજા પાટડીનાં સદ્ગૃહસ્થો, તેનીજ રીતે વીરમગામના દેસાઈઓ, દેસાઈ-પટેલો વિગેરે અમદાવાદ તરફ ઝળું વિદ્યાપીને બેસી રહ્યા છે. અમદાવાદમાં કન્યાઓનો થોડો ઘણો ખાડો હોય તો તે પુરવા પાટડી અને વીરમગામ પુરતાં છે. પણ અમદાવાદમાંજ કગર ખેલવી એવો પિચાર કરનારાં બીજાં સેકેડા ગામ અસ્થિત્ય ધરતે છે વીરમગામ પાટડી ઉપરાંત ગોન્દરીઆના અમીનો, દશકેશીનાં ગામડાંઓ, કડીપ્રાંતનાં કેટલાંક ગામડાંઓ, અરે કેક આશુરમા ને લાડોલ સુધીનાં ગામડાંઓને અમદાવાદમાંજ ઘેર ખેલવી છે. દશ કેશીનાં ગામડાંનો એટલો જડ છે કે અમદાવાદ શીવાય અમારો છુટકોજ નથી, અમદાવાદમાં અમારી છોકરીઓને ન નાંખીએ તો ક્યાં ઉકરડે નાંખીએ? ગમે તેવું કટ પડે તોપણ અમેનો અમદાવાદ શીવાય બીજો જવાનાજ નહીં એવો અકવાટ કર્યા હરે છે. ખાસ કરીને અસાદપ, સસપર, ગેમલીપર,

મહાદેવ એપાનીવામા જે નના જામી જાળિયા દરે એ વિના
ધોળા મગે તથા જાળિયા વિના પશુ સા ૧ x x x
હું પશુ ખેતી મુલા ના ન ક થોડ સત ૧૮૭૦ ના શ્રાવણ મુ ૧

મન અહમ આના નથા આ આ આપેલા પહેલા અને તેન
જેના ખીજા પત્રથી અમન જ નિશા થઈ દલી તે નિશા મી મગનાન
અને તેમના જેના સદગ થાના પત્રી કાઢ નાશ પામી જેથી અમે અમાર
કામ મા નાના ગર અમ ન સજા મોતો ઉપમર માનીને ખોડે

અમે એક ન નામે રખાન નપ્પુ છે કે અમને મદ ફક્ત ધન
નીજ જોઈએ છે એમ નથી મનની નવી અગ ધનની નાઈ પશુ પ્રગ ની
મહાની અમને જગર જે ૧ મદ આપી રામધ તેમની મદ નનાને
અમે સરને વીતરી જાવ

અનંધાપર

મોટા પાયાપર ખેતી કુવાની કંપની.

મુતતમા પ્રથમ થત પત્રમિત કસરે પોનાના ખીજા પુત્રકના ૧૧૧૦
અહમ ઉપર પત્રીની નોંધ લઈ તે માપીના વાચકોની જાણમાં એ
સરથાને લાના મો તે કપરના ચાત્રએ ઉભા માનવો જોઈએ કે લેખક
નાના ૧ જી અત્ર ખેતને મજુર જનાના છાજના નથી એ તેમના રિય
ને અમે પશુ મગનાજ હીએ એ ત પ્રજાપર લેખક મપાશવની એ જ વના
પ્રગસનીય ૧ એમા પશુ શુ નથી પશુ અમને એક પ્રગ ઉપર એ કે
લેખક મદાશય ધરે છે તેમ મેડુત અત્ર કે ખરો ૧ અમાર મનતો એમ
છે કે તે ખરી રીતે સ્વત્ર નથી પહેલા તો તે શાહુમરને મસ છે ૨ ૪
૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦
ગુલામ છે શામા તે સ્વત્ર છે તે અમે સમજ સમતા નથી અનત જે
ખેડુત જાગેને છે જેણે કાંઈ જાન મેગ પુ છે શહેરી સજાજનોના વિવક
વિચારનો જે સગ પરિવિય થો છે તે અત્ર છે પશુ એ વિધિએ
વ્યારે મેડુત પહેલે જે ત્યારે તે મ ન મજુરી તનથી કરવી મુખી મનની
મહેનત રે છે એના મન પી મહેનત ક નાત તનથી મજુરી કરનાગ પર

અગ્રેમાં આપણે મોટાં ગણાઈએ છીએ. લાણેશ શહેરમાં જશે એ લાલચથી આપણે ત્યાં બીજાં નાનાં ગામડાંએ સગપણ કરે છે. આ વિચારને લીધે દશ-કોટીવાળાઓ અમદાવાદમાં જ કન્યા દેવી એવું મિથ્યાલિખિમાન ધરાવી બેઠા છે. આજ મિથ્યાલિખિમાનને લીધે તેઓ પોતાની ધોર શહેરમાં બોદે છે અને આપાં માઠાં ફળ જોતો ચિતાર આપણે ઉપર આપ્યો છે, તેનો ઉપભોગ કરે છે. પહેલીએ ધીમે તેમના પુત્રનીએ ઘટવા લાગ્યા છે. નાનાં ગામડાંએ પોતાના હિતનો વિચાર કરી અંદર અંદર કામ સંભાળ કરતાં રીત્યા છે. અમે ખોટી મોટાઈમાં પાપમાત્ર યતા નથી. તેથીજે ત્રણ દશકોપી વાળા-ઓને, કન્યાઓ પુરી પાડતો હતો તે ઘણો ખર્ચ સુકાઈ ગયો છે, અને થોડા વખતમાં શિશુકુલ સુકાઈ જશે એવી નિદેશત રહે છે કારણકે કેવળ ખાદનો ધધો લાંબો વખત ચાલેજ નહીં દશકોપીનાં ગામોને કન્યા દેવી એ નાનાં ગામો માટે હમેશાં ખાદનો ધધો છે. કારણ કે જોટલી કન્યાઓ તેઓ દશ-કોટીમાં દહાળ્ય તેના બદલામાં એક પાત્ર કન્યા તેમને પાછી મલે નહીં એટલે તેમના જ્યામાં કન્યાઓનો તોટો પડે. નાનાં ગામડાંએ, ખાસ કરીને, ચુંવાળ, પાટણ, કડી ઇત્યાદિ ગામવાળાઓ શોજ બાંધવા લાગ્યા છે. આની અસર દશકોટીનાં ગામડાંએને થઈ છે. હાસકેના વિવાહમાં હોઠરીએ તો અમદાવાદમાં પસણાવી ગયા પણ ઘણા હોઠરાઓ કુંવારા રહી ગયા છે. આવી રીતે સંકેતમણમાં આવ્યા છતાં હજુ તેઓ મિથ્યાલિખિમાનને લીધે પોતાનું દિનકલિત સમજી શકતા નથી. ગામડાંની કન્યા ગામડામાં જ રોકે એ સાદો ન્યાય પણ તેઓ સમજતા નથી અને ઉછળી પગ લાગે છે. તેઓને એક બીજા કરતાં હું મોટો એવી ખોટી લાગણીએ અંધ બતાવ્યા છે. જ્યાં સુધી તેમની આંખ ઉપરથી આ પડો દૂર થાય નહીં ત્યાં સુધી તેઓ જાતે દુઃખી ચલાતા અને બીજાને દુઃખી કરવાના. તેઓ એમ સમજે છે કે જો હું બીજાગામમાં દેવાનો પ્રયત્ન કરીશ તો તે ગામની મહાવટી માતૃયા વધીજશે. દાખલા તરીકે નરોડ એમ સમજે છે કે જો હું ગોમતીપુરમાં દેવની સરચાત કર તો ગોમતીપુર વાળા નો એકડો વધી જાય અને અમે નીચા રહીએ અને તેવાજ પ્રકારની દહેશત ગોમતીપુર રાજે છે અને તેઓના અંદર અંદરના મિથ્યાલિખિમાનને લીધે અમદાવાદનું કામ ઘણું જાય છે અને જમી રહીમરો અમદાવાદમાં ખાદી થાય છે. બેની હાલમાં ત્રીજી ખાદી જાય તે આનું નામ.

આપણી કોમમાંથી જ્યાં સુધી મિથ્યાલિખિમાનનો સંદર્ભ નાશ નહીં થાય ત્યાં સુધી સુધારાતા સ્વાદિષ્ટ ફળ અપાતો દિવસ આવવાનો નથી

સુચાવડ—પ્રીતિને અસવ થવાની નાશુક અને ગંભીર મામલા વખતે
ધ્યાનમાં ગળવાની જરૂરની સૂચનાઓ

વૈદ્ય શાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

આંતકનિબંધ એપિધાતય,

જામનગર—કાઠિયાવાડ.

૧૯૧૭

૧૯

૧૯૧૭

૨૫

૨૩

૨૫

૨૫

૨૫

If not delivered please return to the

Kadwa Hitechhu Office.

No 463 Richoy Road,

AHMEDABAD.

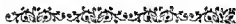

મેલેરીયા તાવ તથા તરમ પ્રકારની પ્લેગ.

માટે બારડલીવાળા એમણે મીઠ્યુર જાદુ જેવો ધવાજ છે. કમ્પ્યુટરની
ના ગમે તો તેજ સાર વાપરે બારડલીવાળાએમણે પીડાર ૧) બારડલી
વાળાની અંબીરીયલ શક્તીની ગોળાઓ ખાનાને લુપ્ત બનાવે છે
૨ ૧૧ - બારડલીવાળા દુધ પાઉડર માંતો દુધથી મટાડી માંતો
જેવા સાફ રાખે છે. આના ૪ - બારડલીવાળાનો દરજનો મસમ એકમ
દીવસમાં દરજ ખુલ્લીમાં નકાવત કરે છે. આના ૪ - સરવેટકાણે મગશે
૬. હે. લી. બારડલીવાળા જે. પી વમલી લેખોરેદરી. મુંબાઈ.

હિંદુસ્થાનની સરકારે જેવી ખાતું કહાડીને ખેડૂતોને ધણી રીતે મદદ કરે છે, પણ એકલી સરકાર વિશેષ કરી શકે નહીં. તે માટે ખેડૂતો અને મોટા જમીનદારોની મદદની પણ ખાસ જરૂર છે સંયુક્ત પ્રાંતમાં ખેરી જિલ્લાના એક જમીનદાર સરદાર જોગેન્દ્રસિંઘે લાંબી સરકારના ખેતીવાડી ખાતાની મદદથી પોતાની કેટલીક પડતર જમીન જે ખેતીના કામમાં આવતી નહોતી કારણ તે જમીન પડીયાણ હતી અને તેમાં કાલ સરખટની ઉડી જડેા બાલી હતી તે જમીનમાં સ્ટીમ ઇનજીનથી મોટાં વીંટાળતી હળ ચલાવી સાફ કરાવી છે. જેથી તે જમીનમાં સારી ખેતી થાય છે.

પડીયાણ જમીન કાઢણીથી માણસથી જોડાયતાં દર એકરે રૂ ૧૫૫ પંદર ખરચ આવતું હતું. પણ ઉપર કહ્યું તેમ એનજીનથી હળ ચલાવી ખેડતાં ફક્ત રૂ ૮ આડુજ ખરચ આવ્યું હતું. એક ટુટ જમીન ઉડી ખેડાઈ હતી તેથી તેમાં હવે કાલકાતું નામ નથી. અને તેમાં સારી રીતે રતી અને ખરીફનો પાક આવે છે. અમારા ખેડુ સાદગ્યો પોતાની પડીયાણ જમીન ખેડાણ કરવા સરકારની મદદ માંગે તો સરકાર કાંઈ રસ્તો કરી આપે એમ અમારું માનવું છે.

તાલુકે કડીના કંડ ગામે મળેલું પંચ.

વિક્રત પંચ ગયા મે મહીનાની તા. ૨૯ ૩૦ અને ૩૧ મીએ મળ્યું હતું. પાનસરં, છત્રાલ, વરસક, વામજ, કડી, ચોળ, લાંધણજ, આદરજ, જોગળ, રીયા, સરદવ, શેરયા, અને કંડ એ આર ગામોના આગેવાન કમવા પાટીદારો તેમાં પધાર્યા હતા. તેમાં જે કરાર ગયા હતા.

૧ કન્યા વિક્રમ કરવો નહીં. કરનાર ખાસેથી રૂ ૫૧૫ એકાવન દંડ લેવો.

૨ જોળ બહાર કન્યા આપવી નહીં. તેમ કરનારનો રૂ ૧૦૦૧ દંડ લેવો.

આદરજના કોઇ પાટીદારે જોળ બહાર કન્યા આપી હશે તેને માટે વિચાર કરવા આ પંચ એકત્રી કરવામાં આવ્યું હતું, એમ અમને ખબર.

પરાયા ગુણને વંદીએ વળી કરીએ પર ઉપકાર,
 આત્મા જોઈએ એક મહા કરીએ મારાસાર વિચાર....૪
 કામ ક્રોધ ને લોભ મત્સર હોય અંતર માંહે,
 તેને ગત્રુ જાણીએ ટાળીએ તંત્રણ ત્યાંહે.૫
 આ અશાંતિ દેહ જાણીને ટાળીએ અગુલ આચરણ,
 હું કરતાં અભિમાન મુકી રહીએ હૃદયે શરણ૬
 ગુણ દોષથી નિરખંધ થઈને વરતીએ નિઃસાન,
 જગ વિષે રહેછે કમળ પણ નવ ધાય સ્પર્શ લગાર.૭
 ઇંદ્રિયોનીમે રાખીએ સદકર્મથી નિરવાણ,
 ભગવદ્ ભજનમા યોજના મન તણી કરીએ જાણ....૮
 જીએ આત્મારામમા તણીએ વિવધની આશ,
 પ્રપંચ મિથ્યા માનીએ એ અસદ જગદાલાસ.૯
 પર્ણીદા પદ્મિમા સ્વપ્ને ચિંતવીએ નહોં મન,
 પરદાસ પરચન વિરેં ચિત્ત નવ ગાંધીએ મજન૧૦
 મહા શુભ વચન વીર્યામ ધરીએ રાખીએ સદભાવ,
 સત સમાગમ નીત મેવીએ ભવમિધુ તરવા નાવ.૧૧
 કલ્પેશ કાળ હુ ખ આપે પણ નવ મુકીએ સ્વધર્મ,
 યથા ન્યાયે બધુ ચાલીએ તપ્પાંએ શમદમ૧૨
 દયા સમા ઉપરની શાન્તિ ભક્તિ, જ્ઞાન વધરામ,
 આનંદ સદવિદ્યા સમાધિ રાખીએ અનુરાગ....૧૩
 વિદ્યા તન ધન રૂપ ચોવન ન કરીએ અભિમાન,
 કાળે કરીને ભોગ સરવે નાશ ધાય નિદાન...૧૪
 કોઈ મમે મહામુખ પામીએ ત્યારે ગરવ ન કરીએ ધીર,
 કો સમે દુઃખ દરિદ્ર આપે મુકીએ નહિં ધીર.૧૫
 છગન કહે કર જોડીને મુજ વચન માનો મત્ય,
 રઘુનાથ મ.યે કરો પ્રીતિ જોજ નાચી મત્ય૧૬

કે આ સંસ્થા પોતાનાં પશુ કોષ્ટને વેચશે નહીં, પણ તેના ભાગીદારોને-શેર હોલ્ડરોને ભાડે આપશે. અને તે કાયદામાં ફેરફાર કરવાની સખત મનાઈ કાઢી છે. . .

આ સંસ્થા આખા હિંદુસ્થાનને માટે ઉઘી થઈ છે. તેનો ધરદો દરેક શહેર, દરેક તેહરીસ, અને દરેક મામમાં પશુશાળા ઉઘાડવાનો છે. શહેરમાં એક પશુશાળામાં ૧૦૦૦ જનાવર રાખતાં તેને હજી પશુશાળા કહેવી અને દરેક હજીમાં એવી એક શાળા રાખવાની છે. દરેક તેહરીસમાં ૫૦૦ જનાવરની શાળા એવી પાંચ શાળાઓ બાંધવાની છે અને દરેક મામ પશુશાળામાં ૫૦ પશુ રાખવાનાં છે એવી દરેક હજીમાં ૪૦૦ મામશાળાઓ સ્થાપવાની છે.

કોઈ પણ પાંચ મામના સમુદાયમાં એક શાળા સ્થાપવા સાર દર રૂ. ૫૫ પાંચનો એક એવા ૩૦૦ શેર ભરાયેથી આખાશાળા ખોલવામાં આવશે તેમજ તેહેરીસ શાળા માટે ૪૦૦૦ શેર અને શહેર શાળા માટે ૮૦૦૦ શેર ભરાયા જોઈશે. શેરની કીમત રૂ. ૫૦ થાયેલી છે પણ શેકડા રૂપિયા આપવાની ફરજ નથી. શેરનાં નાણાં પેટે, અનાજ, કોઠા, ધાત્રા, જુઠું, છાશ, ખાતર, જનાવર વીગેરે જે આપવાની હજી અને અનુકુળતા દશે તે તે સંસ્થા લેવાને તૈયાર છે. સંસ્થામાં મજુરી કરીને પણ શેરનાં નાણાં આપી શકાય છે એટલે સંસ્થામાં નોકર રહીને પણ સંસ્થાના ભાગીદાર થઈ શકાય છે. તે એક તેની નવીનતા છે.

જે હજીમાં ઉપર કહ્યા પ્રમાણે શેર ભરાશે ત્યાં તેજ હજીના ભાગીદારોમાંથી એક લોસ્ટ બોર્ડ સ્થાપવામાં આવશે કે જે ઉક્ત પશુ શાળાઓનો વહીવટ કરશે.

ઉક્ત સંસ્થાના પ્રજર્નલોએ દરેક હજીની પશુશાળાના લીસાનમાં દર વર્ષે.

આવકના રૂ. ૨૪, ૪૭,૦૦૦ મર્યા છે ત્યારે

ખર્ચના રૂ. ૨૩, ૪૮,૦૦૦ મર્યા છે એટલે

દર વર્ષે નફો રૂ. ૧, ૦૩,૦૦૦ થશે.

આ નફાંથી ૨૫ ટકા રીઝર્વ ફંડમાં લેઈ જતાં દર સેંકડે દર વર્ષે ૭ ટકા વ્યાજ આપવાની મંજૂરી કરેલી છે. . .

બાહ્યી સાલખીનો દોગ કુચો તેમને સારી રીતે આપડો હોય
 ધરમા આડે દિવસે એક પચીસ પેઢેરીને બેમતા પણ ન્યારે મોહત્રા
 બહાર જતા ત્યારે એકાદ બે સાચવી ગળેલા અચ્છીદાર અગરખા રાખી
 મુકતા હતા આડે દહાડે સુકો રોટલો ચાસી ચાસી બેતા પણ દૂરનો
 મેમાન આપો હોય ને દિવસે માગી વાલીને પણ કસાડ સાકર ને ધીની
 ગેમઝેન કંઠે નાખતા રામભાઈ પટેલને સારી રીતે જમાડી અને ખોડી
 દોગી સાલખીના દેખાવમા અગ્નની નાખી રાત્રે સુવાડ્યા હાથીલાઈએ
 ખાનગીમા મોસ્તોને બેગા કરી રામભાઈને ડગવાનો સંકેત કીધો રામભાઈ
 પટેલને લુટના માટે હાથીલાઈ, કશાલાઈ, મરધાલાઈ, વાધણલાઈ, છવા-
 લાઈ, દિમતલાઈ, દરિલાઈ એમ સાત જણની એક ટોળી નધાઈ
 તેમાંથી મરધાલાઈ, જેઓ આવી ક્યાંથીમા બહુ કામેય હતા તેમણે
 કંપુ કે આપણે મોધાલાઈમા છોકરાનું મોકલું આની માથે બેસાડીએ
 તો રીક કાચુ કે બિચારા મોધાલાઈને જોટલુ જતાનીશ તેટલુ આગે
 પટેલ પામેથી ઓઝામા ઓઝા દશ હજાર પડાવવા બેઠાએ મોધાલાઈના
 છોકરાનો કોઈએ ભાર પુછ્યું નથી તેથી તેને પાચમે રૂપેયા જતાનીય તો
 ખુશ ખુશ થઈ જશે ” આ ટોળીને આ વાત પર્ષદ પડી મોધાલાઈ જે
 નાના ધનમા રહેતા હતા તેને જદ્યે વરના બાપના ધર તરીકે વાધણ-
 લાઈની દગની જતાવડાનો મંદપ થયો.

મોધાલાઈ પોતાની ઉત્પત્તિ એક પુત્રતન કુળમાંથી કહાડતા હતા
 પણ આ સમયે તેમની પામે એક રીતો જાળીત પણ પોતાની હતી
 નહીં તેમની સ્થિતિ અતિશય નરમ હોવાથી તેમણે પોતાના ચિન્હની
 ઓધાઈને કેળવણી આપી સમ્યા નરોતા કરે ચા પાકુ ખેતર ગળવડ
 પટે રાખી જાતે ખેતી કરતા તેથી તેમના ચિન્હની ઓધાડલાઈને દશેક
 વર્ષની ઉંમરથી ખેતીના કામમા ગમ્યો હતો તેથી ઓધાડલાઈને જગેડે પણ
 કેળવણી મળી નહોતી. આર્થિક સ્થિતિ ખરાબ, તેમ વિદ્યા પણ નહીં એટલે
 આજુ બાજુના જાણીતા માણસો તો કન્યા દેરા તૈયાર થાયજ નહીં, તેથી
 હજુ મુઠી ઓધાડલાઈ જંકે પદર વરના થયા તોપણ કુંસરા હતા

દમજા બોવાલાઈ, વાધણલાઈનું ખતર ખેડતા હતા તેથી મોધા
 લાઈનો સાથે વાત ચિત કરી ઓધાડલાઈના સગપણની વાત નહીં રેડ
 વાનું કામ વાધણલાઈને, મોધુ બોધાલાઈ બહુ ગણ થયા અને પાચમે
 રૂપેયાની પટેલમજુરી સાંભળતા એ હર્ષ થેના થઈ ગયા બીજે દિવસે

કરે છે. બાને સેંકડો રૂપિયાનું દેવું છે તે સુધ્ધી શક્તા નથી પણ ઘાટમાં
ઢંઢી શોભાવે છે.

મોટી ઉમરનાં સ્ત્રી પુરુષો ધરાણું પહેરે તેને માટે વાંધો લેછયે નહીં.
પણ નાનાં છોકરાંને પહેરાવવાથી સેંકડો છોકરાંના નિર્દય પણે જીવ જાય છે.
મોટી નાંખવામાં આવે છે. તે જેઓ પેપરો વીગરે વાંચે છે તેઓ સારી
રીતે જાણે છે. જુનાગઢવાળા મી. લાલશંકર લક્ષ્મીદાસે નાનાં બાળકોનાં
ધરાણું માટે નિર્દય રીતે પુનઃ થયેલાં તેની એક વાદી તા. ૧૯-૪-૧૪ ના
ગુજરાતી પંચમાં પ્રકટ કરી છે.

ધરાણું પહેરાવવાથી કાંઈ ફાયદો નથી. એક જાતની ખાલી પતરાઈ છે,
પીશીયારી છે, પોતાની જાત મતાવવાનો અખતરો છે. મુરખ સ્ત્રીઓ તેમાં
મોજ માણે છે. પણ પોતાનું વહાલું છોકરું ધરાણુંની લાલચે કાંઈ કરપીણ
કૃષ્ણના હાથમાં સપડાઈ નાશ પામે છે ત્યારેજ હાથ ધસતી રહી જાય છે.
પછી સમજણ આવે છે તે જીન ઉપયોગી થાય છે. માટે ઝાઝી સ્ત્રીઓએ
છોકરાંને ધરાણું પહેરાવવાથી હાથ ઉઠાવવો જોઈએ.

આ લખનારે વિના ધરાણું પહેરાવે પોતાનાં છોકરાં અને તેમનાં છોકરાં
ઉઠેલાં છે અને હજી ઉઠેરે છે. તેને ઇજ્જતમાં હજી સુધી કાંઈ વાંધો આવ્યો
નથી. માટે સુઝ બંધુઓ તેને ખગલે આલી પોતાનાં વહાલાં બંધુઓના
જીવને જોખમમાં નાંખતા અટકશે એવી આશા છે.

જ્ઞાતીનાં બાળકોની કેળવણીનો આધાર

શ્રીમંતોની ઉદારતા ઉપર છે.

એ શિર્ષકનું એક ચર્ચા પત્ર, જ્ઞાતિ ચરણજી મી. મગનલાલ શંકર
ભાઈ વાવડી વહીવટદારે ગુજરાતી પંચમાં આપ્યું છે. તેમાં કડવા અને લેકેરા
અનાથ છોકરાઓ માટે એક ફંડ ઉભું કરવાની અને તેને ઉદાર દીલથી
મદદ કરવાની શ્રીમંતોને વિનંતી કરે છે. તથા દર ધર દીઠ ચાર આનાનો
ફાળો પ્રેમથી આપવાની વિનંતી કરે છે કે જેથી લગભગ બાળકોનું કલ્યાણ
મવાની આશા રાખે છે.

મી. મગનલાલનો અનાથ બાળકો પ્રત્યેનો પ્રેમ પ્રશંસા પાત્ર છે પણ
તેમની આશા તો વંચજી-સ્ટેજો એવી રીતે છે. શ્રીમંતોને અનાથ બાળકોની થોડીજ
પડી છે. તેઓ તો પાસે પગે દોડમ દોડા કરી રહ્યા છે, તેમને એકના એકનીસ

મર્ત્ય કે તેમ સમજવું જોઈએ જન સમજે સ્વદગ્ધે ગાયના મે પુત્રાની મદદથી ત્રિષ્ટિ ખેડી હતી વગી સ્મૃતિમા ગાયના દાનને અત્યુત્તમ કહ્યું છે આ ઉપરથી ગાયમાતા દરેક ગૃહગ્રથને કેરી ઉપયોગી છે તેનું વાણ્ય વર્ણન કરનાની જરૂર રહેતી નથી

વાયેતર પ્રમાણે બગસાન મગદની પુરતી જરૂર છે અતિ પ્રાચીન સમયથીજ પરિતોમા સ્ત્રીના બીનાદિ યોગેને કે સમતન પ્રદેશમા વચ્ચા દરેક આરોગે ગાયનો ખપ પડતો હતો મુસનમાન યોગેને પણ બુદ્ધ પ્રપગે ભાર રહન પ્રેસા મગદની મદદ વેરી પડતી હતી માઝા ખેચ રામા અને માછળી પ્રમાણે ખચરામા ચાર બગદનો તેઓ ઉપયોગ કરતા હતા મેલીના મન્ધમા નેતા મગમ્ત પણ અતિ ઉપયોગી છે તે સદુ કોર્મી ભગે છે આપણી જમીનમા યવા મેથી, કોની, પતાગુ રંગે પાદકા વાગા પામ્નો આપણને પુરતો ખપ છે, જતા તેને ખરેખર પોષણ આપનાર ગોમુત્રનો આપણે ભાગેજ ઉપયોગ કરીએ છીએ જેથી આરામા સાડે એમ ખાતર નહન નહુ થાય છે એ આપણા દેશના અનાન અને અશિદિત મુત્રો દેખતા નથી શ ? મેલી નહીં કરનારા નોકો પણ ગાયોનું ઘણી મારી રીતે તદ્દલુ કરે છે હિંદુસ્તાનના દરેક ભાગમા ધણુ કરીને દરેક ગૃહ થ દુધ ના તે પોતાને યે એકાદ બે ખજ ગાયો ગમેએજ આવાર્ષનમા ઉછગતા જે નામકને ગાયનુ દુધ મળતું નથી તે ખરેખર હન ભાન કે તે પોતાનુ રાની નામી મુક્ત દમરી છાગીની અમુલ્ય ફરજ મળવવા ભાગેજ ભા યશાગી થાય કે મુગ, અમદાવાદ, કન કળા રંગર મોટા રા રોમા દુધ પુરું પડનાની દિવે દિવે અગરો વધતી જાય છે તેનુ પરિજ્ઞાન શુ આપણે તેનો આનુ સમયના મુદ્દાન મંતાન પુરતો આપે છે આના બાગકોના પ્રેક્ષક ચિંતાનુર પિતાઓને આ લેખ તરફ દ્રષ્ટિ કરના નમ્ર અરજ છે

કુરુતની જેને સગરતા નથી એવા મદથી સગરતા સુરોપખ રમાના કાન્ત કેનમાર્ક રંગે રંગોની ગાયો આપણા મન ખેંચે છે સુ નાથી, કુટ પુષ્ટતાથી અને સર્વ ત્વતામા થયેલા અમ્લધર્મી દેશરથી તે ગાયો આપણા મન જેમ આકર્ષિત કરે છે તેજાજ ખેદ આપણા કનુ પ્રદેશની ગાયો પોત ના હ રમા ખાસગની સજુની કરારીને આપે છે આમા શુ આપણો હોર નથી ?

આપણા દેશમા ગાયોના ધણુ નાજરગ નો કેટલાક ગાયીજ

વિચાર કેળવવાનું સાહસ કરશે તો લાંબે કાળે પણ ફળદાયી થશે. હોકરાની કેળવણીનો ખોળે માખાપને માથેથી લેઈને કાંઈ સાર્વજનિક ફંડ ઉપુ કરી તેને માથે નાંખવામાં આવશે તો મને લાય છે કે અભ્યાસના વાતાવરણમાં ઉછેરેલા અમારા અજ્ઞાન બહુઓ પોતાના હોકરાઓને લગ્નપણા-કેળવણી આપવા માટે કાંઈ કીંમત માગવા પણ તૈયાર થશે.

જો માખાપે પોતાના હોકરાને કેળવણી આપી શકે નહીં—આપવાની કામગીરી રાખે નહીં તેવાઓ તો પોતાનો વંશ વધારવાથી હાથ ડિઠાવે તોજ અમારી જ્ઞાતિ ગરીબારસ્યા કે અધમાવસ્થામાંથી મુક્ત થઈ શકશે. તેઓ ગમે તેટલા ગરીબ હોય તોપણ હોકરાને પરણાવવાનું તો પેહેલું કરે છે. તેનો અર્થ એટલોજ થાય છે કે તે ગરીબની વસ્તી વધારવાનોજ યત્ન કરે છે. હોકરાને લખાવી સારી કેળવણી આપી સારો કમાઉં કરી પછી તેને પરણાવી વંશ વૃદ્ધિ કરવાનું સોપે તો તે સારી સંતતી પેદા કરી જ્ઞાતિને વિજીત દશાએ લાવી શકે, પણ જોયો ગરીબની વસ્તી વધારેજ જાય છે તેઓ વંશ વૃદ્ધિ કરતા બધે થાય એજ જ્ઞાતિને માટે હાનિકર છે.

કડવા પાટીદારમાં દર દસ વર્ષે લગ્ન થતાં હતી તે દાસમાં તુટવા માંડ્યાં છે. તે માટે કેટલાક બળાપો કરે છે કે દસ વર્ષિયા લગ્ન હોવાથી ગરીબને કન્યા મળી શકતી હતી. તેવું કહેનારા હવે જોઈ શકશે કે ગરીબને કન્યા ના મળે તેમાંજ જ્ઞાતિને લાભ છે. માટે હવે તેમણે નકામો બળાપો કરવો નહીં, જોકે તેમનો બળાપો કૃતીમજ છે. તો પણ કૃતીમ બળાપો કરવાની પણ જરૂર નથીજ.

ખેડુનાં નસીબતો જુઓ!

ખેતીને ઉત્તમ ગણી છે. શાસ્ત્ર તેને ઉત્તમ માને છે. પણ વ્યવસાયમાં હાલ તે ઉત્તમ નથી ગણાતી. ખેતીકારો દેશમાં કુબળા જાય છે તેમ ગ્રામમાં ઘર ખેતર દોર વાગેરે ચેતીને શેઢેરમાં આવી રહે છે. શેઢેરમાં હલકી મજુરી કરી ચુસ્તી કરે છે. સાકર વહેરવાં, કડીયા સુઘારની સાથે મજુરી વાગેરે લાયકાઓ કરે છે અને બાવડીઓ કાંચર ખાંચવાને દેર દેર પોળામાં જુઓ પાડતી કરે છે. ખેડૂની આ સ્થિતિ જોઈ અત્યંત આતી થાય છે. દિદુની

ઉત્સાહી અકબર માદનાહ માસાહારી હોવા છતાં તેણે અભિમાન ગૌહત્યાનો નિબંધ કર્યો છે, એવા જેવા આદ્ય અકબરીમારી મળી આવે છે. ઇસ ૧૮૦૦ ની આસપાસ મહારાષ્ટ્ર કુંભ ગૌરવ દોહતરાવ સિંધીઆએ પોતાના નામમાં ગૌરવ બંધ કરવાના ટ્રેનકન્ટ્રી ટેટીક જમીન અમે જતે આપી હતી તેપાસ અને અન્યાય અનેક પ્રાવીન મળી ગાંધોમા ગૌરવની સખત બધી છે આથીજ હરતપુરના મહારાજ આદેશ, વૃદ્ધ અને થોડી સક્તિમાળા ગાય મગદને ખરી કરી જગમમા છુટા મુગી દે છે ગાયોનું ગૌરવ જાળીનેજ જીવ દયાને મુગે બધાએના જૈન મતીઓ પાળનારોમા આપી માથેનું નામ મરે છે આ ઉપરથી આપણે એટલુંજ સમજવાનું બસ કે જે ગેગના પત્રામાંથી ખાટખીની હરીવી, અને હુખ મરાથી ગિમાર નિર્માર મરતી ગાય માતાઓનું રક્ષણ કરવુંજ જોઈએ સારો મારામ આરો એની નિશિ મુધારવા સતત યતનની રી અને તેની ઉત્તરિની પાળાડેજ આપી ઉત્તરિ વિષમાન છે તેનું નિરીક્ષણ કરે.

પુરોષ ખામા ઘોડાઓ વડે જે ખેતીનું કામ થઈ શકે છે, તે કામ આપણા દેશમાં મળત વડે થાય છે આપણા દેશમાં હવે ચનારી જૂમિ મકામાં ગાય હાકરામાં, ઇસ હામરામ, નરકરી દોજનો અ સામાન ઉતારામાં મગજોજ ઉપરાગ થાય છે આ કાન્યથીજ મર્ન મેન્ટ મગરાન મગદ ઉપર મરેા ઉત્તમ રે છે રમત અને મદી સુરમાં આવરી પગરાળા અનો જુ તો પુરોષ આગે છે આ વખતે મવાન એ થાય છે કે ગમેજ પ્રત જેઓ આજ સુધી પોતાના દેશમાં ઘોડો ઉપરોગ કરનારી હતી, તેમજ સ્વપાએરી મર્નમેન્ટ આપણા દેશમાં તેના ખાતમા મુનમ્ની મેતીમાં બગદો ઉપરોગ સામાટે કર છે આના મુખ્યત્વે ત્રણ કારણો માનુમ પડે છે

- (૧) અમ્મ સક્તિ રતા ગૌ સમિ આપણા દેશમાં મારી અને સન્તી છે
- (૨) આપણા દેશની જમીન મા પ નક્તિરી કે રમમાં ચાનના સાતીઓની ખેડી સકાય તેવા મોટા જગામાં નથી
- (૩) આપણા દેશમાં મળ ની કિમત ઘોડા કરતા ઘણો સસ્તી છે એટલુંજ નૃદિ, પલ્લ જગદો સહજમાં મેગરી સમય એગી આપણા દેશમાં સગમના છે

તોને હુદાતા બચાવવાને માટે આપણી સરકાર માખાપ કાચો પેરેડીય કેટીટ સોસાઈટીઓ સ્થાપવાને મેહેનત કરી રહી છે. આ સોસાઈટીઓ દ્વારા વેચાણ કરવામાં આવે તો કાચો સારો કાચ ઉપજવરી શકાય એમાં કાંઈ શંકા નથી.

આપણા ખેડુ ભાઈઓને આ રસ્તે દેરવાને સમજી પાટીદારોએ સગવડ પ્રાપ્ત કરવાની ખાસ જરૂર છે.

ધંધાની મારામારી.

આજ કાલ ધંધામાં કમાઈ નથી એવી જીમો ચોતરફી સંભળાય છે. નવો ધંધો કોઈ સોધતું નથી એટલુંજ નહીં પણ જીના ધંધામાં કોઈ પણ નવું કરતું નહીં એવુંજ સૌ કોઈ સમજતા જણાય છે. ધરમ કાંઈ ગાંઠ હતા કે તેમનામાં કાંઈ સુધારો અને ફરીયે ? ફરીના સુધારા જેમ થયા છે તેમજ ધંધામાં પણ જીનાનેજ વગમી રહે છે જેના પરિણામે એટલો નફો કરી શકે છે. આખણા ખેડૂતો તેમના ખેતીના ધામમાં આવે સેંકડો વર્ષથી એક તસુ પુર પણ આગળ વધ્યા નથી. યુરોપ અને અમેરીકાના ખેડૂતો જ્યારે સમજતા પ્રેમમાં એટલું અને અગ્રેસર બન્યા છે ત્યારે અમારા-હિંદુસ્થાનના ખેડૂતો ખીચારા અધમાપરથામાં સજડયાં કરે છે. તેમની એટલી નિર્જાનાવસ્થા છે કે એકાદ વર્ષ વરસાદ થયેડો આવ્યો, કે ખીલકૂલ ના આવ્યો એટલે તરતજ નાસ પામે છે. જમીન અને દોરને વેચીને પરાણે પોતાના ખેડતું પુર કરે છે. દેવામાં એટલા દુખે છે કે પછી ખેતી કરવાને અસમર્થ બને છે અને મજુરી કરીને પેટીયું પેંદા કરે છે. મામડામાં મજુરી મગતી નથી એ સજાને રોહિરમાં આવી, વસી મજુરી મેળવે છે અને પછી ધીમે ધીમે પોતાના ગામને સમકામ કરી રોહિરમાં જાયુકતા રહી જાય છે.

ખેડૂતોના હોદરા કાંઈક કેળવણી સેતા થયા છે ખરા. પણ કેળવણી લીધા પછી પોતાનાજ ધંધાને કેળવવાનું બંધ કરે છે અને નોકરી શોધે છે. પોતાનો ખેતીનો ધંધો તેમને દલિલ જણાય છે. સાત આઠ ફીણની મહેનાગીરી અથવા ખીજી મુમાસ્ટીમાં જોડાય છે. અસહી રીતની ખેતીમાં જરાપણ સુધારો વધારો કરવાનું કોઈને સુજાતું નથી એ અમારા હવ જાન્યવી નિશાની નહીં તે ખીજું શું કહેવું ?

વિદ્વાનોના તે મબધી થ ચિન્તાર હતા તે જ્ઞાનુસારની સહજ ઈન્જા થાય છે. પણ જે શાસ્ત્ર ધણાજ પ્રાચીન કાળથી જાણવામા આવ્યુ છે તેનો પ્રતિદાસ સરખાવના મમયરી મળતો નથી મનુષ્યમા જ્ઞાન પ્રાપ્તિ વાની પ્રમણ પ્રગતિ કે તેનો આશય જે વખતથી માનવી જાતીની હુદ્દિનો વિદાય થવા વાનો ત્યાગથીજ થાય છે. એ દેખીતુ છે ગ્રહીમાફની નાના પ્રાચીની વિદ્યા હુદ્દિમળથી જેમજેમ મનુષ્યના જાણુ સામા આરી તેમ તેમ તેનુ જ્ઞાન વધતુ ગયુ જ્યોતિષ ગણિત વનરપતિ દત્તાત્રિ અને શાસ્ત્રનો ઉચ્ચ થવા પ્રાચીન કાળમાં દેખત કાળની સુક્તિ ન હોવાથી મનુષ્યને જે જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતુ તે અરણ્યમા રાખતુ પડતુ તેથી ઢરીને જ્ઞાનનો પ્રમાણ અને નક્કુ પ્રતિ પાણીથી એક ખીજને મળવારી થતુ. આરી નિયતિમા અનુવંદા ધણુ વર્ષ ગયા પડી લેખન જ્ઞાની અમય યુક્તી નીજસથી મનુષ્યને દેખકાગ વિદ્યાનું રક્ષણ જ્ઞાની આરી તક મળી તોપણ આપણા વિચાર અને આપણે અમજેરી નાનો નખી નાખસનો ગીરાજ, દેખનકાળની યુક્તી નીકળી તેના પડી રહ્યા વામુથી શક થયો નહોતો લેખન-જ્ઞાની યુક્તી નીકળ્યા પ'ના હજારે વર્ષથી મનુષ્યનુ જ્ઞાન રધેતુ હતુ પણ દત્તિદાસ વખતની ગીત તો થતો કાળ સીતી ગયાપડી શક થઈ તેથી કઠીને જે શાસ્ત્રો ધણા પ્રાચીન વખતની જાણુસામા આવ્યા છે, તેનો ખરેખરો દત્તિદાસ આપણને મરામત મળતો નથી

જેન જેમ મનુષ્યની હુદ્દિનો વિદાય થવા વાનો તેમ તેમ તેને જ્ઞાન મળવાની શક્તિ પણ રધતી ગઈ, મનુષ્યના માળખણથીજ તે આદાશ નાજના તાન જ્ઞાન લાગે છે તેજ જ્યોતિષ શાસ્ત્રનો આરભ છે ધણાજ પ્રાચીન કાળથી જ્યોતિષ શાસ્ત્ર તરફ મનુષ્યનુ વલ લાગવાથી ઘણોજ મહત્વનો ગોધ પ્રતિદાસ કાળ પૂર્વે થયો હતો સુર્ય અને તારા અને તેની જાસમાનગતિ, તાન તે શ ? અને ગૃહ તે શુ ? એ સનો પ્રાચીન નેકોને માનમ પડી હતી તે સતોનો ગોવ ઘણો સારો અને સચો છે જેમ કે'તુ નહી જઈએ હમેશા આપણે જે રણુઓ જઈએ છીએ તેનુ મહત્વ આપણને કાર્ લાગતુ નથી પણ તેનો મારીજથી અભ્યાસ કરીએ તો તે મબધી થ હ જ્ઞાનુસારનુ મને છે ધણુ પ્રાચીન કાળથી મનુષ્યનુ વલ જાત-નિદ અચ્છાર તરફ કેમ વાન્યુ તેઓની તાન વિશે શુ ઉપના હતી, આપણારી કમેટો 'માદન દુન જે ચમત્ક્રમ જોવામા આવે છે તે મબધી થ ઉપના હતી જ્યોતિષ શાસ્ત્ર મબધી સોધ અને કાને અને પડી ગીને

ફોલ્તા અને તેનું અપમંસ કોકન-કોંકણ હાત યથું છે. (ક. ક. હિન્દી ૨૫-૬-૨૪)

આ એક નવો દતિહાસ જ્ઞાત્રામાં આવે છે. પણ તેનું કાંઈ પ્રમાણ આપ્યું નથી જેથી તેને કેટલે દરજ્જે સલા માનવો એ વિચારવા જેવું છે.

કચ્છી ક્ષત્રિય ઉત્પત્તિ નામના પુસ્તકમાં તેના કર્તા રા. પરસોતમદાસે તે સંજોઈ કાંઈ જણાવ્યું નથી. કલ્પ્ય તેમને આ ખબર તે પુસ્તક બનાવનાં પહેલાં ના મળ્યા હોય, તો હવે તેની સલા સંજોઈ તપાસ થવી જોઈએ છે.

ભાવનગર કડવા પાટીદાર કોમની દશા.

તા. ૫ મી જુલાઈના આર્વમકાસમાં એક શબ્દેષે બેદગજનક ખીના પ્રકટ કરાવી છે. ત્યાં ઉક્ત જાતિમાં કાંઈ ધણી ધણીયાળીમાં તકનાર થવાથી ધણીયાળીએ કોર્ટમાં ફરીયાદ કરનાં ધણીને આઠ દીવસની કેદ અને ૧૦ રા. દંડની સજા થઈ છે. આ સુગત કોણ છે તે જણવાની જરૂર નથી. પણ અનુમાન તો એમજ હોયું જોઈએ કે આ જાગસમના મનાપ દશે માખાપો વરે કન્યાના સ્વભાવ મજાતા આવશે. યા નહીં તે જોતાજ નથી-નેમને તે જોવાનો સંભવજ નથી. નાનાં ખન્યાનાં સ્વભાવ શી રીતે જોઈ શકાય ? છોકરાં સમજણાં થયાં હોય તે પછી રમ સખથે જોડાય તો ખસ એક ખી-જાના સ્વભાવ જોવાતાજ નથી. સ્વભાવ જોવાની માખાપ દરકાર કરનાજ જણાતાં નથી. દારણ તેમને જોતાનાં છોકરાં પરપચાવિના રહી જશે તો પોતાની ઇજત જશે એ દહેસત ધણી છે. ત્યાં આપા ભાવ હોય ત્યાં છોકરાં-જોનાં સ્વભાવ જોવાની દરકાર કેમ કરી શકાય ? અમુક કન્યા અમુક વર સાથે વરવાની વાત બહાર પડી પછી જો તે વાત પડતી મુકાદ તે મનુષ્યો તરેદવાર ગપગોળા હિજમવા લાગે છે. એ ગપગોળામાં કાંઈ પિસાત છે કે કેમ ? તેની તજવીજ કરવા થત યતો નથી. તે વાત સાચી મનાય છે. અને ઘણી વખત વર યા કન્યામાં ધણી તરેદતા અચત્યં હોયોનું અશિ-પણ થઈ જાય છે, આ દહેસત ધણી જગરી છે અને તે દહેસત સાચી પડવાના દાખલા પણ બન્યા છે. તેથી બાગસમને બંધ કરવાની ખાસ આવશ્યકતા છે.

એક સ્ત્રીના છુટા હેડા માટે ભાવનગરમાં રા. ૧૨૫૦ અપાયા છે. તથા રા. ૨૦૦ કન્યાની માને જાવા આપ્યા છે. વાહ ! આ ભવાડો નહીં તો ખીનું શું ? અનુમાન એમ છે કે કાંઈ સવન પુરુષને આ સ્ત્રી ઉપર

સગવડ છતાં ખેતીમાં અગર તેના અંગના ખીજા કાંઈ પ્રધાન લાગવાને હલુ આનાકાનીજ કંઈ છે.

કેટલાક ખેડૂતોના હોદ્દા થોડુ ઘણુ ભણે છે એટલે તેમને ખેતી ઉપર અલાય ઉત્પન્ન થાય છે તેઓ પણ ખેતીને લાગે છે. પોતે નિયા-ળમાં અગર ખીજે ત્યાં સાત આઠ રૂપિયાની નોકરીમાં વાગે છે. પોતાના ખેતરે ખીજને ખેડવા આપે છે જાણે જરાપણુ લાખ્યા એટલે ખેતી એનો મદદનતનુ કામ તેથી ભણેલા કરે તો તેમનું પદ હવડુ થાય એમ માને છે તેમને ખજા નથી કે સુધરેલા દેગોમાં એવુએટો પણ ખેતી કરે છે. તો ખેતીમાં તેમની પદવી હવડી ગી રીતે ચર્ચા જાય છે ?

ખેડૂતોને શાળામાં આવી વસવાનુ એક કામનું મગતનું પણ છે. ખેતીમાં અવાચક પ્રાણી અને જડ માડ ખીડની સગત તેને વિગેય હોય છે આ મા દીનસ ખેતરમાં કામ કરતા તેને તેના જગત માથે રહેવું પડે છે. પામે કાડજ દોય છે તેઓની સાથે વાનખીન ચતી નથી એકાદ ખીંચ માણસ સાથે દોય યા નહી તેથી તેને અમત ઘણી ઓછી છે. પણ શર-રમાં તો જે કાઈ કામ કરવાનું હોય ત્યાં માણસનીજ મગત દોય છે. માણસને માણસની સગત વધારે પમદ આવે તે સ્વાભાવિક છે. આ કામનું પણ ગામમાં વસવાની વિરુદ્ધ જાય છે. ખેતીમાં વરસાદના દીવસોમાં પવ-ળવું પડે છે ખેતીમાં છત્રી ઓઢીને કામ થઈ શકતું નથી. સરેરમાં તો છત્રી ઓઢીને ફની ગણાય છે કામ કરતી વખત વરસાદ વાગતો નથી. કામ કરવાનું ઉવાડામાં દોતું નથી પણ ખેતીના ઉધાગમાંજ દોય છે તેથી ખેતી કરવાનાગાને પવળવા મિલાય છુટકાજ નથી આ પણ ખેતી વિરુદ્ધનું એક કામનું છે શરૂમાં વસ્તો મનુષ્ય વરસાદ કાગે બધે રહેને એવી ઉત્તેજની રાખે છે ત્યારે ગામડાના ખેડૂતે ક્યાં વરસાદ પડેને એવી આશા સ્વાભાવિક રીતે રાખવી પડે છે. ખેતીના કેટલાક કામ વગસવામાંજ કરવા જઈએ. તે મુશ્કેલી રખાવજ નહીં તે જ સુધારી ગમે તો આખું કામજ વરી જાય છે.

ખેતી કરતા દોર ઉડેવાના કામમાં પવળવાની જરૂર નથી. દોરને પાપુ વરસાદમાં પવળવા દેવાં ના જઈએ ફક્ત અન્ના જાય ત્યારે જ તેઓ પવડે છે તેનો એવાજ છત્રીનો આશરો લેઈ શકે છે. પણ ખેડૂતો દોર ઉડેવા તરફ થોડુ લક્ષ્ય આપે છે એ દીનગીની ભણે છે. પોતાને જળનની જરૂર પડે છે તેટલા વાઈગે રાખીને જળદ કરવા નરૂં પણ તેમનું ખ્યાન

આ સાલમાં મહામંડળને રૂ. ૨૦૪૧-૭-૮ ની ઉપજ થઈ હતી અને રૂ. ૧૯૧૫-૦-૬ ખર્ચ થયું છે.

આ સરેયા હથુ એક રોડલરસીપ રૂ. ૧૫ ની તથા વર્ષ માટે શેઠ મહતલાલ ગગલભાઈએ આપી છે તે પુના સીરીસ એન્ડનીયરીંગ કોલેજના વિદ્યાર્થી મી. બેચરલાલ દાખમીચંદ્ર પોચાટને મળે છે.

ચેલુછોડલાલ છોટલાલ ટેકનીકલ સ્કૂલમાં અભ્યાસ કરનાર મી. લલુભાઈ હંપરદાસને આ સરેયા તરફથી રૂ. ૫૫ ની ૧ રોડલર સીપ મળે છે.

કડીના રસીરા મી. સાંકળચંદ વનમાળીદાસ જે માટશુની ઈંગ્રેજ શાળામાં હાલ ધોરણમાં અભ્યાસ કરે છે તેને રૂ. ૩-૦-૦, મણીપુરના રસીરા મી. દેરાવલાલ ગીરધરલાલ જે ગોધાવીની એન્ડ્રો વર્નાક્યુલર સ્કૂલમાં પાંચમા ધોરણમાં છે તેને રૂ. ૨-૦-૦, મારગીયા વાસણના મી. મણીલાલ ખોડીદાસને ઈંગ્રેજ ૩ જા ધોરણમાં રૂ. ૧-૮-૦ તથા મી. ઇનાલાલ હરીલાલને પેટ્રોલ ધોરણમાં રૂ. ૧-૦-૦ રોડલર સીપના દર મળીને મળે છે.

બોરડીમાં ૨૨ વિદ્યાર્થીઓએ લાલ લીધો હતો તેમાં ૬ ફી બોરડો લતા અને ૧૬ રૂ. પાંચ આપનાર હતા. સખયા બોરડો ઈંગ્રેજ ભણે છે. તેમાંથી ૨ પેટ્રોલ ધોરણમાં, ૧ બીજામાં, ૨ ચોથામાં, ૩ પાંચમામાં, ૮ છઠ્ઠામાં, ૩ સાતમામાં, ૨ શુભસત કોલેજમાં, અને ૧ ટેકનીકલ સ્કૂલમાં સિખતા હતા. કુલ રૂ. ૨૩૭૩-૧૫-૪ ખર્ચ થયું હતું. (૧૪૨૦-૧૫-૦ બોજનમાં, ૫૫૦-૧૧-૨૦ તોડોમાં ૪૮-૦-૬ કટીંગનમાં, અને ૩૫૪-૪-૦ મહાન બાગમાં) એટલે દર છોકરા દીઠ દર મળીને રૂ. ૧૦-૭-૬ ખર્ચ થયું.

આ ૨૨ બોરડો નિચે પ્રમાણે ગણના લતા.

અમદાવાદ ૩	પાટડી ૩	વિરમગામ ૩
ચાણુસમા ૨	તોરજા ૨	જેતણપુર ૧
લાંબણજ ૨	ગુજગા ૧	મા. વાસણ ૧
લાક્ષી ૧	અંબજાજ ૧	વઘાલી ૨

બોરડીમાં આજ વર્ષમાં આ મહા મંડળના વડીલ તરે આવી છે, તે પેટ્રોલ કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજમાં બોરડી માટે દાનમાં મળેલાં નાણાંથી ગણતરી હતી.

બોરડીમાં ત્રણ વર્ગ છે. જે વર્ષમાં રૂ. ૭ સાત અને જે વર્ષમાં દાખલ થનાર વિદ્યાર્થીને રૂ. ૫૫ પાંચ આપવા પડે છે. અને જે વર્ષમાં ફાંટ આપવું પડતું નથી. હાલ જે વર્ષમાં પાંચ જગ્યા ખાલી છે. કારણ દાનમાં ફાંટ એકીસાથ બેરહ છે.

રૂપા છે પણ આપણા દેશની અધર્મી સ્ત્રીનેના જ્ઞાન મહત્ત્વ છે. આ
રૂપમાં ભાઈ-સાના એક વસ્ત્રાદની જરૂર હતી જે જોઈતો પત્રો છે તેથી
આ વસ્ત્રો પાંચ સારા ધર્મેજર એ નવી છે માટે આજ ખોરાકીના ભા
ગમાં કાઈ દર થતા અભર નથી

વધાઈ આપણા નાનિ રત્ન-વિદ્વાન પ્રોફેસર જેઠાવાલ સીમનનાન
આમીનાનાબુને(ના ૩૦મી આગસ્ટ ૧૯૧૪ સ્વતંત્ર ૧૯૭૦ ભાઈરના મુદ્ર ૧૦
ને રસીસારને રીને) પુત્ર પ્રાપ્તિની વધાઈ આપના અમને આનંદ થાય છે
એ પુત્ર રત્ન આયુષ્યમાન થાય અને વિશેષ વિદ્વાન થઈ નાપથી મનાઈ
કરે એવી અમારી રજિસ્ટર પ્રત્યે પ્રાર્થના છે

દૃષ્ટિમ કુળની કહાણી—અને અખ્યાની અગ્રજી—મનુષ્ય
પ્રદુર્નિ એવી કે કે જેડે ચીત્તી પડિયા રીતે-કમેળી કરીતે
ખનીકે કે એ રીતની માની કાલી જે વોડાજ વખતમાં નાજ પામ
નાની તેને પગ ત્રા રખત રાગીતે-ટીન માગીતે તે ભાગેની નથી,
આમી છે એવી ખાતો રસ પડી પેમે આપી જે કે ફાપીયો પગ પધન
ઉપર પાચ રખત પગડીતે મૂકણુ મરે છે આમા-મીન માણસના ક'ના
ઉપર ભરોમે રાખતો નથી તરતજ રાખવાતુ રીસાતુ શાંદ પેના ત્રણ
દુકાને તપામ ક'રામા આને છે, પાચ મહીતા આવે તેવું કાપડ ખરીદ
વનાને પદર દુકાને ભટકે છે એ મમેના દગીના નેહને પણ ચોક
લીતી ચોકમાઈ ગરામા ગામડીયો ગમારપણુ મવિણુ પેાય છે ક'રાનો
મતનમ એ છે કે પાઈથી પાચમે ફા ની ચીજ પેના દરેક મનુષ્ય પોતાની
નળી તપામ ક'રે છે ખીમતા ક'રાપર ભરોમે મુકતા પાચસાર પાણુ
વાગી જુએ છે પગ દીનગીરો એ છે કે પોતાની ખ્વારી પૂત્રીનું સગપણ
કરના ખીમતા-સામાના હેવાપર ભરોમે ગળી પૂત્રીના મુખ સગડની
કામ પણ તજવીજ થીધા પિતા એવંદમ તપસારી પડે છે પરિજામે
ખરોડેના પૈસા અને પુત્રીની જીવણી મન્યાદ કરે છે

એક સાધાણુ સ્ત્રીતિના કડવાલાદને મથા જામ ના રિવાજમાં એક
પૂત્રી પન્જારનાની હતી તમ કહાણારાઓમા મે પન પડનાથી મે તમ
તિથિઓ ના ૨ થઈ ત્યારે બેઉ પક્ષરાગા દરેક, પૂત્રીના માપને પોતાના
પદના નેરા માટે મથા હતા એ રખત પણ તડ જેવોજ હતો અગર
મુધરેલી રીતે જીવે તો મુનીમીપાનેગીમા ગાઉન્સીનગ રવાને પોટની
પિતા માગરા જેવો હતો, પૂત્રીના પિતાને પણ મેઉ તન્દથી દગાનું અથ

ખીજા ભાઈઓની મદદથી ખોરડીંગનો નિભાવ થતો આવ્યો છે. સભાની મીસ-કતમાયી વ્યાજજી વાપરી શકાય છે. ચાલતા વર્ષમાં ૧૨૦૦ નું ખર્ચ થવા અડસરો છે. તેટલી રકમ એકઠી થવા માટે જ્ઞાતિના સદ્ગૃહસ્થોને વિનવવામાં આવે છે.

સભાના પ્રમુખ મ. કુખેરદાસ હરીચંદે આ ખોરડીંગને ૩ ૩૬૦૦ ની મદદ કીધી હતી. ત્યાર પછી સંકટ સમયે ૩ ૧૨૦૦ ની રકમ એકઠી કરી આપી હતી. વળી હાલમાં ૩ ૧૦૦૦ નો નાદર રકમ આપી ખોરડીંગપર મહાન ઉપકાર કર્યો છે તે માટે તેમને વડનગરમાં લેલિયા અને કડવા સમસ્તના દોઢ હજાર મનુષ્યોની સભામાં મેસાણાના સુખા સાહેબ શવ બહાદુર ગોવીંદ-લાલ હાથીભાઈના હસ્તે એક માનપત્ર તથા મે મહીનામાં આપવામાં આવ્યું હતું.

ગાયકવાડી અમતદારોએ અને મુખાઈ દેશાકામાં સુવિખ્યાત પરીપકારી બાઈ જમનાબાઈ નગીનદાસ સહકર્ષએ આ ખોરડીંગની મુજાકાત લઈને તેનો વ્યવસ્થા માટે સારા અભિપ્રાય દર્શાવ્યા છે તે માટે તેના વ્યવસ્થાપકોને માન થતો છે.

કણ્ઠથી હૃદયમાં માખાપ વિનાના નિરાશ્રિત તેમજ ગરીબ અને માટે કોઈપણ સહાયક સંસ્થા હોય તો તે વડનગરનું ખોરડીંગ છે જેને સહાયતાની ખાસ જરૂર છે એવું અમારા વાચકોના ધ્યાનપર લાવવા ઇચ્છીએ છીએ.

૫૪ વહેવાર.

ગોળે ડારી લરયાણ તા. કામરેજ તા. ૧૩-૬-૧૪
નં. ૫૩૪

શ્રીયુત વ્યવસ્થાપક કડવા હિતેન્દુ—અમદાવાદ.

જોગ લી. વધા પ્રજામ આપનો હું બે વર્ષનો માલક છું જતાં મને બે વર્ષના લવાજમમાં એકપણ બેટ મળી નથી. જેથી હિતેન્દુના તાત્પર્યમાં ઉદ્ધરો અર્થ મને માત્રુમ પડ્યો છે. માટે આવતા અંકે બધે કરવા, જે બધે નહીં હશે તો હું હવે લવાજમ આપીશ નહીં. બે વર્ષની બેટ મારા ભરેલા લવાજમ પ્રમાણે મનેમગરીજ જોઈએ. આજમુખીમાં નહીં મોકલી તેથી બધે હરું છું કાંઈ વી. પી. ચી બેટ સ્વીકારીયું નહીં હ. પોતે.

અમારા ઉપર ધણા પત્રો આવે છે તેનાં આ એક વાનગી તરીકે લખ્યો છે. તેઓને દરેકને જુદા મતથી જવાબ આપી સંતોષવા બનતું કર.

અમુદ્ય ભેટો

તીચેના પુસ્તકો કે વસ્તુઓમાંથી કોઈ એક પુસ્તક કે વસ્તુ મંગાવ નારને તેની કિંમત કે પોઈન્ટ કંઈ પણ લીધા વગર તદ્દન મફત મોકલ માં આવે છે, પણ એક કરતાં વધારે પુસ્તક કે વસ્તુ મંગાવનારે તે વધારા દરેક પુસ્તક કે વસ્તુ બદલ અર્ધા આનાની રીફીટ મોકલવી.

પ્રકાશ્ય—અહત્યારેનાં અભાષિત ગ્રંથોનાં દેખાડતારાં લખના દલીમે થયેનાં ઉત્તર નિમ્ન.

શ્રી સમાગમ—દીર્ઘકૃત તથા આરોગ્યની જાળવણી માટે સર્વોત્તમ નિમ્ન
સતીકૃપંદી—શીષ્યનું પરમાત્માનાં પત્ની સ્વપ્નામાં પ્રત્યે સતીકૃદીએ પ્રતિશ્રવે પિયે જન્મણવેલા નિયામે.

રેન્સી છુકમાકેસ—પુસ્તકો વાંચનાં વખતે તેમાં નીલાની રાખવાનું મ. સધેન. માત્ર અગ્રેષ્ઠ ભાષાનાં એકે આ છુકમાકેસ મંગાવવી.

માંલીની—પણી આજતાનું જાન આપનારી રીફીટ પાત્રી.

આજીવર—બીમતેન તથા અનુનંત ગર્વનો નાશ કરવાની ધંધળી અપૂર્વ યુક્તિ.

દેવસંવિદ્યા—બધિવ્યન્ત પ્રસન્નાં જન્મણોનું પુસ્તક.

પુનરસન્ન અને પચ્યાતાપ—એક અસરદારક નિમ્ન.

આયુર્વેદ સંદર્ભ—દિંદી અને અગ્રેષ્ઠ ભાષાનું વેદક ગોપાનીયું મ. મંથુનોજ મુદત.

રેન્સી યોગ્ય કાઠે—કોઈ જનનોં જાણ લીસા સુશોભન કાઠે.

બાવીસ રેન્સીલી વાર્તાઓ—લક્ષિમ અને સરસ્વતી જેવી વ્રતિ તેમજ મૃત્યુપાણ, મધરનો અનુમ્લ, વાદીના ગેરજાણનાં અપાયેલ ફેસલો, એ માણે બાવીસ વાર્તાનાં સંગ્રહ.

મિકંદર બાદશાહિ—કરેલી અમ્રતની શોધ—એરીટોટલ, પ્યાનન તિરર અને મોરર અક્ષીઆસના ચમત્કારીક ચોરસ ઇતિહાસ અદિન જન્મણનાં તેમ અમુદ્ય વાતો.

અલકાર મણિમાળા—ઉપમા અદિ ૬૩ અલકારનાં દર્શન તથા મિજ સાધેનું સરસ્વ પુસ્તક માત્ર બી. એ. કલાસમાં અભ્યાસ કરતાં સંસ્કૃત જ્ઞાનાં અભ્યાસીઓનેજ ભેટ અપાયે છે.

આયુર્વેદ માળીયદેસીકા—શુદ્ધી શુદ્ધી, ૧૮ દરદોનું પાણી ન. કાનિયું થો ઉપાગોનું પણ સરસ્વ પુસ્તક આ પુસ્તક ગોત્ર અમાન આદેશોનેજ દપડા.

વડનગરમાં વધી પડેલા ન્યાત વરા.

આ સાતમાં વડનગરમાં પાટીદારોએ વસ કરવામાં અદુ ઉત્સાહ બતાવ્યો છે. કાંઈએ મરણ પછવાડે, તો કાંઈએ માળાપની મરણની રહેલી, તો કાંઈએ પોતાને છવતે, એમ ન્યાતો કરવામાં પાછું વાળી જોડું નથી. ગત સાત મહિનામાં લગભગ આશીસ ન્યાતો વડનગરમાં કરવામાં આવી છે. એક ન્યાતનું ખર્ચ આસરે રૂપિયા ૩૫૦ થી ૪૦૦ સુધી થાય છે તો આશીસ ન્યાતોના રૂપિયા આસરે પંદર હજાર થયા. ફક્ત એક વખતના વાળુમાં પંદર હજાર રૂપિયા ખર્ચા નાંખી વડનગરમાં ધનથી ખાલી થયા છે. વડનગરમાં જ્ઞાતિનાં માળાપ વગરનાં છોકરાંઓને લજાવવા સાફ એક બોર્ડિંગ હાલિસ જ્ઞાતિના કુટુંબર કુટુંબીજીત જનોએ ઉઘાડેલું છે. તેમાં હાલમાં પચીસ છોકરાંને વગર ફીએ પાલે છે. તેનો નીર્વાહ ૫૨ દ્રામમાંથી પરેલથી બીજા માગી પચણે પુરા કરે છે. તે બોર્ડિંગને રચાયા ફંડની જરૂર છે. બીજા છોકરા હજી તેમાં દાખલ થવા તૈયાર છે; પણ પૈસા નહિ હોવાથી ના પાડવી પડે છે. બોર્ડિંગને મદદની જરૂર છતાં અમારા જ્ઞાતિ બધુઓ તેમાં મદદ ન કરતાં વસ કરી પોતાના પૈસાનો દુરુપયોગ કરે છે. એ ધણું જોઅનિય છે. વડનગરના બોર્ડિંગમાં એવા છોકરા, પણ નીકળશે કે જેમના માળાપે ન્યાતો કરી ન્યાતમાં વાદ વાદ કહેવડાવેલી છે, ને અત્યારે તેઓ પૈસાથી ખાલી ચવાઈ તેમનાજ છોકરાઓ બોર્ડિંગમાં પાડે પૈસે પોષાય છે. છોકરાઓને લજાવવાની પણ શક્તિ રહી નથી છતાં હજી વસ કરનારાઓની આંખ તિવડતી નથી. ન્યાતો કરે છે તેમને બોર્ડિંગના ફંડમાં મદદ કરવા કહીએ છીએ ત્યારે કહે છે કે ગરીબ છીએ. પણ જ્ઞાતિ વસ કરવામાં સેંદરો રૂપિયા ખર્ચી નાંખે છે. પાટીદાર બધુઓએ હવે આંખ ઉઘાડી જોડું જોઈએ કે કુનીયામાં શું પ્રગતિ આવી રહી છે. તમારો બેતીનો મધો પણ એક ગમડી મધો છે. આગળ જેટલાં અનાજ પાકતાં નથી. અમેરિકાના ખેડૂતો યોગ ગાડીઓ તથા મોટરો દોઢરે છે, ત્યારે તમારા અગરનાં ગાડાં પણ વાળીઆને ત્યાં ધરેલી કુકિમાં હોય છે. તેનું શરણુ ન્યાત વરાજ છે. માટે હવે ચેતો. વસ અથ કરીને છોકરાઓને કેળવણી આપવામાં અગર

કરીપખન પૂર્વ દીશાએ ઉત્તર આવે છે. પર્વતની બીજી બાજુ ગત્રી પેવાથી તે આપણને દેખાતો નથી, પૃથ્વી અપાટ છે, તેની ઉપર દીશાએ મેરુ પર્વત છે અને તે પર્વતની આગપાસ અર્થે પ્રદક્ષિણા કરે છે એમ હિંદુ યોગી માને છે તે મર્ચને માન્ય છે.

જડ પૃથ્વીની બીજી બાજુથી ગત્રી માર્ગ કૃમણુ ડરીને મુઝ પૂર્વ દીશાએ આવે છે, એમ માનવુ યુક્તી પૂર્વક છે, એમ પ્રાચીન યોગીને આગતા માણુ ચડ અને નક્ષત્ર પણ પૂર્વ દિગ્ગાએ ઉત્પન્ન થતે પશ્ચિમ દીગ્ગાએ આથમે તે એમ વાગે છે મર્ચ, ચદ્ર, અને નક્ષત્રો તે સર્વે જડ પૃથ્વીની આજુ બાજુ કરી શકે છે, તે ઉપરથી પૃથ્વી પૂર્વ પશ્ચિમ આકારને અડીને રહેતી નથી પણ ચગ હજે જેમ પૃથ્વી પૂર્વ પશ્ચિમ આકારને અડીને રહી નથી તેમ ઉત્તર દક્ષિણ કેમ ન હોય આવા પ્રકારના વિચાર આનવાથી પૃથ્વી સપાટ હજે કે ગોળ, ને આકારમાં નીગંધાર નહી હજે ? એવી અનેક આશ્ચર્ય કારક કંપના મનુષ્યના મનમાં વેળા મરજ આવી હજે, જે પૃથ્વી ઉપર દિમાવય સગ્યા મોટા મોટા પર્વત અને હિંદી મહામાગ જેવા વિખીર્ણ સમુદ્ર છે તે પૃથ્વી આકારમાં નીગંધાર કેમ રહી શકે ? પડી નવી વનપ ? દત્તાદી શીયાર મનમાં આવીને મનને મોટા વિચારમાં નાખી દીધે છે.

આવડી મોગી પૃથ્વી આકારમાં આધાર વિના અધગ્ની શકે હી એમ અમળને પ્રાચિન લોકોએ જુદી જુદી કંપના મનમાં આણી હજે, એમ વાગે છે ગેપનાગના માથા ઉપર પૃથ્વી રહેતી છે એમ આપણા પૂર્વજ માનના હતા અને હાલ પણ કેટલાક લોકો માને છે ગેપનાગના માથા ઉપર પૃથ્વી રહેલી છે, આ વિચાર ઉપરથી એમ બ્રાહ્મુ હજે કે તે આકારમાં નિગંધાર નથી, પણ બારીબીથી શીયાર કરીએ તો એવી શકા સહજ થાય કે ત્યારે ગેપનાગને બીજાને આધાર કેમ નહી હોય ? તે પણ અનર્થિકમાં નિરાધાર કેમ રહી શકે ? પૃથ્વીને જેમ ગેપનો આધાર છે તો ગેપને પણ બીજાને આધાર માનવો પડે અને વગી તે બીજાને, ત્રીજાને અને ત્રીજાને, ચોથાને આધાર આ પ્રમાણે કંપના કરીએ તો અર્થાપત્તિ દોષ (ક્યા અટકવું તે) આગે આવી કંપના પ્રાચીન લોકોમાં જે ખરેખરા શ્રેષ્ઠ હજે તેના મનમાં આવ્યા વિના રહી નહી જાય, આમ બારીક વિચાર કરવાથી પ્રાચીન લોકોએ આકારમાં પૃથ્વી નીગંધાર નહીં છે, એમ ચોક્કસ દેખાવું હશે.

રંગ રાખે ? આવડી રંગે અગર પીધરથી લાવે ત્યારેજ મીવાના ઘરનો દાર-
ભાર ચાલી રહે એવી સિધતી હતી. એવા જદમાણેનો વરા કરનારાઓને ડર
પણ હતો, ખરાબ નહીં તો દોષી નાખતું-એવું સુવ તેવા સત્જનોનું (?)
હોય છે. માટે તેમણે-વરા કરનારાઓએ મુશ્કેલી રાખવાનું ઇલાખણ વાપર્યું.
મુજ મુઠું તેથી પણ વરાતો અંધજ રહ્યા.

ત્યાર પછી વળી ન્યાતના શેઠે છમ્મલાલલાઈનો વરા ચણે તેની લગો
કગ પત્નિક વરા થઈ ગયા. પણ પેલા સુધારકનાં નોતરાં તો કષાયાં નહીં તે
નહીંજ, આ વખતે વાતો થતી હતી કે હરે વરા જરાગર છ મહીના ચાલશે.
દારણ ધણા વરા રહેલા છે. પણ પૈસા ક્યાં છે વરા કરવાને ? દરેકે દરેક જેને
વરા કરવાના હતા તે લાવે કે કલાવે હાલતો સુધજ ગયા છે.

જમણ પાછળનાં બોજન કીયા શાસ્ત્રાધારે અગર કછ ડહાપણની દલી-
લથી તે કરવામાં આવે છે તે સમજવું મુશ્કેલ છે. પાત્રિમાત્ર્ય પ્રગળા
સંસર્ગના યોગે અને સુરોપ અને અમેરીકના દેશો તથા ચીન જાપાનના
બોક્કીની છુદિએ ઉપગતરેલા આકર્ષક નવા નવા માલના મોહમાં આપણે
વૈભવનું ખરચ વધારતા જઈએ છીએ તે પ્રમાણમાં આવક વધારી
શકતા નથી. પરિણામ અતિ પાવમાલીમાં આવે છે. આ જમાનો નવીનતાનોજ
છે તેથી નવાં ખરચ વધે એ સ્વભાવીક છે. માટે જુના ખરચ બંધ થયાંજ
જોઈએ. ગધેડાનું પુછ્યું પકડ્યું તે મુક્યા હવે પણ આપણે તૈયાર નહીં થઈએ
તો આપણી ગણતરી એજ જમાવરમાં થશે એ નહીં છે.

મરણ પાછળ જમણ કરાવનારાઓ જુના વિચારના સત્જનો એવા
મીણસોની કમાઈ વધારવાની મુક્તી જતાવી જમાં અને ઉધાર પાસુ ખરાગર
કરાવી આપી શકતા હોય તો એવાં જમણ ચાલુ રાખવામાં વિશેષ દરકત
જેવું નથી. પણ એમ સનુંજ અસાધ્ય છે. સાસ્ત્રોએ ગાંધ વગડીને એવાં પ્રેત
બોજનને ધીકારી કહ્યડ્યાં છે. છતાં સાસ્ત્રોનો અવગણના કરી જે સત્જનો
પ્રેત બોજન જમે છે તેમની જુદી એટલી મંડીત થઈ ગઈ છે કે અવકમાં
વધારો કરવાની અશક્ત તેમનામાં અવશ્યેર રહી નથી. તેથી એત્રે સ્વના સીદ
છે કે તેઓ કોઈ નવી મુક્તિ જતાવી શકવાના નથીજ.

પ્રેત બોજનથી પાવમાલ યથેચ્છા દાખલા દર્શાવે છે. દરબાં સોડાજ
વખત પર એક તાનેજ દાખલો જાણવાડ પ્રાંતમાં જન્યો છે. માધાના પિતાનું
પ્રેત બોજન એ મયાગા નિર્મિત કરવા વિજયના હક્ક અંકમાં અપાયો છે.
એજ પ્રસારનો એક બીજો દાખલો દડી પ્રાંતના એક ગામમાં જન્યો છે. એ

પ્રેત ભોજનથી પાયમાલી.

(મત બદલી ચાલુ)

માના પટેલ ગામમાં આમદાર ગણાતા હતા તેમજ પૈસે ટકે પણ મુખી હતા જરૂર જાન્ય પણ સારી હતી તેમના વિના બીજા કોઈની કષ્ટપણ પચાવત થઈ શકે નહીં એટલું જ નહીં પણ આખા ગ્રામમાં એમના વિના લા રોજ કોઈ પણ કામ પાર પડી શકતું હતું આના કારણે ગામસરથી, પાખોનાડીયા તોડે ચોખા એવાને એવા કાર તોમો તેમની હાજરી અવશ્ય દોવીજ જોઈને જમાઈ તેઓ દોષ, અગર વ ન પુખ્ત હોય એવા સર્વ મમમાં તેમને આમનણુ આવતા હતા પણ નજીની ગામમાં હાજરી આપવાની ફરજ સખતા હતાં દુર જવું પાવતા જતા વખતે એમના આરી મળી જતી તોજ જતા હતા

આ પ્રમાણે ગામનું કન્યા પડતા દોનાથી તથા ગામમાં પણ પંચા વતોમાં તેમની હાજરીની ઘણી જરૂર દોવાથી તેમનાથી બેટીનું કામ બસા બર મળાળી શકતું નહોતું એટલે પાક થોડો થતા નાચો વગી પારકે થો પચાવતો કન્યારને ત્યા મેમાન-પરોણાનો આગ વિશેષ દોષ તે પગુ અલાવિક છે તેથી વરતુ ખસ્ય પણ રખે જવું હતું બહાર તેમની

૧ મરદાસ થતી હતી તેથી તેમને પણ ગામની લાગોતે થઈને જતા પાગીદાનને કાર પડીને મેમાન તરીકે મેમાને રેર તેડી નાવના પડતા હતા તેથી ગામ પગામમાં ગયે વાહસાદ થઈ શકેતી હતી પણ ઘર આગળ પટનાણીને કોઈ કામ રખત અગામલ આવતી હતી વ મા કેમ ચાલે છે તે પટેલને ખમજ નહતી

આ પ્રમાણે માના પટેલનો ઘન ખટનો રગડ દગડ ચા રો જતો હતો તેમાં કમનગીયના ગળેજે માના વિના બને થોડા અમયને અતર મુન્દરી ગયા તેમના મે ખર્ચ બહુ મુમથી કયા મીનએને થો જ્યાં એવા મરણ પ્રગ આવતા લાકે મરનાના ઓલવાને ઉમેરી કાગજ કરા વવામાં આગેવાની વિના હતા નેમન થેર મરત આ રેથી કયા વિના ચાનેજ કેમ માના પટેલની માન્યતાની એવી અર્થ ગઈ હતી કે માના પતુ બારસુ કયા વિના ચાનેજ નહા તેમાં વગી પોતે ગામ પગામમાં નામામિત હતા પચાવીયા હતા એટલે એમના નામાવના કાગજ કરવા જોઈ

છે. પણ આ દેશમાં જેની પાસે પૈસા છે તેઓ પોતાના પૈસા જમીનમાં
 દાટી સંખી કાઢી દે છે. પૈસાના ઘોમ બાજે સતોથી શહે છે પણ પૈસા
 ખાયરી પૈસા કમાવા શક્તિવાનજ નથી. અથવા જેમાં પોતાના રોજગારનો
 રસ્તો ખુલ્લો થઈ શકે તેનું પણ કશી શક્તિ નથી એજ આપણા દેશના પૈસા-
 દાર લોકોનો દોષ છે. જે તેની સાધારણ કૃષણતા ચિન્હતિનો માર્ગ રોકી આ-
 ડો ઉભી રહી છે. બીજી વાત એકે આપણામાં સ્વભાવથીજ આગસ રહેલી છે.
 દેશમાં એવા જાહોરાશી નરો જોઈએ, કે જેઓના ઉલોગના કૃત્રી દેશ મગરજ
 થઈ શકે અને દેશ દેશમાં અને મામે મામમાં નવી રીતના નવા અખરત
 ખેડૂતોને સાથે લઈને ખેતીના પટપર અજમાવી શકે, ખેડૂતના જાગ્રદા કૃપિની
 નવી નવી પદ્ધતિની વિસ્તાર વાળા કેળવણી લઈ શકે. સરકારના પ્રયાસથી કૃ-
 પિ કોલેજો સ્થપાય છે ખરી, પણ આના એક મધ્યદેશમાં ૩૦) કરોડ
 માણસોને માટે તે જોઈયણ અતિ થોડી છે, એમ સદેજમાં સમજાય તે-
 મ છે. ત્યારે સરકારની સાથે આપણી સાધારણ પ્રજાના માણે પ્રાણમાં કૃપિની
 ચડતીના અવાજના દક્ષિણ યવા લામશે, ત્યારેજ ભરતખંડની ખેતીની ચડતી
 થશે. માટે તે તરફ આપણું ધ્યાન દોરવું જોઈએ.

• પુણ કૃપિ કોલેજમાં કીટતત્વનો સારી રીતે અભ્યાસ થયા પછીથી
 ગંગા પ્રદેશના ખેડૂતો આ વખતે જાણુવા લાગ્યા, કે વાવેલા મોલમાં કીડા
 લાગે તો કેવળ શાપ અને ખંટ વગાડી પુખ્ત ઉપર પેટ ભરાઈ કરવાનું ન થા-
 રતાં, કાંઈકનો કાર્મિક ઉપાય કરવાથી કીડાનું નિવારણ થઈ શકશે (ગંગા એ
 માર્ગ રમણ છે જેથી બિદેલી જનજાણુ દર વરસે સંખ્યાબધ જાપ છે, જે વરસમાં
 ખેતીના મોલમાં કુદરતી કંઈ અશ્વિત આવી પડે છે, ત્યારે ત્યાંના ખેડૂતો અમુ-
 ક અમુક રમણે અમુક દેવ કે દેવીની પ્રતિજ્ઞા કરી પુતારીનું કાપ ખારણુ કરી
 આહુવિકાનું એક સાધન શોધી યુજ્જન કરતા હતા. એવો દેખાય હતો કો-
 હ કાર્મ રમણે જેવામાં પણ આવે છે.) ભરતખંડના જેવું રેશમી કાપડ કાર્મ-
 બુ દેશમાં થતું નથી. કીમતી રેશમ કિત્તાદક વાવેતર પાતું મૂકી અકીમતી
 શિરખ ઉદારને માટે મલ્લો આણુ રાખીએ છીએ. કપાસ જેવાં બીજાં સુતર
 ઉત્પન્ન કરનારાં ધણાં ઝાડવાંઓની આગ્રાદી કરવા, અને અધિક પરિણામે
 પાક ઉત્પન્ન કરવા માટે સરકારી વિશેષજ્ઞો મળ કરે છે. તેઓની સુંદર
 મેજુ ફેટલે વખતે સફળ થશે તે કહી સમય નહિ. આપણા દેશના પૈસાદાર
 લોકો અને જમીનદારો તેઓનાં ભોગ વિલાસનાં વિલાસી કપડાં છિતારી
 તેમના એકમા દેશના પૈસાનો વિના સંકેતે ઉપયોગ કરવા સરકાર
 સાથે જોડતા નથી; તે જાણી એકથી સરકાર ફેટકું ચારી શકે ? સરકાર

અનર્થ થઈ જાય. પણ વાણીયાએ તો પટેલું જાણ્યું ખીજે દીને સહવા-
રમાં આવ્યો ઉવગણીયે “ દાના પટેવ, મારા રૂપીઆ આવો. ” રૂપીયા
તમારા ક્યાં ખોટા છે ? દાના પટેલે તો જરા એવો ફોડા જવાબ આપ્યો
રાવા મેદને વહેમ આવવા જાયો, મારા મે-એ જાયો ઓળખ્યો છે.
મારા રૂપીયા ખોટા કરવા માગે છે દાનાને ખુબ ધમકાવ્યો પણ દાનાને
તો આજેજ મળે મા અને આપ મરી ગયા છે, એવો દેખાતો હતો.
કારણ ખુલ્લુ છે જે જાયો મળવાનો હતો તે મળ્યો નહીં, ગવરીન-
દર ગોરે પણ જાણ્યું એના જાપે મારી નમસ્ક ખોદી જાયો મેળવવાને
કહ્યું હતું અને આજે તો મને વેચીને અથા આધા જરૂર ચર તેણે ઉઠા-
વ્યા છે વાત બહાર પડી ગઈ વાણીયાએ વિચાર્યું, કદાચ નાશી જશે.
૫૨, ખાગ, ખેતર, પાધર કાઢને લખી આપને તો મારા હાથમાં કાંઈ
નહીં આવે તે કચેરીમાં જઈને ઢનમ બધી વઈ આવ્યો દાનાની ફરક
મીનકત પર જપતી મુકારી વાણીયાનું વેરેલું સાચું હતું અને દાનાને
કદમા બેમાર્ગો તેના વર, દોર, ખેતર રીંગેરે વાણીયે પોતાના કબજામાં
લીધું દાના પટેવ દીવાની જેવમાં ખીચકુ ખાય છે અને દાના પટેવની
૫૬ ગામમાં ફાણા દો છે અને છાકગ વાણીયાનાં દોર ચાગવા જાય છે
અને તેને ત્યાં રાટવા ખાય છે

દાના પટેલના જાપે ઇજત મેળવી હતી તે તથા તેણે પોતે ખરચ
! ત્યારે જે વાહવાહ મગી હતી તેમાનું કાંઈ કામમા આવતું નથી.
તે દાના પટેવની દાદ મળ્યાતી નથી

દાના પટેવની પાપમાત્રી આથી વિશેષ શી થતી છે ?

મારા પટેવ બધુઓ ! વિચારો ! જ્યારમાં કરવાથી શું ફળ મળે છે
તેનો વિચાર કરો.

મેશક તમને ઇસરે પૈસા આપ્યા તો વાપરવાના ધણા રસ્તા
છે. સાચે રસ્તે તમારા નાણાનો વ્યય કરો તો તે ઉગી નીકળે.
તમને અને તમાના ૫૪ વારમાને ફાયદો થાય એ રીતે ખરચ કરો.
ખીજું શું કરું ?

દાનવીર શેઠ માણેકચંદ જે. પી. સું ચરિત્ર. ૧

(તેનું અનુકરણ કરી આપણી બોર્ડિંગોને મહદ આપવાની અરજ)

જનમયું અને મરયું એ જીવનમાનો અનાદિ ધર્મ છે. પણ જોના જીવનથી જયતના અનંત જીવોને અનન્ન પ્રકારે લાભ થાય છે તેનું જ જીવન તે ખરેખર જીવન છે.

આ મહાન પુરુષનો જન્મ સંવત ૧૯૦૮ માં સુરતમાં થયો હતો. અને દેહાંત ગયા મહીનામાં થયો છે (પરમેશ્વર તેમના આત્માને શાંતિ આપે.) તેઓએ ગુજરાતી ભાષાનું વ્યવહારીક શીક્ષણ લેવા ઉપરાંત ધાર્મિક કૃત્યવર્ણનો અવપણથી અભ્યાસ કર્યો હતો.

પોતાની બાર વર્ષની ઉંમરે સુરતથી વેપાર અર્થે મુંબઈ આવ્યા હતા, અને મુંબઈમાં સં. ૧૯૨૨ ની સાલમાં મોતીની દુકાન શરૂ કરી હતી. ધીમે ધીમે પોતાનો વેપાર વધાર્યો અને પોતાના નહાનાબાઈઓને પોતાની સાથે એકત્ર પશુમાં રાખી એકસપથી લાડન અને પેરીસ સાથે વેપાર શરૂ કર્યો.

જેમ જેમ વ્યાપારમાં અગમી વધતી ગયા તેમ તેમ પ્રેમ કરેલા દ્રવ્યનો પણ સંહિપયોગ કરવા લાગ્યા. હાલમાં અનેક દ્રવ્યવાનોએ જુદા જુદા પ્રકારે અનંતદ્રવ્ય વાપરેલું છે, પણ ધર્મશાસ્ત્રેએ જતાવેલા સર્વોત્તમ દાનની પહેલ કરનારનો માત્ર શેઠ માણેકચંદ જ હતા. અગર જો કે નાહેરમાં તેઓ ખાદ્ય કેમવાયલા મણકતા નહોતા, પણ પોતાને વાંચનનો શોખ હોવાથી અને ધર્મચુસ્ત હોવાથી ધર્મ શાસ્ત્રે તેમજ હાલના જમાનાના વિદ્વાનોના અભિપ્રાય દાનના સંબંધમાં રું છે તેની તુલના તેઓએ બજાર કરી હતી. ધર્મશાસ્ત્રોમાં " વિદ્યાદાન " એ સર્વ દાનોમાં શ્રેષ્ઠ દાન ગણેલું છે અને હાલના જમાનામાં

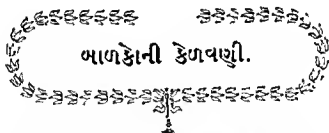
૧. આ જીવન ચરિત્ર અનુકરણીય હોવાથીજ અમે તે આ શાંતિ માસીકમાં દાખલ કરીએ છીએ. અમે હિંમતથી જીવે કે તેમના ગુણોનું અનુકરણ અમારા નાદિબંધુઓ પણ કરે.

૨ અમારા કેટલાક બંધુઓ બાર્ડ બાઈંગમાં લગ્નકરે છે. અને ધંધો રોજગાર જુદો કરે છે. તેમને આ ચરીત્ર પરથી શીખામણ તેવી લેઈએ છે.

લેઈ જવા આવ્યો છું " એમ કહેતાંજ તેને પણ મારવા લીધો. પોતે રજપુત હતો પણ ચોરી કરવા આવ્યો હતો એટલે સામે ચર્ચ શક્યો નહોતો અને તાઠો તે પણ શાસકો બાંધેલ ચાંદર મેંવા કંઈને નાથી ગયો. હવે પટેલને નિરાત વળી ચોરને ભગાડ્યા અને ત્રણે ચોરની ચાંદરા કમળે કડી

બુખણ પટેલે અકચ ના વાપરી દોત અને ત્રણેની સામા એકે વખતેજ થયા દોત તો એ ત્રણે જણા જરૂર પટેલને પુરા પડત, મારત, અને અનાજના ગામડા માધી વધ જત અકચ વાપરી વારાફરતી ચોરને માર્યા તો ચોર નારી ગયા અને અનાજ બચ્યુ એટલુજ નહોતો પણ ત્રણ ચાંદરા મળી તે નકામા.

અસનના વખતમા આવા અકચવાન પટેલો હતા તે જણી અમને આનંદ થાય છે, હાલમા પણ એ પ્રમાણે અમારા બહુઓ અકચનો ઉપયોગ કરતા રીખે એમ અમે હચ્છીએ છીએ.

આપણી ભાવી પ્રજાનો પાયો આપણા બાળકો છે. બાળકોને બેટલા આપણે સુદૃઢ કરીશું તેટલાજ પ્રમાણમા આપણી ઉગતી પ્રજા રૂપી કમરત સુદૃઢ થશે એ નિર્ણય છે.

બાળકોની ઉત્પત્તિ તો દક્ષિગધિન જ છે એમ માનીને મનુષ્યો પોતાનો નેમાગ ચલાવે જાય છે ત્રી સમાગમના અમુક કાળ આપણા શાસ્ત્રોમા દરજાવેના છે તેની તો અજાણના જ થાય છે. શાસ્ત્રોના જાણ કાર ઉત્તમ વર્ણમાં કાલ્પણો તે પણ તે શાસ્ત્રોના સુદૃઢ ગમજના નથી કદાચ કોઈ સમજતા હશે તો તેઓ તે પ્રમાણે વર્તના નથી એમ

આપણી કામનો મોટો ભાગ ખેતી કરનાર હોવાથી વિલાદેરી સાથે વૈર બધું છે. અજ્ઞાનતાને લીધે મિથ્યાભિમાનમાં પોતાની ખરી મહેનતથી પ્રાપ્ત કરેલા દ્રવ્યનો સંદુપયોગ નહિ કરતાં ઉપર ગતાગ્યા પ્રમાણે દ્રવ્યનો નાશ કરે છે. બીજા માનનાઓ કહે છે કે “ એક ગણું દાન અને સહસ્ર ગણું પુન્ય ” આ પ્રમાણે કહી બીશુકો આપણને દાન કરવા લાગ્યાને છે પણ હંડા ઉતરી વિચાર કરીશું તો આપણને જણાશે કે પરંપરાથી આપણી કામ આવા બીશુકોને દાન આપતી આવેલી છે છતાંપણ આપણી કામમાં કાંઈ કોણાધિપતિ જોવામાં આવતો નથી. કદાચ કાંઈ ગણ્યા ગાંઠ્યા લગાધિપતિ થયા હશે તો તેનું દ્રવ્ય બે ત્રણ પેઢી પુરી થતાંમાંજ બીશુકો ખાઈ ગયા છે. અથવા તો મિથ્યાભિમાનમાં, મોટા જ્ઞાનિ વસ્તુ કરવામાં અથવા લગાઈ બળેકામાં દ્રવ્યનો નાશ થઈ ગયો છે. પણ કોઈનું નામ અવિચલ રહ્યું નથી અને બે ચાર પેઢીએ તેનાજ વંશજો મજુરી કરી મુશ્કેલીએ પેટ ભરતા હોય છે. આ ઉપરથી તો ચોખ્ખી રીતે જણાય છે કે “ એક ગણા દાનનું સહસ્ર ગણું પુન્ય ” આપણને મળતું નથી !

મજે ક્યારી ! સુખાત્રને દાન આપીએ તોજ તેનું ફળ મજે ! દેરામાં જીખારી વધારવાનું કામ મહેરે ભાગે આપણીજ કામ કરે છે અને તેથીજ આપણી કામ જીખારી ખતી છે. ૫

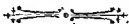
૫ લેખકના વિચારને અમારે મળતા થતું પડે છે. લેખકે બરાબરજ કહ્યું છે કે આપણેજ જીખારી વધારીએ છીએ. એક જામનો અમને પરિચય થયો છે. એ જામ એટલું બધું પૈસે રહે સુખી નથી. છતાં ત્યાં કેટલાંક સદાજત અપાય છે. એક ખીચડીનું, બીજું સેરેલા ચણાનું, ત્રીજું આટાનું, ચોથું દાળ ચોખાનું વગેરે. આ સદાજત કેવી રીતે ચાલુ થયાં છે તેની તત્ત્વનીજ કરતાં માલુમ પડ્યું છે કે નખોદીઆ મીલકતના આ સદાજતો થયાં છે. એક કુટુંબમાં ચારભાઈ હતા. પિતાની જમીન ફાળે પડતી વહેંચ લીધી. તેમાંનો ૧ ભાઈ પિતા ફરજનું જુલની ગયો. બહરીના જુલરાન માટે અમુક નિષ્ણ જમીન રાખી ખાજીની જમીન મંદીરમાં આપી દીધી તેમાંથી સાધુઓને ખીચડી અપાય છે. ખીલે ભાઈ બે છોકરીઓ મુકી જુલરી ગયા તેણે પોતાની જમીન ટોણીએને આપી દીધી, તેની બહરી મરી ગઈ હતી ત્રીજાને અને ચોથાને અડધું રકન છેકરાં છે તેઓ અડધાં બુધે મરે છે. તેમને જમીન જોણ છે તેથી પેઢરા પુરતી થતી નથી. બીજા જમીન વેચાણ લેવાને મુકી નથી. સદાજતનું ખીચડું હરમખોરોને અપાય છે તેજ ખીચડું જેની મીલકતમાંથી સદાજત અપાય છે તેના બન્નીઓને અપાય તો તેમને બુખમરે મટે. સદાજત લેનારા સાધુ જીખારીઓ ફરસાનું ખાઈ એક જામથી બીજો જામ રખડતા હરે છે તેમને ચોખવાથી હરામખોરી વધે છે અને અમારાંજ

કેવો નથી રજા હોય નાદુરમાન નીકરે છે તેનું કારણ આપણી બે-
કાગળને આભારી છે હોયના અવધાનથી તે કેરી સોજતમા રહે છે,
તેને કેવો રંગ મેમે છે તેની તપાસ રખાતી નથી ન્યારે બરાબર બરાબર
મોઝનનો રંગ મેમીજ નર છે પત્રી કાઈ થઈ શકતુ નથી રંગ બાગત
પોરા કાઈ ઉપાય થાય તો હોયનાઓ મુધરી શકે એમા કાઈ શક નથી
અમને ખબર છે કે અમદાવાદમા ન્યારે આપણી જાતિની બોરડીંગ
નીકળી ન્યારે અમદાવાદમા જ રજા આ હોયનાઓ જેઓને ખરાબ રંગ
રાનો હતો તેઓને મોરડીંગમા મુકી દતા તે એરી આશાથી કે બોર
ડીંગમા તેઓ મુધરી શકે પણ તે બનવુ અશક્ય હતું બોરડીંગ તેની
આભારનામા હતી એમા હોયનાને મુધારવાની ત્થા વ્યવસ્થા
મા હતી / એરી વ્યવસ્થા ને રખતે ઉક્ત બોરડીંગમા લોવાનું
મજરીનજ નહોતુ એમા હોયનાઓને મુધારવાની અમે દિમન
કરીને કીચે થાપ નામન આથે અમને તેમા હોયના મોપરામા આવે
તો નમન અમે મુધારી શકીશ તેમા મહેનત અને નાજાનો નાથ વિશેષ
રવા નબર છે

માથાપો પાતાના હોયના માટે આટલા મેકાગણ કેમ રહે છે એ
તમજવુ મુશ્કેલ છે બોધ કન્યા સ્ત્રી રાદલીને મેચ વખતે મંજાણરાની
મકાગણ ને તો રાદલી જાણને ખાખ મરા નબર છે તેજ પ્રમાણે
વચ્ચાન પશુ મજાગરામા નથી ચારવા તો તે પશુ બચકી જાય છે
માથાપોએ પોતાના હોયનાની જાણ કાગળ પૂરક લેરી ઘટે છે
તઓન આગી મોખન દરારી આપવાની કાગળ તપસી વેદાયે છે તેઓ
શુ જાણે છે તે પશુ રખતસર અને નિવશીત રીતે તપાસતુ વેદાયે છે,
તેમ જ નહીં કચ્ચમા આવ તો તે જમડાનો પુઝો મબર છે થોડા
વચ્ચન પરજ આપણી જાતિના એક મુશ્કેલ અમદ સંજ્ઞાનો હોયના
નાદુરમાન થયો છે એવુ જાણવામા આવ્યુ હતું તેથી અમને અત્યંત
નાની ઉપહ છે માથાપનુ દશુ હોયના ના જાને તે પશિમમા મુચેને
દગાવા જેવુ દૃષ્ય છે તેમા કુચ દગાને હોયના કેમ પપચાય છે તે જાણતુ
કામ માથાપનુજ છે માથાપની ચૂકરીજ હોયના બગડે છે એરી અમારી
તે નાનપના છે મારજ અમે આ લેખ લખીને તે મંદહે વિચાર ક-
વાને વિતની કરીએ છીએ

તેમજ વખાણ કરનારા સિદ્ધાંતને દાન આપવામાં પાછું વાગી જતા નથી. પણ પોતાનીજ સાતિના અનાથ બાળકોને દાન આપવા તરફ તેઓનું હૃદય ખીગળતું નથી. દરેક દેશના અને દરેક વિભાગના લેવા અને કડવા પાટીદારો પ્રત્યે અમારી પ્રાર્થના છે કે જ્યારે જ્યારે તમારે ભાંડ કાઢી પણ સાતિવસોતે અને દાન આપવાનો પ્રસંગ આવે ત્યારે આ વડનગરની બોરડીગને દાન આપી પુન્ય ઉપાર્જીત કરશો.

લે. જ્ઞાતિ શેવક.

શેરડી, ગોળ, ખાંડની પેદાશ.

આપણા દેશમાં ગોળ અને ખાંડ શેરડીમાંથી બનાવવામાં આવે છે. શેરડીનું વાવેતર હિંદુસ્થાનમાં ઘણું થતું નથી તેથી પરદેશથી અત્રે ખાંડ આયાત થાય છે. શેરડીની પેદાશ સારી હતરે છે એટલે દર એક એકર જમીનમાં ૫૦૦ થી ૮૦૦ રૂ. ની પેદાશ થાય છે, ત્યારે ખીજા સારા પાકની પેદાશ-કપાસની પેદાશ રૂ. ૩૦૦-૪૦૦ થી વધારે થતી નથી તો પણ દીલ-ગીરી સાથે લેખવું પડે છે કે શેરડીનું વાવેતર ઘણું જુગ થાય છે. સન ૧૯૧૧-૧૨ ની સાલમાં શેરડીની ખાંડ મોરીસથી ૧૭,૦૬,૭૭૩, ચીનથી ૧૨,૬૫૬, જાવાથી ૮૧,૬૦,૪૬૮ તથા ખીજા દેશોથી ૮૭૬૭ હંદરવેટ * હિંદુસ્થાનમાં આવી હતી. તથા ખીજા નામનાં મુળીયાંની ખાંડ જર્મનીથી ૯,૮૧૨, બેલજીયમથી ૧,૫૯૯ ક્રા-સથી ૨૪૧, ઓસ્ટ્રીયાલિયનથી ૨,૪૧,૪૩૩ તથા ખીજા દેશોથી ૧,૦૫૩ હંદરવેટ આવી હતી. કુલ ૧,૦૧,૪૧,૮૩૨ હંદરવેટ ખાંડ આયાત થઈ જેની કીંમત રૂ. ૧૧,૨૪,૩૫,૧૧૯ હિંદુસ્તાનમાંથી પરદેશ ધસડાઈ ગયા. અમારા ખેડૂતો દરેક ફક્ત ૧૦૦ રૂપિયાનીજ શેરડીનું વાવેતર કરે તો ૧૧,૨૪,૩૫૧ ખેડૂતોને સેણ મળી શકે.

મુંબઈ ઇલાકામાં ૬૦ હજાર એકર જમીનમાં શેરડી વચાય છે. મુખ્યત્વે કરીને પુના, સતારા, બેલગામ, નાશીક અને સુરત જિલ્લામાં શેરડી વિશેષ થાય છે. આપણા ગુજરાતમાં શેરડી ઘણી જુગ થાય છે. ખીજા પાકની

* ૧ હંદરવેટના ૧૧૨ ખાંડના થાને રતલ માપ છે અને ૨૦ હંદરવેટનો

૧ ટન થાય છે

દત્તેહ મેનની સમ્યા તેનુ મન્જુ એટલુંજ કે વાણી પ્રમાણે વર્તન કરી નહિ
એના માનસિઃ મગવાગા થોડા પશુ કરતીર મુધારેએ આમા મીચીને
હુટા લમતી શરઆત રી કન્ના પાળીદાર કેમને કદિની ચુનામગીરી
માથી મુખા કરનાઃ વીર મુધારેએના નામની ગણતા પ્રગ્તા મહાશય
હરેન્વન ત્ય ભગવાનદાસ મહાશય^૧ હીરાનાન વસન્તદાસ મહાશય
મોહનનાન ત્રીભોવનદાસ, મહાશય ચુનીનાન વનમાનીદાસ, મહાશય
ધશ્વરદાસ શ્વેદતનદાસ મહાશય જ્યેનનાન પીતામરનાસ દત્તાત્રિ આત્મ
ભોગ આપનાર મુધારેએના નામ અગ્રસ્થાન ભોગરશે જે મહાપુરોએ
ન્વાર્યનો પરિત્યાગ કરી, દિગ્પૃહ વૃત્તિ ગ્રહણ રી જ્ઞાતિને કદિના અસચ
બધનમાથી મુખા કરનામા પડેન કરી છે તેમના નામ કન્ના પાળીદાર
દામા દતિલાસમા મોનાના અક્ષરે કોતાઇ રોએ અને તેમની ચંદ્ર બોયોતિ
સમાન નુગ્રસ્વેત અને મનોહારિણી પ્રીતિ મદાને માટેજુરન તનમા સાત ધશે

परिवर्तिनि संसारे

मृतः को वा न जायते ।

सजातो येन जातेन

याति वंशः समुन्नतिम् ॥

‘ આ જમણલીન મહાગમા મૃત્યુ પામેનો કોણુ કરી જન્મતો નથી ।
કદા તેજ જન્મેનો ગણાય છે કે જેના જન્મથી તેનો વંશ ઉત્તતિ પામે
છે તેનીજ રીતે જેઓના શુભ જન્મથી જ્ઞાતિની ઉત્તતિની શરઆત
થઈ ચુકી છે તેના મહાપુરોએના જન્મને હજારોવાર ધન્યવાદ ધરે

મુધારકો ! જ્ઞાતિ હિતૈષીઓ ! આજેવાનો ! તમાર હવે શુદ્ધ અને
વિમન બનાવા આર્ચના ચત્રને મળવાની મુદ્રા અને જન્મની વિરમય
નતાને વિદગ્ધવાનુ ન નુકો જે મુધારના સત્ય સિદ્ધાંતોનુ પ્રતિષ્ઠાન
કેવા આપણે બવા દટિબદ્ધ યથા છીએ તેનુ અવરણ પાનન કેવામા
આપણે પાગ હાથુ ન જાણે જેવી રીતે વેત્તા પન્માત્માની સ્તુતિ
કરતા કહ્યુ છે કે —

यस्यच्छायामृतं यस्य मृत्युः

कुस्मै देवाय हविषा विप्रैः ।

‘ જે અર્ચુનીય પરમદમાની છાયા અમૃત, આનન મનુષ્યને અમૃત
ફુલ આપે છે અને જેનો પતિલામ, અથવા વિમલા માણસને મધુના

જાનામાં + ખાંડ બનાવવાની વણી મીલો છે તેમાં મુખ્ય વસ્તુ છે. સન ૧૯૧૩ની સાલમાં એ વણે મીલોની સ્થિતિ નીચે પ્રમાણે હતી. તે મીલો શેલડી પકવીને ખાંડ બનાવે છે.

એક મીલની શેર કેપીટલ (લંડોલ) રૂ. ૧૦ લાખની છે કોઇ બેંક-માંથી વર્કિંગ કેપીટલ જા. દકાના વ્યાજે કરજે લે છે, જતાં શેર કેપીટલ પર ૫૦ દકા નફો કરે છે. તેણે ૨૪૦૦ એકર જમીનમાં શેલડી વાવી દર એકરે ૪૫ ટન શેલડી નિપજાવી છે.

બીજી મીલનું શેર કેપીટલ ૧૮૬૬ લાખ રૂ. નું છે, તેપણ વર્કિંગ કેપીટલ જા. દકાના વ્યાજે કરજે લાવી ૩૮૦૦ એકર જમીનમાં શેલડી નિપજાવી ૨૫ દકા ડીવીડન્ડ આપે છે.

ત્રીજી મીલની શેર કેપીટલ રૂ. ૯ લાખની છે તે પણ વર્કિંગ કેપીટલનું જા. દકા વ્યાજ આપે છે. ૧૮૪૦ એકર જમીનમાં શેલડીનો પાક કરી દર એકરે ૫૩ ટન શેલડી નિપજાવી ૪૫ દકા નફો વેંચે છે.

સાં નવ ટન શેલડીમાંથી ૧ ટન ખાંડ બની શકે છે.

જાવાના ખેડૂતો અમારા ખેડૂતોની માફક આપણા કરતા વ્યાવસાય હતા તેમ જીનીએ કામ કરતા નથી. તેમણે ૧૮૯૪ થી ૧૮૯૮ સુધીના પાંચ વર્ષમાં દર એકરે ૩ ટન ખાંડ પકવી હતી. તેમાં સુધારો કરતાં કરતાં સન ૧૯૦૭ થી ૧૯૧૧ સુધીના પાંચ વર્ષમાં દર એકરે સયા ચાર ટન ખાંડ બનાવવા લાગ્યા છે. શું આ ચોટા સુધારો છે ? અમારા ખેડૂતોની માફક તેઓ હાથ પગ જોડીને દૈવ ઉપર આધાર રાખી બેસી રહેતા નથી.

+ ફોરમોસાનો ટાપુ જાપાને સન ૧૮૯૪ માં મેળવ્યો. સારથીજ જાપાને તેમાં શેલડી વાવવાનો આખરનો ચતુર પ્રયોગ પણ સરજાવતમાં કતોદ મળી નહોતો, કારણ કે ચીના લોકો જમીનના માલિક હતા, તેમને શેલડીની ખેતીની માફકની ન હતી ચીના ખેડૂતો જાપાનીઓને જમીન પણ વેચાણ આપના નહોતા. જાપાની સરકારને તેથી દરમ્યાનથીરી કરવી પડી, તોપણ આઠ વર્ષ

+ જાવા દિંદો મહા સાગરમાં બેઠ છે. બેરમાની દક્ષિણ દિશામાં સુમાત્રા બેઠની બેઠે જાવા બેઠ છે. આપણા અસલના દિંદોના જાવા બેઠમાં કમાવા જતા દરો તેથીજ હલેવલ છે કે જે જાવા બેઠે તે દરો પાછો ના આવે. આવે તો તેનાં પરીયાંના પરીયાં આવે. એટલું મન લાવે."

* ફોરમોસાનો ટાપુ-બેટ ચીનની પશ્ચિમે આવેલો છે.

વાગ નાટે તામનમ પ્રતિજનન દરજ્યાન કેમવાળી રિગેર નિબધા પસાર
વામા આન કે તે મુજમ ખેડત રવેની મુદા આ માટે રો ન પ્રબધ
સાચ તે તે રિગેર મોગ છે જોથી આમી માગશીએ મુજુ નરના આ
મેમ મા નાગ રમ ધનનના અનકેમવાકેન રમે રો ન પ્રવ ન મ્વા જોએ

તામના પ્રિતિત નમ્મા આ ન મી તા રોમા મુજુત કે તના
પ્રતીપ્તિ તરીકે મુખી પડેનો નખતા (ય) આ પડેના આ રમના
તારથી તેમના ઉપર મારના મુખ જો મુધાર્જ ભાન તેમન થઈ
કે છે પ તુ નાન તથા એમનાના અખાર તેમો પોતાના મ વાલનો
એ ન ન રી મ્વા તા

તો વાગ નાટ અની ઉ તાગી અને આશીરાદ મેમરનાક તા
ધન રવ મુ તામા હ મ જ મ પ્રમ્વના ઘણો લાગ ખેડુત અથવા મેતી
રાડી ઉપર નિરાંદ નવાવનાર છે અને એવો વા આ ખાનાન તીક
અબધ વગરતો ન છે જોથી તેઓ ઉત પડના દુ મોનો યથાર્થ અનુ
ભવ તમન થઈ રાકે છે અન તે એના મ્વા ય ન રીન થાયનો બે
આ અનાન રમના તામમા નેના ઉલોમની ઉમતી થાય એમા લેસ
માન માર તથી

કન્યા માટે વર જોડાયે છે-કન્યા પાતીલર માતિની વર્ ૧૨ થી
૧૬ મધીની મુસિક્કિત મ્વાઓ યગ્નાની છ હથ નિચ ગોગ તમ
વીગેરના કૃતિમ બદ લાગીને મુસિક્કિત અને માટે મુગ્તીયાને મ થામન
વાનુ છે મ ને નામે પન વરેસાર મરેવો

❦ ❦ ❦ ઢોકરાં મધારવાં છે

કેટલાક હોમન માયાપના એમો નાથી અગર તેમોની અડા
નતાથી અને અગરઆવતથી ખગડે ને નામ્મમાન થાય છે જોગી
વર્તણુ અદશ્ય કેર છે એમ વખત એવ મરને અની ગયા પડી તેમો
મુધાવ્વાનુ માખાપથી અભય થા પડે છે પડી મામાપો પોતાનાજ
ઢોમ્મ માટે હાથ પોવા પડે છે માટે નમ્મલુ માખાપોએ કાઈકે મર
વાની જરૂર છે જરૂરપગ આ તાથી ને તામા આવે છે તોપથી નિગલ
તાનો રખન આરને તથી

અમદાવાદ એન્કાઉન્ટર કંપની લીમીટેડના એજન્ટ સાહેબ પણ રોડ-
કિના પાક કરવાને તૈયારી કરી રહ્યા છે એ જાણી અમને આનંદ થાય છે.
સ્વરૂપ તેમનાં સાદસમાં ફતેહ આપે એવું ઇચ્છી અમે વિનંતીયું.

ઉપકાર સંમરણ.

(૧)

ગયા અંકમાં જણાવ્યા પ્રમાણે ટપાલ ખર્ચ સાડા મુંબા-
ઈથી એક સર્ગુહરથે રૂ. ૨૫ પચીસ રોકડા આપ્યા તે અમને
મળ્યા છે. તેમનો તથા જેમણે માસીક છાપવાને બાર રીમ કાગળ
(કીમત રૂ. ૫૦) પચાસથી વધારે) આપ્યા છે તેમનો
જાનેનો અમે અંતરકરણ પૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

અમદાવાદના પા. સોમનાથલાઈ રૂપણ દેશમના વહેપારી
જેમની દુકાન મુંબઈમાં પણ છે તેમણે રૂ. ૨૫ પચીસ રોકડા
આપ્યા છે તે માટે અમે તેમના ઘણાજ આભારી છીએ.

અચરેધાપક.

ઈનામ માળા.

અમારા મત ૬ હા અંકમાં આપેલા પ્રશ્નના જવાબ નીચે પ્રમાણે દના.
આપણી માતિની ઉજ્જવી શી રીતે થાય ?
આપણે દાવ શાની જરૂર છે ?

તેના ખર્ચ ઉતર જે સત્તજનોના આપ્યા દના તેમનાં મુખારક નામ
અમે સાતમા અંકમાં આપ્યાં છે.

જે ૭ સત્તજનો માટે અમે સાત પુસ્તકો ઈનામમાં આપવા કદાચ
દનાં, તેમાંના દરુ પાંચ જગ્યાએએ તે ગંગાવી લીધાં નથી. તેમને તે નંગાવી
લેવાની વિનંતી કરવામાં આવે છે.

તાની સહાય અમન મન છે તેમના અમે ઘણા ઉપમારી છીં । સુન્દર
 માળી તોત વધત મળા તરથી ' મગદ ' નામનું પત્ર એ મેને
 જો રાખી અનારવામા આવે છે તેને અમરીને ૫૦ પગાં આપવામા
 આવ્યો છે, તે કામ આ માગીક માટે અમે અમારી ખગીથી વિના પગા-
 નીધુ છે માગીક ખીના અને રજવા રીજેના કામ માટે " દાનદ ' દર
 મીને રજ રૂપીયા ખચ્યા છે ત્યાં અમ આ ગ્રખીનાના માણનો ખામ
 તે કામ મદત કરાં યુ છે તેમ જ માગીક પણ " દાનદ ' મગા ધાલી
 એ કી-પ્રમાણમા પણ અમ અપી ર આપી છે, છતાં નાજમ પુક
 નહીં આનાથી માગી- માટે બીજા અમનાની જરૂર પડી છે અમે
 વળી રીય કે માગીકનુ નાજમ સરા રૂપીઓ વધારે છે તે આજ દરવા
 અમે તત્પર કીં પણ અમન મદ - યા નિનાય અત્ય છે હાલ
 જેટલા કાદ છે તરના નિયમીત નાજમ આપ અને તેટલાજ ખીજ
 કાજમ આપનારા કાદકો વધી શકે તો માગીકના કદમા વધારો થઈ
 રહે એટલુજ નહીં પણ તેની કીમત પણ અધી અધ ઘટાડી શકે
 જે થ કિંત આ પત્રના નાં ના મને તેમણે તથા જેઓ પોતાનું કદા
 મદન તમણે અમન તત્પર ખમર આપવાનું માફ રાખવ વિનતી છે

૦૫૧૨માપક

ના ના અચર્યાપક

અતાનથી ગમરનાથી ના ખા જુલાઈ કુમેદાસની વિનતી એક
 આપની તરથી કડરા હિતે-છુનો ન મજો છે તે નાથી, આપ
 મના ખરા અત કનથી બજાવે છે તે વળી અમે ઘણાજ ખુશી
 યા કીરે તેમા આપને વિજય પ્રાપ્ત થાય તેરી અમારી ખમેઅર અત્ય
 થયા છે તા ૦૧-૮-૧૪

ભાયાનદરવી રા ગોખાજાન ઘેરાબાઈએ " બીજા" ઉપર એ
 કવિતા અને લેખ મોક મે છે તે માસીમા જા અમય નહીં, લેખકનો
 આશય અને વિચાર સારા છે તે માટે તેમને વન્યસાદ વટે છે પોતાની
 લખત વહતી સુધારાને તેમણે કોઈ નુ કરના હિતાવદ છે યુક વિના
 ગાલ, આપ, નહીં.

ઉપરી પાણું મેળવે છે તે તેમને પરત્ર જનાવે છે તે લેખક મહાશયની ગાથા અદાર હતો એમ અમે માનતા નથી.

શહેરમાં મીઠા ઉલોગમાં તથા બીજા દરજ્જા ધંધામાં મહેનત મજૂરી કરવામાં ગામડાઓમાંથી આવી લાગે છે તે ખેડૂતો પરત્ર જની ગયા છે. અમદાવાદની મીઠામાં આસપાસના ગામડાના ખેડૂતો દુગ્ધરોની સંખ્યામાં આવી શાળો ઉપર કામ કરવા લાગ્યા છે તેમને પાણી ખેતીમાં લગાડી સ્વતંત્ર બનાવવાની કાંઈ યોજના ગણ્યાની નથી. હજુ પણ વિશેષ આવતા જાય છે.

ઉક્ત ખેતીનાંની કંપનીના એજન્ટ મી. કેશવલાલ શ્રવાલાલ પોતે પણ ખેડુત છે. મેંદેડો વિધા જમીનમાં તેઓ ખેતી કરે છે. ગમે વર્ષે તેમણે લગભગ ૧ લાખ મણુ અડાકા પકવ્યા હતા. તથા વીસ વિધા જમીનમાં શેલડી ઉપજતી હતી તેમજ ત્રાર, બાજરી વિગેરે પણ પુરકગ ઉત્પન્ન કરે છે. તેમના મોટાભાઈ દીસામાં મોટા પાપાપર અડાકા, કપાસ, અનાજ, કઠોળ વિગેરેની ખેતી કરે છે. તેઓ ૫૦૦-૫૦૦ જનાવરો, ગાયો, હંમેસો, બગદ વીગેરે પામે છે, ઉછેરે છે. તેમને લાં અમેં અમેં કુટુંબો-ખેડુત કુટુંબો-કામ પર લાગેલાં છે. તેઓ સર્વે ખેડુતજ છે. કેટલાક નોકર તરીકે કામ કરે છે, કેટલાક ભાગમાં ખેતી કરે છે, તેમ કેટલાક આગવી ખેતી પણ કરે છે. તેમને મોટો દાવદો એ છે કે તેઓ સાબુકારના ઘસ નથી, તેમને ગામનો દવાદાદાર દલાવી માંડતો નથી, તેમજ રૂઢીના અધેનમાંથી જ્ઞાન પ્રકાશના પ્રભાવથી ઘણું દરજ્જો છુટા થયા છે. એટલુંજ નહીં પણ કેટલાક ખેડુતના ઓકરઓ સાફ ભણીને ખેતીમાંથી “ છુટા થઈને બીજા ધંધે ” લાગ્યા છે.

ઉક્ત અંતે લાઈઓ પોતાના બાપલદાના વખતથી ખેતીના ધંધે કરે છે. સાથે સાથે કંત્રાકટ અને વેપાર પણ કરે છે. દીસામાં તેમજ અંતે મોટા કુલા બનાવી, બોરીંગ કનવી મુકાબ પાસીનો જ્યો મેગવી ૨૦-૨૦ હોર્સ પાવરના હાન્ડન-૫૫ મુદ્રી ખેતીને પાણી પાપ છે. ખેડમાં વિજ્ઞાપતી હજો ઉપયોગ કરે છે. દીસા તરફ દડી કપાસ વજાઓ નહેતો. લાં તેમણે કપાસને પાક લીધો છે. બીજા ખેડુતોને પણ તે શીખવી હવેના મણુ કપાસ, કંબો, ડીયો, કાનખી, ભરવી વીગેરે પેદા કરાવે છે અને તેને ખીજયાને હન નાંખવાની તૈયારી ઘણી રી છે. લાં નજદીકમાં - ૧૦૦ મોહનની અંદર ક્યાંક હન ફેક્ટરી નથી. દીસા એ પાલળપુરના રાજ્યનું રયાત છે તે રાજ્યને પણ તેથી સારો દાવદો થાય છે.

ઉક્ત કંપની સદકારી મંડળના પિત્તળ પરજ રચાઈ છે. અમે તે ખેડુત તેનો આગીસદ ધરાવે છે. ખેતજ પોતાની જમીન ખેતરોમાં બીજાની તથા નાણાની

ગેની જરૂર છે ' અથવા ' આપણી ઉત્પત્તિ ણી રીતે થઈ ગઈ છે ' એ વિચાર પણ પ્રિય નથી. આપણે વિચાર કરીએ

કાલિ ની રીતે થઈ રહે એ જાણના અનુભવ પ્રાચીન અર્ચાચીન કેદનાકે મળ્યો નસસાની પુત્રી નહીં છે ઉત્પત્તિ નસા બોનવતાર પ્રાચીન દુરુત ઉત્પત્તિના નાસ કેમ રોગે ઉત્પત્તિના આસનાના ત્રણ ઉપાયો નેઓએ અનુભા પા, ઉત્પત્તિ દુરુત નાસનાની કેદના, રોગે જાણનાનો વિચાર પણ નહીં કરી શકીએ

જુના અમાનાના નિદાસ પણ દુરુત કેદના આપણી નજરે થાય પડે છે ' અનુભા માનવ પડે ' કે જે નિદાસે જુના અમેનિના જેવા આજના દુનિઆના નાજારો મળાતા રોગે અનુભવ મુદ્દના બોનવતાર હતા આજ હાલની નમ્ય મળાતી તેવી પ્રજા નહીં માત્ર ખાઈ નિર્દાસ કરી આજના નસા પડેના મધ્ય રીતે જમી અનુભા તે પ્રજા બોનવતી એ અનુભવ મનાપણી પ્રજા પ્રાચીન દુરુત ઉત્પત્તિના જમદગતો મુદ્દ દેશ પ્રજા ઉપર જોખનો હતો ' એ અનુભવ મધ્ય શાસન મધ્ય વિદ્યાદગામા નિધુજ કોના નસાએ હતા ' આસ આસ આસો પડસામા ને આસે તો, મને ખાતરી કે ને જોગજ જવાગ મળતા કે જેવી સર્વપણી પ્રજા આસ પ્રજા હતી ઉત્પત્તિના જમદગતો મધ્ય પલ જેવ પ્રજાપર જોખનો હતો મધ્ય નાસ અપસ વિદ્યાદગામા નિધા અમાનાજ વડરાએ હતા અરેખર મળ મધ્ય આસ જવાસો અપાસ પા પલ આજ તેમાનુ આપણે મુ નામ્યુ ' એમ જ જુનામા આસ નો જવાગ મુ દેસા ' રિતે મોટે ન વાનતા મુન કેવ પા કે આજ નાપદગતની વિદ્યા, કળા, કોશ વ ધન નીતિ અપાસજ, આપસ, રોગે મધ્ય જુમારી દુરુત કેદનાના બીખાની જેવા અમે મતી મધ્ય રીતે આજ આપણે ૧૦૬૧૫ રૂપીઆમા નોક ની—' કે જુનામગીરી કરા નૈવા રીતે ખતી કરામા પેટપરુ બનોતુ તેવી રેપાર કેદનાનુ મન વાચ છે ખરું પણ આજ અનના મિત્રાય ખી ' રપાર મા નેમ નથી અદા લાગતી માતા ' નાન મનાતોની આજ આસી હાલત થવાનુ કારણ રૂ ૭ તપાસ રીતે નો એસા મધ્ય નાજો નજરે પડે છે એ અધ્યા વર્ષમા એમીએ તે પાનાના પાના બનવ, પા નુખ્ય મુખ્ય નેઓએ તો, જુના નખતમા મોગ મોટા સરિ મુનિઓ પા એનીમા પોતાનુ મહાનુ મનોમગ નાપ તા ન નીના પ્રમાણના એક અનુભવ અનુભવમા પાનુ અમાજ સાર ના મુધી ખાના જુને નેમ નેપરુ આથી

જેતીવાડીને ઉપયોગી પુસ્તકો.

વીસ વર્ષના અનુભવીનાં અનાવેશા.

જેતીવાડી અને ખમીયાની ઉપજ વધારનારાં ખાતર	શ. ૦—૫—૦
૩ અને તેની ઉપજ વધારવાના ઉપાય.	„ ૦—૮—૦
ગાય, બેંસ, ઘોડા, અગર, ઘેટાં, બકરાં વગેરે ઉછેરવા અને દુધ ધી વધારવા વિશે	„ ૧—૦—૦
આંખા, ચીકુ, નારંગી, દાડમ, જામફળ વગેરે ઉછેરવાની અને શાક બાજી વાવવાની રીતો	„ ૧—૧૨—૦
આદુ, લગદર, શેરડી, મુરશ, બટાકા વગેરેના વાવેરની રીતો	„ ૧—૪—૦
જેનર ખેડ દર્થીઆર ઓગર તથા ખારીજીજી મુધારવાની રીત	„ ૧—૪—૦
જેતીવાડી વિજ્ઞાન માસીક વર્ષની કીમત.	„ ૨—૮—૦

દુલેરાય છોટાલાલ અંબરીયા.

છ. એમ. એ. સી. વી. એસ. બી.

ઠે. કાશીવીશ્વનાથ દાર્મ. એન્ડ ગાર્ડીન્સ.

સુ. સરા. (કાઠીઆવાડ.)

इस्तिहार.

हर एक कुर्मी भाइको अइवनी मास तक श्वेत कुष्ठ तथा पिछंजन कोद नाशक जडी, स्त्रीभोके प्रदर नाशक चुट्टी, मुफ्त देंगे. जिन प्यारे कुर्मी कुन्वी भाइयोंको उक्त रोगकी दवा चा-
हीए हमसे मुफ्त मंगाकर लाभ उठावें. हमको एक परमहंस साधुकी कृपासे प्राप्त हुई है.

पत्ता,

मिसर्स जी. पी. सन्स चानु पैकुन्दाहजी कुर्मी धत्रिय.

चांद्र गंज कला, लखनऊ.

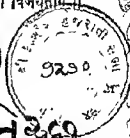
કશ્યપગીર્ના પશુ અતિ જરૂર ૬ ટથુ છે કે —

માતવેલના સકળ જન, કિંમત અક્લુષ્ણ હુલ;
મરખા કાગળ હુડીના, આંકે પ્રમાણે મુલ

એ બનામનું આપણે તદ્દએ કીએ જે સરીરે મન્યુત પાડ
પરખો લગનાડ કે જગતી બીન, ઓરુ મોડુ વેતા, કે મુરખો જન
મનાજ વેતા રચન દખે છે તેના બધા ગાયો રિયીન થઈ જાય છે
આનુ ૧.૫૫ ન જવામ દુઝમાન છે જે તેમને માનસિદ્ધિ જાણણી બીન
કુન મગી તરી આપણી માનિયા પશુ મેન્ડે ૬૦ ટકા આરી નિયતિના,
અલણુ અને અનાન માલમા ૫૫ પાચ ટના મીટીની આવે આવતા નિખ્યા
૬ પાચ તેઓને ચમકાઈ જમાના મૃદુ દર્શનાત પાગે છે તેની નિયતિ
યતો વ્રજુ તતો વ્રજના જેવીજ, આપી નવા પાચ ટકા, તેઓ સમ્પૂર્ણ
મારખી ન માનસિદ્ધિ રાખિ ધનાન છે બન પશુ તેઓમાના પ્રેદનાકને
મામગીર્ના (નોડીમા) પડનુ પડ્યુ છે ઈવે માતિની ઉત્તતિની
પાગ મોજી જવામ મુન્ય જેવાજ

આજકાલના જેવાતા પિતાએ પોતાના પુત્રને આનાન્ય કેમવળી
આપનાની પશુ માણડ વેતા નરી ઉપદેશ આપતાનેજ ના નાખે છે
જે જ ના જ રા રા કને હો, બધા એતો બધુ વેનાસર હોવાઓ
ખતીનુ સાતી; હાલના ગીખી વાચ, એટલે તુએ આપા રા ખેનિએ
લુવાન મનાએ બાદએ દોઢરાઓને લગામ્યા, તેના ઉપચી દામનો મોજન
ઉનારા ઈ / આમ હંદનાર લગ્ન મો ખરા, પણ એથી હાનત હાગનાની
નરી એમજ ગતારીએ કે બાક ઓઢરાઓને શુદ્ધન મળી સાતી; દહા
રત્ત રીખરી દર, નવા મુખની દહા રામા હાઈ દુહા આપા મે
બળદીઆ, એક દામો કે ગોમરી, અને દુખી પોતરી મિનાય વધાન
મુખના મારનોની તમને ક્યા દહાન છે? જગે લુઓતો ખરા આપણા
ગામમા કેમી વરલે માણી; નાની રૂખી દુહાન માડી બે વડસ
ટના જવનો ધન, દુહાન, ગોણી, મગીના વાડી ગોડી રત્યાદિ મેગરી
લેશે અને આપણા ભાદઓનો દના તેરા ને નેમાજ નંદ છે આનુ
દારણુ સુદ દારણુ આપણી મર્ખા જે છે આપણી મુખાઈનો ગામ ન
નેજ એ તાગડધીના દરે છે આપણી હાવન કે એસાજ હાવનવા હો
ઓને મુઢા આપણે તૈયા નવા તેનુ આ પશિણુ ને મો હોનાન
ઓને ડેળી દુનીઆરીસી દોવન કનાનો પુની જો એ સી કેમ

॥ ॐ श्री उमिया देवी विजयताम ॥

कडवा हितेच्छु.

THE KADVA HITTECHHU.

पुस्तक ५ भु.

{ सप्टेम्बर सन १९२४. }

अंक ६ भा.

हितेच्छु नरवर हिंदना हितेच्छु करवा काज,
हितेच्छु यह आगळ वधी शोधो सरस इलाज.

वार्षिक लयाजम इ. १-४-० टपाल पत्र साधे.

व्यवस्थापक, हीराताल वसंतदास.

आ पर अमदावाद, रीतीश, नं. ४६३. धर्म विजय
छापखानाभां श्रीमनवाय हीराताले आपी तेज देहालेथी
श्रीमनवाय हीराताले प्रकट करु.

જિદ્દ ન વાય તો આમા ગો દોષ છે તે ગોધી ડાલુ, એમ કહેવાય છે ઉદ્યોગને આમ મરના અત્યુત્તમ મત મળે છે, છતાં કેવો ઉદ્યમ કરે તો જોઈએ એ પણ અમલ્યનો સમાન છે ન્યાય આમન ઉપર ખેતી કાપના ગુરુ પ્રશ્નોનું નિગલનું કન્ટરો, પૃથ્વી ઉપરના મનુ જેવો ગણતો જુજ જે કરે છે તે ઉદ્યોગ, અને વચ્ચેના તત્ત્વ વધ ધાસ કાપનારો માણસ જે કંઈ કરે છે તે પણ ઉદ્યોગ અમેરીકા વાસી કરાણધિપતિઓ ખેતીનું જે કાર્ય કરે છે તે ઉદ્યોગનો પ્રતાપ છે, તેમજ મોમડી ઓઢી મુઠા રાટનો ખાઈ હિદુઆનનો મજા, પાકના પુઠા ઉમેન્તો ખેડૂત જે ખેતી કરે છે તે પણ ઉદ્યમનો પ્રતાપનો ખગજ, પણ તે ઉદ્યમમા જમીન આગ્માનનો નકારત છે ત્યારે આપણે જોતું જોઈએ કે આપણે ક્યા પ્રકારનો ઉદ્યમ કરવા લાયક છીએ ? જુની શાલકાગેતી રીત જોના હાન આપણા લાઈઓ પાને રૈલવનું દારૂ રહેલું છે તે કે આપણા ગોધક ચતુર બાઈઓએ દારૂવિપમા ગણતો કરના અગાધ શ્રમ કયો છે, જેના તેનો શ્રમ છે તે સાર્થક કરના દયીઆર મારી દયાણુ મગદાર મામાપને આના મારીક સમયમા સુરોપની સજગતી નકાહમા મજાગર થના આપણા લાઈઓ તૈયાર નથી, આટલીજ અપૂર્ણતા છે માટે દારૂવિપને જાનતો ઉદ્યોગ મુજી દારૂ રૈલવનાજ વધાના બે મોન બોલુ છું

મનુ મહાગજ કહે છે કે —

પશૂનાં રક્ષણં દાનપિજ્યાન્યવનમેવ ચ ।

વણિમપયં કુસીદ ચ વૈશ્યસ્ય કૃપિમેવ ચ ॥૧૧॥

ગાય આદિ પશુઓનું પાનન કરવું, રિદા ધર્મની મદદ કરવી, દાન (મત પાત્ર) કરવું, અમિત્રોમ આદિ કરવા, વાપાર વ્યાજનગર કરવા અને ખેતી કરવી આટલા રૈલવોના કમો છે તે જોઈ વખતને અનુસરી હાનને માટે થુ મરનાને માટે આપણને સગવડ છે કે તો, “ મુખ્ય ધર્મો ખેતી અને વ્યાપાર ” કહી રાજાએ

ખેતી સુધારવા તત્પર થાઓ પ્રાચીન ભારતમા કૃષ્ણનો અતિ આદરને પાન હતા કૃષિ કાર એ અતિ પરિન કાર્ય છે એમ સદુ કોઈને નિહાસ હતો રસિદ, રિદામિદ, જનક આદિ દેવ શુભો અને રાજાધિરા પશુ કૃષિ કાર્યને રાજા માન આપતા એવા ધોકામખ દશત પુરાણ કિ નિહાસ વગેરેમા જેવામા આને છે તે વખતે કોઈના પદમા કૃષિ નિરોધ

तत् सत् परमात्मने नमः ॥

કડવા હિતેચ્છુ.

કડવા પાટીશાસનોની ઉચ્ચતી અર્થે નિકળતું આ માસીક છે.
જેમાં અન્ય કોઇમને ઉપયોગી વિષયો પણ અર્થાથ
છે. જ્ઞાતિ અને પરજ્ઞાતિના વિદ્વાનોના લેખો
એમાં આવે છે. પરસ્પર શ્રાતૃભાવ વધે
એવા લેખોને ખાસ સ્થાન આપ.
વામાં આવે છે.

પુસ્તક ૫ મું. { માર્ગચર સન ૧૯૧૪ } અંક ૬ મા.

વ્યવહારિક નીતિ રીતિ સંબંધી

હીત શીક્ષા.

શાળ આચારવર્તી.

જે જ્ઞાતિ બંધુ આ દેહ પામી, વરતે નિરમળ મન.
વિસ્તાર પામે જગતમાં જશ તેનું જીવનું ધન્ય.૧
સદ બુદ્ધિએ સદ વિવેકે ધરીએ અંતર જ્ઞાન.
સત પુત્રપત્ની સંગ કરીએ દાળીએ અજ્ઞાન.૨
નવ કદીએ કોણને દુષ્ટ વાયક ન કરીએ હેલન,
સરખેનું રૂડું ચીતવીએ જેમ મુખી હોએ જત.૩

ચંદુલાલ—આપા, હું કાંઈ લાચરો નથી. તેમ આવી કાંઈ નથી.
વાત તે કાતી લીડે કડ ? માત્ર કાંઈક વિચાર છું.

માધવ પટેલ—શું વિચાર કરે છે (દે હનેમને મવતો ઉચાર કરીને)
વિચારુ શું ને કાંઈ શું કાંઈ જાણે થઈ જતો ના રો.

ચંદુલાલ—આપા ગાંઠો થયા જેવું નથી તમે જુના જમાનાના છે. અને
તમેને વાત જુ તો તમે કાવો હસી દેશો. અગર કતો
માગ જેવું કાંઈક કહેશે.

માધવ—એવું શું છે કે હું પણ નારા જેવોજ થઈ જશું કહે નોંધો.

ચંદુલાલ—આપા ! અમારા બહુવાના પાંડેમા ઇતિહાસ આરે છે તેમાં
અગાઉ થઈ ગયેલા મગ્નઓની હકીકત તે વખતના રીત રિ-
વાજ લાચરો કાનુનો રાજ્ય પદ્ધતિ જન અભ્યાસ વિગેરે
જામતો આને છે તે કમવાર કંઈક ધોરણમા સમજવા જેવું
જણવા જેવું જવા જેવું ને વિચારવા જેવું હોય છે. તે
મધ્યગાપર આજ થોડી થોડી ડ્રી પડતા તે વિગે ઉઠા વિચાર
પર જતો રવો તેથી આવું આવું કાંઈક કહેવાઈ ગયું અને
તેમ થવું પણ વાનવિદ હશે.

૪—એવું તે શું હતું ?

૧૪ કાલે આપણા શહેરના વિદ્યાન યગે નરી નરી આવતો વિગે
એક અસર કારક જાણજી ગાંધી હતું તેમાં ઇ સ પૂર્વે ૩૦૦
વર્ષ ઉપર એક મેજેસ્ટ્રીનેસ નામે ચીને મુસાફર બદગુમના દર-
વારમા એવચી તરીકે આવ્યો હતો તેણે આપણા દેશના રીત
રિવાજ વિગે ઘણજી અસર વગર વર્ણન લખ્યું છે. તે લખી ગયો
છે કે તે વખતે હિંદુઓ સ્વાયા પ્રમાણિક અને પૈમે દેકે મુખી
હતા. કાંઈ દરિદ્રી કે કુખી ન હોતું એકતોને આર માન મળતું
ખેતીને મુખી મદદ મળતી. એકતો નિરૂધખી નહોતા વિગેરે જાણતો
હિંદુ મહિ વાંચી થઈ હતી તે ખખી વાત આજ પાંડી માફ
તો. આજ પણ વખત છે. તેજ હિંદુ અને
સમ સમુખ આસ કે દેકે સમુખ ન જાણે દેશનાર અને કેરી
લખિ લખિ લખિને લખુ હું તેજ જુના અને કપડી, જે
કર-કરવાં તૈલી શાંતિ સર્વ દેઆગમુ. જે સધન અને મુખી

ડીલીબાની કહાણી.

(લેખક:—એક M. A.)

કહવા હિતેન્દ્રનાં એક ગત અંકમાં મિથ્યાભિમાનથી ઉપજતાં માણં ફળનું પર્યાલોચન કરવામાં આવ્યું છે. કેવી વૃત્તિવાળા મનુષ્યો મિથ્યાભિમાનના બોગંધ પડે છે તે ઉપર પંજુ તેમાં મુક્ત નિરોદાણુ કર્યું છે. ત્યાંસુધી મિથ્યાભિમાનનું વિષ મનુષ્ય પ્રકૃતિમાં વિદ્યમાન છે ત્યાંસુધી મુખ્ય શાંતિની આશા રાખવી અર્થ છે.

કહવા તેમજ લેવા પાટીદારોમાં કામના, ઉચ્ચ નીચ તકાઓમાં ધણા વિભાગ પડી ગયા છે, કેટલાંક મામ અગર કુટુંબ ઊંચા ગણાય છે, અને કેટલાંક નીચાં ગણાય છે; વળી કેટલાંક તે સૌથી નીચાં ગણાય છે અને જાડી પછેડીવાળા એવા ઉપનામથી ઓળખાય છે. આ તકાઓને, સ્ત્રીડીનાં પગથીમાં સાથે સાધારણ રીતે સરખાવવામાં આવે છે. અમદાવાદના આડીઆઓનું પહેલું પગધિયું; તે પછી વચ્ચેના પડ એ નામથી ઓળખાતો બેચરદાસનો પક્ષ ખીજ પગથિયામાં ગણાય છે, પછી ત્રીજ પગથિયામાં બાકી રહેલા અમદાવાદના પરચુરણીઆ સંજ્ઞાથી ઓળખાતા કહવા પાટીદારો આવી જમ છે, પછી ચોથા પગથિયામાં દશકોશીનાં ગામડાં, પાંચમામાં કડીપ્રોતનાં ગામડાં, છઠ્ઠામાં લાડોડ, ચાણરમા, હિજા, ઉમતા વિગેરે નીચતપુર અને પાટણ તાલુકાનાં ગામડાં આવે છે. આતો એક સાધારણ રીતે માન્ય કરેલી રૂઢિ મુજબ પગથિયાંનું વર્ગન કરવામાં આવ્યું. તેવીજ રીતે લેવા પાટીદારોમાં બારે ગામ ઊંચા ગણાય છે. તે બારે ગામોમાં વળી છ ગામ વધારે ઊંચા ગણાય છે. તેમાં વળી સાઝાત્રણ ગામ સૌથી ઊંચાં ગણાય છે, જેવાંકે નડીયાદ વસો યોગદા ને અડધું સાવત્રી. આ પ્રમાણે ચરેતરના બારે ગામ રીવાજના લેવા પાટીદારો તેમના કરતાં નીચાં ગણાય છે, ચરેતરની જહારના ભરમ હજાના કાનમ અને વાકળ વિભાગ તેનાથી હિતરતા દરજ્જામાં ગણાય છે. આવી રીતે લેવા પાટીદારોમાં પણ ઊંચ નીચનાં પગથિયાં બંધાઈ ગયાં છે.

નીચા પગથિયાંના સદ્ગૃહસ્થને ઊંચા પગથિયામાં કન્યા આપવી હોય ત્યારે તેને અસાધારણ બોલ્લે દિષાડો પડે છે. ત્યારે મોટી રકમનો

(૨) ખેતી ધ્યાન પૂર્વક થતી નથી. ખાતરની અગત્ય માનીતી નથી. દરિયા આગે આગ નથી જે છે ને જુના વખતના પેઠા વધારે મહેનત પડે તેના છે જે સુધરેલા દેશના રૂપરાય નો થોડો ખર્ચ સારી ખેત થાય તેમ છે

(૪) સદશરી મંદગી બ્રાહ્મી કામ કરનાથી ઘણો લાભ છે

(૫) રીડંગ દીકરી મનને મનના મુખી ટીવી ગ્રેગરણી આપતી

ઉપરની ખામીઓ છે તે મુદ્દાઓના ઉપાયો લેવા જરૂર છે. લાભ જે મળાઓ અગત્ય છે ને એક કંઈ છે નેને મળે વધારી લેવાની જરૂર છે અને નેને સારી મદદ કરવાની પણ જરૂર છે. એકલાત જુની તડધુ તે એકે ગામગામ ખેડૂતોને નજાની નિયમિત પારીઓ પામથી કરી લેવું પડે છે તેમાં વેપારી વાગ લોક આપણા અમલુ ખરેખરે ખાસજોને પાસપાસ પડે છે અને ઉપર મધી ઉપાડી મળે છે તેથી એક વેપારી કંપની પણ થવાની જરૂર, અથવા જગ્યાએ માર્કેટ તેને ખી એવડુ ટ્રેડ વસ્તાં રિજે થોડે વડાન મળે તેવા બહોળાન થવાની પણ ખાસ જરૂર છે.

કેમજાલ હવે જગત તડધુ રાજી બોલાવતો તો આરીશ એમ નથી પ્રજામ નરી તે ગયા અને પત્રી પાપુ ધીરે ગીને જાનિ દિવને માલ વ્યવસ્થાને કાલકે માવુ રાતે કર્યું છેવટે નીચેની પ્રાર્થના કરી પાતાના ની પૂજારી કરી

શાશ્વત વિહિતિત વૃત્ત.

દાના નાથ દયાળ દેવ સહુને સારી મતી આપજો,
જાતી આ કલ્યા તણી મુખી થવા સાથે મદાએ હજો;
કાલી મૂળ કુમંપના કરી કૃપા સુસંપને મધાપજો,
જાતીના હિત કારણે જન સહુ સાનંદ લેતા થજો.

અંતર્યામી દયાળ દેવ ફરીથી એવી કડ પ્રાર્થના,
લેજો દેવ દયા કરી ફરીફરી માગી મુણી સો બિના;
મારી જ્ઞાતિ અને સહોદર સહુ સારા મુદ્દાએ ચહે,
આરંભ્યો શુભ યત્ન આ સફલતા સારી રીતેથી લહે.

દોહરો.

સંવત એગણીસે પડે સાલ બહી સીતેર,
બળેવ શ્રાવણ પુર્ણિમા બમી લીલા લેર.

થાઓછો તેમાંનાં એકે પણ તમારી દયા ખાધી નહી. આમ હોદરાને પરજાવવામાં પણ તમારે મોટી મુશ્કેલી પડે છે અને બીજા બાજુ કન્યાને પરજાવવામાં પણ મોટી મુશ્કેલીઓ ઉભી કરોછો તો આપણી કેટલી છુટી દશા થશે તેના ખ્યાલ મારાથી થઈ શકતો નથી. વળી ચરેતર મુંદ્રી જવામાં આપણી સંરખી પંક્તિનાં ગામે આપણને અહિરકૃત કરશે તો તાણું ખર્ચનાંએ અમારા હોદરાઓ માટે કન્યા મલી રાકશે નહી. " આવી રીતની ઘણી દલીલો અને ઘાખલાઓ સાથે તેણે તેના માથાપને વિનવ્યા પણ તેઓ એકના એક થયા નહી. છેવટે માઈ કાંઈ વળશે નહી એમ ધારી મુઠા પુત્રે પોતાના માતપિતાને વધુ ઉપદેશ કરવાનું ઉચિત ધાર્યું નહી.

દીલીયાં આશરે ઓરેક વર્ષની ઉંમરનાં ધેયાં, અતિશય મુખ અને લાડમાં ઉછરેલાં હોવાથી તે પંદર સોળ વર્ષ જેવી દેખાતી હતી. જ્યારે પડલાણીએ દીલીયાનાં હથ માટે ઉતાવળ કરવા માંડી, તેથી સમલાઈ પટેલ દીકરી માટે વર જોઈના ચરેતર તરફ જવા નીકળ્યા. ગાડીમાં ચરેતરી પાંધડી પહેરેલા એક પટેલનો સંગાથ થયો. એક બીજાની ઓળખાણુ આપનાં ચરેતરી પટેલે પોતાનું વતન સોજાના વખાણુ યુક્ત કરવાં માંડ્યા. સોજાનીતો ગલીદારી, મોટા મોટા અમીનો અને પારીદાસે સોજામાં રહે છે, આવી રીતની અતિશયોક્તિથી સમલાઈ પટેલનું મન સોજા તરફ કુદરતી રીતે આકર્ષાયું. એમ વાત કરતાં બંને વચ્ચે પરિચય એટલો વધી ગયો કે સમલાઈ પટેલે પોતાના અંતરની વાત કહેવા માંડી. ભણ્ય છતાં આ ભણા પારીદાસને સારી રીતે નીચો વવાનાં, વિચારથી અને તેમાંથી પોતાની પણ દલાલી ઉભી કરવાનાં આશયથી ચરેતરી સદ્ગૃહસ્થે સમલાઈ પટેલના દિલની હાલકત સમજી લીધી. પોતાની દીકરીનું સગપણ કરવા પટેલ નીકળ્યા છે, અને વળી પૈસે નદે સારીરીતે મુખી છે તેથી તેમને ચઢવી તેમનું દ્રવ્ય ચુસવાનો સાદો લાગ મળશે એમ ધારી તે સદ્ગૃહસ્થ જેમનું નામ હાથીભાઈ હતું તેમના હાંતો પાર રહ્યો નહી. તેમણે તુરંત જ કહ્યું સમલાઈ પટેલ ! જા તમારે દીકરીને જ્યાંમાં જ્યાં સ્થળે નાંખવી હોયતો સોજા જેવું એકે ગામ તમને દુનિયાની તમેટીમાં જડશે નહી. તેથી તમે મારી સાથે સોજા ચાલો. સમલાઈ પટેલ ભણા અને સીધી બીટીના હોવાથી હાથીભાઈના તેજમાં અને રૂવાળમાં અંગાંઠા ગયા અને સોજા પડેંચ્યા.

હાથીભાઈ, જો કે કુળવાન મજાતા, પણ તેમના ધરમાં અત્ર વસ્ત્ર અને અર્થ શીવાય બીજા બંધી ચીજોનો ભરપુર લગાર હતો. તેપણ

ખેતીવાડીને ઉપયોગી પુસ્તકો

વીસ વર્ષના અનભવીના અનાવેન

ખેતીવાડી અને જમીયાની ઉપજ વધારવાના ખાતર	૩। ૦—૫—૦
૩ અને તેની ઉપજ વધારવાના ઉપાય	૦—૮—૦
ગાય, બેસ ઘોડા જમન ઘેગ મકરા વીગેરે ઉછેરના અને દુધ ધી વધારવા રીતે	૧—૦—૦
અમા સ્ત્રીકુ નારંગી દાડમ ગમકાળ વીગેરે ઉછેરના અને શાકભાજી વાવવાની રીતો	૧—૧૨—૦
આદુ તગદુ કેડી સુણ જડામ વીગેરેના વાવેતરની રીતો	૧—૪—૦
મેતર ખેડ ભૂમિઆર ઓગર તથા ખારીજ સ્ત્રીજ સુધારવાની રીત	૧—૪—૦
ખેતીવાડી વિજ્ઞાન માગીમ વપની મેમન.	૦—૮—૦

દુલેગય છોટાનાલ અભરીઆ.

જી એમ એ સી વી એસ ખી

કે કાશીવીશ્વનાથ કાર્મ એન્ડ ગાર્ડેન્સ,

મુ. સરા. (કાઠીઆવાડ.)

इन्तिहार.

हर एक कुर्मी भाइको अश्वनी मास तर इवेत कुट तथा पिठजन कोद नाशक जडी, स्त्रीओके मटर नाशक बुटी, मुफ्त देंगे. जिन प्यारे कुर्मी कुन्वी भाइयोको उक्त रोगकी दवा चाहीए हमसे मुफ्त मगाकर लाभ उठावें. हमसे एर परमहंस साधुकी कृपासे प्राप्त हुई है.

पचा.

* मिसर्स जी. पी. सन्स राउ मैकुलालजी कुमी क्षत्रिय.

‘ ‘ चाद गज पला, लखनउ.

વાધેલભાઈ વઢાણામાં વહેતા બી બોલાલાઈને સમજતી તે મૌન રહે-
વાની ફરમાવરા કરી ઓઘડલાઈને પોતાને ત્યાં લઈ આવ્યા અને પુત્રકળાક સાથે
સર્વે ગૃહસ્થો વાધલભાઈને ત્યાં ભેગા થયા. સવારમાં હાથીભાઈ પોતાના
મેમાનને આપણી પાછું વાધલભાઈની હવેલીએ લાગ્યા અને ત્યાં પાટી-
દારો સાલેખીના લપકમાં તેમને અંજની નાખ્યા. નહપરાખી ધોવરાની
તૈયાર કરેલા ઓઘડલાઈને જતાગ્યા અને રામભાઈ પટેલ મુરતીયાને જોઈ
રાજી થયાં પછી ફરેરાંજ આવે જયે એક પછી એક એ પ્રમાણે રામ-
ભાઈ પટેલને ભોજનનું આમંત્રણ કર્યું અને તેમને સારી રીતે જમાડી
ખુલખુલ કરી નાખ્યા. રમે તેટલી પહેરામણી માટે તો પશુ આવઃ હવેલી-
વાળા અમીન ગૃહસ્થને ત્યાં મુંબેઈ કરવો એવો પાકો નિશ્ચય રામભાઈના મનમાં
થયો. ધીમે ધીમે તે ટોળીએ વાત ઉઠેલા માંડી. “ પટેલ, તમે જાણો છો
કે અમે આવા મોટા ગામવાળા તમારે ત્યાં સુધી આવીએ તો મુશ્કેલી સારી
રીતે ભરાવી જોઈએ. આનું કુળ મેલવતાં લાખો રૂપૈયા ખર્ચો તોએ
જોઈ છે. હજારની કૃપાથી તમારે ત્યાં લીલા હોર છે. વળી પાંચ
પાંચ છોકરે એક દીકરી છે. તેથી ઉમે રથને સગપણ કરી લેવો હશે. ”
પહેરામણીની વાત નીકળતાં પંદર હજારથી માગણી કરે થઈ પણુ છેવટે
હા મા કરતાં રૂ. ૧૦૦૦૦) ની પહેરામણી નહીં કરવામાં આવી. રામભાઈ
પણુ હવેલી જોઈ હરખાઈ ગયા હતા તેથી માગણી કચુલ કરી મનમાં
આનંદ પામતા ઘેર આવ્યા.

પોતાના ગામમાં પોતાની બહાદુરીનાં વખાણુ કરવા માંડ્યા. ઘરમાં
રોકડ અવેજ જોઈ હતા તે પોતાની ૫૦૦] વીંઠા જમીન ધરાણે મુકી
ગામના શાહુકાર પાસેથી ઉપાડ્યા. જેમ અને તેમ તાકીદે મુક્ત લીધું.
દેશખ મુદી ૧૨ ને દિવસે જન લઈ વેહેલા પધારને એવો પત્ર સોંપતે
લખ્યો. સોંપવામાં પેલા સાત મિત્રોને ખાતી હતી કે આવો માગ ફરીથી
મલવાનો નથી. માટે જોટકાં અને તેટલાં માણસોને જનમાં નોતર્યા.
પૈસાવાને વેવાઈને ત્યાં મેજા આણવા કોણુ તૈયાર ન થાય ? આશરે હજાર
માણસ જનમાં જવા તૈયાર થયું અને પુર લપકથી પગ રસ્તે સધળું
લશ્કરે વાકળ તરફ કુચ કરવા લાગ્યું. રસ્તામાં કોઈ અનપયા લોકે જોઈ
અચ્ચેા પામતા ત્યારે અભિમાનમાં ઊઠેલા કુળવાનો બોલતાકે “વાક-
ળમાં એક આખડી ફાટી છે તેને નાચવા જઈએ છીએ” અર્થાત્ વાક-
ળમાં એક માણસ ધણો તાલેવર થયો છે તેની મુક્તિ જોડી કરી તેને

2013

21742

2024-03-23

2024 June 15-16

١٢٩٩

It is a well known fact that

Karlw. Hittelhu Office,

No 483 Richey Road

AHMEDABAD

ધી.અમદાવાદ એશીકલચર કં. લિમીટેડ
અમદાવાદ

અમદાવાદ

થાપણ ૩૧. ચાચ લાખ (વધારવાની મત્તા માથે)

₹1. 2,24,000 ના ગેર નંગ ૧૫૦૦ હરેક શેરના ડા. ૧૫

અમાણે બહાર પાડવાના—

31 2,774 000 ના મેર લાક્ષ બહાગ પાડવાના નથી.

॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥

મુસીસે દુશ્મનલાવ જ્યામાઈની ૩ પત્ની.

¹ ને રૂબ રૂબ ગણતરી કરે—અમદાવાદ

જે દિવસ સોણવામાં કિશોરભાઈ રહો તે દરમ્યાન જે કપડ પ્રપંચે કીઝીયાના સુખનું સત્યાનાથ વાળ્યું હતું તેની પુરી તપાસ કરી ત્યારે મુળવાનોનો કાળો કૃત્યો ઉઘાડાં પડ્યાં. પેણુ હવે જાનેલી વાતનો શોક કરવાથી કાંઈ વળે તેમ નહોતું. જે કીઝીયા માટે પોતે સર્વસ્વનો પરિત્યાગ કર્યો તે કીઝીયાનું અસલ કદ નજરે જોઈ કિશોરભાઈના હૃદયમાં શોકાગ્નિનો પાર રહ્યો નહીં. કીઝીયાને પોતાની સાથે લઈ કિશોરભાઈ સાથે આવ્યા અને સત્ય દક્ષિણથી પોતાના પિતાને વાકેફ કર્યા. છેવટે વૃદ્ધ રામભાઈ પટેલની આંખ ઊઘડી અને પોતાના પુત્રે જે ઉપદેશ આપ્યો હતો તેની અપંગણના કરવા માટે પરતાવા લાગ્યા. કીઝીયાએ પોતાની માને ચોખ્ખોચોખ્ખું જાણ્યાંની દીધું કે મરણ પર્વત વૈધવ્ય માગીશ પણ તે અપંગમાં હું પાછી જઈશ નહીં. એ પ્રમાણે કીઝીયાની દલાણીથી જીવકાર પંદમાણી પુરાં પરત્વયાં પણ રાંડયા પડીતું ડહાપણ કામ આંચું નહીં.

ઉન્નતિનું છતું પગથીઉં (ગાય માતાની ઉન્નતિ કરો.)

(લેખક પા. મંહીદાસ પ્રેમજી જાગણી ગુરુકૃપા
 વિદ્યાસય નારિક રોશન.)

ગાયના અનેકાનેક ઉલ્લેખ વેદોમાં જોવામાં આવે છે. ઋગવેદ મંત્ર માં ગાયેલી આરાધના કરવામાં આવી છે. ગાયોની રક્ષણ કુશળતા ઉપ-સ્તી પ્રાચીન સમયમાં ઋષિઓના ઓચોની ઉત્પત્તિ વર્ષ છે. ઝાડપાતા અને તૃણથી જવાએથી પર્વતનો ખોળામાં ઋષિઓ ગાયોની રક્ષા કરતા હતા, એવું “ગોત્ર” જતાવે છે. વળી ગાયોને રાહનારી કન્યા દેરીને “કુલિતાન્ત” નામ આપણી મંદુર માનુ લાપામાં આપવામાં આવ્યું છે, આ ઉપરથી હિન્દુના ગૃહ જીવનની સાથે ગાયોનો ગાઠ મંબંધ છે તે સાબિત થાય છે. આ ઉપરથી આપણે સર્વ રીતે સંસ્કારથી ગાયમાતાની ઉન્નતિ કરવાનું, રક્ષણ કરવાનું અને તેનું પ્રતિપાલન કરવાનું આપણું

લગ્ને દેવે સર્વના સૌ વિચારે, માતાજી સૌ-કોડ પૂરે તમાગે;
 ચાન્ને પ્રીતે જ્ઞાતિના સૌ સુખેન્ધુ, દેશે વાંચે સર્વદા સૌ હિતેન્ધુ.
 રાખ્યું છે માતૃ વ્યવ ધાપકે તે, આપે રૂડી ગદાયતા તો નિમે ને,
 દેખી રક્ષિનેન્ની સાવ આવી, થાઓ ઝાઝા માલકો ભાવ લાવી;
 આશા પૂરે દશ વદ્ધ તમેને, રાખો સુખી સર્વ જ્ઞાતી જનોને.

સોરઠો.

જ્ઞાતિ બંધુ હમેશ, મોજ મળ માંધી રે;
 દિમતનો આવેશ નિત્ય નથીન આપે પ્રજા.

તથાસ્તુ.

શામજી વિચિત્રાથ ઓઝા.

ઉદા. ધાળીયાવાડ.

“ દિવસ એ દેખશું ક્યારે ? ”

હરીયા જ્ઞાતિના જાગે, હરી અજ્ઞાનને અજાગું,
 કરે ઉજાગ જ્ઞાનિને, દિવસ એ દેખશું ક્યારે ?
 તજી દુષ્ટ કમુંજાને, સુધીર્ગે મૌ પ્રમાદોને,
 અને માયાં “ મનુષ્ય ” સૌ, દિવસ એ દેખશું ક્યારે ?
 વિસારી બંદુબની લાગે, દરને રૂડીને લાલો,
 મુધારે કામ આખીને, દિવસ એ દેખશું ક્યારે ?
 જુગારી આજ લગ્નોની, જુરી રોગી મુધારાથી,
 પગાયે અવગમોને, દિવસ એ દેખશું ક્યારે ?
 મૂડી વિદ્યા રૂડી રીતે, અમાગી જ્ઞાનિની અગિઆ,
 મૂડીઉંઓ અને જાગી, દિવસ એ દેખશું ક્યારે ?
 અમાગ ખેડુનો સૌએ, પગીને ખન નેનીમા,
 મુધારે ગિધિ જ્ઞાનિની, દિવસ એ દેખશું ક્યારે ?
 અમાગી જ્ઞાતિના જાગે, રૂબે મૌએ જાનનીને
 લગે સૌ દેખના જાગે, દિવસ એ દેખશું ક્યારે ?
 અમાગ પીર વિદાનો, વિજન-પાને પગી નેને

કાળનો ભોગ થઈ પડે છે. કારણ કે આપણા દેશમાં ગાયોના વંદોનો પુરતો વ્યભાષ છે, તે ખોટ મટાડવા દેશોનત્ર ખાતાઓએ સનખ પ્રયાસ કરવાની પુરતી જરૂર છે. વળી ખેતીની, પેદાશથી તર ઘએડી દવાળુગયર્ન-મેન્ટ પાસે, પ્રત્યેક હાથાએ નાનાં નાનાં ગાયનાં દવાખાનાં ખોલવાની માગણી કરી જોઈએ.

આપણા દેશના સુધરવા લાઈઓ ગાયો પ્રતિ અનાદર ધરાવે છે, પણ તેની સાથે આપણા જીવનોનો કેવો ગાઢ અંબંધ છે તેનો વિચાર કરવાની જરૂર છે. તેના સંતાનો પાંત્રેથી અણુધાર્યું કામ મેવા આપણે કેવા તૈયાર છીએ ? પણ તેને વાસ્તે આપણે સાતમાં સાત ગોવાળ રાખના નથી, પુછીકર આહાર તેમને આપતા નથી, પણ ભારથી કમ્પ્લેક્સતાં ગાડાં ખેંચાવવા અને તેમાં ખીજાં ભારદાઈ વાહનો ખેંચાવવા તો આપણે તત્પર છીએ. મણુમંથી ભોજન ખેંચવા કદાચ આપણ અશક્ત હોય તોપણ તેના પ્રતિ નિર્દેશના વાપરવામાં, વાંસની કાકડીમાં લોદાની આર નાખી તેનાં ફળમાં દોલવામાં, શું કંઈ આડી રાખવામાં આવે છે ? પશ્ચિમ દેશના મોટા મોટા નગરોમાં રસ્તાના ચોકમાં લવણ અને સંવચમિશ્ર કરી ઉચો ખોશક અદોળા જગ્યામાં રાખેલો નજરે પડે છે. જળપાન કરવા સિતળ સ્વચ્છ સુસ્વાદુ પાણીની ટાંકીઓ ચોખી રહી છે. આરીત આપણા દેશમાં નથી જ, પાણી પીવાને હવાડા બાંધી રાખવા છતાં તે હવાડાઓ ભાદરવા માસના ગંધાતા મેલા પાણીના ખાડાની સાથે હરિશાઈમાં ઉતર્યા હોય નહિ ? તેમાં દેખાય છે. ઉનાળાના દિવસમાં ભુખે અડવડીઓ લેતી અને આવું પાણી પીતી ગાયો શું તમારા દેશનો ઉધાર કરી શકે તેવા બળદો ઉત્તમ કરવા શક્તિમાન છે ? જે ગાયો એક દિવસે કમગેદમાં, અધર્મવેદમાં, રામાયણના વસિષ્ઠ અને સુમન્તના સંવાદમાં, મહાભારતમાં, કૃત્તિ પ્રંથોમાં અને તેવા ખીજા માનનીય ધર્મ ગ્રંથોનાં પાનાંઓમાં, પોતાની મહત્તા પ્રદર્શિત કરાવવા લાગ્યેલા થઈ છે; તે આજ આમ અચ્ચડીઓ મારે છે. તે દેખી આપણું હૃદય શું દ્રવ્યું નથી ? આટલુંજ નહિ પણ અગાધ ગૌહત્યા તો હાર્દતાની હદ વાળી દે છે. મુંગે મોટે દુઃખ સહન કરનારી, વયમાં જુદા કે દુધ ન આપનારી ગાયો ખાટકાની છરીએ કાળનો ભોગ ચાખે છે. આશું થોડી દવામણી રિથિતિ છે ? આર્વેલાઈઝિના કાંસારીક જીવનમાં ગાયો પડે અનેક ઉપકાર સાધિત વાય છે, અને તેથીજ આપણા ધર્મ સાત્ત્વમાં ગાયોનો નાશ અથવા તુકસાન કરવાને અધર્મ-પાપ ગણવામાં આવે છે, રાજ્યની ઉપજ વધારવાનો

ખાંઉ દૂરદીઓને મોઢાએ " ભાડુનો એકમ દૂરદના મેકેટરીને બોલાવ
ગયા પરંતુ મેકેટરી મારેખને આવા ચમત્કારોમાં બહુ શ્રદ્ધા નહિ હોવાથી
ગયા નહિ અને દૂરદીઓમાંના એકને બોલાવવાનું કહ્યું. આખરે ભાડુનો
દૂરદીઓમાંના સૌથી લાવિક દૂરદીને બોલારી લાવ્યા. આ ગૃહમંથને
માતાના ક્રોધનો ભય વાગ્યો અને તેમણે હાથ જોડીને માતાનું દેવજ
નતુ કરાવી આપવાનું કહ્યું કહ્યું ! આમજ પાછળની વાતો ધ્યાનમાં લેતા
સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે કે આમાં ફક્ત સુક્ત કરીને દાન કઢાવવાનો
કિસ્મો હતો. સુદ્ધિ પૂરેક વિચાર કરતાં પણ ઉપરની બાબતમાં ધણી
રાકાઓ ઉત્પન્ન થાય છે. ચાવની લાપાનો "દૂરદી" એ શબ્દ માતાજીના
વિચિત્ર મુખ કમળમાંથી દેખ નીકળ્યો હશે ! વળી માતાજી પોતે સર્વ
શક્તિમાન રોવા છતાં પોતાનું જીર્ણ થઈ ગયતું દેવજ પોતાની શક્તિથી
નહિ સુધારના વિચાર ભાડુતોને અને દૂરદીઓને શા માટે દનડ્યા હશે ?

આવી વિચિત્ર દાન દેવા-પેવાની પ્રણાલીના પગલાંઓ બેશક
જાલકન દોષાજ નેકરે અને હં જરૂરન જરૂર કરતાં પશુ મોડું આપણા
બીબાડીઓનું બાંધ લાજનું મહા સૈન્ય ભારત વર્ષની ગરીબ પ્રજાના
દાન ઉપજ તાનામાંના કે જે આપણા ધર્મ ગુણો આ દાનનીજ
પ્રથાથી વચન મળેનને અને બેઢાજીથી વાડી-વાડી-અને ગાડીની મોજ
માણે છે. દાન આપવાની આપણી અવિચારી રીતથી આપણા મંદીરોના
ચોપડામાં જમે પાસુ દીન પ્રતિદીન વધાજ કરે છે અને દેવજના દૂરદી
જોનું તથા પુજારીઓનું પોપણુ દે છે. અને આ દાનની રીતીથીજ
આપણા દેશમાં ધર્મને નામે અનેક નવનતાં ધર્મગો તથા અત્યાચારો
થઈ ગયા છે.

ઉપરની જાણતો તે દાન આપવાની એટલી જુવાના મીઠી પરિણામ
રખે છે પરંતુ તેનાથી આગ્રહતરી રીતે આપજને જે સચીર દાનીઓ લાવ
છે તે સુધી જવી નેકરતી નથી.

દેશની કેળવણીની ન્યાયો ધનના અભાવે આમજ વધતી નથી.
આપણા લાયક યુવાનો ધનના અભાવે ઉચ્ચ કેળવણી જ ન કરતા નથી.
અનાથો તથા દરિદ્રો ધનના અભાવેજ નેકર વગરના રૂપ પડ્યા છે
અને ૫ ધર્મમાં ન્યાય છે. આપણી પ્રગતિય ન્યાયો ધનના અભાવેજ
સાન્યા ઉકેલે. પાઠ શીક્ષી દાકતી નથી.

કાળનો ભોગ થઈ પડે છે. કારણ કે આપણા દેશમાં ગાયોના વંદોનો પુરતો અભાવ છે, તે ખેડ મટાડવા દેશોનત જાતાઓએ સતત પ્રયાસ કરવાની પુરતી જરૂર છે. વળી ખેતીની પેદાશથી તર ઘએત્રી દ્વાળુગવર્ન-મેન્ટ પામે પ્રત્યેક છદ્ધાએ નાનાં નાનાં ગાયનાં દ્વાળાનાં ખોલવાની આગણી કરવી જોઈએ.

આપણા દેશના સુધરેલા ભાઈઓ ગાયો પ્રતિ અનાદર ધરાવે છે, પણ તેની સાથે આપણા છવનોએ કેવો માદ અંબંધ છે તેનો વિચાર કરવાની જરૂર છે. તેના મેનાનો પાનેથી અણુધાર્યું કામ લેવા આપણે કેવા તૈયાર છીએ ? પણ તેને વારતે આપણે સાદામાં સાદા ગોવાળ રાખતા નથી, પુછીકર આદાર તેમને આપતા નથી, પણ ભાસ્ત્રી કસકસતાં ગાડાં ખેંચાવવા અને તેવાં ખીજાં ભારદાઈ વાદનો ખેંચાવવા તો આપણે નત્પર છીએ, મણુખંધી ખોજ ખેચવા કદાચ આપણા અશક્ત હોય તોપણ તેના પ્રતિ નિર્દયના વાપરવામાં, વાંસની લાકડીમાં લોદાની આર નાખી તેનાં ફળકાં કોલવામાં, શું કંઈ ખાત્રી રાખવામાં આવે છે ? પશ્ચિમ દેશના મોટા મોટા નગરોમાં રસ્તાના ચોકમાં કવણુ અને સંધવમિશ્ર કરી ઉભો ખોરાક બહેળા જાણ્યામાં રાખેલો નજરે પડે છે. જળપાન કરવા સિતળ સ્વચ્છ મુરવાદુ પાણીની ટાંકીઓ શેખી રહી છે. આદીન આપણા દેશમાં નથી જ, પાણી પીવાને હવાડાં બાંધી રાખવા છતાં તે હવાડાંઓ ભાદરવા માસના ગંધાતા મેલા પાણીના ખાડાની સાથે હરિદ્વાખમાં ઉતર્યા હોય નહિ ? તેણે દેખાય છે. ઉનાળાના દિવસમાં બુખે અડવડીઆં લેતી અને આરું પાણી પીતી ગાયો શું તમારા દેશને ઉધાર કરી શકે તેવા જળદો ઉત્તમ કરવા શક્તિમાન છે ? જે ગાયો એક દિવસે ઝગવેદમાં, અમરવેદમાં, રામાયણના વસિષ્ઠ અને સુમન્તના સંવાદમાં, મહાભારતમાં, રમૂતિ ગ્રંથોમાં અને તેવા ખીજા માનનીય ધર્મ ગ્રંથોનાં પાનાંઓમાં, પોતાની મહત્તા પ્રદર્શિત કરાવવા ભાગ્યશાળી થઈ છે; તે આજ આમ અડવડીઆં મારે છે. તે દેખી આપણું હૃદય શું દ્રવતું નથી ? આટલુંજ નહિ પણ અમાધ મૌદત્યા તો હાર્દતાની હદ વાળી દે છે. મુગે મોટે દુઃખ સહન કરનારી, વયમાં વૃદ્ધા કે દુધ ન આપનારી ગાયો ખાટકીની છડીએ કાળનો ભોગ વાય છે. આરું થોડી દયામણી રિયતિ છે ? આરંભાઈઓના સાંચારીક છવનમાં ગાયો વડે અનેક ઉપકાર સાધિત વાય છે, અને તેથીજ આપણા ધર્મ ક્ષેત્રોમાં ગાયોનો નાશ અથવા તુકસાન કરવાને અધર્મ-પાપ મણુવામાં આવે છે. રાત્રીની ઉપજ વધારવાનો

પણ તેનાથી મળ્યા નથી નવ ડે આપણી પામે એવા પ્રેરે તેના
દેખે કે દાગ અને આપણે આગળ નિરાધાર બહુઓનું મળ
શે મળે

નાનમા એટલું ન હતું કે તે આપણા જાનનો પ્રસાદ આપે મારે
નહિ વેરસારના મોજ માં રહેવરાવીને અથવા બેફાલતા ચંદ્રમા
હોએ તો નામ નામ પાળી નહિ પાતા મળતી જુદાનેજ પાળી
પાછે તો આપણ મીઠા મ આપણુ ભૂમી ઉદાર મ સાથ છે તેને ત્યા
આવનો અનીચિ નિરાય પાડે જનો નથી આપણે અપખીડુલ
નથી તો પડી ના ફાળી મળે તો સદૃષ્ટામ કેમ ન મળે ? આજ
કે આપણા દાગીના આ અમ ની વાત ઉપર ધ્યાન આપમે અને
નાનના સદૃષ્ટામ નરા- નરાના પોતાનો જનનો પ્રયત્ન કરી

ભાઈ

સરસ્વતીચંદ્રના પાત્રો અને તેમાંથી ગ્રહણ કરવા યોગ્ય સાર.

નવગ્રંથ સાક્ષર પ્રાતિમધ્ય જવાબમાં અમીચનો અપ્રસિદ્ધ લેખ)

વિદહ્ય માવન્ધનગાની ગાનુભરા પ્રમથી નમાએન આ મથને
ન્યાય આપના નવન સમગિ જાતએ જવાબમાં પ્રવચ ગના બીન
અનુભવાયોને સમગજ નુ પો ? એટલે આ પુત્રને ન્યાય આપવાના
શક્તિ નીન હુ પણ એ આ પુત્રવ્યાપી ન મહજ દર્શ ન દોરે મ મથ
તેજ મનારવાની મહા આ વિચાર પ્રવચ કે

આ મથમા યા કહે ગજા ન દોરે દાગીના ન જાત ન્યાયીએ
મથનુ મામ નાયકતા જાન ઉપર મી નખેન કે એવા મામ રાજવાના
નુ । જુગ પ્રથા નાલે છે તેમા જાન દાગતો જાવ ના હાથિ રા નામથી
ઓળખાય છે

નીતિ વગેરેના પુનઃકે તેમા વિવિધ મામથી ઓળખાય છે ગાના
કુલમિ પણ વિવિધ નામથી ઓળખાય છે આમા પુત્રકે અંતેજમા

માટે હે ખેતીદાર જ્ઞાતાઓ કે તમેતો આસ ગાયો ઉછેરવા તન મન અને ધન ખર્ચો. ખજાદ વિના આજ ઘણાઓ માડો વાપરવા લાગ્યા છે તે લેતાપમાં અને ઉતાવળના કામમાં બોધ્યો તેવા અનુકૂળ થતા નથી. માટે ખજાદની ઘણી જરૂર છે તો ગાયો પાળવી બોધ્યે. ગાયતો રત્ન ખાણ છે. ગાય લાંબો ખેડુત ઉભો કરે છે.

દુધ, દહિ, માખણ, ઘી, છાશ વગેરે ગાયમાંથી ઉત્પન્ન થનારી વસ્તુઓ આપણા દેશમાં ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ ખાદ્ય, પેય વસ્તુઓ છે. માટે ગોપાલન એ આપણા મોટામાં મોટો ધર્મ મુકરર થયો છે. પ્રાચીન સમયથી આદ્ય અકળદીના સમય સુધી, તેમજ તે પછીના પણ કેટલોક વખત આપણા દેશ ગોપાલનમાં પડાયો છે, પણ વર્તમાન સમયેતો ખરા મનથી પાલન કરનાર પુરોષો વિરલજ છે. જેથી ગાયોની અવનતિ થાય તે બનવા જોગજ છે. અને આ અવનતિનાં કડવાં ફળ આપણેજ ભોગવવાં પડે છે તે વિશે અનેક વખત કહેવામાં આવ્યું છે. આપણા દેશ કૃષિ પ્રધાન દેશ છે, અને તે ધંધો મુજરાત કાશીઆવાડમાં આપણાજ લાઠીઓને સોંપાયો છે; માટે ખેતીના સાધનના અમુક ખર્ચનાનું ખરી કાળજીથી જતન કરો. વળી ગાયને કામધેનુ કહેવામાં આવી છે તેનો પણ વિચાર કરો. શામાટે કામધેનુ કહી ? ગાયનો દરેક ભાગ ગાયના જન્મથી મૃત્યુ પર્યન્ત આપણા ઉપર ઉપકાર કરી રહ્યો છે. મળમુન ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ ખાતર છે. તેનું દુધ ઉત્તમ ખોરાક છે. મરેલી ગાયનાં ફાસદરસથી ભરેલાં રૂખડતાં હાડકાં ખાતર તરીકે ખેતીને અત્યુપકાર કરે છે, તેનું આમડું આપણા કેટલા ઉપયોગમાં આવે છે તેતો ખાસ વિચારવા યોગ્ય છે. પગમાં પહેરવાનાં છુટ, પાણી કાઢવાના કોષ, ખખાત, દોષ, મૂલો, વગેરે ધાર્મિકોનાં બોણીઆં પણ ગાયના આમડાનાંજ થાય છે. આમડાનો વેપાર કરનારા સુસજ્જમાનો થોડા વરસમાં કેવા ધાળોપતિ થઈ ગયા ? તે તેનો કેટલો ખર્ચ છે તે બતાવે છે.

એક વિદ્વાન કહે છે કે

જ્યાં ઘોષ નહિ. દધી મંચનનો, નહિ હોય નાનાં બાલુડાં;

ગુરુ ગોરખ પુજા થાય નહિ, ધર નહિ વૃત્ત તે જાણવાં.

ગાયો પાળવાનો આવે ઉત્તમ મહિમા દેશમાં શુદ્ધો. પરમદુષણુ પરમાત્મા સૌને મુક્તિ આપે, અને દેશનું જેમાં પરમહિત સમાજેનું છે તે “ ગોમાતાની ઉન્નતિ કરવામાં ” દરેક બંધુ ઉમંગ લેતો આવે,

इतिश्रु.

સાચનમા આને છે ને તેથી વ્યભિચાર ગળધે । આભાજી તો ૧૫
 ૩૦૮, તેને આ ચિ । આપણુ જોવાજી ૧૧ મ ગણુ ૧ તે મારાથી સમ
 નતુ નથી અગ ૨૧ તો ૬૪૨૧૦૪ અનુક્રમ ૨૫ મથે છે ૪ મે છે
 ૧-મા ૧૧ના મલિ । વિદાનથી આખુ ધ્યાન ૧૨૪, એ કેટલાં અથોનુ
 ૧૨૪ હોય છે ૬૪૨ મૂલિમા એ વિદાન પછુ આવી જાય છે એ વાત
 ખરી પણ તદ્દપિ તે રિચાએમા આપણા કવનની સમાપ્તિ થતી નથી
 તે વિચારના ચિત્રથી અલણુ ૨૦ ને લાલ નથી અો હાની છે તે વિચ
 ૩૦ ને જાગવાના સાચન રિદ્ધાન વગને અન્યત્ર એટલે શાસ્ત્રી અથોમા
 મળી આવે તેમ છ અને એમ છે એટલે મનિન ચિન કાઢવુ કટાણા
 ભરેલુ મસ આ ૨૫મા જનતા મુધી ઘણે ૨ ને દર ૨૫૨ છે ૫૩ ૬
 ૨-આખા પુસ્તકમાથી અતિ મનિન ચિન મોધતા જાતુ નથી મનિન
 ચિન બતારી પનિષાન સારા તર-મનિ । વિચાર અદમાની-૧૧
 ૧૫માની-લેઈ જાય છે

હવે પુસ્તકના પાત્રા સામે આમોન્ય દષ્ટિ નાખીને નવન કથા એ
 માણુસને રસે ચાલવા મિત્ર ૩૫-૨૧ ૨૫-૨૩ ૩૫ છે તેથી નવન
 ૨૫ના મુખ્ય પાત્રો ૬ ચ નિતિસ જાહેર ૧૨૫ એટલા બધા ઉચ્ચ વિચા
 ૨ના ન ૧૨૫એ કે આધારણુ વ્યવહાર મુખ્યો તેના વિચાર મહણ
 ૨૫ ૨૫૫૦૦ ન ૨૫૫ ૨૫૫૩ તેન ૧૧ પુર ૨૫૫ ૨૫૫૨૫૫ ૧
 ૧૨૫ તેના વિચાર આપણુ મત્ય લોખના માનનીત અગ્રાય છે, એમ
 મણે આપણ તેને વિ ૧૧ ગણી તેના ઉત્તમ વિચારને ૨૫મા ન ૨૫
 નેમજ તેના પાત્રો એ ૧૧ ચિતરવા ન ૨૫એ કે માણુમે તેને સદજ
 ૧૨૫ મને તેના વિચાર સાચા જા મનુષ્યના જેવા છે એમ માની ન
 આવા પાત્રોથી નવન આ ઉપલક્ષ્ય તરિકે ૧૧ ૨૫૫ માય છે માણુમે
 ૧૨૫૨૧ના પાત્રો । ૧૧ ૨૫ ૨૫૨૧ના માનની ગણા કાઢે છે અો તે ૧૧
 વિચાર માટ પોતાન ૧૧ લાય ગો છ તેમજ મલિમેહામા ચપાળા
 જેવા પાત્ર મુખ્ય ન ૧૨૫એ કે માણસ તેને દનુ પાત્ર ગણી હમી
 કહારે અથ તો ૧૨૫ના ૧૧ કે-૨૫૫ ઉપરના માનનીને ઉચે ચાલવુ
 ૧૫ તો નીસર્ગીનુ ૧૨ ઉપર ૫૫૫૫૫ મનાવણુ એ તેની હિમત હતા
 ૧૫ જેવુ છે ૫૧૧૧ જતાની એમા ઉપ ૧૧ ૧૧૫૫૫૫ નથી આ
 ગણુ લીધે આ અથના પા ૧૧ ઉત્કૃષ્ટતમ ચા નથી કે સાચા ૨૫૫
 ૧૧૧ ૧૧૫૫૫ ૧૧૫ ૨૫૫ ૨૫૫૫ વિચાર ૧૧ આવે તેમ ૧૧૫
 ૧૧૫ ૧૧૫ સાધા જુ મુખ્યો નીતર્ક નથી કે ઉ ૧૧ ઉત્સાહ ૧૧

દેખાય છે તે શું ? ચંદ્રની ઉપર પર્વત વગેરે દેખાય જોવામાં આવે છે તે ખડ્ડ હોય કે ? ચંદ્રનો પ્રકાશ સીતળ અને મનોહર કેમ લાગે છે ? ગૃહ જેને કહેવામાં આવે છે તેના સંબંધમાં આપણે શું જાણીએ છીએ ? શુક્ર, મંગળ, શુક્ર ઇત્યાદિ ગૃહ આપણી પૃથ્વી જેવા જોળ છે ? આપણી પૃથ્વીની આસપાસ ફરનારે જેમ આપણો ચંદ્ર છે, તેમ શુક્રગૃહની આસપાસ ફરનારા પાંચ ચંદ્ર છે એમ જો કહેવામાં આવે છે તે સંબંધી આપણને શું માહેતી છે ? જમીની આસપાસ જે કડી દુર-બીનમાં જોવાથી માત્રમ પડે છે તે શું છે ? આ સીવાય જેને આપણે પુછડીયા તારા કહીએ છીએ તે પુછડીયા તારા શું છે ? અને તેની સુંદર વિવિધતા પુછડી શાની બનેલી છે ? તે પુછડીયા તારા કોઈકોઈ વખત કેમ દેખાય છે ? આકાશમાં ખરતા તારા આપણે રાજ જોઈએ છીએ તે ખડતા પડતા એકદમ અદ્ભુત ધર્મ જાય છે, તે અસોપ કેમ થાય છે ? આકાશમાંથી કોઈ કોઈ વખત પથરાતા જોડા પડે છે, આવા ઉડાપાન સાથી થાય છે ? આકાશમાં દગ્ધર તારા પુંજ આપણે જોઈએ છીએ તે પહેલાં ચિત્તી ગયેલા યુગમાં જેવા દેખાતા હતા તેવા દેખાય છે કે ? તારાઓ આપણાથી કેટલા દુર હશે ? આકાશ ગંગા તે શું વિષય છે ? આવા અદ્ભુત અમલકાર જેમાં લહેલા છે, તે વિવિધતા વિશાળ વિશ્વ શું છે ? આવા આવા સંકેતો પ્રકાશ અંતઃકરણમાં ઉત્પન્ન થાય છે, આવા પ્રભુ સમાધાન ન થવાથી મન અનેક તરેહની ચંકામાં પડી જાય છે.

આવા અનેક ગદન પ્રશ્નોના ઉત્તરનું સમાધાન મનુષ્ય પોતાની શ્રદ્ધા અનુસાર કંડી લેય છે. પણ તેનો ખરેખરો જવાબ તો જ્યોતિષ શાસ્ત્ર આપે છે. અસા માનવ જાતની કેટલી વિવિધતા શ્રદ્ધા સામયિક છે ? જેના યોગથી પૃથ્વી ઉપરના તાના જોળા ઉપર રહેનારે દુરના પદાર્થ વિશે કેટલું બધું અમલકારી જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરેલું છે. દુરબીન વંચની શોધ થયા પછી મનુષ્યનું જ્ઞાન દીવસે દીવસે વધતું ગયું છે. અને અતિ દુરના દ્રશ્ય અને અદ્ભુત પ્રકારની રચના માલમ પડી છે.

આપણી પૃથ્વીની આસપાસ જે આકાશ માંહેના જડ પદાર્થ છે, તેના આકારમાન આક્રમ પદ્મ તેટલુંજ નહીં પણ જે નિયમથી તે પદાર્થો આકાશમાં લમણ કરે છે તે નિયમનો ગણતર શોધ કરીને તેના આધારે બીજા અનેક તરેહની નવી નવી શોધો થઈ છે. , ,

કોઈ પણ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરીએ તે પહેલાં તે 'શાસ્ત્રવિશે પ્રાચિન

સુધારા ના સજે પાછ, સુધારકનો સદુ ગાછ; ૪
 “ જ્ઞાન ” છેડે રહે રેવી, ૫ કંઈ ત્યાં ઉત્તરિ રેવી !

૧૦

પરેલ. છગનસાલ હરજીવનદાસ-ખાવળા.

(દોહરો.)

પામ્ય અક્ષરે નામની, અમન્યા કદિ નહીં;
 “ જ્ઞાન ” કદે છે તેદ નો, નાસત ‘ મદિસાનર ’.

૧

પરેલ. છગનસાલ હરજીવનદાસ-ખાવળા.

(ગજલ.)

અંગે ! જે જાનિમાં ભેગે, કુવાબિમાન છુડ ત્યાં,
 રાગી ચિંતા નજા દોરે, અપા દા ‘ દુઃખનો સૌ ત્યાં;
 કમ્યોને નમાકુના, અન્યા છે દામ જેઓ ત્યાં,
 મદા અપા પાન “ ખાવા ” ની, કંઈ ત્યાં ઉત્તરિ રેવી ?
 નથી ત્યાં પ્રેમ કે આદર, અંજ અજગા જનો મારે,
 નથી ત્યાં દાઝ કે દરદાઝ, જરા જાતિ જનો મારે;
 ૧ ત્યાં ગાગ ગમેમાં મદે ત્યાં નાં દુઃખમાં,
 દમ ત્યાં કદીએ એવી, કદો ત્યાં ઉત્તરિ રેવી ?
 નથી અર્થાઈ મારી ત્યાં, કદીએ જાનના મારે,
 નદાવા છે ખાનના ત્યાં, અંજ દે “ ત્યાગા ” કાળે;
 રાગી વંચે જમેને ત્યાં, વસવા દીખાઓને,
 ગીતી આવી કવીઓની કંઈ ત્યાં ઉત્તરિ રેવી ?
 રખાએ ત્યાં સુધારાને, પંખાડે ત્યાં સુધારાને,
 કદીના ગમ્ય ઓએ ત્યાં, સગ નીદે બહેખાને;
 રાગી ત્યાં એમની વાતો, અનામે ધર્મને નામે,
 જતોની ત્યાં ગિયતી એવી, કદો ત્યાં ઉત્તરિ રેવી !
 “ બાહુ ”

કર્ષે તે મંબંધી માહીતી પ્રાચીન ઇતિહાસ ન હોવાથી આપણને મળી શકતી નથી તે ઉપર કહેવામાં આવ્યું છે. તોપણ આકાશ માંડેના અમલદાર વિષે પ્રાચીનકાળના લોકોની ખરી કલ્પના શું હતી તે કહેવું અનરે જરૂરનું છે. અર્વાચીન કાલના આરંભમાં જ્યેષ્ઠિય શાસ્ત્રની કેરી સ્થીતિ હતી તે સમજવા જેવું છે. અને તે હવે કહેવામાં આવશે.

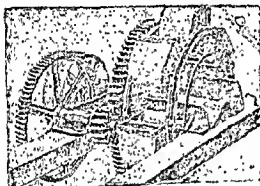

અપૂર્વ.

દરેક ઠેકાણે એજાદો જોઈએ છે.

ખેતી માટે

ગમે તેટલી ઉંડાઈએથી કુવામાંથી મહેલાઈથી પાણી ખેંચનાર.

એઈલ એન્જ નથી. અથવા બળદથી ચાલતા મોળીયા પંપ કે તે થોડા જોરે ઘાણેજ પાણી આપે છે. જ્યારે વરસનો ઊકેશ પછી ચલાવી શકે છે. સુરત જુહા-

માં અને આજા હીંદુસ્તાનમાં સેંકડો વેચાયા છે.

જાંદગીસુધી સાગતા કે જમડતા નથી. બળદથી ચાલતાની કી. રૂ. ૧૭૫ થી ૪૫૦.

લોખાંડના કોસ દીંમત રૂ. ૮૫૦ કદી કાઠ ચકતો નથી નમુનો જુઓ.

વીશેષ ખુલાસા માટે રૂબરૂ મળેલા યા લખો.

અંજાસાસ એમ. પોસ્ટની (ઇન્જનીયરીંગ) કંપની.

દરેક જાતના એઈલ એન્જનો, પંપો, ઘંટીયો, અને વીજેદે

વેચનાર તથા હસ્ત અને ફીટ કરી આપનાર.

દે. હરીયાપુર-નાની સાલેપરી-અમદાવાદ અને વડોદરા.

માનવને અગ્રીમ દેવીએ, તન્વા થી માથે નિન્નાર
 વાચી દિનેન્ધુ દેતન આપુ મની અનુસાર ૧ નાતિ
 બુદ્ધિને નિયતો જાતિ પામે, માદ્ માયુ આચાર
 મમ દાનની બુદ્ધિથી ફરી નખીશ તનકાજ ૬ જાતિ

પા અરજીલુ વશનમ વડાળીયા
 મોટીમારડ.

નર્થવાડામાં તડ અને ફરજીયાત કાંધીયા.

નવપુન્ના નાનગાંની પોળમાં મે તડ પડ્યા છે એ બી
 નાથી સારંગી જાણીયા છે એક પામા બાપુ મહેતાવાળા છે
 અને બીજા પડામાં મરાનાળા અમેસગઈ છે એ પામા સનાદ
 કરાવનાન—એક મેંપ કરવાને—તડન સાધવાને ઘણા સગ્ગનોએ
 એ મામનાયબાદ અને મેં અમનનાવળાદ જેવાએ—મનના મીધી ફળુ
 નેમની મ નવ ફળાપ્રક થઈ નથી એ જાણી અમને દીનગીરી થાય છે
 સનાદ મનાવનારાઓમાં ઉભા વ્યક્તિઓ કસાકટના છે મોટા પનાકેન
 નધા દીરામળીની માંડ જેવા મોટા કારખાના થવાર છે એરા મનના
 નોની નસાદાપન સદન નાદ્યાડના દસ પાગીનરાને રિમામ આંગે
 નહી—ઉક્ત નસાદોની ઘાત પ્યાનમા આવી નહીં તો સાધાગળુ માણસનું
 કલુ તો સામગરાની આચાર / શી? અનુમાન થાય છે કે તે પાના
 મનુયા હાથે । છે, એક મનીયા છે, પોતાનો જ કોને ખેડે કરાવનાના
 મમની છે તડોને મયુખ્ત કરવાની હીનચાનમા અમસગઈ આડખીરી
 નેમને પ્રગણીય નથી તડોને એમના કસમ મૂલજ / તડા પાડવામાં
 મોટાઈ માનવી તે જા છે જાડ પામથી દોષ નમ થતા નથી, એ
 દીનગીરી હરિતુ છે સાધારણ રીતે રિચાર કરતા જાણાય છે કે દા
 વન રીના નડાઈ થાય નહીં મેડ પડોને સરના વાકે—તો નહીં દોષ
 તો એ અને અડધો રાત્ર તો હમજા ધવા બને પણ પોતાને નિર્દોષ
 પાને છે અને એમ મીર્દનો વાકે કાટે જે આધાન રીતે દોષ વડાડો

તો કોઈ કાંઈ કહેશે એવી બાંનિ હોય છે, એ ખોટી બાંનિને લીધે ગુરુ-
દાન ખમે છે. ખેડુતોમાં શોધક શુદ્ધિ જ નહોતી. હોયતો તેનો ઉપ-
યોગ કરતા નથી. તેથી શાકીયા પ્રવાહની માફક ચાલ્યા કરે છે. જે
ખેડુતો હિંમતવાન અને શોધક શુદ્ધિ હોય છે તેઓ સારી કમાઈ કરે
છે. સારી કમાઈ થયા પછી તેઓ વેપારમાં ધાગે છે, વેપારમાં સારા
પૈસા પેદા કરે છે તેઓ બધારે મોટો વેપાર ધંધો કરવાને શહેરમાં આવી
વસે છે, એ રીતે પણ ખેડુતો ગામડામાંથી આવે છે. દીકરીની એટલીજ
કે કોઈ ખેડુત ખેતીને ખીસવવાનો યત્ન કરતા નથી. ખેતીમાં સુધારા
નધારા કરવા તરફ તેનું મન આકર્ષાતું નથી. વેપારને ખીસવવાને તે
યત્ન કરે છે આગર વેપારમાં ધાવતો નથી તો શહેરમાં નોકરી આકરીએ
ભાગી જાય છે પણ ઉત્તમ ખેતી તે તરફ તેની અનિચ્છાજ રહે છે.

અમને એક ખેડુત જોજો થોડા વખતથી ખેતી મુકી અને મીઠામાં
મજુરી કરવા જાય છે તેની સાથે યાત્રા ઘડી હતી. તેના ઉદ્યોગ એવાજ
હતા કે ખેતીમાં જરાપણ પેદાસ છેજ નહીં. મેં તેને પુછ્યું કે હિંદુસ્તા-
નની યસ્તીના ૮૫ ટકા માણસો ખેતી ઉપરજ નિર્વાહ કરનારા છે તેમજો
તમારા મત પ્રમાણે તો ખેતી મુકીને શહેરમાં મજુરી કરવાજ આગવું
લોકોએ. તેમ થાય તો ખેતી નાં પડશે તો તમારી મીઠો કેમ કરીને
ચાલી શકશે ? તેનો કાંઈ ઉત્તર તે આપી શક્યો નહીં. તેને તેના ગામમાં
રેવું થયું હતું પણ શહેરમાં તો તેને શાકી મજુરી મળે છે તેથી પોતાને
મુખી માને છે. તેને ગાંમડાની છાંદગીપર કંદાસો આવે તે સ્વભાવીકે છે.

એક ખીલને ખેડુન ગામડામાં કાચજ વસા કરવાથી દેવાદાર
થયો હતો તે અમદાવાદમાં આવી રહ્યા પછી પોતે અને એ દીકરા
મીઠામાં મજુરી કરી રેવું ચાલ્યા પછી દરે અહીંજ ઘર લેઈ રહ્યા છે તેના
છોકરાને ખેતી ઉપર બાપદાદાનું વેર હોય તેમ વર્તે છે. મીઠાની મજુરીમાં બાપ
અને એક બહારી મુલતરી મળ્યા. પોતે પણ મહિસવાને રહે છે. મીઠામાં કાચ
ઉપર બાપજર જઈ શકાતું નથી છતાં ખેતી ઉપર તેને પ્રેમ થતો નથી.
એક મોટા જાગીરદાર પોતાની ખેતી ઉપર દેખરેખ રાખવાને તેને હતું જે
તેને પસંદ આપ્યું નહીં. જાગીરદારનાં જગાવરો ઉપર દેખરેખ રાખવાની
નોકરી આપવા માંડી તે પણ ના પસંદ કરી. વિરોધ લાગેલો નથી તેથી
કાંઈ કામવાની નોકરી ધર્મી રહે નહીં. કાચ મળે પણ પગાર આપે
પડે છે. એમ રખડે છે તોપણ તેના દિનેશ્ચૈ સ્નેહીઓની સમાદ અને

ઠાઈ સગા ગામથી આવે ૬ તેઓ સાતાન હોવારે એટલે પોતે જે મગાને ત્યાં ઉતર્યા ગયા ત્યાં હોઈ ને જમવાને મોનાવે છે પણ આજ તો મા રેતા કોઈ છોડનાઓના મગા તે તે ઓરોઓને જમવા, રમવા કે મગવા રીંગે કોઈ રંગ બદલાયથી મોનાવે છે તેઓ મગા, છોડના ઓને માગેમારજ કે છેન્નુકમ રે છે તેમાના કોઈ મુખરી-એન્નુકને મગા સારી પુજાસારી કે રત તેમાની જ ર વેતના-સમજતા નથી.

સગાઓ ૧ ખરેખર ૫ માર્યનું મમ રના સ્વિહતા કાય તો તેમણે વિદ્યાર્થી જમા રાને મગાને મોતનવા જ તેમ રે નો વિદ્યાર્થીઓમા પ્રાનુભાવ રજ રધવા રામે આવો ર છેડનાને એ નોટાઈ શીખવાય ૬ અમુ રો ઓરો દુધપા મુરી જમી આ રો એરી રાત બીજના તામા રહ કે એરે તેમને મોમા પાલી રો કે-તેઓને ઓધુ આવે ૬ સાતાન દુરપા નહી મગવા માટે દમનમીય મમજે છે વલીખરી મો ડાંખામા અત આસ મડુરોમા એનો રીવાજ કાય છે કે કોઈ હો રામા મા રાપ અગર મગા ન છે મને રાઈ થી ન-મિાઈ-ફગ રીરે આપવાને પ્રજા ૪ તો તેને મગવાન ને ચીજ મધા ઠાકરાઓને મુગી પાલી ૫ ૬ ઠાકરાઓમા એટલે પ્રાનુભાવ આરી જાય છે કે કોઈ રામા સાતાને જે ખાસ મો ને સીજને અપાવે કે ગુરુજીમા મે એક વખત પ્રવળ મનુભ યુ હતુ કે એક ઠાકરાની માએ તેના ઓરોને એક નાંગી આપવા માડી જે તેણે લીધી નહીં હો રાએ માને રજુ કે બધા ઠાકરાને એક નાંગી આપના પાય તો મને પણ એક આપરી નહીં તો માર ના મી નેરી નથી તેણે નારગી લીધી નહીં માએ તે પોતાની પેગીમા રાંધી મગા દાધી અમારી મોરોગમા જણ તેમ મામાટે ના રજુ નાછરે ?

કેટલાં છોકરાઓને પોતાના મામાપ કે મગાઓ વાંચે અરથી ખરી રીને થી ન મોખવાસની ગાય છે કેટલાંને ના તારી મોખવાસની કાય છે

મહાન ગામના ઠાકરાઓ અહીં તેમના મા રાપ સગા વીગેરેનું એજ સીનું મમ કરના ત્યાં છે અગર અહીં જમવા રમવા, મગવા કે મોજમજ કરવા આ થા છે કે બહુસા ર એ રિરે તેમના રાની વડીનો મિત્વાર પ્રથે ?

અહીંના સગાઓ પોતાના મગાના ઠાકરાઓને રાત તડેવારે જમવાને નેડે છે તેની ન ર થુ છે ? મોરોગમા તડેવારે દીને મિહ જમજ

ઓખું છે. દોર ઉછેરવામાં પણ સારી કમાઈ થઈ શકવાનો સંભવ છે. તેમાંથી ખીજ પણ ઘણા ધંધા થઈ શકે એમ છે. પરદેશથી ઘટ દુધના હળવે દાખલ આવે છે. આપણા દેશમાં તેવું દુધ કેમ ના ખનાવી શકાય ? જો કોઈ એ ધંધો કરે તો તેમાં ઘણો ફાયદો થવા સંભવ છે. આપણે ત્યાં હળવે મલુ દુધ પેદા થાય છે. શરૂરમાં ખપે છે ખરું પણ દુરના ગામડામાં તેની ખપત ઓછી હોય છે ત્યાં સસ્તુ મળી શકે છે. એ દુધને ઘટ કરીને દાખલમાં ભરી પરદેશ નહીં તો આપણાજ દેશમાં અન્ય રથને મોકલવામાં આવે તો તેની ઘણી ખપત થઈ શકે. પરદેશથી આવે છે તેના કરતાં અગ્રે ખનાવેલું ઘટ દુધ સસ્તુ પડી શકે. દીકરીની એટલીજ છે કે તે તરફ આપણા ધનાઢ્યોનું ધ્યાન જતું નથી. મીઠામાં પૈસા ફાંદાય છે પણ આ ધધાને ખીજવાને હજુ કોઈનું ધ્યાન દોરાયું નથી. આશાનું એક કારણ દ્રષ્ટીગોચર થાય છે કે અગ્રે જે એગ્રીકલ્ચર કંપની નીકળી છે તેના ઉદ્દેશમાં આ ઉદ્યોગ સમાવેલો છે. અગ્રે આશા રાખીએ છે કે તેના કાર્ય વાદો આરતે આરતે આ તરફ પણ ધ્યાન આપશે.

(લેખક:-પા. શીનાભાઈ ચતુરભાઈ આણસમા.)

સમ એટલે બે વસ્તુઓનું જોડાવું. તેના સમનાર્થવાળો શબ્દ વિવાદ છે. આ સંસારની અંદર પુરુષ સુખ પ્રાપ્ત કરવાને સમ કરવાની ખાચ જરૂર છે. સમ કરવાથી પ્રેમી સ્ત્રી પુરુષો એક ખીજને પ્રેમથી મદદ કરવાને બંધાય છે. અને એક ખીજના દોષ ક્ષર્ષ જાણતોમાં માનુષ પડે તો તેને જરૂર કરવાને તેઓ શક્તિમાન થાય છે. જો સમ કરે નહિ તો વંશ વૃદ્ધિ થાય નહિ અને ઉવટે દુનિયાનો નાશ થઈ જાય. અને વળી તે કામ આપણે હાથરી નિયમથી ઉગરું કરીએ તો હૃદયના ગુનેગાર થઈએ, માટે સમ કરવાની જરૂર છે.

સમ કરતી વખતે સ્ત્રી પુરુષોએ ઘણી કાળજી રાખવાની છે. ગમે તેમાં ખરાબ સ્ત્રી પુરુષનો સબંધ થાય તો એક ખીજની છંદગ ઉપર પાણી

તે બેના કાચનાના ગડા થઈ વ્યથા તે એ પગ મહાનોના મેડાની કન્સના કામમાં આવે છે એ ગડામાં મુનો બેજનીને મેડા ઉપર કાકડેટ થાય છે. તે પાટીયાના મેડા કડના ઘણા મજબુત અને આગ સામે ટકાવી નેવાં થાય છે

લાકડાના જેલ-માથી દારૂ અને છે તેવી પુતળીયો અને છે. ભોળા પડના લાકડાના રહેનાથી સાદર અને છે કહે છે કે એકલા ન્યુયોર્ક મે' ગમા લાકડાના રહેના પૃષ્ઠ વેપારી છે, અને તેઓ ૬૨ વર્ષે સાં લાખ પીયાનો વેપાર ખેડે છે અને બધા જાચારવાના કામમાં આવે છે તે તો અણીતુ જ છે

સરેના મેનામાથી અનગ અને અફ અને છે તેનો મુખના દેશોમાં મોટો વપાર ચાલે છે

ચત્રીમાથી સ્ત્રીસરીન અને જીન કીમતી દારૂ અને છે તે દારૂ-માથી આશુ અને મીસમતી અને છે.

મરી ગયેના દોરના આમડા, માંમ, વાળ, નખ, ખરીયો, શીમિડા. હાડકા વીગેન ફેક્ટરીન ઘણી ઉપયોગી છે આપણે સા તે નાખી દહાળે છીએ પણ વીચાપતમાં તે ઘણા ઉપયોગી છે તેના મોટા મોટા કારખાના છે દોરના હાડકા વીગેરેમાથી દવા, તેન, ગાણુ, કશ, દાતીઆ, બટન, અરીસા, ફેટાની ફેઓ, ઓળંગના હાથા, દોરડે, છત્રી તથા મોડી ઓની મુકો, મોમટા, નાની ગ્લાબીઓ, જાતજાતની દાબડીઓ અને એવી અમખ્ય ચીજો અને છે તેનો ગરમ અને છે દોરનાસળીમાં જે કાપથી સળગવા માટે જે ફાસફરસ વપનાય છે તે પણ હાડકામાથી અને છે એવી રીતે નકામી ગણાતી ચીજોમાથી અમખ્ય ઉપયોગી ચીજો બની શકે છે

આ ઉપરથી સાં ગ્રહણ કરાવે છે કે નકામી માનેવી ચીજ ખરી રીતે નકામી નથી માટે તેને અગ્રી રાખી "ગ્રહણ્યો આપ પણ કામમાં આવે છે" એ કહેવત મન્ય જણાય છે એવી ચીજો ગ્રહણવાની દેવ પાડનામાં આવે અને એવી ચીજોને ઉપયોગમાં લેવાના કારખાના નિકાલ તોજ ફાયદો થાય એવા કા-ખાના ધીમે ધીમે નિકળશે આરતે આને આપણે આગળ રાખતા જઈએ ત્રીજે એ આ જમાનાની નીશાની છે

પાછળ દોરાવાની ગતિવાળા હોવાથી તેમને અવહારીક જ્ઞાન આપવામાં આવશે તેથી વિશેષ ફાયદો થશે.

અમુક ગામમાં કોઈ નવીન પાક કરે છે ત્યારે પહેલે વર્ષે તેઓ બધા ચિકિત્સા લુએ છે. પણ જ્યાં તે પાકમાં જરાપણ ફાયદો વિશેષ અને થોડી મહેનત દેખી કે તે ઉપરજ આજુ ગામ મંડી પડે છે. સચળાજ તે પાક કરવા તૈયાર થાય છે-કરે છે, પણ તે પાકનો નિકાસ કેમ કરશે તેની કોઈ તબવીજ કરતું નથી. છેવટે તે પાકની છત વધારે થવાથી ગામના વાણીયા છળકપટથી વા ઉકત ચીજની માંગ ઓછી હોવાથી ગમે તે કારણે-તે પાકનો ઘણોજ ઓછો ભાગ આવે છે અને પરિણામમાં ખેડૂતને ફાયદાને બદલે નુકસાન થાય છે. આવા નુકસાનથી બચવાને માટે ખેડૂતોને અવહારીક જ્ઞાન આપવાની ખાસ જરૂર છે.

લડાઈ—લડાઈના બચકાર સર્વત્ર વાગી રહ્યા છે, હિંદુસ્થાનમાં ક્યાંક લડાઈ નથી. લડાઈ પુરોપ ખંડમાં જાગી છે. ગયા મહીનાની ૪ થી તારીખે પહેલ વેહેલી તે જાહેર થઈ છે. અત્યાર મુધીમાં આ હિંદના નાના ગામડામાં પણ પ્રસિદ્ધ થયું છે કે લડાઈ થાય છે. ઑસ્ટ્રીયાના પાટવી કુંવર અને તેની ધર્મ પત્નિનાં ખુન થયાં હતાં તે ઉપરથી ઑસ્ટ્રીયાએ સર્વોપ સાથે લડાઈ જાહેર કરીધી. જર્મનીએ ઑસ્ટ્રીયાની વહાર કરીધી ક્રાન્સ સર્વોપાની પક્ષમાં હતું. જર્મનીએ ક્રાન્સમાં લશ્કર લેઈ જવા બેસજીયમના દેશમાં થઈ જવા માંડયું. બેસજીયમે મના કરીધી બેસજીયમને જર્મની દબાવતું હોવાથી ખ્રીસ્તી સભાએ પણ જર્મની સામે ઝુંડો ઉઠાવ્યો. રશીયા પણ જર્મનીની વિરુદ્ધ છે અને તે પૂર્વ તરફથી જર્મની ઉપર ચઢી આવે છે. જર્મનીનું લશ્કર બેસજીયમમાં થઈને છેક ક્રાન્સના પારીસ નગર મુધી પહોંચી ગયું છે. ખ્રીસ્તી લશ્કરને મદદ કરવાને હિંદી લશ્કર પણ ગયું છે. અત્યારે જર્મનીની છત થતી જણાય છે પણ તેની ખુવારી મણી મોટી છે. એક જર્મન શાહજાદો ખપી ગયો છે. છેવટમાં ખ્રીસ્તી-ક્રાન્સની છત થશે અને જર્મન દારશે એમ અનુમાન થાય છે. જર્મનીને લડાઈ શરૂ કરી છે. ખ્રીસ્તી-ક્રાન્સ તો પોતાનો બચાવજ કરે છે અને છેવટ મુધી ફેલેદમંદી સાથે તેઓ જર્મનો ઉપર છત મેળવી તેમને લગાડશે. જર્મનીને માણસનું તેમજ પૈસાનું અને છેવટે વંખારનું ઘણું નુકસાન થશે.

આપણે હિંદુસ્થાનના લોકોએ આ લડાઈથી કાંઈ કરવાનું કારણ નથી. અસબન ફેટલીક પરેડી ચીંગેની આગાત ઓફી ચવાથી તેના ભાવ

બધ થો પજ આતા િ જ કૃષિવંચ થા ૩ ૪ માળામા મા
આમામમા હા તો ઉપરાગ જ્ય ના ૩ મા થરા માલા ૬ આ
તેથી પામમા પજ િધા ૩ થરા ૩

તુના અને આમામના કેટલા પ્રકારામા મોળો ઉપરાગ છુટથી
થરા માથો છે અને ચારા ૭ ૮ દેશના ધીન બાળોમા પજ મોળના
બાન નગીકે ઉપરાગ દન ૧૧ આગી મીને થરા માગે

ખેતીવાડીને ઉપયોગી પુસ્તકો.

સીસ ૧૧ના અનુભસીના મના ૧૧

મળીરાડી અને મગીયાની ઉજા વધારનાગ ખાતર	૧ ૦—૫—૦
૩ અને તેની ઉપજ વધારનાગ ઉપા	૦—૧—૦
માર મમ મોડા મમ મેગ બમ્મ સીમેરે ઉપરા	
અો દુધ ઘી વધારના રીતે	૧—૦—૦
અ ૧૧ ની ૧૧ મી ૧૧ મ ૧૧ મ ૧૧ મ ૧૧ મ	
ઉપરાની અને નાક બાજુ માવાની રીતે	૧—૧૦—૦
આદુ ૧૧ મેરડી મુરખ મટામ સીમેરેના મેવેરની રીતે	૧—૧—૦
૧૧૦ ૧૧૦ થીઆર એજર તથા ખાગીજીજી મુધારના રીતે	૧—૧—૦
ખેતીવાડી વિજ્ઞાન માગી ૧૧ની મમ	૧—૦—૦

દુલેગય ડોટાવાન અનુભસી.

૭ એમ એ મી વી એમ બી

૮ કાગીવીશ્વનાથ કુર્મ એન્ડ ગાર્ડન

સુ. મરા. (કાઠીઆવાડ.)

હતું. તેના સગા, કાકા, મામા, માસા, દુઆ, ચચરા, જાહેનના સસરા
 સીંગેરે બેઠે પક્ષમાં હતા. કીયા પક્ષમાં જતું તેનો નિર્ણય સહેલાઈથી કરી
 શક્યો નહીં ત્યારે ડહાપણ વાપરીને પૂત્રીને પરણાવવાનું માંડી વાળી ઉમર
 સાયક યથે કામ બેસારવાનો નાખવાવડાનો વિચાર કીધો. ગયા વિવાહમાં
 તો કુંવારાં નાખવાનો વા ચાલો હતો તેથી તેણે છોડીને ફૂલના દડે પર-
 ણાવવાની બેવકૂફી ભરેલી કીયા કરી દીકરીને દૃતિમ રંડાપો આપ્યો નહોતો
 એપણ એણે ડહાપણ કર્યું કહેવાશે. તે છોકરી તેર વર્ષની થઈ એટલે તેને
 સાસરે મોટાકાથીજ નિર્ણયે એવી માન્યતા અમારા જ્ઞાતિ જ્ઞાતિઓમાંથી મળ
 નથી, ગયાઉન્હાળામાં દીકરી વારતે વરતી ખોળમખોળ કરી પણ પંચવર મળ્યો
 નહીં. એક ઉપર વળાવવાનો વિચાર કીધો, અમુક દુકાનમાંથીજ ખરીદી કર-
 વાની હોય ત્યાં તેની દુકાનમાં જે હોય તેમાંથીજ એક પત્રક કરવીજ પડે.
 તે છોકરીને સાયક પંચવર ન્યાતમાં ઘણા હતા. પણ ત્યાં તેમનો ઉતાર
 નહોતો. એક જથ્થે જામીને તેમાંથીજ પત્રકગી કરવી. ખીજા જથ્થામાં આપ-
 વાથી ઇજત જતી રહેતી હતી. શોમ્ય ઉપર છોકરીને આપવાથી મુખની પ્રાપ્તિ
 થશે એ આશા આકાશ કુસુમવત હતી. છતાં એમ કયાં વિના છુટકા
 નહોતો એમ માન્યું. એક મહોલાતાં કુતરાં પણ ખીજા પોળનાં કુતરાંને
 પેસવા દેતાં નથી. જગજગતી કરે છે ત્યારે જગ મચે છે તે કદાચ પેલા
 પિતાએ દીકરી નહીં હોય અગર મમે તેમ પણ પોતાની પૂત્રીને પેલી
 આગલી બહરી જમકાં ભરશે એ વાત ખ્યાલમાં લીધીજ નહીં. વર અને
 વર પણ જોયું નહીં અને જીજના કહેવા પર બધો આધાર રાખી શોમ્ય
 ઉપર પોતાની પ્યારી પૂત્રીને, મુજાના પિતા જેવા મહાચુસીયતે અને
 પરસેવાનાં પાંચ દીપે એક ઉપાજન કરેલો એવા રૂપીયાનો માંદો કરીને,
 આપી, દીકરીના રૂબરૂમાં છુટકા માન્યું. પણ અફરોસ ! શ્યાનના જેવોજ
 જંગ મચ્યો. જંગમાં કાણુ કાણુ હતું તેનો અમને ખબર નથી. પણ એટલી
 તો ખબર મળી છે કે ખરસેના રૂપીયા છુટી પડ્યા છે અને પૂત્રી પિતાને
 ઘેર પાછી આવી છે.

છે કોઈ જ્ઞાતિપટેલ, આ અજળાની અરજ સાંભળવાને
 તૈયાર ?

લેટ—હાલ આપણે ચાની જરૂર છે. એ વિષય પર અમારી માંગ-
 હાને માત્ર આપી કેટલાક નિર્બંધ અમારી પાસે આવ્યા છે તે ઉપર
 તૈયાર થવા આવ્યા છે. આવતા અડદોળરના એક (૧૯૦૫) સાથે જે

દરેક દેકાણે એજટો લેઈએ છે.

ખેતી માટે

ગમે તેટલી ઉપયોગી કુવાનું મહેતા-
ઈથી પાણી ખેતનાર.

એઈજ એજનથી અગા બગાઈ આવતા ને તીયા ૫૫
રૂં ઘોડા લેરે ઘણુંજ પાણી આપે છે. ધારે વામનો
૫૫ નવાનો થક છે ગુન જુવામાં અને આખ દોડ
તાલ નકા રંગ થા છે

જુગી મુઠી ૬ તા ૩ જાડન નથી બગાઈ આવત ની
કી ૩ ૧૭૫ થી ૮૫૦

સોખડના કોમ કોમન ૩ તા કની કાટ ચડતો
નથી નમુનો લુઓ.

વારિય જુવામાં મારે મળે થા લખો—

અખાદાન નમ. પંચની (કાગડનીયદોગ) કપતી.

તેજ નવા ને વિરે ને ૧ રંગોના પુત્ર ૧

પુત્ર ૧૫૦ ૧૫૦ ૧૫૦ ૧૫૦ ૧૫૦ ૧૫૦

૧ રંગ નવા નની નાપેપડી.

અમદાવાદ અને વલસાડ

અરજદારોએ સત્વર પોતાની અરજીઓ મોકલી આપવી જોઈએ. તે વર્ગમાં દાખલ થનારાની અરજીઓ મેનેજિંગ કમીટીમાં મુકાય છે તે કમીટી જને દાખલ કરવાની પરવાનગી આપે તેનેજ દાખલ કરાય છે માટે અરજીઓ કરવામાં વિલંબ પડે ના જોઈએ. અરજીનાં ફારમ ગોરડીગ મુપરી-ટેન્ડન્ટને સખીને મંગાવી લેવાં જોઈએ.

આ બોર્ડીંગમાંથી આ વર્ષે ૩ છોકરા મેટ્રીકની પરીક્ષા આપવા ગયાના છે તેમાંના બે કાર્નિવની પરીક્ષા પણ આપશે, એક વિદ્યાર્થી કોલેજની ઇન્ટર ક્લાસની પરીક્ષા આપશે.

બે જેડીના પત્રીનું વીલ—સમૃદ્ધિના મદમાં અને સ્વાર્થી સ્ત્રીઓના બહેકાવવાથી તેમજ વળી વિધવાની લાલચમાં એક સ્ત્રી હયાત છતાં ખીલુ મુવાન સ્ત્રી સાથે નાતફં કીધું. તે વખતે હયાત સ્ત્રીને છોકરીઓ હતી, આગલી એક મત સ્ત્રી પણ છોકરીઓ હતી, મોઝી કહેતા હતા કે મીલકતનો ખાલીક નથી તે માટે નાતફં કરે છે તેને પોતે સ્વીકારતા નહોતા. તે કહેતા છોકરાની લાલચા મને નથી, મારી મીલકતનું મને તે લાયક મને પરવા નથી. દરેક દૃષ્ટાંતી નથીને છોકરાજ થયા. પણ બે પત્નિથી ઘણા કાયર થાય છે, ઘરમાં પાક વિવાદ થમાં કરે છે. કામ-કાજમાં, ખાવાપીવામાં, હુઝારાં જાતાંમાં, ધરેણાં ગાદામાં, તેમજ પીપરીયાની અરબરામાં ત્રીજેદના લાજ વહેવવામાં એમનો ઘણો વખત ગળય છે. છતાં અન્વામ થવાનો આરોપ એક અગર ખીલુ તરફથી આવે છે ત્યારે તેમને ઘણા ક્રોધ થાય છે, ઘણા અડળાય છે ત્યારે કહે છે કે તે બે ખાઈડીઓનો ઘણી છે પણ ખરી રીતે પોતે બે ઘણીની બાધથી જીવા થઈ ગયા છે, તેથી નથીને, જે હજુ મુવાન છે તેને. (પોતે સાકની જગલગ થયા છે,) વીલ કરી આપ્યું છે કે તારા છોકરાઓનું ન સંતાન જતું હોય અને કદાચ હાલ છે તેથી પણ વિશેષ સમૃદ્ધિ બેગવવાને કામ વંચજ હોય નહીં તોપણ છોકરાને બે બાધડીઓ કમવીશ નહીં. એ વીલ કરીને નથીને સોગત સેવરાવ્યા છે કે તે વીલ તેણે શબ્દેશબ્દ પાળ્યું. નથીને પોતાનો સ્વાનુભવ તો વીલને માન કરવા દેવામાં આનાકાની કરે છે. તે કહે છે તમારે પુત્ર સંતાન નહોતું ત્યારે મને કીધી તો પુત્ર પ્રાપ્તિ થઈ તેજ પ્રમાણે મારા છોકરાને પણ તેવા વખતે ખીલુ ખઈરી કસાવવાથી વંચવેશો સંખાય એ સંલલિત છે તો સામાટે નમે તે વિરુદ્ધ વીલ કરે છા ! આનું કાંઈ ઉત્તર તે આપનાં નહીં. પણ પોતાનું વીલ લાયક રાખે છે.

પુત્ર પુત્રી તેમના તેજાજ પાડા થાય છે,
 જે સામનમે મરી કનકા ભાગી પડી પત્નીય -
 મરી નાત ભો તે કડી નિર્દોષ ની કુખી કનકા ગુભ ૫
 ત્યા ની જનો ગુનામ સરખી અમુથીજ ગણાય છે
 તન તની પગ અર્ધ પ્રતિજ્ઞાઅર્ધજ શુભ ધાય ,
 એના બહુ કુળવાન આપણી જ્ઞાતિમાં દેખાય છે, ગભ ૬
 મ કુખમા પગ આથી છે જે નારીઓ તેઓ ત ની
 ગમના કન નહીં પગ કને છે કુખી નેને તો ઘણી
 નાવિન કહે છે અર્ધ કુલીન વ્હાપિ તેનુ તે ઠર
 ૧ મ માનના શા કામના ? કે નામના કુળવાન ને

ગોવિંદવાન ત્રીકમવાલ ભગત

ગરુડ કાપડીવા—અમઠાનાર

ત્યા લાન દા ની ટાચમા લટક નીચે નિન તે
 મધે તૂટતી, જૂપના નેખતા નકે છે
 જન ૧ ત્યા, હામી કનકા ગેમથી શાને હરે ?
 ૧ મ માનના શા કામના કે નામના કુળવાન ને ?
 જે કન મળે મયરી રાજ કહ કનિનના,
 તે કુળવાનો આજતો શનુ કન જિન તણા
 કુળ વડ જે કુળના હના કુળવાન મહુ આજ ને ગભ ૭
 કન અપદ જુ કુળવાને ત્યા જાય, પોણુ થાય ક
 માતા જણ્યા જે મુત વન જે જુ પગાય ,
 આશા કે સર્વે મન જાવા મળે કે મુજને, ગભ ૮
 કે નોમ પર ને માનતા નૂજે નિરાજે કુળથી,
 કુનિન મર કન મીને તાગી દેતા હોસથી
 ઉ- ઉના મનથી તથાવિ મગ દ્રષ્ટિ એમને ગભ ૯
 ગુણુમા આગમ થપે નીખા ઉ- ખુથી ચતા,
 મોર અન્યાથી જનોને માહયથી દેકા થના
 ન્યાં જોગી નાવ ઉમે પથમા નિ ત , ૧ મ ૫

નીચેના પુસ્તકો કે વસ્તુઓમાંથી કોઈ એક પુસ્તક કે વસ્તુ મંગાવ-
વાનારને તેની કિંમત કે પોષ્ટેજ કંઈ પણ લીધા વગર તરત મફત મોકલ-
વામાં આવે છે, પણ એક કરતાં વધારે પુસ્તક કે વસ્તુ મંગાવનારે તે વધા-
રના દરેક પુસ્તક કે વસ્તુ બદલ અર્ધા આનાની દીકીટ મોકલવી.

બ્રહ્મચર્ય—બ્રહ્મચર્યનો અર્થોક્તિ પ્રમાણ દેખાડનારે દાખલા દલીલો
સાથેનો ઉત્તમ નિબંધ.

જો સમાગમ—દીર્ઘાયુ તથા અરિયગની જાળવણી માટે સર્વોત્તમ નિબંધ.

સતીદ્રુપદી—શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માનાં પત્ની સત્યસામા પ્રત્યે સતીદ્રુ-
પદીએ પ્રાતિક્રિય વિશે જણાવેલા વિચારો.

ફ્રેન્સી બુકમાર્કેસ—પુસ્તકો વાંચતી વખતે તેમાં નીચાની સખવાનું
ઉત્તમ સાધન. માત્ર અંગ્રેજી ભાષુનારોએજ આ બુકમાર્કેસ મંગાવવી.

માલીની—પણી જાળતેનું જ્ઞાન આપનારી દસીકી વાર્તા.

બાણગર—બીમસેન તથા અર્જુનના ગર્વનો નાશ કરવાની શ્રી
કૃષ્ણની અપૂર્વ યુક્તિ.

દેવશવિદ્યા—ભગિરથના પ્રસન્ના જવાબેનું પુસ્તક.

યુનરસમ્ન અને પશ્ચાતાપ—એક અસરકારક નિબંધ.

આયુર્વેદ રહસ્ય—દિંદી અને અંગ્રેજી ભાષાનું પૈદક ચોપાનીયું
માત્ર નમુનોજ મફત.

ફ્રેન્સી પોષ્ટ કાર્ડ—હળી ખતનાં બહાં લીસા મુશોબીન કાર્ડો.

બાવીસ દસીલી વાર્તાઓ—લક્ષ્મિ અને સરસ્વતી જેવી વૃત્તિ તેનું
ફળ કૃત્તનપણ્ય, મંથરનો અનુભવ, વાદીના ગેરજાણમાં અપાયેલ દેસલો, એ
પ્રમાણે બાવીસ વાર્તાઓ સંગ્રહ.

સિકંદર બાદશાહે કરેલી અમ્રતની શોધ—એરીસ્ટોટલ, ખ્યાત
ખીજર અને મહેતર અલીબાસના ચમત્કારિક ચોક્કસ ઇતિહાસ સહિત જાણુવા
જોગ રમુજ વાર્તા.

અલંકાર મણિમાળા—ઉપમા આદિ ૬૩ અલંકારોના દર્શન તથા
સમજ સાથેનું સંસ્કૃત પુસ્તક. માત્ર ખી. એ. કલાસમાં અભ્યાસ કરતા સંસ્કૃત
ભાષાના અભ્યાસીઓનેજ ભેટ અપાય છે.

આયુર્વેદ માર્ગોપદેસીકા—જુદાં જુદાં ૬૩ દરદોનું વર્ણન, કારણ
તથા ઉપાયોનું ધણું સરસ પુસ્તક. આ પુસ્તક માત્ર ગ્રામાચ માહોતેજ ટપાલ
ખર્ચાનો અર્ધો આનો લાઇ મોકલવામાં આવે છે.

સ્ત્રી પાત્રો.

વચુમતી - દમ્ભીરતી માતા

વીરમતી - દમ્ભીરતી પત્ની, માતૃવદેવતી પુત્રી.

મણસિની - માંભાવ્યવતી પુત્રી, પીરનતીની મળી અને ભવતી બાપિ પત્ની

કૃદિલા - નાગવિનાની માતા. સૌભાવ્યવતી ન્વાર્થી સ્ત્રી.

દેવદિલી - માતૃવદેવતી ન્તરી અને સીરનતીની માતા.

(દમ્ભાગીઆ સમમનાઓ, સિપાઈઓ, લેનિઓ, વિગેરે, વિગેરે.)

અથવા મેસાના પ્રદેશમાં નિગોડ, કેવરાઇ. પાદાડી મુલક વગેરે.

મંગલાચરણ.

મુગ્ધધાર અને બાળાઓ.—

ગાયન ૧ છંદ

દાસ્ય નન્દન, બાલ્ય બાળન
વિપતિ વિગોચન, મુખશાન્તિ વર્ધન,
જય કમલાનન, કમળા છયન.— ૮૪૮
અનંગમરુ સુવચનર ગુલામી,
ધટ ધટ બાપક અન્તર્ધામી,
રિષાધીગ રિદગપતિ ગામી,
વદ પ્રેમા અંગે સીંગનામી,
જય કાળાધન, દત્ત મુખ અવગન.— ૮૪૯
સમુદ્ગમ્ય ગણર કુલ દર્શન,
મદાવીર દમ્ભીર મુખ કીર્તન,
હીરો રાજુ થદિ રાજ્ય ભોગ્યન,
પ્રેમે રેર દરને રમ જિજ્ઞાસન,
જય ત્રિપુ પુનઃજન, અમુક નિમજન.— ૮૫૦

॥ ॐ श्री लक्ष्मी देवी विजयंता ॥

કડવા હિતેચ્છુ.

THE KADVA HITTECHHU.

પુસ્તક ૫ મું. { અક્ટોબર સને ૧૯૧૪. } અંક ૧૦ ગે.

હિતેચ્છુ નરવર હિંદના હિતેચ્છુ કરવા કામ,
હિતેચ્છુ થડ આગલ વધી શોષો સરસ રૂપાચુ.

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧-૪-૦ ટપાલ ખર્ચ સાથે.
વ્યવસ્થાપક, હીન્દુસ્તાન પ્રસંતદાસ.

આ પત્ર અમનવાદ રીતીના નં. ૪૬૩ ધર્મ વિજય
અપખાનામાં સીમનલાલ કીસલાલે છાપી તેજ દેશભેષી
સીમનવાલ કીસલાલે પ્રકટ કર્યું.

૨૭ સખી—સતીપતિની પત્ની નહા માટે સત્પત્નીને ત્યાંના
બાથના માટે, તેની નજારે રાજપુત સૈન્ય કામાન્ધ નિમદ્વગમ બાદ
નાદ માટે મોં નરનો દારૂ મક્ક કરો, તેના બનીમ પાપોનું પ્ર
પ્રાયશ્ચિત્ત આપમે

વગુમતી—ત્યાંના માન બળતા હૃદયને નાનિ મળે

(૧૭મીર અજયસિંહ અને સનજનસિંહ પ્રવેશ કરે છે)

હુમ્મી—માતાજી ! ચિત્તાચી કાલ અજયસિંહ પધાર્યા છે, અને
માથે અજયસિંહ પગ આપ્યા છે

વગુમતી—પધાર દેવ હુ અમારી નાનડી પર્ણકુળને પાવન
ના મદા અજયસિંહ નને નર મારી આપ્ય દરે છે

અજયસિંહ—પરમ પૂજ્ય માતા અમાન સામી ! ત્રિશરિત
સર્જનિત પામનાર ચિતોહના રાજપુતોમાથી રાણાવગની નદામાટે છવના
નવાની મળ પામનાર હમાર અજયસિંહના પ્રજામ સ્વીકારો

સનજનસિંહ—માતાજી ! તમાન ચતુરમનમા આ નાનજનસિંહ
ચિત નમાર છે

વગુમતી—અજયસિંહ આપના વચનોથી વેમ પડે છે નજર
? તો મહારાણા રક્ષમણસિંહ, નકાદ બીમસિંહ, પરિતી દેરી અને માતા
નાના દાર અને આલાન્યના માન હમાર અજયસિંહનું શુ થયું ?

અજયસિંહ—દેરી વગુમતી ! શુ નર ? મેતા હૃદય મેં કે નાથ
તમે છે દુકામ

અનંગ વૃત્ત.

દુઆધિપત્રી જેને રજપુત મુલશે, લાવ સાથે લએ,

મેવાનધિપત્રિને વીર ઉમિર જુખી, ન્યમમા નર કે

“ જો માગો દોર માગે, લન્ત પદલીના ચિત્ત હું નિરામ,

જો દોમો સુલકને નૃપતિ કવતજા બાર પુત્રોજ આસ ”

અપતી—પછી શુ થયું ?

અજયસિંહ—બીજી શુ ? મહારાણાના અત્યાચરથી ટાળ કમ
૧૨ માના અપૂર્વ મુગ્ધ પ્રમતો નાલ મને ન મેયો, નિત્ય ચયો
નાજસતી રક્ષ માટે અજયસિંહ માથે દેવરાજ આ સે

તત્ સત્ પરમાત્મને નમઃ ॥

કડવા હિતેચ્છુ.

દોહરો.

હિતેચ્છુ નરવર હિંદના, હિતેચ્છુ કરવા કામ,
હિતેચ્છુ થઈ આગલ વચી, શોધો સરસ ફલાગ.

પુસ્તક ૫ મું. { આકાશોત્તર સન ૧૯૧૪ } અંક ૧૦ મા.

અમારો મંત્ર.

પ્રભુ અતે સત્ય.

અનુસરવા યોગ્ય સિદ્ધાંતો.

પોતાના વિચારથી જુદા પડે તેટલા અધાએ મુરખ છે એમ ધારણું
નહી. કદાચ પોતા કરતાં બીજા બ્યાબાબી મણુહોય એ જાનવા વેગ છે.
માટે સર્વને વિચાર પૂર્વક સાંભળવા, વિચાર કરવો અને પછી નિશ્ચય કરવો.

બીજા મનુષ્યને 'વાચીક' બોધ આપવા કરતાં પોતાની પ્રત્યક્ષ કૃતિથી
બોધ આપવો ઉત્તમ છે. વાચીક બોધથી ઉઠતી કૃતિ કરવામાં મહા પાપ છે.

દમગુ મુશાનિની ॥ વિદ્યાબ્યાસ ચાને છે તે અત નેને ગૃહઆશ્રમની
કુમરીમા જા રી મો અનુચિત રાએ છે

કુટિલા— ૧૧ મ્મ ક્ય ગેઝ ન્યાત આગળ વિધા રાની
મગા આ ૩ અન્નાળા ગ લયને નારા હ રમા રાને જે તેરી આપને
૧૨ રીયુ તો રાપગી મુ મેગાઓ માલિમા ખરી રશે આપ ૧
૨ (ખાતિ) તા ગ ૧ જે ન્યાસે

મુલાલિની— (જ્વાલ) આજે નાગી ૫ આટલા જુસ્મથી
સિતાની સાવે જા માદ રમ્મ રૂ ૩ ? અત જરા મુપયય નતાદને
ગ લ ૫ તા ખરી મુગામ મતાદ માલવ ૩)

કુટિલા— ૧૫ મુપ રૂ ૧૩ ? અમ જરામ આપતા રી ? હમગ
૧ ૧ મુશાનિની ૧ ખૂનીઓ તો શી હરહત છે ભોળા મિચારા ૨૪
૧ ૧ ૧૩ રમ્મ દીગમ વસામ મી બ ત છે ?

મુલાલિની (જગત) વાહ મુશાનિનીને પરજુનીએ તો ૧
હ મ્મ ૬ ન્યકાન્ય ૩ ન દીગમ વસામા શી મરમ્મ ૬ ? શ મારી
માયા માના ૨૨ ૧ વુવ જેસા અરૂપચદ નાધે મન પરજુની દેવાની ખરી
૨ ૩ નારા રામા હનાહન ૩ ૨ સામે મપન આદરે છે વહમ્મા
૫ ૧ ત રા ૨ ખાતા ગ ૧ ૨૨૭ ! નિશય ધા મુજાતા મનાં માનર
૧ ન ખગી ૧ હો ખી યદગ નહો સહનવીન રવો ૧ આધી પમુ
૧ રા ન્યાન ૨ દુતા ત અલગના મજમુન ચાઓ

માભાચચદ—વિધા ૧ તારૂ મ્મુ અદારશ મ ય છે ખમુ આટલા
લા ૧ મ્માગી ૧ ૫ તો મો ૧ હા ૧ વાતને આગળ રીએ

કુટિલા— ૧૫ ૧૬ મ્મ છે રવરૂપવ ની વીરજ ભુ પુરી યદ ૧
૧ ૧૧ ઉ ૧૨ નવીરા ૬ ૧૨ કપીઆ ગ યા મધ જેવા નહતા નાન્યા
૧ માદ ૧ લનમાસાદનો આપણે પુરેપુરા લાલ રીધો છે તેરી વિધ ૫
૫ ૧ ૧ ૧ મુશાનિની ૧ પરજુની જે એજ માગ સીધા છે

મુલાલિની— (જગત) હા હરિ આ અભાગી ઠાવા ૧ મિત
૧ ૫ નાન્યા ૧ ૧ દમ ૧ ૧ ૧ રી ધગી લીધી ૬ ખાતાના ત્યાર્વ ખાત
૬ હ તી મનીતિ મ્મ ૧ ૧ ૧ મોશી બાગ, તને પાગી પોપી મોગી કરનાર
મામાપજ તને ફુદી નાખવા કહે ૧૨ ૧ તારા હા માસના પેસા ઉપ

દોહરો.

તો તેપર તન મન દઈ અંતે કરશે સર્વ,
એ બાળત મુજ અંતર આવી રહે છે ગર્વ.

લા. દેવસી દુદાસાહ. મુ. ઇંદા.

વિશ્વ ચમત્કાર—અંતરિક્ષ ચમત્કાર.

(લેખક:—એક B. A.)

(ગતિકથી અનુસંધાન.)

મૂર્ચનો ઉદય અને અસ્ત આપણા જોવામાં નીત્ય આવે છે. આકાશના બીજા ચમત્કાર કરતાં સૂર્યના અસ્ત ઉદય તરફ મનુષ્યોએ પહેલો વીચાર કરેલો લાગે છે. સવારમાં સૂર્ય પૂર્વ દીશાએ ઉદય પામ્ય છે, અને પશ્ચિમ દીશાએ અસ્ત પામ્ય છે. અને વળી બીજા દીવસે પાછો પૂર્વ ઉદય પામ્ય છે. અને મંધ્યા કાળ સુધીમાં આકાશમાં જમણું કરીને વળી પશ્ચિમે અસ્ત પામે છે. આવી રીતે દરરોજ જોવામાં આવે છે. દરરોજ ઉગનારો સૂર્ય અને આથમનારો સૂર્ય જૂદા જૂદા છે, એમ પહેલાંતો લાગ્યું હતું. આજ આપણને ચોક્કસ માત્રમ છે કે દરરોજ ઉગનારો અને આથમનારો સૂર્ય એકજ છે. પૃથ્વી સપાટ છે અને તેની આગ્રપાસ વિસ્તર્યું અરણ્ય અથવા મોટા મોટા પર્વત અને મહા સાગર હોય એવી કલ્પના જેની દલીલો તેને તો એમ લાગે કે દરરોજ ઉગનાર સૂર્ય અને આથમનાર સૂર્ય જૂદા જૂદા છે. પ્રાચીન કાળના લોકોને એવું લાગ્યું હતું કે જે દૈદિપ્તમાન સૂર્ય એક વખત પશ્ચિમે આથમે છે તે લોપ થઈ જાય છે. અને બીજો દીવસે પહેલાની સરખો દૈદિપ્તમાન બીજો સૂર્ય આપણને પ્રકાશ અને ઉજ્જ્વળતા આપવા આવે છે. પછી રોજ રોજ નવીન સૂર્ય ઉગે છે, એ કલ્પના અસંભવ નથી એમ લાગવાથી એમ સમત્તપાકિ દરરોજ ઉગનાર સૂર્ય અને આથમનાર સૂર્ય એકજ છે. પરંતુ તે જે વખતે અસ્તમાન સમયે પશ્ચિમે મહાસાગરમાં ડુબે છે, તે વખતે તેને વિશ્વકર્મા વદાણમાં બેસાડીને ઉત્તર મહાસાગરમાંથી પૂર્વમાં લઈ જાય છે. કેટલાક લોકોની એવી કલ્પના હતી કે પશ્ચિમે અસ્ત પામ્યા પછી તેજ સૂર્ય ઉત્તર દિશામાંથી પર્વતની ઓછાં જાણુએ બીજા દીવસે

(તેપર્યમા કોઈ જારણા જખડાં છે.)

સૌભાગ્યચંદ—કોણ છે ? જારણા ઉઘાડું છે, અંદર આંખા.

(મયાગંકર અને સ્વરૂપચંદ પ્રવેશ કરે છે.)

મયાગંકર—સૌભાગ્યચંદ, અત્યાર સુધી સ્વરૂપચંદ એક નિસાને મળી નથી છે અને તરે તેમને આગ્રામાં ને આશામાં રમાડ્યા છે પણ દવ નિનય ના કન મૃગાવિનીના વસ્ત્ર ત્વચી કરો.

સૌભાગ્યચંદ—મારી વહાલી કન્યા મૃગાવિનીની ત્વરૂપચંદ માં પે નસ કન્યા મન્દ નથી, તેની મન્દા વિરહ નાલુક જાળ ઉપર જગાડા-જવા મારી પણ મન્દ નથી

સ્વરૂપચંદ—સહ, સેવા, તમેને જૂજ કરી વિચારુને છેતવાની બનતી યુક્તિ નાપરી યાદ મળે છે હું હવે તમ વખત ભવમનસાધમાં ટોળા નહી, પેસાનુ પાણી કરી પાગની યુક્તિમાં મુકાઈશ નહીં, જગ વિચાર કન પોતાને હાથેજ પાપમાથીનુ પગથીનુ ના ચણો.

સૌભાગ્યચંદ—જમ, દૂપ રો મે પૂજત વિચાર કરીનેજ કાં માનુ કદી કાંકુ છે તમારી ખાત્રી વમજીયા હું જીતો નથી, માંગે હું જય કેન્દ્યાનુ કોઈ કાંકુ નતો નથી.

સ્વરૂપચંદ—જમ છે, ગમ છે, વિચાર કરી નાંકુ જાયનાગ કનના માં રાગ નવાન કરે, જાતી કહાડી વિચારવરાત કનના આ નામરને હવે ન્યાનિય વચ્ચે સિવાય જુદો નથી, જોગ ના, મેડાવા સ્વરૂપચંદનો મળાટા ન્યાતિની મતા આગળ તુ પામન પ્રાપ્તી કચરા-વરસ, જાપાના કપીયા ખાદ્ય અજાત હેનન હેનન પામ

સૌભાગ્યચંદ—જા, જા, હસામી લેવાન, હું આ તાનાથી જને તે કરી લે. મત્વધર્મ ઉપર અડગ નિદા રાખનાર મને નિર્ભય છે, મદા મારને મતે વહન કરવારનો હંમદ વિજય છે.

એકમ માફ થર છેડી ચાલો જા, નહીં તો અપમાન તમે કાન પડી પડી કાંકી કહાડીય,

મયાગંકર—સૌભાગ્યચંદ, તમે જુવ કમે છે, અનીતિ નાચના દા.

સ્વરૂપચંદ—માફ અપમાન, વક્ષાધિપતિનુ અપમાન, કંઈ કે

વરાહ મિહિર નામના પ્રાચીન આર્ય જોશીએ એવું લખ્યું છે કે:-
 “સોખંડના ગોળાને જેમ ચોતરફથી લોહચુબ્બકનું સમતોલ સરંખું આકર્ષણ હોવાથી જેમ ગોળો ખરાબર મધ્યમાં રહે છે તે પ્રમાણે પૃથ્વીનો ગોળો આકાશમાં નિરાધાર રહેલો છે.”

આપણા અર્વાચીન કાળના જ્યોતિષ શાસ્ત્રનું જ્ઞાન પણ એમ સાબીત કરે છે કે સૂર્ય અને ચંદ્રમાળાના ખીખ જરૂર પડાર્થનું પૃથ્વી ઉપર સદાય સર્વ ખાલુથી સરંખું સમતોલ આકર્ષણ હોવાથીજ આ મૂળોળ અંતરીક્ષમાં નિરાધાર રહેલી છે. આ શોધ પ્રાચીન શોધમાંની ઘણી મહત્વની શોધ છે. આ શોધ જ્યોતિષ શાસ્ત્રના જ્ઞાનનું પહેલું પગથીયું છે, એમ સર્વ વિદ્વાન શોક સંમત છે.

એક વર્ગ સૂધી સૂર્યના ઉદયસ્થાન તરફ વક્ષ પૂર્વકે અવલોકન કરવાથી એમ માલમ પડશે કે કેટલાક દીવસ સૂર્ય ખરાબર પૂર્વ દોરાએ ન ઉગતાં પૂર્વ અને અમી કાલુની વચ્ચેમાં ઉગતો જશે, અને કેટલાક દીવસ સૂર્ય પૂર્વ અને ઇશાન કાલુની વચ્ચેમાં ઉગતો જશે. સૂર્યની આ વાર્ષિક ગતિ પ્રમાણે ઋતુમાં ફેરફાર વાય છે તે ખાત પ્રાચીન સૈદ્ધાંતે ઘણા કાળથી માલમ પડી હતી.

સંત્ર દેખાનારા તારાપુંજ દર ઋતુ મધ્યે જૂદા જૂદા નેવામાં આવે છે. મૃગ નક્ષત્ર નામનું તારાપુંજ (હીરણ્મી) શીયાળામાં આખી રાત આકાશમાં દેખાય છે. પરંતુ તે ઉનાળામાં આખી રાત દેખાતુ નથી. શીયાળામાં જે નેજાન રાત્રે દેખાતુ ન હતુ તેવું બીજુ નક્ષત્ર મૃગ નક્ષત્રની જગ્યાએ ઉનાળામાં આખી રાત દેખાય છે. આ પ્રમાણે જૂદી જૂદી ઋતુએ જૂદાં જૂદાં તારાપુંજ આકાશમાં દેખાય છે તે ઉપરથી ઋતુ અને તારાપુંજને કોઈ સંબંધ છે, એમ સમજીને એવી સંબંધીતો વખત આકાશ માંદેના નક્ષત્રોના સ્થાનો જોઈને પ્રાચીન લોકોએ કરાવ્યો હતો. તારાપુંજ અને તારા અને તેની વચ્ચેનું અંતર જલ્દાતુ નથી એમ લાગે છે. પરંતુ દર ઋતુએ જૂદા જૂદા તારાપુંજ અને તારાઓ દેખાય છે તે ઉપર વિચાર કરતાં પ્રાચીન બાળકને એમ લાગ્યું હતું કે, સૂર્યને

શ્વેત્ર મહાભૂતમયસ્તારાગણ પઞ્જરે મહીગોલઃ

સ્વેડ્ય સ્કાન્તાન્તઃસ્વો છોડ્ ઈવાસ્થિતો વૃતઃ

પંચ સિદ્ધાન્તિકા. અ. ૧૩

તેના વિષય પશુ રૂઝના આગર કે તેનો મીઠા નહિ પણ નિઃશી
 ચીજો જેમને તેમને મનમાં મન્યા છે જે માટે પ્રમાણનો ઉપયોગ
 થયો, તેથી પતક અને ધનનગીની મતમરી આ પણ પ્રશ્નો એવી
 ગમને આગા પડે કે “યુદ્ધથી જાણે પગ રીત સ્થિતિ” તાગા
 નમના ની જા સપનાની જગર આમીન સ્વાને રીઝ નીન આપી કે
 તા માગી નીપજી ન ન નિઃશી છે તેજ તેની લેા પ્રિયતા આમીન પ્રે /

નડીયાદ દિદુ અનાથાશ્રમની ચીત્રાવળી-એ ન ન અમન
 ના હો જે માટે આશ્રમના મુખી-ન્ટે-ન્ટનો અમે આભાર માનીયે ત્રી
 તમા હુ ન નીના આપે છે જેથી આશ્રમની સ્થિતિનો આગ પચાક
 માન કે આ આશ્રમમા મોગી ઉમના માળખોને આરામ મને છે એટલુજ
 નહીં તજ ના તા તા યાઓન પત રાખી પાળી પોથી સ્વાસ્થ મનાવનામા
 આગર ના ના મલવાદહેને ધન્યવાદ છે જે કે હું પશુ હાન પ્રવા આ
 રાત ના પ્રવાને અમામ સાર્થક અને રિતતી પ્રીતે છીયે.

જે પ્રેમ, સ્વચ્છ મૃદુલ્યોના મરનામા નથી મો નજે તેને નડીયાદ
 દિદુ અનાથાશ્રમની ચીત્રાવળી મક્ત મોમ્તી આપનામા આગે

તમા મુખી-ન્ટે-ન્ટ દિદુ અનાથઆશ્રમ નડીયા

આવતા વર્ષમાં આપવાની ભેટ.

“શ્રીકૃષ્ણની રામકૃષ્ણનુ આધ્યાત્મિક સ્વરૂપ” એ નામનું
 હુ તમે જે આપનાનો પ્રબંધ બીધો છે જો તે એટલે શું? જોપી એટલે
 શું? જોકુળ એટલે શું? જોપાત્ર એટલે શું? શ્રીકૃષ્ણે માખણ આપુ
 એના અર્થ શું? શ્રીકૃષ્ણે જોપીઓ સાથેજ મેટા કેમ પ્રી? જોપો સાથે
 કેમ નહીં? શ્રીકૃષ્ણ મેટા અના એનો અર્થ શું? જોપપૂત એટલે શું?
 એ અર્થપર આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિથી સારી રીત વિવરણ નહીં કે

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને ગુનીતિનુ આચરણ શું? હશે એ મહાનુ નિવારણ
 આ કલ્પના વાચનથી થાય છે

આ દિલેચ્છુના ૧૫ અને ૧૯૧૫-વાનુ-નવાજમ અમને મળશે

આકાશમાં ધ્યાનપૂર્વક જોવું, તે એવી રીતે કે ચંદ્રની નજીકના એ તારા ધ્યાનમાં રાખવા, જેમાંના એકની પૂર્વ દીશાએ અને પશ્ચિમ દીશાએ ચંદ્ર હોય, પછી ચાર પાંચ કલાક રહીને પાછું આકાશમાં જોશો તો એવું જોવામાં આવશે કે પૂર્વ તરફના તારા અને ચંદ્ર વચ્ચેનું અંતર કમી થશે અને પશ્ચિમ તરફના તારા અને ચંદ્ર વચ્ચેનું અંતર વધારે થતું દેખાશે. આ ઉપરથી એમ સિદ્ધ થાય છે કે ચંદ્રને પશ્ચિમથી પૂર્વમાં જવાની ગતિ છે.

ચંદ્રનો એક ફેરો પુરો થવાને કેટલી વાર લાગે છે તે વાત પૂર્વના લોકોને ખરાબર માલુમ હતી. ચંદ્રને પોતાનો પ્રકાશ નથી તે સૂર્યના પ્રકાશથી પ્રકાશ પામે છે. તેથી સૂર્યના પ્રકાશથી ચંદ્રની જેટલી કમી અથવા વધારે પ્રકાશીત બાબુ પૃથ્વી તરફ હોય છે, તેટલોજ ચંદ્રનો પ્રકાશીત ભાગ પૃથ્વી ઉપરના લોકોના જોવામાં આવે છે. તે ઉપરથી ચંદ્રને કળા (ક્ષય, વૃદ્ધિ) છે એમ પ્રાચીન લોકોએ ઇતિહાસ કાળ પૂર્વે જોધી કાઢ્યું હતું.

ઉપર જે જે વાતો કહેવામાં આવી છે તેટલીજ વાતો પ્રાચીન લોકોએ ઇતિહાસ કાળપૂર્વે જોધી હતી નહીં પણ જ્યોત્ષ્ણ ધર્મ અગત્યના જોધ પ્રાચીન જોશીઓએ કર્યા હતા. ચંદ્ર મહાજનો ચમત્કાર અને તેનાથી વધારે વિલક્ષણ અને આશ્ચર્યકારક સૂર્ય મહાજનો ચમત્કાર અને તે વીશેના ખરા કારણ પ્રમાણ સહીત જોધી કાઢ્યા હતા. તેવી રીતે પાંચ ફરનારા તારા અથવા ગ્રહ તેની જોધ પણ પ્રાચીન જોશીઓએ કરી હતી. **બુધ, શુક્ર, મંગલ, ગુરુ, અને શની** આ પાંચ ગ્રહની મતી વિશે પ્રાચીન લોકોને સારી માહિતી હતી. તેટલુંજ નહીં પણ તે પાંચગ્રહને પરસ્પર શા મંબંધ છે તેપણ જાણતા હતા. કેમકે સૂર્ય, ચંદ્ર, અને ગ્રહની ગતિ ઉપર પૃથ્વીપરના લોકોનો નવીન ક્રમ અવલંબી રહેલો છે. એમ તે લોકો માનતા હતા.

મામીકમા સ્થાન આપીશ વખણનો તમાગ અભ્યાસ તમે વધારો
તું અમે દરેકીય છીએ

ના શ્રીહરીનો સેવક-ઉદ્યોગ અને પુરુષાર્થ તથા તા નીતિવાન વન
।ગીતાસ-દનામી પ્રશ્નો, હવ પડી લંવામે

અંક ગામડીયો કહાયો ક્રમે છે કે તમારા કદરવા દિતે-લુના
મા નામ પુખ્તુનો વરસેડો ચડ્યો, તેમાં વરગળા દંત્રેશ નીત
।નુ ભણે છે એ જાણી માન પરમા જ્ઞાનમયી ગતી છે માગ
જાવના પશુ જ્યેષ્ઠ શ્રીનુ ધો-ણ ભણે છે તેની મા કદ છે કે છોકાને
ના મોનાવા તેની વા તેડની છે હું તેને જલ મા સમગતુ પ્ર પગ
માનતી નથી તમારી અમાર્ગમા સાલમેલુ ત્યારનો મેનો નિશ્ચય કર્યો
હતો કે છોકના મેટ્રીકમા પાસ થશે ન્યા મુધી તેને સમાર મહાવંત
નથી મન તા મુજરણ થાય છે સ કસ્તુ તે મુજનુ નથી. કામ નેતો
મનાવના /

ઉમા વખન હવ પડી જવાય આપના વન નીત

વિનતી.

મા કદની નકલ અમે કેટલાક અનુજનોને નમુના તરીકે મોકલી
/ અમને આગા છે કે તે તેમને પનદ આપમે અને મામીકના યગ
યને પ ન આવ તે માસીક પાછુ મોકલી આપવુ અગર એક કાર્ડમા
મગ આપના નહીતો તેમના મુગારક નામ પરાકના પત્રકમા રખીશ

કેટલાક સજ્જનો કાલેજનુ જવાય આપના નથી અને માસીક
નીકાય મય છે સવાજમ માટ ઉચરાણી કરીમે નીચે તેના કાર્ડ જવાય
આપના નથી અને વિ પિ કરવાની ખગર આપી વિ પિ કરીને છી
ને પાછુ વાળો અમને નાહક નુકસાન કંઈ છે, એવ નહા કરવા
અમે વિનતી કરીમે નીચે

અમને એવા ખજ સજ્જનોનો અનુભવ થયો છે કે મામીકને અગ
દનામતા પુનતમે વિ પિ થી મોકલી સવાજમ સમુજ કરવાની આના
આપીને વિ પિ નો અન્વિદાન કંઈ છે, એ સજ્જનતા કેવી

સવાજમ આપવાને આલકા જનોને ફક્ત ટપાન ખચ વધને મામીક
આપીમે છીમે તે માટે અમને અગ આપી વેલમે

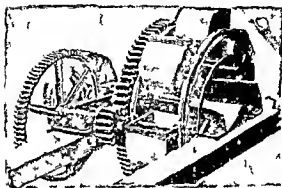
માના પટેલે કરજ કરીને પણ કરજ તો કરી લીધાં. પણ દેવાનું દુઃખ ખડુંજ સાક્ષતું હતું. તેથી તેમની તખ્તીયત લગતી, બેગ નેગે તેમની ગધરીને પ્લેગ લાગુ પડ્યો. દેવ શરણ થઈ. માના પટેલે બપુનું કે દીકરા-દાના પટેલને શીર આટલું દેવું મુકતું પડે છે તો તે મારી અને મારી ગધરી પાછળ કરજ કરશે નહીં. તેને દાઈ ઉધાર પૈસા આપીજ નહીં. એ વિચારમાં તેમનો માણુ ગજે આગ્યો. માના પટેલ દુનીયાના આધેસ હતા. એક ઉપાય ટાંધી.

માના પટેલે પોતાના દીકરા દાના પટેલને પધારી પાસે બોલાવ્યો. સાથે ગવરીસંકર ગોરને પણ બોલાવ્યા. ગાપ, દીકરા આગળ રોઈ પણ ગવરી ગોરને પણ આંધુ આવ્યાં. દીકરા! હવે હું જીવવાનો નથી. મારી છેલ્લી ધડીયો બચ છે. તારાથી હવે હું છાતું ક્યાં સુધી રાખીશ? આપણા વડીલોની આજ્ઞા મેં પાળા અને મને આજ્ઞા છે કે તું પણ પાળીશ. ગવરી ગોર તો આપણા ધરના છે. મુખ દુઃખમાં એ આપણને દીકાસો આપે છે. એટલે એમનાથી કાંઈ છાતું નથી. તારે માથે હું કરજ મુકતો જઈ છું પણ તારે કાંઈ શીકર રાખી નહીં. આપણી પાસે અઢળક ધન છે. પણ વડીલોનાં વચનને માન આપી તે ધન મારાથી વપરાયું નહીં, તેમ તેને ઉપયોગમાં પણ લેવાયું નહીં. તું પણ છેવટની ધડી સુધી તેને વાપરીશ નહીં. એ કદાચ ધણીજ જરૂર પડે તોજ તે વાપરવાનું છે. નિર્વાહને માટે તથા જીંદગીના ખીજન ખરચ માટે તો કમાઈનેજ વાપરવું. મેં પણ તેમજ કીધું. તું પણ તેમજ કરીશ એવી મને આજ્ઞા છે. કમાવાને તું શક્તિમાન છે. પતથરને પાટુ મારી પૈસા કમાવાની તારામાં શક્તિ છે એમ હું બાહ્યું. મને તારો ભરૂંસો છે. ને તારી મા કાલેજ મરી ગઈ છે. તેમહું પણ આજકાલ જરૂર મરીશ. માટે અમારા બેઠનાં કરજ તારે કરવાં એવી મારી છેવટની હાંસી છે. આપણી આખર બાળવડીજ નેત્રે. આપણે નાર કોઈ નથી કે પેલા સુધારાવાળા જેવા બીજારી નથી. આપણે ચેર આવેલું કરજ સ્વીકાર્ય? દેવું છે પણ તેવું નેત્રેતામાં અદા કરી ચકીશ. બે ગ્યરમા કરવાનાં છે તે પણ તું કરીશજ. અને તેમ કરતાં તને જરૂર પડે તો મારી તને પરવાનગી છે કે આપણું વડીલોપાજીત ધન તું વાપરજે. પણ અમારાં બેનાં ગ્યરમાં તો જરૂર કરજેજ. નહીંતો હું અવગતીમાં થઈશ. ગવરીસંકર ગોર! કહો! કેમ બોલતા નથી? એમ કરી ગવરીસંકરને હામાં હા મેળવવાની હાસરત કરી. ગોરે કહ્યું. તમે કહો છો તે બધું યથાર્થ છે. દાનો ક્યાં અજીસમલુ છે કે તેને સમજાવવો પડે? એતો સપુલ છે. તમારા ઘરમાં દીવો છે. આપનો બોલ કદી ઉચામે એવો નથી. એમ કરીને દાનીયાને પાણી ચલાવ્યું. માના

ફરેક ડેકાણે એન'ટો જોઈએ છે.

ખેતી માટે

ગમે તેટલી ઉત્પાદ્યેથી કુવાનું સાહેલા-
ઈથી પાણી ખેંચનાર.

એઈલ એન્જીનથી અથવા બગદથી ચાલતા નોળીયા પ
ડ ને થોડા જોરે ઘણુંજ પાણી આપે છે. ખાર વસે
છોકરો પણ ચલાવો શકે છે સુગત જીલ્લામાં અને આખા હીન્
તાનમાં મેકટો વેચાયા છે

જીલ્લા સુધી ભાગતા કે બગડતા નથી બગદથી ચાલતા
કા રૂ ૧૭૫ થી ૮૫૦

લોખંડના કોમ કીમત રૂ ૮૫૦ કદી કાટ ચડતો
નથી નમુનો જુઓ.

રાજીવ ખુવાસા માટે મળેા યા લખો—

અખાલાલ એમ. પ્રોડની (ઇન્જીનીયરીંગ) કંપની

૨૨ તાતનાઓ નિ એન્જી એ સ્પે સીઓ જીનો રાજીવ
વેચનાર તથા દુસ્ત અને પ્રીટ કી આપનાર

કે રીયાપુર, નાની સાલેપરી.

અમદાવાદ અને વલસાડ.

દાનાપટેલને ઘેર બે વારમાં એકલાં ઘ્યાં. મા અને બાપનું, તે કાંઈ કર્યાવિના ચાલે ? લાગણ્યગત, બહે દીવસને આંતરે. બે ત્રણ દીવસ ગયા. શવાશેક દાનાપટેલને ઘેર આવ્યા. પુછ્યું. “કેમ ? દાનાપટેલ ? શું વિચાર છે ? રૂપીયા બેઠકે તો લેઈ જાએ. માનાપટેલ તો અમારા બાપને ટેકાણે જોવા હતા. તેમનું કારજ કર્યાવિના ચાલે ? રૂપીયા વાસ્તે ગભરાયો નહીં. મારા ધરમાં છે તે બધું તમારું છે.”

શવાશેકને જતા બેઠકે ચોરે ચાર પાંચ પટેલીયા હંકા મગગવતા હતા તેપણ પાછળથી હડિને દાનાપટેલને ત્યાં આવ્યા હતા. ધનાપટેલે ધબ દેધને ધરંમની વાત ખ્યાનમાં લીધી. “ભા ! દાના ! શવાશેક કીક કહે છે. માનાભાઈનું કારજ કર્યાવિના ચાલે નહીં. શું લઈ ગયા છે ? એતો ધરંમ છે ? ધરંમ ! રહજ્યા લા !! શાસતરમાં ધરંમું છે કે બારમું ના થાય તો અંબગતીયો થાય છે. ઇમ કાંઈ કર્યાવિના ચાલે ? ભા, હું મ્યાં નાનો અને અણસંભળુ છું કે સમજાવો પડે ? મ્યમ વસ્તાપટેલ બોલતા નથી ?” વસ્તાપટેલના મોંમાં નેહ હતી તે કહાડીને બોલ્યા “હા, ભા, ખરી વાત કહેાછો, દાડો કર્યાવિના તો નાજ ચાલે ? પેણ દાનો મ્યાં ના કહે છે ? અને શવાશેક રૂપીયા આપવા તૈયાર છે.” બીજા પણ પારીદારોએ ટાલુકા પુર્યો અને બે દીવસ ગામ જમાડવું અને સગાં વહાલોને તેડવાં બે નકી થયું. દાનાપટેલના મનમાં દાદક હતી, દરલો મજાનો હતો. શવા શેકે બેઠકતા રૂપીયા આપ્યા. ખાતુ પડાચીને. દાનાપટેલની મા અને બાપનાં કારજ રજેયજે પાર પડ્યાં. લેકાએ વાહ વાહ કરી. સૌ સૌને ઘેર વેરાઈ ગયું. શવાશેક ખરચતો આંકડો તૈયાર કર્યો, તે દેહત બે હળરનોજ હતો. દાનાપટેલને તો હજારો રૂપીયાની આશા હતી તેથી બે હળરની રકમ ભારે જણાયું નહીં.

દાનાના મનમાં ગડલાંગ ચમાં કરે, દરલો કહાડવો છે તેમાં ગવરી-શકર ગોરનું શું કામ છે ? મારા બાપનું છે ને મારે લેવું છે, તેમાં ગોરનું શું કામ ? એમાં ક્યાં શાજ લણવું છે ? આમ વિચાર કરી એક દીન રાત્રેજ કાદાગો લેધને બોલ્યા માણું, એક રાતમાં પુર થયું નહીં બીજી રાત્રે કામ ચાલુ રાખીને જણીયાર બોલી નાંખ્યું. પત્નરની નિચે તેને પથરાપણ મળ્યા નહીં. બોલવાની વાત પટપાણીયે કુવા ઉપર પાણી-આરીઓને કહેલી તેથી ગામમાં એ પે થઈ ગઈ. દાનો પંડેશ તો ઉલ્લાસ ગઈ ગયા, પણ બહાર કાંઈ કરી શકાય નહીં. પાણીયો મળે તો મહા

પદ ૨ જું.

૧. અહો સદાગિય આપે સદાશિવ બળી તમારી દેવ-એ ગગ)
 ને કહેતા કંપારી રૂટે, સુણતાં આંધુ આવે;
 અન્ધ નય થઈ શ્રોતા વક્તા, એવિ દયા ઉપગતવે. ૧
- અરે અરે ઉગાર સાથ સૌ, કહે તોજાની તાળી
 કૃપિકાર ફરી કૃષ્ટિ તે, બ્રમાં જોણે ભાળી. ૨
- અર્ગ નકના બે રસ્તા છે, પાપ પુણ્યને લેણે;
 જીવતા નકજ કૃપિકારને, દુનિયાં સર્વે દેખે. ૩
- અંગાન્ય આપવાની ઉપમાયો, અનેક આપે એને:
 નહીં મડવાયો કે ખેડી, તિરસ્કાર દે તેને. ૪
- ગરજ સમે મોનાના ઝાડે, કહિને સૌ બોલાવે,
 આસન પણ એને નય આપે, ને આગળિયે આવે ૫
- મગે છે ને બળદતણાં પૂજ, એ એમાં શું જાણે '
 એમ કહી સમજાવ્યું ધર સહ, પોતાનેજ પિછાણે. ૬
- મન ગમતી મસ્કરીયો માડે, જાણે નાટક આલું;
 ચાળા ચેજા દરે ચતુર થઈ, ને રિત જેને કાબુ ૭
- અગા પુત્ર છે ક્ષિતિ પતિના, એમ વધારિ વખાણે;
 પૂછે નહિ પવવાર પછી ને, વમો કિયે કેકાણે. ૮
- કૃપિકાર દેખે તો જાણે, ગોળનું આવ્યું ગાડું;
 નિધણિયાતુ જાણી જાણે, ક્યાંથી ખાવા માંડું. ૯
- કૃપિકાર કહેવાણે તે તો, જાણે ચોર પ્રભૂનો;
 એ કુળમા અવતાર ધર્યો તે ગુનો ન ન્દાનો સુનો. ૧૦
- આતો દુખ ઉપરનું કીધું, જીજુ તો છે બાપી;
 તાહ તાહ શ્રોતા ઉચરગે, શુણતાં જારો થાપી. ૧૧
- જાણે જીવ વિનાનો નિર્જીવ, છે કૃપિકાર બિચારો;
 અરે અન્ધ એનાં મેકલો, ક્યાંઈ ન દીમે આરો. ૧૨
- ઉમાદત અનુભવથી કહે છે, નજરે નિર્ખો સત્ય;
 સહન કરે કૃપિકાર બિચારો, જેને થાયે કૃત્ય. ૧૩

સાચી

સૌથી ઉત્તમ ખેતિ છે, છે મધ્યમ વેપાર;
 નીચો સૌથી ગોધરી, હાકમ કહો હનરદે.

કડવા પાટીદારમાં વીર પુરુષો.

તા. ૧૨ મી જુલાઈ ૧૯૧૪ના આર્થ પ્રકાશમાં એક લેખક ધર્મ સુધારક તરીકે (૧) મહર્ષી સ્વામી દયાનેદ સરસ્વતી, (૨) સ્વામી શ્રી નિત્યાનંદ સરસ્વતી, અને (૩) ચ. રા. બોળાનાથ સારાલાધને ગણાવે છે. (૪) શ્રીમંત મહારાજ ગાયકવાડ સર સયાજીરાવ. અને (૫) શ્રીયુત મોહનલાલ દેસાઈ ગાંધીને રાજ્યકીય વીર પુરુષો તરીકે લેખે છે. (૬) બ્રહ્મ અખંડાનંદ સ્વામી અને (૭) ચ. રા. ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રીવેદીને સાંઘીયા ક્ષેત્રના વિર પુરુષો ગણે છે. (૮) પટેલ હરજીવનદાસ ભગવાનદાસ કડવા પાટીદારોનાં બાર વર્ષે એક તિથિનાં લગ્નને તોડી પુરો લગ્નની પહેલ કરનાર ગણાવે છે. તથા (૯) મીસીસ જમના આર્ષ નગીનદાસ સક્રા અને (૧૦) મીસીસ ગાંધી (શ્રીયુત મોહનલાલ ગાંધીના ધર્મ પત્નિ) ની ગજુત્રી પણ વીર સ્ત્રીઓમાં કરી છે.

ઉક્ત લેખકે પટેલ હરજીવનદાસની ગજુત્રી મહાપુરુષોમાં કેમ કરી ? શું તેમણે ખરેખર વીરત્વનું કામ કર્યું છે ? મોગજાઈ અને પેશ્વાઈમાં ધાડા આવતી હતી તેને મારી હડાડવામાં વિરત્વ જતાવાનું હતું. હાલ અંગ્રેજ સરકારના રાજ્યમાં એવી કોઈ ધાડ મારવાની નથી. લશ્કરમાં રહેતે કોઈ લડાઈ જીત્યા નથી. હારે શું વીરત્વ કીધું ? અલગત, તેમણે વીરત્વ કીધું છે. રૂઢી રૂપી અવનતિની ધાડમાં એમણે વીરત્વ જતાવ્યું છે. રૂઢીને જોળંગવાની હીમત કોઈ કરી શક્યું નહોતું. રૂઢીનાં 'અનિષ્ટ' રોગોથી જ્ઞાતિ સમસ્ત કાયર કાયર થઈ હતી. રૂઢીની જેડીને તોડવાને સર્વની મસ્જી હતી, પણ તે તોડવાની કોઈની હીમત આવતી નહોતી. રૂઢી જાણે એક મહા જોરાવર સત્તા હોય તેમ તેની આમન્યા કોઈ ઉલ્લંઘી શકતું નહોતું. પરમેશ્વર અને રાજ્યનાં દરમાન ઉલ્લંઘવાને હીમત હતી પણ રૂઢીનાં દરમાન સામે કોઈ થઈ શકતું નહોતું. એવી રૂઢીની સામે ચનાર પુરુષની ગજુત્રી વીરમાં થાય તેમાં શું જોડું છે ? અમારે એક સખત અને સખળ પુરુષની સાથે વાત થતાં રૂઢીથી એટલા કંપતા હતા કે પ્રત્યક્ષ નુકસાન વેઠવા છતાં તેનેજ વળગી રહેવાનું પસંદ કરી પાછળથી હાથ વોચ કરતા હતા. ત્યારે આ પુરુષે રૂઢીની સાંકળ એકદમ તોડી નાંખી તેને શું ખમવું નહીં પડ્યું હોય ?

પામર મનુષ્યના માગ પ્રચન્ડ ભુજ્યવ આગળ શાભાર છે ? કાં તો તે દગમી જેવાનતી ગરબ તીક્ષ્ણ તપસારના ઘાએ જુદી કડ, કહો તો તેના કપાળને લથાનક લાગાવડે બેઠી નાખું, કાં તો તેની છાતીને સર પ્રહારથી કડી નાખું, અથવા કાંઈકા પેાચ તો તેને જીવતો પકડી તમારી હજુરમાં ઊભો કર.

માલવદેવ—દુર્ગેશ મુજ ! ધન્ય છે તમારા હિત્સાહને, ઇશ્વર સકલ દન તમારા મનોગ્રથને. મારો જીવીમ રિપુ થીજે કાંઈ નહીં પણ ચિતોડના પેનમાથી નાસી છુટેલો અજય છે, રાજ્યવરને નિર્મૂલ કરવા માટે તેનો નહાર એજ આપણો નિજય છે.

મુજ—મહારાજ માનદેવ ! તમારા કરતાં અજય ઉપર મારો હજાર ગણો વધુ ખાન છે, પાંચ પચીસ બીનડા સાથે મારા દુર્ગ ઉપર હવે નરનાર એ દેહાવા રજપુતને બેશ લેવાનો મારા મનમાં યાંબા વખતનો રિવાજ છે, તેને પુષ્ટિ આપનાર તમારા આજ્ઞાના ઉગ્ગાર છે, અશ્વ મમ્મમા નારી જુ ત અજયને દેહાન્ત દણ્ડ દેનાર છે.

માલવદેવ—ધન્ય છે, દુર્ગેશ ! ધન્ય છે તમારી પ્રવૃત્તિમાં અનુકૂળતા સાથે એના પુત્રી ગુમચમે મારફત મેં તપાસ કરાડી છે કે અજયસિંહ પ્રવાસ પામે નીચનારા આગળ ફરેગજ મધ્યા સમયે આવે છે, તેજ અમયે તેના ઉપર શસ્ત્રપ્રહાર કરવા ઠિચિત લાગે છે.

મુજ—મહારાજ ! નિશ્ચિન્ત મેં અનાચારી અજયને મર્ગ આકાશ ક પાતાગમાંથી પગ મોથી કાઢવા મર્મર્થ હુ. ખાત્રી પૂર્વક માનો કે થોડા પળમાં મારે હાથે અજયનો ઘાત થશે તમારા મનોરથ હલીજૂત થશે.

માલવદેવ—દુર્ગરાજ ! તમારા શુભ કર્મમાં જયદી જોડાઓ, તમારો મનઘા વિજય થાઓ, આપણી ગત્યલક્ષ્ય નિઃકલ્પક થાઓ.

હરિગિહ—પિતાજી ! દુર્ગેશ મુજ જેવા જહાદુર મરદાર સાથે વીંગિ (ચિત પરાક્રમમાં લાગ લેવાની રજા આપો તો કીક

માલવદેવ—બહુ આર, ઇશ્વરી પુત્ર ! તમને દુર્ગરાજ સાથે મોદવવામાં મારે કાંઈ નાથો નથી, પણ તેમની હજીનુસાર વર્તવામાં આપણી જોખા છે.

મુજ—તમારા શરતીર નનાનને મારી માથે લેવામાં હુ મોહુ માન મમ્મજુ હુ. તેણે સાહસિક કાર્યમાં જોડવાની હજી દર્શાવી એ તેવના ગાગા ક્ષત્રિયતવનુ જ્વળ છે, તેમના ઉત્કટ સૌર્ય પ્રવાહને અનુકૂળ પથે વહેના દેવો એમાજ આપણા ભાવિમગ્નનુ મૂચવ છે.

માલવદેવ—પુત્ર હરિસિંહ, દુર્ગરાજ મુજ ! પ્રેમે પધારા, રિપુને રિધારો.

(વારાગનાઓનો નાચ)

ટેમ્બો

શૂખણું પટેલ ખેતરમાં પાસે રહ્યા હતા તેજ ખેતરમાં પેલા ચોર પેલીને
અનાજની ગાંસડીઓ આંધી ગાંસડીઓ માથે લેઈ નાસવાની તૈયારી કરતા
હતા તેવામાંજ શૂખણું પટેલ જાગી ઉઠ્યા. પટેલે જુલું કે તણુ જણુ છે
તે તણેને પકડી શકાશે નહીં. એકને પકડીશ એટલે બે તો જરૂર નાથીજ
જશે. પણ તણેને પકડીને માફ ત્યારેજ માફ નામ શૂખણુ. એમ મનમાંજ વિચાર
કીધો. શૂખણું પટેલ મોટેથી બોલ્યા, અલ્યા ! ઉપજેલું અનાજ તો આ રજું તમે
ગાંસડા આંધ્યાં છે તેતો વચર ઉપજેલું છે માટે આમાંથી ગાંસડાઆંધી જા-
ઓને ! શૂખણું પટેલે પોતાનો સાદ મૂનિમ્ જનાઓ હતા તેથી પેલા ચોર
સમજતા કે એતો પટેલ પોતે નથી પણ તેમનો સાથી છે તેથી ચોરમાંનાં
એકે કહ્યું “કોણુ હાથી કે” શૂખણે જવાબ આપ્યો “હા, હા, આવોને”
હાથી હાકરડાતું નામ હતું તે શૂખણું પટેલને ત્યાં સાથી હતો, નોકર
હતો અને ઘણું ખર્ચ ખેતરમાં હાથીજ વાસો રહેતો હતો. ચોરાને વિશ્વાસ
પડ્યો. એટલે પટેલની પાસે ગયા. પટેલે ચોખ્ખું અનાજ અતાવીને
ગાંસડા આંધવાને કહ્યું. ગાંસડા આંધ્યા પછી પટેલે કહ્યું “લાઈ ! (પેલા
રજપુત અને બ્રાહ્મણને ઉદેશીને) તમે તો અમરા રજપુત એટલે
રાજા અને બ્રાહ્મણુ તેતો અમારા ગોર અને રાજતા પણ
ગોર એટલે રાજા અને રાજપુત એ બે તો જાણે કીક છે. તેતો
ચોરી કરવા ના આવ્યા હોય તોપણ અમે તેમને ઘેર અનાજ પહોં-
ચાડી દઈએ.” એ સાંભળીને રજપુત અને બ્રાહ્મણે વિચાર કર્યો કે “પટેલ
કીક કહે છે આપણી તરફેણમાં બોલે છે” “પણ આ હજમ રોનો ગાંસડી
આંધી જાય છે ?” પટેલે જણે હાથમાંજ કહ્યું, એમ કહેતાંની સાથેજ
હજમને બે તણુ વાંસામાં અને બે તણુ કેડમાં દીધી એટલે જાય હજમ
નાહો. ગાંસડી આંધી પછેડી પણ લેવા રહ્યા નહીં. માર ખાઈને હજમ
તો નાસી છુટ્યો. ઘોડીવાદ થઈ પછી પટેલે જાગી ફરી પોતાની વાસ્તવગતરી
આજુ દીધી. “કેમ રાજા” પેલા રજપુતને ઉદેશીને “તમે તો રાજા
એટલે ગાંસડી આંધી જાઓ તેમાં કાંઈ હરકત નહીં, પણ આમણો છાનો
ગાંસડો આંધી જાય છે !” રજપુતે વિચાર્યું “માફું શું લે છે ! અને તો
ગાંસડો આંધી લેઈ જવાજ રહે, માટે બ્રાહ્મણને માફ છે તેમાં માફું.”
બ્રાહ્મણને બે ચાર અળખાય. હપગ્રહ મારી એટલે તે પણ ચાદર લેવા
પણ ન રહ્યો, અને નાચી ગયો. હવે રહ્યો રજપુત ચોર. પેલા બે ચોર,
હજમ અને બ્રાહ્મણ નાચી ગયા પછી ઘોડી વાદ રજપુતને પણ મારવા
માંડ્યો. “અલ્યા, રજપુત, તારા બાપનો ગાય છે કે તું ચોરી કરી

મોટા મિલનું પુછ્યું થવા આવ્યા ૯. બીજું કશું નહોં પણ નાત આગળ
હાલીકમરી વાતો કરી માગ પેમાનું પાણિ કરવા અને માંડે હાલકુ
પપમાન કરવા માગે છે. ૫૭ી નાતની પરજી આવી બામતમાં નાત
મખતાઈ નથી કે જે તે ને જોતજોતાનું ધાર્યું કરમે, અને થેર થેર કંઈએ
અને દકાસ ગેઓ થગે.

કપૂરચંદ—શેઠ ! તમે આકળા થાઓ નહોં વણિદૂ મહાગ્નો !
માલગો આપની નાતમા કરવો વિવાહ ફોડ થાયજ નહોં. વગર અમજ
સગન, નગી, અમ્મદીજા, ગમેનેયો નીકળે પણ વિવાહ ફુટી રહેજ નહોં
તેથી સૌભાગ્યચંદ ગેઠ નાતની નજમમા મુન્ગાઈ સિદ્ધ થાય છે. વગી
તમને અધુગમા પુત્ર પગીમ હમરની રકમ નવરૂપવદ શેઠ તેથી લીધી છે
તેથી આ બામતમા નીતિ આગમાન એવ થાય તોએ સૌભાગ્યચંદ
મથી રાત્રી માલી તકાય નહોં સાભાગ્યચંદ તમારા કરાર મુજબ તમારી
ન્યાને નવરૂપચંદ ગેઠ સાથે પગલાનવા કબુલ થાઓ, નહીતો નાત તમને
ગર્ભગાર ગળી સખ્ત શિક્ષા કરશે.

પાનાચંદ—ગેરીઆ ! તમારી જુદી બેંકો મારી ગઈ છે. નાદાન
જાલગની હકને આધીન ન થાઓ અને નાતના મુન્દામા ન આવો. એનો
નાતના લમ નાત મુન્દે થઈ એટલે અમજ થેતું કે તમારો 'ગેરી થઈ
જમે, ગેરી

સૌભાગ્યચંદ—જવા નમજતુડી થઈ એટલે તેના ઉપર માગ્યપને
'કાન રત્નો નથી કન્યાની મરજી કાય તો પગલે. ૧૬ વર્ગે પડવા
માગનો નથી

કપૂરચંદ—જુઓ, ત્યાં નાત તમને નાત મહાર મુકે છે અને
તમાન દીવો દેવતા બધે કહે છે

નવરૂપચંદ—ગેઠ ! એ દેવ તો ગમેનર, પણ મારા ડેપીઆનુ
પાણિ થયું તેનું કંઈ ?

કપૂરચંદ—તાવજ થાઓ નહોં હું સત્યના કારભારી તરીકે
ન્યાયાધીશની મતા ભોગવું હું નેથી વ્યાજ સાથે ફૂપીઆ પાત્રીમ હમર
નવરૂપચંદ ગેઠને પાણ બગી ન દે ત્યા મુખી સૌભાગ્યચંદને સત્ય ફેલી
તરીકે ગાંધે કહે છુ. (મિષાઈ પ્રત્યે) સૌભાગ્યચંદને બેડી નાંખો.

સૌભાગ્યચંદ—શેઠ ! આવો એકતરફી ન્યાય નિર્ણયને કચરી નાખ-

કહ્યું) તો કોઈ પણ મને ખોટો પાડ્યો એવી જગ્યાએ મને બીક નથી. જેમ બાળકની ઉત્પત્તિ આપણે ઇશ્વરાધિન માનીએ છીએ તેજ પ્રમાણે બાળક જન્મ્યા પછી તેમની કેળવણી પણ ઇશ્વરાધિન રાખી મનુષ્યો વર્તે છે. બચ્ચાંની કેળવણી માટે આપણે બહુજ થોડું ધ્યાન આપીએ છીએ. છોકરાંની કેળવણી માટે આપણે મનુષ્યો જે કંઈ કરીએ છે તે એટલુંજ કે પાંચ છ વર્ષનું છોકરું ચું એટલે કુદરતી રીતે તેની પૃથ્વીક બુદ્ધિ માળાપને અને ખીજાં ઘરનાં માણસોને ઘણા ઘણા સવાલો પુછી માથું ખાઈ જાય છે તેમાંથી બચવાને છોકરાંને નિશાળે મુકવામાં આવે છે. ૭ સાત કલાક છોકરું નિશાળમાં રહેશે તેટલો વખત તો માથું ફેડાવતો બંધ રહેશે એજ વિચાર પ્રાધાન્ય પછે લાવી છોકરાંને નિશાળમાં ગોંધવામાં આવે છે. નિશાળમાં છોકરાં શું શીખે છે અગર તેમને કેવી સોખત થાય છે, એવી સોખતમાંથી છોકરાંને શું અસર થાય છે એ જાણવાની કે જોવાની ઘણાં પોણાં મામાપો ફરકાર રાખે છે. કેટલાંક મામાપો અભણ હોય છે તે પોતાના છોકરાંની શિક્ષણની સંભાળ લેઈ ના શકે એ તો હાંતવ્ય છે કારણ તે બાળકમાં તેઓ અરાકત છે. પણ તેઓ શિક્ષિત છે તેઓ પણ તેમ કરતા નથી. તેઓને, તેવી તજનીજ રાખવાનો વખત નથી. પોતાના વેપાર બંધાના કામમાંથી છોકરાંના શિક્ષણ પાછળ તજનીજ કરવાને વખત મળતો નથી. કદાચ તેવી તજનીજ કરવાની આવડ નથી એ પણ સંભવિત છે. સ્ત્રીઓ એતેજ આશિક્ષિત છે એટલે તેઓ પોતાના છોકરાંના શિક્ષણની તજનીજ રાખે એવી આશા વ્યર્થજ છે. હજાર કૃપાથી તે બાળકમાં સારા સંસ્કાર પડી ગયા હોય છે અને સારી સોખતથી તેવા સંસ્કાર સુસાતા નથી, કદો કે નસીબ મંડોએ નહારી સોખત થતી નથી, તેવાજ છોકરાઓ સારું શિક્ષણ પામે છે. કાલ-કજ તારા માફક જગ્યા નિકળે છે. ઉમર લાયક થયે ઘણા કેકાણે પડી જાય છે તે બધાઓએ સારું શિક્ષણ લીધું એમ તો કહી શકાય નહીં. છોકરીઓને દસ-બાર વર્ષની ઉમરે થતાં પહેલાં નિશાળે જતી બંધ કરવામાં આવે છે. છોકરીઓને તેથી વધારે કેળવણીની જરૂર નથી એવું આપણે માની લીધું છે. બાર વર્ષે છોકરીઓને સાસરે મોકલીએ છીએ. શિક્ષણ વધારવાની જરૂર હોય તો સાસરમાં વધારી લેશે એમ માની મામાપ પોતાની ફરજ પુરી થયેલી માને છે.

બાળકની કેળવણી ઘોડીયામાંથીજ શરૂ થાય છે એ સત્યને આપણા-માંના કેટલાક જાણતા પણ નહીં હોય! મહાપદના આપ્યા ત્રિવાચન

અજીમસિંહ—મોગલાણ ! કેમ દિરતારના કાગ્ગાકાપ આગળ
આપણે પામર પ્રાણીઓ વાચાર ડીએ હવે આ જગત જગતમાં ખીત
કેન નિરાવાર ડીએ

(હમીર જગ તથા કમળપત્ર નાવે છે જગ રહે કપાળ ઉપરનો
ધા ધોદ નાખી મળપત્ર રહે રૂધિર લુંછી નાખે છે કમળપત્ર હનાની
શીતન મમીનો અજયસિંહના મગજમાં મચાર ફરે છે અજયસિંહની
મઠી નિવ્રત આવે છે)

અજયસિંહ—(એકદમ ગલા ધઈ) મ્હા ગયો તે શ્રીકૃષ્ણ, મયર,
લીચનના મુજ ? મ્હા પ્રતાપ ગયો ? હલુ આ ક્ષત્રિયવીર તમે સખત
નસિયત આપના રિદમાન કે આની જ મામે, મામે તાર ક્ષણમાં તોલુ
અભિમાન છે (અશ્વિને લીધે મેમી જાય છે)

સજ્જનસિંહ—પિતાજી ! ત્યંત થાઓ અત્રે મુજ નથી ફક્ત
અમે તમાના મન્તાન છીએ, તમારી મેરા કગવા સારધાન છીએ

અજયસિંહ—મ્હો કરી માત ઉપર પ્રહાર કરનાર, મારે નોકી
પીનારા મુજનું મત્ત કેમવા માત બાકુ ચગરગી રજા છે, પણ હાથ/
રૂધિરહનથી મારા ગાત શિયિન ઘસા છે મેટા, સ જનસિંહ ! અજીમ
સિંહ ! પિતૃહત્યા અદા કરના તત્પર થાઓ, શીખ જાઓ, મારા મ્હા રૈરી
જનુ શીર ખાંપી લાના

સજ્જનસિંહ—પિતાજી ! અમે ડીએ હલુ નાનકડા માળ, મુજ
જેના નીપણુ લગ્નીર સામે નુતા અમારી અવરથ થરી છે હાર, ગમ
ઉપનાત કામ પ્રતા મદ્ય ધાય અમારો કાગ, અને સાથે મુર્ખરાનો
પણુ ધાય આદમગ તેથી પિતાજી ! હમણા આલુ બારે મામ અમને
ન મોપો

અજીમસિંહ—મુજ આમે પ્રવાણુ કરનાની માત જેના નાગકની
શી ગુજરા, કેવળ નિષ્કળ ધર્મ મનસાના નિરાશ

અજયસિંહ—(ગુસ્સે ધઈ) સજ્જનસિંહ, અજીમસિંહ ! તમારા
કાયર વચનો મય છે કે તમાગમાં બાપા રમનુ ઉજ્જ રૂધિર વરેતુ નથી,
તમારી નિર્મલતા નાડવારે મારું દૈયુ રલુ નથી મેદાદ, તમે તમારી
માતાની કુખ નર્તરી છે, લીચકાતાપણની ખગ્ગીમાં મતારી છે રુદ્ધ

એ શક્તિ કાણે આણી છે ? જુહુ બોલતાં પણ માન શીખવે છે. એ ગાંધી વાત કરતી હતી. તેમાં એક વાત પેલા છોકરાની વાએ પોતાની સાસુ વિરહની ડીધી હતી. બાદને ખ્યાલ આવ્યો કે છોકરા કદાચ તેની વિરહની વાત મેં જે બેનપણીને કહી તે છોકરા સાંભળી છે તે તેની મોટી માને—દાદીને કહી દેશે તો સાસુ ગુસ્સે થશે. માટે છોકરાને તેની મા તે વાત તેની દાદીને નહીં કહેવાને કહે છે. અગર સત્તામાં અમુક બેહેનપણી મળી હતી તે વાતજ નહીં કહેવાને છોકરાને સમજાવે છે. આ શું ? મા પોતાના છોકરાને જુહુ બોલતાંજ શીખવે છે કે બીલું કાંઈ ? બાપ અને ઘરનાં બીજાં મનુષ્યો પણ છોકરાને જુહુ બોલતાં શીખવે છે. બાપ ખતરમાં છોકરાને લેકેને મયા હતા ત્યાં અમુક માણસને મળ્યા. તે માણસ પોતાની સ્ત્રીના સંગો છે પણ તેમને—તેનાં માબાપને તે પુરૂષ સાથે અણબનાવ છે, તેથી તે મનુષ્યના મેળાપની વાત પોતાની સ્ત્રીથી છુપાવવાને બાપ છોકરાને કહે છે, “ તારી બાને ફલાણા કાઠા મળ્યા હતા તે કહીશ નહીં.” અહીંસા ! એક ક્ષુદ્રક વાત છુપાવવાને પોતાના છોકરાને જુહુ બોલતાં શીખવે તે સત્ય, બાપ પણ સમજતા નથી તે માટે અહીંસા સિવાય બીલું શું કરીયે ? દુરના સગાના મરણનો શોક છે. તેવામાં એક મોટા તહેવાર આવ્યો. શોક હાથ ત્યારે ઘરમાં મિષ્ટ બોજન થાય નહીં હત. તહેવારમાં મિષ્ટ બોજન કર્યું તે વાત છુપાવવાને છોકરાને શીખવવામાં આવે છે કે “ બહાર કહીશ નહીં કે આપણા ઘરમાં બહિષ્કાર થયો હતા.” એ પણ જુહુ બોલતાંજ ઘરનાં મનુષ્યો જાગડોને શીખવે છે કે બીલું કાંઈ ?

મનુષ્ય જેટલી કાળજી નરવર વસ્તુની કરે છે. તેના સોમા ભાગની પોતાનાં બંધાંની કેળવણી માટે તે કરતો નથી, એ કેટલું અજ્ઞાન જેવું છે ! મનુષ્ય પોતાનો વંશ ચાલુ રહે તે માટે ઘણી કાળજી કરે છે. વાંઝીયો મનુષ્ય પોતાને છોકરા-વારસ થાય તે માટે પયસ એટલા દેવ કરે છે. બાધા-માનતા રાખે છે. જત વસ્તુનાં કરવામાં સ્ત્રીઓ તો અસહ્ય કષ્ટ પણ મેડે છે. હાથર કૃપાએ છોકરા પ્રાપ્ત થાય છે પણ તેની કેળવણી માટે તે કાંઈ દરકાર કરતો નથી. કદાચ ઘણા લોકમાં છોકરાને બગાડે છે ખરો પણ તેને સુધારવાનો કાંઈ પ્રયત્ન કરતો નથી. એવી રીતે મનુષ્ય પોતાનુંજ નુકસાન કરે છે તે તે સમજતો નથી એજ અજ્ઞાન છે.

માબાપ પોતાના છોકરા માટે વારસો મુઠ્ઠાં જવા દિધર કરે છે. પણ તે વારસો છોકરા મંલાળી શકે તેટલી તેનામાં આયત્ન લાવવાને તે કાંઈજ

(૪) ગાતીના નીરંદોલ સુધ્યગ્રેહ, દેશના આગેવાન વીરોનો, તથા અન્ય સર્વના શુભ ગુણોને પણ દોષ કહે બેઠવાનો નીચ દેવભાવ વા અરે ખાઈ આપણા મનમાં શાથી ઘર ફરી એડી છે ? અને ન્યાતના પટેલીયા તથા મેઠ ગણનાઓ, પેના નાદાર રીવાજ દૂર કરવા કરાવવા પ્રયત્ન કરતા બિદ્વાનોથી, તે દુષ્ટ રીવાજ તજવા જોવા છે એવું જાણવા છતાં, બીચારી રાહડી ગાતીને શાથી છુપીરીને અવગા પાટા બંધાવે છે ? પડેા મળે ત્યાં અવગા અને ભગતીજ સુકીયો જનારી કુધારે તજવા દેના નથી, તથા મર્મમા એવાજ ઉપદેશ કરી કુધારાનેજ મધભેન્તી કકમે ન્યાતના કાપડમા ગોઠવી, પૂસેકેત કુધારા કાપડ રાખવાનો પ્રયત્ન કરે છે એ સર્વે કયા દોષથી થાય છે ?

(૫) હીંદુઓનો સર્વ સામાન્ય અને પરમ ધર્મ નીન્કામણે એટલે કળની વાચન-ચાસના તથા કર્તાપણાનું ફેદ અબીમાન ન રાખતા, શાસ્ત્રીય તથા લૌકિક ગુદ બચકાર કરેલા, એ મીઠાંત વીરો કયા દોષના સમગ્ર પ્રગ્ન અવગા પ્રવૃત્તિમા પ્રેરાર્થ છે ?

(૬) આખા વીરમાં ઘતા ફેરફાર, અને તેના જ્ઞાન દારા જીવને ઉચ્ચ કરવા પ્રયત્ન મેવનાં જગાસુ, આખા વીરના જન તથા વર્તમાન કાળના હતિહાસો, વર્તમાન પત્રો, તથા લેખો એ પાંપેરાથી પૂર્ણ કળ માટે આધન છે, તેમા પ્રયત્ન મેવે છે, તે આખા મનુષ્ય છે, અહીં વીરનો ખમરેથી માહીતગાર અહીં મનુષ્ય છે, પોતાની મમમ જ્વજા તીમા નીરજતા “કડવા હિતે-છુ” આદી પત્રો દારા મન તથા વર્તમાન કાળના ફેરફાર, તથા હતિહાસીક જનાવ જાણનાર પા (૬) મનુષ્ય છે, અને એટલી પણ ખજર ન મેળવે અને માહીતગાર ન થાય તે તો મનુષ્ય મજાને પણ ચેત્ત નથી. આવ્ર સજળ કારણ કે જે આપણા મનુષ્યત્વનો ચેત્તો ભાગ આપનાર (“કડવા હિતે-છુ” પત્ર છે એ) વીરમાન છતાં તેના ગાતીમાં વેગે વેર ફેલાવે કરવા પ્રયત્ન ન કરતા કયા દોષથી આપણે ઉધ્મા કરીએ છીએ ?

(૭) આજીવિકા (જગજીવણ) તથા મોદ (નાશ ગીત નીરનીશય સુખ, તથા ત્રીવીધ દુખનો અત્યંત અભાવ) એ ઉભય માટેની વીરો નેપાદન કરવા માટેજ આજીવનજી, વા જલ્લચર્યાગ્રમ છે, નીપાપ પ્રતીતી ધન ઉપાર્જન કરી, તેને મન, પુણ્ય, યજ્ઞાદી, તથા વીર્ય, કળાના અધારો વીરોમાં પરમાર્થ માટે વ્યસકતી વાપરી, ધર્મ અપાઁન કરી,

હૃદય બળ.

(લેખક:-પ્રોફેસર જેહાલાલ ચીમનલાલ સ્વા મીનારાયણ એમ. એ.)

મનુષ્યના હૃદયના સામર્થ્યની મીઠી નથી. હૃદયમાં સાક્ષાત્ પરમાત્માનો નિવાસ છે. તેથી હૃદયની અખૂટ શક્તિનો સંચાર હૃદયમાં સર્વથા વિદ્યમાન હોય છે. માટે દુરોહ-વિત્ય હિંમતવાળો માટે હૃદયબળ ઘણું આવશ્યક સાધન છે. સાધારણ શારીરિક શક્તિવાળા પણ હૃદયબળ સમ્પન્ન પુરુષે ધાર્યું કામ પાર પાડી શકે છે. અસાધ્ય અને અગમ્ય વસ્તુઓ અધિક કરેલા હૃદય બળ હરેક પ્રકારનું સામર્થ્ય ધરાવે છે. દુઃકમાં માનસિક ધીર ધરાવનાર માટે દોષ પણ કાર્ય અસમ્ય નથી. જ્યારે સિંધાઇઓ ડરી જત અને દુઃકમાં ઉદાવવા ગલરાત્ય ત્યારે નેપોલ્યન બોનાપાર્ટ સદા મોક્ષ શબ્દોમાં કહેતા કે—

'Impossible' is a word to be found in the dictionary of fools.

દક્ષ મૂર્ખ અને કાયરના શબ્દોપમાં 'અસાધ્ય', એવો શબ્દ જડી આવે છે. આવી હિંમત, જેની રંગે રંગમાં પ્રસરેલી હોય છે, તેની પ્રગતિ સામે મોટા દુઃક, તરણા તેલે ચર્ષિ જાય છે અને અપાર-અનન મહોદધિઓ, કુદી શકાય તેવી પાઈનું રૂપ ધારણ કરે છે.

બીજા સ્થળે કરતાં સાંસારિક મુદ્ધારના સમરક્ષેત્રમાં હૃદય બળ વધારે અગત્યનો ભાવ બજાયે છે. હૃદય બળ વિનાના મુદ્ધારો પોતાના સિદ્ધાંતોને અમલમાં મુદ્દી, ચક્રતા નથી અને પરિણામે જન સમાજમાં લાંબીને પાત્ર થાય છે. જેઓ અધઃસ્તર હોય છે તેમને સત્તાવત્તા તેમના સગા-બંધાઓ, તેમના આડોશી પાડોશીઓ, તેમના મિત્રો વિગેરે સખળા એક સામટો હુમલો કરી શકે છે. દુનિયાને ખબર પડી કે અસુકે, સંસ્કૃત-હસ્તમાં મનોબલની ખામી છે, એટલે દુરત તેના ઉપર ઘણું મોટું દબાણ થાય છે, જેના સામે ટકી શકવું મુશ્કેલ થઈ પડે છે. પણ જેની હાર્દિક દૃઢતા, માણસોનાં જાણવામાં આવી જાય છે તેનાં સામે કોઈ આંગળી પણ ઉઠા કરવા શક્તિમાન થતું નથી.

પાટીદારો જેમની અગ્નિવિકા લગ્નની લીધે દહાડવામાં નથા દોકોત્રીઓ પહોંચાડવામાં હતી તેમની શી દશા ચશે ! મને તેમની દયા આવે છે !!

સ્વર્ગસ્થ ના. દરબારથી સુર્યમવસીદહજની સોનાના મૂલ્યની શિખામણ માની હોત તો આ દ્વીન આવત નહોતે હવે સૌ સૌને સુખવું કરી લીધું છે. તેમને મેડી શકવાની શક્તિ છે મેઘા સાગરથી ડોઢ યાત્રામાં ! હોય તો અજમાવોને ! સીચો રડી દુઃખ પીનો નથી તેને વાંકા રડી પીવું પડે છે તે આનુ નામ !!!

આગામી અંકોમાં આવવાના વિષયો.

અમારૂં ગત વર્ષ અને તેનું સંસ્કરણ.

હિંદોગ અને પુરુષાર્થ

ખેડુત.

વનની જરૂરીયાત.

હજખેડ.

કમલુગનો મહિમા.

સ્વાર્થી સુત્રિ.

યુનેપમા આવતા જરૂર સુદની શક્તિ માટે પ્રાર્થના

ઉમિયા માતાની નુતિ.

ઉજાનો સુધાના.

૨૧ કામના કુળવાળ છે ?

ગમત સાથે જાન.

શિશુ વચનો-દ્રદયને ઉપદેશ.

ઉપના સાધનો.

ઉછરતો યુવક

હિંદુત્વાન દેવ નિર્ન અનવાના કારણો

ખેડુત ! તરી વડની કે અપતી !

કડવા પાંટીદાર કોમમાં બાળકને બંધન દુર્લભ હતું કે તેના સામા અક્ષિપાત કરવો અને જ્ઞાતિના લુભી અગ્રેસરોની સાથે શિક્ષાને પાત્ર થવું તે બંને વચ્ચે કશો તફાવત નહોતો. બાળકને નામ લેવાની કોનામાં નાકાદ હતી? બાળકને વિરૂદ્ધ શબ્દોચ્ચારણ કરવાની કોણુ હિંમત ધરી શકતું હતું? એક તિથિનાં જંગલી બાળકને કરવા અજ્ઞાન જ્ઞાતિ જાંગ્યા બળતથી ટેવાયું ગઈ હતી. બાળકને પ્રયંત દુર્ગ વડેમની ડોચી દિવાલોથી અત્યંત સુરક્ષિત હતો. રૂઢિના સામ્રાજ્યે જ્ઞાતિ જનોની ભુદ્ધિને ભુટ્ટી કરી નાખી હતી. તેના સમયે આખી જ્ઞાતિ બેગી ચઈ છુટાં લમ કરવાનો ઠરાવ કરે ત્યાં સુધી આપણા એકલાથી ઠાંઈ બને નહીં એવી બાયલી દલીલ આગળ ધરી સુધારકો મુઝે મોડે બેસી રહ્યા હોત તો બે હગ્ગર વર્ષથી જુડ ઘાલી ખેંદેલા રૂઢિ દુર્ગને તોડી નાંખતાં કેટલો સમય લાગત? હગ્ગરો વર્ષો નીકળી જતાં એ કશું બની શકત નહો. પછુ ત્યારે અસ્થા-ધારણુ હૃદય બલથી મુરંપત સુધારક વીરોએ નિર્ભય બની સ્વયં મપાયાત કર્યો અને પોતાની મેજેજ પોનાના પગ ઉપર કપોવાડો મારી છુટાં લમ કરવા માંડ્યા કે તુરંત બાળ લમનું બંધન શિથિલ થઈ તુડી ગયું. હિંદુઓની જિંમ કોમોમાં વિધવા પુનર્લમની આવશ્યકતા સ્વીકારનારા સેંકડો, બલકે, જામો મળી આવે છે પણ તે બધા એમનું કહે છે કે આખી જ્ઞાતિ બેગી ચઈ રસ્તો કરી આવે નહીં ત્યાંસુધી અમે એકતા શું કરીએ? આવો નિર્માલ્ય જંગળ આખી રીંગાતી સિખતી વિધવાઓ માટે શુન્ક આંસુડાં પાડી ગોતે કૃતકૃત્ય થયા એવો તેઓ દેખાવ કરે છે. વિધવા પુનર્લમની લીલચાંચ છેલ્લાં પચાસ, બલકે, સાઠ વર્ષથી શરૂ થઈ છે. જિયારી દીન વિધવાનાં દુઃખ દૂર કરવા માટે પદિત દમ્પરચંદ્ર વિદ્યાસાગર, વિષ્ણુ શાસ્ત્રી ચિત્રનુંકર, મહાત્મા કરસનદાસ મુલ્લજી જેવા અપ્રખ્ય વિદ્વત્નોએ યાવ-જીવન પ્રયત્ન કર્યો છે, તોપણ હજુ આ મહાભારત બિમારીને હડાવવા નંદએ તેટલું બની શક્યું નથી. કાશ્વ માત્ર એટલુંજ કે જ્ઞાતિના લુભી અગ્રેસરોની પરવા કર્યા વિના સિદ્ધતોને અમલમાં મુકેનોર બહાદુર મુધા-રકોનો શોચનીય તોરો છે. ભારે કડવા પાંટીદાર કોમમાં રૂઢ પાંચ ઝં વર્ષમાં બાળકને કિલેલો તુડી ગયો અને છુટાં લમની પ્રજાવી શરૂ થઈ ગઈ તેનું શું કારણ હોતું નંદએ? કાંઈ, કડવા પાંટીદારો વિદ્યામાં એટલા આગળ વધ્યા છે! જિંમ કોમોની સાથે સ્વરંખાવતાં કડવા પાંટીદારોમાં ગણવાને માંડવા વિદ્વાનો છે અને જનસમાજનો મોટો સ્પર્ધ અજ્ઞાનાન્દ-કારમાં જોતાં આવે છે. આજ હતાં મોડા વર્ષમાં મુધાંદો આટલી મહાન

અનુક્રમણિકા.

નવા વર્ણની મુમારઁ બાદી	...	૧
૨૧ મના મવાન છે ?		૩
અમારૂં ગત વર્ષ		૩
ગેડ જેકરશુનાન કુટ ૬૩મા ઉમેરો		૭
મહારાણા દમીરસિંહ		૭
ક પા ગુમેન્ડ સમાજના નોશા મરોત્સામા ધરેના કરાવો		૨૩
વિવિધ—		
સત્ર ૧૮૭૧ ના વિસાહ		૨૭
ક પા મોરગિતા મો નુ પુખલુ		૨૮
નાની ઉમર ૧૧ છોત્તના પુ મણા કેન બધ થતા નથી ?		૨૮
લમ પ્રમગનો શુભ મેળારડો		૩૧

વિનંતી.

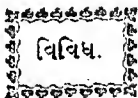
મયા વાનુ કેટનાક આહકોનું તગજબ બાગ છે તેને આગામી વાક વિ પિ થી મોકનારીયુ જે તેઓ સીમારમે એલી આરા છે જેમને માલ વાધો તેવ તેમણે મ વર એક કાર્પર ખાર આરા જેઓ તેમ નહીં મરતા વિ પિ પાછુ નાગમે તો મારીને નાહાનુ નુશાન થશે

આ મારીના ધરા મવારવાની ખ મ જર હોરાધી જેઓ તરો અમે નકુ ૧૧ ૧૧ વા મોની છીરે તેમણે મારી ના પસદ પડે અમર ધરા મવારી કિજા ન લાયતો, સત્ર એ કાર્પર લખી જળા વના કૃપા કરવા વિનતી છે મે, અર, જ, દસ મહીના મુખી મારીકને સીમારી વિ પિ નો અડી ૧૨ કરનારની સુમગનતા મણમે નહીં પુર લવાજમ આપાને અશક્ત જતોને કમ દપાવ ખર્ચ માટે ચાર આના વધને પણ માગી આપી છીરે તેમણે ચાર આનાની અંકેક પેસાની સોળ દપાનની નીગમે અગાઉથી મીલી આપરી જરશે

ચાનતા વાનુ તવાજમ જેમનું અમને મગે છે તે ને “ શ્રીકરનની રાસકીલાનુ આધ્યાત્મિક સ્વરૂપ ” નામનું ધણજ વાચવા અને મનન કરવા લાયક પુસ્તક મોકનારી આપી છીરે જેઓ પરનાગી આરો તેમને વિ પિ કરી મોકનારીયુ માટે તેમ સુચના તારાદે આપવા વિનતી છે

કંઠમાં દસાવે છે તે પરમાત્માને અને મનમાં હવિષ્ અર્પાએ છીએ. ”
 તેથી જ રીને ‘ઓમે જાણાવવાની રચના થાય છે છીએ કે સુધારાનો આશય
 લેવાથી અમૃતમય સુખનો આસ્વાદ સહે છે અને સુધારાનો પરિભ્રમ
 કરવાથી પાપમાલી, ધોરવિપત્તિ અને મરણના ભોગ થતું પડે છે. તેથી
 અસાન છોડી, સુધારાના સિદ્ધાંતોનું અનુસરણ કરતું એ દરેક ડાહ્યા મનુ-
 શ્યનું પ્રથમ ધર્તવ્ય છે. જ્યારે નિર્ભય સુધારકો હૃદયપાળનું અવસંખન કરી
 સિદ્ધાંતાનુસારે વર્તવા કમરકસી આગળ પડશે ત્યારે જ ભારતદેશનો
 સૌભાગ્ય સૂર્ય ઢિગશે અને સર્વજન સુખ સમૃદ્ધિની તૃદિ થશે. માટે નિદ્રા
 અને આલસ્યનો પરિભ્રમ કરી, હું સુધારકો ! જાગો, માતિદિત કરો !
 બાળકને દેશવટે ઘો ! અને ભાવિ સંતાનોનો આશીર્વાદ અહણ કરો !

ઓ શાન્તિ: શાન્તિ: શાન્તિ:

અનાજ પકવવાની ખાસ જરૂર:—હાલમાં યુરોપમાં લગભગ આલે
 છે તેથી પરદેશ સાથેનો વેપારમંદ થયો છે. લગભગ આજ રહેશે એ સંભ-
 વીત છે. તેની અસર આપણા હિંદુસ્થાનપર મંદ છે અને હજી મંદ ને નાં
 બીમાં અને કપાસ પરદેશ જાતે આ વખતે સઢવાનો સંભવ થોડો છે.
 માટે તેના ભાવ મંદ રહેશે એ પણ સંભવીત છે. તેમજ આવના અન્નની
 વિશેષ જરૂર પડે એ પણ એટલું જ સંભવીત છે. માટે હિંદુસ્થાનની સર-
 કાર તરફથી ખેડ વર્ગને મુશ્કેલીમાં આવ્યું છે કે અનાજની ખેતી વિશેષ
 કરવી. એ મુશ્કેલી માન્ય કરવા જોઈ છે.

પાતાળ કુવા માંથી પાણી કઢાવવાની કાંઈ મહેનત કરવી પડતી
 નથી. પાણી કુવારાની માફક એમજ આવ્યું આવે છે. આ કુવાને આદી-
 નન વેસ કહે છે. તે આપણા કુવા જેવા પડેલા નથી હોતા. જમીનમાં

(કુમાર હરિસિંહ અને કારભારી કપૂરચંદ પ્રવેશ કરે છે)

કપૂરચંદ—હમીરસિંહ ! ચિતોડના મુખેદાર મહારાજ માનવદેવે પાતાના નમાન હરિસિંહને આપની પામે મોકલ્યા છે તમારી મિત્રતા મેનના આ કિમતી બક્ષીઓ અને પોષાક મહારાજ તરફથી અર્પણ કરીએ ત્રીએ અત માથે મહારાજની કન્યા બહેન વીરમતીની સગાઈનું આ નારિયેળ આપના હસ્ત કમનમા મળીએ છીએ મહારાજ માનવદેવની આ માગણી નીનાગો અને અમને આભારી કરશે

હમીરસિંહ—કુમાર હરિસિંહ ! તમારા નરકની ઉમદા ભેગ અને આ નારિયેળ પણ માન પૂર્વ ન્વીકાર છુ.

કપૂરચંદ—હમીરસિંહ મહારાજા ! તમારી મુજબનાથી અમે ધણ નાજ થયા છીએ

હરિસિંહ—નમાન જેવા બહાદુર પુરુષનો અમારે મનુષ્ય થઈએ પોતા આનન્દની પાત છે, તેને લીધે અમારું હૃદય રમિયાત છે

હમીરસિંહ—હરદોષ મનુષ્યને તેની શુભેચ્છામા નિરાશ ન કરવો અજ માગી ગીત છે, તમારી સાથે વિવાહની વજાગાડથી જોડાતા અમારી પત્નિ અચીત છે તમારી ઇજાનુસાર વાગવિધિ માટે અમે આવીશ તમારા મનના મનોરથ સ્વીકૃત કરીશુ

કપૂરચંદ—મહારાજા હમીરસિંહ ! આગામી વસન્ત પુનમીન દિવસ પદ્મ નીમનીનું નામ નિર્ધાર્યું છે તે મુજબ પ્રપંચે ચિતોડ ગદ પાવન કરો, અમને યશ પાન કરાવશે

હમીરસિંહ—મહુ મારું, આપની મરજ મુજબ નર્તીશ

કપૂરચંદ અને હરિસિંહ—‘યો ત્યાગે, મહારાજા હમીરસિંહ ! મન સદ્યે ? મનના તમની તૈયારી કરીએ છીએ

(કપૂરચંદ અને હરિસિંહ નવ છે.)

૧ લો સરદાર—મહારાજા ! આ નારિયેળ સ્વીકારવામા આમે બૃત ની છે, દુશ્મનના હાથમા અંકડા મારક રમવાની રીત આદરી છે.

૨ જો સરદાર—ખેડન, મહારાજા ! હજુ આપ બાગ છો, જન તો પ્રપંચ નળથી ખીન પોરેજાદ છે આમા માનવદેવે ડાન જુગલ દાવ ખેનવા માગે છે, તેથી નારિયેળ સ્વીકારી લેવામા આપની ભાગ વદ નાગે છે

મોટી મારડ, કાઠીયાવાડથી પા. રૂઝ વસ્તા કાસરીયા લખે છે કે:-

તે તરફ જોઈ, અસાદ આવજુ અને અરબો લાદરવો ચાલ્યો મયો
લાં મુધી મણો લુગ વરસાદ થયો હનો. તેથી ઘણી ઇતેનારી
રહેતી હતી. લાદરવા વદ ૨ થી વરસાદ પડેલો સર થઈને દસ દીવસમાં
જમીન અને ખેડુતોને તૃપ્ત કરી નાંખ્યા પણ વારસે (૧૮-૯-૧૪ ને
દીને) રાતને સમયે વીજળી સાથે વરસાદ ધબ્બોજ પડ્યો. તેથી ઘર પડી
ગયાં, બકરાં, દોર અને ઘણા ખેડો મોત તણાઈ ગયો. લાદર નદીમાં
પુષ્કળ પુર આવ્યું તેણે નુકસાન કીધું. આવી વીજળી અને વ્યવે વર-
સાદ લગભગ ગયા ૫૦ વર્ષમાં તો ધબ્બોજ નહોતો એમ વૃદ્ધ માણસો કહેછે.

આ વરસાદથી તારાજ થયેલા અમારા બંધુઓ માટે અમારી પૂર્ણ
દીક્ષોછ છે.

કાઠીયાવાડમાં ખાલાગામથી રા. મુરુમોતમવાસ રામજીલાઈ પટેલ
જામે છે કે ઝોમત નદીના કીનારા ઉપર પેડ ભાગમાં આવેલા ગામેને
મોટી છેકથી તૈયાર પાક તણાઈ જવાથી અસાધારણ નુકસાન થયેલું
છે. આવા પ્રાંતે રચાનિક મહત્ત્વો અને રાત્રી વરસાદી ધત્તી મદદ આપ-
વામાં આવી છે. આવા અણીના સમયે મહાલના મામલતદાર રા. રા.
ગ્રેમચંદ જેઠંદ લાદરવે ભર છેકમાં હોડીના અણાવે ખાદતા ઉપર ખેરી
પેડ ભાગના ગામેની મુજાદાન લીધી હતી. અને હલમાં ગુમાવેલાં ખેતીનાં
સાધનો સાંતી બગદ ખી અને ખોશુકની મદદ ઉદાર દીલથી આપી રહ
ગયેલા પાકનો કુચો દલાવી પડે, મણા, ઝેરડી અને સુંધળીનું ફરી વાવે-
તર કરાવેલ છે.

ખેડુતોની આર્થિક સ્થિતિ સુધારવા ઝોમત નદી ઉપર તૈયાર કરા-
વેલી નહેરો આ નવા વાવેતરને આસીરવાદ રૂપ નીવડશે. આપણા ખેડુ-
તોના રહ્યમાં લવિષ્ય માટેનું મંત્રણ સ્થાન નથી. નકારા વર્ષમાં બચવાના
કાંઈ ઉપાય તેઓ ચોક્કસ રાખતા નથી. સારી પેદાશ વખતે પણ તેઓ
કાંઈ મંત્રણ રાખી શકતા નથી. તેમજ સહાયકારી મંડળીના અણાવે આવે
મંત્રણે તેમની સ્ત્રીતી દયાલ્લક થઈ પડે છે. કેટલી એક જગોએ ગામાત
ખાતાં છે તેની વ્યવસ્થા સારી થાય તો તેના સદ ઉપયોગ થઈ શકે અને
તેમ કરવા માટે તેની વિશેષ ચર્ચા થવાની જરૂર છે જે માટે આ માર્ગી-
કનો ઉપયોગ કરવા દેવા ચારી જણામાણ છે. સુખરેલા રાત્રેમાં તોફ

સરસ્વતી સાન્ન મુખી, અમી ભરી દષ્ટિ તારી,
પ્રીતિ પામી ચિત્ત સ્વામી, ખરેખર ભાગ્યશાળી;
મતી મુઝ કીર્તિ ગીના, રૂઝે દિશમાં મવાણી —

૮૫૦

ગેહલિણી—શાળી મખીઓ, તમારી અતિશયોક્તિ ભગેલી સ્તુતિ
માના જેવી વધુવનના માટે અનુચિત છે.

૧ હી મખી—મહારાણી ગેહલિણી દેવીનો વિજય માંવા એજ
અમારો ખરો મતોપ છે એન વીરમતીના લગ્ન પ્રસંગે અમારો અન્તરાત્મા
હરના આનંદમા આવી વધુ પડતા વર્ણન કરે તેમા શો દોષ છે ?

૨ છ સખી—અમને તો મહારાણીની મુખમુદ્રામા મુકાનો
ભરાર અને રીતનનાનો અગાર દેખાય છે શિશિરાશુ તારાનાય પડે
આમ્ય મુખમા આદૃતિવાળા માલવેન્દુ મહારાજ માટે મહીતવમા ઉતરેલા
માસાત્ ગેહલિણીનું મરડપ તમારામા દરિયાવર થાય છે.

ગેહલિણી—હું વારે ધરીએ કહું છું કે સાતમા આગ્માન મુખી
પદાવાદી દેવાની તમારી પદ્ધતિ મને પર્વદ નથી, મિથ્યા સ્તુતિના આદ-
નના સાબળી ગણ થવાનો મને હ્રદ નથી. વારૂ, સખીઓ, તમે માગ
લા મુજબ એન વીરમતીનો મહેલ રાણગાયોને ?

૧ હી સખી—મહારાણી, એમા કાંઈ કરેલું પડે તેમ નથી અગ
ભિત સુખાસનો, તેજસ્વી દીપો, મુગધિ પુષ્પો અને સર્વે રશિર પદા
ચીનો અથય કરી એનના મહેલને વસુધાપરતુ સ્વર્ગ બનાવ્યું છે.

૨ છ સખી—દેવી, ક્યારેક બાળતા અર્ધમ્ય પ્રદીપોના પ્રકાને
એનનું આવાસસ્થાન રાજવનોપધિ વાળા ભગેલિતિમય પર્વતની ગોળા
મંડરે છે

ગેહલિણી—તમારા અમથી હું પ્રગત મર્મ છું એન ઉપગના નિઃકામ
પ્રેમ માટે તમને ધન્યવાદ આપું છું

૧ હી સખી—એન માટે જે કાંઈ કરવું પડે તે પ્રમ ગણાય
નહિ પોતાની રૂરજ બલવવામા ફજની આશા રખાય નહિ.

ગેહલિણી—મખીઓ, ખરેખર આજે મને અપૂરો આનંદનો અનુ-
ભવ થાય છે, જેના વાગ્દેશવચ્ચી હું આટલો સમય હેરાન હતી તે
નદાવી દુહિતા આજે અચાનક ઔણમ્યની મદદ, પ્રેશક, માડે માટે

એવાં આસં છોડવુંને અમે ચીજ કરી આપીએ છીએ. તે સંઘી
જુનાસો મેળવવાને વ્યવસ્થાપદને બાતે મળવું અગર પત્ર (હાર્ડ નહીં)
લખવો.

ઈનામ માળા.

ઈનામ નં. ૫ મું.

પ્રશ્ન-૧ " શુભ માનવા શા કામના છે નામના ફળવાન તે. "

(હરિગીત છંદ-કમર્મા કમ છ કુંકો કરવી.)

પ્રશ્ન-૨ (ઉપચ છંદ.)

શ્રી અક્ષરનું નામ, પુરુષની જાતિ કાંઈ,
અંત આદ્ય બે મળી, સત્તુનું નામ જણાવે;
આદ્ય અંત બે મળે, જમણમાં ફલ પરખાવે,
બીજે શીજે મળી, કમીનું નામ જણાવે;
દેવ તણું દરખારતો, શોભે તેથી તો નીને;
મિયા કહે મુજ પ્રશ્નો, દો ઉત્તર પ્રીતમ પ્રીતે.-

ગેરેલા પ્રશ્નની કવિતા, નયાં જીજ્ઞ પ્રશ્નો ઉત્તર લખી મોકલ-
નારને, " સુવોધ રત્નમાળા છવીત્રી " એ નામનું ૧૨ પેજ લગભગ
૭૦૦ પૃષ્ઠનું પુસ્તક, દરેક પ્રશ્નને માટે લુફ લુફ, સરસ રચનાવાળા ઉત્તમ
જવાબ લખી મોકલનારને ભેટ આપવામાં આવશે. (ગયા અંક ૯ માં આ
પુસ્તકનાં ૫૫૦ પાનાં લખેલાં છે તે જુલ અદ હતી.)

દરેક પ્રશ્નના લુદા લુદા જવાબ કાગળની એકજ પાલુએ સ્વચ્છ
અક્ષરથી લખી નવેંચરની આખર તારીખ મુધીમાં કવરમાં ખીટી
મોકલવા. ભારપટ્ટી આવેલા ઉત્તર પર ખ્યાન અપાશે નહીં. જવાબવાળા
કાગળમાં જીજ્ઞ કોર્સર લખવું નહીં. ખીજું કાંઈ કુચના વીગેરે લખવું
નહીં. ને જીજ્ઞ કાગળ ઉપર લખી તેજ કવરમાં ખીટવામાં કરકેત નથી.
પોસ્ટ કાર્ડ ઉપર જવાબ લખી મોકલવા નહીં. કાર્ડ પર લખાયેલા

વવામાન આપણી ગોલા સમાઈ છે

માલવદેવ—રા હમીર આપણો જમાઈ છે ? ના, ના, નાહું, તે તો માતા શરીરના બંને અંગમાં ચોપડેલી જવનંત નાઈ છે, તેના તરફ રૂની જવાના મારા માતૃજન્મમાં ઉત્તરનાઈ છે, હમીરને ના જાના ઉપાયો યોગ્યતામાં મારી મનોવૃત્તિ રોગાઈ છે

રોહિણી—નિમ્નના મેળથી પ્રયે વૈગુ વૃષ્ટિ ના વધારો, નેહના સુનર્ણમય રજતુનડે હમીર મૃગેન્દ્રને બાંધી સ્વયં દાનિન આનમનુ શુભ બાનિ જાગે, બદ્ધ અદરના કુમય તિમિરને વિદાગે, દાનિયોના ક્ષીણ ચયેના ઓજન્મમાં મય સુધારમ મિચી આરોની પ્રતિઠા મમાગે

માલવદેવ—રાણી, સ્વાર્થને સમગ્રારી પન્માર્ગે પરાયણ થવું તે અન્યન્ત મદતાનું નદશણ છે, હમીરને પોતાનો દરી લેવાનું તારૂં દોડ જ્ઞાન પણ છે, પ્રમદાની શુદ્ધિ પાનીએ એ કંઈકતનું આમેદુખ સૂચન છે

રોહિણી—પ્રાણનાથ, ગ્રાન આઓ, મનિન નિચારના આવેશમાં તણાઈ ના જઓ હમીર સાથે વૈગ વધારી સ્વહતેજ પાવમાનીનું પગ થીયું ચલો છો, દુરમતાવટના દાસનગમાં જળને બદલે ઘી હામી ગાતિની આશાને જલમગથી હશે છો

માલવદેવ—જામ દર, જડ થયું તાત દોડકાબા જાપણનું માન્ય નથી તારી શુદ્ધ મહાપત્ની આરે દરકાન નથી હવે હું જાતેજ વીર મતી પામ જઈશ, સાચી જિયનિનું જાન કરારી તેના દાષિજ હમીરનું માલ દર કરીશ

રોહિણી—હું તમને ખગે પડી પ્રાર્થના કરું છું કે આ અસદુદ્દેગે ડોડી ઘો, હવે સાથે બાયકા ભરવાનું મુજી ઘા અધર્માચરણથી તમારે માથે બારે આકૃત આની પડશે, સાથે તમારી અનેન્તમાગે આપ્યા કંડે જની દુર્દેશા થશે

માલવદેવ—તારા અત પ્રજ્જની ખરી નામજીઓ સાલગિવાથી મન માંડ મુખન ચનાનમાં બૃષ થગે નહિ, તાનથી મારી શુક્તિ પ્રશુક્તિ ઓમા માયુ મારવાનું જની રામ્સે નહિ વિનમ પ્રાં વિના કામ શરૂ થાથી વિદ્ય નજી નહિ, ગસ રાણી, હવે હું તમારી ગળ લઉં છું

રોહિણી—મદારાજ, હું ફરી ફરી કે છું કે અધર્મે કાય થમ, આપનું અધ પતન થગે મિથ્યા મમલ કોઠા નહિ પ્રત્ય મારી પાપ

અંદર આપે ખેતીવાડીનાં દ્રશ્યતા મુકેલાં છે જેવાં કે વિલાયતમાં શેલડી, ટમાટાં, રીંગણાં પુસ્તકોળી વીગેરે ખાતર અને કુળવણીથી તે લોકોએ આદત્ત શેર વગરનું જનાવ્યું છે. તેવું અમોએ વાંચ્યું અને તમોએ ચોખા-નીમાંની પાછળ ખેતીવાડીનાં ઉપયોગી પુસ્તકોળી યાદી અને કીમત લખી છે અને તે મંગાવો તેવું લખેલું છે પરંતુ હાલમાં આપણા જ્ઞાતિ બંધુઓ મંગાવવા ઘણા પજાત છે પરંતુ તરફી સેઈ ખેતીવાડીના સિદ્ધાંતો આપતા હો તો તેમાંથી ખેડુન ભાદ્યો કાંઈકે કુળવણીના પાયા ઉપર આવે. આ, જે આ મંત્રણા આપન કરેલી છે તે ઘણીજ ઉપયોગી છે.

મંત મહાત્મા જેવી રીતે દ્રશ્યતા સિદ્ધિતા કરી આપે છે તેવીજ રીતે આપ ખેતીના પુસ્તકો વાંચી પ્રવીણ થયેલા અમોને મંત જનાવનાર કૃપાઓ હો, તો જ્ઞાતિ બંધુઓનું ભયુ ઇન્જનાર આપને વધુ લખતો નથી. ખાતર કેવી રીતે કરવું શેર કેવી રીતે ઉછેરવાં વીગેરે દ્રશ્યતાના સિદ્ધાંત કરી આવતા ચોખાનીયામાં લખશે એજ વિનતી ભાદરવા વદી ૧૧.

લેખક બંધુની અભિલાષા હવે પછીના અંકમાં આસ્તે આસ્તે પૂર્ણ થશે. અમારી મેદેનતની દરેર કેટલે અંગે થાય છે અગર અપારી પ્રવૃત્તિ અમારા વાંચક મળ્યને કેટલી પ્રીય અને ઉપયોગી થાય છે તે જાણવાનું સાધન ઉક્ત લેખક લાભ જેવા સગવડોથી મો તે અમને આવકારે થાયક છે. અમારી મુજ સૂક નિષ્પક્ષ પાત રીતે-નિષ્પક્ષ દીલથી જતાવશે તેમનો અમે આભાર માનીશું. આ માસિક જ્ઞાતિના ઘણા માણસોના વાંચવામાં આવે એવી અમારી ઇચ્છા છે. જે માટે દરેક ગામમાં ઓછામાં ઓછી એક નકલ અમે મોકલવા ઉત્સુક છીએ. પણ ગામ અને નામની માહિતી નહીં હોવાથી તેમ કરી શકતા નથી. હવે પાટીદારની વરતીવાળા ગામનું નામ અને ત્યાં કીધ પોસ્ટ ઓફીસેથી ટપાલવાળો કાગળ વેચવા આવે છે તે પોસ્ટ ઓફીસનું નામ ત્યા ને ગામમાંના એક જે મંલાવીત મુદ્રસ્થ જે વાંચી લખી જાણતા હોય તેમનાં નામ અમને ટ્રાઈ લખી મોકલશે તેનો અમે ઉપકાર માનીશું.

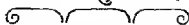
વિનતી—આ અંક અમે કેટલાક સગવડોપર નમુના તરીકે મોકલ્યો છે. અમને આશા છે કે તેઓ આ માસિકને મદદ આપશે. અમે આ માસિક આર્થિક શાલ માટે ચલાવતા નથી એની અમે ખાતરી કરી આપવા તૈયાર છીએ. અમારી જ્ઞાતિની ઉન્નતી અર્થે આ સાહસ અમે ઉઠાવ્યું છે. કેટલાક મિત્રો અને જ્ઞાતિ ઉત્તરનીના અભિલાષી પુર-

માના કામગીર વિશેષ અવધાને છે. મોટા માળમે દિપત હાગી નવાંધ
બને તો બીજાને વિશેષ નુકસાન થાય છે એ વળ્ય સત્ય છે.

એક ગામની નજીકના જંગલમાં એક વાઘ આવી વસ્યો છે એમ
કુખ પગા પડી ગામનો સરદાર જંગલમાં ભોજ દરી વાઘને નસાવાનો
અગર નાગ કરવાનો પ્રયત્ન આજે નહીં અને પોતે, પોતાનો ગાય
સાધવાને અગર આવશે બની રહ્યા જંગલમાં જવાનું બંધ કરે એટલે
બહાર ગામ જવા બાંધે રતો ગામીને બધ તો તેનું અનુદાન ગામની
સમગ્રી પ્રગ કરેલ છે. હરે રહ્યા જંગલમાં ખોજ નાથ છે એની
ખાતી ન થાય ત્યા સુધી જંગલના ગામનો લંગ દરી સવળા લાંચે
ર તેજ દિવસે અને તે પ્રમાણે રોજ મધગાં પ્રગને વખતનો અને મે-
નનો ભોગ આપમે પડે એ નમી છે. સરદારની પદી જંગલમાં મો
છે એ ન્યાયે અનુદાન આવશે બની વાઘને નસાવાનો પ્રયત્ન ન કરે
તો નસાવાને મને તે મોજ નથીજ. તેજ પ્રમાણે તાનિયા અગર
એટલે . . . , સાધને નસાવાનો પ્રયત્ન કરે નહીં એટલે કદી ફાં
સાધને . . . વાનો યાને નુકસાન ઠારક ફાંને તેડી કાપકાક રૂં ફાં
નસાવા કરે ના થત ના કરે તો તે અમેમની પદીને વાપક નથીજ. એમ
કા ગામ મુ ખાટુ છે ? આપણી નિર્ણયનું નસાવા પદા ગામના
પ્રામ થાય છે, અને તેજ અમેમને તે પદને નાસાવા દેખ છતાં તે પદી
કાય જ રહે છે અને ગામની પ્રમાણ પદે આ નાસાવા નિર્ણયો તોને
માન આપે છે એટલે વાપના નાસાવા અમેમને વાપના થા રી
પ્રામ નસાવાની જરૂર જણાવી નથી પળ સલામ અમે, તો એજ નાસાવા
કોને માન આપી નસાવા થીજ. જંગલો આ રૂગ વડેનો જરૂર છે.
પરિણત્ય કેમગીએ કાઢ ખાટુ અમજવાની રહ્યા આપી છે તેડી
સર પદના પદીધરને માન ખાટુ આપુ માન છે એ નિર્ણય છે.
માટે એજ પદીધરે પોતાની પદીને વાપક ગસને થત કરેલાજ નસાવા

ખરી રીતે અમેમને નસાવા આવવાને કરેલ અને છે. અમુક
ફાંનું અનિષ્ટ પરિણામ અનુદાન પડી તે ફાં ફાંવવા ફાંવો ગાય છે
ખરી પળ આગળ પડી દોમની આંખે અદવાને ગાનાકાની ફાં છે નેમજ
આપણા મમાયેરી છે. એજ વખતે આ ગામના પાદ પદીધરે નમની
પ્રમાણિક તોડી એક છુટ પમ લું લાંબે તે વમ કરનાર પર અમુક
પદા આવ્યા હતા તેમાં તે તમે કરનારના કારને ધન્યવાદ આપવામાં
આવ્યો હતો તેમાં ફાં ફાંને પોતાની રીતિ દિમતની ખામી પુરવા

કહેવા હિતેન્દ્રુનો વધારો.

ભેદ.

આપણે હાલ શાની જરૂર છે ?

રાગ સવૈયા.

પ્રાચીન સમયનો ભરતખંડ, ઉન્નતિમાં ગણાતો ખરેખરો,
વિદ્યા દુલરને વેપાર ક્રાંતિ, વગેરે હતા બહુ ધર ધરો;
તે અત્યારે નાશ પામ્યા છે, આવી પડ્યો છે દુઃખનો ઝરો,
ઈંધમાંથી જાગ્રત થઈને, નષ્ટ રૂઢીનો મંદાર કરો. ૧

આ જમાનાને અનુસરીને, ચેતો બંધુ હવે આ સમે,
અસલ સહો છે સહજો મંદક, તે રીત તમોને કેમ ગમે;
ચાતાવરણ ફરીજ ગયું છે, ઉમંગ કાપીને હામ ધરો,
ઈંધમાંથી જાગ્રત થઈને, નષ્ટ રૂઢીનો સંહાર કરો. ૨

વિદ્યા સાથે વેર તછને, ખરી ખતથી સંપાદન કરો,
તનુજ તમારા સ્ફૂલે સોંપો, કાયદો સાંપડે ખરેખરો;
જ્ઞાન મેળવી આજ્ઞાક થજો, તે કરજ સૌલોક અદા કરો,
ઈંધમાંથી જાગ્રત થઈને, નષ્ટ રૂઢીનો સંહાર કરો. ૩

અનાથ અને નીજ રંક જાનિ, અજ વસ્ત્ર દામની સહાય કરો,
લાણાવવાના સાધન આપો, આજણુ ગાવાને પછી ધરો;
જાતિહિનમાં ધણું ધન ખરચો, કારજ ન્યાતવરા બંધ કરો,
ઈંધમાંથી જાગ્રત થઈને, નષ્ટ રૂઢીનો મંદાર કરો. ૪

વિદ્યાજ્ઞાનમાંય પછાત રહ્યા, તન મન ધનનો ઉપયોગ કરો,
હિત કરવાને માસિક નીકળ્યાં, મંગાવવાને પ્રયત્ન કરો;
હિતેન્દ્રુ પંથુ વિજયનીજ માસિક, લવાજમ આપી ઉઠાવ કરો,
ઈંધમાંથી જાગ્રત થઈને, નષ્ટ રૂઢીનો સંહાર કરો. ૫

મેત્રેરીયા તાવ તથા નરમ પ્રકારની પ્લેગ.

માટે બારડલીવાળા એગ્યુ ચીફ્સર જાદુ જેવો ઇલાજ છે કહ્યું ખેત
ના ગમે તો તેજ સાદ નાપરો બારડલીવાળા એગ્યુ ચીફ્સર ૧) બારડલી
વાળાની અબીરીયદ ગઝીની જોગાઓ ખાનારને જુવાન બનાવે છે
૨ ૧૧ - બારડલીવાળા કુથ પાઉડર દાતનો કુખારો મગી દાત મેનો
જેવા સાદ રાખે છે આના ૪ - બારડલીવાળાનો દવાગતો મલમ જેમ
દીસમા દરાજ ખુજલીમા તફાવત કરે છે આના ૪ - સત્તે ટુંગણે મલમે
૩ દો. લી બારડલીવાળા લે. પી વન્ડી લેવોરેટરી મુબા

Amogh
Amogh

મીના કુલેશ્વર

REGISTERED No B 894

If not delivered please return to the

Kadwa Hittechu Office.

No 463 Richey Road,

AHMEDABAD

આપણે હાલ શેની જરૂર છે ?

(લેખક પટેલ મહીદાસ પ્રેમજી બગાણી શુરુલ અધ્યાપક નાસિક.)

જરૂરીઆતથી ભરપૂર દુનિયામાં અવતરતા દરેક માણસને કાંઈની કાંઈ પણ જરૂર છે. માણસ, કે પશુ, કે પક્ષી, કે છીટ, કે પતંગ કે જળચર, કે સ્થળચર કે ગમે તે સેતનચંતાં માણસો હોય પણ તેનું મંધારણજ એવું બનાવવામાં આવ્યું છે કે જેથી કુદરતી વસ્તુઓની, આસપાસના સંજોગોની જરૂરીઆત હોયજ. ઈશ્વરનું અમાધ ડહાપણ કુદરતી રીતેજ મુયોગ્યતા કરી આપી અમુક જરૂરીઆત પુરીજ પાડે છે; પરંતુ ઈતર માણસ પર વડી સત્તા ભોગવનાર અદ્યતન મનુષ્ય વર્ગમાં તેની છુદ્ધ ખીલવવા ખાતર અમુક પદાર્થોની આકાંક્ષા કાયમ રહેલી હોય એવા સાચ કરી રાખેલો હોય છે. આથીજ નિર્ધનને ધનવાન થવાની, ટ્રાગીને નીરાગી થવાની, દુઃખી માણસને સુખી થવાની મહત્વાકાંક્ષા દરેકના મનમાં સત્ત વાસો કરી રહે છે. દરેક માણસ સુખી થવા ઇચ્છે છે. દરેક ધનવાન થવા ઇચ્છે છે. દરેક અસૌકારિક ઔશ્વ મેળવવા ઇચ્છે છે. કુદમાં તેઓની માનસિક વૃત્તિના ઘોડાઓ બધાં મુઠી દોડી શકે છે, તેને વસ્તુ મેળવવા માણસ હમેશાં તૈયાર હોય છે. છતાં નવાઈની વાતતો એ છે જે અધારથી પૈસાદાર થવાનું નથી. અધારથી ગાડી ઘોડા દોડાવાતા નથી. અધારથી પિલા, વનિના અને લક્ષ્મીના પતિ થવાનું નથી. આપણે પણ આવીજ અજાણતા ભરેલાં પૃથ્વીમાંનાજ આકાંક્ષી મનુષ્યો છીએ. અધાને જાણ પડતા કુદરતી નિયમોના આપણે પણ તાબેદાર છીએ. એકજ ઘડીએ જની શકિતે તો સર્વોપરિ, સર્વથી ક્ષેષ્ટ અને જને તો સર્વના માધાતા કુમટ બવા જન્મ કરીએ ખરા; પણ એમ તરતજ જનનું નથી. તેને માટે આપણી જન્મજાએ કેટલી વારતલિક છે તે કુદરત આગળ જરાજર રણુ કરી બેઠીએ. બધાજની દલીલથીજ કેટલે જાતે ઉમેલા વાદી મતિવાદીની હારજીતનો નિર્ણય થાય છે; તેમ કુદરતની આગળ રણુ કરેલી બધાજની દલીલમાત્ર સમ્બોધની નહિ પણ વર્તનની રણુ કરવામાં આવે, તે પ્રમાણે તેની ચડની પડતીનો આધાર રહે છે. અને આજ આજે, આજ દિવસે “ આપણે

ગયા છે. પચાત પંચમીનો મુઝ દિવસ સપગા જગોને માટે માંસિક છે
 ખજુ આ કમનનીય લલના માટે તેજ દિવસે ઉઝ સ્વરૂપ ધારણ કર્યું છે
 'એકને અમન તેજ ખીમને ઝેર' એવું લોક વાક્ય બેશક અન્ય કર્યું છે
 મવાસકરે એના કારામદમા નિવાસ કરતી મૃણાલિની, તુ નિર્દોષ છતા તરે
 સાથે અસહ્ય બુદ્ધમની પરિસીમા યર્ષ છે, અજાનાન્ધકારમા સહના દાનિજનોની
 તાંગ ઉપર રૂઝમાં કરી નજર ધરા છે. દરેકે દરેક લાલુ અતિ આમ રિપતિ
 વાગને તારી મમીપ લાવે છે, તામ લુહવમાં મુરતા મનોદય તારોને એક-
 દમ દાખ દેવાની શક્તિ ધરાવે છે આ નિરાધાર ગિયનિમાં મારા નથી કોઈ
 આધાર સારો બેલી છે ફક્ત ત્રિબુવન પતિ વિશ્વાધાર, મન્દહાસ્ય મૃણાલિની,
 જાતિ મલસાના પંજમાં સપગર્મ નીરસજીવન વ્યતીત કરવાને મદદે પરમા
 ત્માને મરજ આત્મસમર્પણુ તેજ તારે માટે ક્રેડ ઉપાધ છે; કુમગા અંતક
 મજુ, તુ ગામાટે ગમસુય છે ? ફેવજ એપાગના પાદપદમાં લીન થયા દીપત
 મર, અવનિનગના મિથ્યા માધિક ફંદમાથી બચવા થપ જ તત્પર,

(રમાલ ગળામા લપેરી અને છુટળીએ પરી)

આયન ૧૩ મું.

વેળા વસમીરે વેળા વસમીરે વેળા વસમી
 વટે વિનતી વામ પેઢારીરે વેળા વસમી—
 સંગાર સપગો ગન્ય દીમે છે (૧)
 ગની પુરી દુઝિયારીરે વેળા વસમી—
 વિપતિ દરિયે કુખી અખાગી (૨)
 ધીરજ સમજી હું દારીરે વેળા વસમી—
 થાયે દુરમન નિજજન નેતો (૨)
 રે દ્રેણુ મુજને ઉગારીરે વેળા વસમી—
 નથી સચું કે માઈ મઢીમાં (૨)
 શીવાય તુ ત્રિપુસરિરે વેળા વસમી—
 મિથ્યા મમતા માયા તણને (૨)
 બ્રહ્મ પ્રબુપર ધારીરે વેળા વસમી—
 આત્મા સમર્પું છત્વર ચરણે (૨)
 જાવતી પીઠ નિસારીરે વેળા વસમી—
 વિશ્વાધીસ જાક દામી ચરણની (૨)
 લેતે રોઢે સ્વીકારીરે વેળા વસમી—

આપણા વેપારીઓ ખેતીથી ઉત્પન્ન થતા માત્રના બદલામાં પારકા દેસાંમાંથી લેવા એવી કામના. રામજી પણ દેસાંમાં જ રહેતા. રામજીના બધા ભાઈઓ જરૂર સર્થ પોતાની દૈનિક કેમ ગુણી ધાવ એમાં લેજો ગણ રહેતા. આથીજ દેસાંમાં જોનાને કુલકે કુલી રજો હતો. ત્યારેજ મહા સમૃદ્ધિશાળી પાટનગરીઓ પાસે પામેજ શોભા રમી હતી. હાઈલી, હમિનાપુર, કનોજ, જાંદોર, મથુરા, અયોધ્યા, કાશી, વગેરે નગરીઓ ઈંદ્રાપુરીને દીકારે મારવા શક્તિવાન હતી. પણ વિચિત્ર કાળની વિચિત્ર જતીહારીએ, ભાનવર્ષને વિચિત્ર રિતિમાં મુદી દીધો. વિદ્યાજ દેશોએ જોનાના કુટુંબ સામે દેશમાં આવી જમાન કર્યો. મહત્તાનાં બળમાં પુર ભેંચી ફેંકાયાં; અને તે એટલા વેદવર્ધી કે ઉત્પત્તિ મેળવવા મનુષ્ય થયેલી દેવેક પ્રજામાં તેના પચાસ સંબળાયા. મોગજ તાનાદરજાં, કેય પ્રત્યાજ્ઞનાં ટોળાં ઉભરાયા હાયાં. તેની એક પછી એક મુસળી ખમરી પડી. જેઓ આઘ્યા લેજો કંઈનું કંઈ સહ ગયા. ભારતને મળ્યું નહિ પણ લવું તેમાંથી આપવું પડ્યું. છેવટે જમાનાં ખાનાં ગમના ભંડાર પણ ખૂટી ગયું" એ કહેવન મુજબ રહ્યવળી અવરથા ભોગવવા વખત આવે તેમાં સી નવાઈ કે દેવસાંક જમાનો એવા પણ ગયો કે-કેસેદામાં પુરાર્થ હયાજ કેદસાંક અકવાડીયાં જે રીને ઉધે છે તે રીતે આપણે કંઈ પણ લીધી. છેવટે જમાના અને આપણી ઉત્પત્તિ સી રીને ધાવ એની શોધમાં પણ ડીએ. શોધ થઈ ત્યાં આમ ઉપરા ઉપર. ધણી ધણી સભાઓ ભરાણી. નાત રિવાજો બદલવાની કોશિષ પણ થઈ. જતાં લગ્ન મુજ નિરાન મળ્યું નથી. આવીજ ઉત્પત્તિએ લગ્નને પાળનાર પશ્ચિમના મુધરેલા દેસાંના પ્રખ્યાત હેન્રિરિમથ પ્રિસિઅર્સે હું-કાળમાં મહાન ઉપદેશ આપેલા છે. અને તે માત્ર જગત્તે જોતમાં. તે દેવે છે કે (૧) મનુષ્યની શારીરિક ઉત્પત્તિ કરે. (૨) માંડે માંડેની ઈર્ષ્યામાં થયેલા કરે. (૩) ઔદ્યોગિક ને આર્થિક એકતા નરૂં પ્રવૃત્તિ વધારે. આ ત્રણેની આ કૅપમાં સમાલોગના કંઈક હું લેખાયો છું.

મનુષ્યની શારીરિક ઉત્પત્તિ કરે—શારીરિક ઉત્પત્તિ કરવાનો કુદરતી કાયદો આપણે ભાંગીએ ડીએ. એ કાયદો ભાંગનાર ખીછ કાઈ પણ કામ નથી. ખીછ કાઈ પણ પ્રજા નથી. ખીતો કાઈ પણ દેસા નથી. એ કાયદોનો ભંગ કરનાર મહાન્ આપન આગમનેનો દુર દિવાન છે. આગમને કુદાગનો માર ખમવા આપણી ઉત્પત્તિનું વડા નુગએજો કાય એમ સદુ કામ કહુલ દે છે. પાત કરેલું પણ દેખવા મુરે એવે દુર દિવાન તો આગમનેજ છે. ભંગેલ પ્રજા આપણા દેસામાં આવ્યા બાદ,

મહેનત કરવી પડે તેમ નથી. ફક્ત હસ્તમેધાપ માટે ટોંછાં ભીના આંમસાળી વ્યક્તિ જોઈએ. માટે મૃણાલિનીને બદલે તમે લાગ્ર વિધિમાં બેસી જવા કબુલ થાઓ તો તુરંતને માટે આકૃતનું વાદ્ય વિખરાઈ જાય. પત્રી જગમ ભાગશે ત્યારે બધું જોઈ લેવાશે.

કુટિલા—આવી અનુચિત રીત અખ્તવાર કરતાં મને ઘણી શરમ આવે છે.

મયાશંકર—અરે તેમાં છે શું ? લાગ આપ્યે એક બે દિવસમાં સ્વા પચંદને ત્યાંથી સટકી જવ્ને, પત્રી મૃણાલિનીની બિવરાણી કરજો, અને ન્યાય ખાતર દરબારમાં ઘસડવાની ધમકી આમળા ધરજો.

કુટિલા—યુક્તિ હીક છે, સ્વસંચેષ્ટ્ય માટે ગમે તેવી યોજનાઓ કરવામાં આપણે ફાતી ખીક છે ?

મયાશંકર—જાઓ, ત્યારે, તમે અંદર જઈ પાનેનર પહેરી તૈયાર થાઓ. યોગ્ય સમયમાં વરઘોડા આવી પહોંચશે.

(રોક સ્વરપચંદને વરઘોડા લપકોદાર સ્વજન વર્ગ અને ની મંડળ સાથે નેપથ્યમાધી બહાર આવે છે.)

ગાયન ૧૫ મું.

સઘળા— વરઘોડા વાલમ વરનો આજે
વાજાં ન રડાં મીઠાં વાજેરે— વરઘોડો.
શાહુકાર સારા મદયા સાગનમાં
નોખત ઉપર ડાઠા માજેરે— વરઘોડો
મેહ સ્વરપચંદ જાંની ઠણી ચાંવા
લાખેળી લાડી લેવા ડાજેરે—વરઘોડો.

કપૂરચંદ—(સ્વરપચંદને કારણે ખેંચી જઈ) જુઓ, રોકડ, તમની મરજી મુજબ તમારો બેઝ પાર પડ્યો છે. તેથી કબુલ કરેલી રકમ રજુ કરો. તારખાદ ચોરીમાં પેગ ધરો.

સ્વરપચંદ—રોક, એટલોએ મારો વિશ્વાસ નથી. હાલ સત્કર્મનાં મોકલાવી દેશ.

કપૂરચંદ—અવી વ્યાખાનમાં વાચક કામ ન લાગે. અમારે તો આજે ગાકા અને કાલે ઉધારનો ચોખ્ખો હિસ્સા છે.

સમાજો ભરી, વિદ્વાનો ભાષણો કરી કરી ગામ્યા, પણ તેનાં કળ હજી
 જોઈએ તેનાં આવ્યાં નથી. આપણે માનના આવ્યા છીએ જે, રાવણ,
 હંસ, હિન્દુસ્થાન, હંસાદિ રાક્ષસોને માર્યા સમ, કૃષ્ણ, વરાહ, આદિ
 અવતારો લેવાની હથરને જરૂર પડી હતી, તેમ આપણામાં આવતો આ
 દિવાળ રાક્ષસ હજીવા આપણી જ્ઞાતિમાં પણ હથરી અવતાર થશે. ત્યા-
 રેજા એનો ખાંત આવશે કે શું? આ દિવાળ મટાડવા આવ મુંધી જે
 યત્ન થયો છે તેનું કંઈકે કંઈ આવ્યું છે ખરું; પણ તે માત્ર ઘડિયાના
 કોંકરા જેટલુંજ. સં. ૧૯૬૬ નાં સમ ગયાં તેને ચાર વર્ષ પીળી ગયાં છે.
 હજી ૧૯૭૬ ની સાત આવવાને વખત છે ખરો. આ મુદ્દામાં હાત સુધી
 ગમેતા યત્નથી અધિક યત્ન માત્ર રાજ્યાની પુરતી જરૂર છે. કેમકે
 “દેવી બોલી અને સમ થયાં” એને માનનાર વર્ગ થશે મોટો છે. આથી
 એ પક્ષનાં અણગાં કુકનારને સુખોચ મળ્યો કે તરતજ તે અણગાં પુંકાવા
 સંભવ છે. આમ થાયો અકરીખાઈના બેટા પરણાવવા જેવો દેખાવ
 છવતો અને જગતો શરૂશે. માડરીઓ પ્રવાહ આક્રમે તો એને અટકાવવા
 મુધારાના નીમાયતીને મુશ્કેલ પડશે. માટે પુરની પંડેલાંજ પાળ બાંધવાની
 પુરતી જરૂર છે: માટે ચાંદ્રિમ કરી રહેલ મેગવવા વચનને વનેતમાં
 મુકવા તત્પર થાઓ, જગાંજ જાળા રનેહુલતા સમની કૃષિત રીતથી
 જગી મુછ, અને હજારો પુવાતોના હલ્યમાં એવી બેટના સોભમાં
 ન પડવાની પ્રતિજ્ઞા લેવડવી: તેમ આપણું સમસ્તન પુરક મંડળ
 પણ એવીજ પ્રતિજ્ઞા લે કે:—“અમે લલિપ્યતા ભૂવાણુ રૂપ અમારાં હંમ-
 નાં સંતાનોને બાળકમતા દાસામિમાં બાળનારજ નથી.” આમ થાયતો
 આપણી પ્રવતની વેલીઆમાં ગણતરી થાય છે તે એકદમ ટળી જશે. મોલા-
 નાર પ્રવત તૈયાર થશે. આતો માત્ર એક પગથીઆની વાત કરી. હરે
 બીહવાત રૂંધી માનસિક કેળવણીની. વળા ધણા વિદ્વાનોનો મત છે
 જે, શારીરિક કેળવણી જેને જવજર મળી હોય તેના પર માનસિક કેળ-
 વણી એકદમ અસર કરે છે. અન્વચ્ચ શરીર વાળા માણસોનું મન જોઈએ
 તેનું ચાર્ડ કેળવણું નથી. વળા કેટલાક વિદ્વાનોએ એમ પણ સાબિત કર્યું
 છે કે:—શારીરિક કેળવણીની સાથેજ માનસિક કેળવણીને બેઠવી, એટલે
 મુંધી કે માનસિક કેળવણીની શરૂઆત માતાના ગર્ભમાંથીજ શરૂ કરવી.
 ગર્ભવતી માતા ઉપર પડેલા સ્ત્રીનાં અવસ્થ તેના બાળકમાં આવેહેજ.
 જે અહીં વર્ડનું બાળક જે કંઈ શીખે છે તેટલું તેની આખી છંદગીમાં તે
 શીખનાર નથી. તો આથી માણસની ખરી કિમતની કસોટી કરનાર

પન્થાનતી વખતે ચાડલો (પુરન) અને છડાવની વખતે બદલો આપવામાજ પોતાની જાતમહેનતની સુકમાછતા દ્રવ્યનો નાશ થાય છે તે ઉપરાંત પોતાની પુત્રીને એકજ જન્મમાં અનેક પતિ કરાવે છે, તેમાથી બચવા માટે આ લક્ષ્યથી એક આદર્શ રહે આપણને દાખલો મળેલો છે જેથી ખ્યાનવાનો જાણે પોતાની પુત્રીઓ દ્રવ્ય લોભી કુળસાનોને આપે પણ જેટલું દ્રવ્ય પોને કન્યા દાનમા આપે તેટલુંજ અથવા તેથી વીશેજ દ્રવ્ય કુળસાન જમાડવાજ ખાસેથી દાદા બેંકમા વગ વધુને નામે સુકાવે તો તે વડે જરૂર પ્રસંગે પુત્રીનો નિર્વાહ ચાલે અને છુટા છેડા રૂપી પાપ કર્મ કરી અનેક પતિ કરવામાથી પુત્રીઓ બચે માટે બીજી માતિની માફક આજની સ્થિતિમા પણ સ્ત્રી ધન અવગ મુકાવવાનો ચાલ પાડવો હિતાવદ છે

શ્રી હરજીવન ભગવાન

મથા ૬ ના રિવાજમા અમલવાળા કેટલાક કડવા પાટીદાર અગ્રે મરોએ પુરન ચાડવાના નાણા સ્ત્રી ધન તરીકે અવામન મુન્દરાનો ઠરાવ કીધો હતો પણ તે ઠરાવ કાગળમા ગ્રહણે છે તેનો અમલ થયો જણાયો નથી.

અવગધાપક.

ગકરાંને બચાવવા માટે જોખમદાર કોણ ?

આ એક મવાલ છે તેનો નિર્ણય ચરાવી જરૂર છે. દરેક માણસ તે સવાલ પોતાના મનને પુછશે અને પોતેજ તેનો શુદ્ધ અંતઃકરણથી અને નિષ્પક્ષપાતપણે નિશ્ચય કરશે એટલાજ અત્યારે આશા રાખીએ તો પણ મને નિશ્ચય છે કે તેનું સાર પરિણામ આવશે.

આજકાલ આજની સ્થિતિમા (અને સર્વ જગ્યાએ તો પણ કાંઈ વિશેષ ખોટું નથી) એની માન્યતા થયેલી જણાય છે કે છોકરાંને બચાવવા ને માખાપની ફરજ નથી માખાપની ફરજ જેટલા પ્રમાણમા છોકરાંને પરણાવવાની મનાય છે તેના સોમા-અરે ! હજમમા હિસાની પણ છોકરાંને બચાવવાની માખાપની ફરજ છે એમ અમારા ઘણા સ્થિતિચ્છુ માનતા નથી બચાવવામા તાત્કાલીક નકારાઈ કાયદો દેખાતો નથી-મગતો નથી તેથી ઉકટું

વણી આપવા આપણે શું કરવું જોઈએ ? એ એક કિમતી સવાલ છે. આને માટે આપણે આપણા સમાજ દદ કરવાની પહેલી જરૂર છે. આપણે જોઈએ છીએ કે જે જે પ્રજા ઉત્તરિને શિખરે ચડેલી છે તેનું મૂળ જોઈશું તો માલુમ પડશે કે તેઓનો સમાજ સુદદ છે. આપણે પહેલીઆ સમાજ પણ મજબુત તો કરી સકાયજ. એનામાં એટલી મહાન શક્તિ છે કે ધારે તો એક તડકે એકજ તિથિએ આપણી લાખો કન્યાઓના હાથે-વાળા મેળવવા એકમા પડેજતો કરાવી શકે છે. ધારે તેને મેળની અંદર અને બીજાને બહાર પણ કરી શકે છે. તો ફક્ત બે આ કામ માથે ઉઠાવે તો કાંઈ મોટી વાત નથી. આજ કામ કરવાની, આજ શક્તિ વાપરવાની રીતમાં ફેર કરવાની માત્ર જરૂર છે. દાન કરવાની રીત બદલવાની પણ તેટલીજ જરૂર છે. ધર્મને બહાને જોટલા પૈસા જાતિમાંથી જાય છે, તે 'સમસ્ત દ્રવ્ય દાન તરીકેજ બેસું કરી દામ દામ બોર્ડિંગો, આશ્રમો ઇત્યાદિ સ્થાપવાં જોઈએ. આવા સ્થળોમાં આપણા દાનનો ઉપયોગ કરવાનો છે. આમાં રહેનાર બાળકોને એવી કેળવણી આપવી જોઈએ કે જેવડે આપણા ધંધાને શોભાવવા બહાદુરી બતાવે, સાસ્ત્રીય રીતીએ ખેતી કરે, મંત્રીના પાયાપર વેપાર કરે, ગાદોચ કારીગર તૈયાર થાય. આથીજ સાતિના ઉદ્ધતો અશ્લોઘ થાય એવી ભાવના છે.

પુત્રોને કેળવવા માટે જોટલી કાળજી રાખવાની છે તેટલી અમર તેથી પણ વધારે કાળજી પુત્રીઓ ઉપર લેવાની પણ જરૂર છે. જોકે જુજ્જરાતમાં રહેનારા ભાઈઓ એક બાબત ઉપર તો કાળજી રાખે છે. તે આ પત્નના વાચકથી અજાણ્યું નથી. તે કાળજી તે કઈ ? અમદાવાદ જેવા શહેરના કહેવાતા કુળવાનના ઘરનો ખાડો, પુત્રીને માટે શોધી કાઢવો તે. પછી પોતાની દીકરી ભલેને શોધ્યની શુભી ઉપર રહે, કે 'ભાંગ્યું ભાણું ફંસારે જાય' એ કહેતી મુજબ પાછી સુધવા છતાં વિધવા વેશે પિતાને ઘેર પાછી કરે, ઝુરી ઝુરીને હંદગી પુરી કરે; એની એને દરકાર નહિ. આવો ખોટો મોહ અને પડેલી ગાડીઆ પ્રવાહની મથા દૂર કરી, પોતાનાં સંતાનોને ગોચ કેળવણી આપી, મન માન્યાં સંજોડાં થવા ભાગ્યવાન બનાવે તો કેવો લાલ યાય ? આવાં સંતાનો આગળ જતાં સારી નામના ન મેળવી શકે શું ? મેળવેજ. સાચીજી જેવી રાજપુત્રી, એક ગરીબ સત્યવાનની ઝુપડીમાં રહેવાને તૈયાર થઈ હતી. એથી તે દુઃખી થઈ એમ ધારવાને આપણને શું કાંઈ કારણ મળે છે ? કાલ્પા કરિઓ કહે છે કે પ્રેમ પાશથી બંધાએલું પક્ષીનું જોડું પણ આનંદથી કેલી કરી રહે છે. ઇત્રાસનનું

ખનીના ધધાને તિનાજતિ આપી દીધી અને વેપાર વણજની શરૂઆત કરી. તેમનો વેપાર એમનો ઉચ્ચ પ્રમાણનો હતો અને તેમા તેમને એવો તકાફા પામ્યો કે તેનું વર્ગન ખાતર જેવું જ પશુવિ માણુમેથી બની રહેજ નહીં !

વેપારમા એમના પમણા દતા કે તેમણે પાગીજાર ઝામને અનુદાન નામ પેટી ની સાચિસાચ નામ ધારજ મ્યુ તેઓ પોતાને નયુચદ ટેકચદ એસ ભારે અનિવાનથી ઓગળાવતા હતા તેમના વેપારમા મસિક પાયસે રસિતાની પ્રાપ્તિ થતી હતી જપના દુધમા પડેસા તો કોઈ ઝાઇ સમર એક દાવર સુધી પણ પડેલી શતા પશુ તે દિવસ પડી સુધાઓની રધની જતી સાચાને નીધે તેમની આરકમા ધમડે થતા પાગેસે હતો તેથી તે મહાપુરુષ મુનરોએ અને અગ્રેજી બજેનાઓએ અપસમ્મતીજ રધાવી નેના પશુ પશ્ચરી કુ બની તે મહાપુરુષને અનાથ હતી જેને થીધે મુધારકોના ગચનમેદી ઉપરેશા અગત્ય જાનિ જનો સામગતા ન દતા અને નયુચઆદનો વેપાર ધમરામર ચાનતો હતો

રાયખે જિનાસા ઉત્પત થઇ હશે કે નયુચઆઇ એવો કેવો વેપાર કરતા હતા અમે રાયકોને રડુ નાત દીગળાચી નહીં. નયુચઆદનો ધધે રીધો ને અરગ હતો અને તેમા તેમને ચોકસ આનક થતી હતી માસની ગરઆતમાજ નયુચ આઇ નતર કરતા તેમનું દુગ એમ્બુ ઊંલુ બજાતું કે તમને મન્યા દેવા આર ચામના અગમીઓનાં રોગાલીની માત્રક દુગી પડતા

ના દુ મગ રડી પદામ પીના ભાર થોડા પશુ ધસાવા હતા તેપશુ

ને દરેકદરે નાનામા રડુમેથી ઓગી પ્રાપ્તિ થતી નહીં નાતર ક્યાં

પદરમે દિવસેજ કન્યાનો રાક મદી તેને નાનારક મચી કદાના અને

મહોનો પુરા થતા પહેલા જીજ નયો નાતર મરતા જુની સ્ત્રીની આથ એવી સારી નર્તક ચનાવતા કે ગિચારીથી એક દલાડે તેમના વરમા દડી રાકાટુ નર્ત છેડે જુની પેરીના મરિનર કસાઇસાઇથી આપ હોડાવતા માટે હોડો એ રિથાનો સજાર આવી જુગા નેના હતા આવી રીતે દર મામે નયુ ચઆદને રિપિયા પચમેથી તકાફા પ નો તેમણે એક રાંધા જુની સ્ત્રી ઓગો રત કરી નત નાતર કચા મગ જે પછાના મ્યુ કરેના તેની રીપ ભારે પ્રધારે અમે મેગરી રાખા ડીએ તે રીપમા તેમની શોધનરાક્તિનો પુરેપુરો ઉપરોગ કર્યામા આ થો છે હજુ પશુ નના નના ઝરણોની ગોધ રામા નયુચઆદ મગચુ છે અને પોતાનો ધધે ચનાવે ગવથ છે હ ના દશ રાંધી તેમને વેપાર ધમવોઝાર અને છે પશુ તે ગધા વર્ષોની

લાઈઓ, આ બાબતમાં વધારે જવાબદાર છે. હિંદુસ્તાનની ખેતી ઉપર નોકર બીજા દેશના કરતાં વધારે છે, એનું કારણ શું? જો કે આનાં બીજાં કારણો પણ છે ખરાં, પણ તેમાંનું આ એક પણ છે. અને તે એકે પોતાની વાહવાહ જોડાય એ જદમ કે પટેલાઈની અપાતી વંશ પરંપરાની ભોગવટાની જમીન જદમ, કે નવી અગાએલી પટેલાઈ જદમ, કાંતો કાંઈ કર વધતો ગયો. છેવટે રૂઝમ મોટી થઈ પડી. પેદાશ નગણી પડી અને મજુરી વધી પડી. આવા બધી જાણુના મારથી આજના આપણા ખેડુત લાઈઓને ઘણે ભાગે, એક દુખનો જગદ તથા એક પાડો રાખવાનું, અને જીવારના સુકા રોટલા અને ચટાણી ખાવાનું ઘણાં જાણુ. આવી ઘણી જગતનાં નુકસાન કહેવાતા મોટાઓ તરફથી નાનાને ખમવાં પડ્યાં છે, તો આવી ટેવનો લાજ કર્યો જરૂરનો છે. આ મંબંધમાં એક કથિત વાત ઉલ્લેખ થાય છે. એક જંગમમાં એક કડીઆરો ડોકમાં કુદાડની માળા-હારડી તાપી જતો હતો. તેને જોઈ આજુવન કમ્પવા ત્રામ્બું, બધાં-બૂઝો કાળરૂપ અને જોઈ ત્રાસવા લાગ્યાં. છેવટે કુદાડાએ જવાબ આપ્યો જે તમારે હાથ ગજરાવાનું કાંઈ કારણ નથી. ત્યાં સુધી તમારો રોજ લાઈ (હાથો) આવી અમને મળશે નહિ, ત્યાં સુધી અમારો કર છેજ નહિ. મતજગે કુદાડમાં લાઈઓનો હાથો પડે છે. ત્યારેજ બીજાં લાઈઓને કપાવાનો વખત આવે છે. આમ હાથો રૂપી વડિલ બંધુઓ હાથપણજ લજવતા રહેશે તો, એક જગ્યામાં રહેવા થત કરતી તાતિ રૂપ વન જરૂર નહ થશે.

ઔદ્યોગિક અને આર્થિક સ્થિતિ સુધારો—ઔદ્યોગિક સ્થિતિ—ઉદ્યોગને કારણે સર્વથી ક્રેડિટના આગે છે. કેટલાક વિદ્વાનો તેને કામધેનું પણ કહે છે. ઉદ્યોગ એજ મનુષ્યનું હવન છે. ઉદ્યમ એજ સહિતો નિધમ છે. ઉદ્યોગી પુરૂષ સિદ્ધ મારક જયજ પામે છે.

‘ઉદ્યોગિનં પુરુષસિદ્ધયુપૈતિ સ્વસ્તી ।’

‘દૈવેન દેયમિતિ કાપુરુપા વદન્તિ ॥’

‘દૈવં નિહત્ય કુરુ પૌરુષમાત્મશક્ત્યા ।’

‘યત્ને કૃતે યદિ ન સિદ્ધ્યતિ કોઽય દોષઃ ॥’

ઉદ્યોગી સિદ્ધ સમાન પુરૂષ વસ્તી મેળવે છે. દૈવ આપશે એમનો દોષ. કાપુરુપ કહી શકે. નથીએને કહી આત્મ શક્તિરેડ મન કરવાથી જો યતન

કે તમે તમારી ફરજ બજાવી છે તુ મારી મજબૂત બજાવીશ કેરી મૂર્ખા હોકરી ! પીતાએ પુત્રીનું માન્યુ ની અને કન્યુ કે મારી મગ્ગ નિરદ અને તારા પતિના મથાનમા લુભાની આપીશ તો મારુ થા તારે તમનુ પડશે ! સતીએ દુષ્ટમા જવાગ આપ્યો જેની આપની મરણ !

ફરીવાદી તારીકે સતીનું નામ તોલાયેતુ હોવાથી સતનિ જુભાની આપના બોલાવી સતીએ પોતાના પતિનો મથાન કર્યો પતિના બથાન માટે જુભા બોલતું એ પસુ કલ્પ્ય કલ્પ્યુનો મગીમા ગજુજો-પસુ સતયુગમા તો તેમ ચતુ હતુ !

મનીએ જણાવું કે સાબરીથી શટકાને પડી મારા પતી પામે વાકી વગી મુખા ગઈ તે દરમ્યાં વાગે પડી જવાથી મદા ઉઠીને મારા મોઢા કિપર જાગ ઉઠાથી તુ દરી ગઈ

કોટ સતીને સસાન કર્યો કે જે તમારી બુનયા મજરા હો તો પડી તમે ફરીવાદનામામા તમાના પતિ ઉપર અસેપ કેમ કર્યો ?

મારા પીતાએ ખાનદાનમા ખપવા મને જુભાનને પરણારી અને દરે રધારે ખાનદાન બનરા મને એમજ જન્મમા જે પતિરાગી બનાવરા માટે મારી પામે ફરીવાદ કરારી છે પસુ મે પતિરાગી બનરા કમળો નથો જેથી મારા પતિનો મથાન આનુધુ

કોટે કેસ કાળી નાખ્યો સતી પોતાના પતિની સાથે હો ચારી ગઈ કુળનાન અને ખાનદાનનો પન્મ ભાગ સતીનો પીના નામીપાસ થઈ પ્રાં તજ ચાલ્યો ગયો પાતાની ખાનદાની વધારવાનો ઉમેદમા નામીપાસ થવાથી પોતાની પુનતિ અને પોતાની જાનને વીમરસ રાગે

વનરાજ આથી વધારે જોરમા અગ્રે અને કુનીનનાથ ધર્મ પ્રમાણે દીન પ્રતિદીન સતીને નાના પ્રકરે દુખ દેસ લાગે જેની સતનિ દુખ માયી મુક્ત મરવા પરમાત્માએ સતીની આયુષની દોગી દુકો કીરી સતી મે જાગીને મુકી રંગે રાધાનો ગઈ વનરાજ જીવાન એક ત રલા

વનરાજ નિધૂર થવા તે કન્યાની જોગમા છે પણ સુવારાવાગાઓની જાગમા કુળવાન અને ખાનદાનના લાત નામને ફસાઈ મરા છે અન્ન સમ્યો મુધારાવાગાના જકાઈથી પોતામા આપદાના ચીનાને હોડી દઈ લાણેયો ગણેયો, સદાચારી, શાંત રતજાવનો અને સાગી કમાઈરાગો વન એધે

ન લેતો. એજ રૂપાળી, રહીઆળી, ભારત ભુમિની હાતની ખેતીની સ્થિતિ
 ખરેખર કંટંગી છે. તેમના ચાલકોને ઘણે ભાગે ખાવાને પણ પેટ પુરતું
 મળતું નથી. આ બાપડા તનતોડ ચલ કરે છે ખરા, પણ એ ચલ આ-
 લજોમાં પાણી ભરવાના ચલ જેવોજ છે. મહેાત કરી દસ ખાંડી બાજરી
 તૈયાર તો કરે પણ તે બોમવવા તે ભાગ્યશાળી નથી. સવાયા દોઢા કે બમણા
 કરનાર વેપારીઓને ત્યાંજ તે દાણો બચ છે. કારણ કે મોટા ખર્ચના
 ખાંડાઓ આગળથીજ તૈયાર કરી રાખ્યા હોય છે. આમ વ્યવહારનું ભાન
 ન રાખવાથી ખતારની રૂખનું ભાન હોય તો પણ શા કામનું? વાચારીથી
 બધો દાંજો વેપારીને મુખત કરવો પડે છે. પછી ખોતે ખાણ શું ?
 ખીજે દહાડેથીજ સેડની વખારની નજાહની ખોરી ભુવારનાં છુરાં લાવવા
 માંડે છે. આવી આપણા ખેડૂની હાતની સ્થિતિ ખેતીની ઉત્તમતા બતાવે છે
 કે અધમતા !! પશ્ચિમના દેશની ખેતી તરફ આપણે દ્રષ્ટિ કરીએ તો એજ
 ખેતી આપણને કેટલા અજ્ઞાન બતાવી દે છે ? જે જમીનમાં ૬૦ મણ ચોખ્ખા
 પાકતા ત્યાં અત્યારે ૬૦૦ થી ૮૦૦ મણ ચોખ્ખા પાકે છે. ત્યાં ૨૦૦—
 ૩૦૦ મણ રૂ પાકતું ત્યાં અત્યારે હજાર આસોમણ પાક તૈયાર થાય છે.
 આનું કારણ શું ? ત્યાં મોટામાં મોટા વિદ્વાનોની દિવ્ય શક્તિઓનો પ્રવાહ
 રાત્રિદિવસ ખેતી તરફજ વધી રહ્યો છે. હજારો વિદ્વાનો રાત દહાડે
 ખેતીની નવી નવી શોધો કરી રહ્યા છે. મોટી મોટી સભાઓ ભરી રાસા-
 યનિક ખાતરના પ્રયોગો ચાલી રહ્યા છે. નવી શોધ બોળ કરાવવા પાછળ
 સભાઓ પુષ્કળ પૈસાઓ ખર્ચે છે. જે જે ધંત્ર જે જે પદાર્થો પ્રાપ્ત છે તેનો
 ખેતી કાર્યમાં ઉપયોગ કરવાનું તેઓ ભુલ્યા નથી. અરે દુનિયા ઉપર અત્ય-
 ભુત કાર્ય કરનારી વિદ્યુત શક્તિનો પણ ખેતી ખાતામાં ઉપયોગ લેવાનું
 પશ્ચિમના પેઢિતો ભુલ્યા નથી. વિદ્યુતના પ્રવાહથી કદમાં ૮ દસમણાં મોટાં
 ફોજા અરધી સુદતમાં તેઓ પકવી શકે છે. “ ઉતાવળે આંખા પાકે નહિ ”
 આવી આપણી શહેવત પ્રયોગથી તેમણે સુધિ પાડી છે. ખેતીનાં ઓગ્તરો
 બનાવવાની, ઉત્તમોત્તમ બીજાં પેદા કરવાની, બજવાન જતનવરો ઉછેરવાની,
 ખેડૂતો તૈયાર કરવાની, પેદા થએલા માત્રનું મનમાનતી કિમતે વેચાણ કર-
 વાની જનનવર સોસાઈટીઓ ત્યાં રથપાછ છે. આવી સોસાઈટીઓ પશ્ચિમ
 દેશમાં અગ્રેખ્ય છે. સહકારી પેટીઓની પશ્ચિમની ગણતરી તરફ વેંદએ તો,
 જર્મનીમાં ૨૬૦૦૦, ફ્રાન્સમાં ૩૮૦૦૦, અને અમેરિકાની તો પાતજ કરી
 શકાય તેમ નથી. ત્યાં ૬૯ લાખ એકર જમીન સહકારી મંડળીના હાથમાં
 છે. અને તેઓ ધારે તે કરી શકે છે. પણ હિંદુસ્તાનમાં આવી મંડળી ક્યાં ?

નહીં ક્યોં ત્યારેજ તે પરદેસ ચાલુ છે. અલગ અમારાં ખેડુનો મોંઘે આવે તે મેળવવાવાની આશા ગર્ભનાં હોયનો તે ફોગટ-ફાંફાં મોંઘ્યા જેવું છે. પરદેશના ખજારમાં તેનો સારો ભાવ ઉપજતો હશે તો વેપારીઓ તે મોકલ-નજ, તેજ પ્રમાણે મળુરોની જીમ પણે વ્યર્થજ છે. એવી જીમો પાડવાથી ખેડુતો મજુર સ્થિતિ મેળવી શકશે નહીં, શહેરોમાં અને કસબામાં ગામ-નાના મળુરો ખેંચાઈ આવે છે. મળુરને ત્યાં મળુરી વિરોધ અને ચાલુ મળુરો હોય ત્યાં તેઓ જવાનાજ, વળી શહેરોમાં-તેઓને ઉચ્ચ પ્રતિનું-હેવાનું તથા મોજ ગોખના ઉપયોગમનુ મેવન મળવા સમય હોવાથી મળુરો ગામનો નિવાસ મુકી શહેરમાં આવે તે આભાવિદ છે. તેમને કાંઈ નીતે કાંઈ શકાય નહીં. ખેડુતો કહે છે કે અમને ખેતીનું કામ કરવાને મેં આને નદારીયાં મળતાં હતા હવે ચાર આના આપેનાં પણ મળુરો મળતા નથી, એ વાત ખરી છે, પણ મળુરને કાઢવાનો ખીતે કાંઈ નથી ખેડુતોએ મળુરને પેટપુર અને ત્યાં મળુર આપવી નેદાયે. તેમ જવાને તેમની પાસે સતત ખેતી કરાવવાનો હિંદોખમ કરવો નેદાયે. તમ તેમને પેટ પુરવું પાવાનું પણ આપવું નેદાયે. તેમ ધાવ, તોજ તેઓ ગામના આથી ફરી શકે. વળી કોઈ કારણસર ચારે માસ ખેતીમાં મળુરને કાઢવાનું ખતી શકે નહીં તો ઘરમાં થઈ શકે તેના નાના નાના ઉદ્યોગો તેમની પાસે કસવવાનો મંદોખમ કસવવા નેદાયે. ખરી રીતે ખેડુતો પોતાની શક્તિનો વ્યર્થ નેદાયે ફરી નાંખે છે. આજસમા વખત ગુમાવી નાખે છે. ઉનાળામાં તો ખેતર સાચુજ નેતા નથી. ખેતરમાં શુ-ચ છે તે તેવા વખતે જવા પણ જતા નથી. કેટલુંક કામ, તેઓ ઉના-ળાની નવરી મોસમમાં ખતરમાં ફરી શકે, એમ છે તે તેઓ કરતા નથી પછી ત્યારે વરસાદ આવે છે ત્યારે જીવ કામ સાથે ઉકેલે છે તેમાંજ તેમને મળુરોની જરૂર પડે છે અને તે મોઘા છે એવી જીમો પાડી પો-તાની અને મળુરોની શક્તિનો વ્યર્થ કેમ કરવો તેની દરકાર કરતા નથી. તેનો કેવી, રીતે, સારું ઉપયોગ કરવા તેની ફીકર કરતા નથી.

જમીનમાં દસ રજો નથી એવી તેમની ફરીવાદમાં પણ થોડુંજ વળું છે. ખેડક જમીનનો દસ ઓછો વતો થવાનો સંભવ છે પણ તેનો ઉપયોગ કરવાથી સમ-વિષમ જેવું શકે છે. મળુરોની શક્તિ તમ વીગે જીમાંરીના વખતમાં ઓછી થાય છે તેનો ઉપયોગ ફરી શક્તિ પછી લાવી શકાય છે. તેમજ જમીનમાંથી દસ જતો, મહે તેને પાડો વાવી શકાય છે.

જની અને દેશની શોભા વધારી; લક્ષ્મીમાં વધારો કરી ગઈ છે. વર્તમાન સમયે અંગ્રેજ, ફ્રેંચ, જર્મન, જાપાનીઝ, અને અમેરીકાના સંયુક્ત પ્રાંતની પ્રજાએ પણ આજ સાધનથી એટલીજ ઉત્તિ મેળવી છે. તેઓ પૈસામાં માનમાં, જ્ઞાનમાં અને ફેજવણીમાં જગતના સર્વસ્થાનના અધિકારી થયા છે. તે સ્થાન અપાવનાર અત્રૌકિક જળ વાણિજ્યથીજ મળ્યું છે. એક વખતે જે બ્રીટનો અસહ્યમાં ગણાતા, નાના સરખા દ્વીપ વાસીઓ એક વખતે શિકાર ઉપરજ મુગ્ધો દેરતા; તેજ દ્વીપના આજના સુખ-તાનો વાણિજ્ય જળથી વર્તમાન સમયે પૃથ્વીના શિરો ભૂપણ થઈ પડ્યા છે. “ઈંગ્લાંડેશ્વરના રાજ્યમાં ક્યારે પણ મૂર્ખ આગમતો નથી” એવું પ્રવાહ વાક્ય સદુ કાઈના મુખમાંથી સાંભળવામાં આવે છે તેનું મૂળ નોંધ્યો છીએ તો ‘બ્યાપારજ છે. વાણિજ્યથીજ વિજ્ઞાનની પણ ઉત્તિ થઈ છે. વળી ઉપર કહેવામાં આવ્યું છે જે કૃષિ અને શિક્ષ એ બે વાણિજ્યનાં મૂળ છે. હિમારત ચણનાં પાવાની મજાણતી કરંધીજ પડે છે એમ બંને જાળનોની મજાણતી તો પડેલાંથીજ કરંધી પડે એ વાત વિસ્તરવાની નથી. વર્તમાન સમયે ઉત્તિશીઘ્ર જાતિ વાણિજ્યની ઉત્તિ કરવા ત્રિવિધ યત્ન કરી રહ્યા છે. ત્રિવિધ યત્નો કરી દિવસે દિવસે વિજ્ઞાનની પણ વૃદ્ધિ કરતા જાય છે. વિજ્ઞાનના જળથી તેઓ વસુધાના પેટમાંથી વિવિધ ધન, ધાતુ, રત્ન વગેરે કાઢી શકે છે. વિવિધ આપ્તિષ ધન, જાડીઓ; શીશો વગેરે બનાવી વાણિજ્યની સુચમતા મેળવી છે. વળ્લ જેવા કઠોર પર્વત કાપી રાજપંથ બનાવે છે. જાડીઓપુરી સમુદ્રની જમીન અને ત્ર્યેણ-ગીણુભિ ખોદી સમુદ્રના માર્ગે મોકળા કરે છે. વિચિત્ર વેગવાગી નદીપર વિચિત્ર પુત્ર જાંધી શિક્ષકૈશવ્યને ખરેખર નસતો આપણી આગળ રજુ કરે છે એવાં મહાન કામ કરવાનું જળ આપનાર વેપારજ છે. તો આવા વેપારની પાછળ આપણાં મંતાનો તૈયાર થાય તો પણ મંતાપ મટવાને વાર લાગે તેમ નથી.

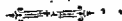
ઉપરે વિરામતાં પ્રમુ. પ્રત્યે એ માગણી-કે:—

મટ્ટીમાં ભજા વર્ધન્ને મેલ માગ્યાં;

રહે લાભને જ્ઞામાં યોદ લાગ્યાં.

જન્ને અંગમાંથી મટીને હતાપો,

સહજ સંધુમાં સંપ મુદ્દ થાપો. અસ્તુ.

મેલેરીયા તાવ તથા નરમ પ્રકારની પ્લેગ.

માટે બારલીવાળા ઐગ્યુ સીક્વર મધુ જેવો દવાગ છે કંચુ પીતા ના ગમેતો તેજ સાર વાપરો બારલીવાળા ઐગ્યુ પીસો ૧) બારલી વાળાની અખીરીયલ રાક્ષીની ગળાઓ ખાનારને જીવાન બનાવે છે ૨) ૧૩ - બારલીવાળા દુધ પાઉડર દાતનો દુખારો મટાડી દાંત મોની જેવા સાફ રાખે છે આના ૪ - બારલીવાળાનો દરાગનો મર્લમ એકજી રીવસમા દરાગ ખુજલીમા તકાવત કરે છે આના ૪ - સરવે રેકાણે મળમે ૫. લે. લી. બારલીવાળા જે. પી. વરલી લેબોરેટરી. મુંબાઈ.

REGISTRATION NO. 169 H 020150711

If not delivered please return to the
Madwa Hirtechu Office,
No. 403 Richey Road,
AHMEDABAD.

31 MAR 15
0 10 15

તેજ નિરધન અને દુઃખી. આવી આવી ઘણી બાગતોમાં સધળું ઉતરુંજ ઉતરું થઇ ગયું જે લોઇ મને ખેદ થાય છે. જે ખેડુ તોને સારી મદદ મળતી જેને સાફ માન મળતું જેને સર્વ કાર્ક સાહતા અને જે પર સર્વનો સહાય હોતો તેને હાલ મદદ આપવી તો મ્હી પણ તેની દયા કેવી છે તે તરફ પણ જોવાતું નથી. માન આપવાને જદલે તુચ્છકાર ને તિરસ્કારના શબ્દનો વરસાદ વરસે છે, અને સાહના તો કોણ જાણે કયે દિવસે ચિતામાં જળા ગઇ છે. આવું આવું થવાથી સખેદ થાય એમાં શું ખાટું ?

માધવ—છોકરા, તું તો જલ્દી જલ્દી ફિદરમાં પડી ગયો અને આવા આવા વિચાર કરીશ તો કેવળ થેસો થઇ જઇશ. પણ તેમાં કાંઇ ખોટું નથી. તારું કહેતું મને પણ વિચાર કરાવે અને નિશ્વાસ ન ખાવે તેવું છે પણ તારામાં અને મારામાં કંઇક ફેર છે.

અંદુ—આપા, તેણે મેં પ્રથમજ કહ્યું હતું કે કાંતો આપ મારા વિચારને મળતા થયો અગર મને હસી કહાડશે. પણ આપ ઘણી વખત કહેા છો કે અમે બાઇ અમે નાના હતાં ત્યારે વખત આથી ઘણોજ સારો હતો. અગે બ્યાં બ્યાં જતા આવતા ત્યાં ત્યાં અમે ફતેહ પામતા. આ આપણી વાડીમાં એક વખત એટલો તો કષ્ટાસ થયો અને તેની જ્યેષ્ઠી કિમત આવી કે આ પેટી રૂપિ-આથી તદ્દન ભરાઇ ગઇ.

એક વખત બાગરીના જળામાં દાણા આવ્યા તે જોઇનેજ દરબાર સાહેબે કહ્યું કે ખેડુતો પાસે રહેવા દો. આ વળે નાખવાને દરબારમાં જગા નથી અને હેવટે આજુ વરસ ખેડુતો પાસે રહેવા દઇ વળેનો દાણો દરબારે લીધોજ નહીં. માત્ર તલ કષા-સની ઉપજમાંથી વળે લાગ લીધો. આવી દરબાર સાહેબની મોટી નજર હતી. દરબારી કાઠારો દાણાથી ભરપુર હતા. તેમ ખેડુતોના ઘરમાં પણ અનાજનો પાર નહોતો. આ સધળું ક્યાં ગયું ? ઘી રૂ. ૪-૫૫ નું એક મણ મળતું તે આજ વીસ રૂપીયા બાવ મુકતોજ નથી.

માધવ—બાઇ સાંભળ. તેના ખુલાસો હું ચોડાકમાં કરી છું કે પરદેશી લોકો અનાજ વાવતા થયા ઘી ખાતા થયા અને તે આ દેશ-માંથી મળવા મંડ્યું તેથી અનાજ ઘી વિગેરે પરદેશ જવા માંડ્યું.

- મનાની જેને મુસાફરી ઘણી ઘણી થવા
 નવાય અથવા દેશમાં નવાય માન જો નવા
 થવાય કામદારી પૂજા બાણીતા સુ જને
 ૨૫ પૂર્ણ પ્યારથી વિનાયતી ધ્વજ તને ૪
- વળી હમર ગાહિના *ખમરર જૂજ નામના
 પમાય છે દેવાની વળી અપાય તાગમા
 રળી લુઓ વિમાનથી અમગમા ઉભા છે,
 ૨૬ વડુ પૂર્ણ પ્યારથી વિનાયતી ધ્વજ તને ૫
- અને હાથ ન માની પુતકો છપાય છે,
 અમુચ રસ્તુ એક થોડી ખીમતે પમાય છે
 નગાર અથવા માની ગુલ સાચનો મળી શકે
 ૨૭ પૂર્ણ પ્યારથી વિનાયતી ધ્વજ તને ૬
- જુજ મેટ ને પો અમુદને પુરાણે
 નહેતો તો મનાની છે જમીનને ખલાનીને
 અમુચ લાલ એમ ખુમ આવીઆ પધારીને
 ૨૮ પૂર્ણ પ્યારથી વિનાયતી ધ્વજ તને ૭
- જનો વિદેશ જાય ત્યાં માય ખુમ માનને,
 લનાય તે સારી ન આ- પ્રાણી જને
 લટાર ને ગાર સર્વ આપ પાપમા પડે
 ૨૯ વડુ પૂર્ણ પ્યારથી વિનાયતી ધ્વજ તને ૮
- ગણુ ગુણુ કેટલા ન જૂજથી ગણાય તે
 મદલ જલ દોય તો ન માણુએ રી શકે
 મતી નગાર સામજી તે કેમ સારી શકે,
 ૩૦ પૂર્ણ પ્યારથી વિનાયતી ધ્વજ તને ૯
- નગમમા વાઈ ખુમ આપશે પ્રભુ તને,
 વળી વિભવખાજે સમર્થ અથવા સારીને
 વિવાહીને અમારી અર્જ રૂને જાગુનરો,
 વધારી સાતે મિતિને ધ્વજ તને મગનગે ૧૦

તેડાઓ અને ભાર મુકી પૂછે છે. તો મારી બુદ્ધિ પ્રમાણે હું તે બાજતોને નીચે પ્રમાણે સુધારવા ધાડું છું.

૧ કુસંપ—કુસંપ તે શું? આપણે બેઠક વગર ડોહ ફૂંચીનું ઉત્તમ કામ હાથ લીધું છે અને તે પરાપુર્વથી આણું આપે છે તેમાં જેમ જેમ વસ્તી વધતી ગઈ તેમ તેમ સૌ સૌને અનુકૂળ પડતા ભાગોમાં વહેંચાઈ ગયા તેથી બધાં, જેવી જગીન હવા પાણી તે પ્રમાણે તેઓ વર્તવા જાગ્યા; અને લુદા પડતા ગયા તેમ તેમ તેમની સાથેના પરંવાર લુદા પડતો ગયો. તે એટલે મુઠ્ઠી કે એક બીજાનું અન્ન પાણી લેવાનો રિવાજ પાડી ગયો અને એક બીજાથી તરત લુદીજ ખત માનવા જાગ્યા. તેથી એક કુટુંબના પાણ્યાર ભાગ પડ્યા. ભાગ પડવાથી એક બીજાના કામને કોઈએ મદદ કરી નહી. માન આપ્યું નહીં ને માફ સાફ છે બીજાનું મારા જેવું નથી આવા મનોભાવથી એક બીજાથી અલગ રહ્યા. હવે આપણી કડવા જ્ઞાતિએ પરીપક્ષે ભરવા માંડી છે. તેમાં સમગ્ર ભારત વારી કણુખી લાઈઓ આવી ભાગ લે છે, તો મારા ધારવા પ્રમાણે જ્ઞાતિ એકત્ર થવાના પગલાં ભરાયાં છે અને પ્રભુ હિંદી હશે, તો અમુક વખતે પાછી અસહ્ય હાલતમાં આવી જશે.

બાળ લગ્ન—આ રિવાજ તો અશુદ્ધ નુકશાન કારક છે, અરે લગ્ન તે શું એ સમજતાં થયાં પહેલાંજ માથાપો તો કામો થેલાં થઈ જમ કરી દે છે. અને શું કરીએ છીએ તે તરફ લુએ પણ નહીં તેમાં પણ પ્રમુતીના વખતનો બાળક, એટલે જે ચાર વાસાનું હોય, તેનાં પણ જમ આપે લગ્ન કે ફોજેલી?

આ રિવાજ બંધ કરવામાં આવેલાનોએ પ્રથમ પગલું ભરવું જોઈએ. કહેવા કરતાં કરી બતાવવું એજ ઉત્તમ છે. જે દિવસે જમ દિવસ નહીં કરવાને માતામાં એકત્ર થાય ત્યારે જ આ સવાન રજુ થાય અને જમ કદાક્યામાં જેને જાણ છે એવા આજ્ઞા અને બીજાઓ પોતાનો સ્વાર્ગ ત્યાજ કરવા જેટલી ઉદારતા વાપરે તથા ગાયકવાડી રાજ્યનો બાળકને પ્રતિબંધક કાયદો પૂર્ણ પણે અમલમાં મુકાય તોજ બાળકને બંધ થાય. વળી હાલ વર્ગના મગજમાં દસીયનું છે કે બાળકને બંધ કરવા, પણ કોઈ આગળ થઈ પહેલ કરવા હિમન કરવું નથી એ દમગીરી ભરેલું છે. જો આવેલાનો પોતાના આમાં સંપૂર્ણ ધ્યાન આપે તો બીજા “કાંઈક અદાને કાંઈક નેજાવરી” પણ પાછળ પાછળ ચાલ્યા આવે ખરા.

અપૂર્વ શક્તિનાળા, પરાક્રમી તમારા
પૂર્વજ શૌર્યધારા, વરસાવો અજબગમ—કુનો૦

વસુધેન વિમોક્ષ નત ધાગ્ગે
પ્રતિમા લીધે જોડી નિલાવજે
ભૂમિ ભમ્પિત ઝરો વહેનગવળે
ગુપ્ત પ્રીતિ પતાકા ફરખવળે

આળે સુપુત્ર માન, સન્નિવન રક્ષનાત
દુનન દમનારા, હુમી રણ નમ્રા—કુનો૦

વીરમતી—(પારણામાંથી સેન્સિટિવ પોતાના હાથમાં લઈ) બહાર
બાળ ગણા વગના નાળુ અનમર, તારૂં રસીતુ મુખ કેટલું
પ્યારૂં હાથે છે ? તારા તેજસ્વી નયનો વીરમતી અમીધારા
કેવી વરસાવ છે ? ખરેખર, આજ આનન્દનો દિવસ છે મારા
પ્યારા પુત્ર સેન્સિટિવની પેટી વર્ગાઈ છે તેથી કેનરાજમા
આજગેજ લીના ટોર છે, હા અને પ્રમોદનો પ્રવાહ ઘેરઘેર
છે પરમકૃપાળુ પ્રેમીદેરી વસુમતી પોતાની નિરતર ખ્યાન વૃત્તિ
માંથી ભગ્નત થઈ અરથ પધારનાર છે, તેથી મહારાણા
માર્ગનિ દુઃખાનુ કાર્ય ત્વરણે પુરૂં કરનાર છે, માતાજીના
સત્કાર માટે અને જલ્દી આવનાર છે

(મહારાણા હમી સિદ્ધ પ્રવેશ કરે છે)

૭ સેન્સિટિવ—પ્રિયતમા વીરમતી, આજે સેન્સિટિવની વર્ગાઈના માર્ગનિ
પ્રાણે સમસ્ત સરદાગે અને સૈનિકા હા દિવસ અને
જસાહતા આવેશમાં ચાલી ગયા છે, ચિતોડને પાછુ સર
કરવા અધીના થયા છે, ચિતોડની અધિદાની દુર્ગાદેરીના
પવિત્ર દેવગ ઉપર બાપારાવનનો દેહાધિમાન ખજ પુત્ર
દુઃખના તન પાપક થઈ રહ્યા છે તેથી હવે વિનય
કરવાની શી જરૂર છે ?

વીરમતી—પાતા પ્રાણુનાથ, તમારા બિનગને હું આનન્દ સાથે વધારી
લઈશુ પણ મારા ધારૂં મુજબ જા અને કળતો યોગ
રીતે પ્રયોગ 'કુન્દાર સ્વેલાઈથી નિજમત થાય છે, મા'

આપણે હાલ શાની જરૂર છે ?

(લેખક: રા. રા. પ્રભુભાઈ જીવણજી પટેલ મુસ્ત.)

ધણા વર્ષો પૂર્વે આપણો દેશ જ્યારે જલોન્નલાક્ષીમાં હતો તે વખતે આપણા બેકુતો દુનિયાને જીવત દાન આપનાર મહાન પુરુષો ગણાતા હતા. ક્રમે ક્રમે સહિતા નિરંતર દેશદેશને લીધે ધીમે ધીમે પડતી ચલા લાગી, કહેવત છે કે " ચકતી તેની પડતી " એના આધારે વચક્ષા કાળમાં આપણા દેશની જલોન્નલાક્ષી ઉપર અંધકાર છવાઈ ગયો હતો. પણ હવે ધીમે ધીમે વિદ્યાના પ્રચાર વડે દંધક ઉજ્જવમાં આવવા લાગ્યો છે.

મંધુઓ આપણે ધણા અંધારામાં હતા પણ હવે અજવાળામાં આવ્યા છીએ અને કેળવણીની ઉપયોગીતા સમજવા લાગ્યા છીએ.

કોઈ પણ માણસ પોતાના મનમાં એવો વિચાર ધારશે કે મારે કેળવણી લઈને પછી મારા મૃદાનું ગામનું અને છેવટ દેશનું લાલ્લું કરવું છે. તો મને કહેવા દો કે તેવા માણસે પ્રથમ ઉચી કેળવણી લઈ પોતાની જાતેજ સુધરીને પછી બીજાને ઉપદેશ કરવો. એમ કરવાથી તેનો ઉપદેશ હરકોઈ માણસ સ્વાલંબ્યે મારે કાંઈની પણ ઉત્તરી કરતી હોય તો પ્રથમ કેળવણી લ્યો અને પછી આપો.

આપણે કેળવણી કેળવણીની વાતો કરીએ છીએ પણ તે દેશ પ્રકાશની કેળવણી. શું માણસને વાંચતાં લખતાં આવડે એટલે તેણે કેળવણી લીધી ? શું તે પોતાનું મુજરાન ચલાવે એટલે કેળવણી લીધી કહેવાશે ? નહિ. પણ સજીર કરેા લાઈઓ હું કહું છું. તે કેળવણી તે વાંચતાં લખતાં આવડવાની નહિ પણ કર્મ તથા નીતિની, નહિ કે બી. એ. અગર એમ. એ. થયા એટલે કેળવણી પામી ગયા.

માણસે પોતાની આત્માવસ્થામાં પોતાને મૃદરયાશ્રમમાં તથા નૃદાવસ્થામાં વાપરવાને માટે-સરી રાખવાને માટે તેના અચપણમાં જે વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવી તે એવી રીતની કરવી કે તેનાથી તે પોતાનું પોતાના

ચિત્ત દુર્ગતીર વચનિ સાચી, કાનિર જીવનમાર,
 રણુ શુરા મરગે આવો, મેરાડ પુનરુદ્ધાર,
 ધવન કીર્તિ છે મનનાન, તે છે રીંગો રૂગાર— પરમ૦

(ટબલો.)

પ્રવેશ ૬ ઠો.

૧. સ્થળ—કેવરાડામા મૃણાલિનીનું નિરામ ધ્યાન.

(મૃણાલિની પ્રવેશ કરે છે.

મૃણાલિની—શીવ મમયમાદ પ્રિયમ જનના દર્શનથી માગે અન્ત
 નામ દર્શી દિબગન કે શ્રી મ કમુમા પાણિ વગર
 પ્યામી આતકિની જેરી ગેને ઘનોત્પત્તી પ્રતીત કરે છે,
 ત્રિભુવે પ્રિય ચક્રમાના વિશેષે ચિદ્રૂપ ચક્રનાળે જેરી રીને
 ચત્રોત્પત્તી આકાશ રાખે છે, તેવીજ રીતે વિરહ રાત્રિના
 સ્વામ અન્ધકારમા લેનયેલી આ બાળા જન સર્વના આ
 ગમન માટે લાણે લાળ ઉત્કળા ધારે છે આજે મારા હૃદય
 યહાર જીવનસાન, પ્રાણાધાના પ્રેનરસનું પાન કરવાનો
 અવકાશ છે, તેનો પુન બાલ લેવા મારા મનમા આશ છે

જાલ—(પ્રવેશ કરી) પ્રિયે મૃણાલિની, આત્મા દિવન મહાગણના
 નમને લીધે દૂર રહેવા માટે તમારી દામા માયુ છું.

મૃણાલિની—દામા માવવાની લુખી પદ્ધતિ નહુ સારી છે ખરેખર
 તેનો પ્રયોગ કરી જાના નખન સુધી તનસતી આ બાળાને
 તમે છેતરવા ધારી છે.

જાલ—હાની, તમને છેતરવાનું માગે સુ પ્રયોજન ?

મૃણાલિની—ત્યાગે આટલા મધા દિવમ આ ભોળા બાળાને વિસારી
 નેનાનું શુ કારણ ?

જાલ—ત્વં ય પગાયજ પુરુષોથી કાંઈ માશુકતા મુખ આગળ ચોનીમે
 કનાક મેમી નવાય ?

મૃણાલિની—આશના અભાવ અધીરી નારીથી કાંઈ દિવમોના દિવસ
 સુધી શકે છે ?

કેળવણીને માટે ઘણા પ્રકારો છે. પણ એમને નોંધે ઘણું ઘણું વાંચતા આવડ્યું કે ગણ કરાવી અને ધર્મ તથા નીતિના પુસ્તકો વંચાવી તે પ્રમાણે ચલાવવાને માટે એમની પાસે પ્રવૃત્તિ કરાવવા, મોટા મોટા પુરૂષો તથા સ્ત્રીઓના દાખલા આપી તે પ્રમાણે વર્તવાને ગમે તે પ્રકારે સુક્તિ કરી. ત્યારે અગ્નિ જ્ઞાતિ કેળવણી ત્યારે આપણે ખરો ઉદ્ધાર ચલાવો છે. કદાચ ઘરમાં પુરૂષ કેળવણી પામેલ હોય અને સ્ત્રી જ્ઞ અભણ હોયતો સારી રીતે સુખથી મંસાર ચાલેજ નહિ. માટે બંને સમાનતા વાળા જોઈએ. સ્ત્રી એ પુરૂષનું અર્ધ અંગ છે. માટે એને પણ જ્ઞ ઉચી કેળવણી મળે તોજ સાતિનો શું પણ દેસનો ઉદ્ધાર થઈ શકે.

~ જીર્મ નાનાં નાનાં આપણને ઘણાં કારણો નડે છે. જેમાં કે બાળ વ્રમ, જાતિવ્રત, રાવાકુટવાનો રિવાજ ત્રીજે ઘણાં કારણોથી આપણે જે કંઈ પેશ કરી શકીએ તે પાણીમાં નાખી દીધા જરાગર થાય છે. પણ આપણે એવી સુક્તિ કરી જોઈએ કે આપણે દરેક દરેક પાટીદાર અગ્નિ કેળવણી લીધા વગર રહે નહિ. જ્ઞ આ પ્રમાણે થશે તો પડી આપણી ઉત્તતી જટ થશે. ઘણી હું કદીશ કે ત્યારે આપણા બાઈએ કેળવણી પામશે એટલે પેતાની ઉત્તતી શામાં છે તે સમજવા લાગશે. અને એ પ્રમાણે ત્યારે થશે એટલે આપોઆપ આ હુદ રિવાજને કેળવણી પામેલ પુરૂષો બાળા મુકશે. અર્થે ૧ બાળા તો શું પણ તેની રાખને પણ સંદેશ દેશે નહિ અને ત્યારે એ પ્રમાણે થશે એટલે જટ આપણે અંધકારમાંથી અજ્ઞાણમાં આવી પડ્યું.

તથાસ્તુ.

—(૦)—

ઉપરના મેમો જેવા આગ્યા હતા તેવાજ છપાયા છે. ભાષા દોષ હંઈ અંગે સુધાર્યા છે. વાંચકોને વીનતી છે કે તેમની કદર કરવી.—

વ્યવસ્થાપક.

૧ ના સિદ્ધાંત સાચ જણાય છે મણી જેવા બીને કાંઈ કુન ચુ નહીં દોષ લાટ રીતચીત પડેનને જાણે મહે મેટને પડેન કેડીયામા અમાય નહીં રરમા દુષ્ટુ દોષ ના હોય તો પણ લી માગી લાવીને- ઉઝીતુ નાનીને લીધયાને ધીએ ચગુ હજુ પશુ મરાવે છે (વાપશીમા ધી પુ જ આ ર છે) એ ગામમા લવચ્યા રમવા દતા એ તરંગા જાએ એ પડેનને આશમાનપ ચાવ્યા એટલે બાપાએ ધોતીમા સિરાય ધા રત્ન ની આપ્યા એ દ્રવ્ય આ તખ્તનારે મોતાની જાગવચમા જાવતુ યાદ છે ની જવાના માટે હજુ પશુ વીધયા અને લાટ ચા દો એ મિત હેતા અલગાય છે —

ગીઝ મમાન ન મ્હડવા

રાણા સમો ન રણ (પ્રતાપસીંહ)

અમ્બ સમો ન બા રાહ

સદહેર સમો ન જળુ

૧૨ પ્રતાપસીંહ બાદશાહ અકબર અને (પા ૧) સુલ્તન જાનીની પત્નીમા ની જવાનાને મુકીને માગણોએ તેને કેટલે આશા માન પર ચાવવા છે ત ઉપતુ મિત બતાવ છે નીમા જવાના માટે અમે સાલ યુ છે કે તને એ નો ૧ આરોગ્યમયી શરૂ કરીને મીડુ નાવનો હતો રત્નામા બજાગીયા અમતા દતા એ બજાણીઓ બા રસ પ ચેલા દતો તેલો નીમવાપા ગામા હજ એમ ધારી તેમની મુખ ન સા મરી તેને આપમાને નોમર પાસે કાંઈ હજુ નહીં નવપૂરિ વાચ્ય નિસામા નાખ્યા નામ્હે કર લાગે કે નીમા પડેનની જાગ પીઓ હગાલ એ નોમરે મીડુ કરેતુ પ્રજુજ જ તખ્તીયાને આપી બગદ દાકી જે આવા ની એ પુછુ ગા આ જ જવાળ મ રો નગાણી યાને આવી ધીલુ પ્રજા પ્રજા મરી પ્રજા મ્હ બજાગીમા ગામા લત મ શ પાછો જ અને બગદ આપી આ નોમર જાને પ્રજા આપી આ નીજ વાત એમ છે કે પાટડી દ પ્ર લાટ ચ રાને પ્રજાએ ની ની પ્રજા સાલગી તેની પરિદા પ્રજા જવાળ મવા દતા નીમાએ તેમનો સારી રીતે સત્કાર કર્યો દતા અને ધો ના તોજરામા આમરે ભરી ઉપ મારું મેડીયુ મ્હ યુ હજુ નીજ વાત એવી છે કે પ્રજા ગામતા તરંગામાં નીમાને હિંદીએ એ દુરો હતો —

અમૂલ્ય ભેટો.

નીચેના પુસ્તકો કે વસ્તુઓમાંથી કોઈ એક પુસ્તક કે વસ્તુ મંગાવવાનારને તેની કિંમત કે પોષ્ટેજ કંઈ પણ લીધા વગર તદ્દન મફત મોકલવામાં આવે છે, પણ એક કરતાં વધારે પુસ્તક કે વસ્તુ મંગાવનારે તે વધારાના દરેક પુસ્તક કે વસ્તુ બદલ અર્ધા આનાની ટીકીટ મોકલવી.

અહમદીય—અહમદીયો અલૌકિક મતના દેખાડનારો દાખલા દલીલો સાથેનો ઉત્તમ નિબંધ.

જો સમાગમ—દાર્શનિક તથા આરોગ્યની ગણવણ મટે સર્વોત્તમ નિબંધ.

સતીકુપદી—ધાર્મિક પરમાત્માનાં પત્ની સત્યભામા પ્રત્યે સતીકુપદીએ પ્રાતિજ્ઞા વિશે લખાયેલા વિચારો.

ફ્રેન્સી બુકમાર્કસ—પુસ્તકો વાંચતી વખતે તેમાં નીચાની રાખવાનું ઉત્તમ સાધન. માત્ર અગ્રેષ્ઠ લાક્ષણિકોજ આ બુકમાર્કસ મંગાવવી.

માલીની—બહુ આગતોનું જ્ઞાન આપનારી રસીલી ગાનાં.

ખાટગર—ભીમસેન તથા અર્જુનના ગર્વનો નાશ કરવાની શ્રી કૃષ્ણની અપૂર્વ યુક્તિ.

દેવશવિદ્યા—ભગિનના પ્રસન્ન જ્ઞાપોનું પુસ્તક.

પુનરુત્થાન અને પર્યાય—એક અસરકારક નિબંધ.

આયુર્વેદ મુદ્રસ્થ—દિંદી અને અગ્રેષ્ઠ લાપાનું પેદા થોપાનીયું માત્ર તમુનોજ મફત.

ફ્રેન્સી પોષ્ટ કાર્ડ—ઉચ્ચ જાતનાં જ્યાં લીસા મુશોભીત કાર્ડો.

આવીસ રસીલી વાર્તાઓ—અદિમ અને સરસ્વતી જેવી જાતિ તેનું ફળ. કૃતપ્રપણ, પ્રજ્વલનો અનુબદ્ધ, વાદીના ગેરલાભમાં અપાયેલ ફેસલો, એ પ્રમાણે આવીસ વાર્તાનો સંગ્રહ.

સિકંદર આઠશાહે કરેલી અમ્રતની શોધ—એરીસ્ટોટલ, ખ્યાન ખીજર અને મહિર અલીઆસના અમરકારીક ચોક્કસ ઇતિહાસ સંદિન અનુયાયોગ રમુજ વાનાં.

અલંકાર મણિમાળા—ઉપમા આદિ ૬૩ અલંકારોનાં ઉદાહરણ તથા સમજ સાથેનું સરકૃત પુસ્તક. માત્ર બી. એ. કલાસમાં અભ્યાસ કરતાં સરકૃત લાપાના અભ્યાસીઓનેજ ભેટ અપાય છે.

આયુર્વેદ માર્ગોપદેશીકા—બુદ્ધાં બુદ્ધાં ૬૩ દરોજનું વર્ણન, કારણ તથા ઉપાયોનું ધણું સરસ પુસ્તક. આ પુસ્તક માત્ર અમારા મદદોનેજ ઉપાદા અર્થનો અર્થ આનો લઈ મોકલવામાં આવે છે.

નર્મમાનમા તેવા વાળના જેવ શકાય એમ છે

અમા મિદ્ધાતમા કેના શ્રીમની આનંદપદ્ધતિ છેજ એ બીજા સિદ્ધાનમા મનાવ્યુ છે આપણથી ઉચી ન્યાતો-જેવી કે આદ્ય રૂપ રીંગેમા શ્રીરત પ નાનો રીનાજ છે એ જ્ઞાતિઓનુ અનુકરણ આપણે ઘણી બામતોમા દરીરે જીરે તો શામા? પનાની બામનમા તેમનું અનુ કરણ ના કરવુ જોઈએ? ધધા મેજમાનમા, ખાના પીરામા, પાંદરા જોડામા આપણે ના પીરા આદ્યજીનુ અનુકરણ દરીરે જીરે તો પનાનુ અનુ કરણ કરવાની મામ જરૂર છેજ.

પ્રિય સાચા અમારા દરીમા જે દેખાયુ તે તને મિદ્ધિ કીયુ તને જાતેથી નીપવિત દેખાય તો જણારના પીનવી છે, જુવ દશે તો મુધા નાનો પ્રવગ પ્રામ થશે અમારો કોઈ આગ્રહ નથી દરેક માણુવને પોતાની ઈશ્વરનુસાર નરનાની છુટ છે પણ પોતાના વર્તનથી બીજાને નુકસાન થાય તો તેની પણ વાળજી રાખી અટકવાની જમજ સમજનો ધરાવે છે તેમ નરકને કરવુ ધટે છે

અમદાવાદમાં

કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિના

વિદ્યાર્થીઓ

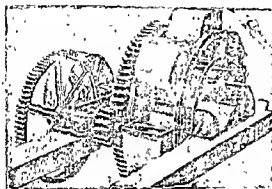
કેટલા દશે તે જાણુ ઉપયોગી થશે એમ ના પી તેના આકડા એકા ક્યાં છે એ મખ્યા સકનાઈથી ઉપનબ્ધ થની નથી આપણી જાતિના ઊકગની મખ્યા જુદી આઈ દર્શાવાતી નથી શી કડવા પાટીદાર દિનવર્ષક મદામદા તરફથી સ્વચ્છાનિના ઊકગ ઊમરીઓને ગઈ તા ૪ થી એમીને ઈનામ વડેચ્યા તે ઉપરથી આ આકડા તારવી કાઢ્યા છે આપણી જાતિમા વિદ્વાનો પ્રચાર કેટલો થયો છે ના થાય છે એ વિશે કાર્ષક ખ્યાન એ ઉપરથી આવી રહ્યો

યુનીવર્સિટીના નાગાની ૪૦ ઉપરાત પ્રાથમિક શાળાઓ આ શહેરમા આવે છે તથા મીઠનરીની પાય છે એ અને ૧ મીનના મજુરોના ઊકગઓને લખવા સારું ઉઘાડી છે તે અધર્મી શાળાઓમા કડવા પાટી દારના કટા ઊકગા ઊકેરીઓ લખે છે તેની વિગત નિચે આપી છે.

દરેક ઢેકાણું એન્જીનો લેખાયે છે.

ખેતી માટે

ગમે તેટલી ઉત્પાદનથી કુવામાંથી સહેલાઈથી પાણી ખેંચનાર.

ઓઈલ એન્જી-
નથી અથવા
બળદથી ચાલતા
નોળીયા પંપ કે
ને થોડા જોરે
ધારુજ પાણી
આપે છે. ખાર
વરસનો છોકરો
પણ ચલાવી શકે
છે. મુશ્કેલી

માં અને આખા હિન્દુસ્તાનમાં મેંકેડો વેચાયા છે.

જીંદગીભરે લાગતા કે બગડતા નથી. બળદથી ચાલતાની
કી. રૂ. ૧૭૫ થી ૪૫૦.

લોખંડના કોસ કીંમત રૂ. ૮૫૦ કદી કાટ ચડતો
નથી નમુનો જુઓ.

વીથેય મુલાસા માટે રૂબરૂ મળેા યા લખો.

અખાલાલ એમ. પોલની (ઇન્જીનીયરીંગ) કંપની.

દરેક ભતના ઓઈલ એન્જીનો, પંપો, ઘંટીયો, જીનો વીજેન્
વેચનાર તથા હુસ્ત અને શીટ કરી આપનાર.

કે. હરીયાપુર-તાની સાલેપરી-અમદાવાદ અને વલસાડ.

મ્યુનિસિપાલેટીની સવળી શાળાઓમાં આશરે ૭૬૦૦ છોકરા છોકરીઓ ભણે છે તથા મીસનરી અને ખીજી શાળામાં ૪૦૦ ગણતી ૮૦૦૦ બાળકો પ્રાથમિક શિક્ષણ લે છે. તેમાંથી અમારી જ્ઞાતિના બાળકો ફક્ત ૬૮૭ છે એટલે કુલ વિદ્યાર્થીની સંખ્યાનો ૧૨ મો ભાગ છે તે કષ્ટ સંતોષ લેવા જેવું છે.

ક્રીયા લતામાં કેટલા છોકરો છોકરીઓ છે તે ઉપરના ટાલકથી ગણાય આવે છે સ્ત્રીઓ પર અને દીવા પોળ આગળની નિશાળામાં મો ઉપગત છોકરાઓ છે. ત્યાં આગળ ઠંડા પાટીદારની વસ્તી પણ નિશેષ છે, કડવા પોળની કન્યાશાળામાં ખીજી કન્યાશાળા કરતાં કડવાની છોકરીઓની સંખ્યા મોટી છે.

અંગ્રેજી ભણતા વિદ્યાર્થીની સંખ્યા ૧૩૪ છે. તેમાંના બે છોકરા મુળનાંત કોલેજમાં હતા અને બે છોકરા ડુનર ઉદ્યોગની કેળવણી લેવા રજીસ્ટ્રેશન ટેકનીકલ ઇન્સ્ટિટ્યુટ અને મીડમાં જાય છે.

આ લેખકની વિદ્યાર્થી અવસ્થાના સમયમાં સ્વજાતિનાં બાળકોની સંખ્યા વિદ્યાર્થીઓના યોગમાં એકાદ બે હસડાંથી ગણાતી હતી ત્યારે અત્યારે સેકંડથી ગણાય છે તે વૈભવ આનંદ થાય છે. તે વખતે, ઇંગ્રેજી શિક્ષણ કડવા જ્ઞાતિના બાળકને માડા કરે છે એવી માન્યતા હતી અને ખરેખર અંગ્રેજીની બે ચાર મોપડીઓ સિખેલા કડવા પાટીદારના સાત છોકરો માડા થયેલા હતા કડવા પોળમાં મામતરની અટકથી ઓળખાતા એક અને બીજા વાકા વનખાળીની પોળના અને ત્રીજા આકાશેના કુવાની પોળના તે આ લેખકના મિત્રો અને સહાધારી હતા. હાલ અંગ્રેજી શિક્ષણ લેતા છોકરાઓની સંખ્યા સંતોષ કાંઈક ગણીએ તોપણ કોલેજના શિક્ષણ તરફ નજર કરતાં નિરાશ થાય છે. એન્યુએટ થયેલા લેડવા પાટીદારોની સંખ્યા હાલ સેકંડથી ગણાય છે ત્યારે કડવા પાટીદાર એન્યુએટ ફક્ત આગળીના વેળ ઉપર ગણાય છે. એમાં સુધારો-વધારો થવાની આશા રાખતી અયોગ્ય નહીં ગણાય.

ઉપર આંકડા આપ્યા છે તે બીવકુલ ખરા છે એવો દાવો હું કરતો નથી. મ્યુનિસિપાલ મ્યુલેના સુપરમાઈસ્ટર મી. હરીયાય મુજબ દાવો તેમના તાબાની શાળાના અજ્ઞાતિના છોકરાનાં નામ મેળવવામાં-અ.વ.વામાં થયેલી મદદ કૃપી હતી તે ખાટે તેમનો અને ઉક્ત નિશાળાના

॥ ॐ श्री उमिया देवी विजयताम् ॥

कडवा हितेच्छु.

THE KADVA HITTECHHU.

पुस्तक नं. { नयेग्वरसने १८१४. } अंक ११ भा.

हितेच्छु नरवर हिंदना हितेच्छु करवा काज,
हितेच्छु यइ आगल वधी शोधो सरस इन्नाज.

धार्मिक सवाजम ३. १-४-० दयाल अर्थ साधे.

व्यवस्थापक, हीरासाज वसंतनास.

आ पत्र अभुतानाद दीवीशेड, नं. ४३३. धर्म विजय

अपणागामां श्रीमन्नात्र दीवासे अभी तेज देहाजेथी

श्रीमन्नात्र दीवासां प्रकट वंग.

પહેલ દૃષ્ટિ કરી જોઈએ. તેઓ ઇશ્વર તરફ દૃષ્ટિ ગળીને મિથ્યાભિમાનના ખાડામાં ઉતર્યાં રિના પોતાની ખરી કરત જાતને તોડ પોતાનું અને અન્યનું દિન મચરાય છે. પરંતુ મિથ્યાભિમાનથી મનજાગુ નગરનું વર્તન જનારા જાણે તો દિનને ગરબે ધણું અદિત કરી નાંખે આ જવાની નજી મનનના એવી છે કે શુદ્ધ નીતિવાળા તો * આત્માભિમાની-પુરુષાર્થી ગમે તો જીવે. અને કર્મવ્ય પગથાવના તો નીતિમાજ રેલી છે એવો મોં ડાઘના અમનવામાજ છે

મે જાણુની આ ચુટ્ટીમા મનં દેશી હાથ કોઈકે નીગના જતોજી ના નકે છે, પરંતુ ખરી વનુ-ખરી નીતિ તો ઉપર દેવામાં આવી તજ છે, એને અવનમીને આવડુ એજ ખર્ચ કર્મવ્ય ગણાય છે, તે મિ-સાન મીછ નીતિ કરી મગાય નહિ.

ગમે એક મનુષ્ય મંમારમા આગે નીતિનાગો દેવાતો દેવ-તેનામા નજી ગુણો આગે દેવ, પણ એમદો દૂષો દુર્ગુણ દેવ અને તે વડે મનન નમ તેનાથી અનન યજ જાણ, તો તે દાઈ નીતિ દેવાય નહિ યારા માણુનો પણ દુનિયામાથી પણ નીકળી આવે છે. તેઓને માયાએ જન મનનારી દશે ! અથવા તેઓના એવા કર્મનો જથ્થો તેઓને ભોગ આપરા માજ નીકળ્યો હશે ! અને તેની સામે યજાને અત્ય સાધનો ક્યાંક જાણે મરા હશે ! મનનના કે તેઓ તે વખતે સત્ય સાધનો વાપરી નહિ નમ્યા દેવ, એ ગમે તેમ દો પણ તેઓના તેવા કર્મને નીતિ-અથવા આનાત્ય દિનના કાન તરીકે તો દ્વી પણ ગણાનેજ નહિ તેઓનું એ કર્મ દાખવે તો જગ તે નથીજ તેઓના મારા કર્મનો દાખનો લને વ્યો તેને માજ કોઈ જાનનો રાધો નથી પણ જન એ વખતે તેનાં જુરા કર્મ માટે પગ નમારા મગજમા ખ્યાલ દશે તો તેનું જોઈએ તેણે સાદુ જળ ની ગદશે નહિ માટે નીતિને પડે અને અનીતિને દૂર કરે-ત્યારે અનીતિનો સ્થાન મદતપમા પણ નહિ રાખે ત્યારે શુદ્ધ નીતિમા પ્રકાશી નવા આનન્દ મદપ આરમાને વગર મિનજે તમે જોઈ શકો. આ પ્રમાણે મદાનમાઓ કહી ગયા છે (જે સત્યમેશમા પ્રસિદ્ધ છે)

એક ધન, ગામ, દેસ કે જગતના માન માટે કોઈએ કંઈમર કરી ને કાર્ય મિદ્ધ કર્યાનું માથે વીધુ તો તે લખે તેને માટે આપણે કોઈ

* આત્મા શુદ્ધ, જુદા સર્વમા સમભાવે રહેલો છે વાસ્તે પ્રાપ્તે પણ દુખ ન યાય તેવું વર્તન પુરુષાચ તરફ દૃષ્ટિ રાખીને ચલાવણ એજ ખરી નીતિ છે, અને એજ દૃષ્ટિથી કાચી, જાણી અને માનસિક શિસા પણ ન ચલાવેવી

तत् सत् परमात्मने नमः ॥

ऊवा हितेच्छु.

दोहरो.

हितेच्छु नखर हिंदना, हितेच्छु करवा काज,
हितेच्छु थइ आगळ वधी, शोधो सरस इलाज.

पुरतक ५ भुं. { नयेभ्यर सन १९१४ { अंक ११ भा.

संवत १९७१ ता नवा वर्षनी सुभारक्याही.

शाहुल चिकित्त वृत्त.

आलो मिन तभाग हाम सहिते रेवने भुणी सर्वदा,
आलो ये शुश्रुषंत ज्ञान भरीने टाणी जधी आपदा;
जाले आर तभाग आस जळिने पाणो पीणो अंतया,
आमीने धन धान्य शंप सहिते सेवे अदा दिनती.

शाहीनी छंद आस.

दीर्घायुषी ने वणी पुत्रवाणा, आणो सर्व संपत्तीला सुभवाणा;
जानी ध्याती ने जणे सर्व सारा, जेती मांडी सग दशी सुधारा;
होशीला ये सर्वथा, मान आणो, सही मांडी सर्वनु जेरे जणे;

મુખાઈ સરકારે ખેતીવાડીના સુધારા માટે ખેતીવાડી ખાતાની મારફતે વ્યાજ કાળ ઉપરાંતની રકમ ખરચી હતી, ઘણી ખરી પડતર જમીન અને જે જમીનમાં ડાહડો ધરાવીએ ઘણી ઉગે છે તે જમીન વરાળ ખેડી શકાતી નથી, ડાહ ધરાવનાં મુળીયાં જમીનમાં ઉગાં ગયેલાં હોવાથી ત્યાં સુધી ઉડ ખેડાણ ના થાય ત્યાં સુધી જમીનમાં પાક પશુ સારા થતો નથી, જળદના હોયથી ખેડુતો ડાહ અને ધરાવતું જડમુળ કઢાડી શકતા નથી, તેથી દક્ષિણમાં અને ખેડ જડમાં વરાળથી ચાકતાં, હળ મંગાવી અખતર કરવામાં આવે છે. એકેની પાસે ઘણી જમીન ફંચારી છે, એ જમીન ખેડવાને હાલમાં વચથી હળ ચત્રાવવામાં આવે છે એ અમે નજરે લોયુ, એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ લેઈ જઈ શકાય એવાં ખેડનુનો હળને ચલાવે છે, તે હળથી એક સામ ઉડી પેક ચાય છે, તે સરકાર તરફથી ચત્રાવવામાં આવે છે. એક એકર જમીન ખેડવા સાડ ખેડત પાસેથી ફક્ત રૂ. ૧૦ થી ૧૨ લેવાય છે, તેના ઉપર એક દક્ષિણી મુહમ્મતી દેખાય છે, તે ઘણા માયાળુ છે અને તે મંજૂરી દરેક સમજી દેઈ જનારને આવે છે. દરેકને તે હળથી લગભગ ૮ થી ૯ સ એકર સુધી જમીન ખેડી શકાય છે, ૪૦૦ થી ૪૫૦ વાગે છે ખેડનુનો રાખવામાં આવ્યાં છે, ધનનુના જળથી તારનાં દોરડાંથી હળ ખંચાય છે, દરેક ધનનુ વારાફરતી ચાલે છે, એક ધનનુ હળ ખેડે છે ત્યારે બીજું ધનનુ ઉચું જ રહે છે, હળ ખંચતા ધનનુ પામે આવી નવ એટલે હળ દેરવી તંખાય છે તેને સામેનું ધનનુ ખેડે છે, એ પ્રમાણે ૧૨ વખતે કરતાં નવ ટે. દર વખતે હળ નવ ફુટ જમીન પહોળી ખેડે છે, જેમ જમીન ખેડાતી નવ છે તેમ ધનનુ આગળ વધતાં નવ છે, એ ધનનુ નની ડીમત ૧૦ હજાર ઉપરાંત છે તેથી સાધારણ ખેડુત લાચી રહે નહીં, તેથી સરકારેજ તે ખરીદ કરીને ખેડુતને જમીન ખેડી આપે છે, હાલતે અમે ધનનુશું કે અમારા ખેડુતો ફક્ત નાના ધેરા જેવાં કે લગ્નવાનું, ઉપજવાનું, ડાહકવાનું, ચાકવાનું, સમારવાનું, ઓરવાનું વિગેરે વાંપરવાની શરૂઆત કરે તો ઘણું સાફ છે.

ઇનામ—આ માસિકમાં પુણ્યેશ્વર પ્રમોના જગાજ 'જેઓએ એક કરતાં વધારે વખત આપ્યા છે તેમાંના જેઓને " મુખોષ રત્ન માળા છવીશી " નામનું પુસ્તક નથી મળ્યું તેઓ જે તેના ટપાલ માટે મળુ આપવાની ટીકીટ મોકલી દીધા પ્રમોના જગાજ તેઓએ આપ્યા છે તે લખી મોકલશે તેમને દરેકને ઉક્ત પુસ્તકની એક નકલ અમે ઇનામ તરીકે આપીશું.

વધારે વિશ્વમાં કિંતિ, દિવસ એ દેખશું ક્યારે ?
 વિસારી વેરને વાંધા, વિખેરી ગાળ ને બંધો,
 વધારે ત્રપ જાતિમાં, દિવસ એ દેખશું ક્યારે ?
 અમે સૌ બાળ જ્ઞાતિના, નથી ઉંચા, નથી નીચા,
 અમે હોયે બધાં સરખાં, દિવસ એ દેખશું ક્યારે ?

કામની ઉત્તતિનો આધાર જેમ તેની અંદરની કેટલીક અગત્યની
 બાબતો જેવી કે-કેળવણી, સાંસારીક અને ધાર્મિક સુધારા વગેરે ઉપર
 રહે છે-તેમ તે કામની દાન આપવાની પ્રજાણી ઉપર પણ કેટલેક અંશે રહેલો.

દાન આપવું તે મનુષ્યની કેટલીક ફરજોમાંની એક અગત્યની ફરજ
 છે અને તે ફરજ દેખાય છે તેટલી, જાળવવી સહેલી નથી, તે વિચાર
 કરતાં બરાબર માન્ય પડે છે. આજ કાલ દાન મહત્ત્વ ફરનારાં અમોઘ
 ખાતાંઓ હસ્તી ધસે છે, તેમાંથી કયા ખાતાને કેવું દાન આપવાથી
 આપણે ફરજ મુક્ત થઈએ તેનો આપણે વિચાર કરશું, એક બાજુથી
 મનુ ભગવાન પોદારીને કહે છે :-

“સર્વેષામેવદાનાનામ્ બ્રહ્મદાનમ્ વિશિષ્યતે”

ત્યારે બીજી બાજુથી લોકમત એવો છે કે “અજ દાન સૌથી એક” છે.
 વળી ત્યારે મહાત્મા કૃષ્ણના ગીતાના ઉપદેશ તરફ નજર કરીએ છીએ,
 ત્યારે માન્ય પડે છે કે તેઓનો દાનને માટે કેટલાક વિચારણીય
 સિદ્ધાંતો રજુ કરે છે. યાસ્ત્રીય વાત બાજુ ઉપર મુકી ત્યારે આપણે
 આધુનિક દાન, લેનારી સંસ્થાઓ તથા દાન મહત્ત્વ ફરનારાં મહાત્માઓ
 તરફ નજર કરીએ છીએ તો આપણે મોટા ગોઠણામાં પડી જઈએ છીએ,
 અને દાન કોને આપવું અને કોને ન આપવું એ એક મહાત્મ પ્રશ્ન થઈ
 પડે છે. એક બાજુથી આપણા શુદ્ધો આપણને વિશ્વાસ પૂર્વક ખાતી આપે
 છે કે જે તમે અમને દાન આપશો તો જરૂર સ્વર્ગ પ્રાપ્ત કરશો, અને
 “એક થલું દાન સહસ્ર પલ્લુ પુનઃ” એવો મહાત્મ સિદ્ધાંત રજુ કરે છે.
 તેઓએ તો દાન આપવાની અનેક શુકિતઓ ગોઠવી છે અને તેઓની

કંડવા પાટીદાર બોરડીંગ.

હિન્દ બોરડીંગની ત્રીમાસિક સજ્જા તા. ૧૧ મી જુલાઈ ૧૯૧૫ સ્વીચાઈ મળી હતી. કાયમના સજ્જાપતિ હાજર નહીં થઈ શકવાથી દા. પીતાંબરાસને પ્રમુખની ખુદ્દમી આપવામાં આવી હતી.

કે વર્ગમાંથી એક વિદ્યાર્થી ગણેશ ચક્રવર્તી કાદનગની પરિક્ષા પાસ કરીને નોકરી લીધી તે જગા જગાભાઈ રામદાસને આપી. તથા નવા નવ છોકરાઓને જે વર્ગમાં દાખલ કર્યા છે તેમને મળુરી આપી હતી.

બોરડીંગના કાયદા પ્રમાણે જે છોકરાઓ પરિક્ષામાં નાપાસ થાય તેમને બોરડીંગમાં રાખી શકાય નહીં. પણ ખાસ જનાવ તરીકે મી. સુભાઈ મોમનાથ હિંદની પરિક્ષામાં થોડા પ્રેક્ષક માટે નીકળી ગયા હતા તેમને તથા બીજા આઠ છોકરા વીરચંદ, નરસીભાઈ, જગજીવન અને મણીલાલ કેવળદાસ ગઈ વર્ષિકમાં તથા માર્ચમાં મી. ટરમીનજ પરિક્ષામાં નાપાસ થયા હતા તેમને સુખત તાલીમ આપી બોરડીંગમાં ચાલુ ગણ્યા અને બીજા છોકરાઓ જે કાયા માવમ પડ્યા છે તેમને અભ્યાસમાં વિશેષ ધ્યાન આપવા સુચવવામાં આવ્યું છે.

કુલ ૧૩ છોકરા મારી રીતે પાસ થયા છે તેમાં એક મી. કાનજી શ્રેષ્ઠ અને જ્વભાવમાં રાત છે ટેકનીકલમાં બે છોકરા છે તેમજ પાસ થયા છે.

ગત વર્ષ મલીનાનો બીસાળ તપાસ્યો હતો જે ત્રીવકુલ મતોપકારક માવમ પડ્યો હતો. મહામંડળ જે ટ્રાંટ આપે છે તે તથા છોકરાઓની શીટ્સાવ તેનો બીસાળ ગણતા સભ્યોને ખાતરી થઈ હતી કે (બોરડીંગ મેન્ડ સપોર્ટીંગ થઈ છે) બોરડીંગમાં ૫૦. ઉપરાંત છોકરાઓનો નિભાવ થઈ શકે. હાલ બોરડીંગમાં ૩૧-છોકરા છે. બીજા ૧૪ છોકરા આવે તો પણ હરકત આવશે નહીં.

બોરડીંગવાળા મકાનના ઝેકનું નવું મકાન બોરડીંગ માટે એવા વિચાર હતા તે કેટલાક કારણોનર મુજબતરી રાખી ઘીઝંદાવાળા મકાનમાં બોરડીંગ ચાલુ રાખવાનું કરાવ્યું હતું.

પીગનો મનુષ્ય આ જુઓ શાંભળો હશે કે કેમ તે શંકા નહિ છે. આનો મરણ સમયની વાત પરંતુ મરણ પછી સજ્જન પુરવાનું જે વિચિત્ર કારસ આપણા દેશમાં પ્રચલિત છે તે ખરેખર હાસ્ય જનક છે. મરનાર જીવંત-ગીમાં જે વસ્તુઓ વાપરતો હતો તે-સર્વ વસ્તુઓનું પ્રદર્શન ભરવામાં આવે છે. આ પ્રદર્શનની માલેખી આપણા ગૌર મહારાજની થાય છે. અત્રે કહેવું જોઈએ કે આ પ્રદર્શનમાં આપણા પટેલીયાઓનો પ્રિય હુકો પણ રહી જતો નથી. જો કે જુદેવ તો તેને વેચી નાખે છે વળી આપણને કહેવામાં આવે છે કે આ સર્વ વસ્તુઓ મરનારને તે જ્યાં હોય ત્યાં જરૂર મો છે!

આપણા 'વૈશ્ય' મહારાજોનો દાન 'લેવાના સૌથી સારામાં સારા' હુકો ધરાવે છે. આપણા ગ્રામદાઓએ તેમને લખી આપેલો મેગના ચાર્ટર "Magna Charta" આજ હજી સંપદામાં ધણો હુકો પરંતુ અર્પણમાં મહા વિશાળ છે. તે નીચે પ્રમાણે છે:—

“ તન મન ધન સજ ગોસાધુકો અર્પણ ”

વળી તેઓને ઉપર લખ્યા પ્રમાણેજ દાન કરનારા ઉદાર દિલના ઓલીયાઓ વગર હજી આ ભરત જમિ વાંઝણી નથી થઈ ગઈ. હજી પણ એવા દાનેશ્વરીઓ છે, કે જેઓ પોતાનું જ નહિ પરંતુ પોતાના ફકુંજનું પણ તન, મન અને ધન આ પોપડાઓને અર્પણ કરે છે. વધા-રામાં જણાવવું જોઈએ કે આપણા જુદેવો દાન ઝોકાવવામાં શાસ્ત્રમાં કહેલા “ શામ-દામ-દંડ-મેદ ” નો પણ આગાદ રીતે ઉપયોગ કરે છે. માતાના જુદાઓ તથા કેટલાક ક્ષત્રીઓ તો દન મારીને પણ જોળા બંધુઓ પાસેથી પૈસા કઢાવે છે. આનો એક તાલો દાખલો મુંજઈ જવા મુંધરલા શહેરમાં જાઓ હતો. મુંજઈના એક ધર્મોદા ખાતાની વાડીમાં ઘણાં મકાનો છે અને તેમાં એક માતાનું દેવળ પણ છે. વાડીના લાકુ-તોમાં કેટલાક માતાના લાલિકા લખેા પણ છે. આ લાકુતોએ માતાના જીર્ણ સર્જ ગયલા મંદીરનો છણોદાર કસવા વાડીના દુસ્ટીઓને વારંવાર અરજ કરી હતી. પરંતુ કાંઈ દાદ મળી ન હતી. વાડીના દુસ્ટીઓ પૈકિ એક જે મુંધરક છે અને એક જે જુના ત્રિઆરના પણ છે. આખરે માતાનો એક પરમ ભક્તને યુક્તિ સુખી. ગત નવરાત્રીના તહેવારોમાં તે પરમ ભક્તના શરીરમાં માતાજીએ એકદમ પ્રવેશ કર્યો. તે ભક્ત પૂર્યો અને તેના ગંગમાં આવેલાં (૨) માતા પૂર્ણ કોથળી ઓચળી કે “ ખાંઉ

મૃણાલિની—ઘડાયા જન, નિગમ યાઓ નહીં જુઓ, દૂર કોઇ અપરિચિત સ્ત્રી અને યાજ્ઞક હોવા છે.

જાલ—ઘડાણી, તે યાજ્ઞક જીવે કોઇ નહીં પણ જેને આપણે ગોધયા નીકળ્યા ત્રીએ તેજ વનવીર છે. તે યાજ્ઞકની સાથે જે તેજસ્વી વનના હિંદીગોચર થાય છે તેજ મહિષી કેવી તેવા ભેદએ એવું અનુમાન થાય છે.

મૃણાલિની—ચાલો ત્યારે આપણે તેમની સમીપ જઈએ, આવી પડેલી આજઘાગી આકેતથી ગળગએવાંઓને આશ્વાસન દઈએ.

જાલ (વનવીર પામે જઈ) બાઈ વનવીર, એમ, મારી એળખાણ પડે છે.

વનવીર—હા, બાઈ જન, કેટકે મમયે સમીપ રહેનાર તમારા જેવા નિષ્કામ સ્ત્રી કયેમ પિત્રગણ ?

માનાકુ, જન સીરમતીની મનસુ મેવા કરના જે મહારાજ તેમની અંધે કેનવારા ગયા હતા તેજ આ આગિનિષ્ટ પરાક્રમી પુરુષદેવ જન.

જાલ—મહિષી કેવી, તેજ જન તમારી મેવામાં ઉપશિલ્પ છે. મહાનાજી હમીરસિંહ અને મહારાણી સીમતીની ઈચ્છાનુસાર તમે ચિતોડમાં યાજ્ઞક સ્થાન લીધાં તે હચિન છે, પોતાના વડીલોની માન મર્હાદા પર પૂર્ણ જનગની એજ રાજાવશની રીત છે.

મહિષી—મારા પુત્ર જમાલની મનસુ મુજબ વર્તવું એમાજ મારી ગોબા સમાઈ છે, પણ ત્યાં મુખી માન પતિ અભિમાન છોડી મહારાણીના હિંદીયા થાય નહીં ત્યાં મુખી માતૃથી હમીંગના આશ્રમે રીતલાય નહિ તેથી મહોન્મત નામીને ઉપદેશના અકુળે માત્ર પથે વાગના માન મનમા હમેદ છે.

વનવીર—પણ મારા પિતાને ગમગની તેમની સાથેજ મહારાણીની મેવામાં હાજર થવાની અભિલાષા ધરાવું છું.

જાલ—તમે નિશ્ચિત રૂપે કે મહારાણી હમીરસિંહ તરફથી તમને તમારે હરકત નહીં પડે, મીઠી રીતે કે જમ વાપરી માનવદેવને પણ દેરાતી હમીરસિંહને હાથ છે. માનવદેવ પોતે ગમે તેટલાં તરફડીયા મારશે પણ તે છેવટે મહારાણીને ગચ્છુ થશે અને તે વખતે પણ સવળા

ત્યારે એક ચાલુશી આપણા દેવજોની નીલેરીઓ રેલંછેત્ર થઈ રહી છે અને આપણા ધર્મગુરુઓ-હિંદુસ્તાનના પોપશ્રુઓ લક્ષાધિપતિ થયા છે ત્યારે આપણા ગુરુકુ ૧, મોરડીગો, અનાથાશ્રયો, અને વૈદકીય ગ્રંથઓ ધનના અભાવે મુરકેલીમાં આવી પડેલ છે. દેશ ભક્ત પંડિત માત્રપિપાને હિંદુ યુનીવર્સિટી માટે એક દરેક રૂપીઆની જરૂર હતી પરંતુ ગામે ગામ રૂપયુદેશનો લાભ ગળા પછી પણ પુરા પડ્યાસ લાખ રૂપીઆ હજી થયા નથી ! ધર્મચીર મુનશીરામના મુરકેલીમાં દેશના તમામ બાળકોને મહત્ત્વ ફેળવણી આપવાની ઉચ્ચ આશા હોય તુરંત તો નિરાશમાં બદલાઈ ગયું છે અને હરદાર ગુરુકુળમાં વિદ્યાર્થીઓ માટે શી રાખવી પડી છે ! બીજાં ગુરુકુળોની સ્થિતિ પણ તેવીજ છે ! આપણાં અનાથાશ્રયોના કંડો નાના હોવાથી દેશના બધા અનાથોનું રક્ષણ થતું નથી અને દરવર્ગે સંકટો જાળેડો પરધર્મિઓના હાથમાં જાય છે, પુરતા સ્ત્રીવૈરોના અભાવે હંતગેલી ગંજ્યામાં લાય તથા અન્ય ભયંકર રોગોથી પીડાતા દરદીઓ મરણને સરણ થાય છે. મુંગધ મસાદાના કાસો સ્ત્રીવૈરોના મોજના ધનના અભાવે હજી પુરી થઈ નથી. હિંદુ પ્રજાના પેસાથી આવતું એકપણ હોસ્પિટલ આપણા દેશમાં હયાત નથી. આપણા જાનને આધારે આસતી દયાનંદ એંગ્લો વેદીક કોલેજ જેથી આદર્શ ગ્રંથઓ બહુ થોડીજ છે.

આટલું વિવેચન કર્યાપછી આપણે જ્ઞાન ક્યાં અને કઈ રીતે કરવું તે વિષય ઉપર આવશું. અન્ય દાસોને જાણુ ઉપર મૂકી હિંદુઓનો સર્વ માન્ય ગ્રંથ ગીતાનો આશ્રય લઈએ તો આપણને સમજાય છે કે—

“ જે યોગ્ય દોષ અને જેને જરૂર દોષ તેનેજ જ્ઞાન આપવું જોઈએ ” આ ઉપરથી આપણે જોઈ શકીએ કે આપણા જ્ઞાનનો પ્રયાદ ત્યાં ધન ઉભારાઈ જતું અને ત્યાં ધનનો દુરુપયોગ થતો દોષ ત્યાં વહેવો ન જોઈએ. તે પ્રયાદને આટો સ્તે જનો આટકામિને ત્યાં જ્ઞાનની ખરી જરૂર દોષ, ત્યાં જ્ઞાનનો દુરુપયોગ થતો દોષ ત્યાં જાણવો જોઈએ. આપણા ધનનો ઉપયોગ દેશની અંદર ફેળવણીને અને ધર્મનો પ્રચાર કરવામાં અને અનાથોનું રક્ષણ કરવામાં તથા જ્ઞાનાર દરદીઓની સારવાર કરવામાં થવો જોઈએ. ધર્મનો સિદ્ધિ આ દેશમાં વિવાદાસ્પદ છે પણ તેને માટે એટલું કહેવું તો સર્વને માન્ય થશે કે માનુસ જાતમાં પ્રેમ વધારવાવાળો, દંધિર તરફ મુન્યભાવ રાખવાવાળો અને અનિતિને ધિક્કારવાવાળો ધાર્મિક ગ્રંથઓ વધારવામાં

ધનકોની માંડ ગે અને માધન પ્રવાન પેઠે પાતાના અગત રંગમિને તૂત કંઠવા આપણી પવિત્ર સમુદાના શિષ્યોનું આવાહન ના કરા

માલવદેવ—કમળાકર મમિ પી રૂપ છલને મીનકુન છુગી મુટી ન્યાન ત્યાન અમે આગળ પગલુ બગના હોઈએ છીએ, તારે ત્યાગે તાના કૃદંગ સચનોથી અપશુ ન કરા સારીની માફક આમે / ઉની રહે છે કિલગીર ૬ ૩ આ દાયાનું પાત્ર આવ છે, નહીતો આ સમગ્રગના એકજ માએ તારા મનરંગના કાચુમા રમ્યા કરે

ગેહિણી—મા અન્નમાવી લુઓ નમાન મમ તમાગ હિનનુ ચિન્તવ / ન્તી એક અમળા ઉપર તમાક જેર નાપરી હ્યો / તમાગ કામે મગા નંપાર ૪ ૫ થી નમાગ કામે થની જુનનનીની દુર્દશા જેવા પનમર છુ

માલવદેવ—દુપ દાન, પાતાના પતિની અશુભ નાના કંઠના અન તેના દા દમનોના સુગ ગાના પાતળ પ્રમદ, તારી ન્યથ નાસી માગ ગમે ગમમા રોસો ધમ ધમતો અનન મગગાવ છે, આનાકાની કરતા પાત દનને વચાન મજાસુત મનાર છે, મટા સમી નિમકહગમ પારીને માગમાથી સતન દન દના પ્રચલ્લ દસ્તની પ્રગતિ ન્યાન તગ મ પે છે

ગેહિણી નગજો ધળી 'રી પગ ગના' એ નિયમ મુજબ નમાગી અછા તમાર આપનાપણ, રીય રગપણ સ્પટ દર્શાવે છે

હરિમિહ—મર માતા પિતા પ્રે અમલ્ય શમ્દોચાર ન કરા, મર ગિરોમણિ હરિસિહને નકુ ના ઉરંગ

ગેહિણી—નાગાન કુમાર તુ અને તાના મદાધ પિતા નહલતે આપણે વિનાગ વરના ઉવાગ આદને છે એ નિ પ્રશ્ન છે, તેમાથી તમને મચારી લેના માગ દદ નિશ્ચય છે તેથી ફરી ફરી પોકારી પોમરીને દુ છુ કે મુકત થએના મેશાને પુન લનન કરના દુઃખનની મદાધ નના જાઓ નહિ દીર્ઘસમયની રિયમ વદના પડી નિરાતે આન તેની ધગ જનનીને પી ૧ કરનાગ ચિગ્રાચ કુત્યો તમાન કામે જાઓ નહી

હરિસિહ—પિતા, આપ જેમ જેમ જોનના નથી તેમ તેમ આપ હજાર અહિત દનનાર મારી સાતા મદાન્ધ જની રિયા ન્ય મના દ છે, માન હદયને અસાધ્યરણ કોપથી લારે છે તેથી પૂ વ પિનાથ,

જમાડયા પોતાની થેલીઓ કબજેમાં પરંતુ જાતિના ઘેર ઘેર જઈ ઉપદેશ આપતું આપણું નાનકડું ગરીબ પત્ર “ કડવા હિતેન્ધુ ” મર્યા પડે તોપણ તેને મદદ આપવી ની દરકાર કોઈ કરતું નથી. “ હિતેન્ધુ ” ના પાત્રકપિતા (ડારણકે તેને જન્મ આપનાર પિતાએ તેને છોડી દીધું છે) “ હિતેન્ધુ ” ના જીવન માટે અપીલ કરે તોપણ કોઈ સાંભળતું નથી ! ક્યાંથી સાંભળે ! કશુંજાના ઘેનમાંથી અને હુકા ગમડાવવાના ટેસમાંથી ખીજે ખ્યાન જતું હોય તો કાંઈકે સાંભળતું પડેને !

આ લેખમાં આપણું જાતિના કન્યા દાન માટે એ ગ્રન્થ લખ્યું તો અયોગ્ય નહિ ગણાય. આપણે ત્યાં સુપાત્રને કન્યાદાન ચતું નથી પરંતુ

“ યત્ર નાર્યસ્તુ પૂજ્યન્તે રમન્તે તત્ર દેવતાઃ । ”

આ વાક્યના ભાષાંતર કર્યા મટુએનેજ આપણી નિર્દોષ યાજ્ઞાઓ અર્પણ થાય છે ! વળી આ દાન ચઢણ કરનાર મહારીરો-કુળવાનો કાંઈ કાચા નથી, તેઓ પણ બ્રાહ્મણોના જેમ દાન ઉપર દક્ષણા (ચાંદો) માગે છે, આતો દાન લેનારાની વાત થઈ પરંતુ કન્યાદાન દેનારાને માટે કાંઈ ન લખાએ તો તેમને અનાય થઈ કહેવાય. આપણી જાતિમાં કેટલાક ભાગમાં આગ્રતા કન્યાવિક્રય તરફ નજર કરીએ તો તેથી પણ વધારે અત્યથળી થાય છે. કન્યાવિક્રય કરનારાઓ તો ધણા સાક્ષાત્ છે, તેઓતો મંદીરના બેડારમાં એક પૈસો મુકી મણુ પાછા પાછી લેય તેમનાં છે ! તેઓ કહે છે કે અમે કન્યાદાન આપીએ છીએ : પરંતુ સાથે સાથે કન્યાના ભારેભાર રૂપીઆ લેવા તેઓ ચુકના નથી. દીકરીના દોહીઆ લેવાવાળાઓ તથા વરને લેવાવાળાઓ માટે લખતો દલીલો આપી ઘાય પળી શકાય તેમ છે પરંતુ તેમ કરતાં કોઈને માફ માગે અને અમારા ઉપર નારાજ થાય માટે આ વિષય ગ્રંથાચ્ચ વગર આટલુંજ લખ્યું ચોગ્ય છે, ટારણકે કેટલાએક આપણે કેમ લેવાવાની અમારા ઉપર મહેરબાની કરતા હશે તેઓ ખબર પાંચતું કોટી રૂં.

છેવટે અનાય ગ્રંથ માટે જે ગ્રન્થ લખી આ લેખ પુરો કર્યું. આપણી દાન કરવાની વિમિત્ર રીતને લીધે અને અનાય અને વૃદ્ધોને લીધે આપણી જાતિ ધર્મ દરિદ્રતાએ પોરેગી છે. એવા કેટલાએ અનાય આગ્રા હશે કે જેઓ અત્ર વચર દશાગતા પદને, કુદાગ વખતે આપણી જાતિને તારા ખમતું પડે છે. કુદાગ એ કુદરતી આદત કે ખરી

નમને મોખાય છે, વિશ્વાસપાત્ર બની દિશાકસન્વયથી પ્રભાને વધાગ્નારા નેજરની મણિ થશે એવી આશા રખાય છે.

વનવીર— મહારાજા હમીરસિંહ, જે વિશ્વાસ મારા ઉપર મુકે છે તેને હું મોભાવીશ.

રોહિણી—હમીરસિંહ, તમારી ઉમંગતા ખરેખર આશ્ચર્યકારી છે, ઉચ્ચ મનોવૃત્તિઓને વધે તમે તમારી પ્રતિષ્ઠા સમગ્ર મદીર્મગ્ન્યમાં વધારી છે.

વીરમતી—માતાજી, આમા કાંઈ અમે વધુ ટર્કુ નથી તમારા માટે જે કાલ બની શકે તે સર્વજી આપું છે શાન્તચિત્તે અમારી મનીષ તમે રેડો એજ અમારા મનની ઉમેર છે, તમે મોકલશ શાઓ એમા અમને પુરા ખદ છે.

રોહિણી—બેટા વીરમતી, અમારી આશા ઉપગત તમે અમારાં સત્કાર કરો, પણ હજી બધા મુખી માન પતિ અશાન્તિને ઉભી કરવા મથે છે, ત્યાં મુખી અને શાન્તિ કેવી રીતે મળે ? હૂં કપૂરચંદની પ્રેરણાથી અને કુટુંબી હુદ્દિવાળા સ્તરિમિદના અત્યામહથી મારા પતિએ મારા ઉપરનો મના નાં કર્યો છે, અને ત્રિફી વજ્ર ખાદસાહની મદદ મેળવવા નિશ્ચય કર્યો છે, નેથી અને વાગે છે કે થોડા અમયમાં યગન સૈન્ય ચિતોડ ઉપર આક્રમણ કરશે.

હમીરસિંહ—તે વિષે વગર શીકર નથી. મ્મય ખાદસાહ એકીને આપમે તો પણ તેની સામે લડવા હમીરને હામ છે, ત્યાં વૃથા ખેરને આધીન થવ નકામ છે.

જાતિ—મહારાજ, નબળા પુત્રો એટલા વંદસમાં આવી મવા છે કે ત્રિફીની નેજાને વધારે મુસાફરી કરવાની જરૂર નેહી મડે શાત્રુસંતિકે તેમની સામા જશે, ચિતોડ મુખી આત્મચાની તેમને તપ્પી નહીં આપશે.

મૃણાલિની—દુરમનને મેવાડની ધગ્ગી ઉપ- ૩૫ મુકવા ન દેવાં ઝોંગા ચિતોડની અધિકારી દુર્ગદેવીને આદેશ છે, મેવાડની હા બહાર જઈ મિયુનુ અસળ દાહતુ એજ અમાને ચોરમ ઉદેશ છે.

વીરમતી—એ તેવજ બલિષ્ઠ અર્ધિન ફરયાન વિદાં એવા સૌ શાહી મેવાડ નમેદ છે.

હમીરસિંહ—દુરમનને મુસાફરી છેદા નાખે એવા આ અમને

મંથકર્તાના નામથી ઓળખાય છે. ન્હારી યુદ્ધિસ, ગદાડું લોક, વગેરે. વારુ
 જેને દેશનો પ્રચાર, પુસ્તક ઉઘાડીને ઘણા પાનાની ગું પછા પ્રકરણ આંખ-
 તંથી કાઢીએ છીએ છતાં નામક કે જેના નામપરથી પુસ્તકે નામ ધરાવ્યું
 છે તે દ્રષ્ટિગોચર થતોજ નથી. છેક ૨૦૯ મે પૃષ્ઠે ૧૫ મા પ્રકરણમાં સરસ્વતી
 ચંદ્ર દશ્ય થાય છે. હાલના નવન કથાકરોમાં આ કાંઈ પ્રચાર પડી ગયો છે
 કે પુસ્તકની શરૂઆત-વાર્તાની શરૂઆત-મૂળથી ન કરતાં અધ્યયનથી કરે છે,
 અને આગળ જતાં વચ્ચે મૂળ જનતા દેહે; અર્થાત્ વૃક્ષના જેવું થઈ જાયું
 છે કે વૃક્ષ પાસે જઈ પ્રથમ આપણે ચંનેજ આડી ગાડો, અને મૂળ તો
 પગ નીચે રહે, તેમજ વૃક્ષના જન જે સિખા ને છેલ્લે ત્યાં જાડપર ચડીએ
 ત્યારેજ તેને પાંચીએ, અર્થાત્ યડ પ હું હાય આવે, મૂળ જરા શ્રમથી,
 સિખા-અંત વધારે શ્રમથી, તેવુંજ નવન કથાજી, વચ્ચેથી શરૂ થાય મૂળ
 વચમાં ખતાવે ને છેવટે અંત આવે. કાંઈ બધાજ કથાકરો આ રીતે લેતા
 નથી, તોપણ ઘણે ભાગે આમજ લખાય છે. નારાયણ ઉચ્ચક્રના નવન
 કથાનાં લાપાંતરોના ઢગલામાંથી લાગેજ એવી નવન કથા મળી શકે જે
 શરૂઆતથી શરૂ થઈ હાય. આ રીત કાંઈ ખરાબ નથી, છતાંજ વધાર-
 વાનો ઉપાય છે. માણસ જ્યારે છતાંસાથી કપા હાયમાં વાંચવા ઉપાડે
 છે ત્યારે ખરાબર કમસર પડેલેથી છેલ્લે સુધી વાંચતા, તે છતાંસા ધીમે
 ધીમે મંદ થતી જાય છે, અને છેવટે પૂરી થાય છે. આમાં તેથી ઉત્કૃષ્ટ જે
 છતાંસાથી માણસ પુસ્તક હાયમાં લે છે તે દર્શક પ્રથમ ઘટો ગોચર
 થતી નથી, પણ નવાજ પ્રદેશમાં તે દાખલ થાય છે. તેથી મૂળ વસ્તુ આંદરે
 ને શોધવા વાચક મથે છે. આમ તેની છતાંસા રચે છે. જ્યારે શોધ
 વસ્તુ પાસે આવી પહોંચે છે તેટલામાં તે કેટલીક ખીના જાણી જાય છે,
 વસ્તુ હાયમાં આવતાં પેલી અધીરી થઈ કાંઈ છતાંસા બંધ પડે છે ખરી,
 પણ અડધી કથા વાંચવાથી તેનું પરિણામ જાણવાની છતાંસાનો પ્રવાહ
 ચાલે છે કે જે પુસ્તકને અતેજ પુસ્તક થાય છે. વાં છતાંસા વધારવાનું
 કારણ શું? કારણ એજ છે છતાંસા વધવાથી તેના પર પ્રેમ વધે છે, તેને
 જાણવા મન પ્રવૃત્તિમાં પડે છે. અને ને પ્રવૃત્તિનો જાણ કથાકરે પોતાના
 ઉદ્દેશને જાર પાડવામાં લે છે. અર્થાત્ મૂળ વસ્તુને શોધના લીધે વધેલા
 મનને સ્વમાર્ગના પ્રવાહમાં જોવા કથાકરે કાંઈ શકે છે. જે પર છતાંસા
 નથી તે પર પ્રેમ નથી તેને જાણવાની પ્રવૃત્તિ કરવાની રીત નથી. અને
 પ્રવૃત્તિ કરતાં તેનાની વચળા રીતેજ ને તે કવિ અસર કરી શકતી નથી,
 માટેજ દરેક કથાકરે જાગડી રીતે અલગ અલગ પ્રવૃત્તિ લેલિ, પણ

(મયાતકર મીટી જન્મવ છે કે તુરત જો મિપાઈ રજુ થાય છે.)

૧ લો સિપાઈ—લી નકરાર છે ?

કુટિલા—જમાદાર સાહેબ, મારી દોડરીને આ સરખાવડે શેઠ આથે પગલાંની તે નીચમરીજ તેમજો તેને ગુમ કરી છે. કેટલાએ દહાડા યયા પગ મને નારી વહાલી પૂરીનું મુખ સરખું પણ ખતાવના નથી. કેવી તેમની કુરતા અને નિર્ધનતા ?

અરૂપચંદ—જમાદાર સાહેબ, તેમની વાત સાંભળી પણ મારી જરા આભયશો તમં ગોડે વચાતો તમે, પછી જેની પામેથી તમે ખરીલો હોય તેને ખતાવવા શ તમે નવાયેલા છે ? તેની રીતે, મેં પણ તેમની દોડરીને નાળુ સાટે ખરીદી છે તેથી મારે તેના ઉપર સ્વતંત્ર અધિકાર છે. મારી મોજ 'વાય નેરી રીતે તેમની દોડરીને રાખું તેમાં વચ્ચે પડવાનો તમને ગો દુક છે ?

૧ લો સિપાઈ—શેઠ, મનુષ્યન મનુષ્ય આથેના બપરદાગ્યા પોધાનું કેદાનજી આપી દકાય નહિ

૨ જો મિપાઈ—શેઠ, પોતાના સગાઓ પ્રાથે આથી સ્વધમ વર્તણુંક ચનાવી શકાય નહિ

કુટિલા—જમાદાર સાહેબ, તમારી વાત સાચી છે. ધનુ દિવસસુધા ત્યાં માર પાણી ઉતરાવ્યું. ત્યાં તમારી શરજો આપનાનું દુગ્ધત ધાર્યું નહીં અમારી ક્યાંઈ ઉપર લક્ષ્ય આપે, ક્યા દાખવી મોઝ દાદ આપે.

૧ લો મિપાઈ—કુટિલાખાઈ, તમે ગમરાઓ નહિ. શેઠ, હજુ તમને જરા નક આપીએ 'ત્રીએ તેથી તમારી સાસુના મનનું અમાધાન કેમે નહીં તો આ વાદાની પેટીએ તમારે ચાં નેયાર છે

અરૂપચંદ—(સિપાઈઓને બાબુપદ અમેરીને) જમાદાર સાહેબ, મહેન્ગાની કરી આ બાળન પડતી મદ્રા, અને ગમે તે રીતે મને જયારી મો તમારી મનન અદ્ય થો આ પાન આખરીની પાય પાય મોના મોરો.

૧ લો સિપાઈ—નામન ગે, મહાગણુ હમીરસિહના સેવક મદ્રા અત્ય નિદાનક છે, તેમના મનમા નાનય તૂળુ અમાન છે, પ્રામાણિક રાજપુતોને ૨૦૧ પોળથી વનચાતનારે તુ હરણી ટેવાન છે.

૨ જો મિપાઈ—અત્યારનુંથી આવવેદના અધેર શાસનમા લોચ

સત્ય શોધક વગ તથા સાર શોધક વર્ગને શિક્ષા અને સદાચાર પકડવા પુસ્તકમાંથી ધણ મળે છે: છતાં અર્ધદંડ્ય માણસ પોતાની વૃત્તિને અનુકૂળ ખગળ ભાગ અને અધમ માણસ કાળી બાબુ નિચ પાત્રો ખોળવા જાય તોએ આ પુસ્તકમાંથી મળી આવે છે. હુદ્દિધનને ખરાબ કરવા શકરાયના વિચાર તથા કરેલી સુક્તિઓ તથા રાજ્ય પ્રત્યે તેણે કરેલાં કાળાં કામ, નરભોરામની નીચ ખુશામત, દુષ્ટરાય પ્રમાદ ધન વગેરે પાત્રોથી તથા નાધિક પરણેલી છતાં નાથક પ્રત્યે મન રાખે છે તેથી અર્ધદંડ્ય મનુષ્ય પોતાને અસ-માર્ગે પ્રાપ્તવાનો ભાસ કરી છે. અધમ માણસ જમાલ કૃષ્ણ કાલિકા રૂપાળી ખવડનદા, અલક કિશોરી અને નાથક વચ્ચે બનેલ બનાવ, શીંગેજી જેવું પોતાના અધમ વિચારને પુછી આપવા ધારેતો થતી શકે તેમ છે. જો કે આમાં કહેલ દેખાતાં કેટલાક ખરાબ ભાગમાંથી માણસને હિતમ નીતિ પણ મળી રહે છે એમ હું આગળ જતા જતાવીશ, પણ તેની સુદમ દ્રષ્ટિથી આજતો જતાં નથી હવે આવા ભાગો પુસ્તકમાં દાખલ કરવા કે નહીં, તે મળે છે ધન્યતા હુદા હુદા વિચાર છે. કેટલાએક એમ કહે છે કે સારા કરતાં નકાર મદ અસરકારક છે, સત પુરુષતા સમાગમ સંવાધી તેની સારી આજ અદલ કરવા જેટલો વખત ત્રાગે છે તેની ધણાજ થોડા વખતમાં ફુલન પાસે રાંધવાથી ખરાબચાલ સ્વાભાવિકજ અદલ થાય છે, અદલ કરવા વિચાર ન થાય છતાં તેની દુર્ગંધ આપણને અસર કરે છે. મારેજ પુસ્તકમાં જીવન ચરિત્રમાં નવલ કથામાં ખરાબ ભાગ દાખલ ન કરતાં સાફ ચિત્ર બહાર પાડવું કે જે વાંચક પર સારીજ અસર કરે.

કેટલાએક એમ ધારે છે કે જીવન ચરિત્રોમાં જેવું હોય તેવું દાખલ કરવું અને નવલ કથામાં પણ અશુદ્ધિના અવગોળથી શુદ્ધિના ગૌરવનું માપ રખેટ થાય છે. આ નિયમ જતાથી ખરાબ ભાગ દાખલ કરવા મંજૂ છે. હુંતો, એમ ધારું કે જ્યાં સુધી વ્યભીચારનાં નુકશાન વ્યભિચારીને મળે ઉતર્યા નથી, ડોકર ખાધી નથી, ઢોઢર-ખાધેલ જતાથી નથી ત્યાં સુધી તે સુધરી શકે નહિ; છતાં બાળક કે જે વ્યભિચાર એટલે શું? તે ગણવું નથી તેની પાસે વ્યભિચાર ન કરવા ઉપદેશ આપીએ, તે સારી અસર કરતાં ખરાબ અસર પણ કરે. બાળકથી વ્યભિચારનું નામ આજગજ રાખવું તે સાફ છે; પણ વ્યભિચારી કે જે વ્યભિચારને જાણે છે તેને વ્યભિચારથી થતાં નુકશાનના ચિત્ર જતાથી ઉપદેશ આપવો તે વ્યર્થ નથી અને નવલ કથાઓ બનતા સુધા, મંદાની ઉમરના માણસના

ત્યારે ઉપર બતાવેલી પેદાશ પ્રસંગીય છે એમ કહેવું જોઈએ. તોયે પ્રગતી એને સદાય મળશે તો વિશેષ પેદાશ દરી શકશે એમાં શંક નથી.

આ કંપની એક કરતાં વધારે રીતે આવકાર ધાય છે. તેને પ્રગતો આશયે મળવો જોઈએ છે. તે મેળવવાને તેના એજન્ટસ જાગીરથી પ્રયાત કરશે તો અમારી ખાત્રી છે કે તે મળી શકશે. ઉક્ત કંપની ઉદભવી એ વખતે કેટલીક એકા જાગી ત્યારે લોકોનો અવિશ્વાસ કંપનીઓ પ્રત્યે થયો. ત્યાર પછી થોડા વખતે યુરોપમાં ત્રણઈ જનની જેમ જન સમાજના હોવાને મેળવાર ઉપર અસર થઈ. તેવા વખતે આ કંપની પર કોઈનું બંધન દોગમ નહીં એ અભાવીદગ્ન હતું. સદાગતો અંત સત્વર આવે એવું અમે જાણીએ છીએ કે જેથી આ કંપનીને સરળતા થઈ શકે.

ત્યારે શક્યતામાં આ કંપની દર એકને આકર્ષેની ઉપજ દરી શકી છે તો અમારા ખેટો એવી અને એટલી ઉપજ કેમ દરી શકતા નથી એ એક સવાલ છે. કેટલાક કહે છે કે જેને દાખલ ખેતી હતી છે તેજ ખેતીમાં ફતેહ પામી શકે છે તેમની જીન નકલેદી છે તે આ કંપનીના રીપાર્ટ પરથી સાબીત થાય છે.

અમદાવાદમાં નિકળતુ જોડ માન્ય મુજરાતી પત્ર પોતાના તા. ૨૩ મી મે ૧૯૧૫ ના નંકમાં કહે છે કે “ખાંડના ઉપયોગી અને કળપદ દુશ્મ પ્રતિ હતા દેરવું અત્યંત આવશ્યક થઈ પડ્યો. એ ઉદ્યોગ એવો છે કે હિંદુસ્થાનમાં નફા જાહેરી રીતે સાખ્ય દરી શકાય. x x x આવ સુખ્યે હિંદુસ્થાનમાં મધુકામંથાઓ આપી નાણાની સમજ રકમો એકત્રિત દરી એ ઉદ્યોગ પાછળ દિન્દાઓ ખ્યાન આવે તો હિંદુસ્થાનને અમુકાઈ નફા થવા મંજૂર છે. આપણે માત્ર એકજ દિગા તરફ દ્રષ્ટિ ન્યાયી ગણીએ છીએ, એજ આપણી પ્રગતિને બાધક છે. દેશમાં અને ખુદ અમદાવાદમાં જુઓ તો મીલો પાછળ જેટલા નાણા રોકવામાં આવ્યા છે, તેટલા નાણા ખેતીવાદીની સમજ સુમ્યાઓ પાછળ રોકવામાં આવ્યાં ધાયેલા દેશમાં અનેરો સાલ પ્રકટારી શકાય. આપણે આપણા દુષ્ટિદાય પાછળ જેટલું ખ્યાન આપતા નથી. તેથી પ્રાચીન રંગો વડે જમીન સારી રીતે ખેડી શકાતી નથી, તેથી તથા આપણા કાર્યમાં અપૂર્ણ કાળજી ન આપવાથી થજો ભાગ વ્યર્થ જતો હોવાથી આપણે એ ધધામાં ફતેહમંદ થઈ શકતા નથી પરંતુ જે યાંત્રિક એજન્ટોનો ઉપયોગ કરવામાં આવે, જમીનને વાપરું કાળજીથી સુધારવામાં આવે અને ઉત્તમ

શ્રીયુંજી જોવામાં ન આવે. આપણા સાધારણ વિકારો-ક્ષમા કરવા થોડા નિર્મળતા-તેથી હાથગતાં પરંતુ સ્થિર થવા ઉત્કર્ષ પામવા ચત્ન કરતા માનવીઓનાં ચિત્ર આપ્યાં છે. નિર્મળ માનવીમાં નિર્મળ માનવી પર સમભાવ ઉત્પન્ન થાય અને તેમ કરનાં પ્રસાર સાગરમાં બાથોડીયાં મારવાં ના મુત્રે- એ માર્ગનું દિગ્દર્શન અત્રે ઈચ્છ્યું છે. તેમ કરવામાં મલિન માણુઓના ચિત્ર શુદ્ધ ચિત્રોમાં કાળા લસરકા પેઠે કવચિત્ આપવા પડ્યાં છે. કારણ અશુદ્ધિના અવલોકનથી શુદ્ધિના ગૌરવનું માપ સ્પષ્ટ થાય છે. આ સિવાય બાકીના ઉદ્દેશ પણ અંધકારે પ્રસ્તાવનામાં જણાવ્યા છે. —

અપૂર્ણ.

ઈનામ માંગા

ઉત્તર.

માસતાં વર્ષના નવમા અંકમાં બે પ્રશ્ન પુછ્યા હતા. તેમાંના ૫ મા પ્રશ્નના જવાબ નિચેના સદ્ ગૃહસ્થો તરફથી આપ્યા છે.

- ૧ રા. હામનનાથ હરજીવનદાસ બાવળા.
- ૨ રા. અમરતલાલ હરજીવનદાસ ભગવાનદાસ મુંબાઇ.
- ૩ રા. મહીદાસ પ્રેમજી નાસીક રોડ
- ૪ રા. લાલજી દેવજી મુંબઈ
- ૫ રા. ઉત્તમચંદ નયુસા „
- ૬ રા. રૂઝ વસ્તા મોટી મારડ [મારડતે કોડોલી.
- ૭ રા. ભવાનીશંકર ડોસાલાઈ-ગોઈવાસમ લાવજીભાઈની
- ૮ રા. શામજી વિશ્વનાથ ઈંદો

નંબર ૧, ૨, અને ૩ ના ગૃહસ્થોની કવિતા સારી છે અને તે જાન્ય મારીકમાં છાપી છે. તેઓ ઇનામને લાયક છે. એક પ્રશ્નને માટે એકજ ઇનામ-એકજ પુસ્તક હતું છતાં તે ત્રણેને એકેક પુસ્તક ઇનામ નહીં આપીશું.

દરૈયાં પુરાં ચતા મુઘી શોક પાળવો નહીં અને શોકના કપડાં પહેરવાં નહીં, આનંદમાં ઝેલું, અમારી જનમાં આવેલાં જનૈયાઓને આનંદ પૂર્વક મીઠાન જમાડી દસમે દીવમે પદેરામણી આપી સર્વે જનૈયાઓને રીઝવી જનને વિદાયગીરી આપવી અને તે પંડીજી તમારે તમારી દીકરીનો ચુલ્લો કાઢવો અને શોક પાળવો !!

આ મહાન ઉપદેશથી ભોળા પટેલ ખીજવાઈ ગયાં અને બોલ્યા, મારી દીકરી રાટીને હું મારે ઘેર જન જમાડું ? મારે મારા જમાડીને શોક પાળવો નહીં ?

વેવાઈ અસવ કુળવાન અને તે સાથે વિદ્વાન હતા, શીઘ્ર થવી હતા જેથી મથાગે ટાકેલી દવીતા-ભજન ગઈ બતાવ્યું, ભોળા પટેલ ગલરાયા અને પીત્રાદ્યોની સલાહ લેવા ગયા. પિત્રાદ્યો પણ પુરા હિતેચ્છુ હતા !-બોલ્યા !! જેથી ભોળા પટેલના અભિમાનને ઉતારવા અને કરજમા કુળાડવા તૈયાર થયા ભોળાને ભરમાવી દરૈયાં જમાડવા અને સારી પેરામણી આપવા સલાહ આપી.

ભોળા પટેલે પુરતમા આપના જમીન ગીરો મુઠી ૮૦૦ મેળવ્યા હતા. અને પેરામણી તો પેરેલેથીજ ઉધાર લઈ આવ્યા હતા. દરૈયામાં પોતાના કુળવાન વેવાઈની જન સાથે બીજી બે ત્રણ પીત્રાદ્યો જનોને જમાડી વાહ ! વાહ ! કેવરાડી શ્યારાડી મેળવી !! ખાનદાની જળરી અને કુળવાન વેવાઈની કુલીનતા વધારી દીધી !!! વાણીયાનો હીમાબ નહી કરી ઘર ગીરો મુઠી, પટવાણીને એક ડોલું આપી દુધ વેચતી-ભંડ વાડી બનાવી દીધી, ભોળા પટેલ રજવા માટે મુળછ પંધાર્થો, દોઢ આનાનો એક ટોપલો લઈ દેલપાડી કરી વાણીયાનું વ્યાજ અને પેટનો રોટલો કમાવા લાગ્યા. મુળછની ભેજવળીયાની ગટર અને જગજગતી બાગુની કાટડીમાં પોતાનાજ જેવા ભોળા મધુઓની સાથે ભાડામાં ભાગ આપી વસ્યા અને મુળછ નિવાસી બન્યા.

ધન્યવાદ છે ભોળા પટેલની ખાનદાનીને અને હજારવાર ધન્યવાદ છે કુળવાનની કુલીનતાને !! મુવેલા દીકરાનું દસમું ખાવાનું આદરી મરણ પધારીને દીવસેથીજ દસ દીવસ મીઠાન ઉડાવ્યા અને પદેરામણીના શાવ પાણી પેહરી આનંદ ભોગવી દીકરાના મરણનો શોક પુરા કર્યો !!

મોઢલી આપશે તેમને દરેકને એકે જીલ્લો કોઈ પુરુષક મોઢલી આપવામાં આવશે. જેઓ મારીકતું લવાજમ આપતા નથી તેઓ પણ દપાલ માટે પણ આનાની પૈસાવાળી દીકરી મોઢલી આપશે તેમને પણ એકેક પુરુષક મોઢલાવીશું.

“ કહો ત્યાં ઉત્તતિ કેવી ”

(ગજલ કવાલી.)

સુણો સદુ બંધુઓ મારા, તપાસીને જુઓ પ્યારા:

કિયે નહિ ત્યાં વિદ્યા કેવી, કહો ત્યાં ઉત્તતિ કેવી ? ૧

નથી વિદ્યા વિના જીવિ, નથી જીવિ વિના શુદ્ધિ:

નશુદ્ધિમાં ઉમર બહેલી, કહો ત્યાં ઉત્તતિ કેવી ? ૨

કેળવણી કાંઈ નવ સેતા, કુખી તેથી સદા સહેતા;

કમરે તે કમંતી કહેવી, કહો ત્યાં ઉત્તતિ કેવી ? ૩

અભાગુ રહિને પલ્લા આવા, કદે થંધો સુખી થાવા:

જતાં પીડા રહે રહેવી, કહો ત્યાં ઉત્તતિ કેવી ? ૪

વિવેકી તે નથી હોતા, વિચારીને નથી જ્ઞતા:

સ્થિતિ રાખે પણ જેવી, કહો ત્યાં ઉત્તતિ કેવી ? ૫

મનૂરી તો કદે ગાઝી, અહો નિશ ઉઘમે બાઝી:

નથી નહિત અવી લેવી, કહો ત્યાં ઉત્તતિ કેવી ? ૬

ઉપજમાં તો ઘણું આવે, જતાં તે સર્વ ઉગાંવ:

રોએલી પાઈ ના રહેવી, કહો ત્યાં ઉત્તતિ કેવી ? ૭

વિવાહે કાટિ વરથોડા, ફરી મા ગાપના દહાડા:

અથા પુંછ તણ કેવી, કહો ત્યાં ઉત્તતિ કેવી ? ૮

કુલાબવા લોકના ફૂલી, કરજમાં ગળ છે ફૂલી:

કુધારાને સદા સેવી, કહો ત્યાં ઉત્તતિ કેવી ? ૯

શિખામણ ઝૂનતો હેતા, નથી ને જલમાં લેના:

અવિદ્યા હોય ત્યાં એવી, કહો ત્યાં ઉત્તતિ કેવી ? ૧૦

અની ઉત્તદા ઘણા ઘણા, કદે કમંધ ને કહ્યા:

નવાને ધણો ઉચ્ચ હુ, રીંગે આ જામનમા જનનો પ્રયત્ન કરી કાઢ
પણ હવે એમ મે નિશ્ચય પ્રમાણ છે, એ નિશ્ચય પાર પાડવાનું માગ
એવાના દાખમા નથી તેમા વેકાની પૂર્વ મદ નાખે છે તેમજ અર
માની સદાયતા પણ નહીં તે મધ્ય મને તો ફતેદમન થવાય, તોપણ
માનથી જનનો પ્રયત્ન નવા માન પ્રમદ છે

સાન નથી મે કડવા નને યુગપત્ય ફેટવા જેવામા જવાનો-
જવાનો-જવાનો મને પ્રમદ મળે દતો, ત્યાં મને તે દગ્ગન ખેડતોની
તથા તેમની નીની ગ્રીતિ નવાની તન મળી દતી અને તેથીજ ત્યાની
ગ્રીતિ માથ આપણી ગ્રીતિની તુલના કરતા મને મને વચે જમીન
આગમાનો નવાન માનમ પટે કે આપણા ખેડતો તથા આપણી
નનીના થીતિ તેમના જેવી ની રીતે ગમે એજ વિચાર માગ મગજમા
નમેશા આજવા મ છે ત્યાં ખેડતો આપણા જેવા ગ્રામમા રહેતા
નથી પરંતુ આપણે ત્યાંના ધનાદ્યો ને છે તેનાથી સુસ્થ મમતોમા
તાના મદતો ને છે ત્યાંના ખેડતો આપણા ખેડતોની માટે કાઢક
અને તર માજગીના નરવા ફૂટા નથી પણ પાણી અને ગ્રામીણ
ના તન એ છે આપણા ખેડતો પાદીના જલક લગડા વાપર કે અને
તે મેલા પણ પમા દોષ કે ત્યાં ત્યાંના ખેડતોનો ગોપાક નવજ અને
કમના ગેર છે આપણા ખેડતો જાન માથ દાખમાથી દયા આપતા
નથી થાન ત્યાંના ખેડતો થોડાં જમન સમદ જીનાં તથા ખીજત નથે
જાન મોજ ગોખ ગી વિચારિ સે છે મનીની ગ્રીતિ જતા તેમના
ખનનામા નથા, પાડા મમત, કાંટા, નિદામજ વીજે માલ જવામાં
અથવા નથી તેમના મેતર મન અને કાડ પાડા વગરના પાઈ માજજ
જેવા નવજ અને સહચર્મત માગીથી તે પાથરવા દોષ એમ તને છે મીન
ઉપકારી નીનમજ તો તેઓ થવા દેતાજ નથી જે પાક વાગ્યો દોષ
તે મીરાયનો કોઈ નથો કે પાવા ખનરમા નજર પડતોજ નથી
જમીનના કસ એવા નગમા પાવાને પીવા નજ વજવા પાકને
નુકસાન થવા ગેર આમે ને ખેડતોને મા, વિગધ દોષ
કે ત્યાં અમારા મેડતો ફક્ત જુમે પાડીને એવી મદ છે
નિદામજ કડાવામા મનુરે મમતા નથી એવી-એવી ફરીવાર
કરી મીન કોઈ ઉપાય તેમને મુજતો નથી ત્યાંના ખેડતો અમારા
ખેડતો કરતા રીસ ધણો વધી પાક ને છે ખેડવાનું, આરવાનું

ગઝલ.

- પથારી પુજા માલાની, નીચે સર્પો લપાં નેરી;
પ્રથા બાળ લક્ષ્મીની એવી, કહો ત્યાં ઉન્નતિ કેવી ? ૧
- કમ્બોડાં નેડીઆં ભારી, મંતાનો વેડી લાચારી;
રહ્યાં નેડાં દુઃખે તાપી, કહો ત્યાં ઉન્નતિ કેવી ? ૨
- ધરી' વિદ્યા ઉભી હાથે, કટોરો પથતણો પાવા;
નથી ઇચ્છા પીવા કેરી કહો ત્યાં ઉન્નતિ કેવી ? ૩
- કુસાઈ વચને જૂઠાં, વડાઈ બોગવી એવી,
વરા ખર્ચો લીધાં વેરી, કહો ત્યાં ઉન્નતિ કેવી ? ૪
- ખરૂં ગઉરન ખોદને, કળા વિદ્યા ગુમાવીને;
ગુલામી કાજ ધર્યું હાથે, કહો ત્યાં ઉન્નતિ કેવી ? ૫
- ધેતુના ત્યાગમાં રાજી ઉપાધિ જે કહી પાછ;
અંગ બાંધી યયા રાજી, કહો ત્યાં ઉન્નતિ કેવી ? ૬
- હિતેશ્વર વચનો ધરવા, ખુલ્લા કર્યું નથી ભાધ;
નીતિપંથ ગયા ભુક્ષી, કહો ત્યાં ઉન્નતિ કેવી ? ૭
- બગતની દેશમાં ડંકા, વગાડી હાક વિજયની;
કરે જે ધુળ ધાણી તો, કહો ત્યાં ઉન્નતિ કેવી ? ૮
- મણનો પાડ માનીને, સેવા ધર્મ સ્વીકારીને;
કરો સત્કાર્યો મંપી, ઉભી છે ઉન્નતિ કેવી. ૯

ઢાહરા

અક્ષર પાંચનો દૈત્ય તે, મહિસાસુર કહેવાય;
ઉલા જે ચરણો મળી, દેવ અર્ધજા યાય.
પહેલા બાજન પાટર્યા, મહી-ધરા કહેવાય;
ત્રીજા પહેલાયી વળી, સામ વેદ પરખાય.
સકિત અંબા રૂપ ધરી, ખડ્ગ ધરી વળી સાત;
રણમાં રિપુ રાગીઓ, વાળ્યો જ્ય જ્યકાર.

જ્ઞાતિ યુવક મી. અમરતલાલ દગ્ગવનદામે. મુ. ગાદમાં માંદ મેડીકન
કોલેજમાંથી હેન્ડ્રી અને હસ્તી M. B. B. S. પદ્ધતિ પાસ કર્યાના
સમાચાર જાણી આનંદ થાય છે. મી. અમરતલાલને અંતઃકરમથી ધન્યવાદ
આપીએ છીએ

આપણી બાળાઓને અનુકૂળ રંગવાળી નામનું પુસ્તક આપણે સાથે
કરવા હિતેન્દુના ધરાકાને વહેંચવામાં આપ્યું છે.

મેલેરીયા તાવ તથા નેરમ પ્રકારની પ્લેગ.

માટે બારલીવાળા એમ્બુ મીડ્યર બદલ જેવો છવાઈ છે. કયું પીવા
ના ગમે તે તો સારૂ વાપરો બારલીવાળા એમ્બુ પીસાર. ૧) બારલી-
વાળાની અબીરીયલ રાક્ષીની ગાળાઓ ખાનારને લુપ્ત થઈ જાય છે.
૨) ૧૫ - બારલીવાળા કુથ પાઉર ઘંતનો દુખારો મેડાઈફાન મોતી
જેવા સારૂ થાય છે. આના ૪ - બારલીવાળાનો દરાજનો મતમ એકા
દીવસમા દગ્ગ ખુજલીમા તકાવ કરે છે. આના ૪ - સનેવે કોલેમ થશે.
૩. દો. હી. બારલીવાળા જે. પી. વન્ડી લેબોરેટરી. મુમ્બઈ.

કુ. ૬૧ ૨૩૮૪૬. અ. ૧૧ ૧૧ ૧૧
સા. હિતેન્દુ.
P. ૨૨ P. ૨૨ P. ૨૨
No. B 89

not delivered please return to the
Kadwa Hitechhu Office,
No. 463 Pichay Road,
AHMEDABAD.

નિરંતર યેર સૌ રેળે, બીજા કાંઈ નહોં કેળો;
અમરથા શું રહ્યા ખૂરી, કહો ત્યાં ઉત્પતિ કેવી ? ૩

દીધા દીધી સહુ કશો, વિચારી વેણુ ઉચ્ચારો;
* મુજે જ્યાં કુમતિ એવી, કહો ત્યાં ઉત્પતિ કેવી ? * ૪-૬

નહોં ઈચ્છે સ્વદેશીને, નહોં પ્રીછે પ્રદેશીને;
મતી જેની પશુ જેવી, કહો ત્યાં ઉત્પતિ કેવી ? ૭

'કરે છું' હું સદા સારું, બીજાનું શું કરે ધારું;
વદે વેણો બહુ આવી, કહો ત્યાં ઉત્પતિ કેવી ? ૮

છપય છંદ.

શાંત થઈ શાંત વાત, સાંભળી શાણી એવી,
એક સમે કોધાંત, યહ મહા કાળી દેવી;
પૃથ્વી પર કંપાંત દૈત્ય લોકાએ દીધો,
તેને કરવા શાંત, માત મનમુખો કીધો.

વિકાળ કાળ સમાન પ્રૌઢ, દેહ વિચક્ષણુ ધારીયો;
શાંત કરણુ કરે ખડગ ધરી, માત મહીસાસુર મારીયો.

રામજી વિશ્વનાથ
કવિ.

રાગ કટ્યાણ.

હે જ્ઞાતિ બંધુ, તમે પ્રગટ્યું દિતેચ્છુ;
પાડીઘર જાતિનું હું ભલું ઇચ્છુ.

જાતિનું હિત કરવા, તમે મહેનત લીધી અપાર;
ઉત્તમ લેખ પ્રગટ કરી, આપ્યો જાતિ પુરણસાર. ૧ જાતિ

દિતેચ્છુ પુસ્તક પાંચ તથા, અંક ત્રણ મોગ્ગર;
પૃષ્ઠ બીસે છપય રામથા, આપી છે નિરધાર. ૨ જાતિ

પાંચ અક્ષરે નામ પુરૂષતત્ત્વ, ગ્રંથનું પુરણ રાખી ખાર;
ઉત્તરમાં તે મહીસાસુર કહાણું મતી અનુસાર. ૩ જાતિ

૦ કડી ૫ પાંચની ૧-૨-૩ દલીલોને આધારી કહેવાય ૫૨૯ છે. તેથી
૪ કડીની એક કડી ગણી ૬ છોડે અંક ચાલ્યા છે. *

ગામન જુજ જન્મન દદ કાસી,
નાખુ નાય જગો કયા નારી,
હગિલાક્ષી પ્રિય ચિત્ત મમ દરે—વીનક

જાવ—

ધન્ય ધન્ય જીવન મુજ માનુ,
પ્રેમપાત્ર સુન્દર વનનાનુ,
મિષ્ટ અમૃત મધ્ય મમનુ,
પાન દર્થે મૃત્યુજય શાનુ,
અદમ્યની તાપ ચાર ચના હરે—વીનક

(જાય છે)

પ્રવેશ ૬ હો.

ધ્યાન—ચિતોડમા મહારાજા હમી મિલનો મિલનોસર નિમિ
મને દગ્ગાર

(- પ્યારીઓ અને પ્રજાજનો એક પગી એક આવે રે અને પોતાન
ધિનિ અનુના આસન ઉપર બેઠે છે)

પ્રતીદાર—નોમ્નામદર, દિવાદર કુચ યુગાર, જીવાદર પ્રતિપાગ
નરા નરાગ મહારાજા હમી સિદ્ધ અને મહાનબી વીરમતીનો જય-જયમ-?

(મહાનગ્રા હમીરસિદ્ધ, મહારાણી વીરમતી, કુમાર શેવસિદ્ધ, રોહિની
દત્તી સ્વયંદર નન મુગાનિની પ્રવેશ રે છે, અને સજાજનો પાયા થા
તેમનુ રંગત કં છે મહારાજા હમીરસિદ્ધ અને મહારાણી વીરમતી
નિદાસન ઉપ વિરાજમાન થાય છે અને સપગા સજ્યો તેમની મુતિ કં છે)

જાથન ૩૦ મુ

પ્યારીઓ અને પ્રજાજનો—

જય જય રાધવ રાધ વિમ્બાજી, સુર્પદેવના હો મન્તાન
નનવ આ ધરણી મેરાડી, માએ જોના ચિકમ જાન
જસ નોતિ પ્રસરી છે રિતે, ઉ મે જાએ ગગને બાજ,
ધુવડ વ્યામ મનાઈ અવા છે, નથી દુષ્ટનુ નામ નિશન

અંત આવે નહીં-કોનો વાંક વિશેષ છે એનું માંહેમાંડી નિરાકરણ કાવ
 શકાય નહીં-તકરારનો તોડ કાઢી શકાય નહીં ત્યારે તાકીત માણસો પારે
 ન્યાય કરાવવાનો પૃથા છે તેનું અવગંજન કરવું એ ઈષ્ટ છે. છતાં એમાંથી
 એકે મમત મુકતા નથી. અને ક્ષમાદ પામે દરેક પક્ષને પોતાની ઇચ્છા
 મુજબ ન્યાય કરાવે છે એ જનવું નથી.

અગ્રેશરો સદ્ગત અને ચુધન છે એટલે દલિય તેમને પોતાનો મમત
 મુકવો મુશ્કેલો નહીં હોય પણ ખીખાં ગળાં પાંખમાં પણ મમત પકડી રહ્યા
 છે એ અન્યથા જોઈ શકે છે. મહીના જે મહીના સુધી ગાંડનાં સીધાં નાંખીને
 ઉઝાણીએ ખાધી તેમાં કેટલાક ખોખરા તો થયા છે. કારણ તેમને કમાઈ
 ખોવી પડી અને ખરચ કરવું પડ્યું એટલે જેવડો માર એમને ભારે પડેજ
 એ સ્વાભાવિક છે. પણ એટલું તો કહેવુંજ પડશે કે એક પક્ષમાં શણા
 માણસોની કોનાઈ છે. તેઓ ચલાઉ છે, મમતપર ચડેલા છે. એટલે અભારે
 પારું કરશે નહીં તો એમને હારું તો કરવુંજ પડશે. જેવી તેમની
 ઇચ્છા ! ! હવે તેમને મુશ્કેલિ આપે અને કુસંપ કોશનાં મળ કાપે ! !

નાઈવાડમાં કડવા પાટીદારનાં આશરે ૩-૩૫ ઘર છે. તેમની સાથે
 તેમની નજીકની એક પોળનો થકેવાર છે. નજારે તડ પડ્યાં ત્યારે નજીકની
 પોળમાંના કડવાઓને પોતાના પક્ષમાં લેવાને એક પક્ષવાળાઓએ ઘણી
 ઘણી મહેનત કીધી. તે નજીકની પોળના કેટલાક અમુક તડમાં સામેલ
 થયા. ખીજ એક તડમાં સામેલ થયા નહીં. તેમને દામ દામ અને શામથી
 સમગ્રપવામાં-ખુશામત કરવામાં બાજી રાખી નહીં, પણ તેઓ તટસ્થ
 રહ્યા. તેમાં જે વિધવા બાઈઓ-શોશ્યો તટસ્થ રહી હતી. તેઓની પાછળ
 તેમના વંશમાં કાઈ નથી. ઉક્ત જે બાઈમાંથી એક થોડા દીનપર ચુજરી
 મળે. ત્યારે તેના મરણની ખબર તે નાઈવાડની પોળમાં દમેશની માફક
 કહાવી. તે બાઈઓના ઘરને પોતાના પક્ષમાં લેવાની આ નક પેલા તડ
 વાળાઓને કીક ઉપયોગમાં આવી. ઉક્ત વિધવા બાઈઓની એક વિધવા
 સગી નાઈવાડમાં રહેતી હતી. તે આ પ્રસંગે તેના તડવાળાને બોલાવી
 લાવી. ખીજ તડવાળાએ જવણું કે સામા પક્ષવાળા ગયા છે એટલે તે
 બાઈઓનું ઘર તે પક્ષમાં સામેલ છે એવું સમજી તેઓ આવ્યા નહીં.
 મુઠ્ઠુ પડેલું છે ત્યાંજ મરણ પામેલી બાઈની શોશ્યને પેલાઓએ
 જણાવ્યું કે મરનાર બાઈના કંપીઆ કરો તોજ અમે મુઠ્ઠુ
 ઉપાડીએ. આ વખતે ઉક્ત બાઈએ મોઢાંતી કણ્ઠત આપી. તેમ

હીરેના, તોપણ કન્યા પછાતના ના પાડી એટલે મદારે નાન્ય નતાનો ઉપયોગ કરવો પડે

હમીરમહુ—સાતિના નીનટમા તાન્ય નતાનો ઉપયોગ થઈ ગયો હશે ?

કપૂરચંદ—જેના સમય તેના તે જતાવે પડે

હમીરમહુ—હા તેજ મેનું ફાન મનતા વાન નહીં તોગે સિપાઈ, ને સાંભાળ્ય ને ઘાગૃહમાથી મુક્ત મી માનપુર સર સભામા હાના

મીપાઈ—જેવા મદારાજને હુ મ (જાન્ય છે)

હમીરમહુ—નાર કપૂરચં, તમે કન્યાને જોના ઘનમા પુત્રી ખાસ મે યો તે મળ્ય કેવા દિવસ જોડે કન્યાને જોતાના પ્રવર્તમા નથી

કપૂરચંદ—આશા આર દિવસ

હમીરમહુ—ત્યા જાન કન્યાનું નમે તમારી કમર કરવામા આ મુ હુ

કપૂરચંદ—મારી તેજ સમ ત જાતિગનોતી સમક્ષ અવકાશ મે સાથે મુજાનિતીનેરજાવવામા આવી હતી

હમીરમહુ—તેમા તે મદનત તો નહતી થઈને ?

કપૂરચંદ—ના, મહાનજ

હમીરમહુ—મયાદર જોડે, તમારે ત્યા જેનું નમે થયું તે મુજા નિતી હતી કે તીજ કોઈ ? સાવ સાચુ ફીલો, નહીતો, જુ બોલના માટ નથી જાન સગત ખમતી પડે

મયાદર—મહારાજ, મે માત્ર હાથેજ મુજાનિતીને અવધન મે સાથે પરજાવી છે

હમીરમહુ—સિપાઈ, જેરખ તો અને જાન મદારાજને થોમે પ્રસાદ આપો

(સિપાઈ એ મે નેરખ મયાદરને નગાવ છે એટલે મયા રાજ સાચુ મેને છે)

મયાદર—મહારાજ, અમે મુજાનિતીને મદને ખીજી જોડી દીધી હતી

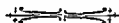
હમીરમહુ—ખીજ કોણ હતી તે મી જા

મગફળી એકરે સખા ખાંડી લગલગ ઉતરે છે અને મારી હોય તો લગલગ અઢી ખાંડી સુધી પણ થાય છે.

મગફળી ઝાઝી ખાવાથી શરીરમાં નુકસાન કરતા છે. મારા સાંભળવા પ્રમાણે ભાયાવદરમાં બેઝલુ રાત્રે ધરેથી વાળ નહીં જવાથી મગફળી મેટ્રા ખુખખાઈ પાણી પી ઉંઘી જવાનાદ તેઓનું મૃત્યુ થયું. મુપેડી ગામમાં પણ મઈ સાંઘ એક જણે ખુખ મગફળી ખાવાથી બ્રમીતવાયુ થઈ આવેલું હતું. માટે મગફળી ખાવામાં પણ ધ્યાન રાખવું જોઈએ.

વાયજ ઠાળા પડેલ—સુપેદા.

શ્રી કડવા પાટીદાર હિતવર્ધક મહામંડળ બોરડીંગ.

આ બોરડીંગની અવસ્થા મારા હાથમાં આવ્યા પછી મારા અનુ-વર્માં આવ્યું છે કે આ બોરડીંગના ઊંઠરાઓ લણવામાં વખત માંગે છે તેના કરતાં અન્ય કામેમાં તેઓનો વખત વિશેષ જાય છે.

કોઈની મા, માસી, કાઠી, મામી કે પછી અન્ય કોઈ પણ ઓળખીતી સ્ત્રી ગામથી અમદાવાદમાં આવે છે તેને મળવાને ઊંઠરા જાય છે. તેને-તેમને રોશનથી લેવા અને રોશને મુકવાને પણ જવું પડે છે. કોઈના વાપ, કુઆ, કાકા, મામા, માસા ચાને કોઈ પણ સગુ અગર ઓળખીતું આવે છે ત્યારે ઊંઠરાને જવુંજ પડે છે. જાણે ઊંઠરાઓને માથે તે ફરજત નંખાયેલી છે.

ફેટલાક ઊંઠરાઓના સગાં અમદાવાદના રોશને ધમને ગારાગાર જતાં, ઊંઠરાઓને રોશનપર મળવાને બેઝાવે છે. ફેટલીક વખત એ સજ્જનો કંઈ ટૂંતમાં આવવાના છે તે લખતા નથી. અગર જે ટૂંતમાં આવવા લખ્યું હોય તેમાં આવતા નથી. કાઠીયાવાડના એક ઊંઠરાના કાકાએ તેના બચીગને રોશને આવવાનું કહ્યું. તે ઊંઠરા નાતો હતો. વખત રાતનો હતો તેથી તેની સાથે બીજા મોટા ઊંઠરાને મોકલ્યા. તેના કાકા આવ્યા નહીં અને નકામો ધણો પડ્યો.

(સિપાઈ બાદશાહ મહમદને પકડી લાવે છે)

જાન—મહારાજા હમીરસિંહ માદશાહ મહમદ પોતાની મુખિ માટે અજમેર, રજુરનોર મુખા અને ગિરપુરના મિના આપને આપી દેવા ખશી છે તે ઉપગત પચાસ ગાય ડીંથીયા રાકડા અને એક મોઢાથી મહાગણના ચરબુમ્બલમા અર્પણ કરવા રાહ છે

હમીરસિંહ—જા રાહ મહમદ, ઉપર પ્રમાણે મિના અને નાપ આપના મુન ને તો તમને છુટા ચામા આપશે

મહમદ—ગરીબ પગલ, ઇમ ખુન હાકિ દેને મ મય હમાતન તયાઃ મશરૂકિ છકે ઇવજ મય મુઝે આઝાફ કિયા જીરે મમખત માનરફવી વરાતમે મય હમ ખુનરુઝ આમાત હુનાયા, વરના મઝે આપમ કોઈ આચ મુખાસમત ન થી ઝોર મંચ આપકો યકીન દિતાતા હુ કે આ વહેસે મની મય આપકે મુ મે કલો મારતકે દગદમે ન આ ઉગા મઝકો મેર મિંગ સઝ મીન નુની દ

હમીરસિંહ—માદશાહ અજમેર, રજુરનોર મુખા અને શીવ પુરન મિના લઈ તમને છુટા કરામાં આવે છે ફરીથી હુમનો નહીં કે એવું વચન આપવાની ખશી જરૂર નથી મરજુમા આવે સારે નરમર નઈ પધારણ તમારો દાગોચિત મહાર કરા માટે મહારાજા હમીર સિંહ મેરાડના હાર આગળ હમેશા સચસ્ત્ર જોતા રહે સેનાપતિ, ઉપર તાવના દુર્ગોતો મ ન પેા અને રોકડનાણુ માદશાહ પાસેથી ગણી ગેા અને પગી તેમને માન પૂરક મેચાની હદ બહાર મુખા આવે

સેનાપતિ—જેવી મહારાજાની આજ્ઞા

(મેનાપતિ બાદશાહને નેષ વ્યવ છે)

હમીરસિંહ—હવે મ્મત માત પૂજ્ય શશુર માવવદેવ અવશિષ્ટ રહ્યા છે સિપાઈ, માવવદેને દરબારમા રજુ કરે

(સિપાઈ માવવદેને પકડી લાવે છે)

હમીરસિંહ—માવવદેવ, તમે મારા પૂજ્ય હોવા છતા મારી વિરૂદ્ધ અત્યાર મુખી મજ્જ રીતે વર્ત્યા છો તમે જાતે ખુઝાર થયા છો એટલુંજ નહીં પણ રાજપુત હોવા છતા વચનોના હાથમા હથિયાર રપ

થાય છે તે તેઓ જાણતા નથી? એ સમજાવોને તે-છોકરા માટે વિશેષ પ્રીતિ હોય તો શા માટે તેમને બોરડીગમાંજ મુકવા બેઠાયે ?

છોકરાઓના સગા ચીંગેર તરફથી આવતાં આવાં આમંત્રણો પર મુપરી-ટે-ડન્ટનો કાંઈ કાણુ નથી-અને જાણી સગાતું નથી કે છોકરાઓ જુકું બોલે છે કે સાચુ? માટેજ તેનો સત્વર બંદોબસ્ત થવાની જરૂર છે. એક છોકરા-રખેલ જણાતાં તેના પિતાથી તંજનીજ કરતાં તેમણે છોકરાને કાંઈ કામ બતાવ્યું હોય નેનો ઇન્કાર કીધો.

આ બોરડીગને શરૂ થયે જશુ ચાર વર્ષે ચર્ચા છે (મહામંડળની મુપરતમાં આવ્યે તો એક વર્ષ થઈ ગયું છે) તે દરમ્યાન કેટલાક છોકરાઓ બોરડીગ છોડી ગયા છે. દરેક છોકરાઓ શ્રી આપે છે તે ઉપરાંત ખર્ચ થાય છે તો આ રીતે જે છોકરાઓ પોતાનું જાણતર પુરૂ કર્યા પહેલાં ચાલી ગયા છે તેમની પાછળ ખરચાગેલું નાણું બર્ષ નથી ગયું ?

ધણાખરા છોકરાઓને તેમના પિતા-ચાલી તરફથી વાપરવાને પૈસા મળે છે. કેટલાક જાત જાતના માથામાં તેજ નાંખે છે. કેટલાક ફેન્સી જાતનો વીંગેર લાવે છે. કેટલાક ખાસ-વાળ ફેશનેજલ કપાવવાને બે ચાર આના દર આડવાડીયે ખરચ કરે છે. એ રીતે પૈસાનો બચ થાય છે. ભલે ! તેઓના પિતાઓને પ્યારા પુત્રોના કાઠમાં દિતાદિતનો વિચાર ના મુજે ? પણ ખીજ છોકરાઓ પર તેથી ઘણું મંદકાર પડતા નથી એતો નકીજ છે, માટે તેનો યોગ્ય બંદોબસ્ત થવાની જરૂર છે.

એક છોકરાના ખાસમાં તેની નિશાળના માસ્તરે પૈસા અને ફેન્સી ચીર્ન બેઠે, તે પૈસા પ્રાપ્ત કેમ થયા તેની તજનીજ થઈ ત્યારે છોકરાઓ માસ્તરપર ચીડી લખી આપવા-મને વિનતી કાઢી. તેમ કરવા મેં મારી અશક્તિ બતાવી. હું જાણતોજ નહોતો કે તે છોકરો પૈસા કમણે લાવ્યો છે ? મને તેમના માથાપો કાંઈ ખજાને આપતાજ નથી તોપણ હું જુડી ચીડી લખી આપીજ કેમ શકું ?

ગઈ દીવાળીમાં કેટલાક છોકરાઓ તેમના પિતાએ અગર સગાએ બોલાવ્યા છે એવા બહાનાથી આ શહેર છોડીને બહારગામ ગયા હતા. જેકે દીવાળીના ચારે દીવસ અહીં બોરડીગમાં મિજાન થવાનું સંકલન છે એવું તેઓ જાણતા હતા. અને મિજા બોલના થયું હતું પણ ખરૂં. વ વર્ગના લાલ લેતા છોકરાઓ આવું બેજકરી ખર્ચ-કર્તાં આવતાંનું મુસાદરી ખર્ચ-કરીજ કેમ શકે ?

ભાવ ઈશ્વર મૂકેલો છે, તેજ તેને માખ્યાથી શરૂ કરીને લગલગ આખી ભાષા ગીખવી દઈએ છીએ જન્મગીજ જન્મવમાં મદાએયું મનુષ્ય પ્રવૃત્તિ પોતામા રહેલી દેવી શક્તિનો ઉપયોગ કરી ગતે કરી શકે? તે સ્ત્રી એને ખીચવવાનો રત્નો મળ્યા સિવાય તે શા ખપતી? જેમ મનુષ્ય પત્યન્મા દેવતા છે પણ તેને અક્ષયગતની ક્રિયા કર્યા વિના તે શી રીતે અનાજ પકવવાના ઉપયોગમા લેવાય? તેમ મનુષ્યમા રહેલી દેવી શક્તિ પ્રગટ કર્યા સિવાય તે શી રીતે મુખ આપી શકે? આ બધા પથી જાણ્યું હશે કે સાધનો પોતાની પાસે-પોતામાંજ છે. ક્યાંક લેવા જવું પડે તેમ નથી માત્ર સત્તમગતીજ અપેક્ષા એ સાધનોને જલ્દા વાવવામાં નહીં છે પોતાની પાસે પારસમણી જેવા છતાં દરિદ્રી જેવાનું કાન્ય તેને ન ઓગળવાનુંજ છે, તેને કોઈ આગે સગી મળી જાય-વેાહનું કાન્ય કરી બતાવે, એટલે એને પ્રયત્ન ખાત્રી થવાથી પોતાની તરિક્કાને લગતજ હણી નાખે છે. અત્મગતી પરિપક્વતાએ એટલે 'જ્ઞાનદાત્રી' દેવ છુતી જતા છતાં પણ સાધનો તેનો ત્યાગ કરતાં નથી અને જે જે કાંઈ નની જરૂર પડે તેને પ્રસંગે તે તે સાધનો તરતજ આવીને કામ કરે છે.

હવે એ કર્તવ્યને ઉદ્યોગ અને પુરુષાર્થમાં સામાન્ય ગણવાનું કંઈ જુદું આ લેખમાં પ્રથમ એ અનેના બેઠ જણારી આ કર્તવ્ય વડે દેવની એકતા જણારી છે. ઉદ્યોગથી પુરુષાર્થ જુદો નથી પુરુષાર્થથી ઉદ્યોગ જુદો નથી. માત્ર ઉદ્યોગની મુજેવી પુરુષાર્થમા ઉડી જાય છે, વાસ્તે માત્ર કૃત્ય છે, મન જેવા છતાં જુનો પડી કોઈ મધ્યે મપડાઈ જાયથી પાતાનું નામ કેમની કોઈ હવડા નામથી રહે છે, પણ પડી તેની તે ઉપધિનો ત્યાગ થતા રાગ તે ગતજ જની રહે છે. જેમ ગતજ હવડા નામ પાસે જના છતાં પણ પોતે સારી રીતે જાણે છે કે હું રાગ છું તેજ કોઈ મમત્વની ઉપાધિમાં મપડાઈ પુરુષાર્થ કરવા છતાં હું ઉદ્યોગ કરું છું એમ કહેવું પડે છે. હું અથવા તમે (અને સૌ) જે કાંઈ કમાઈએ છીએ તે માફ અથવા તમારું નથી છતાં તેમા મમત્વાભિમાનથી ચોની જાણે છીએ તમામ એકજ રૂપિયાની ૧૯૨ પામ કરીને ખારીગથી તપાસ સખજે કે તે ૧૯૨ ભાગે વહેંચાણી કે વધારા ભાગે વહેંચાણી કે જેના અગામા મહા અનાજ કે જેના કણે કણની વહેંચાણી થઈ જાય છે, જા.

* નોંધએ તે મળી જવાથી સર્જની ચાલના છુટી જાય છે સતોના તરફની દેવતા એક જ સતી નથી.

નકામી ચીજનો ઉપયોગ.

કોઈ વસ્તુ વપરાતાં વપરાતાં ધસાઈને કામમાં લેઈ શકાતી નથી ત્યારે તેને ફેંટી દેવામાં આવે છે. તેવી ચીજોને પણ ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે એમ જાણી અમારા વાંચકે અન્યથા ધશે. પણ ખરેખર તેમ થાય છે.

મુધરેલા દેશમાં એવી નકામી ચીજોમાંથી બીજી નવી ઉપયોગી ચીજો બનાવવામાં આવે છે. આપણા દેશમાં તાંબાં ખીતળનાં વાસણો લાંગી જાય છે ત્યારે તેમનો લાંગારમાં વેચી નાંખીપે છીએ. તેજ લાંગારને ગાળીને પતરાં બનાવે છે અને તેના ઘાટપણુ બને છે. શહેરમાં ગાલાચુંઘા પૈસાના શેર ગશેરના ભાવે લેઈને તેની ગદડીઓ બનાવી વેચે છે. એજ ગાલા-ચુંઘાના મુધરેલા દેશમાં કામગી બને છે.

કલાઈના અને ડીનના કાપડા, કપરાં વીગેરે જે ફેંટી દેવામાં આવે છે તેને ગાળીને ખાછા પતરાં બનાવે છે. લાગેલાં બટન અને રમકડાં પણ ફરી ફરી ઉપયોગમાં લેવાય છે. આપણે સોના કપાનાં ધરેણુને ત્યારે તે લાગી જાય છે ત્યારે ગાળીને તેનાં બીજા-બીજી વસ્તુનાં ધરેણુ બનાવીપે છીએ. કિતરેલા તોડા રખડ અને ચામડાના કકડામાંથી અનેક પ્રકારની નવી ચીજો બને છે.

કાચના ખ્યાસા, શીશીઓ, ચીમીઓ વીગેરે લાંગા જાય છે તેના લાંગારનો જુકા કરીને તેને અમુક પ્રકારની માટી સાથે મેળવી, તેમાંથી મકાન ચણવાના કામમાં આવે એવો કૃતિમ હિમત પથર બનાવવામાં આવે છે. આવો બનાવટી પથર કિંમત અને અદાઈમાં અસલ પથરને ટક્કર મારે છે.

સોડાનો લાંગાર પણ ગાળીને ઉપયોગમાં લઈ શકાય છે. સોડુ ગાળી ઢાળ પાડનારાં કારખાનામાં જે કચરો પડે છે તેમાંથી હિમત કાચ, લાદી, છંટો તથા કૃતિમ આરસમહાણુ અને શીમેન્ટ બને છે. આ કચરો ચણવાના મુંત્રા ભેગો ભેગવી ઉપયોગમાં લેવાય છે.

કાલસાની રાખોટી પણ ઘણી ઉપયોગી છે. આવી રાખોટી આપણે અહીં પણ ચણતરતા કામમાં લેવાતી દેખાય છે. તેનું ખાતર પણ બને

કડવા પાટીદાર બોરડીંગના છોકરાઓને અપાયેલો ઉપદેશ

ગાંઠ છોડવી પણ કાપવી નહીં

દેગની ગાંઠ કોઈ પેઢી જામેયુ હોય તેની ગાંઠ, પતંગની દોરીની ડીંગે ગાંઠ ઉકેલે નહીં, ઉકેલતા રાગ થાય, ઉકેલતા મુસકેન પડે તો તે તુરત કાપી નાખવા નહીં થાય છે-મીઠી નાખવામાં આવે છે આરી આદત નયપણુમાં પડવા દેવી જોઈએ નહીં જયપણુમાં જે આદત પડે છે તે મોતી ઉમર જાયમ રાં છે અને વૃદ્ધિ પામે છે માટે જયપણુમાં જે કાર્ક ડેન-આદત-રણજી નુમ્સાનમારક હોય તે સામે અટકાવ ધરાવી ખાસ જરૂર છે

ગાંઠ છોડવાની આદત મારી છે-ગાંઠ કાપવાની આદત નહારી છે એમ ગામાટે / એવો પ્રશ્ન કદાચ તમે યુવાનોના મનમાં ઉભવશે નહીં. દેગની ગાંઠ છોડવામાં રખત અને મોનતનો બધર બધર્ય કરવો આધારજી દ્રષ્ટિથી વીં નામતુ નથી, એ સત્ય છે પરતુ, જેની ગાંઠ દોરામાં બધાય છે-પડે છે તેની ગાંઠ આજના નદસારમાં પણ પડે છે એની ગાંઠ ત્યાંજે આપણા વલવારમાં પડે છે ત્યાર ઉકેલની મરદેન પડે છે, ધગીવાર નામે છે, ત્યાંજ અદલામણ થકન તે ગાંઠને કાપી નાખવાની દેલી કદવા નનચાપે છીમે ત્યાંજે ને ગાંઠ-નદેવારમાં પડેલી ગાંઠ-મીઠી નાખીએ છીમે ત્યાંજે પતિણામમાં કુરખ અનેક, નકાર્ક, દયા, રેર, અદેખાઈ, ધર્મી ડીંગે થાય છે એ કાર્ક રીતે આદતજીવ નથી એ નહીં સમજવન

આપણા ઘરમાં બાર્ક બાર્કમાં, ધણી ધણીમાં, દેતાળી જેમાં, નજી બોમ્બમાં કાર્કપણુ વહેવાની જાણતમાં મનબેન થાય છે, ગાંઠ પડે છે ત્યાંજ ધીમે રહીને-એ જીવનને સમજવીને-ગાંઠને ઉકેલવાને જન મીઠી નખાય છે, દરેક જુગ થઈ જાય છે એ ધનુજ જનિષ્ટ છે દોસ્તોમાં પગ જન મનબેન પડવા દોરતી તોડી નાખે છે-તુડી જાય છે કોઈ કાર્ક વખત તો એ જીવનને મોઢ્યા નદસાર જનુ નતો નથી માટે ત્યારે પણ કોઈ જાણતમાં મનબેદ પડે ત્યાંજ પોતાનો મત ખરો છે, જીવનનો-આમાવાગનો ખોટો છે એવો આગ્રહ કરવો નહીં, એક જીવનના મતની દલીલ એક જીવનને સાબળી તે ઉપર વિચાર કરવો, અને ત્યાપણુ દલીલ નયગી

ઉપકાર સ્મરણ.

ભદ્રચથી રા. રા. સુનીલાલ વનમાળીદાસે આ માસીકને રૂ. ૧૫૫ પંદર ભેટ મોકલ્યા છે, તે ઉપકાર આથે સ્વીકારીયે છીયે. આવા સજ્જનોની ઉદ્ધાર ભેટ તેમજ તેમના જેવા સદગૃહસ્થોના પ્રોત્સાહનથી આ માસીકનું આયુષ્ય લંબાય છે. તે માટે અમે તે સર્વનો ઉપકાર માનીયે છીયે.

૧૦ મા અંકમાં પુછેલા પ્રશ્નોના ઉત્તરોનો નિર્ણય ૧૨ મા અંકમાં આપવામાં આવશે. તેમજ બીજા પ્રશ્નો પણ તેમાં મુકાશે.

—(૧)—

ખાતરની નિકાસ.

આપણા ખેડુતો જમીનમાંથી કસ જવાની ફરીયાદ કરે છે. આ ફરિયાદનો જાણે ઉપાયજ નથી એમજ તેઓ માની બેઠા છે. ને ખેડુતો ગામમાંથી ઉઘાળા ભરી શહેરમાં આવી વસે છે અને મલુરી ઉપર ગુજરાન કરે છે તેઓ તો ભાર મુકીને જણાવે છે કે હવે જમીનમાં કસ રહ્યો નથી. એ બિચારા અજ્ઞાનોને જમીનમાં કસ પડવાનું કારણ ખાતરની ગેરહાજરી છે એ સમજાવું નથી. આપણા ખેડુતો ખેતરમાં વેંછતું ખાતર નાંખતા નથી. ખાતર મળતું નથી અગર જાડુ મોઢુ મળે છે એજ એમની ફરીયાદ હોય છે. એમની એ ફરીયાદ બીજકુલ પાયા વગરની છે, તે આ દેશમાંથી કેટલું ખાતર પરદેશ ખાતે જાય છે એના આંકડા (એગ્રીકલ્ચરલ જનરલ એન્ડ ઇન્ડીયામાં આપ્યા છે તે) ઉપરથી જણાય છે. આટલું જાડું ખાતર અમારે ત્યાંજ વપરાય તો કેટલો ફાયદો થાય તે વાંચકે વિચારી લેવું. અજ્ઞાત એ ખાતરોનો ઉપયોગ અમારા ખેડુતો જાણતા નથી અગર ધર્મના ગ્રાધને લીધે તેનો ઉપયોગ કરતા નથી. તેથી કાંઈ ખાતરની કીમત ઓછી થઈ નથી. તો પણ ખેતરનો ઉપયોગ ખાતર તરીકે હવે યોગ્ય થાય છે.

વાવતી વખતે ચાંદલો અને છાકતી વખતે જદનો લઈને તે વડેજ પે તાની
 હોટાર્ક અને કુલીનતા જનાવરા લાગ્યા. ગામડાના કેટલાક અભિમાનીઓ
 પોતાની દીકરીઓને અનેક શોભા ઉપર આપી પારકી દીકરીઓને દુઃખ
 દેવરાવવા અને પોતાની દીકરીને સુખ અપાવવા રૂપી અધમ કર્મ કરવા
 લાગ્યા તેના પરીણામે તેઓએજ કુળવાનોને હીણ કમાઉ જનાવ્યા,
 વહાણા અને કુળ હીન જનાવ્યા. તેમજ પોતાની અને, પારકી દીકરી-
 ઓને દુખી કરી અને કગલી, પારકા ઘરનાં દગણા પાણી કરી અથરા
 તે રીતો દેવવાનું જતાવી પેટ ભગવાનું પોતાની દીકરીઓનેજ શીખ-
 વ્યું, કેટલીક જાળાઓએ દુખના માર્યા આપવાન કર્યા, કેટલીક લાગી
 નારી જર્મ દુર દેશમાં વ્યવેશના ગમે તેવા નીચા કુલમાં અથવા પરકામના
 ઘરમાં ભરાઈ ગેલી. આ બધા પાપના બદલામાં કુળવાનો વગોવાયા અને
 તેમને દીકરી આપનારાઓએ પોતાના કષાળમાં કાજળ ચોપડ્યું. મિથ્યા-
 દ્વાલિમાન અને મિથ્યા મોટાઈમાં બંને પક્ષ દુખી થયા.

કેટલાક ગામડાવાળાઓ તો એટલે મુઠ્ઠી અભિમાન ધરાવતા હતા
 કે અમે તો અમારી દીકરીને માટે ખેતરનો ખુણો રાખી મુકીને પણ
 આદીવાઓનેજ આપવાના, એટલે જો અમારો જમાઈ મળ્યા ન અવરાવે તો
 અમારા ખેતરના ખુણામાંથી દીકરી દાણા ખાય.

અભિમાન કાર્કતું રહ્યું નથી. ખેતરના ખુણા દીકરીઓના આપણીજ
 મુકાઈ જવા લાગ્યા છે અને કામદેવને વસ યથેલી દીકરીઓએ ખેતરના
 મુળામાંથી મુધાની ત્રસી માટે અત્ર અને કામદેવની તૃપ્તી માટેનું સાધન
 મેળવી પોતાના કષાળમાં કાજળ ચોપડ્યા છે. અને તેટલી સગા ઉપરાંત
 પોતાના દાકરાઓ કુંવારા રહી જતા દોવાથી ઘોળના બંધનમાં પડ્યા છે.

જો કદાચ કુળવાનનેજ દીકરી આપનારાઓએ પોતાના કુળવાન
 જમાઈના સુલુ કર્મ સ્વજાવનો વિચાર કર્યો હોત અને તે સાથે તેઓને
 દરજ પાડી દોત કે તમારી આગળની સ્ત્રીઓને છુટા છેડા આપી પગી
 કન્યા લઈ જાન, તો જરૂર તેમ યાથી કન્યાની અજીત થાત નહો. કાગ્યુકે
 કુળવાનોએ અનેક સ્ત્રીઓ પાડી રાખવાનો ધધો રાકે કર્યો તેથીજ કન્યા-
 ઓનો તોટો પડ્યો અને તેટલા માટેજ ઘોળ બંધાવા લાગ્યા અને ઘોળ
 બંધાવાથીજ સોદેરવાળાઓને કન્યાની અજીત જણાય છે. દુખે છે પેટમાં
 અને કુટે છે માથું. પોતાનાજ કર્મથી ઘોળ બંધાય છે અને કન્યાની
 અજીત ધઈ પડી છે, જ્યાં ઘોળા મોકોને જમાવવા કને છે કે છુટા ક્રમે

આ સાત દિવ્વિગ્ધાનમણી દારકો નિચે પ્રમાણે મળ્યા છે.

કીમી દેશમાં દારકો મળ્યા	દનદારકો	કીમત મોલોડાં	મીમાડાં.
યુનાટેડ કીંગડમ	૧૪,૪૧૪	૭૪,૮૪૩	
મીક્ષાન	૮,૭૮૧	૩૨,૭૩૯	
એરસ એટમોટ	૮૧	૪૨,૩	
હોંગ હોંગ	૧૫	૮૫	
નાનાથ	૩૮૭	૧,૪૩૬	
ન્યુ ગીયાંડ	૩,૭૩૯	૧૬,૬૦૨	
વરમની	૧૨,૦૦૬	૬૫,૬૨૭	
મેટ્રાજમ	૩૩,૮૩૨	૧,૫૬,૨૩૨	
કાન્સ	૧૭,૦૮૬	૮૧,૭૮૬	
મોન્ટ્રીયા-રંગરી	૪૪૧	૨,૨૬૭	
મન્યાન	૮,૧૭૦	૪૬,૬૦૬	
આટલા ન્દીકના કિનારાના દેશ	૨,૬૨૭	૧૮,૧૭૧	
પાર્સીકના કિનારાના દેશ	૮,૮૩૪	૩૪,૦૬૧	
સેન્ડરીય મેટ	૪૫૦	૨,૬૬૩	
બીચ દેશ.	૧૨	૬૩	

કુલ.

૧,૧૦,૭૭૧

૫,૨૫,૭૩૬

માલગાનું અને જનાવની દવાનું ખાતર ૨૧,૮૦૮ ૬૫, ૧૬,૪૧૪ મોલોડાંની કીમતનું પરદેશ ખાતર મળ્યું છે. આ ખાતર દિવ્વિ એટ્મેટ ઉપ-પ્રેમમાં લેના નથી અને એકે જમ્મ નહોં આરે તે નિચે આરી દરદારના કીમતે મોષણ ઉપર અનાજમાં ખાતર સિવાય ખીજ જાનનાં ખાતર ૮, ૩૩૩ દન વધવાનું મળ્યું છે જેની કીમત ૫૦,૮૬૦ પાઉન્ડ (મોલોડાં) મળ્યું છે. આ પ્રમાણે દિવ્વિગ્ધાનમણી ખાતર જહાર દેશાવર ખાતર મળ્યું હતોં અમારા ખેડૂતોં ખાતરને આરે જુમે પાંડ મે કેરણું અનવનવેનું છે.

ચન ૧૯૧૧ અને ૧૯૧૨ ની સાતના ખાતરની નિશાચના આંદાજ પરથી જણાય છે કે ખાતરની નિશાચ દર વર્ષે વધતી જાય છે. એટલે પ્રમાણે તે નિશાચ વધતી એટલે નો દિવ્વિગ્ધાનમણી એટ્મેટ ખાતર મળતું ન

જાય છે અને એ ઉપર ખીજ સ્ત્રી પ્રવાની પૃથા છુટી નથી સામુધી કન્યાની અછત અને ૧૨ અને કન્યાવિક્રય બધ થવાનો નથી

કેટનાક જે છે કેનાતરાની કન્યાની અછત થઈ છે તે પણ છુટા નમીજ થઈ છે પણ સન ૧૮૬૬ ના ૧૩ પત્રી અમદાવાદમા ૨, મરદવમા ૧ ધોળકામા ૧ અને ચાલુ સાનમા પાચ રાની મુદતમા ૩ આ રીતે કુલ ૭ લગ્ન અમદાવાદ જીનામા થયા અને ભાવનગરમા ૧, તથા રાજકોટમા ૧ એ રીતે બે ૧૩૦ કાઠીઆનાડમા થયા છે અને તે બધાઓએ એ એક સ્ત્રી સાથેજ નજર થયા છે તેઓએ માછ એક સાથે સો કે બમ્બે સ્ત્રીઓ સાથે ૧૩૦ કર્યા નથી તેમ તેઓમાના ૮ તો એમજ સ્ત્રી વાળા છે એકન પુત્રની સ્ત્રીઓને રક્ષણતી મુદી ખીજ મરી નથી માત્ર એમજ લા યશાગી પુરુષ છે કે જેણે આમતી સ્ત્રીને અને તેના એક બાળ કને રક્ષણતી મુદી ખીજ સ્ત્રી મરી છે અને તેમ કરવાનું મારણ પણ એજ છે કે તેનો બાપ કુળવાન છે અને તેના બાપે પાચ સ્ત્રીઓ મરેલી હોવા થી તેના દીકરાને મે તો પેસીજ જેઠાએ એમ વિચારીને કહેલું છે

આ ઉપરથી પણ સાગીન થાય છે કે જે નવ છુટા લગ્ન થયા છે તે માત્ર કુવારી કન્યાઓનાજ થયા છે જેથી નાતરાની કન્યાની અછત છુટા લગ્ન થવાથી થઈ છે એમ કહેવું તદ્દન જુગ્ગ છે

ત્યાર આપણી ન્યાતમા ૧૪ વર્ષની કન્યા અને ૨૦-૨૨ વરના ઉપતના છુટા નગ થશે ત્યારજ ઉઠરાઓ સારી રીતે લાજુશે-માગા પાન લાજુનવાની જરૂર પડશે, સારા કમાઉ થશે, સદાચારી થઈ એકજ સ્ત્રીથી સત્તુક થશે અનક સ્ત્રીઓ કરવાનું જુરી જશે, રૂપગ્ગ અને ગુણ કમ સ્વભાવના મ્લકા થાય છે તે બધ પડશે, અને છુટા છેડા ડી પાપ કર્મ અટકી જશે અને ત્યારજ કન્યાઓની છન થશે અને તમા મના બાળકો પરણશે-કુનારા રહેશે નહીં અને સસાર મુખરૂપ સાનશે

લેખક,

એક અનુભવિ જ્ઞાતિ સેવક

અમૃત્ય ભેટો.

નીચના પુસ્તક કે વસ્તુઓમાંથી કોઈ એક પુસ્તક કે વસ્તુ મંગાવવાનારને તેની કિંમત કે મોજેજ કંઈ પણ હીજા વગર તદ્દન મફત મોકલવામાં આવે છે, પણ એક કેટલાં વધારે પુસ્તક કે વસ્તુ મંગાવનારે તે વધારાના દરેક પુસ્તક કે વસ્તુ બદલ અર્ધા આનાની દીકીટ મોકલવી.

બ્રહ્મચર્ય—બ્રહ્મચર્યનો અર્થાત્તિક પ્રમાણ દેખાડનારો રાખસા દલીલા માથેનો ઉત્તમ નિગધ.

હી સમાગમ—દીપાધિ નથા આરોધની બળવાળી માટે સુચોત્તમ નિગધ.

સતીદુપદો—શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માનાં પત્ની સત્યબામા પ્રત્યે સતીદુપદોએ પ્રતિશ્વય વિશે જ્ઞાનવિદ્યા વિચારો.

ફ્રેન્સી છુકમાર્કસ—પુસ્તક પાંચની વખતે તેમાં નીચાની ગણવાનું ઉત્તમ સાધન માત્ર અંગ્રેજ બહુનાસંગ અથવા છુકમાર્કસ મંગાવવી.

માલીની—ધાની બાંધતોનું નાન આપનારી રસીલી પાત્રી.

માશુગર—ભીમમેન નથા અર્જુનના ગર્વનો નાશ કરવાની ધી દુષ્ણની અપૂર્વ યુક્તિ.

દેવશાધિયા—ભવિષ્યના પ્રશ્નના મળાણેનું પુસ્તક.

યુનરેસઅ અને પશ્ચાતાપ—એક અસરકારક નિગધ.

આયુર્વેદ રહસ્ય—દિંદી અને અંગ્રેજ બાપાનું પેદા આપાનીયું માત્ર નમુનોજ મકન.

ફ્રેન્સી પોષ્ટ કોડો—કુળી ગતનાં વર્ષા હીજા મુશોખીન કારો.

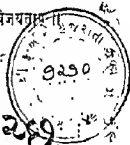
બાવીસ રસીલી પાત્રીઓ—લક્ષ્મિ અને સરસ્વતી જેવી વ્રતિ તેનું દગા ફૂલપાત્ર, પ્રશ્નનો અનુગ્રહ, વાદીના ચેરસાબમાં અપાયેલ કેસસો, એ પ્રમાણે બાવીસ પાત્રોનો સંગ્રહ.

ગિલ્ડર બાદશાહે દહેલી અંગ્રતની શાધ—એરીએટસ, ખ્યાલ ખીમર અને મદિનર અલીઆસના ગમ-મરીકે માકસ મનિદાસ સદિન જાળવા જંગમંદમુદ પાત્રી.

અલંકાર મહિમાળા—કિપમા આદિ ૧૩ અલંકારોનાં દર્શાનાં નથા સમગ્ર સાધેનું સંગ્રહ પુસ્તક. માત્ર બી. એ. દરજાસમાં અભ્યાસ કરના સંગ્રહ બાપાના અભ્યાસીઓનાંજ બેટ અપાય છે.

આયુર્વેદ માર્ગોપદેશીકા—બુદ્ધાં બુદ્ધાં ૬૩ દરેકનું વર્ણન, કારણ નથા ઉપાયોનું ધર્મ ચેરસ પુસ્તક. આ પુસ્તક માત્ર અમરગ આદેશોનાંજ દર્શા અર્જનો અર્થ આતો ગ્રહ મોકલનામાં આવે છે.

॥ ॐ श्री कमिया देवी विजयनमः ॥

कडवा हितेच्छु

THE KADVA HITTECHHU.

पुस्तक ५ भु. { गीसेम्बरसने १९१४. } अंक १६ भा.

हितेच्छु हित कारणे, कडे कदि कडुं कडेणु;
शेग विहारणु वैच पणु, हे औपध दुःख देणु.

वार्षिक सवागम ३१. १-४-० टपाल भर्त गाथे.

व्यवस्थापक, हीराजाल वसंतदास.

आ पत्र अमदावाद, रीतीति, नं. ४३३. धर्म विजय

आपण्णामां श्रीमन्नाथ वीरानाथे ज्योतिष वेद विद्यापीठ

श्रीमन्नाथ वीरानाथे प्रष्ट कर्तु.

કડવા પાટીદાર બોરડીંગના છોકરાઓને ઉનાણી.

મી. અમરતલાલ હરજીવનદાસ પટેલ એમ. બી. બી. એસ. ની સર્વોત્કૃષ્ટ દાક્ટરી પરિક્ષામાં પસાર થયાની ખુશાલીમાં તેમના પિતા મહાશય હરજીવનદાસ ભગવાનદાસે અત્રેની કડવા પાટીદાર હિત વર્ધક મહામંડળ બોરડીંગના વિદ્યાર્થીઓને દુધપાક પુરીનું મીઠું ભોજન આપ્યું હતું. છોકરાઓને ગમત આપના સાડા મી. કેશવલાલ જીંઘાલાદાસે પોતાનું આમોદાન આપ્યું હતું. છોકરાઓએ આજો દીન આનંદમાં પચાગ પ્રીતિ હતો તેઓએ પોતાની મીઠીંગ મેળવીને આનંદ પ્રદર્શિત કરી મી. અમરતલાસને એક અભિનંદન પત્ર મોકલ્યો હતો.

આ ભોજન તેમને બોરડીંગના મકાનમાં મળ્યું હતું. કોઈ કોઈ વખત કારજ-વરાના જમણામાં આમજી મળે છે તેમાં જમવાના કરતા આ જમણામાં તેમને વિશેષ આનંદ મળ્યો હતો.

હિંદુસ્થાનમાં કેળવણીની સ્થીતિ.

૧૨ હજારે ૫૯ લાણેના છે એટલે સંકરે ૭ ટકા લાણેના અને ૯૪ ટકા અલણુ છે. લાણેના એટલે માત્ર ૫૫૧ વાચી ગણે તેવાજ. પુરુષોમાં હજારે ૧૦૦ અને સ્ત્રીઓમાં ૧૦ લાણેના છે.

પારસીઓમાં હજારે ૭૧૮, ખ્રિસ્તીઓમાં ૩૩૬, જૈનોમાં ૩૧૯, હિંદુઓમાં ૬૬, અને મુસલમાનમાં હજારે ૩ લાણેના છે.

૪૩૯૭ લાણેનાનું પ્રમાણ હજારે ૬ છે.

કુલ ૬૭,૮૧,૦૦૦ વિદ્યાર્થીઓ લાણે છે તે વસતિના ૨૬ ટકા છે કુલ શહેર ૧,૫૯૪ અને ગામડાઓ ૫,૮૨,૭૭૮ તેમાં ૧,૨૩,૫૭૮ પ્રાથમિક શાળાઓ છે ૧૭,૮૮૬ કન્યાશાળા છે તેમાં ૯,૫૨,૬૧૧ કન્યા લાણે છે પ્રાથમિક કેળવણી અલ્પદેશમાં વધારે છે કારણ ત્યા બૌદ્ધ મઠમાં લાણવાય છે.

પ્રાથમિક કેળવણી ફરજિયાત થાય તો સાડાચાર કરોડ ૩ અર્થ થવાનો અડસટો મહુમ ઓ. ગોખલેએ કહાડ્યો હતો.

૬૩,૪૧૧ છોકરીઓ ૪૩૯૭ લાણે છે.

માધ્યમિક કેળવણીની ૬,૩૭૦ શાળાઓ છે અને ઉચ્ચ કેળવણીની ૧૭૩ કોલેજો છે. પુનાની ખેતીવાડીની કોલેજમાં ૧૯૦ વિદ્યાર્થીઓ લાણે છે.

तत् सत् परमात्मने नमः ॥

કડવા હિતેચ્છુ.

પુસ્તક ૫ મું.

દીપેશ્વર સન ૧૯૧૪

અંક ૧૨ મો.

ૐ ઇશ્વર સ્તુતિ. ૐ

હોહરો.

કર જોડી ધિનતી કરે, જય જય જગદાનાર;
મુખી સકળ કર સ્નેહથી, આ સઘળો સંસાર.

હરિગીત.

મંસારના છવ સકળ કર, પરમેશ પ્યારા પ્રેમથી,
આનંદ ને હુણારાધર, પ્રભુ નિત્યના તુજ નેમથી;
બહુ દોરા દેવામાં વંધે, એવું કરે અખીલેશ્વર,
મુખમાં દેરે દુઝ્મ કરે કરી, સહુ લોક આ મુખનાનના. ૧
બહુ મંપ સારો આપણો, કાલી કુમંપજ કુળને,
હોમડીને અગ્ની વરે, દારિદ્રતાના મળને;
ચોખી શકે મુલં દુનરો, અજમાવી મુખે સખતરા,

મુખમાં દેરે

ખેતીવાડી માટે

એકઘી દમ ફોસલું પાણી પુરું પાડનાર
અળદથી તેમજ ચોઈલ એન્જનથી ચાલતા

અને દરેક જાતના પંપો

નીચલે સરનામે કીકાયતે મલે છે. તેમજ ફીટ અને દુરસ્ત
કરી આપવામા આવે છે. ભાવતાલ અને વધુ ખુલાસા માટે રૂબરૂ
મલો અથવા અડધા આનાની ટીકીટ ખીડી લખો

અંખાલાલ. એમ. પટેલની કંપની.

સ્ત્રીધાપુર-નાની માલેખરી-અમદાવાદ.

તા. ૬-અમારા પોમા મવની સમય અને કીમત ખીજઓ માથે
અખાની તવા મન્જુત લપામજુ કરવામા આવે છે.

ખેતીને ઉપયોગી પુસ્તકો.

નકામની ખતાસડી કાપજમા ઐનપુએટ-સિમ વર્સના ખતીના

અનુલસી મી દુનનવ હેટાવાન અંગતરીયા કૃત.

ડૉ. વીંગડી કાળીવાણ

ખેતીસડી અને જમીયાની ઉપજ સ્થારનાસં ખાતર. ૩. ૦-૧-૦

૩ અને તેની ઉપજ સ્થારનાનો ઉપાવ. ૦-૮-૦

ગાય, ભસ, સીગેરે ઉછેરવા ને દુધ વધારવા વિષે ૧-૦-૦

આમા, ગીડ, નારંગી, દાઢમ, સીંગે ઉછેરવાની રીતો. ૧-૧૦-૦

આદુ, હમદ, ચેરડી, મુરગુ વીગેની વાંચેતરની રીતો. ૧-૪-૦

ખેતર, ખેડ, હયાયા ને ખારીજ ગીજ મુધારવાની રીત ૧-૪-૦

ખેતીવાડી વિજ્ઞાન માર્ગીક, વર્ના. ૦-૮-૦

પ્રશ્ન પ અનો નિર્ણય.

૧. રા. હજનકાક. ૨. રા. લાઉ. (ઈનામની અપેક્ષા નથી, અમે તેમના આભારી છીએ.) ૩. રા. ગોવીંદલાલ ત્રીકમલાલ દલપતરામ (ઈનામ) ૪. શિશુ. ૫. રા. સામજી વિદ્યનાથ. ૬ રા. રતનજી નદવજી. (કવિતામાં વ્યાકરણદોષ દોષ છે તે સુધારવા અમારી વિનંતી છે.) ૭. રા. ગણાલાલ મંજારામ. (કવિતાનો ભાવ સારો છે તથાપિ તાલ માનના નિયમમાં નથી માટે નકામી.)

નિમેની કવિતાઓ પરથી અમારા વાંચકવંદને જાણાશે કે જેમ વડીલાપાઈત મિત્રકૃત અકુશળ વંશજના હાથમાંથી સરેખી જાય છે તેમ વડીલાપાઈત કુળપત્રું જળવદી સમપાને કુશળતા મેળવથી પડશે. ફક્ત કુળાભિમાનનું દોડીયું તેમને બસ થશે નહીં, જમાનો આગળ વધે છે. મનુષ્યે પણ આગળ વધવું જોઈશેજ.

“ શુભ માનવા શા કામના છે નામના કુળવાન તે. ”

(હરિગીત છંદ.)

ઓ નંદુઓ નિરખી લુઓ નિજ પૂત્રિઓ પંજાવનાં,
કુળવાનના સંતાનની બહુ માન્યતા રાખો છતાં;
અજ્ઞાનિ ને અભિમાનિ જે તોફાનિ છે નાદાન તે,
શુભ માનવા શા કામના છે નામના કુળવાન તે. ૧
જે હૃદય કુળમાં અવતરી અવરીત કર્યો આદર,
હૃદયના હંડાર ને નવ લાજ અંતરમાં ધરે;
સમજે ન સારસાર કે મુવિચારનું વીધાન તે, ૨ શુભ ૨
કામી તથા દોષી ધણુ લોખી વળી લખનાતણા,
હૃદયંગ જેના અંગમાં દુર્ગુણો ત્યાં શી મણા:
દુર્વચન ને દુર્વચનમાં નિશ્ચીન છે મસ્તાન તે, ૩ શુભ ૩
વિદ્યાતણા શત્રુ બની નિદા વિધે બહુ અનુદે,

સામા આવ્યું હતું અને મેં તે જોયું ન હતું પરંતુ મને તેડવા માણુ મોડવવાનું અડભગ પટેને કહ્યું હતું તેથી હું રાહ જોઈ બેગી રહ્યો. વારતાનું મુરત જરાજર આર ઉપર એક વાગેનું જોયું મહારાજે નહીં કર્યું હતું સમય થઈ ગયો, પણ કોઈ મને તેડવા આવ્યું નહિ મેં ધારું કે અડભગ પટેલ આ પ્રસંગ ઉપર આવેના સેંકડો મહેમાનોની સરમરા કરવામાં ગદાયા દશે, તેથી મને બોનારવા માણુમ મોકલવું જુની ગયા દશે મેં જરાનો વિચાર માડી રાખ્યો પરંતુ આ મહારાજા ઘણા વેરા વાવડ નહીં થયે તથા વિદ્વાન પુરોનો પરિચય થયે, એવી મને આશા હતી તેથી અડભગ પટેલના ઘરના કેદાબાની મને મજેલી થોડી ઘણી માફિની ઉપર આધાર રાખી, હા ગયો.

અડભગ પટેલ પોતે શિષ્ય વિદ્યાના સાંચા અનુભવી હતા તેમજે આ વિદ્યા શીખવાની સરચાત યુવાના જાડીયા અને ઈટોના ટોપના તપાસાઈ કરી હતી અને દાવ તેઓ તેડ મિસ્ત્રીની મદાન પદવીએ સાચા હતા તેઓ ધન આધારનો ઇભગ ખતુ રાખના હતા અને તેથી આમા હતી કે ખરે ધર નવા સાચક આજુ હશે પરંતુ તપાસ કરતા જાણુ કે વરમા પચાને નાની જાની ઓરગીઓ ગાધરામા આવી હતી અતઃ ઓગડીઓની અખ્યામા રખાગ કરતા માટે આનવાની જગ્યાનો ધાગા ભોગ આપવાના આવ્યા હતા ધરની આવી, મેદરના જે ધરે રાનની મટર કરતા રધાઈ પોગી હતી નહિ! આ માળીમા રખવા બધ આનન દારે જગા પુનઃગીઓ મોકલી દેવામા આવી હતી આ ઉપ થી માની જે આનન એક ભગ્ય અમાન બ વંસાની હતી તે તુરતને માટે ના નિનારામા કરવા ગત આ ગમારભમા પધાઈ ના સખ્યાબંધ શુદરઓ સાથ ફેટનાએક અગ વસા મદાનુભાવેની ઓજાખાત સાચક વર્ગને કરી ની જરૂની છે ત્યા ગીરાજેવા શુદરઓમા એકતો અડભગ પટેલ પોતે ત્યા તેમના યુવા પુત્ર ઘમંડીદામ હતા આ ગીરામ તેમના વેવા દતાળ પટેલ તથા એક બે પીતાર્ક અને ધન આપવા માટે મેકેવા ગિપમને ઉર્ડ ગીરાઓ, ગિપમને ઉર્ડ રજાનઓ તથા તેમ । અન્ય અદાવકો એટલે નજુરા હતા આ ઉપરાંત કીજ ગોક મે અભિગ્ના આન બેને તેથી હતી એકતા પાત્રગી શુદર કે જેમણે ધર આધારમા જતેર તરફિ કામ કર્યું હતું અને તીજ મુસપમાન શુદર કે જેમણે મુદાકટર તરફિ દરજ જગલી હતી તે હતા આ ઉપરથી વાચક વર્ગ

- મનને ગમ્યું રાખી રહે જેથી દષ ના ફાવતું,
 એવા તણી ઈચ્છા બહુ પણ આપતું ના લાવતું;
 રીતો ટકાવે આજ ના જાજે-કુખાવે ન્યાતને, ગુલ૦ ૬
- માંદા પડે તોરે બહુ જે ખાચ કુળના તેજથી,
 નીજ બંધુ ક્રુધે ટળવળી મરતા લડી દાઝ્યા નથી;
 ના ઉભતિ તીરે નણી કરવા ઉપાયો મોજતા, ગુલ૦ ૭
- ધરનાર બાજે આવી તે શૂંકે સહેજે કામમાં,
 ગાંડી ગણાવી કેટલી જો તેની લાવે માનમાં;
 સારાગણી બાળા દર્શ શ્રી દલાવ લે માખાપ તે? ગુલ૦ ૮
- નારી જનેતા જગનની અભિમાનથી હુંદાય છે,
 પાંદા બહુ આતુર તેતો નીચી નિરખાય છે;
 સારા બની મુપથ દોરે ના કદી નીજ ન્યાતને, શુભ૦ ૯
- સ્વાર્થી બન્યા, ગાંધા બન્યા, નીજ ધર્મ તો વિસરી ગયા,
 અળખા બિચારી ખીસતીનું હિત બળવાનો ભૂખ્યા;
 દોકરા થયા છે દોકરા અભિમાનથી કુળવાનના, ગુલ૦ ૧૦
- શુદ્ધિ તણી શુદ્ધિ નથી શુદ્ધિ કરે તે શાયકી !
 શિક્ષી હતાં સિક્ષી નથી શા કામના તેવા જાણી ?
 દીરા હતા પંચરા થયા, ના તેજ, તેજ ક્યાંથી દે? શુભ૦ ૧૧
- સારૂં કરે ના કાંઈ તેતો માફ છે કુળવાનને,
 પણ જાતિ હિતમાં આડ વે દંડાવતા બહુ હવને,
 નીજ દોષથી દોષિત કરે ખ્યાતિ મુણી પિતૃ તણી;
 ગુલ માનવા શા કામના છે નામના કુળવાન તે? ૧૨

સાતિ સેવક—શીશુ.

સાણા ચર્ધ સાણા કને બેસે જઈ દરબારમાં,
 સારી કરે, લાતો વળી સાહેબ ચર્ધ સરકારમાં;
 નહિ નાતની કે જાતની નિજ જાતની જગજગ ધરે,
 ગુલ માનવા શા કામના છે નામના કુળવાન તે.
 ધનવાન હું એવું ચઢી મન માનથી માતા કરે,

ફીઆતુ કડવા હિતેચ્છુ ની પી લખને આવી દને. પણ આજે તો તેને પાણુજ દાદયુ, સમ નાને ! એ ચીથરીયુ પેના મુધરેના લોકોનુ છે તેમા આપકુ તો મુગજ કાઢી નાખનામા આવે છે એવા મરા કપીઓ નકામા ચીથરીમા ખરીતવામા નાખી ન્હએ તેના કગતા બાવા આધુ જમા વાના સારા મમમા ન નાપરીને ! કેમ ઉમરગ પડેન તમા ! શુ મત છે ?

ઉમરગ પડેન મો મા — ‘મારો મત ! અરે માર તો એ લોકો સાથે માપે માર્યા વર જેવુ છે હુંતો તેમનુ જ્યા મઈ ત્યા મોદીજ મદ્ય આપણુ તમની લાખી પોળી ચતો જતી નથી મઈ સાન એ યોદ્ધાએ એમ મોળી મલા બરી હતી એ મલામા એક ભણેના માર્દેમ જેવા આશામીને ખુન્મીપર મેસારા દને અને મલામા આવેના માણસો જુઓ તો જમ એકના ભણેના ભણેના અને ભણેનાજ હના ! આ આપણા અડભમ પડેન અને દતાળ પડેન જેવા આમરદાર અને મોભાવાળા પટેલીયાઓનુ તો નામજ નહિ રગી આપણી નાતના પટેલીયામાનો તો એક પણ માગુજ ત્યા હતોજ નહિ વગી આ સિવાર એમની મેકમા જુઓ તો ન મન તુઝા કે ન મને પાણી ! અને કમુમો મદરાના તો પૈસાજ કોઝ ખરચે ! અને એમની વાતો જુઓ તો મસ પૈસાનુ પાણીજ મરાની એક જળુ કટેકે બોઝિંગ ઉધારે, ત્યાર મીઠે મહેકે મરીગોને મઈ આ પી ભણના રગી ની ન કહકે એપડીયુ અને માસિકો જપારીને માતમા નકત રયા આ સિવાય એ લેલિમી બીજી સતે સાખો તો આપી પણ ત્યાર ખત ! માતાજના ૧૦ વર્ષ લગ્ન બધ કરે, છોમગએને મોળી ઉમર પરગવો નાતરસ અને રાણુ બધ કરે મસ આખી સલામા આજ જાતનો આખો દિવસ મમકાટ ! મીજી કાર્જવાતજ નહિ આપણે તો ત્યા જન્ને પરતામા હને તો પાણી મુક્યુ કે જુને મુકે પણ એમની સલામા જલુ નહિ કેમ ત્તાગ પડેન ! તમારો શુ મત છે ?’

તાળ પડેન મોદવા— ‘અમારો તે મત રયા વગી ? તમે એવા નરસ કે એ સલામા મયા મને પણ એ લોખે મોનારા આ ન હતા પણ આપણે તો રેખી તાજ પાડી દીધી વગી એ લોકોએ તેમની દીપમા કાર્જ ભરવાનુ કહ્યુ પણ આજે તો બોદી જદામ પણ આપી નહિ ગામાટે આપી નેહી ? એ લોકો તો નરસ છે આ જરા ભજમા એટલે ફાગી મયા આપણા આપણાઓ શુ મુરખ હતા ? તેમને મુધાર

મહારાણા હમ્મીરસિંહ.

(ત્રિઅંકી નાટક)

લેખક:—મેણેસર જેઠાલાલ ચીમનલાલ દેવામીનારાયણ, એમ, એ.

પુરુષ પાત્રો.

હમ્મીરસિંહ—મહારાણા લક્ષ્મણસિંહના પાટળી કુંવર અગ્નિસિંહનો પુત્ર.

અન્નચસિંહ—અગ્નિસિંહના નાના ભાઈ અને હમ્મીરના કાકા.

સત્ત્વજસિંહ—
અટ્ટમસિંહ—} અન્નચસિંહના પુત્રો.

માલવદેવ—અડાઉદીને તીમેલો મેવાળો સુબેદાર.

મુન્નબલેગા—મેસેલીઓ નામક પર્વત દુર્ગનો અધિપતિ, માલવ-
દેવનો મદદગાર.

હરિસિંહ—માલવદેવનો પુત્ર અને હમ્મીરનો પ્રતિસ્પર્ધી.

વનવીર—માલવદેવનો પુત્ર અને હમ્મીરનો દિનૈમી.

કપૂરચંદ—માલવદેવનો કારભારી.

જાલ—કપૂરચંદનો પુત્ર, સન્યાસી હમ્મીર ગુપ્તાનુરાગી યુવક અને
મૃણાલિનીનો ભાવી પતિ.

સોભાન્યચંદ—મૃણાલિનીના પિતા.

રવકેપચંદ—એક રૂઢ પંસાદાર વણિક શ્રદ્ધાળુ.

રેકુચંદ
પાનાચંદ } વણિક જાતિના મદાગ્નો.

મયારાંકર—ગોર, પુનાહિત.

મહામદ તલસખ (ગોડો)—દીક્ષીના આગ્રહાક.

શાદવાના રૂપેયા જતા ક્યાં, હું હોત તો જધા પાછા લેત, । નેચાને શુ
 દફ છે કે આંધેયે ખાદ' ત્ય' । આ એ નેચાજ છે. બહુલેતો પ્રાણજ
 પજુ દોષ, વિવેકનો વાળીયો પજુ દોષ અને ખાનદાન ક્ષત્રીય પજુ દોષ
 નેથી શુ હિચા ચઇ ગયા ? સુખતો મનને ઘેર પજુ દોષ છે તેથી શુ
 ને હિચા ડહેવાય ? તમાગમા અશ્વજ ક્યાં છે । સુધારાવાળાના અગ્ર
 ાથી ચરયા ને ધમ દાને નેચામાં આપી દીધી તમે તમારૂં કાળું મોઢું
 નહા ગામમા કરો છે પજુ દુતો ગરમાઉ છુ ને ઘરમાથી બહાર પજુ
 નતી નથી ખારાપી મેંશુ સંસજાતાં નથી.

કાળભૈરવ—પારે માલજ તુ ડહેતી દોષ તો હું પાંચ પચાતીય
 ભેગા કરી ઘમેજ દારગતી વખાવી વગે. પજુ પત્રી આપરી ક્યા ?

ગદ્દી—તમારી મગ્ગ વખાવી લેવાની છે તો હવે તમારૂં કામ
 નથી મ એવુ કવું છે કે પેતાની મેળાએ વગર પચાતે લાખી આપી
 મઠી મુકમે પેંવા મરીરાજીનો મોટો છોકરો વાઢો છે, છોકરી આવી
 કે તુરત તેને ઘેર વખાવી દમશ, આંધવાના મે રૂપીયા બરવા પડમે તે આ
 પાજુ ધગ ગીગ મુઠી ભરી મરુ.

કાળભૈરવ—પજુ તે એવુ શું કવું છે કે તે ઝટ વખી આપે ?
 મરીરાજીના છોકરાને તો પાચ નેરીએ છે અને બધી અન્ત વસ્ત્ર વિના
 મજક છે તેવુ કેમ ?

ગદ્દી—માલજો, મેં છોકરીને સીખતી ગમ્મુ છે કે દરેકનું ઘરમા
 ન્હાયા કડવા, ખાવાની વસ્તુ ચોરી ખાવી અને પૈમા પજુ ચોરી એકદા
 ન્હા પૂછે તો કવું કે મારા પિયજી નારી છઉ. તેણે તેમ કડવા
 માડય છે અને ઘરમા સાચે કાચર થઈ ગયા છે. એમ સમજાને કે બે
 વાર મરીનામા છોકરી આંત્રી આનીજ છે ' મરીરાજીના છોકરાને પાચ
 નેરી થઈ પજુ તેમા એકે આપણી કીકી જેરી રૂપાળી નથી આપણી
 કીકીતો તેને ગમમે જતા પજુ કદાચ ન મમે તો ત્યાથીએ વખાવા,
 નહ બીજે આપીય પજુ મોઢું નો ઉગ્ગ થમે । ।

કાળભૈરવ—પજુ કદાચ વખી ન આપે અને કાઢી મુકે તો કેમ કવું ?

ગદ્દી—વખી ન આપે અને કાઢી મુકે તો હું મમે ત્યા જઈ દર
 દેશમા આપી આપીરા તેને પતે પજુ નહીં વાગવા જઉ એમ ધરી તો
 તેમના મોઢાં કાળા ચઇ જમે અને લોકમા મમકરી થમે કે નેની
 હબીને ઉબી આપી મહ.

સૂત્રધાર—આર્ય બાળાઓ ! વિલાકર વંશ વિરૂપણ, મેવાડ મુકુલ-
મણિ મહારાણા હમ્મીરસિંહનો નાટ્ય પ્રયોગ જોવા સાક્ષર સમાજ
ઉત્સુક છે.

૧ હી બાળા—મહારાણા હમ્મીરસિંહ તે કાણુ ?

સૂત્રધાર—તેજ રણધીર પ્રચ્છન્ન શરીર દાવિય ચૂડામણિ મહાવીર
હમ્મીર, જેનાં જ્વલતશ્વમાન પરાક્રમેએ હમ્મીજીત ચિત્તાડને પણ નવપાશ્વન
વાડી બનાવી અને યવન પાદચ્છન્ન મેવાડને પુનઃ સ્વતંત્રતા સુધારસ
મળ્યાઓ.

૨ છ બાળા—ચાહ ! ત્યારે તો સાથે સાથે વીરાંગના હમ્મીર માતા
વરુમતીના વાત્સલ્ય લાવતું ચિતાકર્પક પ્રદર્શન રજુ થશે.

૩ છ બાળા—યશ વિસરી ક્યાં જાઓ છો ? સતી શિદામણિ
હમ્મીર પત્ની વીરમતીનું પતિ પરાક્રમ જ્વલંત આશિષ્ય પ્રેક્ષકોને
અંજારી નાંખશે.

૪ થી બાળા—દૃઢ મનોબલથી કાર્ય સિદ્ધિ અવરૂપ થાય છે,
જોની ઉચ્ચ લાવનાનો સર્વત્ર પ્રસાર થશે.

સૂત્રધાર—ધન્ય છે તે ધીરવીર હમ્મીરને કે જેના નામ સ્મરણથી
તમારામાં આરંભા ઉત્સાહ ઉભરાઈ જાય છે.

૧ હી બાળા—કેવળ દત્તાત્રી છે તે કે જેને મહાપુરોનાં
ઉચ્ચ આદિઓ જોવા, તે શાંભળવાં ન ગમે.

૨ છ બાળા—વ્યર્થ છે હવતર તેનું કે જેનાં નયનો શરૂ સુલ-
ટાનાં પ્રતિજ્ઞાવાદી ચિંત્રા જોવા ન તરસે.

૩ છ બાળા—હરી તેણે શી કમાણી કે જેણે તેમની પુરોનાં
સુલગ્ધાન કરવાની મેજ ન માણી ?

૪ થી બાળા—હજારો ધન્યવાદ છે તેને કે જેના હૃદયમાં પીર
લક્ષ્મીના અખુટ ઝંરો આજાદ છે.

સૂત્રધાર—અતિ પ્રસન્ન થયો છું તમારી પીર લક્ષ્મીથી. તમારા
હૃદય સ્મરણમાં ઉજળની ઉત્સાહ સરિતાના તેજોમય ઉર્ગામે આ પરિ-
પાત્રે સંભળાયા.

ગળ મુતનું ખાતર તેને માટે સાડ છે દર એકે ૨૫ થી ૩૦ માસ ખાતર નાખવું જોઈએ છે દર એકે સનામજી સીંગે બીજામા નાચ છે નાચા પડી તેનું રંગોડુ કરવાની જરૂર છે મનુષ્ય જુનુંદુકર વાનના માણા પોદી ખાદ્ય ગળ છે રંગસાન દમી નાચ નો તેને પાડી પાનાની જરૂર છે આ મનુષ્યો વિશેષ માણીની ગરબીની હશે તો ઉપનેગ મધ પા ગોમળ કદાનજ કાળાવગીયા પામેથી મળા નકરો

“ હળખેડ ”

મ હળને હનરકે, હા પેખામુને મચરકે

પણ તેને ટસનકે, નારી ચીર ન પામે નાનના

તેનપાર કરનારા એક ફરીઆને તેની ધણીઆણી ઉરના રચનો સજગાવ છે આમા પ્રથમ ખેડતની મહત્તા, એના હળના હચરકાની મિત ભાંતી છે એ કિમતી વચને લોભાહ આ એક નાનકડો નેખ નખારો છે

સસારમા જે કાંઈ કાર્યો થાય છે, તે દરેકમા શક્તિની જરૂર પડે છે આન દરેક કામ નક્તિનીજ થાય છે દરેક આજ અને પરમાણુમા અમ્મ શે શક્તિ રહેતી છે જગમા વરાળકપી શક્તિ છે તાપનીતી નરાગ કરી અમુક નિયમમા તેને ગોઠવનાથી સેકડો કામ મે છે તેના ફળ આપણે મેળની ચક્રીએ છીએ તેમ જમીન ખેડનાર મેલ જે પરિમાણ સૂર્યનું જવાળુ તડકો, જળ અને વાયુની જેટને અંગે ખેડ ઉપર શક્તિ વાપરે તે પ્રમાણે વિશેષ વિશેષ ફળ તે મેળની શકે છે જમીન ખેડવામા જેટલી ચતુરાઈ અને જેટલી કુશળતા ખેડ તે મેળવે છે, તેથી અનિષ્ટ પરિમાણમા તેનો લાભ તે વધે શકે છે પોતાનો ગધો ખચ કાઢતા મારી રમ્મ ખેદા કરી શકે છે

જમીનમા ઉડા ચામપાડી મેડેતી જમીનમા વાયુ વાન, અમ્મ જુમમકે થોડો ઘણો વરસાદ જેમ જેમ પચતા ગળ, તેમ તેમ વધારે રધા જમીન મેડતી જતી હોય તો ઉવરે પામની કલુ આવે તે વખતે તેમા નાવેતર કડવાંથી આગ પાકતી આસા તાપી શમ્ય છે ખાતરનો વજો અર્થ એકો યદ્ય જન્ય છે જમીનમા બીનાશ ટમાડી તખામ માટે પાગી

સખીઓ—

વીરસુમાછ, દુર્ગ્ગતતા ત્યાછ દેવી,
અંતરમાં હામ ધારે, વધુ નહીં દલેલ આરે
ત્રિવિધિ તાપ ટાળે, મુરારિ મંત્ર જાપ—

નહિં

૧ હી સખી—(વસુમતીનાં આંસુ હુંછી નાખતી) માતાછ !
શાન્ત થાઓ, વિત્તાપ ન કરો, ગણસાઠના ચાટ આવેરામાં સપડાઓ નહીં,
વીરમ્ભસવિની આર્ય માતાને આવી ભીરૂતા ન શેખે,

૨ છ સખી—માતાછ ! આમ અચાનક શોકાવેગમાં તણાઓ
નહીં. ધીરજ ધરો, નીડર જનો, બાતે મુંઝાઓ નહીં અને બીજાને મુંઝા-
વા દો નહીં.

વસુમતી—જે'તો ! આ અસાધારણ વિદ્વત્તા યાત્રી ઉદ્ભવે છે,
તે નથી સમજતું. દેવળ નિયેષ્ટ જની હું. માનસખલ શુભાવી બેઠી છું,
જડતાના આવિર્ભાવથી બેભાન થઈ છું.

૧ હી સખી—માતા ! શ્રદ્ધાવિષા છે, વીરબાળા છે. ચિન્તા ચિતા
સમાત છે, તેને વચ થનાર બીજા નાદાન છે.

૨ છ સખી—ચિન્તાને દાખી દર્શન્ય પંથે વહન કરનાર સાચા
સુભદ્રોજ દક્ષિણ કુળના શ્રંગાર છે, ભારત ભૂમિના અમૂલ્ય અન્નકાર છે,
તેથી માતાછ ! શોકને પરહરો, ઉત્સાહને સંધરો.

વસુમતી—જે'તો ! નિરર્થક અત્રુપાતમાં લાભ નથી તે સારી પેઠે
સમજું છું, પણ પાશવ વૃત્તિના પુગ્ગરી, નીચ, નૃસંસ, નરાધમ અધ્યા-
ઉદીને સતી પત્નિની દેવીની માગણી કરી ચિત્તોડ ઉપર આક્રમણ કર્યું છે,
ત્યારથી હૃદય પટપર ઉદ્વેગ ઉભરાય છે, અન્તઃકરણમાં શોક બનાવનાર
પથરાય છે, દક્ષિણ નથન રફુરે છે, જમાણું અંગ ફરે છે; અશુભ
શકુન થાય છે, ધીરજ દૂર જાય છે; શરીર બે ભાન બને છે, ગાત્રસ્તંભ
ચંચલતા હણે છે.

૧ હી સખી—માતાછ ! જડતાને જડ જમાવા દો નહીં. અરિ-
મૂજાને કાણમાં રોળી નાંખનાર, રાજકુમાર અરિસિંહનાં ધર્મ પત્ની છે.
ખાત્રીપૂર્વક માનો કે ચિત્તોડના મહારાણા લક્ષ્મણસિંહ અને તેમના
બહાદુર કુમારોના હાથે વિપ્લવ-કુરમનોનો મહાક્રોધ, તેમની કુદ્ર
લાજસાઓ માટીમાં મળી જશે.

આજોથી ઉંચા થતા સાંઝ મને જાણ્યા ઉંચા ગયું તો ખાનદાન કુશિલન
કુશિલન મન ૧૮૪૬ ॥ વિચારમાં પરભારી નગમન દોષથી મેં હાનમુ
પાગી રી ॥ પચ્ચ અને મનગમતો લક્ષ્યો લીધો તથા ગામમાં રાહ વાહ
પેન ૧૧૧ મન ૧૮૪૭ ની દોષી નગમન મારી સામુ ગુજરી ગયા તેને
તા ૧૧૧ દીનમ થયા નહોં તે પેનાજ માસ ગામના એક પેન (અનન્ય
અમા ૧ પીના ૩ ૧) પેનાની વિધવા જાનના નાતગનું સાકુ મારા
અમગ માથે રી આજના ગામમાંથી મારી સાસુના મ મુ નિમીને મળ
૧૬ મારા મા ૧૧૧ ગયા હતા ત્યારેજ મારા મસરા માથે નહીં મી લીધું
હતુ તેથી મારા સસરાએ મારી સામુના જાનમાને દીને માગીઓ સરાની
ગો મળ દીધો તેથી તેજ દીને શુચાર પેનાથી મારા ગામની મારીજ
મન ૧ મા મારી નરી સામુ તરીકે પેનારી દીધી હતો તે રખને બાગ
હતી પણ ત્યારે મનગમી થઈ ત્યાર પેનાના પેના હતી સામુ
હત ૧૧૧ રમી ઉમર થતા માટે પણ માસર જતુ થયું મારી નરી સામુ
જી ની મ ૧૧૧ ની મારા ઉપ રમ ગમતી હતી મદાય મને પેતાની
મી લક્ષ્ય તેને પીનામા ગામ ગાય ગતા તેના ૧૧૧ને ઉંચા મનાવવાની
અભિનાસ પેના પણ ખરી જમે તેમ રમ મને સામુ સાથે હતુ હતુ
તેથી મુ મુખી હતી જે રમ પગી મને પુની રત્ન ગ્રામ થયું તેથી ગામ
સમરા નાગજ થયા પણ મન મળ કયું નહોં પણ માગ મનમીમે મારી
૧૧૧ સાકુ પણ ગુજરી ગયા આ રખને મારા સસરાની ઉમર આનીસ
ઉપર હતી પેનાને એ એમ ૧ હતો અને એક ને વેર દોમરી હતી
ગેન રી આપરાને પુત્ર હતો ૧૧૧ મનરાવવાને દૂરવતુ હતી ગતા
મરીથી નાનક મગાનુ મુનતરી નાપચુ ૧૧૧ નાપરાની જરૂર રી તેમને
ન્યાની ખાટ ન હતી કમનાને એક ઉપર પીછ આપનાતા મોજુ છે
તેપછી આ જરી જતા પીછ ના નમ એમ તો હતુજ નહોં એમ ગામના
મુખી મેન પાતાની ૧૧૧ રમી વિધવા દોમરી માન સસરાને મોગી
પેનામણી સાથે આપી ગયા નરી આપનારી મા ૧૧૧ મળ નાની ઉમરની
હતી પણ મોટા રતને આની તેથી મોગી થઈ મારી સામુ થઈ પણ
૧૧૬ મગમા મુગી પાતાથી મારી માથે એમ પણ દીન મ મુ નહોં
મારા ૧૧૧ ૧૧૧ મા તેને દોન જગ્યા લાગ્યા તેમા મગ્યુ મીઠુ લખરાનીને
મારા સસરાને મળતા નાગી આજ સ્વામી મારા મસરાને કાઢ કરી શકે
એમ હતુજ નહોં, માન સસ ૧ પણ મગમી ગયા મને મારે પીયર વિદાય
રી દીધી હવે મારી નરી સાલુ મારે મારે ગામ્ય ગામના રાગી

વસુમતી—ખીન અગિયે દ્વિતિયે અને દ્વિતિયાણીઓની રી ગતિ થતી !

અજયસિંહ—પૂજ્ય મહારાજા અને મારા અગિયારે બન્ધુઓએ રણમક્ષમાં હાનરો દુરમનોને તીક્ષ્ણ તંત્રવાદનો તીખો ત્યાગ ચખાણો, સમરાગણની અધિષ્ઠાત્રી બુધી લવાનીને પ્રાણસિનો ભોગ આપ્યો. અથ,

• દ્વાવિમૌ પુરુષૌ લોકે સૂર્યમણ્ડલમેદિનૌ ।

પરિવ્રાહ યોગ યુક્તશ્ચ રણે ચામિમુલ્લે હતઃ ॥

અથગા દ્વિતિયે સામા ધાએ લડ્યા, મૂર્ચ મરુડત બેઠા સ્વર્ગમાં ગયા. દ્વિતિય વીરાંગનાઓ શ્રીમતી પત્નિની દેવી સાથે સતી થઈ, પુણ્ય પવિત્ર અગ્નિદેવને દેહતી આતુતિ આપી, પતિ પ્રણતી થેવા દેશ્વા હંદ લોકમાં ગઈ, પાપાત્મા અણહિનને મારે નિર્જીવ રાખ મુકતી ગઈ.

વસુમતી—હા ! શું આમ અચાનક મારા સૌભાગ્ય મૂર્ચનો અચન થયો, દગમગતો આશા દોષક બુઝાઈ ગયો ? (મર્છાખાપ છે.)

અજયસિંહ—સાવધાન ધાઓ, ખેદ કરો નહીં, કશ્વરેન્દ્રા બક્ષવાન છે, તેની આગળ પામર પ્રાણીઓ પડવાન છે.

અજયસિંહ—માતા ! ધીરજ ધરો, બચૂન થાઓ.

અજયસિંહ—દેવી વસુમતી ! આમ બાવરા બન્ધે કોઈ વળવાનું નથી, આપણું ક્ષેપ થવાનું નથી.

(સખીઓ પવન નાંખી વસુમતીને સંવેદ કરે છે.)

વસુમતી—હા ! વીર અર્જિસિંહ, મને એકલી મુઠી ક્યાં ચામ્યા ગયા ? મારી દુર્દશા કરી ક્યાં મંતાઈ ગયા ? એટલેજ સંતોષ છે કે તમે એક સાચા શૂરા દ્વિતિય માફક ધર્મે ગુહ્યમાં પ્રાણ પરિત્યાગ કર્યો છે. તમે સ્વર્ગમાં મારી રાહ બેઠા દશો. અજયસિંહ ! બેઠા હમીર ! તમે મને રંગ આપ્યો, વિરજ ના કરો, મને જલદી સતી થવા દો, મારા પ્યારા પ્રીતમ પાસે જવા દો.

અજયસિંહ—દેવી ! સાહસ ન કરો, ચિતોડનો પુનઃદ્વાર કરવાની મદદ કરજ તમારે રીર છે, મેરાગી અમૂલ્ય મીની મૂકત કરનાર તમારા વચ્ચરી કુમાર મદાવીર હમીર છે.

હમીર—માતાજી ! ત્યારથી પૂજ્ય પિતાનો અને પિતામહેના દુઃખદ સુખ છે સમાચાર, ત્યારથી વૈશમિના ધૂમે ધુધવાળ છે આ

વર્નનમા ડાઈપલુ દેન્દાર ન કરતા અહચર્ય પાળવાનો પ્રયાસ ન નીએ
તો આપણી સમજશક્તિ ડાઈપલુ હિત વિનાની ગણાય

વર્નન વિના ગમત્યા એ નકામુ છે, માટે દરેક જણે “જે ચર્ચ ન થવાનું
નથી” એવી સમજ રાખી જે જૂન ચર્ચ તે પાદ નાખી હવે પત્રી તેવી
જૂન ન થવા દેવી અને અહચર્ય પાળવા પ્રયાસ કર્યો અહચર્ય પાળીશ-
તોજ આપણી ગમેલી શક્તિઓ પુન પ્રાપ્ત કરી શકીશ

આત્મજ્ઞાની અથવા ભક્તિ માર્ગમા ઉતરનાગ કદાચ એમ ધા તા
દાય કે અહચર્યનો વિષય ચર્ચવા અને તે ઉપ-ધૂતુ નહીં આપતુ તે મત્તાર
સુધારકોનું ઇમ છે જા તેઓ આવી મોત્રી માન્યતા નાખના હોય તો તે
તેમની મોત્રી જૂન છે નારણુ ઇમારત ચણનાગને પ્રથમ પાત્રો મજાનૂન
કેવાની ખાત્ર જરૂર છે અને ત્યારપાદ તે તેના ઉપર ગમે તેવું મન
ચણી શકે છે

જેવી રીતે ચન્દ્રન પાયા વિનાનું મકાન ઉત્તમ ગણાતુ નથી, અને
તે જે ચાર માળ ઉંચું નહીં શકાતુ નથી તેવીજ રીતે અહચર્ય પી પાયા
મજાનૂન ન હોય તો કોઈપણ કર્ન્યો ઉત્તમ રીતે ચક્ર શક્તા નથી પત્રી
જાને તે ધાર્મિક, વ્યાવહારિક કે નૈતિક હોય

ધમના અને પુરતકો મોજુદ છે આપણે તેમને રાખીએ, વિચા ‘એ
તોજ આપણા વિચારો ઉત્તમ થાય છે પત્રુ અહચર્યના અભાવે આપણામા
તે વિચારો દરપરો રકી દાર્બ કરી શકતા નથી

ધણા સ્ત્રી વિનાના પુરુષોનું એવું ધારતુ હાય છે કે અમે અહચર્ય
પાળીએ છીએ તો અમારામા કેમ શક્તિ વધતી નથી પત્રુ સારી રીતે
અહચર્ય પાળવાની શક્તિ વધતીજ જાહેર જા તેમ ના થતુ હાય તો
સાદાઓ અહચર્ય પાળતા નથી એ નિર્વિવાદ છે

અયોગ્ય સ્ત્રી સમાજમંદી અહચર્યનો જામ થાય છે એટલુજ નહિ પણ એ
વિદ્વાને જુએ છે કે “દર્શન કયા, ત્યાપજ હાન્ય ચિંતન મગવાનો
ભેગ, પ્રપશ નોગ એ ચારેથી દુર રહે તેજ અહચર્ય યોગ” આ પ્રમાણે
ઉત્તમ અહચર્ય પાળીશ તોજ આપણી ખરેખરી નિયતિ મુખ્ય એ આ મુદ્દિમા
જે જે મહાનુ કાર્યો થવા છે તેના પ્રતીના જગત ઉપર દરિ દેરાતુ તો
તગત માત્રમ પડશે કે તેઓએ ઉત્તમ રીતે અહચર્યનું નરદાણુ નેહુ છે

ગાયન ૪ થું

શાદ્દૂલ વિઠીડીતવૃત્ત

ગોત્રાધીશ્વર વિશ્વ ચક્રુ સતિતા, રક્ષા તમારી કરે;
 વૈદેહી પતિ રામ નામ રમરતાં, નિઃશ્વેષ વિદ્યો દયા:
 આપાં રાવણ પ્રેમ શૌર્ય રસનો, સ્વર્ગાય સિમો ઝરો:
 પુણે શંકર એકલિંગ સધળા, ચતુ ગણો મંદરો.

(રંગભા.)

પ્રવેશ ૨ જો

સ્થળ—ગિતોડમાં સાંભાગ્યચંદનું ઘર.

કુટિલા—(સ્વગત) આટલા દહાડા સ્વરૂપચંદને આશામાં ને
 આશામાં મુજાગ્યો અને રમકડા પેટે હાથમાં રમાડ્યો. મોઢ પાશમાં
 ખાંધી ફાવે તેટલું દ્રવ્ય તેની પાસેથી હરી લીધું, પણ હજુ મૂંધી તેને
 ફાંફું ન લીધું. પણ હવે ખોટો દાવ પેચ ક્યાંસુધી ચાલશે ? મૃણાલિનીનું
 હાથ નહિ કરીએ તો ફળેલી થશે. મધાસંકર ગોર કાસે આખી લમડા
 આપી ગયા છે કે મૃણાલિનીનું હાથ તાળડતોળ દેવો, નહીતો અરૂપચંદ
 શોક ન્યાતમાં ફરિયાદ નોંધાવશે અને ન્યાયાળેનું થશે. માત્ર, ત્યારે, એમને
 સમજાવી મૃણાલિનીના લગની ઉતાવળ કરાવું. (નેપથ્ય તરફ નજર કરી)
 સાંભળોએ કે, મૃણાલિનીના આપા, સાંભળોએ કે ?

સાંભાગ્યચંદ—(પ્રવેશ કરી) પ્રિયા કુટિલા ! ક્યમ્ મોતગ્યો ?

કુટિલા—તમે તો કુન્ડલકર્ણની માફક ગ્રંથિયા કરો છે. મૃણાલિ-
 નીના હાથ માટે અગત્ય કાપિલા વાપદા વધુ વખત નહીં નમે. ત્યારથી
 અરૂપચંદ શોકની ધારજ ખુદી ગઈ છે. ત્યારથી આપણી ફોસલાવવાની
 પદતિ પણ નિષ્ફલ થઈ છે. આપણી મૃણાલિની પણ હવે મોટી થઈ છે,
 તેથી વિચાર્ય પરહરો, હાથની તૈયારી ત્વરાથી કરો.

સાંભાગ્યચંદ—પ્રિયા ! શુદ્ધિનો વ્રત ઉપયોગ કરશે તો નકામી
 ઉતાવળમાં લાલ નથી તે સમજ સકશે. એ મો કુંવારા ત્યાંસુધી મુંવાળા.
 ત્યાંસુધી હાથ થયું નથી, ત્યાંસુધી સ્વરૂપચંદ આપણા. ક્યન્તમાં છે. વળા

આ અને આવજ શાગામા અપાતા શિદાજીથી સ્ત્રી કેળવણીની અને રિશેરે કરીને આપણી પાગીદાર (મેલીમાનનાના આ પમા નસતાર) વર્ગની કેળવણીની સમાપ્તિ થતી નથી જેમ કુમાર અને કુમારીઓના શરીરાદિમા તથા કેળવણીમા ફેર આવ્યું છે તેનાજ ફેર આ શહેરીઓ શ્રીમતોની અને ખેતી ૧૦ વગની બાળાઓને મ નવમની મ નમા છે

સ્ત્રી અને પુત્ર એ ત ન રિનદાય જણાતા તરવ બતા ઉભય મળ ત્યારેજ એ બળ થાય છે પ્રારબ્ધ અને પુરુષાર્થ વચ્ચાદ અને ખેતીમા કરેલી મદદનત એ જગમને નેટલા સમય છે તેટલોજ આ પુરુષને મળ્યું છે પાશ્ચાત્ય સુધારાના છદ્દે કેળવણીકમ ચલાવનારાઓની યાજનાઓ એ પત્ર પુરુષ વિના માત્ર સ્ત્રીઓપૂર્ણ નિયંત્રા સૃષ્ટિ ચલાવવાની રોજના જેવા હાલપાન ગણાય તેવી રીતે સ્વાભાવિક અગત્યસરત હારા શરીરની વાવ બધતા વધારનાર તથા વ્યવહાર સરળ કરી મૂકનાર સા નોની ખાખીવાળી કેળવણી પણ હાલપાન છે માટે એવી અસરજતા દ્વારા બાળાઓને બાજ અવસ્થામા વપને અનુસરી તાલીમ આપવા ખાસ જરૂર છે

બાળાઓને પ્રભાતે ઉઠી ઠડે પહેર દગલુ, ખા વુ પધારા ઉધારવી વાસીદુ બાળવુ, ગાય દોહોવી વલોડ ખેતવ વિગેર શીખવવુ રનાન કરાપણી ત્વચ્છ ધોએલા સાદા અને બધ બેસતા વસ્ત્ર પહેરી મેન વગરની મસખી બાજ ઝોળી વિરિધ આકૃતિમાગી વણી (અબેડા) મુઘત્તા અ ત્યારપણી માતા પિતા, વિદ્યાગુરુ તથા સર્વ આદિ ધર્મરતી શ્રેષ્ઠ ત્રિમુનિઓને પૂજન નમસ્કારાદિ કરવાની દેવ પાડવી જાણે પછી ઉમરા ધે છ સાથીઆ પુરના, દાળ ચોખા તથા મરી મસાસો વિગેરે પ્રથમથીજ જેઠના પ્રમાણમા મદી લાવી તેમાનો કચરા વીણી ઝટકી સાફ કરી રમેગમા નાવી નૂચ અને સાકાદિ ઝીણુ સમારી ત્વચ્છ પાણીથી ધોઈ નાખવુ વિગેરે સામગ્રી તૈયાર કરી વયના પ્રમાણે કમે કમે સંધતા શીખવવુ જેઠે પ્રથમ મેટની વણતા દાળ બાત પૂરી, ચામ, ચાટણો તથા તેપજી જેમ્મી તાફ શીરા અને તેપછી જ જેણી વગેરે પચાન પાન કમે કમે કોઈ જાણના ખાસે સંધતા મુરખ્યા તથા નીરોગી અથાણુ તથતા બનાવતા શીખવવુ જેઠે ગમે મા નિવેના નિયમો ખાસ ખાનમા રખાવવા સંધતા બીના હાથ લગના મીને રનચ્છ જડે મુકે નખવા નાફ નિમકેવુ પડે તે હાથ ધોરા અો હાંકિ વિગેરે આન તો સંધેના અત્યંતી છુટી દિશાના મુખ પી ખાી તમે સંધેવુ હિવા ન રે કે જેથી જનાર ને પિતુ

જાવવા તૈયાર છે, આવી શોકજનક પરિસ્થિતિમાં તારો બેઝી જગતધામ
ગોપાલ છે.

કુટિલા— હમ્ આજે બીજકુલ મુંઝા વર્તે ગયા ? દાલેજ મધારા-
કર ગોર મદ્યા દત્તા અને કરેના દત્તા કે, “ નવકુપવદ શોક અધીર
અથા છે, તેથી જલદી નિકાલ નહીં કરો તો ન્યાત આજળ દરિયાદ ક્યાં
વિના નહીં રહે. ” ન્યાત આજળ વાત ગઈ, તો આપણી કળેતીની અદ-
રચો આંધ તરફ બંધાશે, કુતડીમાં ગોળ લાગી કરેલું કયા વિકલનું કાગ
કામ વેરેશે અર્થાશે.

સૌભાગ્યચંદ— હીક, ત્યાં તારી મરછ મુજબ મુણાસિનીના
હામની જલદી વપરથા કરીએ.

મુણાસિની— (સ્વગત) કુટિલાના દટ્ટ કંકેશ વચનોને પિતાજી
શરણુ થયા, આ મન્દસાગ્ર મુણાસિનીના મનગુણ બનમાંજ સમા-
રણા. માતાની મુખમુદ્રા કૂર હોર દેખાય છે, નેના કિલમાં દયાનો
મંચાર અરે આકાશ કુસુમના અશય તળાય છે. પણ અગુપિશ્વામ
અંતઃકરણ ! પિતાજીનું વદનકમલ મૂડના કમલતા ને વલ્લભતાનાં
ચિન્હ કપટ બતાવે છે. આનાદાની સાથે હા કરેલું તેમનું નેય
કલિત કર્મ પ્રત્યેનો નિરરકાર સિદ્ધ કરે છે. લાકર અન્યાયારના બાગ
અનારી બોળી મુણાસિની, ઘરબને ફર કરે, હિમ્મત થર, તારા ઉપ-
જકુમતી આદતને વિખેરી તાંબવા ઉઘાટી પડ. (અવદા) પિતાજી, પાગ,
ગોપી મોટી દરેલી આ ગરીબ ગાય ઉપર જાતેજ પાળી મુકાના નિશય
ઉપર આવશે ? દવારની ખાતર તાબાવક પતિ સાથે નારૂ પડે કરી
મારા જીવનરની ધુગધાણી તમે પોતેજ કરશે ? ચિનામાં મદગુલાગા છનું
જરક સાથે આ બીજરલી કુસુમ કળેને જાંધશે ? નાના, પિતાજી ! તમે
મારી વદાર કરશે, માતાની અન્યાય માગળીને તાકજીત કરી આભારી
દીકરીના શામન આશીર્વાદ મેજવંત.

કુટિલા— (ઝુલ્મે થઈ) ઉઠત છાકરી ! તું અહીં ન્યાત આવી
તારા હિંતેથી પરીણતા સાચું બોલવાની કુક્તિ તને કાળે મગવતી ? કાંઈ
કરી તારા નસીબમાં પુરો મુકવાની કાળે જનારી ચાલી ?

મુણાસિની— તમેજ મારી માતા, મારી જનંતઃ મારા નસીબમાં
પૂર્ણ મુકા છે. તમારે હાદ કંઈ લેલ નૃમ કંઈનાદીન દીકરીનું બલિ-
વન આપવાનું ક્યાં મુકા છે ? ક્યાંને નાણું સાંકે વેચનાર માનવ

અસત્યારોપ

સવધે

કડવા વિજય માસીકના પુસ્તક ૮ ના અંક ૭ માં છપેલા અમાજના એક મેળગના અર્ચાપત્રમાં મુછાયેલા ખુલાસાના જવાબ માગ (હીનલાલના) તા ૫-૩-૧૫ તથા ૧૫-૩-૧૫ ના બે પત્રો મી પુરમોત્તમદાસ પર લખેલા છે તેમા મમાયેલા છે.

મેલેરીયા તાવ તથા નરમ પ્રકારની પ્લેગ.

મારે આરટીવાળા એમ્બુ મીટરર અદુ જેવો ઇલાજ છે. કડવું પીતા ના મમે તો નેજ સાગ પાપરો આરટીવાળાએમ્બુ પીટમ ૧) આરટી વાળાની અળીરીયલ ગમ્મીની ગોળાઓ ખાનાએ જુવાન બનાવે છે ૨) ૧૫ - આરટીવાળા દુધ પાઉલ મનનો દુખારો મગ્ગી દાંત મોની જેવા સાદુ મ મ છે આના ૮ -આરટીવાળાનો દરાજનો મલમ એકમ દીમમા દનાર ખુરશીમા નક્કવન કો ૧૬, આના ૪-સરવે દેશલે મગ્ગો દા. દા. લી. આરટીવાળા જે. પી વરલી લેબોરેટરી મુ'બાદ.

If not delivered please return to the
Kadwa Hittechu Office.
No. 403 Richey Road,
AHMEDABAD.

મી. સી. સી. આરટીવાળા જે. પી વરલી લેબોરેટરી મુ'બાદ.

સૌભાગ્યચંદ—બેટા મૃણાલિની ! તારી વચન મુધાથી આ છવ-
નૃત સ્વાર્થાન્ધ અધર્મી જનકમાં ધર્મ છવનો પ્રવેશ થાય છે, પોતાને
હાથેજ કરેલી કાળી કરેલી તરફ મૃણા ઉત્પન્ન થાય છે, ગમેતે થાય
તોપણ તારી ઇચ્છા વિરુદ્ધ એકપણ ક્ષમણું નહીં લરવાનો નિશ્ચય પાકી
થાય છે. કુટિલ કુટિલા ! હવે હું તારા હાથમાં રમકડા માફક રમીશ નહીં,
મારી કેમળ કન્યાની ઇચ્છા વિરુદ્ધ તેનું લમ કરી, પાપનો ખાદે
આંધીશ નહીં.

કુટિલા—તમે પણ આ હુદ્દિલીન આળાવી પેટે અશ્વને ઘરાણે
મુઝી ? સ્વરૂપચંદ પાસેથી ગણી લીધેલાં પોળીઆં ક્યાંથી પાછાં આપશો ?
ખાદા મમત્વમાં મતે ખુશાર થશે, સાથે જીમ્મોને પણ ખુશાર કરશે.

સૌભાગ્યચંદ—ગસ કર, કુટિલા. હવે હું વધુ વખત તારી માયા
જાળમાં ફસાઈશ નહીં. ત્યારથી કન્યા વિક્રમના દામ હાથમાં લઈ પાતળા
થવા છીયે, ત્યારથી આપણે ક્યાં મુખે કામ કરીને એકા છીયે ? જે રસ્તે
પાપી પૈસો આપ્યો, તેજ રસ્તે લુટાઈ ગયો છે, અને સાથે પાપી મહેનતે
કમાયેલા ધનને પણ ધસડી ગયો છે. હવે મારી આંખ ઉપડી છે, બસ.
આજ ધન્ય દિવસ અને ધન્ય ઘડી છે, જે વખતે મારી વહાલી હુદિતાને
ન્યાર્યની ધગધગતી વન્દિત ત્યાગમાં લેમાઈ જતી અટકાવવાની રામઆણી
આવી જડી છે.

કુટિલા—સ્વરૂપચંદની પાસેથી અવારનવાર પૈસા પડાવી મહામહે-
નતે શુભરાત ચઢાવો છો, નાહક હેરાન થવા વિપતિ વાદળી ક્યાં
જોડાવો છો ?

સૌભાગ્યચંદ—બુધ કર, પાપિણી ! હવે તારો એક પણ વધુ સજ્જ
કાંલળીશ નહીં, નિર્દોષ મૃણાલિનીને અન્યાય કરીશ નહીં. મજુરી કરીશ,
બાંધ માંગીશ, સ્વરૂપચંદના પૈસા પાછા લરી દઈશ. બેટા મૃણાલિની !
નિશ્ચિત રહે, તારા પિતાના અંતઃકરણમાં સદ્ધર્મનો આવિર્ભાવ થયો છે,
તેના તરફનો લપ સદાને માટે દૂર ગયો છે.

મૃણાલિની—પરમપૂત્ય પિતાજી, તમે મારા ઉપર અનુદદ ઉપકાર
કર્યો છે, નિરાશાના અંધકારમાં આશાદીપકનો પ્રકાશ પાડ્યો છે. પરમ-
કૃપાળુ પરમાત્મા તમારો સન્નિશ્ચય મારે પાડે, વિમળ વત્સલતાનું નવસંત
આરિન્ય સમક્ષ દુનીયાને દેખાડે.

યદેકે શાસ્ત્રને મતો, પુરાણી પુજ્ય પડિતો,
 જનમતો ધન્યકે લેતો, યદે કર્તવ્યમા પહેલો.
 જગતમા જનમ ધારીને, બુદ્ધ્યો કર્તવ્ય પ્રાણી જે,
 અભાગી દેહ ધારી એ, યદે મદા નકે ગામી તે.
 રો કર્તે રક અખજાઓ, દુઃખીકે દેશના ખાજો,
 કૃપાળુ કેંકતો યાઓ, દ્વાની દ્રષ્ટિથી ભાગો.
 યદેને દેશના સતુ, ચડાવો મૂછ ઉમી શુ
 નથી એ મૂછ ગણવાની, ખરેખર પૂછ ગધ્ધાની
 જમી મડુ મિષ્ટ પકવાનો, જન્યા અવમસ્ત તેથી શું?
 મજના મોજ વૈભવમા, રહ્યા શુભતાન તેથી શું?
 જીવન આદર્શ મળોતો, તમે વૈકુંઠને ભેગો,
 હજે કર્તવ્યમા ખામી, યદે તો નકના ગામી.
 સુસંધે સ્વર્ગ જારાનો, પ્રયત્નો પથ ખતવાવે,
 દયા હરિદાર દેખાડે, વિનય ભગવાન બેટાવે
 પ્રયત્નો, સંપ ને મેચા, દયા વિવેક એ મેચા,
 કરે દ્વાળી શૂદે શુદ્ધમાં, હૃદયકુંજે એ રંગમાં.

લેખક:—ગૌરીશંકર આશારામ માસ્તર.

નમામિ ત્વાં મારતિ !

શાર્દૂલ વિક્રીડિત વૃત.

પદરે સુર કુંદહાર નર્તો જે, ધોળાંજ વચ્ચે ધરે,
 પોટે પાવ્વર પત્રમા કર પડે, વીણા વગાડી કરે;
 બ્રહ્મા અન્યુત નીલકંઠ સરખા, જેનું કરે ગાનરે,
 તેરી દિવ્ય સરસ્વતી ભગવતી, દેરી ધરે ખ્યાનર. ૧

૧ ભુજના સ્વેત ધ્રુવની માળા. ૨ સ્વેત.

૩ કમળ. ૪ વિષ્ણુ

દેવે તું તને મારી શક્તિ જનાવી આપું છું, તારી ઉદ્ધતાને મરડાવી
દાપું છું.

સૌભાગ્યચંદ—ચૂપ કર, નાદાન, બેઈમાન, બેતાન.

ગાયન પ મું

અ નાદાન બે ઈમાન, બકે તું શું બુલી લાન,
યશે નહીં તો તારે ભારે અપમાન.

સ્વરૂપચંદ—

કકળાવે મારો ગ્રાણી, મુઠી ધરાણે તે સાન,
જાતિ હબ્બ પામી યશે તું દેશન.—અ નાદાન

સૌભાગ્યચંદ—

જનક તણો તનયા પ્રાન્થે જે, વેદ ધર્મ શુભ સાર,
પતિ સોધીલે પ્રમદા પોતે, કંઈ ન વિધ તમાર.

સ્વરૂપચંદ—

કરી માતિમાં દુર્વાદ, નાંખી રાડ માણું દાદ,
ખોટા શાસ્ત્રના તું ભાષે છે સંવાદ,
ધિકાર છે ધિકાર, કૃતમિ તું કૃમિભાર,
જુદા બે વચ્ચીને જાખો છે ધિકાર—અ નાદાન

શેઠ જીજ્ઞુલાલ ભોગીલાલ દૂરદ ફંદ.

આજ જીજ્ઞુલાલના અવસાનના દુઃખદ સમાચાર આ માગીકના
એક ગત ગ્રંથમાં અપાયા છે. તેમના રમણાઈ ઉપરનું ફંદ શા
જપણું તું તેમના પુત્ર પિતા શેઠ ભોગીલાલ જીજ્ઞુલાલ અને દાદા શેઠ,
નફલાલ માધવલાલ તરફથી શ્રી કડવા પાટીદાર હીન વર્ધક મહામંડળને
બોધાવું છે. તે તાણા થી અમદાવાદ લક્ષ્મી કોટન મીલ્સ કંપની
શ્રીમંદિરમાં મહામંડળના આતે જમે મુક્યાં છે. તેની સરનોનો સાર
નિચે પ્રમાણે છે.

ગહે કન્યા તેહની વાની ખીલ હમ,
 પુ'કન દ્રવ્ય લીધા તણો, ધધો માડયો એમ,
 કલે ક્યા રહી દપતીમા પ્રીતિ, આપ પધારી૦
 કસાર્ધ વેચે મૃતકને આ વેચે જન સાથ,
 મહુ દે પણુ ઝોણુ પડે કન્યા નાય અનાય
 કરે ક્યા રહી દ પતિમા પ્રીતિ, આપ પધારી૦
 ભગતા સહરતા મને દે કન્યાને દુખ
 પ્રભુ સનમતી દે નેહિ ના કુલીન તણા હુ મુખ
 કુલીને વેચી કુલીનતા છતી, આપ પધારી૦
 બહ પ્રતિજ્ઞા કા-મી આગે પત્રી સમાજ
 નહિ ધન કન્યા તાતરી ગોહત્યા સમ આજ
 કીરો પત્રી ઉલખમા પ્રીતિ, આપ પધારી૦

“વરસાદતો નતો રહ્યો.”

(હરમાં તું દીસ સાથ, હેકર, હરમાં તું દીસ સાથ-એ રાગ)
 વરસ્યો નહી વરસાદ, જુઓને, વરસ્યો નહી વરસાદ,
 તેની કરવી ક્યા ફરીવાદ, જુઓને, વરસ્યો નહી વરસાદ ૨૬
 વાદળ કાગા, યાય રૂપાળા, વળી નહી તે નિર્ગળાગા,
 પાણી ભરના તેથી રસાળા, વરસે તો ભોગી કાઢવા-ગા,
 પણુ તે નિકળે કાળગળાગા, (ઉપાય નહી, આપણે તેને રુ કરીએ)
 નથી પડતો ફેરુ એકાદ, જુઓને, વરસ્યો નહી વરસાદ— ૧
 ઉંચુ ભજારી, આપણે તણાવી, ડાક બધાઓની દુખવા આરી,
 તોય ન આપ્યો દયા તે નાવી, ખાસી નામી આશા રખારી,
 હવે દિમત એને હેકારી, (નહીજ યાવ, તે આપણા ઉપર રહેશે ને)
 હવે રવીશ કેમ આપાદ, જુઓને, વરસ્યો નહી વરસાદ— ૨
 દુષ્ટોના ત્રાસે, વટ્ટી નહી યારો, ખરેખરો આતો કાળ મજારો,
 ઘાંસને દણો મોઘા વેચારો, રક મનુષ્યો મ્યાથી તે ખારો,
 પશુ પખી મત સાધુ પિડારો (લીધુ પજુ, મુખભેરું બળી જશે)
 કહે છગન સુણો પ્રભુ દાદ, જુઓને, વરસ્યો નહી વરસાદ— ૩

છે. બાળપણમાં ક્યેંકા ચાલ છે. માથાપે છોડરાંને લણાવવા તરફ દુર્લભ
કરી પરણાવવામાં ઉતાવળ કરવાથી ઘણાં માઠાં પરિણામ આવે છે તેથીજ
લેખક દરે છે કે “ઉપર એટલુંજ દહેવાનું કે દુનીઆમાં એવી કાદ જાન
નથી કે જેનો અશુભ વિદ્યાના પ્રસાર વિના થયો હોય.” ‘ જે દિવસ
મેઘાન’ વાળા લેખમાં સાતિખંડુઓને વણાજ સારા બોધ આપ્યો છે.
“વાણીઆની નાતો” એ લેખમાં હિંદુસ્થાનની નાતો માટે ધણું સાદું
અજવાળું પાડ્યું છે. વૈદિક સમયમાં આર્યોની ૪ જાતિ હતી તે પછી તેની
અદાર વર્ગ થઈ. જેમકે ૧ આદ્યજ, ૨ ક્ષત્રિય, ૩ વૈશ્ય, ૪ શૂદ્ર, ૫ કંદોહ,
૬ કાઠીયા, ૭ કુંભાર, ૮ માળી, ૯ મર્દનિયા, ૧૦ મુથાર, ૧૧ ભેઆર,
૧૨ તંબોળી, ૧૩ સોની, ૧૪ ધાંચી, ૧૫ જીંપા, ૧૬ મુહાર, ૧૭ મોગી
અને ૧૮ અમાર

વળી વાણીયાની ૮૪ નાતો અઠ તેનાં નામ પણ આપ્યાં છે.

આ લેખના લેખક મુખસિદ્ધ નરસિંહ વયોવૃદ્ધ મી. હરગોવીંદાસ
દ્વારકાદાસ કંઠાવાળા જન્મે છે કે “ ન્યાતોમાં મંપ વંદાયે તેને બદલે
કુમ્પ આપ્યાં કરેછે, ન્યાતિયાઓએ એક જીવનો મદદ કરવી જોઈયે તેને
બદલે એક જીવનાં મળાં દાપવા ઉભા ચાલ એ કેટલું ખોટું છે ! નાતોમાં
એટલો બધો સડો પેડો છે કે દહાડે દહાડે તેની સ્થિતિ ઘટી જાય છે
અને આગળ જતાં પરિણામ અપેક્ષા કરવાની ધારતી રહે છે. ”

આ માસીકને અને દરેક ક્ષેત્ર ઇચ્છીયે છીએ.

કાસ્ટ—આ માસીક ૩ વર્ષથી કાળી હિતવર્ષક મંડળ તરફથી
ખેડુતો, મજૂરો, અને સાધારણ વાંચનારાઓને ઉપયોગી થવા સુરતમાં
પ્રકટ થાય છે. તેની એક નકલ અમને જદલામાં મળે છે જે માટે અમે
આભાર માનીએ છીએ.

એમાં ઘણા સારા લેખો આવે છે. તેથી તે અન્ય કામને પણ
ઉપયોગી થાય તેવું છે. અમે તેની દરેક ક્ષેત્ર ઇચ્છીયે છીએ.

વિવેચક—આ માસીકને આ કોસેજરમાં જે વર્ષ પુરાં થયાં. તે
નાંદાદ-સાહરસમાં પ્રકટ થાય છે. તેની એક નકલ અમને જદલામાં મળે છે
જે માટે અમે તેના આભારી છીએ. ખરેખર નામને સારુંક દરે તેવાજ
લેખો તેમાં આવે છે. તેની ઉત્તિમાં અમને આનંદ મળે છે.

આયુર્વેદ રહસ્યાર્ક—ચાર કરમાનું માસીક આજ સાતના કોતિક
માસથી શરૂ થયું છે. તેના પ્રકટ કર્તા શ્રી. વૈદ્ય હપરામ કાળીદાસ, ગોંડળ

ઉપર પ્રમાણે મીઠા પણુ ઘણા લોકો અનાવૃષ્ટિના કારણે આપે છે તેમજ રાજાની આગામી કેટલાક જોડીઓ આગમી કરે છે તેમની આગામી પ્રમાણે મર્યાદા થતુ નથી અંગ્રેજ સરકારના વાયુચક સાબી તરખી પણ કેટલાક તારીખ મક્કાન પરે છે જે પ્રમાણે હમેશા થતુ જોવામાં આવતુ નથી

ગામગામ નુમન વાઈ રસ્સાદના વરતાગ કદાચ છે તે પણ ઘણી રખતે માન્ય પરે છે 'કાગનુ ખેસતુ અને તાડનું પડતુ' એ ન્યારે કેટલીક વખત મના પરે તે જુદી રાત છે ગુજનનના મુખ્ય ખેડુત ડવા પાગીદાર કોમની કુમરેલી ઉમીયા માતાજીના ગ્યાનકરગા ઉગા ગામની પાન અંદોગ ગામમા મન ૧૮૬૭ ના વ્રધતર મંદીનામાં "અંદોર ગળે-રાના ગાન" એ મધાગા નીચ એમ સુપ્રસિદ્ધ ર્તમાનપત્રમા જણાયુ હતુ કે આરતી ચામાસામા રસાદ મારો થશે એ નક્કી કે, અને ર્વ પગ માનમેળ આના ઉતરે એમ શુકનના લાર ઉપરથી જણાય કે" અમે દીતગીર ડીએ કે આ તારીસ પણ ખોગે પડ્યો હતો અને ર્વા રસો નહોતો આ ર્વના વર્તાર પણ હજુ સુધી તો ખોટાન પડ્યા છે

આ તારીસ નધાજ પોટા કે એમ અમારુ કેડેવુ-માનવુ નથી એ તારીસ અનુભવ ઉપરથી અનુમાનો કે અને અનુમાન ખગ પણ રોય કે તેમ માન પણ રોય છે નજ જનના જનાવોના અનુમાન સ્વલ્પ રાય છે, દીવસ પડી રાત અને રાત પડી દીવસ એતો નિયમીત થયેજ નર છે તેથી એવા અનુમાન તો માળકો પણ કરી શકે છે અમુક મુદતે નહણુ થશે એ ગગતરી કરીને વિદ્વાનો જાહેર કરે છે તે પ્રમાણે ચાય છે, અમુક વખતે અમુક તારો અમુક જગાએ આવશે એ પણ ગણતરીથી તરી સકાય છે રગ્યાદના અનુમાન પણ તેરી માધ ગણતરીથી કવમા આવે કે પણ હરાતુ નાણુ રીગેરે અનેક કારણોસર તેરી ગણતરી સર્વો ખેરી પડતી નથી, મારે અમાગ ખેતુ લાખજોને વિનલી છે કે તેવા વર્તાર પર નિર્ભર રેવુ તરી સમયને અનુસરી જે કર્મ ચ જણાય તે પર પુરુષ નક્ય આપી કામ કરવા મડી જતુ ર્વાઈની વાટ જેતા મોનને તુકશાન થતુ જણાય કે તુ ત કુરા નાણા ખતગેના પાકને કુરાના પાણી પાક લાલ લેવા તુકેતુ નહી આજ ચોમાસામા જે ખેતો ચેતીને આજરી મરને પાણી પાના તારી ગયા તેમને સારો પાક થયો છે એ નિશ્ચર છે

શાણુ ૪૫ ખેડતો પોતાના અનુભવથી વર્તાત મડી શકે છે અને

તેમને ઉપરનું પુસ્તક બેટ તરીકે મોકલીશું. અગર જોયો! અમને આજા આપશે તેમને તે પુસ્તક વિ. પિ. થી મોકલી જવાનું વસુલ કરી લેવાયું.

કડવા પાટીદાર મુખેચ્છક સમાજની ચોથી એક જાતેવારી માસની તા. ૨૮, ૨૧ અને ૨૨ મીએ વિરમગામ મુકામે ભરવાનું કરાવ્યું છે. સમાજના કાંમમાં હિન ધરાવતા સભ્યોને પધારવા વિનંતી છે.

વિરમગામમાં કારજ-ખરચ—આ મહીનામાં રા. રા. કરશનદાસ જેસીગલાઈ દેસાઈને ત્યાં બે દીવરા કારજ-ખરચ થયું હતું. તેમાં પાટડીના નામદાર દરજ્જા સહિત તથા અમલદાર વર્ગ અને અન્ય સંભાવિત મુદ્દાઓ હાજરી આપી હતી. જાતેવારી માસમાં પણ એક બીજું કારજ-ખરચ સારી રીતે થવાનું છે.

(૫૪ ૮ થી ચાલુ)

પ્રશ્ન પ વ નો નિર્ણય.

“ પૂજારી ” જવાબ ખરો છે. તે નિચેના શબ્દોએ મોકલ્યો છે તેમને એટલી તરફ લેવા માટે ધન્યવાદ લે છે.

(હોદ્દા)

સમજ્યા ત્રી અક્ષર તણી, તર જાતની તેહ;

“ જગન ” કહે છે સમજતાં, “ પૂજારી ” છે તેહ. ૧

પરેલ, જગનલાલ હરજીવન દાસ—ખાવળા.

૨ રા. મહીપતરામ પ્રહલાદજી (ઈનામ મુખેચ્છ રત્ન માળા જીવીશી, *)
૩ રા. લાલજી દેવજી ૪ રા. ઉત્તમચંદ નયુલા ૫ રા. દેશવલાલ હાભાઈ.

* (“ મુખેચ્છ રત્નમાળા જીવીશી ” ના કર્તા સ્વ સાતિબંધુ, ખાવળા નિવાસી કવિ જેમંગલાઈ ત્રીકમલચના મુખ્ય મી. મોમનાથભાઈએ ઉક્ત પુસ્તકની કેટલીક નકલો ઈનામ માટે આપી હતી જે માટે તેમનો આભાર માનવામાં આવે છે. કડવા તિલેચુના આહવાને તે અડધી કીંમતે મળ્યા શકશે. શીતકમાં હવે જુજ નકલો છે. જોઈએ તેમણે અમારી મારફતે મળાવી લેવી.)

મામી ઘણી ચતુર હતી, પણ કમાઈ મઈ તેથી ઘરમાં મનાઈ ગેરી. વંદા-
મની માતાએ આવી બોલવડને ગળા લાંબી કહ્યું કે તેજ આ કપટ કરાવ્યું
છે. બોલવડ બીચારી કાતાવાલા કરી કહેવા લાગી કે મને જે કન્યા જતાવી
હતી તે સારી હતી અને પાછળથી આ બીજી કન્યાને વળાવી દીધી.
મનેના ફગરંગ સરખા છે. આંખઆડે દાઘ હોવાનું કારણ પુછનાં વડિએ
જણાવ્યું હતું કે મારી આંખ દુખે છે જેથી વેદરાળે દવાતી પોટીય કરી
આપી છે તે આંખ આડે રાખવા જણાવેલું છે.

પ્રલીઆઈના સાસરાએ ગયાલાઈ ઉપર કાગળ લખી જણાવ્યું કે
તમારી કન્યાને પાછી તેડી જતો, તમે કમાઈ કરી એકને બદલે બીજી
કન્યા આપી છે અને તેની આંખમાં મોહું પુલું છે. અમારા કુળયાનના
ઘરમાં પ્રતાવાળી કન્યા શોભા આપે નહી. જેથી અને તેને રાખીશું નહીં !

ગયાલાઈ ઉપર કાગળ આવતાંજ તેમણે કરમીકાકાને વંચાવ્યો અને
કરમીકાકાએ ભણેલા ભરીજા પાસે તેનો જવાબ લખાવ્યો.

તમારા સાજાની વડિએ અમારી પ્રલીને નાખતી શીખચુધી બરાબર
તપાસી ખાત્રી કરી હતી અને તે પછીજ મુરત જેવરાવી તેડી ગયાં છે.
અમારી પ્રલીની આંખમાં પ્રહું હતું તે શું તમારા સાજાની વડિએ ફીકું
નહીં ? શું તમારા સાજાની વડિ આંખે આંધળી હતી ? તમારા જેવા
આજરુદાર અને કુળવાન કુટુંબે આવા ખોટા વાંધા કાઢી અમારી પ્રલીને
તજવી તે કાઈ રીતે સાંકું નથી ! તેમાં તમારી શોભા નથી ! ! ને તમે
પ્રલીને તજ દેશો તો તમારું નાક કપાઈ જશે. અને અને તો વગી તમારા
કરતાં જિયા ઘેર આપીશું. જેથી અમારી ખાનદાનીમાં વધારો થશે.

ઉપર પ્રમાણે ભણેલા ભરીજાનાં હાથેજ કરમીકાકાએ કાગળનો જવાબ
લખાવ્યો. ભણેલા ભરીજાએ છેલ્લી કસમમાં લખ્યું હતું કે " પ્રલીની મેનનો
ચુકો ઉતારી તમારા સાજાની વડિને જતાવી હતી અને પછી તેને મંતાડી
દઈ પ્રલીઆઈને વળાવી દીધાં છે " આ કસમ કરમીકાકાને વંચાવી નહીં
અને કાગળ ટપાલમાં નાંખી દીધો. કાગળ આવવાથી બીચારી મામીનો
તો જવાબ મળ ગયો, પણ પછી પ્રલીઆઈનું શું થયું તેનો મારા રામજી
જાણે ! ને જજરંગ જાવા મોંજ માંણે ! !

મુધારક મંધુઓ કહે ! હવે તમે જવાબ આપો ! ! ! ગામડીઆ
ગમાર છે કે તમે ગમાર છો ? તમે તમારી સલાઓ ભર્ષા કરો અને મારા

ઈનામ છું.

ઈનામી નિબંધ.

(કહ્યા હિતેચ્છુના વધારા તરીકે ગયા નવેબરના માસીક સાથે વેહેંચાયેલું.)

“આપણી બાળાઓને અનુકુળ કેળવણી.”

એ વિષય ઉપર એક નિબંધ કહ્યા હિતેચ્છુના વ્યાક ૫૪ જાપાય તેટલા કદનો (આશરે અઢી હજાર શબ્દ) ત્રણી મોકલનારને રૂ ૧૫૫ પંદર આપવામાં આવશે.

- ૧ નિબંધ મોકલમાં મોકલ તા. ૩૦ મી જન્યુવારી ૧૯૧૫ સુધીમાં નીચેના શીરનામે મળવા જતાં.
- ૨ કુશ્મકેપ ઠાગળ ઉપર આરા અક્ષરથી એકજ બાલુએ નિબંધ મળવા જતાં.
- ૩ પરિક્ષક ઠમીટી પાસ કરશે તેના વખતારને રૂપીયા પંદર આપવામાં આવશે.
- ૪ ઈનામને પાત્ર ફરેલ નિબંધ સ્વતંત્ર પુસ્તક રૂપે એન અમૂલ્ય અને મળીનાં શુભ લક્ષ પ્રાંગના સમારક તરીકે પ્રસિદ્ધ થશે અને તે આપણી કેમમાં કેળવણીના ઉમેળનારે સી (મફત) વહેંચવામાં આવશે.

પુરુષોત્તમ રામજીસાઈ પટેલ.

તત્તાલી, બાલાગામ—પાટ બાંદવા.

(કાઠીયાવાડ)

જીવન ઈનામી પ્રશ્નો દલે પછી આપીશું. હજી

લેખકોને બહાર.

જા. રૂડા વસ્તા, મોટી મારડ. તમારી કવિતા નિયમમાં નથી. વગા તેમાં બધી પ્રસંગ છે તેવી પ્રકટ કરી મોકલ નથી. તમારે કાવ્યના નિયમપર વિશેષ ધ્યાન આપવું જતાં.

જા. હરીજાલ જગજ્જન, ભુવાવડી અધુરા લેખ પર ધ્યાન આપી મર્યાદા નહીં. તમારી લેખન ઢીલી સારી છે, લેખ પુરા ત્રણ મોકલનાર

ગરીબોની ન્યા ખાઈ પુન્ય પ્રાપ્ત કરવાનો અને પોતાની નિદતા મનાવવાનો તથા આર્થિક નાશ લેવાનો પ્રભંગ પ્રાપ્ત થયો છે

અમદાવાદ સુન્ત, ભરૂચ વડોદરા, વીરમગામ અને પાટડીમાં ઘણા કુળવાન અને મારા વિદ્વાન બહુઓ વસે છે જેમાના કેટલાક છે છે કે કુટુંબ નામ થઈ જવાથી ઉપર જણાવના ગેરનાબ થઈ નો આ તેઓનું મેલુ ખરૂં નામ તે કૃપા કરી તેઓએ એક નિબંધ રખી અમારા તરફ મોકલના

નિબંધમા નીચેની લાખતનો સમાવેશ થયો જોઈએ

એક નિર્ધારના નામ બ્યારથી અને શા કારણથી શા થયા, શાઓમા તે। માટે કોઈ પ્રમાણુ હાવતો તે તાવના, આ નબધે બ્યારથી નમની નરઆત થઈ તે વખતે ઉઝાના પડેતો પામેનો કોઈ પણ દસ્તાવેજ આ નખીત પુરાવા હાસતો તેની નકલનો ઉતારો કરવો

જુદા જુદા દેશના જુદા જુદા રિવાજ છે એક ભાગમા વરધિક્ષ ધાન હો તો ખીજા વિભાગમાં કન્યા વિક્રય ધાય છે કેટલાક સાદા પેદા અને પ્રખણ કર છે તો કેટલાક કંકુને કન્યા આપે છે આ પ્રકારે મારે રીતો પ્રચલિત છે ફરક રિવાજમા કેપૈવાની આપને ધાય છે

વેરીશાળ નતી વખતે તેડા તેડી (સમુરતા) કરતી વખતે મારે ન મારે વખતે રમકડા મીઠાઈ રીઝેરની આપ રેમા નમ વખતે પુરત પેગ મણી રીઝેર ખરમાં આગા અને પોખણાના ખર્ચમા થતી પૈસાની નવન દેવન અન વરગોડાનો તથા જમણનો ખર્ચ કેટલો થાય છે તેની સમજ પુરતી રીતે આપની

ગરીબના કુવારા રહી જવાના મરણો દર્શાવવા કન્યાની અછા થવાના મરણો દર્શાવવા કન્યા વિક્રય અને વર વિક્રય વધી જવાના મરણો દર્શાવવા

ઉપર પ્રમાણે પ્રમાણુ સહીત પુરતા દલીલ દાખના અને વિવેચન માથ નીબધ રખી મોકલનારને (પરીક્ષક કમીટીમા જોતા તેજ સર્વા રૂપ જણાશે તેન-એકનેજ) ઉપરનું કનામ આપનામા આવશે જોતા તેખમા વધાર પ્રમાણુ અને દાખના દલીલો તથા કારણો દર્શાવના હશે અને પીછપોણ નહીં હોય તેનો લેખ પાદ કરવામા આવશે નીત લેખકોને માઈ પણ મળશે નહીં આ પુસ્તક છપાવી ખદાર વડવામા

અમુલ્ય ભેટી.

ભાવના પુસ્તકો કે વસ્તુઓમાંથી કોઈ એક પુસ્તક કે વસ્તુ મંગાવવાનાં તેની કિંમત કે પોષ્ટેજ કદ પણ લીધા વગર તદ્દન મફત મોકલવામાં આવે છે, પણ એક કરતાં વધારે પુસ્તક કે વસ્તુ મંગાવવાને તે વધારાના દરેક પુસ્તક કે વસ્તુ જદસ અર્ધા આનાની દીકાટ મોકલવી.

અદ્વૈતચર્ય અદ્વૈતચર્યનો અલૌકિક પ્રભાવ દેખાડનારો દાખલા દલીલા સાથેનો હિતમ નિમિષ.

જેરી સમાગમ-દીર્ઘયુ તથા આરોગ્યની મજબૂત માટે સર્વોત્તમ નિમિષ.

સતીદ્રુપદી—શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માનાં જની સત્યામામા પ્રયં સતીદ્રુપદાએ પ્રાનિવ્રત્ય વિશે જણાવેલા વિચારો.

જેન્સી છુકમાર્કેસ—પુસ્તકો પાંચની વખતે તેમાં તીસાની રાખવાનું ઉત્તમ સાધન. માત્ર અગ્રેષ્ઠ લાજુનાસએજ આ છુકમાર્કેસ મંગાવવી.

માલીની—પણી ગાળતોનું જ્ઞાન આપનારી દરીલી પાતી.

બાઈગાર-ગ્રીમસેન તથા અર્જુનના મરંનો તારા કથવાની શ્રીકૃષ્ણની અ.

દેવજીવિદ્યા—હરિવંશના પ્રથમા અવાળોનું પુસ્તક. ૧૫૫૫ પુસ્તિકા.

પુનરસન અને પચાતાપ—એક અસરકારક નિમિષ.

આયુર્વેદ રહસ્ય—દિંદો અને અગ્રેષ્ઠ ભાષાનું ઘેરક મોપાનીય.

માત્ર તમુનોજ મફત.

જેન્સી પોષ્ટ કોર્સ—કેટલી જાતનાં જાતનાં લીસા સુસાભીન કોર્સ.

બાવીસ રસીલી વાર્તાઓ—સક્રિમ અને સરસની જેવી શક્તિ તેવું જગ. કૃત્યપાત્રું, કથનો અનુભવ, વાલીના મેરજાબમાં અગાવેલ કેસો, એ પ્રમાણે બાવીસ વાર્તાઓ સંગ્રહ.

સિકંદર બાહરાણે કહેલી અમરતની શોધ—એરીસ્ટોટલ, ખાલ્લ પીઝર અને મહેનર અલીબાસના અમલકારીક એકસ ખનિદાસ સદિન વતખવા જેવું રમુજ વાર્તા.

અલકાર મલિમાળા—ઉપમા આદિ ૧૩ અષ્ટકોગેનાં દુષ્ટાંત તથા સમજ માથેનું સંસ્કૃત પુસ્તક. માત્ર બી. એ કલાસમાં અભ્યાસ કરના સંસ્કૃત ભાષાના અભ્યાસીઓનેજ બેટ અપાય છે.

મુવાપર—સીએને પ્રથમ યજ્ઞના તાલુક અને મંબીર મામતો વખતે ખાનમાં રાખાતી જરૂરી મૂલ્યનાઓ.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મલિશંકર ગોવિંદજી.

આંતકનિમિષ આપવાસથ, જામનગર—કાઠિયાવાડ.

દાતારને પણ મર્ગીય મળતી પ્રાપ્તી થાય છે.

બીજા માંગી ખાવાનો જેનો ધધો છે તેઓ પણ એમજ કહે છે કે સુખાતને દાન આપવું પણ બ્યારે તેમને પુછામાં આવે કે સુખાત કોને કહેવા ? તો તેના જવાબમાં બ્રાહ્મણ કહે છે કે બ્રાહ્મણ સુખાત ખાવા સાધુ કહે છે કે બાવાસાધુ સુખાત !

પણ વાસ્તવિક રીતે સુખાત કોણ તે જાણવું બહુ મુશ્કેલ છે. અમે બાવાસાધુ અને બ્રાહ્મણને ઉતારી પાડવા પ્રયત્નતા નથી તોપણ અમારે એટલું તો કહેવું જોઈએ કે મુજસાતી પેપરમાં વારંવાર આવે છે કે ‘બીશુ-કોનો નામ વધી ગયો છે’ એ ઉપરથી જણાય છે કે કાંઈપણ ધધો રાજગાર નહીં કરતા બીજા માંગી ખાનારાઓ વધતા જાય છે અને તેઓ બીજા માંગી ખાવામાંજ આનંદ માને છે.

વિગમગામ પામેના કાંઈ ગામના વાઘરીઓ માથે જટા રાખી ખાખીની જમાત કરી ગામેગામ બીજા માંગી ખાય છે, અને ખાખીખાવા તરીકે પુનઃય છે પાંચ પગતી ગાય અથવા બે માયા કે બે પુઝા અને બે છત્રવાળી શાય કામ કરનારા બળભોનાનાધની જીમ માનનારા સાધુઓ એક જાતના કસાર્ક હોવાનું સાબીત થયું છે તેપણ સાધુ તરીકે પુનઃય છે.

આવા અનેક દેગીઓ સાધુ બાવા તરીકે પુનઃય છે અને દાતાયોના દ્રવ્યથી માસ મઘ ખાય પીએ છે, ગામની ચત્રભો ઉડાવે છે તેઓ થોડાપણા સુખાત માદારમાંથી અને સાધુઓ છે ?

દુકમાં બીશુકો તે ખરા બીશુક નથી તેઓ માત્ર દેગ કરી બીજા માંગી ખાવાનો ધધોજ વર્ષ એકેવા છે. મહેનન મલુરી કરવામાં તેઓ હરામખોરો છે.

સુખાત તો તેજ છે કે “જેએમને જે વખતે જે ચીજની પુરેપુરી આવશ્યકતા છે” તેને તે ચીજ મળવાથી આશીર્વાદ આપે છે.

આપણી જ્ઞાતિમાં વિદ્યાદાનની પુરેપરી જરૂર છે. આપણી જ્ઞાતિના અનેક બાળકો વિદ્યાની પ્રાપ્તી માટે તરફડીયા માટે છે પણ દ્રવ્યના અભાવે વિદ્યાની પ્રાપ્તિ કરી શકતા નથી.

આપણી જ્ઞાતિમાં દુષ્કાળથી પીડીત ઘણા ખેડુતો પોતાના જીવનરો દારીને મુખે વેગી નાખે છે ધાસ ચાતની તંગીને કીધે પોતાના પ્યારા

कडवा हितेच्छु.

THE KADVA HITTECHHU.

पुस्तक १ { जगन्गुप्तारीसने १८१५. } भा. १. ला.

हितेच्छु हित कारणे, उदे कति कडुं कहेणुः
गग विहारुणु वैद्य पाणु, हे औषध दुःखहेणु.

वार्षिक सवालम श. १-४-० रपाल भय साधे.
अध्यवस्थापक. हीरालाल पसतदास.

आ प्रम अभिदास, श्रीगिरीश. नं. १४३३ भवे विजय
अष्टमेनामा. श्रीमन्नाथ जीदाबाहे आपी नर दशजयी
श्रीमन्नाथ जीदाबाहे प्रष्ट ३५.

પોલીઆઓ એમ પણ મમજે છે કે જે કદાચ કન્યામા કોઈ જાતનો નાવ આપ, તુરી પાગળી, આધળી, બેરી, મુગી થાય તો તેવી કન્યા આપણા આગેરાનોના ઊકરાઓને ગમતાની નથી તે વખતે ખીંચ નના નાની વત્તજેજ એક તીથીના વમ હોવાથી મોડી ઉમરે આપણા કોનરાઓને, નના દડા અને ગાલ વગવા ગીવાજથી રીઝવ થયેની કન્યા મગસેજ નહોતી કોઈની રાડે લારેજ નો, અને નેટનો વખત રાહ વત્ત પડી નહોતું પડે, માટેજ તેઓએ વિચાર કરી પુવનો દોડા અને જાલ રંગો ગીવાજ ગણવ દેવે છે એટલે આગેરાનોના ઊકરાઓને ખીંચ ના નની પડે તે રખતે રાડેની નૈયાર રખાવી મુકવા માટેજ પુવના દડા સાથે પરણાવી તુવજ નુકસા લગાવી રડાવી નૈયાર રાખે છે એટલે ગોઠના મોટા થાય અને પગ્ણેની સ્ત્રીનું આલુ રગાવી જે નામે તે રખતે નનાને ડાકશે જુવ અને જે ઊકરાને ન ગમે અને ઊકરા કહે કે ગાપા ! મને વપુતો ગમતી નથી તો તેજ વખતે આગેરાન, ખાનગન નરાન અને નૈસાદાર મોતાના ઊકરાને જવાગ આપે છે કે કાઈ દીન નહીં ! નકુ આજ વાગી પીયર જમે પડી તેને તેડીયુ નહીં ! અને તાર માટે મોગે દોગ કરી જુવના દડા સાથે પરણાવી રડાવીને પણ ખરી રીતે તો કુવાગી કન્યાઓ નૈયાર રાખેની છે ગગિયના ઊકરાઓની જે તાર પાન્દી ગડની કે જાડેની વાવવાની નથી પણ તાગ માટે તો અગો મસ આગરાનોએ પેનથીજ વિચાર કરી ખોટા દોગથી પગ્ણાવી કુવાગી રાઓ નૈયારજ રખાવી છે, નેમાથી તને ગમે તેવી પવદ કરી નાપો પડી તારી પગેનની છુટા છેડા આપીય છુટા છેડા આપતી રખતે તારા પૈસા લખય

મરીયના ઊકરાઓના ભાગ્યમા પરજુવાનું છેજ નહીં એમ તીનીના વમ, દુવનો દોડા અને માલવા મરીયના ઊકરાઓને કુવારા ગણવા અને જગાની માન્દા માટેજ ચાલુ કીધા છે, અગર મરીયના ઊકરાઓને સ્ત્રીની જરૂર નાય તો તેજે આગેરાનોની જાડેની નાવી ધર માડવુ અને રાજ થવુ

શુ આપણા આગેરાનોનો આ મહાન પ્રયય નથી ? આગેરાનોનું પગ્ણું પકડી તેના પાછના પગની નાતો ખાનારા અને પોલીઆઓના પગની નીચે કવચઈ મરનારા શુખાઓ વિચાર કરજે ખરકે ?

ગનીય સધુઓમાં દયા ખાનારા પ્રયયી પોલીઆઓ કહે છે કે

તત્ સત્ પરમાત્મને નમઃ ॥

કડવા હિતેચ્છુ.

પુસ્તક ૬ હું.

જાનેવારી સન ૧૯૧૫

અંક ૧ લા.

—કૃષિકારને!—

કૃષિકાર અહો !

જગતાત અહો !

જગકાજ ઉદાર અતિ જનતો;

જગકાજ અતિ દુઃખડાં સહતો.

શિળવાન અહો !

ગુણવાન અહો !

સ્થૂલ દુઃખ મહીં રૂઠું સુખ લહે;

શીત, ગ્રીષ્મ અને વર્ષા તું સહે.

ધનવાન અહો !

અજ્ઞાવાન અહો !

તુજ મહેનતનું ધનધાન્ય ખરે;

જગને મુખડે વીર તુંજ ધરે.

૧૧ પશુપાળ અહો !

પ્રભુભાળ અહો !

અને સતીત્વથી નહિ બ્રહ્મ થઈ તમને આપ આપે છે તમે તમારી દીકરી
ઓના આપથી પાલમાલ થયા છો દુષ્કાળ ઉપરા ઉપર ગડે છે તેનું લાભ
પણ તમારી દીકરીઓના આપનું જ છે

તમે તમારી દીકરીઓના આગીનાંદ લો તેમને મોગી હમરે સાચા
વરને મોધી પચાવો, અને આગેનાનો અભિયાન પુત્રોથી દુઃ સખો
એજ આગલોએ તમારી પુત્રીઓને એકજ જન્મમા અનેક પતિવાળી બનાવી
તમારા કપાળમા ઠાળળ બગાડેયુ છે.

જો તમે છુટા લગ્ન કરી સારાં સનેહ જેડો તો મુખી થશે,
દુઃકાળ દુર થશે, વિદ્યાની પ્રદિ થશે, ધનધાન્ય, પુત્ર પન્નિયાર વધશે અને
તમારી પુત્રીઓ સારાં, મૃતીમુળી બની કુલદેવી તરીકે પુત્રને જો તમને
આગીનાંદ આપશે

હાહો! જો આગેવાનો સાચા દીવથી ગરીબની ટાઢ જાળુતા દોય,
અને ગરીબના છોકરાઓને પરણાવના ઈચ્છતા હોય તથા ગરીબને પણ
વિસાદાર અને મુખી કરના માથા દોય તો નીચેના ઠરાવો સામાટે નથી કરતા

૧. જ્ઞાતિનરો બધા કતાવવા, ઈષ્ટોએ પણ જ્ઞાતિવરો કમ્પા નહીં

૨. જો છુટા લગ્ન ન કરતા પાત્ર વર્ણના એક તીથીના લગ્ન આન
સખો પણ લગ્ન લખતે નાની કન્યા જ્વાની સખી, કૃતના દગા માથે કે
માલવર સાથે પરણાવવી નહીં

૩. જો છોકરાના એક લગ્ન લગ્ન થયા દોય તે છોકરા રડે તોજ
નીચ કન્યા કરે પણ તે કુવારી કન્યા સાથે ફરી પરણે નહીં ફક્ત રડેવી
દોય તોજ નાતર કરી લાય

૪ છુટા હેડ આપના નહીં અને એક સ્ત્રી હયાન દોય ત્યામુખી
બીજી રેવી નહીં

આ આન ઠરાવ કરી એક તીથીના પાત્ર વર્ણની મુદતના લગ્ન ચાલુ રાખ
તો કોઈ પણ ગરીબનો છોકરો કુવારો રડી જવાનો લખજ નથી અને
મરનારની ખાળજ મીજાન ખાવાનું બધા કરે તો ગમે તેવા ગરીબ પણ
વિસાદાર થઈ પોતાના છોકરાને ભણાવી શકે અને પરણાવી શકે

લગ્ન લખતે કુલનો દડો ને જાણવર ન કરતાં તમામ કન્યાઓ પરણાવી
દેવાનો ઠરાવ ચાલુ તો ગમે તેવા ગરીબને પણ કન્યા મળી શકે અને
કન્યાવિક્રય તદ્દન બધા થઈ જાય કારણકે કન્યાને કુલના દડા માથે પરણા

દોષિવંત રૂઝ હજારો, ને શીમન સરકારો;	
ખાસ કોઇ માટે નથી કીધું, એમ હલ્લમાં ધારો.	શીમન. ૨
તેમ જુલમ કોઈ રાત્રી નહોતો, હરાદા પુરક એવું;	
છે કૃપિકાર ઉપર એમ મારું, નથી જતાવતું કોવું.	શીમન. ૩
તમે દયાળુ ને માયાળું, હો મમનાના ભરિવાર;	
પ્રજાતાલું પ્રતિપાત્રન કરવા, આ જગમાં અવનરિવાર.	શીમન. ૪
જન હિતેશ્ચ હાકમે રાખ્યા, દારબારીયો રૂઝ;	
ગંદના મુસદ્દા ને સિરખાં, એના બેઠો ઉઘર.	શીમન. ૫
રાત દિવસ ગ્દશ્ચ કરવું ને, ન્યાય નીતિથી હેવાં;	
પુત્ર સમાની પ્રજા સમજી, કોણ કહુ તમ જેવાં.	શીમન. ૬
અધર્મનું ઉચ્છેદન કરિને, ધર્મ પ્રભતિ કરવીર;	
સુલેહ મંપથી પ્રજા સાચવરી, હરહત સરવં હરવીર.	શીમન. ૭
શીમંતા ધરણીપતિ એવા, હો નારાયણ કૃપર;	
તમારી નિદા કરાસા, પડશે નકેને કૃપર.	શીમન. ૮
ને માટે નિદા નથી કરેતો, વળિ કામા મામુરું રે;	
રમે રાય હલ્લમાં ધારો. કાસ તમારો કું પું રે.	શીમન. ૯
જો વસ્તુ ના જણાય બેનતાં, દર્પણથી તે દર્શો;	
કુદરતિ ખામી ટળી શકે નહિ, જે સરજી જગદીશં.	શીમન. ૧૦
અવર ખામી અજાગી કરિ મુકે, દર્પણ દેખી દેખી;	
કૃપિકારના કટનું દર્પણ, આ મુક્યું આનંખી.	શીમન. ૧૧
ગુણ ગણિ ગણિ અવગુણ વિચારી, દયા દીક્ષમા ધારી;	
મુખ આપીને દુખ કાપીને, દયા કૃપિકાર ઉગારી.	શીમન. ૧૨
એમ વિચારી અડચણ જે જે, તે વચ્ચં આ કામેર;	
મુખી યાગ ખેડુતો સચળા, ને રિષ સિંચ અદુ જતમે.	શીમન. ૧૩
ભજે ભક્તો ખેતી ને વાડી, ભક્ત તમ ભક્તગર;	
જે રાજના ખેડૂત જળસા, તે સજા વેસારો.	શીમન. ૧૪
ચિતમાં એમ વિચારી ચઢતી, આપ તણી મેં આવીર;	
કરી દયા મેં કૃપિકારની કંવ મુંચીને ગાઈર.	શીમન. ૧૫

સાચી.

અંગતોર મહેનત કરી, ઉપજાવે ધન ધ્યાન;
કહુ મહેનત કૃપિકારની, અન્ય ને એની સમાનર.

મહારાણા હરમીરસિંહ.

(ત્રિઅંકી નાટક.)

લેખક:—મોરેસર જેઠાલાલ ચીમનલાલ સ્વામીનારાણ એમ. એ.

(પુ. ૫ અંક ૧૨ ના પૃષ્ઠ ૨૩ થી અનુવંધાન.)

પ્રવેશ ૩ જે.

સ્થળ—ચિત્તોડના સુબેદાર માલવ દેવની કચેરી.

ગાયન ૬ હું.

દરબારીઓ અને વારાંગનાઓ—

જય માલવ દેવ ગુણી નૃપતિ;

ગુણુ ગ્રાહી પ્રભ તમને નમતી—

જય૦

શશિ શુભક્રમા તમ ગ્રંહરતી,

ધનરાજિ વિમે વિજ્ઞા હસતી;

નીલ પદ સમીપ મરાલ તતિ

કરવાલ કઠોર કરે દીપતી—

જય૦

નૃપ પુત્ર નિવાસ પવિત્ર મહી,

મવનાધિપતી અધિકાર મહી;

પદ વન્દન સંકરતું કરતી,

જન પાલન લગ તમારી મતિ—

જય૦

માલવકેવ—જ્ઞાલા પુત્રો હરિસિંહ, વનવીર, કારભારી કેપૂરચંદ અને સમસ્ત સભાજનો! દિલ્હીના જાદુશાહ અલાઉદ્દીનના આપણે છીએ વસા-દાર પક્ષકાર, તેથીજ આપણે ચલા છીએ મેવાડ ભૂમિના સંપૂર્ણ સુબેદાર, ચિત્તોડના પ્રાચીન દુર્ગ ઉપર જામી મયો છે આપણો પુરુષોદા અધિકાર.

હરિસિંહ—પિતાછ! સત્ય કહો છો; તથાપિ ત્યાં સુધી તેજસ્વી નરજિવશનો એક પણ પુરુષ વિદ્યમાન છે, ત્યાં સુધી નિર્મિત ખેતી રહેતું એ મૂર્ખતાનું મોહું નિશાન છે. ત્યાં સુધી બહાદુર અગ્રયસિંહ પહાડી શુશ્રોમાં સ્વતંત્ર મુગેન્દ્ર માફક છુટો ધુમે છે, ત્યાં સુધી શું સુખે નિદ્રા લેવાશે, નિરંકુશ નિર્ભયતાને હૃદયમાં સ્થાન અપાશે?

- દામા ધણી મેર તણી નિહાળ, ગમારતીઝખાવ અધીક ગાળા;
 ન'તી જસ ગ્યારથ કે સગામ, લવા. ૧૧
- મુંબા સમેા મેર અવ તૂથાપી, કો' કુચે એન નદી કદાપી;
 કમર તે મૂર્ખ તણી કળાઈ, લવા. ૧૨
- પડે ઝપાટા વરમાદનાં જ્યા, નવગે ચાલે તમામ તોંગ;
 જશે જવામા જળાપી સુદાઈ, લવા. ૧૩
- વિશેષ જ્યારે વરમાદ ચામે, નદી તથાંગ જળાપી ઇવાશે;
 સમદ્ર રામે જળ તે સમાઈ, લવા. ૧૪
- ઉમેદ્ર વૃદ્ધા જન પંચગી, સુયોધ લેમે સમજ સુમેપી;
 કહે "જગન" છેવટ મુખ ગાઈ, ભલા તમે ના નિજની ભલાઈ.

પટેલ જગનલાલ હરજીવનદાસ—બાવળા.

- કરો છુર તો તમ શુભ કરને, કો કાઠો નદિ કોપ ધરો;
 મહાન થખે ન કરે ગગાઈ, ભલા તમે ના નિજની ભલાઈ. ૧
- ધમો કહી ચમનને મલુએ, મુલાસ દેશે ધસનારને તે;
 અગ્નિ મહિ જાય ભને તગાઈ, લવા. ૨
- વૃક્ષો સહે છે નિજ ગીર તાપ, વિશ્રાંતિ દે છે પશુ આશ્રિતોને;
 રીતીજ એની ઉપકારીઓની, લવા. ૩
- દીધુ જલુએ દુખ પાડ્યોને, ન રાખી જાકી કંઈ કૌરવોએ;
 દુર્લુહિ યઈ ના પશુ પડ્યોની, લવા. ૪
- જુઓ વળી સત્જનના ચરિત્રો, જુગઈ તેમાં કદિના જલ્યાએ;
 ન રાખતા અન્ય ચકી જુદાઈ, લવા. ૫
- ભલાઈ તેનો ક્રુણી કૃતિ છે, મદાજનેનો મુખ મન એ છે;
 ભનાઈમા છે જગની વિભુની, લવા. ૬

“અ”

કુધીટરે ખૂબ દામા ધરીને, ઉગારીયા આપ તણા ચરીને;
 દ્યોધને તોય તજ સગાઈ, ભલા તમે ના નિજની ભલાઈ. ૧

કરનારી મને તેવી પ્રવૃત્તિમાં જોડવાની ઉંદટ દખ્ખાને મારા હૃદયના કિડા ભાગમાં સ્થાપે છે.

માત્રવદેવ—દુર્ગેશ મુંજ ! તમારા કઠોર કરની પ્રચલ્લ શક્તિ આગળ કઈ વસ્તુ અસાધ્ય છે ?

કપૂરચંદ—તમને સત્યગિણિવાળા શ્રુર સુલટ સમજ મહારાજ માત્રવદેવ તમારી સાથે મૈત્રી કરવા ઇનતેજર છે, તમારા હૃદય સાથે પોતાનું હૃદય મેળવવા તૈયાર છે.

મુંજ—જેશક, પરાક્રમી માત્રવદેવ સાથે નિકટ અંબંધમાં જોડાવાનો આ અવસર મારા ભાગ્યની નીશાની છે, તેમના સાચા સ્નેહીનું પદ પામવામાં મારા લયી હૃદયની આશાઓ સમાપ્તી છે. તેમની શુદ્ધ દીને મેવા કરવામાંજ મારી મનોવૃત્તિ સર્વદા મેદાણી છે.

માત્રવદેવ—દુર્ગેશ મુંજ ! તમારા ઉદાર વિચારો સાંભળી મારો અન્તરાત્મા હર્ષથી ઉભરાઇ જાય છે, ચિત્તમાં ઉછળતી પ્રેમી જાગણીઓને જડ શબ્દો મારફત શું પુરી રીતે દર્શાવી શકાય છે ? (કપૂરચંદ કારભારી-કનેથી સુગન્ધિમય પુષ્પહાર લઇ) મારી સાથે મિત્રતાની ગાંઠે જોડાયા તેની જીવંત નિશાની તરીકે આ પુષ્પમાલા હું તમારા કબજામાં અર્પણ કરું છું.

મુંજ—મહારાજ માત્રવદેવ ! તમારા સૌજન્યે મને પણ કીધો છે, મારા હૃદયનો મેપૂર્ણ કાલુ મેળવી લીધો છે. આજથી હું તમારા પધારે બલવાન ભાગ્ય સાથે માફ ભાગ્ય વેડી દઉં છું, તમારી હરદમ શુદ્ધતા કરવાની પ્રતિજ્ઞા લઉં છું.

કપૂરચંદ—(માત્રવદેવના કાનમાં) સમય અનુકૂળ છે; ફૂલાવેલા આ મત્ત ગળેન્દ્રને અગત્ય જીવ જેવી કાકયા પ્રેરણા કરો, ઝંડેરને ઝંડેરપટે મંદારી અજગની પીડા હમેશ માટે પતકરો.

માત્રવદેવ—દુર્ગેશ મુંજ ! તમારું ચોર, તેજ, જાત્ર, વીર્ય અને પરાક્રમ જોઈ હું અત્યંત પ્રસન્ન થયો છું. મારા અખલ્લ અધિકારમાં કાંટાની ગરજ સારતા એક મનુષ્યને ઉખેડી નાંખવાના મહાત્ કાર્યમાં તમારી સહાયતાની જરૂર છે.

મુંજ—મહારાજ માત્રવદેવ ! જેવાયક કહો તમારા મિત્રને હું મિત્ર ગણું છું, તમારા દુરમનને હું મારો કટો દુરમન સમજું છું. જૂત, પ્રેત, પિશાચ, દેવ, દાનવ કે યક્ષકિન્નર માન્યર્થ મને ન્તો હો, તોપણ પોતાના મિત્ર માટે તેવી સાથે સુદ કરવા આ મહારથી મુંજ તૈયાર છે, તો એક

- ભવે પડી દાંધ યજ્ઞોજ પાળી, કરે લયું નો પશુ દેર ગાળી,
કટો શત્રુ ગોષ ગણો જ ભાષ, ભવાં ૩
- અઘાવતો ને નિચળા ન ગણે, પડી ભવે તે નિજ વેર ભાષે,
કરે ન ખોડુ નિચ વૃત્તિ આષ, ભવાં ૪
- કરી કુસળો નિચ વેર ગો, ભવાં જનો સપ સપ જ ભાં;
દુરમન સાથે ન કરે લુગાષ, ભવાં ૫
- સસ ન રૂકે દુખ તો ચવાથી, ખુદી ન ચારે શનર મુશથી;
સપ સપ માટે દુ ખે ભરાષ, ભવાં ૬
- મુકે નદી નીતિ હમ્તર ભાષે, ભવે સુતુ રોજ પડે જ ગણે;
ભવાં ન ધારે પત્ની શુરાષ, ભવાં ૭
- ભુક ન ધારે નિજ વેર માટે, પ્રણે નદો દે નિજવેર સાટે;
ભવાં ન મોયે કરી તો લુગાષ, ભવાં ૮
- ધરે સપ વૃત્તિ જગન ભવામા, દુખી તણા તો દુખ વે અગામા;
સપ ન ખોસે નિજની વડાષ, ભવાં ૯
- ધન્ય જન્મી નામ વિદેશ કાદયુ, વિદેશમા એ પર દુખ કાદયુ;
ભવા તણી તો કરમન મિત્રાષ, ભવાં ૧૦

વાધછ કાલા પટેલ.

(સુપેડી નિવાસી) ગોળા.

- પ્રાણી જગનમા એ ને ગણાય, ભવાં અને ભુંડા અને ભણાય,
ગણો ભવાંનં ધરી પ્રીત ભાષ, ભવાં ૨
- સુવંશ્ય ખોસે મનમા વિચારી, ન રાખે કુટેવો ભેદ્યે નકરી,
વા ન નાલિ કોઇ સથે લુગાષ, ભવાં ૨
- કન ખર્ચ પંડાપમર માટે, રાખે દયા છર પોતાને સાટે,
ગરીબની માર મટે છે ધાષ, ભવાં ૩
- ગણે જનો દેશ ભક્ત તરીકે, અધર્મને તણ ચાલે વિવેકો,
પર મુખપદી ચાલ વડાષ, ભવાં ૪
- દુર્નતિ ફેરી પુડ નવ ભુવ, વિષામ ધાતીને ભુવે ન મુવે,
પન્નુ દિન ને કુરે છે ધાષ, ભવાં ૫
- એના બનુ પો જગમા છે થોડા, માટે જણાય દુ.ખી દિવ દા,વા;
કરે છે વિનતી "વંદતા ભાષ" ભવાં ૬

જોડનાભાઈ ભગવાનદાસ
અનાસ (આરંભીદા)

પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થળ—ચિતોડમાં વણિકોનું મહાજન ગૃહ.

(મહાજનના શેઠ કારભારી કપૂરચંદ, તેમનો દીકરો નવલ, સ્વરૂપચંદ, ટેકચંદ, પાનાચંદ વિગેરે વાણિયાઓ, નાતગોર અને રાજપૂરોહિન મયાશંકર પ્રવેશ કરે છે.)

કપૂરચંદ—વણિક મહાજનો ! આજે આપણે શામાટે ભેગા થયા છીએ તે તમને પહેલાં જણાવવું જોઈએ. સ્વરૂપચંદ શેઠની અરજ મહાજન ઉપર આવી, તે ઉપરથી આ સભા ઘોષાવી છે.

ટેકચંદ—એતો રીક, પણ સ્વરૂપચંદ શેઠ ઉપર એવી તે કેવી આપણા આવી પડી કે આખા મહાજનને તરૂં આપવાની જરૂર પડી.

પાનાચંદ—એક એક માણસની અરજ ઉપરથી મહાજન ભેગું થાય તો પંચાતીઆનાં છોકરાં બુળે મર્યાનો ધાટ થાય. એમ ટેકચંદ, બોલતા નથી ?

ટેકચંદ—પાનાચંદ ! તમે જરાજર ચોખ્ખુ ને ચક્ર મંજળાવી છો છો, અને અમે જરા યોગે વીડીને કહીએ છીએ એટલેજ દેર. ખાનગી નકરારોમાં નાત માથું મારે તો પંચાતનો ખાર ક્યારે આવે ?

સ્વરૂપચંદ—અરે શેઠીઆ ! નાત સાંભળ્યા પહેલાં ગદમ શામાટે ચાલ્યો છો ? આતો કાંઈ નથી નાની મુની નાત, થયો છે ભારે ઉત્પાત, અને આંખ આડ કાન કર્યો તો નાતનું બંધારણ તુડી જશે. પ્રાય-માલી થશે.

કપૂરચંદ—સ્વરૂપચંદ શેઠનું કહેવું ખ્યાનમાં લેવા જેવું છે. શેઠનો વિવાહ આજથી દસ વર્ષ ઉપર મૌઝાઅચંદની દીકરી સાથે થયો છે, પણ હજુયુધી કન્યાનો આપ વ્રમ કંડો નથી, તેથી નાતે વચ્ચે પડી વ્રમ દરાવી આપનું વંદન.

સ્વરૂપચંદ—ચાંદલા ક્યોં તે વખતેજ રૂપીઆ પચીસ હજાર રોકડા ગણી આપ્યા છે. વિવાહ ક્યોં તે ફોક સાંચ ખહો, અને કંકમાં ખાણિ પડ્યું તે ફેંચાય નહોં એવો આપણે ન્યાત રીવાજ છે. તોપણ કન્યાનો આપ માંડતો નથી. તેથી નાત માળાપને સરણે આવ્યો છું, નાંદા વા ઉગારો.

રૂપમાં ત્રી આસિ તરફિ છે; જ્યાં પણ લખેથી આપને પ્રત્યુત્તર મળી
સાક્ષે, એજ નમ્ર વિનતિ.

હિં. મેવક.

માહુનસાલ બાપુજી પટેલ-ટેન્નોશકર.
એસિ, માન્તર પી, આર, દેગિંગ કોલેજની
પ્રેસિડેન્સ રફ્સ.

અમદાવાદ.

શિક્ષાવચનો—હૃદયને ઉપદેશ.

(૧) તું તારાજ ગોળ જો, બીજાના રોગ જોવાનો તને અધિકાર
નથી, માટે તેમાં તારો અચૂલ સમય સ્વર્ગ શુભારીય મા.

(૨) કાંઈની પણ પતવાડે નિંદા કરી એ અતીત દુષ્ટ રીતિ છે.

(૩) તને કોઈ દુઃખ દે અગર પીડા કરે તો તેની પ્રત્યે કોઈ
યુક્ત ન જાના, તું તેથી વિમુક્ત થવા શુભ પ્રયત્ન આચરજો.

(૪) કાંઈ તારું અનિષ્ટ કરે અને પીડાયુક્ત બનાવરા પ્રવત્નો
કરે તો પણ તું તેની પ્રત્યે અમાવ દૃષ્ટિથી ન ધક્કા, કેમકે અનિષ્ટ કરવાનો
અધિકાર કોઈ પ્રાણીને પ્રાપ્ત થએલોજ નથી.

(૫) કદાપિ કોઈ રૂપી અમુગ્ની સોડમાં ભરાવાનો તિયાર માત્ર
પણ કરીશ નહિ; કેમકે તે સક્ષય તારું રક્ત ઉચ્ચ બનાવી તેનું પ્રેમથી પાન
કરી તને અવનિમાજ ધકેલવાર છે.

(૬) નીતિ પંથે વિચિત્રતાં જ્યાં તારા પ્રત્યે દુષ્ટ અભિપ્રાય
બાધવા કોઈ તત્પર યાચ, તો તેથી નહિ અભરાતા તને જે શાસ્ત્રીય
રીતિએ ઉત્તમ જણાય તેજ કનજો; કેમકે બળપ્રવાહનો અવરોધ કરવા
અવરોધ કરવા પ્રયત્ન કરવો વધારે છે.

ક્યાં ? છોકરાં પરણાવવાનો માયાપને માથે ભાર, તેમાં માયું મારવાનો છોકરાંને શો અધિકાર ?

સૌભાગ્યચંદ—સ્વરૂપચંદ ઉમરે પહોંચ્યા એટલે મારી ડાહી ડમરી ભણેલી ગણેલી દીકરી પરણવાની ચોખી ના પાડે છે અને તેની પ્રજા વિરુદ્ધ બળાત્કાર કરવાની મારી હિમત ચાલતી નથી.

કપૂરચંદ—ત્યારે વિવાહ કરતી વખત આખા કુટુંબ ગઈ હતી ?

સ્વરૂપચંદ—અખડતા ચામુરેવ, નગદ નાણું ગણી લેતી વખત અમને વરાણે મુછી હતી ?

ટેકચંદ—સૌભાગ્યચંદ ! કન્યાને આવડી મોટી યયા દેવામાં તમે લુપ્ત કરી છે.

પાનાચંદ—શેડ ! પૈસા ઘડી લેવા છ વર્ષની ઉમરે વિવાહ કર્યો અને પછી દશ વર્ષ ઊંઘમાં દહાડયાં. આઠ નવ વર્ષની વયે પરણાવી દીધી હોત તો વાંધો ઊઠાવવાનું કન્યાને મુક્ત નહીં અને મુઠે મોંઘડે નાના મોટા ગમે તેની સાથે પરણી જત.

મયાશંકર—સૌભાગ્યચંદ શેડ ! કન્યાને આઠ નવ કે બહુતો દશ વર્ષ પહેલાં પરણાવી દેવી જોઈએ એ સ્પષ્ટ વચન છે.

અટવર્ષા ભવેદ્વૈરી નવવર્ષા ચ રોહિણી ।

દશવર્ષા ભવેત્ કન્યાસ્ત ઊર્ધ્વ રજસ્વલા ॥

બહેવાનું હતું ન માનો અને ડાહ્યા ધવા જાઓ. એટલે આપણ આવી પડે.

સૌભાગ્યચંદ—હવે બપો ભોલી રહ્યા ? કન્યાની મરેછ વિરુદ્ધ આપણેતો એકે ડગલું ભરવાના નથી. કન્યાની આંખમાં ઊંઘડાતાં આંસુ માયાળુ માયાપથી સહન થાય ? સંતાપ જ્વાળામાં નાણુક કુમળી કળી કરમાઈ જતી જોઈ શકાય ?

સ્વરૂપચંદ—કપૂરચંદ શેડ ! આ શબ્દો તરફ હું તમારું ધ્યાન ખેંચું છું. મારી સાથે વિવાહ કરી, નગદ નાણું ગણી રજા છેવટે વિવાસ થાત કરવાનો સૌભાગ્યચંદનો હસલો સાબીત થતો નથી ? વિવાહ કરતી વખત મને ચાળીસ વર્ષ થયાં હતાં, તેની તૈમને મગર નહાતી ? હવે

આ કાવ્યો સુપ્રસિદ્ધ લેખકોના પુસ્તકોમાંથી વીણી મ્હડેવં છે. ઉક્ત પુસ્તકોનાં અવલોકન થઈ ગયેલાં હોવાથી કાવ્ય મંડળે કાંઈપણ વિશેષ કહેવાનું રહેતું નથી. ચુંટાયેલા કાવ્યો આ મંચદને યોગ્ય છે એમ કહેવુંજ નહીં. એ કાવ્યોના વાચનથી મંદહૃદયોનો ઉચ્ચ ભાવ આદર્શ રૂપ પ્રકટ થાય છે. મંદહૃદયતાઓ ખેડુ વર્ગને આદુ જીવન ગાળનાં છતાં પણ ઉચ્ચ પદ્ધતિએ આજેવા જીવાને ધણા હિતકર જણાય છે.

સાદાર શ્રીયુગ રમજીવનમ વાચાભાષ્ય મહેતા શ્રી. એ. પ્રખ્યાતતામાં ખેડુતને શુ શ કરવાની જરૂર છે એ જનાવનાં કહે છે કે તેને:—“જમીન પામેથી મને એટલે જમીન રમ મેજાવવાનો છે. વરસાદ ન મટે અથવા જલુ પડે, જવાત પડે, ઝીમ પડે વાગે આદિતોથી પોતાના પાકનું રક્ષણ કરવાનું છે, પોતાના દેશના લોકોને અનાજ પુરૂં પાડવા ઉપરાંત દેશના હન:—લેઈ ગ માટે વેંદતો કાવ્યો માલ સાસમાં સાને પકવવાનો છે, દેશના દેશજન તરીકે દેશના ગદ્દીય અને રાજદારી જીવનમાં પોતાનું યોગ્યસ્થાન જાળરા દેવ અને લાકના હિતના પ્રમોવી ઉકેલમાં મદદ કરવાની છે. પોતાનાં નસારં ઉમત કરી દરની નક્કારિતા ગ્રીમવાની છે. x x x x”

અમે પણ એજ હનુએ છીએ.

આધુનિક કાળમાંકેરા ખેડુનોની જરૂર છે તે માટે કહે છે કે:—

“અમારે તો અમારાં ખેડુનો વિદ્યાપત્ર જોઈએ છીએ. પુરાણ કાળનાં હજી, રમરીઆપસુથી જમીનનાં ધમડતા અને જગડનાં પુઠાં આમળતા ખેડુનાં વાજગાયા અને વરાગરી અને મુર તાપથી વિધાના વીયાં જમીન ખેડતા અને પૂરિના લગ્નના સમાયંથી સમૃદ્ધિ માત્ર મનુષ્યના ઉપયોગ માટે જહાર આજુના જવા અમે તો ઉતકલિ છીએ. અમારાં ખેડુનાં પટાવાળા કે સિપાઈથી રે એવા નહોં પણ લોકનગોર, મ્યુનિસીપાલ્ટી અને ધારા સભામાં વિગજ પાતાનો દેશધર્મ જમવેએવા અનારં જાઈએ છીએ. પૂરિનો પટ વિગાળ છે. સાહસ, જુદિ અને મહેનત માટે સર્ને અવદાસ છે અનારાં ખેડુતો એમના ગામડાંમાંજ લાકઈ ન રહેતા પૂરી પડે પ્રચરે અને મુન્સાતનું દુષ્કરીપાવે તેજ એમના સાદા પરોપકારી જીવનની રહતા છે.”

અમે પણ એજ નેચીએ છીએ. અને અમારી પ્રવૃત્તિ પણ તેજ માટે છે.

પાનો ભારે અન્યાય, શું તમારા હાથે થાય ? મેવાડ ઉપર વચનોએ આક્રમણ કર્યું તે વખતે અસાન્તિના મામલામાં મારો ધરખાર ફુંકાઈ ગયો, નાણાં પાછા બરવાનાં મારી પામે સાધન ન રહ્યાં.

સ્વરૂપચંદ—તમે આપનાજ રૂપીઆ થઈ ગયા. મળી દે આ આપના રૂપીઆ, નહીતો જોત જાત કરવી પડશે.

મૃણાલિની—(પ્રવેશ કરી) જાનિ મહાજનો ! મારા પિતા ઉપર લુપ્તમ આમરે કરે છે ? મારા પિતા નિર્દોષ છે. પરજીવાની હું ના પાડું છું, એ મારો મુન્દો છે. મારા ઉપર ગમેતેથી સજા કરો. પણ મારા નિર્દોષ પિતાને મુક્ત કરો.

કપૂરચંદ—આ, જોયું ? આ છોકરીનું શુભાન. ભર સખામાં આવી ગયયપ ખોસતાં શરમાય છે ? બાઈ, આતો જમાનો પતલાઈ ગયો !!

પાનાચંદ—તેમાં, આ છોકરીઓને છુટ આપવાનાં ફળ.

ટેકચંદ—આપરી તખ જોટલી ચિંતાપત્રી છોકરી નાતનું અપમાન કરે તે કપેન્ સાંખી શકાય ?

સ્વરૂપચંદ—પરજીવાની બાબતમાં છોકરીઓની મરજી પૂછાશે, તે આંખી રીતે નિરંકુશ બની વસી જશે.

કપૂરચંદ—મને લાગે છે કે સ્વચંદી વિચાર ધરાવનારી આ છોકરીને તેની મરજી વિરૂદ્ધ ત્યાં તેનો વિવાહ થયો છે ત્યાં પરજીવારી દેવી ભેંધએ. મવાસંકર ! તમે મુદત આરનું છે ?

મધારાંકર—આ ચાર દહાડા કેડે વસન્તપંચમી, વજ્રપુષ્ય મૂર્તન.

કપૂરચંદ—તે દહાડે હમે આમરી તેવાર રાખો અને ત્યાં રૂપી આ છોકરીને તમારા કબજામાં બાંધી રાખો.

પાનાચંદ—શેડ ! બહુ સારો ઇન્સાફ કર્યો. મિથ્યા ખ્યાત-અમાં જૂલતી છોકરીઓને બહુ સારો દાખલો મલશે.

જાન—પિતાહ ! અન્યાય થાય છે, નિર્દોષ ગાળા ઉપર લુપ્તમ થાય છે, ગરીબ માથ ઉપર વળા પ્રહાર થાય છે.

મૃણાલિની—ગૌરક્ષા માટે પાંજરાપોડા પસાવનારા મહાજનો ! મંગા અવાચક પ્રાણીઓ ઉપર દયા કરનારા વૃણિજનો ! આ એક

સામા ન જાય છે તે જેમ જેમ માનુ જા કે તેમ તેમ તેના જગ
સાથે નાઈ જતા છે તથા પગ જોગે પ સા વાગે છે ગીરભાગમા
પગ ઉપરા ઉપરી દુમગ પડા માનુ છે મરત સામગા સુગા વગે
નિશેનયુધી નિશ્ચિત ભારતી ધારી દેરી આજ અનખર દીન થઈ ગઈ
છે અોકે સાવિત મ્યુ છે અને નજરે જોયું છે જમીનની પેદાર આપ
વાની રકિત દિગે દિગે મ્મી થતી જાય છે આના થરા દારણો છે
જેમાનું મોટામા મોટું એક મરણ વરમા ની તાગુ અને આમોહસાનું
પરિવતન પણ છે વરમાદમા અને આગે હસમા પરિવતન ન થાત તો
હી થયું જમીન રમસ પાત નહિ

વરમાદથી જમીન કેવી રસાર રક છે મેનુજ નથી પણ પ્રત્યક્ષ
અને પરોક્ષ રતે વરમા ખાતરનું કામ પણ ર છે તેરીજ જે દેશમા
વરમાદ રક ર પડે છે તે દેગની જમીન-મુનર્થ પ્રમર્નિ-ગરથ ગાનિની
હોય છે આમાસાનું સાજી ખાતર સાથે મોલુ દાય છે જે રી તે પાણીથી
ખાંને જે જે ઉપમાર થાય છે તે નદી અમર કુસાના પાણીથી થતી નથી
આમાસાના-વરસાદના પાણીથી જમીન એકસર રી મોચી થાય છે તેરી
ખી ન કુસા તગ રના પ ચીરી થતી નથીજ જેરીજ એકાય છે જે
“આપ સામાન બા નહિ અને મેર સમાન જગ નહિ” પણ
અમોસ છે જે આ એવતનો અર્થ પાણીનો જથ્થો બનાવસામાજ
વાપરીએ છીએ વરસાદના પાણીના મુનુનો કોઈ તપાસનુજ નથી આરી
રીને જેના ઉપર વરસાદનો આધાર રહેતો છે તે વનમતિના જથ્થાને-
વનનો નાશ ન થરા તેરી વૃદ્ધિ મરી એ દરેક મેનનું કામ છે આથીજ
માનુષ્યો ભારતી દેરી વીર રતન પ્રમર્નિની સાથે સ વ સાનિની પણ
સાધ રહેશે એજ ભારતના વગી જીજ ભારતના એજે

મહીમા ભના વર્નિ મેહ મા મા

રક લાભો લક્ષ્મ લો વાગ્યા

જગન મ ગર્ભાચી મગીને ઉત પો,

સ ન મધુમા મપ સુ દ થાપા

અસ્તુ

ભરદીય,

મહીદાસ પ્રેમજી.

ગુરકુલ-અધ્યાપક

અનાથના બેલી પરમકૃપાળુ પરમાત્મનું, આ અભાગી બાળાને કેવ-
તારો આશ્રય છે.

ગાયન ૭ મું.

અનાથ જન બન્ધુ ચરણે તમારા,
કસ્તરતી દીનબાળા.—અનાથ૦

અજ્ઞાન જ્ઞાનિ જીવમી બની છે,
શરણ ચઢું છું દયાળા.—અનાથ૦

રીઆતી અબળાનો ક્રોધ તું છે,
બેલી સરજનહારા.—અનાથ૦

કચરી ખીણતી કુચુમ કળાને,
બાંધો ન પાપના ભારા.—અનાથ૦

વિશ્વંભર તુજ કૃષ્ણા પાળી,
ઉગરવાના આળા.—અનાથ૦

પ્રવેશ ૫ મો.

રમણ—શીરોનાથા પાસે કેતવેશ્વરનું દેવાગૃહ.

હરિસિંહ—દુર્ગેશમુજ ! આજ શીરોનાથા, આજ કેતવેશ્વરનું
દેવાગૃહ, આજ કચિર રમણીય દેવાગૃહ, આજ રમ્ય રથગી, ત્યાં અજ-
પસિદ્ધ દરરોજ મંથ્યા સમયે પધારે છે.

મુજ—કુમાર હરિસિંહ ! વિહટ વનની વિપમ શોભા ધણી મનો-
હર છે, રાષ્ટ્રા વંશી ક્ષત્રિય શિરોમણિ અજપસિદ્ધનું આકર્ષણ કરે તેવી
સુંદર છે, ભગવાન સદસ્ય રશ્મિના દર અસ્તાચક્ર તરફ શાન્ત કરે છે,
દુરમનનો દેખાવ થયે દંશ દેવા આ અસિખુજંગ તત્પર છે.

હરિસિંહ—દુર્ગેશમુજ ! ત્યારથી તમારી કરડી નજર અજય પર
ચર્ધ છે, ત્યારથી તેના દગમગતા છત્તનની પજુ મજૂરી થઈ ગઈ છે. સાવ-
ધાન ચર્ધ થા કરવે, એક ધાએજ પાપીના પ્રાણુ દરવે.

મુજ—કુમાર ! મારી ચિન્તા કરજોત્તરો. આ મુજના વળામિદાર
આગળ પર્વતના પજુ દુકડા ચર્ધ જાય તો ગાપડા અગત્યનો શો દિસાળ ?

મી વતુઆઈ મોમનાથ ફી પોરુર હો ગઈ મે પરિઆ નાપાસ
થયો હતો છતાં પ્રે એકનાનની બનામજુથી ગઈ પીટીંગમા
તો ચાતુ રાખવાનો કમન થયો હતો માછ સુપરીન્ટેન્ડન્ટે તો
એક દત્તા વધારે વખત સગ્ન મીથી હતી રખડેન હતો.

મી પ્રાણુર રા પ્રજાના માછ સુપરીન્ટેન્ડન્ટને તેણે એ દરના વધારે
વખત અમાન કીડુ હતુ મારી જાણુ પ્રમાણે પાટડીના મુખ્ય
મા જારી થી મગનનાનણાએ એ ડોમ્પાલી મે ર્નણુક નજરે
પિદાળી હતી ગઈ મે પરિઆ નાપાસ થયો હતો રાનો
ડીંગો હતો મેરર્નણુક માટે તેનો રા ગુ દડ થયો તે પાએ
મેગનના કમીનિ અરજી મીથી જે અરજી કમીટીએ નામજુર
મરી ક ગદાન રાખ્યો હતો.

મી નિના કેરગસ પરિણામ નાપામજ થયો હતો તેા પિના
તો હજારના થણુ ર્નણુક હતા પજુ હજારના ખ્યાન આ
તો તેનો ગાના વિરો મમ્મી વધારે ખ્યાન આપતો
હતો બીડીઓ પીતો હતો.

મી ફીરાન કેરગામ ર્પગ મલા મગ્નીનાનો લાઈ ડે તેને પજુ
મી મગ્નીનાન લેઈ ગયો જણાય છે.

મી લુલાઈ જેનીજલાઈ હેલા દમ ખર દીવમથી તેણે મદુ તેમન
દરના માણુ હતુ તેના બાપ ધમી વખત શિખામજુ આપતા
હતા પજુ તે અર્દ જતી હતી તેા પિના અપમાવારમા રહે
છ તેમને તેની વાવમા મે તે છે કાને કહ્યું હતુ પજુ આ બા
નરોતા પેલા મને મગના આરતા હતા આ વખતે આગના
નથી તેથી દું એમ ધારે છુ કે તે કાનાએ જાણી નોંધને
કહ્યુજ નહોં હોય તે કાનાની વર્નણુક ખતન હતી તેને બર
તરફ દરવા નિશ્ચ દરવો પજુ તેના પિના પિતાતીથી નંધ
તમેલો હવે તે સ્વે જાથી જાય છે તેા કમગે મનાઈ જવા
માટે જસાજુ દીનગીર થયા જેસુ નથી જાણુનામા જતાપજુ
તેજ નહોતો.

મી બગદેનજાઈ મુતીરાન } સ્વાર્થો અને એકનસુ ૧, પોને મોટા
મી બગદેનજાઈ મોલીઈક } દના ડોળ કરતા હતા પજુ મોટઈ
તેમનામા જસાએ દ્રવિગેયર થતી નહોતી સાં ૧ વિવરના

અમિની નાની ચિણ્ણગારી ગમે તે વસ્તુને જાણી શકે છે, વનરાજ મુજે-
ન્દનો નાનો સન્તાન મતગળ્લેના કુમ્ભ સ્થળ બેઠો શકે છે, ઝેરી સોમ-
લનો નાનો રજકણ તત્કાળ ગ્રાણ દરી શકે છે. તેમ શુદ્ધ દાન થીર
જાળ વધે પણ દુસ્મનના દિવને વિદારી શકે છે. બસ હુંકામાં તમારા
જેવા કાપુરો સંવિવશર્મા કલંક સમાન છે, જીવતા જતાં મૃતસમાન છે.

હમ્મીર—પિતાહ ! શાન્ત થાઓ. મોટાભાઈ પ્રત્યે ક્રોધ ના કરો,
હૃદયની શાન્તિ ન પરદરો. આ હમ્મીર તમારી સેવામાં હજુર છે, મારા
ભયાનક ભુજ ભુજંગની પ્રસસ્તી વિષ જ્વાલા અતિ દુર છે. પિતાપર
ધા કરનાર નિર્મોહ્ય મુંજને આ તલવારનો સ્વાદ આખરા ઘો, આ જાલ
હમ્મીરની જીભરાતી આરાઓ તમ થવા ઘો. પિતાહ ! આજા કરો.
હું જરા જીગરની પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે એક દાયમાં મુંજનું મસ્તક જાવીશ,
તમારા હૃદયમાં સળગતી રાપ જ્વાલાને શાન્ત કરીશ. મ્ને હું મુંજનો
શિરછેદ સ્વહસ્તે કરીશ, તોજ હું મારું મુખ તમને દેખાડીશ, આવીશ
તો કામ કરીને આવીશ, નહીતો સ્વામવદન ગ્રંથ કલાપિ પાછો
કરીશ નહીં.

અજયસિંહ—ધન્ય છે, તોર હમ્મીર ! ધન્ય છે. મારા અન્તઃકર-
ણની આશિષ ગ્રંથ મંથરો, મુંજને ચમપુરી ભેગો કરો.

(હમ્મીર જાય છે. સમજનસિંહ અને અહમસિંહ પિતાને દેખા
આપી બેસે છે, તેવામાં અજયસિંહના સરદારો પરસ્પર વાનચિન કરના
પ્રવેશ કરે છે.)

૧ હો સરદાર—મહારાજ અજયસિંહ કેલવેશરનાં ધર્યાન કરવા
ગયા ત્યાંથી પાછા ન કર્યા.

૨ જો સરદાર—બેસક તેમને કાંઈ વિદ્ય નહું દરો, તેથી અવિ-
લખ્યે મહારાજની મદદે ગયા વિના નહીં ચાલશે.

૩ જો સરદાર—જુઓ ! દુર કેલવેશરનું દેવાત્મ જણાય છે, આઠ-
વામાંજ મહારાજ વિચરતા હોય તેવું અનુમાન થાય છે.

૪ હો સરદાર—જુઓ ! દુર જો જાળકા કાંઈ ધાયક પુરવાને દેખાવી
જોડેજા જણાય છે.

૧ હો સરદાર—(પાસે જઈ) એજ આપણા મુકુટમણિ અજય.

વાળે બધ રહે છે તેને સવામણનું તાણું વાગેલું છે એ જમાને, દશ વર્ષે
લગ્નનો ફિસ આવે છે ત્યારે આનાજના પ્રભાવથી તાણું એવી મેઝ
ખુરી જઈ, આપોઆપ ઉપડી બધ છે ને તે દરમિયાને લગ્નના
ફિસ સુધી ઉપડી રહે છે ને પછી તુરંતજ એવી મેઝ આપોઆપ બંધ
રઈ બધ છે ને તાણું સવામણનું આપોઆપ એવી મેઝે દેરાઈ બધ છે.

મ. ૧૯૬૧ ના લગ્ન વખતે ને તે પછી અમદાવાદમાં અને પીંજે
રૂંઢાણે માતાદની આના સિવાય છુટાં લગ્ન કર્યા તેમના પુત્ર પત્નીને
ઘેર આવતાની સાથેજ મનજી પામ્યા હતા.

ઉંઝા ગામથી થોડે છેડે ઓલીઆ પીંજી દગર છે, તેના ઉપર
રાત્રે છે તે રાત્રે બધાવની વખતે તેના પાયામા દોઢ હમર મણુ કે તુરી

સજાવવામા આવ્યો હતો, એવું તેણે કહ્યું હતું.

પાત્રી મણુ જાગન બાદમાં જાણી અગામ ગાંધીજીને જાગે
તમા સાથ કેવું રહેલું છે તેની ખત્રી કરાની આપવા મારી

છે.

પાવ છ તરત.

તાર ૭ ૧૧-૧૪

લી. આપનો ગાનિ મેવક,

ભગવાન કેવલ મારી

ઉપર વખતી હતી-ત નાંજી લાટે પીંજીજી જાણી છે.

તે ઉપર ઘણું જોવાયું તેમ લખાયું છે અમારા મનુષ્યો હુર્ષ પેટભરા
બહીરચની વાતને હજુજી માનતા નજરે આવે છે તે જાણી અત્યંત
દાકર્મરી થાય છે.

કુળદેવી ઉમીયા માતાદને દારે સવામણનું તાણું સંધ ઉપર છે
અને વસાય છે એમ દહેરામા હાંદગુ જાણું છે તેજીજી જાણું છુટાં લગ્ને
પરંજીનાર લંઘના મંજીનું છે. ત્રીજી વાત ઉંઝાની નજીક મીના ઘાતાની
દંડા નામે રસવમાની પ્રખ્યાત જગ છે તે વિષે જાણ હાંતો તેવો
દંડમે એ દંધા બધાવતા તે જાણના બાપદાદાઓ કડીયા મનુરીએ
જાણેલા હોય તેના વસમા પરંખાએ એ વાત હતી હોય તો તે અમે
જાણતા નથી પાયામા કે તુરી નાખ્યાની વાત સાંજીને અમને નો હસવુંજ
આવે છે.

વહીવચા પ્રાચીન વખતમા ઉપયોગી હતી, પણ હાનતો તેઓ
દંડમનુજ ખાધ છે અમારા અગામ વર્ષને ઉપર જેવા મોપાડાં
સાજાવી નજી દરી મોજ માણે છે. તમા રૂપી પ્રકાશ પડતાં વહીવચા
મંજી પતંગીયાં અદ્રશ્ય થશે એ નજી છે.

ઈનામ માળા

ઈનામ ૭ મું.

(બુદ્ધિની કસોટી.)

નીચે લખેલા દસ પ્રશ્નોના ઉત્તર ખતે લખેલા એ દોહામાં રચીત છે. તે મૂળ રૂપ, ખા સાત્ર પ્રચલીત કહેવત રૂપ છે તે કહેવતના અક્ષરો તે દોહામાંથી ક્રમવાર મળી શકે એમ છે. તે કહેવતનું એકએક ચરણ એક એક દોહાની એક એક લીટીમાંથી મળશે. તે સમગ્ર મૂળ રૂપ, કહેવત મધ્યાર્થ લખી મોટાજનારમાંના પ્રથમને છેવટે લખેલી બેટનો અધીકાર છે.

(૧) આપણા નહાના વગા-જથ્થા કે ઘોળમાં જેમ આ અમારી જાતી છે, એવું અબીમાન પૂર્વકે આપણે માનીએ છીએ, તેમ આખા દેશમાં વસતા કડવા પાટીદાર એ અમારીજ જાતી છે એવું ખરા ઝંન;કરણ પૂર્વકે આપણે શા માટે અબીમાન રાખતા નથી ?

(૨) દેટલાંક ઉદાર મીત મનુષ્યો એવું અબીમાન રાખે છે, તો તે દેશની સમગ્ર કડવા પાટીદાર જાતી પ્રતિ કયા પ્રકારનો મંબંધ અન્ય જાતીઓના આપણા મંબંધથી વીરોધ જાળવવા આવધાની રાખે છે ? આવ! પ્રકારની ઉદારમીતતા કયા દોષ વરા થઈ આપણે ધરીએ છીએ ?

(૩) જેમ ઘરમાં રહેનાર ઘરધણી ધરને, ફળીયાવાળા ફળવાને, અને ગામધણી ગણવાતા (મુનીસીપાલિટી દ્વારા) ગામને અને દેશના ઉપરી દેશને સુધારી સાફ સુદ રાખવા પ્રયત્ન કરે છે, તેવી રીતે સાફ ન રાખવાથી કચરાની ટૂંકી દ્વારા, દુર્ગંધ દ્વારા, છવળંતુ તથા રોગા-દોષી, પ્રગ્નનો નાશ થાય છે. તેમ આપણે આપણી જાતીમાં વધી ગયેલા, અને વધતા જતા દુષ્ટ રીવાજો (કન્યા વીકલ-આગતમ-ગન્ન ઉપરાંત ન્યાત વરા-વરના વાંકાં બેલા-પુત્ર પુત્રીઓને કેળવવા કૃપણતા કરવી વીગેર) રૂપી દુષ્ટ મંધાતાં અને અત્યંત વધી ગયેલા કચરાને સાફ સુદ કરવા ખાસ ફરજ છતાં કયા દુષ્ટ ખીશગ્યતા અનુ-પ્રવરણી ઝોરાં ખામાં કરીએ છીએ ?

(૪) રાત્રીના નીરંદોલ સુધારકો, દેશના આગેવાન સીદાનો, તથા અન્ય સર્વના શુભ ગુણોને પણ દોષ રૂપે જોવાનો નીચ દેખાવ વા અદે-
ખાઈ આપણા મનમાં શાથી ધર દરી એડી-છે ? અને ન્યાતના પહેલીયા
તથા શેઠ ગણનાઓ, પેલા નાદાર સીવાજ દૂર કરવા કરાવવા પ્રયત્ન
કરતા વિક્કાનોથી, તે દુષ્ટ સીવાજ તજવા જોવા છે એવું જાણવા છતાં,
ખીચારી રાંકડી રાત્રીને શાથી છુપીરીને અવગા પાટા બંધાવે છે ? અને
મને ત્યારે અવગા અને બગતીજ સુક્તીયો જતાવી કુધારા તજવા દેના
નથી, તથા મનમાં એવાજ ઉપદેશ કરી કુધારાનેજ બંધબેસતી કલમે
ન્યાતના કામદામાં ગોઠવી, પૂર્વોક્ત કુધારા કામમ રાખવાનો પ્રયત્ન કરે છે
એ સર્વે કયા દોષથી થાય છે ?

(૫) હીંદુઓનો સર્વ સામાન્ય અને પરમ ધર્મ નીરંદામણે
એટલે કળની લાલચ-ચાસના તથા કર્તાપણાનું ફેદ અખીમાન ન
રાખતાં, શાસ્ત્રીય તથા લૌકિક શુદ્ધ વ્યવહાર કરેલા, એ સીદાંત વીરક
કયા દોષના સમગ્ર પ્રજ્વળ અવગા પ્રવૃત્તિમાં પ્રેરાઈ છે ?

(૬) આખા વીરમાં યત્તા ફેરફાર, અને તેના જ્ઞાન દ્વારા જન-
ને ઉચ્ચ કરવા પ્રયત્ન ચેપનાર જનાઓ, આખા વીરના જૂન તંચા વર્ત-
માન કાળના ઇતિહાસો, વર્તમાન પત્રો, તથા લેખો એ પરંપરાથી પૂર્વ
કળ ખાટે આધન છે, તેમાં પ્રયત્ન મેવું છે, તે આખા મનુષ્યોએ અડધા
વીરની ખબરોથી માણીતગાર અડધા મનુષ્ય છે, ચેતાની મમમ સ્વગા-
તીમાં નીકળતા “કડવા હિલેચુ” આદી પત્રો દ્વારા જન તથા વર્ત-
માન કાળના ફેરફાર, તથા ઇતિહાસીક જનાવ જાણનાર પા (૬) મનુ-
ષ્ય છે, અને એટલી પણ ખજર ન મેળવે અને માણીતગાર ન થાય તે તો
મનુષ્ય મંગાને પણ ચેાઅ નથી. આણું સજળ કારણ કે જે આપણા મનુ-
ષ્યત્વનો ચેાથો ભાગ આપનાર (“કડવા હિલેચુ” પત્ર છે એ)
વીરમાન છતાં તેના નાતીમાં, ઘેરે ઘેર ફેલાવે કરવા પ્રયત્ન ન કરતાં
કયા દોષથી આપણે ઉધ્મા કરીએ છીએ ?

(૭) આજીવિકા (જરણપેયજી) તથા મોક્ષ (નાશ રહીત નીરંદીશય
સુખ, તથા ત્રીવીધ દુખનો અત્યાંત અભાવ) એ ઉભય ખાટેની વીર
સંપાદન કરવા માટેજ જાણ્યાનરજા, વા અજ્ઞઅર્થાશ્રમ છે, નીરપાપ પ્ર-
તીથી ધન હિપાજન, દરી, તેને દાન, પુણ્ય, યજ્ઞાદી, તથા વીર્યા, કળાના
સ્થાનો રીગેરમાં પરમાર્થ ખાટે ચચાસકતી વાપરી, ધર્મ સંપાદન કરી,

નીષ્કામતા, વા ચીત્તશુદ્ધિના, વા તે દ્વારે દૈરાગ્ધના સાધન માટે શુદ્ધ-
સ્થાશ્રમ વા સુત્રાવસ્થા. અને ધારે ધીરે પૂર્વ શુદ્ધસ્થાશ્રમમાંથી ભોગ
સામર્થ્યથી ઉપરામ થયેલાઓ અપવર્ગ સાધના માટે તપ, યોગાભ્યાસ,
તથા એકાંત દેશ સેવન દ્વારા ધીરે ધીરે પરમ ઉપશ્રમ પ્રાપ્ત કરવા,
ત્રીજો વાનપ્રસ્થાશ્રમ અને બ્રહ્મચર્ય મેળવી, નીર્વોદ્ધવ સમાધી મેળવી,
વા ઈશ્વર સાક્ષાત્કાર મેળવી, પરબ્રહ્મ રૂપે ચર્મ, વા સ્થિત પ્રત્યક્ષ વા
અનન્ય લક્ષ્ય થઈ, ત્યાર પછીજ જનસદ્ગુણે તે માર્ગનો, અને તે માર્ગ-
ના સાધનનો ઉપદેશ કરી, તે માર્ગે જગાડવા, ક્ષાત્રપણ જાતની વાસના
પીના, માત્ર ભોલે મોંઘડારે, પ્રયત્ન કરતા રહેવું. એટલા માટેજ છેલ્લો
સંન્યાસ આશ્રમ, વા વૃદ્ધાવસ્થા. આપી સુદૃઢ વ્યવસ્થાનું જ્ઞાન છતાં,
પૂર્વોક્ત આશ્રમ વ્યવસ્થા સુધી નાખી, બ્રહ્મચર્યાશ્રમમાં સ્ત્રી પરણી શુદ્ધ-
સ્થાશ્રમી બની જતાં, તથા પૂર્વોક્ત ઉભય વિભાગી વિમુખ રહેવું. તથા
શુદ્ધસ્થાશ્રમમાં અર્ચદ્વારે ધર્મે મોંપાદન ન કરતાં, માત્ર દ્રવ્યનો વંસ
પરંપરા માટે સંગ્રહ કર્યા કરવા, જેન વીધનો મોટો ભાગ મટતે છે,
તેમ વા માત્ર પોતાના ને પોતાના પુત્ર કરવાના ભોગ માત્રમાંજ
વ્યય કરવામાં મથ્યા રહેવું. એ શુદ્ધસ્થાશ્રમ વીહીત નહીં, પણ
તીર્થેધર્મ છે. (પૂર્વ મીમાંસાના આચાર્ય જીમીનીના રૂત્રમાં, અથવા
તો ધર્મ છઃગણા એ રૂત્રના વીચાર્યી, એપ સ્પષ્ટ વીહીત થાય છે કે,
બ્રહ્મચર્યાશ્રમના ધર્મ અધ્યયનની અસ્ય ધર્મ છઃગણા થાય છે, અને
ધર્મ શું ? અને અધર્મ શું ? એ જાણનાર અગ્રી કોતારી સ્વવચ્ચાશ્રમ
વીહીત ચીત્ત શુદ્ધી માટેના તથા આજીવીકા માટેના વીહીત ધર્મનો અધી-
કાર પ્રાપ્ત કરવા, અને તેને માટેજ અર્ચ મોંપાદન કરવા, અર્થાત અધર્મ
વીનાનો અર્ચ મોંપાદન કરી, ધર્મમાંજ તેનો વ્યય કરી, ચીત્ત શુદ્ધી દ્વારા
દૈરાગ્ધ, અને તે દ્વારે ચીત્ત બ્રહ્મજ્ઞાનના અધીકારી થાય છે. તે છેવ-
ટનું ઉત્તર મીમાંસા, વા પેદાનત દર્શનમાં અથવા તો બ્રહ્મ છઃગણા,
એ રૂત્ર દ્વારા, વ્યાસ ભગવાન સુચરે છે.) આથી નીર્દોષ અર્ચ મોંપાદન
કરી, વ્યવસ્થા પૂર્વક નીરક્ષમણે દાન કરવું, એ બીજા ત્રણ આશ્રમીઓ
માટે નહીં, પણ માત્ર જીમી આશ્રમી બ્રહ્મચર્યાશ્રમી માટેજ છે, કેમકે હો
પંચીનો ત્રીજો આશ્રમ, અને ચોથો સંન્યાસ વૃદ્ધાવસ્થા તથા દેહ તિ દેહ-
તાદી ધર્મથી, સ્ત્રી સહવર્તમાન દ્રવ્ય ઉપાર્જન માટે ત્રાયક પણ નથી.
જુવાનીમાંજ તે ગમે છે અને જુવાનીમાં ઉપાર્જન કરેલું દ્રવ્ય અપોગ્ય
(ન્યાત વરા વીગેરે) માર્ગે ખર્ચી નાંખવું, અને વૃદ્ધાવસ્થામાં નીવૃત્તી

(૨૮)

(દે.હા.)

આ લોકે જન પીરતાં, કલેષ ધજાને ધાય,
વીતે વીધ લાવી ધજા, પામર તે પજુ ખાય;
દાનેરે ધન ના ખુટે, કલેષ ગજારે કોપ,
દયા ધર્મનું મૂળ છે, સત્ય નહો ત્યાં રોપ.

પ્રતિ ઉત્તર લખવાનું ટેકણું

પા. ચુનીલાલ વનમાલીદાસ.

ટે. પા. નથુ ધોમણની ખાત્રી

સુ, ભરૂચ.

ઈનામ ૮ અં.

“ ખાંસા વિના કુળજાન સાચા માનવા આ કામના ”

(હરિગીતછંદ-કમમાં કામ ૭ કુટ્ટો કરવી.)

ઈનામ ૯ અં.

(છપય-છંદ)

ચતુરાદરની નાર, મૂખ વિણુ રાખ્દ ઉચરતી
એ નર ઉદર માંધ, પ્રીતથી પેતે ધરતી;
ફરે નરો ચોમેર, બાર ઠેકાણે અટક,
ભક્ષા જનોને ઘેર, નેહળી નારી લટક;
કદિ ખાય નહિ ખાતે દેરી, પોમે ન પાણી જરી;
નર ચતુર વિચારે ચિતમાં, સમસ્યારો ઉત્તર કરી. ૧

દરેકના જવાબ જુદાજ કામગીર પર લખવા અને તે દરેકમાં નિર્વે
કામ લખવું. કવિતા એક દરતાં વધારે કામગીર પર લખવી પડે તો દરેકમાં
કામ લખવું. કાઈપર કાઈએ જવાબ લખવો નહો જવાબ ફેરુઆરીની
મહત્તી તારીખસુધીમાં મળવા જોઈએ. તે પછી આવેલા પત્રોપર ખ્યા
માપવામાં નહોજ આવે. આ માસીકને જોયો કાઈ રીતે મદદ કરતા નથી

તેમને ઇનામમાંથી બાતલ કરવાની ફરજ પડે છે, કારણ જોવા મરતીયાજ અમને વિશેષ હેરાન કરે છે. ઇનામ માટે ટપાલ ખર્ચ પહેલેથી મોકલવાની જરૂર નથી. તેનો નિર્ણય થશે તે છપાશે તે જાણીને પછી ટપાલ (૦-૨-૧) મોકલી આપેથી ઇનામ રવાના કરવામાં આવશે.

૮ મું ઇનામ “સ્વામી રામતીર્થ ગ્રંથ ૧ લો” સરતા સાહિત્ય વર્ષક કાર્યાલય તરફથી યોગ્ય વખત ઉપર બહાર પડેલ (૯) પુસ્તક વાકજ નિવારણ પા. સુતીલાલ લાલદાસે આપ્યું છે તે) સારા લેખકને મળશે. નવમું ઇનામ સુમેધ રત્નમાળા છઠ્ઠીથી પહેલા લેખકને મળશે.

૮ મા ૯ મા ઇનામના જવાબ બવરથાપકને મોકલવા.

ઇનામ ૧૦ મું. *

“મનુષ્યે શા માટે વિશેષ જીવવાની આશા કરવી જોઈએ?” એ વિષય ઉપર એક નિર્બંધ આ પત્રના આઠ પાના જેટલો (લગભગ અઢી હજાર શબ્દનો) લખી આ પત્ર પહેલેથી પછી એ મહીનાની મુદત સુધીમાં મોકલી આપશે તેમને નિચેનાં ઇનામ આપવામાં આવશે.

૧ લું ઇનામ રૂ. ૫૭ પાંચ રોકડા અગર પુસ્તકો. બીજાં પાંચ ઇનામ દરેકને એકેક સુમેધ રત્નમાળા છઠ્ઠીથી.

નિર્બંધ પરિશદ કમીટીમાં રજુ થશે અને તે કમીટીની હુકમશી ઉપર ઇનામ વહેંચવાનું રાખવામાં આવ્યું છે.

નિચેને સરનામે નિર્બંધ મોકલવા. ઇનામ તેમણે દલાવ્યાં છે.

પહેલ પરમેશ્વરમદાસ લલુભાઈ.

પોસ્ટ બાવળા (અમદાવાદ.)

પાટીદારો જેમની અંતરિક્ષા વસતી તીર્થ દહાડવામાં તથા કોકાત્રીઓ પહોંચ્યાડવામાં હતી તેમની શી દશા ચશે ! મને તેમની દયા આવે છે ॥

સ્વર્ગસ્થ ના, દરબારથી સુર્યમંચસીંહાસની સોનાના મૂલ્યની શિખામણ માની હોત તો આ દીન આવત નહોત હવે સૌ સૌને સુખરૂં કરી લીધું છે. તેમને રોડી શકવાની શક્તિ છે મેઝા સાગરજુ ડોઠ ઘલામાં ! હોય તો અજમાયેને ! સીધો રૂડી દુધ પીને નથી તેને વાંકા રડી.....પીવું પડે છે તે આનું નામ ॥

આગામી અંકોમાં આવવાના વિષયો.

અમારું ગત વર્ષ અને તેનું સરવર્ધનું.

દિવોગ અને પુરુષાર્થ.

ખેડુન.

વતની જરૂરીયાત.

હાથખેડ.

કળાસુગનો મહિમા.

સ્વાર્થી શુદ્ધિ.

કુનાવમાં સાગ્રતા ભરંકર સુદની શાંતિ માટે પ્રાર્થના.

ઉમિયા માતાની મૃતિ.

ઉજાગનો સુધારો.

શા કામના કુળવાન છે ?

ગમત સાથે જ્ઞાન.

શિક્ષા વચનો—દ્વિતીય ઉપદેશ.

ઉદયના સાધનો.

ઉજરતો સુવક.

હિંદુસ્થાન દેગ નિર્ધન જનવાના કારણો.

ખેડુન ! તારી વંદની કે ખપતી ?

એ જાતનાં બળ.

દરેક કાર્ય કરવામાં માનસિક બળ અને શારીરિક બળ એ બંનેની જરૂર પડે છે. તોપણ શાસ્ત્ર વિચાર અને ઉચ્ચી જાતની કારીગીરી વગેરેમાં માનસિક બળનું પ્રાધાન્ય અને પેપર વગેરેની દોડધામ તથા ખેતી કરી વગેરેમાં શારીરિક બળનું પ્રાધાન્ય છે. પ્રાધાન્ય છે એમ કહેવાથી એકની સાથે બીજા બળની જરૂર નો છે. એમ સમજવું નહીં. જો માનસિક બળના પ્રાધાન્યને અનુસરતું પ્રધાન બળ મેળવવાની દરકાર નહીં મળનાં થયડોએ કર્યા કરે છે તેઓનું મન અથવા શરીર તુલ્ય થયેલી પડે છે અને તેમાં તેની કતોર વળે દરેક રીતે જઈ તેના બદલામાં તેને નિરુદ્ધતા મળવાનો પણ મંભવ રહે છે.

આતંકનિગ્રહ ઔપધાસની પ્રખ્યાત આતંકનિગ્રહ ગોળાઓ જે ધનુષી ઉમદા વનરૂપિઓથી બતાવવામાં આવે છે તે માનસિક અને શારીરિક એ બંને પ્રકારનાં બળ આપવામાં અદિતીય ઔપધ છે, એમ સાબીત થયું છે. દરેકની અટકાયત, પાગલની મંદતા, લાંદીનો ગિરાડ, થીવ મંજૂની વિકારો અને અશક્તિને સમગ્રી દોષપણ જાતની ફરિયાદને જડ મળથી ઉમેરી નાંખવામાં એ ગોળાઓની આમળ વધતી જતી જાનિએ તેને અમૃતની અરોઅરીપદ મૂકેલ છે.

કિમત—ગોળા ૩૨ ની ૬થી ૧ નો ૩. ૧ એક.

વધારે વિગત જાણવાને પ્રાઇવેલિજે મંજૂર.

સ્થાનિક એજન્ટ.	}	વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.
ચંદુલાલ અંબારામ ડા.૦		આતંકનિગ્રહ ઔપધાસ.
રીચીરોડ-અમદાવાદ.		જામનગર-કાઠિયાવાડ.

મેલેરીયા તાવ તથા તરમ પ્રકારની બેમા.

માટે બારસીવાળા એમ્બુ મીલ્કર તદ્દુ બેવે દવાન છે અને પીણ
તે ગમે તો તેજ સાર વાપરો બારસીવાળા એમ્બુ પીણ તો બારસી
વાળાની અબીરીયલ શક્તીની એમ્બુ મીલ્કર તદ્દુ બેવે દવાન છે
ર. ૧૦ - બારસીવાળા દુધ પાટિલ સંતોષે મીલ્કર તદ્દુ બેવે દવાન છે
મેલા સાર ગમે છે. બાના ૧ - બારસીવાળાની રોગજી મહેતમ બેવે
દવાન છે. બેવે બેવે બેવે તદ્દુ બેવે દવાન છે. બેવે બેવે બેવે
૧. ૧૦. ૧૦. બારસીવાળા જે. પી. મેલેરીયા બેવે દવાન છે.

કડવા હિતેચ્છુ.

THE KADVA HITTECHHU.

પુસ્તાક ક્ર. ૬. { પ્રેસુઆરી સને ૧૯૧૫. } અંક ૨ જો.

હિતેચ્છુ હિત કારણે, કહે કહિ કડવું કહેણુ;
રોગ વિદારણુ વૈધ પણ, દે ઔષધ દુઃખ દેણુ;

વાર્ષિક લગાજમ રૂ. ૧-૪-૦ ટપાલ ખર્ચ સાથે.

વ્યવસ્થાપક, હીમનરાવ વસંતરાવ.

આ પત્ર અમદાવાદ, રીચીરોડ, નં. ૪૬૩. ધર્મ વિજય
જાપજાનામાં ચીમનરાવ હીમનરાવે જાપી તેજ દેઝાણેથી
ચીમનરાવ હીમનરાવે પ્રકટ કર્યું.

અનુક્રમણિકા.

નવા વર્ષની મુબારક બાદી.	૧
શા કામના કુળવાન છે ?	૩
અમારૂં ગત વર્ષ. ..	૩
શેક જેકરજીજ્ઞાસ દુગ્ધ દેહમાં ઉમેરા.	૭
મહારાજા હમીરસિંહ.	૭
ક. પા. મુખેન્દ્રક સમાજના મોથા મહોત્સવમાં વ્યવસ્થા કરાવે. ૨૩	

વિવિધ—

સંવત ૧૯૭૧ ના વિષાદ.	૨૭
ક. પા. ખેરડોંગના મોચ્છન્નું પુંખણું.	૨૮
નાની ઉમરનાં છોકરાંનાં પુંખણાં કેમ બંધ થતાં નથી ? ...	૨૯
લક્ષ પ્રસંગનો શુભ મેળાવડો.	૩૧

વિનંતી.

મયા વર્ષનું કેટલાક ગ્રાહકોનું લગ્નજમ બાદી છે તેમને આગામી એક વિ. પિ. થી મોકલાવીશું જે તેઓ સ્વીકારશે એવી આશા છે. જેમને કાંઈ વાંધો હોય તેમણે સત્તર એક કાર્ડ પર ખજાર આપવા. જેઓ તેમ નહીં કરતાં વિ. પિ. પાછું વાગશે તો મારીદને નાહાનું નુકશાન થશે.

આ મારીદનાં ઘરાક વધારવાની ખ સ જરૂર હોવાથી જેઓ તરફ અને નમુના લખાય એક મોકલીએ છીએ તેમણે, મારીદ ના પસંદ પડે, અગર ઘરાક મારાની કમી ન હોયતો, સત્તર એક કાર્ડ પર લખી જળાવવા કૃપા કરવા વિનંતી છે. જો, ચાર, ૭, દસ મહીના મુખી મારીદને સ્વીકારી વિ. પિ નો અટકીદાર કરનારની સુલજનના મજાશે નહીં. પુર લવાજમ આપાને અશક્ત જનોને કુલ દવાજ ખર્ચ માટે ચાર આના લઈને પણ મારીદ આપીએ છીએ. તેમણે ચાર આનાની ઓક પેસાની સોળ દવાવની દીડારો અગાઉથી શ્રીમી આપવી જોઈશે.

આગતા વર્ષનું લગ્નજમ જેમનું અમને મળે છે તેમને “ શ્રીકરનની રાસકીડાનું આધ્યાત્મિક સ્વરૂપ ” નામનું ધણુંજ વાંચવા અને મનન કરવા લાયક પુસ્તક મોકલાવી આપીએ છીએ. જેઓ પરવાનગી આપશે તેમને વિ. પિ. કરી મોકલાવીશું માટે તેમી સુચના તાત્કાલ આપવા વિનંતી છે.

તત્ સત્ પરમાત્મને નમઃ ॥

કડવા હિતેચ્છુ.

પુસ્તક ૧ હું. { રેઝુઆરી સન ૧૮૮૫ } અંક ૨ ભો.

નવા વર્ષની મુબારક બાદી.*

રાસડો.

(પુનઃ ગાંધી ખીલી પુરી અદ્દરે—એ રાગ.)

વિશ્વ મિનની કર્દ છું આજ એટલીરે, આપે ઉમરેથી અતિશે આનંદ,
કડવા ગાંધી રહે સુખીને દુઃખાચમાં રે— ટેક.

કળા કુશળતા ડોરીયા, વધે હેત ને હામ,
દેશ ખારડાદો બધો, ખારે નીર તમામ.
વધે ગ્રંથ ને સંપત્તિ ખાસા ખતથીરે, નિત્ય નવો નવો વાધે વધુ પ્રેમ.—કડવા.

ખાળ લગ્ન-બહુ રીતથી, ખાળ ખાપ ખલાદુર,
વિદ્યાને વિવેકતા, વધે વિવિધના નુર.

વિશ્વ વેમથી વધારો વિદ્યા વેગથીરે, આપે આરાં કળા પુત્ર કાવે તેમ.—કડવા.

* આ કાવ્ય જાનેવારીના અંકમાં સરખાનમાં લેવાનું હતું પણ આમારી ખૂબથી તે રહી અયું તે માટે અમે રીઝગીર છીએ. આમારી પાસે પણાં સર્વજનિક કામ છે. તે બધાં માનરેતગી કરવાના છે તેમાં અજુ ને કામમાં અન્ય શૂદ-સોની સજ્જાનીશૂત વિશેષ મળે છે તેના ઉપર મન વિશેષ આકર્ષણ કરે છે

(દાસી કપૂરચંદ કારભારી સાથે પ્રવેશ કરે છે.)

કપૂરચંદ—ગુમચરો મારફત ધંધા માથા સમાચારે સાંભળ્યાં
માલવદેવ—કારભારી ! જે દોષ તે જલદી કહી દો.

કપૂરચંદ—મહારાજ ! સાંભળવામાં આવ્યું છે કે દુર્ગેશ મુંબને
ગિરછેદ કરનાર બીજે યાદ નહીં પણ મહાનાથા લક્ષ્મણસિંહના પાદ
પુત્ર અર્ધસિંહનો છે કુબાર, આપણા સમર્થ પોદાને પરાસ્ત કરના
એજ છે હમીરસિંહ પુત્ર પાણિધર.

માલવદેવ—બેશક, અર્ધસિંહની કેવલાકાવાળી રાણીને હનો બાળ,
સતોપ થાય છે કે આજે તેની દીક મલી બાળ, બાપડો મારા રાજની
વ્યવસ્થા તપોનિમાં પ્રદાની મારફત છે તરફનાર.

કપૂરચંદ—મહારાજ ! મુંબનું મસ્તક લાઘાપર લટકાવી હમીર
અજ્યસિંહ પામે ગયો, અજ્યસિંહે પ્રસન્ન થઈ મસ્તકમાંથી ટપકતા શ્વિત્ર
ચહે હમીરનો મેરાશની માદિ ઉપર અભિષેક કર્યો, મુર્તના શીશરમાંજ
મહાનાથા હમીરસિંહે પોમેલીઆ દર્ગ છતી સહ બહેચાઓનો બધો મુલક
સર કર્યો.

માલવદેવ—આતે નાનો બાળ, કે ઉત્પન્ન થયો મારો કરાકકાજ !

કપૂરચંદ—મને જાગે છે કે આ બંધકર મગ્નીમ રિપુતો બળથી
તહીં પણ કળથી ધાત કરવા બંધાયે.

માલવદેવ—બેશક, તમારી સલાહ સારી છે, મારી મોટાઈ તમામ
દાવપેચને આભારી છે.

કપૂરચંદ—મહારાજ ! જ્યેન વિધવા વીરમતીનું નારિયેજ હમિર-
સિંહ તરફ મોકલાયીએ, વ્રાજવમાં લગ્નયાત્રી દુરમનને ચિતોડમાં બેલા-
યીએ, જો બની શકે તો તે અરસાના સાલ લઈ તેનો નાશ કરીએ, તેમ
ન કરીએ તો વિધવા સાથે પરણાવી બાપા રાવજની ગારિનું હાકડું
અપમાન કરીએ.

માલવદેવ—કદાકુચક કપૂરચંદ કારભારી ! તમારી યોગ્યતા સરંધ
સર્વોત્તમ છે, તમે અને કુમાર હર્નિસિંહ વીરમતીના યેવિયાળનું નારિયેજ
લઈ હમીર પામે જ્યાં એવા મારો દુક્ષ છે.

હર્નિસિંહ અને કપૂરચંદ—મહારાજની આજ્ઞા માર્ધ વધારીએ
બીએ, તાપાનોજ કાર્યમાં પ્રવ્રજ થએ છીએ. (સમજા નાવ છે.)

પ્રવેશ ૭ મો.

સ્થળ—જંગલ.

(હમીરસિંહ અને સરદારો પ્રવેશ કરે છે.)

હમીરસિંહ—શાહા સરદારો ! જાપાસરવની ગાદિ ઉપર પગ મુકનારના માથે કેટલી મોટી જવાબદારીઓ સરજાયેલી છે, તેના પુરા નાન સાથે મેં મેલાડનો અધિકાર સ્વીકાર્યો છે, રૂધિરના તિવ્રક સાથે રધિર વહેજ મેલાડ સુક્તિ સાધવાનો મંકત્ષ ધાર્યો છે. જેને મંસાર સુખની જરૂર નથી અભિલાષ, જેને જંગલમાં મંગમ બાસે છે ખાસ, જેને ન ખાંધી શકે મોહમાણનો પાસ, તેણે કર્મ મોગીઓજ આ અધ-કારમાં પાડી શકશે હિમસ. ત્યાં સુધી પ્રવિન મેલાડ બુનિમાં દુરમનનો છે દોર દમામ, ત્યાં સુધી આદ્યો છે મેં આ રત્નપદ નિષ્કામ, આ બુજ બલેજ વિજય લક્ષ્મી વરવાની પુરી છે હામ, આ સત્ય સાધનામાં સહાય કરનાર છે દેવ દેવસંકર ગૌરીલામ. તેટલા માટે સમસ્ત સરદારો ! આજથી આપણે આપણા જોર ઉપરજ ધુમવાનું છે, મેલાડના છુટકાને માટે મહાન્ કાર્ય જારમલવાનું છે, સૂર્ય વંશના પ્રમાશાસી મહાપુરોશ શી રામચંદ્ર, જાપાસરવ અને સમસ્તસિંહ જેવાને પંથે ચાલવાનું છે, આપણે સ્વધર્મે રહ્યા માટે આપણું તન, મન, ધન અર્પણ કરવાનું છે. આપણે પ્રાણ પળ ખારો ગણતા નથી તો પછી આપણે કેનાથી ખીવાનું છે !

સર્વે સરદારો—જનસિરોમણિ મહારાણા ! તમે તેજસ્વી તરણિ વંશના અન્નકાર હો, મેલાડનો પુનરુદ્ધાર કરનાર હો. તમારી આત્મા હિંસાવવાનો અમતે હિમંગ છે, કાવાનલથી પ્રદાસ થયેલી કર્તવ્યનિષ્ઠા અમારી મંગ છે.

હમીરસિંહ—સરદારો ! તમારાં વચનોથી વિમલ વીર્યની વૃદ્ધિ ગાય છે, દુષ્કર કાર્યમાં અંપસાવવાની આજ્ઞા બંધાય છે, ખાતી રાખે કે થોડા સમયમાંજ આપણા હાથે દુરમનનો પસાજ્ય થાય છે. આપણા ઉપર પદમ કૃપાળુ પરમાત્માની પુરેપુરી મહેરબાની છે, મુર્દના શીકારમાંજ મુંજ બલેચાના પોસેલિયો દુર્ગની કમાણી છે, વનરાજ પેડે મહા-વ્રતા આપણા સૈનિક આગળ અગ્નિ દામત હરાણી છે, રિપુની ફોજ આપણાથી હલ પાની ક્રેટવાળા હિંસાઓમાં જ્યારણી છે, તેના નસીબમાં સરજાયેલી અંપૂર્ણ ધુળધાણી છે.

(કુમાર હરિસિંહ અને કારભારી કપૂરચંદ પ્રવેશ કરે છે.)

કપૂરચંદ—હમીરસિંહ ! ચિતોડનાં મુખેદાર મહારાજ ભાલવદેવે પોતાના કુમાર હરિસિંહને આપની પાસે મોકલ્યા છે. તમારી મિત્રતા મેલવવા આ કિમતી જાણીસો અને પોષાક મહારાજ તરફથી અર્પણ કરીએ છીએ અને સાથે મહારાજની કન્યા બહેન વીરમતીની સગાઈનું આ નારિયેળ આપના હસ્ત કમલમાં મુકીએ છીએ. મહારાજ ભાલવદેવની આ માગણી સ્વીકારશે અને અમને આભારી કરશે.

હમીરસિંહ—કુમાર હરિસિંહ ! તમારા નરકની ઉમદા બેડે અને આ નારિયેળ ઘણા માન પૂર્વ સ્વીકારે છે.

કપૂરચંદ—હમીરસિંહ મહારાજા ! તમારી મુજબનાથી અમે ઘણા ગણ થયા છીએ.

હરિસિંહ—તમારા જેવા જહાદુર પુરુષનો અમારે સંબંધ થશે એ નોંઠા આનન્દની વાત છે, તેને લીધે અમારું હૃદય રળિયાત છે.

હમીરસિંહ—હરદોષ મનુષ્યને તેની મુસેજામાં તિરાશ ન કરવો એજ મારી રીત છે, તમારી સાથે વિવાહની વજાગાંથી જેડાતાં અમારી ઉત્પત્તિ ખચીત છે. તમારી હિજાનુસાર હામવિધિ માટે અમે આવીશું તમારા મનના મનોરથ કમીભૂત કરીશું.

કપૂરચંદ—મહારાજા હમીરસિંહ ! આગામી વસન્ત પન્થમીને દિવસે જાહેન વીરમતીનું હામ નિર્ધાર્યું છે. તે શુભ પ્રસંગે ચિતોડ ગઢ પાવન કરશે, અમને યશ પાન કરાવશે.

હમીરસિંહ—જુ સાઈ, આપની મરજ મુજબ વર્તોશ.

કપૂરચંદ અને હરિસિંહ—હો ત્યાઈ, મહારાજા હમીરસિંહ ! રગત લઈએ ? જાહેનના હામની તૈયારી કરીએ છીએ.

(કપૂરચંદ અને હરિસિંહ ગય છે.)

૧ લો સરદાર—મહારાજા ! આ નારિયેળ સ્વીકારવામાં આપે બૃદ્ધ કરી છે, દુશ્મનના હાથમાં રમકડા માફક રમવાની રીત આદરી છે.

૨ જો સરદાર—ખેલક, મહારાજા ! હજુ આપ બાળે છો, જગતની પ્રપંચ જાળથી બીન લોકેશ્વર છો. આમો ભાલવદેવ ઠાંત્ર ભુલેલ દાવ ખેલવા માગે છે, તેથી નારિયેળ સ્વીકારી લેવામાં આપની સાંગ થક લાગે છે.

૩ ને સરદાર—આપણા કદા ચૈરિનો સુબેદાર આવી રીતે હમનું કહેણ મોકલે તેમાં દગલખાજી હોતી નોંધજો, આપણે-બેળા મર્ધ નાણી નોંધ લયસ્થાનમાં ફર્યાદું ન નોંધજો.

૪ થો સરદાર—મહારાણા ! નારિયેળ મોકલવામાં માત્રવદેવની શી મતલબ છે તે કશી શકાતી નથી, પણ આ વિષયમાં તેનું મન મલિન જાણાય છે, વિશ્વાસુ બનવામાં આપણા ઉપર આદરનું વાદળ ઘેરાય છે.

હુમીરસિંહ—સરદારો ! તમારા ગહા કમરા વિચારો મને ના પામે છે, નિર્ભયપણે લયસ્થાનમાં સ્વતઃ જતું એજ ખરા રાજપુતોનો ઝંક છે. શું બાપારાવતનો વંશજ લયથી ખીશે ? શું સમરસિંહનો સન્તાન કાયર બનશે ? શું અગ્નિ લોખળતા છેડી દેશે, શીતલ બનશે ? શું મગન વિદારિ દિનમણી પ્રકાશને બદલે અંધકાર પામશે ? સરદારો ! પરમાત્માએજ આ પ્રેરણા કરી છે, આવી મોંઘલિદ યોજના ઉપરિયત કરી છે, હમ્મ પ્રપંગને બહાને પ્રાચીન ચિતોડનાં દરોજ થશે, મારા વશ-થી પૂર્વજોના નિષાસે પવિત્ર થયેલા ચિતોડમાં પ્રવેશ કરવાનું બનશે, નમે કહો છો કે દુરમનના ગદમાં એકલા જવામાં લય છે, તો હું છાતી ફાંપી કહું છું કે રાજપુતને વહાલો લય છે અને કડવો નિર્ભય છે, પિતૃય પદાજમતી ખરા હુમિયને પરવા હાયજ નહીં. એક દિવસ સમરસિંહમાં ધાયત્ર થઈ રક્તનો અગ્રંદાર ધારણુ કરે તો ખીજે દિવસ માથે મુકુટ પહેરી સિંહાસન તરફ ચંચરે.

સરદારો—બારે મહારાણાની આટલી મોટી ધીરજ છે, તારે અમારી સઘળાની પણ તીડર બતી અનુસરવાની સુમજ છે, મેવાડની ગાદિ માટે સર્વસ્વ અર્પણ કરવાની ફરજ છે.

હુમીરસિંહ—સરદારો ! તમારા ઉગારોથી મારા મનમાં અત્યંત દર્પ હસાય છે, હિસાહની અભિવૃદ્ધિ થાય છે. ને માત્રવદેવનું મન મલિન હશે, તો તેનો દગો તેનુંજ લક્ષ્ય કરશે. ચરિત્રદાનંદ પરમ પ્રસુ સાચાની સાદાય કરશે, કપડીના કાપાદાવા નિર્જ કરશે. બોલો, સર-દારો ! શ્રી રામચંદ્રને જ્ય ! શ્રી બાપારાવતનો જ્ય ! શ્રી સમરસિંહનો જ્ય ! તેમના નામ સ્મરણથીજ આપણો સદા છે વિજય ! પ્રપંચ પ્રેમી પામર પ્રાણિઓનો પ્રતિદિન પતનજ્ય !

(સપ્તમા ગાય'છે.)

(હમીરસિંહ અને સરદારો હરિસિંહના સૈનિકો સાથે પુર જોડાયા હતાં છે અને તેમાંના ધણીખરાને કાપી નાંખે છે.)

હરિસિંહ—(સ્વમન) આ અવસર અનુકૂળ નથી, તેથી વેળાસર અગિયારા ગળામાં લુપ્ત નથી.

(હરિસિંહ નારી જાય છે.)

(માલવદેવ, વનવીર અને કપૂરચંદ કારભારી પ્રવેશ કરે છે.)

માલવદેવ—હમીરસિંહ ! શાન્ત થાઓ. આતો દુકલ તમારા પિયની કસારી થઈ છે, તમારા દાત્ર તેજની કિમત અમારા મનમાં દાત્ર મળી પડી ગઈ છે. રાજકુમારી વીરમતીના ભાવિ ભવ્યાર વીર ગિરનાર બુગાર છે, રત્નામિયાં શોધાયેલા આમાં મુરખના અજંકાર છે. હવે આ કાવિયોચિત રમત રમત પુરી થાય છે, પ્રેમે નિહાળો તમારા મોરવને પાળતો ભવ્ય ભવન મંડપ તમારી સન્મુખ રલુ થાય છે.

(હરખારગદના દ્વારે બંધ છે અને લગ્ન મંડપ દેખાય છે. માલવદેવના પત્ની રાણી રાહિણી અને ગાનારીઓ સાથે વધુ વીરમતી પ્રવેશ કરે છે.)

ગાયન ૧૦ મું.

રાહિણી અને ગાનારીઓ—

દિનમણિ બંધ વિમલ સોહારોરે,
સગની મુરખમય ભાનુ ભાસેને,
બેઠેન વીરમતી પરલે ઉઠાસેરે,
રાણા કેસરિ હમીરગાળ—દિનમણિ.
સગની આનન્દ ઉર ન માયરે,
સગની હર્ય અતિ હરખાયરે,
મનમોદ કળી ન સકાય—દિનમણિ.
સગની મંડપની આ ઝી સોહારે,
સગની દીપ પ્રદીપતી પ્રભારે,
જ્યોતિ જોઈ નયન અંજલ—દિનમણિ.
સગની નિધિ કલંક જુસારોરે,
જુણી વધૂતર મુગમ યાસેરે,
હમીરવૃક્ષને વેલી વીંટાસે—દિનમણિ.

દૂધ સોંકરમાં બળી બસેરે,
 સ્નેહે સરિતા સમુદ્ર બેઘરે,
 એક-કુસુમ સુસંગેય યાશે—દિનમણિ.

સુર સુરંગના નભ આવીરે,
 કુસુમ વૃષ્ટિ સ્વદસ્તે વર્ષાવીરે,
 વચ્ચે બાપાપતીનો બોલાવી—દિનમણિ.

યક્ષ કિનરનો ત્રાસ થાયરે,
 મુગ્ધ રાન્ધર્વનાં ગીત ગાયરે,
 મંગલ રાખે ચીઠા સંભળાય—દિનમણિ.

સરોવરસન વિધાતા બતેરે,
 સત્યલોકથી આવી આ રાતેરે,
 મંત્રોચ્ચાર કરે ભલી બાતે—દિનમણિ.

હરિ આલુચ્ચ દીર્ઘ કરેરે,
 સુખરૂપત સ્વરચતા ભરેરે,
 બાળાઓ મુખ આશિષ ઉચરે—દિનમણિ.

(માતૃવદેવ અને રાહિણી વીરમતી હમીરનો હરત મેલાપ કરે છે.)

ટુપ્પો.

અંક ૧ લો સમાપ્ત.

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ—ચિત્રામાં માતૃવદેવનું અન્તર્યુર.

(રાણી રાહિણી પેતાની દાગીઓ સાથે પ્રવેશ કરે છે.)

ગાયન રર મું.

સખીઓ—

જ્ય દેવી રાહિણી રાણી, માતૃવેન્દ્રપાત્રી સુચાણી;
 રતિ કોતિ દેખી લગ્નણી, સુસંગના મનમાં મુંઝાણી— ૪૧૮
 હદયેશ ધ્યાન ધારી, વૃત્તિ એકાગ્ર રાખી,
 પતિ શુદ્ધિ મુખનો, મધુ મિષ્ટ સ્વાદ આપી;
 અહનિશ યાન પ્રેમે, કરે તોયે ના ધરાણી— ૪૧૯

ચન્દિન્દુ સાન્ન મુખી, અમી ભરી દહિ તારી,
પ્રીતિ પામી ચિત્ત સ્વામી, ખરેખર - ભાગ્યસાગી;
મતી મુગ્ધ પ્રીતિ ગીતા, હશે દિશમાં ગતાણી —

૯૫૦

રોહિણી—સાણી સખીઓ, તમારી અતિથિગોષ્ઠિન ભરેલી સ્તુતિ
મારા જેવી લઘુવ્રજના માટે અનુચિત છે.

૧ હી સખી—મહારાણી રોહિણી દેવીનો વિજય ગાવો એજ
અમારો ખરો મતોય છે. જેન વીરમતીના લગ્ન પ્રસંગે અમારા અન્તરાત્મા
હરેના આંવસમાં આવી વધુ પડતાં વર્ણન કરે તેમાં શો દોષ છે !

૨ છ સખી—અમને તો મહારાણીની મુખમુદ્રામાં મુખનો
બેઝાર અને શીતલતાનો અંગાર દેખાય છે. શિશિરાંશુ તારાનાય પડે
સૌમ્ય મુગ્ધ આકૃતિવાળા માથેન્દુ મહારાજ માટે મહીતવર્મા ઉતરેલાં
આશાત્ રોહિણીનું સ્વરૂપ તમારામાં દહિગ્રાચર થાય છે.

રોહિણી—હું વારે ઘડીએ કદંડ મું કે સાતમા આસ્માન મુખી
પંડંગાડી દેવાની તમારી પદ્ધતિ મને ખબર નથી, મિથ્યા સ્તુતિના આહ-
નને સાંભળી રાહ ચવાનો મને હંદ નથી. વાફ, સખીઓ, તમે મારા
હ્યા મુગ્ધ બેન વીરમતીના મહેલ શલ્યાયોને ?

૧ હી સખી—મહારાણી, જેમાં કંઈ કહેવું પડે તેમ નથી. અગ-
ણિત મુખાસના, તેજસ્વી દીપો, મુગધિ પુષ્પો અને સર્વે રથિર પદ-
થોનો અંચલ કરી બેનના મહેલને વસુધાપરનું સ્વર્ગ બનાવ્યું છે.

૨ છ સખી—દેવી, અગ્રજ બળતા અર્ધાખ્ય પ્રદીપોના પ્રકાશે
બેનનું આવાસસ્થાન સહવનૌપધિ વાળા જ્યોતિર્મય પર્વતની શોભા
પડાવે છે.

રોહિણી—તમારા શ્રમથી હું પ્રસન્ન થઈ છું. બેન ઉપરના નિષ્કામ
પ્રેમ માટે તમને ધન્યવાદ આપું છું.

૧ હી સખી—બેન માટે જે કાંઈ કરવું પડે તે શ્રમ ગણાય
નહિ. પોતાની ફરજ બજાવવામાં ફળની આશા રખાય નહિ.

રોહિણી—સખીઓ, ખરેખર આજે મને અપૂરે આવડનો અનુ-
ભવ થાય છે, જેના જાણ વૈધવ્યથી હું આટલો સમય હેરાન હતી તે
વ્હાત્રી દુહિતા આજે સચ્ચાનક સૌભાગ્યની યદ્દ બેસક, માટે માટે

વાદળ વિનાના ગગનમાંથી સુધાવૃણિ થઈ, હૃદયને શેકતી પ્રચંડ ચિન્તા સદાને માટે દૂર થઈ, પરમાત્માને પાર્થના કંઈ છું કે મારી વહાણી પુત્રી વીરમતીનું સૌભાગ્ય ચિરકાળ રહે.

સખીઓ—મહારાણી રોહિણી દેવીની અમોઘ આશિષ વીરમતીના વિભજ જીવનને રોહના અમી રસથી બરે.

રોહિણી—વારૂ, સખીઓ, હજુ મહારાજ પંધાર્યા નહોં તેનું શું કારણ ?

૧ હી સખી—રાજકુળમાંથી પરવાયાં હોય ત્યારે ને ?

૨ છ સખી—નીતિ નિપુણ નરોને તો બધા દિવસ સરખા, એક દિવસ નિરાંતનું નામ હોયજ નહીં.

રોહિણી—કુટિલનયના દારમા હરમતીઆઓને ન મળે પ્રેમનું જ્ઞાન, કે નમળે વિયોગ વન્ધિમાં વિભાસણુ કરતી વનિતાનું જ્ઞાન ! કાળ જાણે શાએ દાવ પેચ રમતા હશે કે લગ્ન જેવા માંગલિક પ્રસંગે પણ શાંતિથી બેસવાની ન મળે નવરસ, એવા સ્વાર્થ સાધુ કારીગરો પાસે નવરસ રોહની શી આશ ?

૧ હી સખી—ગભરાઓ નહિ, જુઓ ફરથી મહારાજ પંધારે છે.

૨ છ સખી—પણ આજે શા કારણથી અતિશય ઉતાવળે પગલે મેલે છે, રકત લોચનો બંદે આપણી સમગી શાંતિ દરે છે ?

રોહિણી—સખીઓ, આજે મહારાજનું મન ઉમ્ર બાસે છે, મંગલમાં અમંગળ થશે કે શું ? ધ્રુવર, તારી હીસા અપાર છે, તેમાં રમકડાં માફક આગ તેમ નીચે જોયે અથડાવા માટે અમારો આ અવતાર છે.

સખીઓ—મહારાણી, અમે હવે રગ્ગ કરશું.

(માલવદેવ પ્રવેશ કરે છે.)

માલવદેવ—રાણી, તમારા પ્રતિજ્ઞા ધર્મની કસોટીના પ્રસંગ આવ્યો છે. તમારી સહાય વિના દેષ વસ્તુ સાધ્ય થઈ નહિ, આપણા રાજ્ય માથેનું ભારે બયાનક નડતર દૂર થશે નહીં. ત્યાં સુધી કંઈ આપણાં પંચાર્થ નથી, ત્યાં સુધી મેવાડ ઉપર આપણી પુરેપુરી ચક્તિ રખાઈ નથી. શાણી સખી, મારી આજ્ઞાસાર તમારા હાથે પ્રવરન થાય તો રોહિણી સદાને માટે દૂર થાય.

રોહિણી—પ્રાણનાથ, આજના લગ્ન મટાડવાની નિર્ધિન પરિસ્થિતિ ચલાવી અમને પરમાનન્દનો અનુભવ થાય છે, તે વખતે આપ તરફથી રમ્ય ગ્રિહ વાણીને બદલે કઠોર કર્કશ શબ્દો મંલગાય છે, તેથી માફ હવે અનિશય મુંઝાય છે, ન જાણું, મા. કારણથી ; મારા પ્રિયતમે ઉચ્ચ સ્વરૂપ ધારણ કર્યું છે, એવું કેવું સજ્જ નૈતિક નિષ્કૃંર કર્મ આદર્યું છે?

માસવદેવ—રાણી, તમે સજ્જીવાનો પુરો પાર પામી શકો નહીં. તેથી વધુ વિચાર કર્યા વિના મારી દંત્રજાનુસાર વર્તવા ક્ષુદ્ર થાઓ, મારા હૃદ્ય મનોરથમાં મદદગાર થાઓ.

રોહિણી—પ્રાણનાથ, હું આપની આગ્રાંકિત દિકરી છું, પણ જ્યાં પ્હાંસી વીરમતીના લગ્ન જેવા ગુપ્ત પ્રયત્ને ગૂઢ સંભાષણ કરી મારા વરે-મતી વૃદ્ધિ કરો છો, ત્યારે મને અનિશ્ચયે છાતી ઢોળી કહેવાની બરડ પડે છે કે તમારી આજ્ઞા નીતિ ધર્મ વિરૂદ્ધ હશે તો તેનો અમલ કરવાનું મારાથી નહિ જનશે !

માસવદેવ—રાણી, આ શું બોલો છો ? ધર્મધર્મનો ખાસ વિચાર કર્યા વિના પનિતો દુઃખ કદાચે એમાંજ નારીનું બંધનું છે, પતિના મુખમાંથી નીકળેલી વાણીને તાગડતોળ તાબે થવું એજ સતી સ્ત્રીની સાચી સમજણ છે.

રોહિણી—પ્હાંસા પ્રાણનાથ, હું તમારા ઉપર ગમે તેટલો પ્રેમ ગળું છું, તમારા ઉપર ગમે તેટલો લક્ષિભાવ ધરાવું છું, તે છતાં તમારી ન્યાય વિરૂદ્ધ આજ્ઞા કદાપિ માન્ય કરી શકીશ નહિ, ખાંખાચરણમાં કદાપિ પ્રવૃત્તિ કરીશ નહિ.

માસવદેવ—મારા મનની શીઠને બોધી કરવી તો ધરાવે શ્દી પણ તું આ સમયે આવા નિરર્થક ઉદ્ગારો વડે મન બહુ હેરાન કરે છે. હવે પણ સમગ્ર રાટલી નથી કે જે હમીરને વિધવા વિરમતીનું દાન કર્યું કે તે મેવાળી ગાદિનો અવશિષ્ટ સન્તાન છે, તેનું અસ્તિત્વ મારે માથે મમતી આદતનું આજ્ઞાદ નિશાન છે. હમણાંતો વિધવા સાથે આપા સવ-સ્તા વંશજને પરણાવી સંયોદ અપમાન કર્યું છે, એટલુંજ નહિ પણ વીરમતીના પંજમાં વીર હમીરને સપથથી તેની શક્તિનું પુરેપુરું હરણ કર્યું છે. તેથી રાણી, હવે તમારા મમતી સંસ્થાન થાય છે. પુત્રીને સમ-જાતી તેને હાથે હમીર તરફનો ભય નિર્મલ કરે, મેવાળી નિષ્કર્ટક ગાદિનું અધિપતિ પદ ધારણ કરે.

રોહિણી—પ્રાણનાથ, આજે તમારું મગજ આટલું ગરમ શા માટે ગ્રસકેરાઈ ગયું છે ? વહાલા જમાઈનું અનિદ્ર કરવાથી, વહાલી દોહિતાના હિતમાં પુત્રો મુકવાથી, ન્યાયધર્મનો પરિત્યાગ કરવાથી, અધર્મ આગ્રહના પાશમાં ફસાવાથી, સમગ્ર મહીર્ષકૃત, અરે ! વિશ્વમંડલનું સામ્રાજ્ય મળતું હોય તોપણ તે મારે શિર નિર્માલ્ય છે, ત્યારે હક્ત આ ચેલાઈની તુચ્છ સુખેદારી અને જીન કૃપામાં વાગેલી તાબેદારી માટે અનીતિ દેવી ને મારા માટે આકાશ દુષ્કમળ અશક્ય છે. સ્વાર્થના મેતાનને આંખીન યજ્ઞ એટલું પણ વિચારી શકતા નથી કે હમીરનું અનિદ્ર કરતું ને વીરમતીનું સૌભાગ્ય નષ્ટ કરવા બગેળર છે, પોતાના કાથે પોતાના પગ ઉપર કહોવાડો મારવા બગેળર છે.

માલવદેવ—અરે ! મૂર્ખ વનિતા, વીરમતીના સૌભાગ્યની મિથ્યા ખાત ક્યાં કરે છે ? વિધવા પુનર્લગ્ન શાસ્ત્રનિષિદ્ધ છે તેથી વીરમતીનું પ્રથમ સાત્તાધારે અસિદ્ધ છે. વીરમતીના વૈધવ્યના સમાચાર સ્થુપંથી શરૂ હમીરના કાને પડશે કે તુરત તે માની લગ્નિય વીર તેનો નિરંકાર પૂર્વક પરિત્યાગ કરશે. તેથી પ્રત્યાહિત પ્રગટ તરિકે આખી છાંદગી ગુહમગીરી બદલે પ્રત્યાદેશના કારણનો સ્વહસ્તે મંદાર કરશે તે વીરમતી માટે કોઈ માર્ગ છે.

રોહિણી—જેહાન થઈ આ શું બોલો છો ? સ્થુકુળ નિષ્કલ શ્રી રામચંદ્ર સ્વહસ્તે સતી તારા અને સતી મંદોદરીનાં પુનર્લગ્ન કરાવી વિધવા પુનર્લગ્ન શાસ્ત્ર સિદ્ધ કીધું છે, તે વિષયમાં મંદોદરીને લગારે રચાન ક્યાં રહેવા દીધું છે ? શ્રી રામચંદ્રના પિતૃવંશમાં જન્મ પામ્યાનો દાવો કરનાર હમીર વીરમતીના સ્વીકાર કરશે અને વીરમતી હમીરની સાચા દીલે ચેલા કરશે તો સતીશિરામણી ગણુરો, વીર લક્ષ્મીબેનો સાચો અલંકાર મનાશે.

માલવદેવ—એમ થશે તો તારી અને તારા જાગૃકાઈની સંપૂર્ણ અધોગતિ થશે. મિતોઃ દુર્ગમાં વસતા સિમેન્દ્રિયા લગ્નિયો રાણાવંશના સાચા ભક્ત છે, વહેતા મેળ બળશે દરી રાણાવંશની પુનઃ સ્થાપના કરવા સચક્ર છે. તેમ છતાં તારા પુત્રો માટે હમીરની ગુહમગીરી શિયાય જીતું શું સાધન રહેશે ?

રોહિણી—ધવનોની તાબેદારી કરતાં દિવાકરાન્યથી લગ્નિય શિરામણી હમીરની ગુહમગીરી હમીરો દરજે ઉત્તમ છે. વળી હમીર આપણે પૂજ્ય જમાઈ છે, તેની સાથે આપણે સાચી સરોઈ છે. તેની સેવા ઉદા-

વવામાંજ આપણી કોલા સમાઈ છે.

માલવદેવ—ચું હમીર આપણો જમાઈ છે ? ના, ના, રાણી, તે તો મારા શરીરના અંગે અંગમાં ચોપડેલી જવડત રાઈ છે, તેના તરફ વેરની જગ્યાએ મારા અંતઃકરણમાં ઉત્તરાઈ છે, હમીરને નર હરનાના ઉપાયો યોગ્યતામાં મારી મનોવૃત્તિ રોડાઈ છે.

રોહિણી—નિકટના મેંઘથી પ્રયે વૈરનું વિષ ના. વધારે, રનેહના સુવર્ણમય રત્નસુવડે હમીર સૂએન્દ્રને બાંધી સદૃશ દાનિય આલમનું શુભ બાધિ ભાગો, અંદર અંદરના કુમંચ તિમિરને વિદારો, દુઃખિયોના ક્ષીણ ચયેલા ઓજસ્વમાં મંચ સુધારમ્ન સિચી આર્યોની પ્રતિષ્ઠા સંભાળો.

માલવદેવ—રાણી, સ્વાર્ચને સજમાની પરમાર્થ પરાયણ થવું તે અન્યન્ત મદતાનું લક્ષણ છે, હમીરને પોતાનો કરી લેવાનું તાફ દોડ ઝઘા પણ છે, પ્રમદાની શુદ્ધિ પાનીએ એ કંઈવતનું આગેદુખ સૂચન છે.

રોહિણી—પ્રાણનાથ, ગ્રાંત આઓ, મહિન વિચારના આવેશમાં તણાઈ ના જાઓ. હમીર સાથે વૈર વધારી સ્વહસ્તેજ પાવમાગીનું પગ થીયુ ચણો છો, દુરમતાવટના દાવાનજમાં જળને બદલે ઘી હોમી ગ્રાંતિની આશાને જલમગથી હણો છો.

માલવદેવ—જામ કર, જડુ થયું. તારા દોડકાણા ભાગણનું મારે કામ નથી, તારી શુદ્ધ મહાપત્ની આરે દરકાર નથી હવે હું જાતેજ વીર મતી પામું જઈશ, સાચી રિયતિનું ભાન કરાવી તેના કાષિજ હમીરનું આલ ફર કરીશ.

રોહિણી—હું તમને ખબે પડી પ્રાર્ચના કરું છું કે આ અસદ્ગોષે ડોડી ઘો, હવા સાથે બાયકા ભરવાનું મુજી ઘા. અધર્માચરણથી તમારે માથે ભારે આફત આવી પડશે, સાથે તમારી અને તમારા આપ્તા કુટુંબની દુર્દશા થશે.

માલવદેવ—તારા અંતઃકરણની ખરી લાગણીઓ સાંભળવાથી મને માફ મુકાન ચકાવવામાં બૂલ થશે નહિ, તારાથી મારી શુદ્ધિ પ્રશુક્તિ-ઓમાં માયું મારવાનું જની રાદશે નહિ. વિવંચ કર્યા વિના કામ શરૂ કર્યાથી વિવંચ નહીં, જસ રાણી, હવે હું તમારી રાજ બલું છું.

રોહિણી—મદારાજ, હું ફરી ફરી કહું છું કે અધર્મે કાય થશે, આપનું અધઃપતન થશે. મિથ્યા મમત્વ કદે નહિ, પ્રવચ કારી પાપ

પિશાચનો સંગ કરે નહિ.

માલવદેવ—મુંગી મરે, તારી જીજ્ઞાસું કરી કર. તારાં ટાલ્યાં સાંભળવાનો મને અવકાશ નથી, અજીજ્ઞા મૂન્ય લાભાના પ્રાપ્તિમય ઉદ્ગારો સાંભળવામાં કાર્યસિદ્ધિની આશ નથી. (માલવદેવ ગુસ્સે થઈ રેહિછીને મારવા જાય છે.)

રેહિછી—પ્રાણનાથ, મને ન કરો નિરાશ, છાત્રી છો અનીતિનો પાશ.

ગાયન ૧૨ મું.

અધર્મે કદી ન મુખની આશ, કરે દૂર મમત્વ મદિરા પાશ— અધર્મે.

નિજ જાલ સાચવવા માટે, પરનું સત્યાનાથ
કરે બળે તે પામર જેવું (૨), દાવાનગમાં ધાસ— અધર્મે.

દશ કબ્જે ગર્વી મહારાજા, તણે ભુવનનો આસ
સતી જ્ઞાનકી કુલવતાં તે (૨), થયો કાળનો ધાસ— અધર્મે.

અભિમાની ફૂટ સુયોધન, વિનિષ્ઠ વૃત્તિદાસ
કરતાં પાણીય પ્રાપ્તે છર્ખાં (૨), કૌરવ કુળનો નાશ— અધર્મે.

હિતવાણી ઉરમાં ધારીને, કરે ન કંઈ નિરાશ
અસત્પંથનો આશ્રય લેતાં (૨), શાંતિનો ન આભાસ— અધર્મે.

(જાય છે.)

શ્રી કંઠવા પાટિદાર શુભેચ્છક સમાજ.

ચોથો મહોત્સવ.

આ સમાજનો ચોથો વાર્ષિક મેળાવડો તા. ૨૩, ૨૪, અને ૨૫ મી જાન્યુઆરી ૧૯૧૫ ના દિવસોએ વિરમગામ મુકામે અમદાવાદ ગુજરાત પ્રાંતના ગણિતના પ્રોફેસર રા. જેઠાલાલ ચીમનલાલ સ્વામીનારાયણ એમ. એ. ના પ્રમુખપદે કરવામાં આવ્યો હતો. જેમાં જાગ લેવા લુદ્ધ લુદ્ધ રથજાએથી આગ્રહી જાતિ શુભેચ્છક પદાર્થો હતા. પ્રથમ દિવસે સ્વાગત મંડળના ચેરમેન સાહેબ કુમારશી લાલસિંહજીએ સ્વાગત

• (૧૪) ઓળ સાલની પરીક્ષાઓમાં ઉચ્ચ કેળવણી લેતા હાનિના જે વિદ્યાર્થીઓ પાસ થયા છે; તેમને આ સમાજ અલિખનદન આપે છે.

(૧૫) મરણ પાછળના જન્મનો અભ્યાસોક્ત તેમજ નીતિ વિશ્વ અને ખરવાળ હોવાથી તેનો તથા રાજ્ય કુટવાના હાસ્યજનક રીવાજો અટકાવ કરવા સખાના નાનિજંદુઓને આમહપૂર્વક લલામણુ કરે છે.

(૧૬) કેટલાક જાતિ ગુનેવળો અનિવાર્ય કારણસર સમાજની એકક વેળા હાજર ન હોય શક્યા તેથી તાર તથા પત્રોથી પોતાની સમાજ પ્રતિ દીક્ષસોહ ફરિવ છે, તેમના તેની ગુનેવળ માટે આ સમાજ તેમને ઉપકાર માને છે.

(૧૭) પિરમગામના યુવકોએ ટૂંક સમયમાં સખ મહેનત હાલ સમાજની નૈયારી કરી મનોપકારક કામ કર્યું છે, તેમને આ સમાજ ધન્ય માદ આપે છે.

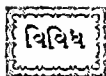
(૧૮) વ્યવસ્થાપક મંડળમાં રા. દેસાઈ અમરસિદ્ધજીના બદલે રા. દેસાઈ મનલાલ દેસાઈ લાઈની નિમણુક કરી જુના વ્યવસ્થાપક મંડળના કામ પ્રત્યે મંતોપ બદલે કરી તે ગોડીને કાયમ રાખવા આ સમાજ કસવ કરે છે. ઉપરાંત સમાજના સેક્રેટરી મી. પુરુષોત્તમદાસની સાથે કામની સરખતાની ખાતર રા. હીરાલાલ વખતદાસની આ સમાજ નોમણુક કરે છે.

(૧૯) રહેવા કસવોનો અમલ કરવાનું કામ મે. પ્રેસિડન્ટ સાહેબને સોંપવાના આ સમાજ કસવ કરે છે.

(૨૦) સમાજનું વજી દિવસોનું કામ ધણી બાલેમીથી અને મંતે.જ કારક રીને ચકાવવા તથા પોતાના અમુલ્ય વખતનો ભોગ આપી પચા-રવા માટે આ સમાજ મે. પ્રેસિડન્ટ તથા મે. વાઈસ પ્રેસિડન્ટ સાહેબનો ઉપકાર માને છે.

સમાજની હવે પછીની બેકટ બરવા, શેરવા, યોગ અને માગજાના ઉત્સાહી સજાગદોએ આમહપૂર્વક આમંત્રણ કર્યા છે; તેમાંથી વખત આપે સમયગ્વક પાંદગી વ્યવસ્થાપક મંડળ કરી તેમને સુખના આપશે.

સમાજમાં યોગેલા ભાગજો પીગેરે આ માગીકમાં હવે પછી સવિ-અર આપવા વત્ત રીશું.

સંવત ૧૬૭૧ ના વિવાહમાં કડવાનાં દેવતાંક વરગોડીયાં પરજી-
વાનો મેભવ છે એ હવે પ્રત્યક્ષ થવા લાગ્યું છે. આ સંદેશમાં ૭૧ ની
માંડવ રાતે પરજીવવાના ઇરાદાથી વિવાહના આંદા થવા શરૂ થઈ ગયા
છે. ગણતરી એવી છે કે ઓઠામાં ઓછી ૧૫-૨૦ ચોરીઓ બંધાયે ખરી,
હરતી સમાજની બેડક વિરમગામમાં યહ સાર ૭૧ ના વિવાહ પંખરે
ધણી વિરહતા જણાતી હતી, ત્રણ આર દસદા વર્ષપર મારવાડમાં અના-
વટિ હતી સારે ધણા મારવાડીયો અત્ર જળને વાગતે તરફટતા ત્યાંથી
આવી ગુજરાતમાં-ખાસ અમદાવાદમાં રજા દતા, તેમને અત્રે ધણે રોજન
આર-મજુરી મળી અને અત્રવત્ર બેગા થયા ત્યારપછી મારવાડનું નામ
મુકી દીધું અને અમદાવાદમાં જાયુકનો પસવાડ હરી બેઠા, એવ અમદા-
વાદના પાટીદાર પોતાને હવે કુટુંબનાં ગણાવતાં થર જરમ, સુરત, વિર
મગામ, પાટડી વીગેર શહેરોમાં ત્યાં ને ને આશરે મળ્યો ત્યાં જઈ
રહેલાં છે. છાંરે અને કેમ ગયા તેનો ફતિહ-અ નથી પણ અનુપાન છે
કે અમદાવાદ શહેરની મારવાર જલોજાગી તેમજ મારવાર પડની થઈ
છે. તેવા કેમ પડનીના વખતમાં અત્રે ધણા રોજગારથી તંગ થયા હશે
ત્યારે ઉક્ત નાનાં શહેરોમાં માનુષકનાં સગાંઓના આશરે જઈ રહ્યા હશે
અને વખતના વહેદા સાથે ત્યાં પોતાનો વહેવાર ચલાવી જાયુકના ચારી
થઈ દશે, પણ તે તે શહેરના અસહ નાસીએથી પોતાને જુદા ગણાવતા
હતા. બાબાવિક રીતે ગામડાઓમાં જાણેજને થતું માન મને છે પંડા-
ગીના જાણેજને પણ મામ યાચીઓ થતું માન આપે છે તે પ્રમાણે
ઉક્ત અમદાવાદીઓ મોસાગમાં જઈ રહ્યા તેમને રવાનાવિક રીતે વિશેષ
માન મળતું ન્યું. ખરી રીતે પોતાનો રહેવાસ હોડી બીજાને આશરે
જવા માટે શરમ હાગવી નેમળે, પણ વિશેષ માન પ્રાપ્તિમાં શરમ જતી
રહી અને અલિનાત ઉત્પત્ત થતું અત્ર આદીકાગણા વિરનદ ગી. ગાંધીને
આ શાંર તરફથી માનપત્ર આપવામાં આવ્યું ત્યારે તેમણે પ્રત્યુત્તરમાં
કહ્યું હતું કે " તમારા આ અત્વેન માનપત્રથી કદાચ અમે (દેખતી)
પામડી જઈશું. " તેજ પ્રત્યે અત્ર અગાડાદી બંધુઓને અત્રેન માના
પંજ થતું તેરી બગડી ગયા જણાય છે. તેઓ દિકતામામમાં હુધરા પડાથી

સાતા કામગર જગેય અવસરે છે. મોટા માળગે હિંપત હાગી આવેય
બને તે. જીનએને વિશેષ નુકસાન થાય છે એ પણ સાચ છે.

એક મામની નહકના જંગમમાં એક વાધ આવી વરસો છે એમ
જુષ પણ પછી ગામનો સરદાર જંગમમાં જોજ દરી વાધને નસાડવાનો
અગર તાગ કરવાનો પ્રયત્ન આદરે નહીં અને જોને. પોતાનો માર્ગ
સાધવાને અગર આવડે બની હકા જંગમમાં જવાનું બંધ કરે એટલે
બહાર ગામ જવા જાઓ રનો કાપીને વ્યય તો તેનું અનુસરણ મામની
સધળી પ્રગત કરેજ કરે. હવે હિંમ જંગમમાં અરેજ તાય છે એની
આત્મી ન થાય ત્યાં સુધી જંગમના રતનાનો ત્યાંજ દરી સધળા લાંબે
રતેજ વિચરે અને તે પ્રમાણે રાજ સધળી પ્રગતને પ્રપ્તનો અને મરે-
નનો ભોગ આપેય પડે એ નહીં છે. સરદારની પદ્વી બગવાને મો
છે એ ન્યાયે સંગારજ આવડે બની વાધને નસાડવાનો પ્રયત્ન ન કરે
તો સંગાર નામને તે મોચ નથીજ. તેજ પ્રમાણે તાતિના અગર
એટલે નામ, વાધને નસાડવાનો પ્રયત્ન કરે નહીં એટલે રૂડી રૂપી
વાધને નામના યાને નુકસાન કારક રૂડીને તોડી દાવદાકારક રૂડી
દાવદા કરે તો થત ના કરે તો તે અમેસરની પદ્વીને લાયક નથીજ; એમ
કાં નામું શું ખાતું છે? આપણી નિતિઓમાં નસપર પરા અમેસરના
પ્રાપ્ત થાય છે, અને તેમાં અમેસર તે પને નાપાયક હોય છતાં તે પરી
દાય-જ રહે છે અને ગાદરીયા પ્રવાહ પેર આવાના નિતિનું એ તો
માન આપે છે એટલે વાધના-તપાયક અમેસરને લાયકાત થા રૂડી
પ્રાપ્ત કરવાની જરૂર જણાતી નથી. પણ સાચુ માર્ગે તો એમાં નાપાય-
કનો માત્ર આપી રાખતા નથીજ. જવાનો આરુઢ વધેનો વ્યય છે.
પ્રાક્રિયાત્મ કેમરૂપીએ સાક ખાતુ સવજનની મક્તિ આપી છે તેની
પેર પરખાના પદ્વીધેને માન મળતું જોઈએ માત્ર છે એ વિશિષ્ટ છે.
માટે એમાં પદ્વીધેને પોતાની પદ્વીને વાયક ગવાને થત કરેજાજ બંધે.
અરી રીતે અમેસરે સારા આપવાનેજ હરકુ બને છે. અમુક
રૂડીનું અનિષ્ટ પરિણામ અનુભવા પછી તે રૂડી નેરવા રાખવા મેલ છે
જરી પણ આવજ પરી નેરવાની આપે. અવધાને આનાકાની કરે છે તેમાંજ
સારાવધ સમાવેયી છે. એક વખતે આ ગાતિનાં બાર પદ્વીમાં પ્રમતી
પ્રજાકીડા તોડી એક છુટુ લગે ત્યાં તે લગે કરનાર પર અવધ
પછી આપ્યા હતા તેમાં તે લગે કરનારના કાળે વ્યવસાય આપવામાં
આપેય હતા. તેમાં દેવદાસે પોતાની નિતિ હિંમતની આપે પુરજા

શાન્દોમાં કાપડ કાપી હતી. કેળાક છુટા ઝમને ચઢાનારા હતા પણ તેવું પોતાને ત્યાં કરવાને ના દિમન પાછાથી જાણાયા હતા. વળી કેટલાક તો એવા પણ જાણાયા હતા કે એવા છુટા વસ્ત્રમાં દાઝરી આપવાને પણ પોતાને નાકાયક પુરવાર કર્યા હતા. એનો અર્થ એટલોજ કે પોતે આગળ પડી બીજાને દોરવા નહીં. વળત આને ત્યાં તેમ જ ને બહારથી વસોડવા પણ નૈવાર થવું અને ઘાટરીયા પ્રવાહન બતાવવું કે એમનો તમારી તરફેણમાં છીએ કે જેથી અજાનોમાં માન પાડી શકાય છે. અજાનોની સંખ્યા વધારે હોય છે અને જાનીયોની થોડો છે. માટે મોટા સમૂહમાં રહેવાથી લાલ થયા અપા છે. વળી એવા અજાનોયા કાંઈ પણ કાયદો મેળવી શકાય એ ઉધાડુ છે. જાનીયો તરફથી મેરવાજીવી રીતે કાંઈ લાલ મેળવી શકાય નહીં માટેજ મોટા સમૂહને—અજાનોયોના પણ કરવામાં એવા અમેસરને લાલ છે. પણ ઉપરે તો તે ને નુકસાન છે. તેઓ કાયદો તેવો સ્થાપી સ્વી શકે નહીં એ દેખાતુંજ છે.

કાંઈ કહેશે કે વંશપરંપરાના અમેસરોની અમે નિંદા કરીએ છીએ. તેનો અમે સાફ ઈનકાર કરીએ છીએ, એજો માટે અમને પુરતું પાન છે. પણ તેમને પોતાની પદ્ધતિ કાયદે બનવાનો અમેનો આમહ કરીએ છીએ. અમે કહીએ છીએ કે તેમની પદ્ધતિ કાયદે તેઓ સાચા અને તે પદ્ધતિ તેઓ શોભાતી. એક બાપ છોકરા ખાસે સારી મુડી મુડી ગુજરી ગયો, છોકરા ખીન કાયદાતનો હોવાથી મુડી ગુમાવી બેસે છે એવા કામચલા અમે પ્રત્યક્ષ જોયા છે. માટે માણસ જે સ્થિતિનાં મુકામ તે સ્થિતિને કાયદે તેણે થવુંજ જોઈએ એ નિર્વિવાદ છે.

અમે આટલો ઉતરી ગયા—અમારો કહેવાનો મતબબ એ હતો તાતિ-અમેસરો હંમર કાયદે થયા વિનાનાં છોકરાનાં પુખ્તમાં કરે છે તેવું અનુકરણ બીજાઓ કરે છે તે રીતજનો પ્રતિબંધ એ સ્વેના તરફથી નહીં ગાય ત્યાં સુધી ઓછી અકબના માણસે તેમને અતુસરીને નુકસાન ખમે છે માટે અમેસરોએ વિષેકનો વિચાર કરી પોતાને અને બીજાઓને થતું નુકસાન અટકાવવાનો ચલ કરવો જોઈએ.

લગ્ન પ્રસંગનો શુભ કેળાવડો—કાઠિયાવાડમાં બાકાગામથી ત્યાંની કાયદેરીયા સેફ્ટરી ચી. પુસ્તોતમ ખીમજી કાઠારી લખે છે કે,—અહીંના સર્કલ ઇન્સ્પેક્ટર રા. રા. પુષ્પોત્તમલાલ રામજીલાલને ત્યાં પોતાની પુર્વજીના વિવાદનો શુભ પ્રસંગ બેઠવાથી અહીંની સ્કુલ તથા કન્યાશાળાની બાળાઓને પારિતોષીક આપવાને માટે એક લગ્ન મેલા-

વડે અહીંની મુજગાતી મુકુતના મકાનમાં ભરવામાં આવ્યો હતો, તે વખતે
મામના અંભારીના સ્વ-અહ-એ તથા જામનગર ને દામનગરના નામકિન
પટેલીઆઓ તથા કેટલીક કેળવણીથી સ્ત્રીઓએ ભાગ લીધો હતો. સભાનું
પ્રમુખસ્થાન માગદોળ બંદરના ઠર્યા વહિવટદાર રા. રા. મગનપાત્ર
શંકરભાઈ પટેલને આપવામાં આવ્યું હતું. શરૂઆતમાં વિદ્યાર્થીઓએ તથા
બાળાઓએ સુંદર રાગમાં સ્થિર સ્તવન કર્યું હતું. ત્યારબાદ પાટીદારી
પ્રશ્નમાં કેળવણીની ખામી શા કારણથી રહે છે, તે દર્શાવી જાતીના
ઉદ્દયને આ સંદેષ ન-એ-દે-દઃ સાં ને પોતાની પુર્વજોના શુભ લક્ષ્ય પ્રકરે
“આપણી બાળાઓને અનુકુળ કેળવણી” વિષે નિબંધ રૂ. ૧૫ પંદર સનામ
આપી બુદ્ધા બુદ્ધા લેખકો પાસે લખાવેલો તે વગેરી બતાવવામાં આવ્યો
હતો, અને પાટીદાર કોમમાં કેળવણીનો પ્રકાર કેવી રીતે થાય તે વિષે
‘શ્રદ્ધાક વખાઓએ પોતાના હિચ વિચારે દર્શાવ્યા હતા. ત્યાર બાદ
પ્રમુખ સારંગે કન્યાવિકલ્પના દૃષ્ટ રીતિના વિષે સારી રીતે વિચેચન કરી
મમ્મ જાતીને પ્રબંધ આપ્યો હતો કે ખાટી દિનિમાં આપણે નકામું
ખર્ચ કરી પુણ્યોએ છોડે તે માટે પોતાના મન ઉપર કાબુ રાખી
તેવા ખર્ચો અટકાવી ગો. પુરુષોત્તમદાસે સમગ્ર જાતીનાં કન્યાવિકલ્પનો
તીરસ્કાર કરી આવા મુખ્ય પ્રશ્ન ઉપર વિદ્યા મન આપી કેળવણીને
ઉત્તરજન આપ્યું છે તેના માટે ઉપદાર માનવામાં આવે છે.

ખેતીવાડી માટે

એકઠી દશ કોસનું પાણી પુરું પાડનાર
બજાદઘી નેમજ ઓકલ એ-છનધી ચાલતા
અને દરેક જાતના પપો

નીચલે સરનામે કીશાયતે મલે છે. તેસજ શીટ અને હુસ્સત
કરી આપવામાં આવે છે. જાવનાલ અને વધુ ખુલામાં માટે રૂબરૂ
મલો અથવા અડધા આનાની ટીપીટ બીડી લખો.

અંબાલાલ. એમ. પટેલની કંપની.

દરીવાપુર-નાની સાલેરી-અમદાવાદ.

તા. ક:-અમારા રોમાં મચતી સ્થગત અને કામન બીજાઓ સાથે
સરખાવી નેવા મુજબુદ લેકો-જી કરવામાં આવે છે.

એ જાતનાં બળ.

દરેક કાર્ય કરવામાં માનસિક બળ અને શારીરિક બળ એ બંનેની જરૂર પડે છે. તોપણ સાચું વિચાર અને હિંમતી જાતની શારીરિકી વજે-
રમાં માનસિક બળનું પ્રાધાન્ય અને વેપાર વજેરની દોડધામ તથા ખેતી
કર્મી વજેરમાં શારીરિક બળનું પ્રાધાન્ય છે. પ્રાધાન્ય છે એમ કહેવાથી
એકની સાથે બીજી બળતી જરૂર તો છેજ એમ સમજવું લેઈએ, જે
માણસો પોતાના ધંધાને અનુસરતું પ્રધાન બળ મેળવવાની દરકાર નહિ
રાખતાં ધસડઓરો કર્યા કરે છે તેઓનું મન અથવા શરીર તુરત લપડી
પડે છે અને તેમાં તેની ફરેલ ધણે દૂર રહી અર્થ તેના બદલામાં તેને
નિષ્ફળતા મળવાનો પણ સંભવ રહે છે.

આતંકનિગ્રહ ઔપધાસ્યની પ્રખ્યાત આનંદનિગ્રહ ગોળીઓ જે ધણી
ઉમદા વનસ્પતિઓથી બનાવવામાં આવે છે તે માનસિક અને શારીરિક
એ બંને પ્રકારનાં બળ આપવામાં અદ્વિતીય ઔપધ છે, એમ સાબીત
થયું છે. દસ્તની અટકાવત, પાચનની દંદતા, લોહીનો ગિગાહ, વીર્ય
સંબંધી વિકારો અને અશક્તિને લગતી પ્રક્રમણ વાનની ફરિયાદને જાડ-
મૂળથી ઉખેડી નાખવામાં એ ગોળીઓની આગળ અધીની જતી કીર્તિએ
તેને અમૃતની બરાબરીપૂર મૂકે છે.

કિમત—ગોળી ૩૨ ની ૩૫ ૧ ગો ૩. ૧ એક.

વધારે વિગત જાણવાને પ્રાઇસલિસ્ટ મંગાવો.

રચનાિક એજન્ટ.
ચંદુલાલ અંગા-૧૫ ઠા
રીવીરોડ-અમદાવાદ.

વંદ્ય શ્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.
આતંકનિગ્રહ ઔપધાસ્ય.
જામનગર-કાઠિઆવાડ.

મેડેરીયા તાવ તથા નરમ પ્રકારની પ્લેગ.

માટે બાદલીવાળા એમ્બુ ગ્રીફ્યર બદ્દુ જેવો ઇલાજ છે. કાનું પીવા ના ગમે તો તેજ સાથે વાપરો બાદલીવાળા એમ્બુ પીસ્ટ ૩. ૧) બાદલીવાળાની અંબીરીયત રાક્ષીની ગોળીઓ ખાનારને જીવાન બનાવે છે. ૩. ૧૧ - બાદલીવાળા દુધ પાઉડર દાંતનો દુખારો મટાડી દાંત મોતી જેવા સાફ રાખે છે. આના ૪ - બાદલીવાળાનો દરાજનો મલમ એક દીવસમાં દરાજ ખુશ્કીમાં તકાવન કરે છે. આના ૪ - સરવે હોઠાણે મળશે. ૬. હો. લી. બાદલીવાળા બે. પી. વરલી લેથોરેટરી. મુંબાઈ.

Amalgar
Amalgar

૫૫૨ - REGISTERED NO. B 894.
કચ્છા વિભાગ.

ot delivered please return to the
Kadwa Hitechu Office.
No. 453 Richey Road,
AHMEDABAD.

કડવા હિતેચ્છુ.

THE KADVA HITTECHHU.

પુસ્તક ક્ર. ક્ર. { માર્ચ સને ૧૯૧૫. } અંક ૩ મો.

હિતેચ્છુ હિત કારણે, કહે કદિ કડવું કહેણ;
રોગ વિહારણ વૈદ્ય પણ, દે ઔષધ દુઃખ દેણ.

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧-૪-૦ દખાલ ખર્ચ સાથે.

વ્યવસ્થાપક, હીરાલાલ વસંતદાસ.

આ પત્ર અમદાવાદ, રીઝીડાક. નં. ૪૬૩. ધર્મ વિજય

બાપબાતામાં ચીમનલાલ બીજાલાલે છાપી તેજ દેખાણેથી

ચીમનલાલ બીજાલાલે પ્રેસ કર્યું.

અનુક્રમણિકા.

વિષય.

૪૮.

મહારાજા હમીરસિંહ.	૬૫
જેવા પાટીદારનું મુંબાઈમાં જન્મ.	૭૩
છોકરાને ભણાવવા માટે વનખમદાર કોણ.	૭૬
અજ્ઞ મહાપુરુષ.	૮૩
અજરંગની શોધ-ખોળ.	૮૭
વિવિધ ખખરા.				

ક. પા. બોરડીગના છોકરાને સંદેશ.	૮૬
શેઠ. જોક્સનલાલ ટ્રસ્ટ ફંડ.	૯૦
પરીવંચાનો પ્રાસ.	૯૦
હમીરસિંહ નાટકનો પાઠ થયો.	૯૨
આર્થિક મદદ-ઉપકાર સ્મરણ.	૯૨
ચાલતા વર્ષમાં આપવાની ખેટ.	૯૩
નખી ખેતી.	૯૬

ખેતીને ઉપયોગી પુસ્તકો.

મદ્રાસની ખેતીવાડી કોલેજના ગ્રેજ્યુએટ-વીસ વર્ષના ખેતીના અનુભવી મી. દુલેરાય જેટાલાલ અંગ્લરીયા કૃત.

ડૉ. કાશીવિશ્વનાથ કાર્મ એન્ડ ગાર્ડન્સ, સરા. કાશીયાવાડ.

ખેતીવાડી અને ગમીઆની ઉપજ વધારનારાં ખાતર.	૩. ૦—૫—૦
૩ અને તેની ઉપજ વધારવાનો ઉપાય.	૬—૮—૦
ગાય, ભેંસ, પીગેરે ઉછેરવા ને દુધ વધારવા વિષે.	૧—૦—૦
આંખા, ચીક, નારંગી, દાડમ, પીગેરે ઉછેરવાની રીતો.	૧—૧૨—૦
આદુ, હળદર, શેરડી, મુરજી પીગેરેની પાવેનરની રીતો.	૧—૪—૦
ખેતર, ખેડ, હથીવાર ને ખારીજ ચીજ વધારવાની રીત.	૧—૪—૦
ખેતીવાડી વિજ્ઞાન માસિક, વર્ષના.	૨—૮—૦

(દરેક અંકના અનુક્રમ પૃષ્ઠ સંખ્યા અક્ષર નંબરી હતી. હવેથી વહેતા અંકોની પૃષ્ઠ સંખ્યા અનુક્રમ ચાલુ રહેશે. ગત બે અંકના દરેકના ૩૨ પૃષ્ઠ પ્રમાણે ૬૪ પૃષ્ઠ થઈ ગયાં. તેથી આ અંકની પૃષ્ઠ સંખ્યા ૧૫ થી ૨૪ થઈ અનુક્રમ હેઠળ અંક સુધી ચાલુ રહેશે.)

તત્ સત્ પરમાત્મને નમઃ ॥

કડવા હિતેચ્છુ.

પુસ્તક ક્ર. ૬.

માર્ચ સન ૧૯૨૫

અંક ૩ જો.

મહારાણા હરમીરસિંહ.

(ત્રિઅંકી નાટક.)

લેખક—પ્રોફેસર જેઠાલાલ ચીમનલાલ સ્વામીનારાણ એમ. એ.

(પુ. ૬ અંક ૨ જો. પૃષ્ઠ ૨૩ થી અનુમેધાન.)

પ્રવેશ ૨ જો.

રચણ—ચિત્રોડમાં મવારાઈનું ઘર.

(શેઠાતુર મૃણાલિની પ્રવેશ કરે છે.)

મૃણાલિની—હા ! હા ! અભાગી મૃણાલિની, તું જીવતી માતિ નિશા-ચરીનું લક્ષ્ય થઈ છે. તારા સ્વરૂપ આકર્ષણની અવધિ થઈ છે. જેમ જેમ સમય જાય છે, તેમ તેમ મૂર્તિમંત ભીતિ ઉપરિધન થાય છે. ચાર દિવસ આજ પુરુ થયા છે, મારા મનના મનોરથ હવે મનમાં મનમાં સમાઈ

ગયાં છે. વસંત પંચમીનો શુભ દિવસ સધળા જનોને માટે માંગલિક છે. પણ આ કમનસીબ લક્ષના માટે તેજ દિવસે ઉઘ સંકપ ધારણ કર્યું છે. “એકને અમૃત તેજ ખીમને ઝેર” એવું લોકવાયકા બેશક સ્વયં કહ્યું છે. મવાશંકર ગોસ્વાના કારાગૃહમાં નિવાસ કરતી મૃણાલિની, તું નિર્દોષ છતાં તને માથે અસહ્ય વૃંદામની પરિસીમા યર્ષ છે, અસાધ્ય નિઃશ્વસમાં સડના રાગિનિનો નાન ઉપર કરામમાં કરડી નગર યશ્ન છે. દરેકે દરેક દાણુ અતિ સ્વામ વિપતિ વાગ્યાને તારી સમીપ લાવે છે, તારા હૃદયમાં સ્ફુરતા મનોવદ્ય તારકોને એક-દમ ઢાકી દેવાની શક્તિ ધરાવે છે. આ નિરાધાર ધિયનિમાં મારો નથી કાપ આધાર, સાચો બેઠી છે ફક્ત ત્રિશુવન પતિ વિશ્વાધોર મન્દહાસ્ય મૃણાલિની, માનિ મલસાના પંજામાં સપઞ્ચ નીરસજીવન વ્યતીન કરવાને બદલે પરમાત્માને ચરણ આત્મસમર્પણ તેજ તારે માટે શ્રેષ્ઠ ઉપાય છે; કુમળા અંતઃકર્મ, તુ શામાટે ગમનુષ્ય છે? કેવળ ગોપાળના પાદપદ્મમાં લીન થવા હૌમત ધર, અકલીતગતા મિથ્યા માયિક ફંદમાંથી બચવા યશ્ન જ તને,

(૧માલ ગંગામાં લપેરી અને ઘુટણીએ પરી.)

ગાયન ૧૩ મું.

વેળા વસમીરિ વેળા વસમીરિ વેળા વસમી
વદે વિનતી વામા પાદરિરિ વેળા વસમી—
સંસાર સંધળો મન્ય દીએ છે (૨)
ખની પુરી દુઃખિયારિરિ વેળા વસમી—
વિપતિ દરિયે ફુળી અમાગી (૨)
ધીરજ સમૂળી હું સારિરિ વેળા વસમી—
થાએ દુઃખન નિજજન જોતો (૨)
સે દ્રાણુ મુજને ઉગારિરિ વેળા વસમી—
નથી સચું મે માઈ મદીમાં (૨)
ગીવાય તું ત્રિપુરારિરિ વેળા વસમી—
મિથ્યા મમતા માયા તણને (૨)
શ્રદ્ધા પ્રયુપર પારિરિ વેળા વસમી—
આત્મા સમર્પું હૃદય ચરણે (૨)
ભવની પીઠા પિસારિરિ વેળા વસમી—
વિશ્વાધીશ ત્વ દાસી ચરણી (૨)
લેતે રંગે રવીકારિરિ વેળા વસમી—

(મુણ્ડાલિની રમાલ ખેંચી આત્મઘાત કરવા જાય છે, તેવામાં મળા-
શંકરે જોરના ઘરતું બારણું તુટી પડવાનો અવાજ થાય છે અને અચાનક
જનલ પ્રવેશ કરે છે અને મુણ્ડાલિનીના હાથમાંથી રમાલ હુંટાવી લે છે.)

જાલ—અવનીતજની અપ્સરા, શામાટે મુંઝાઈ અમુક્ય છવનને છેલ્લા
પ્રેરાય છે, સમસ્ત સંસારને અસાર કરવાની યોગ્યતા શામાટે તારા કમલ હાથે
રચાય છે ?

મુણ્ડાલિની—આ અમાગી કન્યાનું રક્ષણ કરવા અચાનક આવેલા
દેરાંશી નર, મને શાન્તિથી મરવાદે, કૃપા દાવાનગની ચારે બાજુએ બિભરના
અચાનક લગ્નથી છુટી જવાદે.

જાલ—વિશુદ્ધ ચારિત્ર્યના તેજોમય પ્રકાશથી મદીમંડળને દીપાવતી
ચંદ્રમુખી ચતુરા, શાન્ત થા. આતું સાદસ કરવાની તારે જરૂર નથી, સુખ
સુખાની સ્વચ્છ સરિતા તારાથી દૂર નથી.

મુણ્ડાલિની—ચીરંતર, આ મન્દમાગ્ય કન્યાને આખા વિશ્વમાં જેને
આધાર હતો, જેની સદાયતો પુરો વિશ્વાસ હતો તે પ્રેમી પિતા પોતાની પ્રીય
પુત્રી પ્રત્યે પુરો પ્રશ્ન બતાવી પરાધીન થયા, કૂંડ લાતિ જતોના છોર ફિલમાં
કળારે નથી કયા. તેથી તમે વિદ્ર ન કરો. થોડો સમય જરૂર તો સત્તાના
મદમાં છટ્ટી ગયેલા રોડીઓ અત્રે બેઠા થશે, મારી મરછ ચિકદ્દ એ છુદ્ધ
બેલ સાથે મને બાંધી મારા છવનની પુગધાણી કરશે. આમા આશ્વસં જનક
સંયોગમાં મારે માટે છવિત દાન સીચાય બીજે એકે ઉપાય નથી.

જાલ—મુખ્ય બાલા, મઝરાટ ઝેડી દે, તારું રક્ષણ કરવા કમરે કરી
તરપર ચલેતો આ સુવાન તારી દબુર વિશ્વમાન છે, ગમે તેવા સંકટમાંથી
પણ તને અચાનક સક્તિમાન છે. ત્યાં સુધી મારા સરીરમાં સ્ફુરતો પ્રાણ
આગાદ છે, હાં સુધી તારા એક પગ વાંકા કંઠાની કોની તાકાદ છે ?

મુણ્ડાલિની—પરોપકારી પરમ પ્રાણ, પડ્યા પ્રાણને પકડવા જતાં
તમે જાતે કદાચ પડી જશો, કુજગને તારતાં કદાચ જાતે કુજશે, નરમ
નસીંગવાળી આ બાલિકાની વહારે પાતાં કદાચ તમે સંકટમાં સપડાઈ જશો.
કપૂરચંદ કારભારી ખોખર મારો કદમો કાઢ છે, તે કપડી કૃતાન્ત માર
નહી રૂધિર પીનાર છે, તેના પંખમાંથી આ મરીન ગાયને કોણ ઉગારી
સકનાર છે ?

જાલ—રસિત રમખી, નકામા લખને અર્ધીન થઈ અમા કાવર હિં.

મારો શામાટે કાંઈ છે? સ્વસ્થ બની ઉદ્વેગ તણ થો, તમારા બચાવ માટે નથી કરેલી મારી બચવ્યા પાર પડવા 'હો, કુર કપૂર્યં'ના કાવાશ્રયાને કાંઈ સ્વત્યમૂર્ખનો પ્રકાશ પાડવા મેં અગ્નિ નિશ્ચય કર્યો છે, મારો પિતા હોવા છતાં નેજો રાક્ષસી કૃત્યો આદર્શ ત્યારથી મેં તેનો ત્યાગ કર્યો છે. મેરાડની માદીના ખરા દકદાર બાપા ગન્ધગન્ધ સાચા બાળ દમીરને હેરાન કરવા એક જાલુએ કપટ બળ પાથરે છે અને ખીજ જાલુએ તારા જેવી નાલુક નારીઓના નિર્દોષ જીવનમાં હલાહલ ઝેર રેડવાનાં કનિષ્ઠ કામ કરે છે. કપૂર્યંદ, કુર કપૂર્યંદ, તું યાદ રાખ કે હવે તારી અનૃતમય બચવહાર લીલાં લખિા સમય ટકી શકશે નહિ, જુઠાનો જન્મ આ દુનિયામાં કદાપિ થશે નહિ.

મૃણાલિની—સેનાન શેઠના સદ્ગુણી સંતાન, ખેલક તમે શેરાગમાં ઉડાવેલા મુંદર સરોજ છે, કાંઠામાં ઉપત્ત થયેલા મનોહર ગુંવામ છે. હવે મને યાદ આવે છે કે એકતરરી ન્યાય કરનાર કપૂર્યંદ સામે નાનિ સભામાં એક અપરિચિત યુવાને સખ્ત પોકાર ઉઠાવ્યો હતો, નિરાધાર આસિદ્ધ ઉપર થના અસહ્ય જુલમ વિરદ અતિરાય અનાદર દર્શાવ્યો હતો. મને જાગે છે કે તેજ યુવાન પુનઃ આ અણીના સમયે મારી ખાસે બાવી બાથાસન દે છે, મારી મૃત પ્રાપ્ત દેહલતામાં જીવન રસનો મરાહ ઝેર છે.

જાલ—હા, તું છું તેજ નિઘ નશપમનો સંતાન. પણ તેની પેઠે નથી હાંપી ગયો ધર્મનું જ્ઞાન. ધર્મ વિરદ આચરણ કરનાર ગમે ને હો, પણ તેજે નજ મારાથી કદાપિ યદ્ય શકશે નહિ. સસ અને ન્યામના સરસ માર્ગને ઊઠી આ જલજ અધર્મને રસ્તે કદાપિ ચડશે નહિ, અન્યાયી સતાધારીઓના જુલમમાંથી ગરીબ જનોતું રક્ષણ કરતાં કદાપિ પાછી પાની કરશે નહિ.

મૃણાલિની—પરમાર્થ પુરુષસિદ્ધ, મારા જેવી અજાગી બાજાની રક્ષા કરવા તમને જે નિશ્ચય કર્યો છે તે ખરેખર સ્તુતિ પાત્ર છે. પણ મારી આતર તમે તમારા પોતાના કુટુંબમાં કલેશનું કારણ થઈ પડશો, કંઠજ હલધના કપૂર્યંદના કાપમાં ફસાઈ પડશો, વળી પિતૃદોષના પાનકમાં મચ્છતિ કરવાની દુઃખદાયક ફરજ તમારે શીર આવી પડશે, તેવી શોચનીય સ્થિતિમાં તમારા જેવા નરરતનને મુકવાનું મારાથી નહિ ખનશે.

જાજી—એળા જામા, મહાભારતનો સિદ્ધાન્ત છે કે

गुरो रण्य व लिसस्य कार्याकार्यं मजानतः
उत्पथ प्रति पन्नस्य न्याय्यं भवति शासनम् ॥

અભિમાની વડીલો કતેવ્ય ભણે થઈ આડે માર્ગે ચાલે તો તેઓનું પણ શાસન કરવામાં ધર્મ છે, તેમના કૃત્યો તરફ આંખ આડા કાન કરી મુગે મુગે બેસી રહેવામાં અધર્મ છે. મારા પિતા કપૂરચંદ, અરે તેવા નરપથને પિતાશબ્દથી સંબોધવામાં મારી ભુલ ચાલ છે, કપટચાર્ય કપૂરચંદ હવે સદ્ધર્મની સીમા છોડી ઉન્મત્ત થયા છે, તેથી તેમના તરફ માનની દૃષ્ટિએ મારાથી જોઈ શકાશે નહિ. હાહાહા અભીતિ સામે મારાથી નેત્ર મોચી શકાશે નહિ.

મૃણાલિની—શર શિરોમણિ સન્ન્યત, તમે અસાધારણ રહેલ બતાવી મારી છબ બંધ કરી છે, આ અનાય બાલિકાની છવનદોરી હસ્તગત કરી છે.

જાણ—લાવણ્યમયી લલના, કદમાં ફસાએલી નિર્દોષ બાળા પ્રત્યે મારો ધર્મ બળતરવા ઉપરાંત બીલું કાંઈ વધારે મેં કહ્યું નથી. વિગદાણુ યનિતા, હવે વિલંબ ન કરો. રાજ્ય દરબારમાં અંજને રાજબાણા વીરમતીનો હાથ સમારંભ છે. તે પુરો થનાં. કપૂરચંદ નવરા થશે. અને સ્વેદપચંદના વસ્ત્રોગાની તૈયારી કરશે. તેટલા માટે ઉપરથી દવાનો ડોઝ કરનારા પણ અંદર ગુફાસી નિર્ધુલતા આચરનારા વગિર જાતોની અંજને પધરામણી થાય તે પહેલાં તમને નિર્જાય રથજે પહોંચાડવા મારો પાંડા નિમ્મ છે, તદ્દનુસાર વર્તવામાં તમારો અન્તે પિત્ત છે.

મૃણાલિની—પરાક્રમી પુરુષ, હું તમારી ઇચ્છાનુસાર વર્તીશ પણ તે કોઈ સરતે.

જાણ—મડી મહેલની મનોહરિ મોડીની, જલ્દી નિવેદન કરો. તમારી આજ્ઞા મારે સર્વથા કબુલ છે.

મૃણાલિની—પ્રેમી પંથી, તમારી નિરુવાર્થ એક સુધા તુરંત આકર્ષિત આ મારું હૃદય જીતજીત છે, પોતાના રક્ષણ માટે આટલો બારે પરિશ્રમ વેઠનાર કને પ્રજ્વળ રસના સિંચનની અભિલાષા રાખે તેમાં તેની શી બુદ્ધ છે ?

જાણ—રમણીય રામા, તમારી ઇચ્છા હશે તો હું તમારો પ્રેમ પામી ભાગ્યશાળી યક્ષરા, પણ હમણાં ઝાઝુમના વાદળને વિખેરી નાંખવાની પ્રથમ જરૂર છે. બપોની જાતને નિર્મૂળ કર્યા બાદ તમારી સેવા ઉઘાડવા આ દાસ તમારી સન્મુખ હજુર છે.

મૃણાલિની—પણ સંકટમાં સદેવર યૌગ્યેશ્વરી આ બ્રાણા શામિનીના

મહેનત કરવી પડે તેમ નથી. ફક્ત હસ્તમેજાપ માટે જોઈ જોના સ્વામીના વ્યક્તિ જોઈએ. માટે મુલાકાતીને બદલે તમે લગ્ન વિધિમાં બેસી જવા કશુંક થાયો તો તુરંતને માટે આશ્વત્થુ વાદળ વિખરાઈ જાય પછી જરૂમ ભાગશે ત્યારે બંધુ જોઈ લેવાશે.

કુટિલા—આવી અનુચિત રીત અપ્પહાર કરતાં મને ઘણી શરમ આવે છે.

મથારાકર—અરે તેમાં છે શું ? લાગુ આવ્યે એક બે દિવસમાં સ્વા-પચંદને ત્યાંથી સટકી જવો, પછી મુલાકાતીની જિજ્ઞાસુ કરવો, અને ન્યાય ખાતર દરબારમાં ઘસડવાની ધમકી આગળ ધરવો.

કુટિલા—યુક્તિ ઠીક છે, સ્વસ્વચ્છ માટે ગમે તેવી યોજનાઓ કરવામાં આપણે ફાતી ખીક છે ?

મથારાકર—જાઓ, ત્યારે, તમે અંદર જઈ પાનેતર પહેરી તૈયાર થાઓ. થોડા સમયમાં વરઘોડા આવી પહોંચશે.

(રોક સ્વપચંદનો વરઘોડા લપકાદાર સ્થાનન વર્ગ અને રૂની મંડળ સાથે નેપથ્યમાંથી બહાર આવે છે.)

ગાયન ૧૫ મું.

સાથળા— વરઘોડા વાગમ વરેનો આજે
વાજાંત રડાં મીઠાં વાજે— વરઘોડા.
શાહુકાર સાત મર્યા સાગળમાં
નોખત ઉપર કડા ગાજે— વરઘોડા.
રોક સ્વપચંદ બંની 'ઠાણી ચાંદ્યા
લાંબેણી લાડી લેવા 'ઠાજે—વરઘોડા.

કપૂરચંદ—(સ્વપચંદને કાસણે ખેંચી જઈ) જુઓ, રોકડ, તમારી મરજી મુજબ તમારો બેડા પાર પડ્યો છે. તેથી કશુંક કરેલી રકમ રજુ કરો. લાંબાદ મોટીમાં પંચ ધરો.

સ્વપચંદ—રોક, એટલોએ મારો વિશ્વાસ નથી. કાંઈ સપ્તરમાંજ મોકલાવી દઈશ.

કપૂરચંદ—અહીં જાણનામાં વાપણ શમ ન લાગે, અમારે તો આજે રોકડ અને કાંઈ ઉધારનો આજ્ઞો દિસાવ્યો છે.

સ્વરૂપચંદ—હીક હારે તમને અણુવિશ્વાસ આવતો હોય તો આ મારી સાચા સોનાની હીસજડિય વોટી તમારી ખાસે રાખો. પછી તો ફિકર નથીને ?

કપૂરચંદ—ગદુ સારું, હવે નિશ્ચિન્ત રહો. તાગડતોગ લગ્ન વિધિની સરચાત થશે. (મોટે સાદે) મયાશંકર, સામઢે આઢલી બધી વાર, જલદી કરો કન્યાને તૈયાર અને સ્વરૂપચંદ શેઠનું કામ ત્વરાએ પાડી પાર.

(મયાશંકર મૃણાલિનીના વેશમાં કુટીલાને લાવી સ્વરૂપચંદ સાથે હસ્તમેળાપ કરે છે.)

મયાશંકર—શુભ મુદ્દત શુભ લગ્ન વર કન્યા સુખી લાગુ સાવધાન શેઠજી, અમને સારી દક્ષિણા મળતી જોઈએ.

(સ્વરૂપચંદ મયાશંકરને દક્ષિણા આપે છે અને ખુશી કરે છે. સાગ્ન વર્ણને અને સ્ત્રી મળતે બેઠ બદિસ આપવામાં આવે છે અને લગ્ન વિધિ ખત્તાસ થયે સમગ્રા વેશઘ જાય છે.)

લેવા પાટીદાર કોમમાં મુંબાઈમાં થયેલું લગ્ન.

લગ્નનો પ્રસંગ એ દરેક વ્યક્તિને આનંદ આપનાર છે પણ તેમાં જ્યારે કાંઈક અલગતી રહી કરતાં વિશેષતા હોય છે તો તે જાણી વધારે આનંદ થાય છે.

કડવા પાટીદાર કોમનાં લગ્ન તો મુંબાઈમાં થવાનો સંભવજ નથી. કારણ કે તે એકજ તીથીએ ચતાં હોવાથી પોતાના વતન રીવાજ લગે થવા સંભવ જોઈએ રહે એ સ્વાભાવિક છે. પણ લેવા પાટીદારોનાં પણ લગ્ન મુંબાઈમાં રહી થયાં નથી.

પાટણ (ગુજરાત) ના રહીશ ખેલ અણાબાઈ પીતાંબરદાસ પટવાનાં લગ્ન ભાવનગર નિવાસી ખેલ હરજીવન કુબેરદાસેનની પુત્રી સૌ. ગંગા સાથે બેઠાકત વિધીધી સંજત ૧૯૭૧ ના ફાગણ સુદ ૧ સનીવારે મુંબઈ પાસે

મત્રીઃ ગામમાં શેઠ નારણભાઈ દેવજી ઠક્કરના બંગલામાં થયાં હતાં. પંડિત મદારાણી શંકર સર્માએ લગ્ન વિધી કરાવી હતી. લગ્ન પ્રસંગે પધારેલા મૃદ-
ન્દ્રોમાં આ લગ્ન વિધિની કિંવાદો સારો પ્રભાવ પડ્યો હતો. ૫૨, ૫૩ના
પડીઓ તરફથી વેદ પ્રચાર અને ગુરુકુલ દંડમાં રૂ. ૩૫) આપવામાં આવ્યા
હતા. લગ્નમાં ભાગ લેવા પધારેલા મૃદરથો તરફથી આ પામિક ક્રિયા માટે
ધર્મીજ પ્રસંસા કરવામાં આવી અને પરંતુ તરફ આશિર્વાદના વચનો ઉચ્ચા-
રવામાં આવ્યા હતા. બીજા બે મૃદરથો તરફથી રૂ. ૫૦) અને શ. ૫) મળી
૩૧ ૫૫) ગુરુકુલને દાનમાં મળ્યા હતા.

પ્રસંગાનુસાર પંડિત મદારાણી શંકરે વિવાહ પ્રતિષ્ઠા અને સમ્પત્તિના
મત્રી ગુજરાતીમાં સરળ ભાષામાં અર્થ સાથે સમગ્રની શ્રીનાઓના હૃદય
ઉપર સારી અસર કરી હતી અને સ્ત્રી વર્ગને ઉદ્દેશી સ્ત્રીઓના ધર્મ સમ-
જન્યા હતા. વિશેષમાં પંડિતજીએ જ્ઞાન્યુ' કે લગ્ન પ્રસંગે કન્યાના માતા
પીતા અને સમા સંબંધીઓ તરફથી જે કાંઈ દ્રવ્ય દાન કરવાને આપવામાં
આવે છે તે સ્ત્રી ધન હોવાથી તેના ઉપર કન્યાનોજ દર રહે છે. તે ધન
ઉપર કન્યાના પતિ કે પતિના સમા સંબંધીઓનો કાંઈ પણ દર નથી જતાં
પણ હીંદુ કામના અને તેમાં પણ વિશેષે કરી લેવા અને કડવા પાટીવાર
કામના મુગવાનો આ સ્ત્રી ધનને ખાઈ જઈ સ્ત્રીને અન્ન વસ્ત્ર વિના રજાગારી
પુનઃ બીજું ધન મેળવવા અનેક સ્ત્રીઓ કરે છે એ મહા પાપ કર્મ છે.
શરણુકે મનુસ્મૃતિમાં કહ્યું છે કે:—

સ્ત્રી ધનાનિતૃપે મોહાદુર્જિવન્તિ વાંચવા: ।

નારી યાનાનિ વસ્ત્રં વાતે પાપા ચાન્ત્યધોગતિમ્ ॥

અ. ૩ શ્લોક. ૫૨

કન્યાના પિતા, લાઈ વગેરે જે ગાંધરો મોહને લીધે પોતાની વધુ દીકરી
વાંચેલા સ્ત્રી ધન ઉપર આકર્ષિત કરે છે અથવા સ્ત્રીનાં વાહનોનો અને વસ્ત્રો-
નો ઉપભોગ કરે છે, તે પુરુષો મરણ પછી નરકમાં પડે છે.

પંડિતજીએ મ. યત્યાચારને ઉદ્દેશીને કહ્યું કે, જેમ સૌં ગંગાના પીતાએ
પોતાની કન્યાને યથાશક્તિ દ્રવ્ય, કુંડુમ અને કન્યાનું દાન તમેને આપી
પોતાની ઉદારતા ગતાવી છે તેમ તમારે, પણ સૌં ગંગાને સ્ત્રી ધન તરફે
લાંબ ખાઈ આપનં જોઈએ. સૌં ગંગાને તેમના પીતા પણ તરફથી જે દાન

આબુપણ અને દ્રવ્ય આપવામાં આવે તેના ઉપર તમારો કે તમારા વાલીનાર-
સોનો તેમજ તેમના પીતા અને પીતાના વાલીનારસોનો હક નથી પણ તે
ધન ઉપર તો કક્ત સૌ. ગંગા અને તેનાં લવિષ્યમાં ચનારા કરજદોનોજ
હક છે તે ઉપર લક્ષ રાખી તમને જોગ્ય લાગે તે આગણી, આપા સ્ત્રી ધનથી
લવિષ્યમાં નમોને પોતાને પણ લાભ છે કારણ કે સ્ત્રી ધન ઉપર લેણુદારનો
પણ હક રહેતો નથી, એમ કમલો પણ કહે છે, જેથી આપા ધનનો દરેક
વ્યક્તિએ સંગ્રહ કરવો એ વધારે સાફ છે. તે ઉપદેશને માન આપી મ. ગણા-
ભાઈએ પોતાના શેઠ ઉજ્જગશીભાઈની સલાહથી રા. ૧૦૦૧૭ રોકડા તથા ર.
૫૦૦ ના દાગીના અને આબુપણો સૌ. ગંગાને સ્ત્રી ધન તરીકે આપ્યા છે.

ઉપરના રૂપૈયા ૧૦૦૧૭ મુંજાઈએકની સેવીંગબેંકમાં સૌ. ગંગા અને
મ. ગણાભાઈ પીનાંજરદાસના નામે મુકવા અને તેનું જે વ્યાજ ઉત્પન્ન
થાય તેમાંથી સૌ. ગંગાને આબુપણો કરાવી આપવા અથવા મૌ. ગંગાની
દમ્પતી મુદત્ત રકમમાં વ્યાજનો વધારો કરી મોટી રકમ કરવાનો હોય તો
તેમ કરવું એમ ફરિયાદમાં આવ્યું. અને તેનો અમલ પણ થયો હતો. આ
પ્રસંગે લક્ષમાં પધારેલા ગૃહસ્થોએ મ. ગણાભાઈને આ નયો ચાલ કરવા માટે
ધન્યવાદ આપી અંતઃકરણથી આશિર્વાદ આપ્યા હતા.

લક્ષ ક્રિયા પુરી થયા પછી ૧૦ વધુ તરફથી લક્ષમાં આવેલા ગૃહસ્થોને
(આશરે ૧૨૫ માણસને) કન્યાના પીતા તરફથી જમણ આપવામાં આવ્યું
હતું. બીજે દીને-તેવીવારે મ. ગણાભાઈએ પણ તે સંબંધીઓને જમણ આપ્યું
હતું. મ. ગણાભાઈની ઉંમર આશરે ૨૮ વર્ષની છે. મુંજાઈમાં કાપડ માર-
પ્રીટમાં આપારીની ગુમાસ્તીમાંથી વર્ષે ર. ૬૦૦ ની આમદાની કરે છે તથા
કન્યાની ઉંમર ૧૫ વર્ષની છે તે પાંચ ચેપડી મુશ્કાતી લાણી છે

આ પ્રસંગે હું મારા કુટુંબ સાથે લક્ષમાં લલાવો લેવા ગયો હતો.
અને બધી વીધી ત્વેવા પછી મારા મનમાં વિચારો આવ્યા કે આજ
કાલ લેવા અને કડવા પાટીલરોમાં કહેલના કુળવાનોને પુસ્ત-પેરામણી
સાથે કન્યાદાન આપાય છે. જ્યારે કેટલાક કુળવાનો પુસ્ત-પેરામણી ખાઈ
પરવાર છે, ત્યારે પુનઃ પુસ્તપેરામણી મેળવવા બીજી સ્ત્રી કરે છે. અને પુર-
ની સ્ત્રીને અન્ન વસ્ત્ર વિના રક્ષાવે છે. તેને વખતે ખાનગી માગ્યજે
પોતાની પુત્રીને દુઃખમાંથી મુક્ત કરવા પોતાના કુળવાન ગર્ભાગ્રને છુટા છેડા
બદલ કાંઈક મન આપી મુક્તી મેળવે છે અને પુનઃ પણ તેનાથી વધારે
ચડીવાના કુળવાનને પોતાની પુત્રી આપી પુનઃ તેનું જોગ્ય વેરી લેવ છે.

પરજીવતી વખતે ચાંડલો (પુરુ) અને છાંડવની વખતે બદલો આપવામાં પોતાની જાતમહેનનની મુકમાલના દ્રવ્યનો નાશ થાય છે તે ઉપરાંત પોતાની પુત્રીને એકજ જન્મમાં અનેક પતિ કરાવે છે, તેમાંથી બચવા માટે આ લક્ષ્મી એક આદર્શ રૂપે આપણને દાખલો મળેલો છે જેથી જ્ઞાનદાનો લાભે પોતાની પુત્રીઓ દ્રવ્ય લોભી કુળવાનોને આપે પણ જેટલું દ્રવ્ય પોને કન્યા-દાનમાં આપે તેટલુંજ અથવા તેથી વીશેષ દ્રવ્ય કુળવાન જમાધરાજ ખાસેથી લઈ બેંકમાં વર વધુને નામે મુકાવે તો તે વડે જરૂર પ્રસંગે પુત્રીનો નિર્વાહ ચાલે અને છુટા છેડા રૂપી પાપ કર્મ કરી અનેક પતિ કરવામાંથી પુત્રીઓ બચે માટે બીજી જાતિની માણક આપણી સ્થિતિમાં પણ સ્ત્રી ધન અલગ મુકાવવાનો ચાલ પાડવો હિતાવદ્ છે.

લી. હરજીવન ભગવાન.

ગયા ૬૬ ના વિચારમાં અમલવાદના કેટલાક કેડવા પાટીદાર અમે-સરાએ પુરન ચાંડલાનાં નાણાં સ્ત્રી ધન તરીકે અનામત મુકવાનો ઠરાવ કાઢ્યો હતો પણ તે ઠરાવ કાગળમાં રહ્યો છે. તેનો અમલ થયો જણાયો નથી.

અવરંધાપક.

ઝાકરાંને ભણાવવા માટે જોખમદાર કોણું ?

આ એક સવાલ છે તેનો નિર્ણય થવાની જરૂર છે. દરેક માણસ તે સવાલ પોતાના મનને પુછશે અને પોતેજ તેનો શુદ્ધ અંતઃકરણથી અને નિષ્પક્ષપાતપણે નિર્ણય કરશે એટલીજ અત્યારે આશા રાખીએ. 'તો પણ મને નિર્ણય છે કે તેનું સાચું પરિણામ આવશે.

આજકાલ આપણી સ્થિતિમાં (અને સર્વે જગતે તો પણ કાંઈ વિશેષ બોદું નથી) એવી માન્યતા થયેલી જણાય છે કે ઝાકરાંને ભણાવવાં ને માખાપની ફરજ નથી. માખાપની ફરજ જેટલા પ્રમાણમાં ઝાકરાંને પરજીવવાની મનાય છે તેના સોમા-અરે ! હજારમા હિસાની પણ ઝાકરાંને ભણાવવાની માખાપની ફરજ છે એમ અમારાં ઘણાં જ્ઞાતિજન્ય માનતા નથી. ભણાવવામાં તાત્કાલિક હાંધેજ કાવશે દેખાશે નથી-મળતો નથી. તેથી ઉચ્છે

પરજીવવામાં તાત્કાળીક કાર્યો છે. ઊકરને પરજીવ્યો એટલે, થોડા વખત પછી ઘરમાં કામ કરનારી આવે છે, એ કાર્યો સ્ત્રીઓને-ઊકરની માતાને જોવો તેવો નથી. દરેક માતા ઊકરની વહુને જોઈને પ્રથમ તો આનંદ સાગરમાં છલકાઈ જાય છે. પછી કદાચ-થોડા વખત પછી થોડા મહીના અગર વર્ષ પછી તે વહુ અગાખામણી થાય છે એવા દાખલા સેકડો જાને છે તે પણ વહુના આગમનની શરૂઆતમાં તો માતાના હૃદયનો પાક રહેતો નથી. સંસારમાં કોઈ પણ માતાને પહેલા સુખનો આનંદ તો ઘરમાં વહુની હાજરીથી જ થાય છે. માતાનું કર્તવ્ય ત્યાંજ પુર થયું માને છે.

ઊકરો અગર ઊકરી નાનપણમાં-અયપણમાં ઘણાં ઉપયોગી છે. ઊકરી, માતાને પોતાના ઘર કામમાં ઉપયોગી છે. મદદ કરે છે. ઊકરી મોટી થાય છે ત્યારે માતાનું સઘળું કામ ઉપાડી લે છે એટલે માતાને નિરાંત થાય છે. તેજ પ્રમાણે ઊકરો પણ પિતાને ઉપયોગી છે-પિતાના કામમાં મદદગાર થાય છે. જેકુ અને કારીગર વર્ગને ઊકરો, પિતાને ઘણા ઉપયોગી છે. જેમ માતાનું કામ ઊકરી ઉપાડી લે છે તેમ પિતાનું કામ ઊકરો ઉપાડી લે છે એટલે પિતાને નિરાંત થાય છે. મજૂર વર્ગનાં માતા પિતાને પણ ઊકરી-ઊકરો તેટલાંજ ઉપયોગી છે. ફક્ત વિદ્યા માળસોનેજ ઊકરો-ઊકરી નાનપણમાં તાત્કાળીક ઉપયોગમાં આવતાં નથી. મજૂરનો ઊકરો પિતાની અવેજીમાં કાંઈક પણ કામ કરી શકે છે, કારણ તેને અંગ મહેનત કરવાની છે. પણ પ્રોફેસર વકીલ ખારીસ્ટર અગર લાક્ટરનો ઊકરો પિતાનું કામ કાંઈજ કરી શકતો નથી. તેને તો વિદ્યા સંપાદન કરીજ જોઈશે. પ્રોફેસરના કામમાં અંગ મહેનત બીલકુલ ઉપયોગની નથી, તેમાં વિદ્યાજ જોઈશે તેથી વિદ્યાના બજે જોઈએ પોતાનો ધધો રાજગાર કરે છે તેમને તો પોતાના ઊકરાંઓને ભણાવવાની ફરજ પડે છે. તેમનો ધધોજ તેમને ફરજ પાડે છે. પણ કમનસીબે આપણી જાતિમાં વિદ્યાજગથી ધધો કરનારા ઘણા થોડા છે. ઘણો ભાગ અંગ મહેનતથી ધધો કરનારા છે. તેમના મગજમાં ઊકરને ભણાવવાની ફરજ ઠસતી નથી. કદાચ ઠસે છે તો પણ તાત્કાળીક યત્ના સાબનો ભાગ આપવો પાલવતો નથી-ભાગ આપી સકતો નથી-ભાગ આપવા જેટલી શક્તિ નથી. આ અજ્ઞાનેને પોતાની ફરજનું જ્ઞાન કસવવાનેજ સ્વર્ગસ્થ જોતરેખસ મી. ગોપાળ કૃષ્ણ જોખવેએ ફરજિયાત ફગવાણીનું બીલ ઈડોયા કાઉન્સીલમાં-હિંદુસ્થાન માટે કાયદા ગાંધિવારી સભામાં-જાન્યારી ૧૯૫૧ મનુષ્યો જેકુ પ્રગત છે અને આપણી જાતિ પણ જેકુ પ્રગત છે તેથી તે બીલ જો

દીક્ષગીરીની બીના છે. ધનવાનો પોતે જાણે છે કે તેમની નફા નિર્વન કરે છે અને અંતિમ નાશ પામે છે તોપણ ધનવાનો નિર્ધનની બુદ્ધ મુખારવાનો પ્રયાસ કરતા નથી. એ તેમને મારે માનપ્રદ નથી. છતાં દીક્ષગીરી સાથે જોવામાં આવે છે કે ધનવાનો નિર્ધનને કારણ પ્રસંગે ધનની મદદ આપે છે-તેને દેવાદાર બનાવે છે અને અગ્નિ મનુષ્ય દેવામાં પુણ્ય જાય છે છતાં શાહુકાર-ધનવાન (પછી તે શક્તિએ વાળુગિ હોય કે કુચ્છી હોય તોપણ) પેલા અજ્ઞાનની આંખ ઉઘાડતો નથી. તે અજ્ઞાનજન દેવામાં પુણી નાશ પામે છે. દેવાદાર થતાં પહેલાં જમીનદાર હતો ગયસ્વયો હતો. તેને ઘેર એ પાંચ પશુ અને એક બે મનુષ્ય પગલાં હતાં. દેવું થયા પછી તેજ જમીનદાર મટી મનુર થાય છે, અને તેનેજ જીવન કાઢીને ત્યાં પગવાનો દણડો આવે છે. મું આનો દોષ ધનવાનોને નહીં લાગતો હોય? અજ્ઞાન ગમ્યાને સદસ્ય-વિવેકાવિવેકની સમગ્રજી આપવી માગાપતું કામ છે-ફરજ છે. તેરીજ સમગ્રજી જેટ બધુએ કનિષ્ઠ ગધુને આપવાની ફરજ છે. ધનવાનો નિર્ધનના પિતા અગર જેટ બધુ સમાન છે. મારે ધનવાનોની પણ ફરજ છે કે ચોના ના અજ્ઞાન કનિષ્ઠ બધુએને સમગ્રજી આપવી જોઈએ. તે ફરજ બજાવે નહીં તો તેમને તેનો દોષ લાગતો હોવાજ જોઈએ.

અમારા શક્તિ બધુએ દાન કરવામાં પણ ધન ઓછું ખરચતા નથી. એક બેદુત પોતાના પગમાંથી ચુપડે અને ટોપમે ભરી ભરીને અનાજ બજારે આવે છે અને તેમાં પુન્ય માને છે. એ પુન્ય થયું એટલીજ ફક્ત માન્યતા છે. તેનું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ તો હતું સુધી કાંઈએ દીકું કે અનુભવું નથી. જેઓ બેદુત નથી તેઓ અનાજ આપી શકતા નથી પણ તેઓ પણ કાંઈ દાન ઓછું કરતા નથી. સુધરેલી દુનીયામાં જરૂ એમ મનાયેલું છે કે હિંદુસ્તાનના વતનીઓ પુન્યદાન કરવામાં પહેલે નંબરે છે. ફક્ત તેમનું પુન્ય દાન સમાગે થતું નથી. પુન્ય દાનના નાણાનો વ્યય ઉત્પાદક નિયંત્રે નથી. તેવા દાનમાં અપાવતું ધન નાશ પામે છે. તે ઉગતું નથી દાન આપવારા તો દાન ઉત્તરની આશા રાખીનેજ આવે છે. પણ ઉપર કહ્યું તેમ તેનું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ દ્રષ્ટિગોચર થયું નથી. દાન કરતું એ પણ એક જાતની ફરજ મનાયેલી છે. ઓકરને લાલુપૂત્રાં એ ફરજ માની નથી એજ એક દીક્ષગીરી છે. અને દુષ્ટીયે છીયે જમારા બધુએ તેને ફરજ માનતા શીખે.

અમારા શક્તિ જેને એટલું તો જાન થયું છે કે ઓકરને લાલુપૂત્રાં

જતાવે છે. માગણીને દાન આપે છે તેમાં ખરચ થાય છે તેટલું ખચાવીને પણ તે લાજવામાં ખરચ કરવું તેમને મોઝ્ય લાગતું નથી. તેઓ જે દાન આપે છે તે દુર્બલ થાય છે એમ તેઓ માને છે છતાં તેવી રીતે આપવું ચાલુ રાખે છે અને લાજાવવામાં ખરચ નોંધપે તેવું દાન લેવા (આપવા નહી હો!) ક્યુમ થાય છે—તેવી માંગણી કરે છે અરે! તેવું દાન લે છે એવા પ્રત્યક્ષ દાખલા પણ જન્મા છે. આગણી જ્ઞાનિની બોરડીગ અમદાવાદમાં ચાલે છે તેનો નિભાવ ધર્માત્મના નાણાથી થાય છે. તેમાં પોતાના છોકરાને મુકતાની અરજીઓ ઘણી આપી છે અને આવે છે. તેમાં દરેક પોતાને બોરડીગનું પુર ખરચ આપવાને અશક્ત જતાવે છે. ગયા વર્ષના બોરડીગના રીપોર્ટથી જણાય છે. કે દરેક છોકરા દીક ૨, ૧૦-૮-૦ ખરચ આવ્યું છે, ૨૬૪૨ એકલા બાળન ખરચમાંજ ૨, ૬-૮-૦ ખરચ ચલ્યું છે, મહામંડળે ઉક્ત બોરડીગની વ્યવસ્થા પોતાના દાઢમાં લીધી ત્યાં તેમાં બોરડીગના ત્રણ વર્ગ કીધા હતા. ૧ હા વર્ગમાં મરીને રા. નવ અને બીજા વર્ગમાં રા. પાંચ દર બોરડર પાસેથી લેવા ઠરાવ્યા હતા. પહેલા વર્ગ દરમ્યાન પેટલા વર્ગમાં કોઈ બોરડર દાખલ થયો નહીં એ અને બીજા કારણોને લીધે રા. ૯ ની રી ઘટાડીને બીજા વર્ગથી ર. ૭ સાત કીધી તેને એક વર્ષ થઈ ગયું છતાં કોઈ છોકરો તે વર્ગમાં દાખલ થયો નહીં. તેનો અર્થ શું? ત્રીજો વર્ગ મારીનો છે. બીજો પણ કોઈક થોડો મારી વર્ગ છે અને તેમાં ૧. અને ૨૦ નીજ સંખ્યા અનુક્રમે રાખવી એવા ઠરાવ છે. ઉક્ત બે વર્ગમાં જે ખર્ચ થાય તે ધર્માત્માનાં નાણામાંથી થવાનું છે—થાય છે છતાં તે દાનનો સાત ભેટાં કોઈને સંકલ્પ થતો નથી. એવો બે કોઈને સંકલ્પ થતો હોયતો ૧૫—૩ વર્ગમાં—૩. ૭ ના વર્ગમાં કોઈક દાખલ થવાજ નોંધે. બોરડીગમાં દાખલ થવાની અરજીઓ ઘણી આપી હતી—હજુ આવે છે. પણ તેમાંના કોઈ પેટલા વર્ગમાં દાખલ થવા નથી—થવા નથી. જેને પેટલા વર્ગમાં ૩. ૭ ના વર્ગમાં દાખલ થવા કર્યું હતું તેમાંના કોઈ આવ્યા નથી. અને હજુ કોઈ આપશે નહીંજ એમ જણાય છે. કેટલાંક માગાપ છોકરાઓને સાડમાં નકામા ખરચ કરવા નાણા આપી શકે છે મરીને એક બે રા. ખીરસા ખરચ સાદ આપી શકે છે. એ ખર્ચ છોકરાઓ કેવી રીતે કરે છે તેની તેઓ ઘણી થોડી જરૂર કરે છે. કેટલીક નિરાળીના મંદિરાઓ અને આ-પણી બોરડીગના સુપરીન્ટેન્ડન્ટ એવા ખરચ ઉપર કાણુ દાખલાને ચલ કરે. છે પણ દીકગીરી સાથે કહેવું પડે છે કે છોકરાઓના માગાપ તેમને તેમાં સદાય થતાજ નથી. તેથી મેટ્રનાઓ અને સુપરીન્ટેન્ડન્ટની મહેનત

ટીપ બેગી કરતાં અને જાપી નાંખના હિતેચ્છુના તંથી સાહેબની ધીરજ રહે એમ લાગતું નથી. તેથી ફક્ત એક વર્ષમાં બાર નવી સ્ત્રીઓ કરી અને બુતીઓને દેવા પ્રકારનાં કરણો આપી દૂર કરી તેની દાદીકત નીચે રહી કરી છે; જે વાંચી અમારા મુત બાંધુઓને ધણું સીપવાનું મગશે એવી અને આરામ સખીએ છીએ.

કાર્તિક માસ—કન્યાને આસ ગધાવ છે અને નાક ચીણું ચમ્પ ગયું છે.
(કન્યા લાવતી વખતે કન્યાને જોવાની જરૂર નથી.
તે વખતે ફક્ત રૂપીયાની સંખ્યાજ જોવાય છે.)

માગશર માસ—કન્યાને રસોઈ કરતાં આવડતી નથી (રોષતાં આવડતું હતું. પણ તે રાખ્દ ચામ્પ બાધાનો તેમને પસંદ નહોતો. રસોઈ કરી એ નામરીક રાખ્દો કન્યાને આવડતા નહોતા.)

પૌષ માસ—ઢોળને ત્યાંથી ઘેર દાંડી ગયેલા બારમાના જે લાડવામાંથી એક લાડકો જીનોખાનો સ્વારમાં ખાઈ ગયા. (તેમને ત્યાં ફક્ત એકજ વખત સાંજેજ બધરાને ખાધાનો રીવાજ હતો.)

માહ માસ—ઘણી ઢાડી ખુલ્લી મુકી દીધી, જેને લીધે ઊંચા મામાઓ ઘણા ખાઈ ગયા. (ઢાડીયો લગેશાં ખાત્રીજ રહેતી.)

ફાગણ માસ—ફક્ત હોષ લગ્યા માટેજ ફાલસા ભરેલા, તેનો ઉપયોગ રોષવા જેવા સહેલા કામમાં કર્યો. (લાકડાં ચમ્પ રહ્યાં હતાં.)

ચૈત્ર માસ—વાસીલામાં દસ હવરની કિમતનાં સરકારી ચમચી નોટ વાળા નાંખ્યાં (નોટનાં દર્શન પણ લાગ્યેજ ચયાં હશે.)

વૈશાખ માસ—કન્યા ઢાળી છે તેથી પસંદ પડતી નથી. (પોતે કામ કરતાં વિશેષ ઉજળા હતા.)

જેઠ માસ—વગવાવારમાં ફેર્યા ચયાં તેમને નવ રૂપિયાને બદલે ફક્ત સાત રૂપિયા આપ્યા. (કરીવાવરમાં વધારે રકમ માંગનારનું કુળ ઉચુ લેખાય છે.)

આષાઢ માસ—ધરમાંથી જે બાખરીઓ ચોરી પાડેલજીને આપી દીધી.

છે. તમે તમારી ફરજ બજાવી છે હું મારી ફરજ બજાવીશ. કેવી મૂર્ખા હોકરી ! પીતાએ પુત્રીનું માન્યું નહીં અને કન્યુ કે મારી મરણ વિશદ અને તારા પતિના અચ્ચવમાં જુગાની આપીશ તો માફ થર તારે તજ્યું પડશે ! સતીએ ટુંકામાં જવાબ આપ્યો- જેવી આપની મરણ !

ફરીયાદી તરીકે સતીનું નામ નેંધાયેલું હોવાથી સનાંને જુગાની આપવા બેલાવી. સતીએ પોતાના પતિનો અચ્ચ કર્યો. પતિના અચ્ચ માટે જુગું બોલ્યું એ પણ કદાચ કળયુગનો મરીમા ગણાશે-પણ સતયુગમાં તો તેમ થતું હતું !

સતીએ જાણ્યું કે સાબરુતીયા વાટકાને પકડી મારા પત્ની પાસે વાંકી થળી મુક્યા ગઇ તે દરમ્યાન વાટકો પડી જવાથી કદી ઉછળીને મારા મોંઢા ઉપર ઘાટા ઉડવાથી હું દત્તી ગઇ.

કોટ સતીને સચાત કર્યો કે જો તમારી જુલથી ઘઝળ્યાં હો તો પત્ની તમે ફરીયાદનામાં તમારા પતિ ઉપર આરોપ કેમ કર્યો ?

મારા પીતાએ ખાનદાનમાં અપવા મને કુળવાનને પરજુવી અને દને વધારે ખાનદાન બનવા અને એકજ જન્મમાં બે પતિવાળી બનાવવા માટે મારી પાસે ફરીયાદ કરાવી છે. પણ હું બે પતિવાળી બનવા દત્તની નથી જેથી મારા પતિનો અચ્ચ આહું છું

કોટ કેસ કાઢી નાંખ્યો, સતી પોતાના પતિની સાથે ઘરે ચાલી ગઇ, કુળવાન અને ખાનદાનને પરમ ભક્ત સતીનો પીતા નારીપાસ થઇ કોટ તણ આપ્યો ગયો. પોતાના ખાનદાની વધારવાની ઉમેદમાં નારીપાસ થવાથી પોતાની પુત્રીને અને પોતાની જાનને ધીકારવા લાગ્યો.

વનરાજ આથી વધારે જોરમાં અજ્યો અને કુલીનતાના ધર્મ પ્રમાણે દીન પ્રિદીન સતીને નાના મારે દુઃખ દેવા લાગ્યો. જેથી સનાંને દુઃખ માંથી મુક્ત કરવા પરમાત્માએ સતીની આયુષની દોરી ટુંકી કીધી. સતી બે જાળોને મુકી સ્વર્ગે સંધાયો ગઇ. વનરાજ જીવારા એકલા રહ્યા.

વનરાજ વિધૂર થયા તે કન્યાની જોગમાં છે. પેતા સુધારાવાળાઓની રૂઝમાં મુળવાન અને ખાનદાનના ભક્ત સત્ત્વએ ફસાઇ ગયા છે. ભક્ત સત્ત્વએ સુધારાવાળાના જકવાદથી પોતાના અપદાના બીજાને હોકી દઇ, લણેલો ગણેલો, સદાચારી, સંત સ્વજાનો અને સારી કમાઇવાળો વડે સેધે

હે અને તેના ગુણ ધરાવતો હોય તેનેજ કુળવાન તરીકે પુરો છે. આ વાગ્ય કથામુગનું કૌતકજ કહેવાય !

હે કાઈ બાપદાદાના ચીલે આત્માનો કુળવાન ને ખાનદાનનો ભાન ? હે કાઈ દીકરી માટે ખેતરનો ખુરો ગુળી તેમાંથી દીકરીને દાણા ખવડાવી પોતાની મોટાઈ અને મોહાને વધાવનાર અને ખાનદાનમાં ગણાવા ઇચ્છનાર ગણે પુરુષ ? જો કાઈ હોય તો તેણે મારા મીત્ર વનરાજને પોતાની પુત્રી પુત્ર પેશમણી સાથે આપવા તૈયાર થવું. ત્યારે પણ છુરા છેડા માગે ત્યારે મારો મીત્ર વનરાજ પોતાની ખાનદાનના પ્રમાણમાંજ ખદલો મહા કારગીરી આપવાની કશુલાત આપે છે. કદાચ હોય તો ત્રીસેને શીરતામે પત્ર લખવો !

હી આપનો બજારંગ.

હે, બજારંગની દેરીએ, મુકામ દરદાદ મામના પાદરમાં.

વિવિધ બબરો.

કડવા પાટીદાર બોરડોંગમાં હાલ ૩૧ ઓકરા છે. તે સર્વેનું આરોગ્ય સારું છે, મકાન હતુ ગરમી નથી. આ વખતે નવ ઓકરા મેટ્રીક કક્ષાસમાં છે.

આપણી બોરડોંગનાં ઓકરાઓને ઉંઘીયાની સહેલના. ૧૯ મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૫ ને શુકરવારે એવેના નામાંકિત નાનિમધુ મેકે રેસાના ગાલ છાત્રાભાઈએ દુધેશ્વર આચાર્ય પોતાના ગમીયામાં ઉંઘીયાની સહેલ ૩૦૦ અને ૪૦૦ મનુષ્યોને-પુરુષ અને સ્ત્રીઓને કરાવી દતી. તે સરકારમાં કડવા પાટીદાર દિનંતરપંક મહામંડળ બોરડોંગના ઓકરાઓને પણ નોતર્યાં દત્તા. તેઓ નિશાનેથી છુટ્યા પડી ત્યાં આવ્યા દત્તા સેફના ખેતરમાં ફેલડી પાવી છે તેમાંથી મેલડીના સુંદર છુટ્ટી ખાવા આપ્યા દત્તા. તથા મેલડીપીણવાન ખસ ફરે છે તેમાંથી નીકળેના મેલડીને રસ ખખ ખીજતે પુરુષ મળ્યો દત્તે મેલડીના રસની સાથે આદામે રસ મેલડીને દત્તે. તાર પડી પટાસ, અકરીયાં, રતાચુ, મુશ્ક, પંતાકે ૧૨૨ ૫.૫૬૬ રીંગરેનું ઉંચું દત્તું. જેથી સવળ

પારોડમા જુઠાં વખાણ કરવા સિવાય બીજી યોગ્યતા હતીજ ક્યાં? સરસ્વતી અને સંદેશી પુત્રો આગળ પારોડો દલકા પડ્યા. દરે પારોડોને બેસવાને ગોદ મળતું નથી. ખંધાનાં સાથે પાથરણ ઉપરજ બેસવું પડે છે. એ પણ પાટી-ગરોની ફોદજ છે. પારોડોને બીજાકુજ બધજ શામાટે ના કરવા જોઈયે? તેમ થાય તો તેઓની છાંદગી પણ મુંદરશે. તેઓ કાંઈ અન્ય ધધે વર્ગથી શકશે, તેમ થાય તોજ તેમની અને પાટીગરોની ઉન્નતી યશે એમ અમારું માનવું છે.

માદુરાણા દુર્ભીરસિંહ ત્રિઅંશી નાટક—આપણા જ્ઞાતિ અધુ સાક્ષર શ્રી પ્રો. રવામીનારણ એમ. એ લખે છે અને તે અત્યારથીજ સાક્ષરોમાં એટલું વખાણાયું છે કે તેમાંના ૧ અંકનો પાઠ ખાસ અંગ્રેની લેડી કલમ નરકથી આપણા મુખાખ દેશકાના ચવરનર સાદુખર્તા બાનુ નામદાર લેડી વીલીગડના મુરબ્બી પણા નિચે, જપ્ત ફંડ માટે ધરેલા જલસામાં ભજવાયો હતો. ને જપ્તમાં એટલો આકર્ષક થયો હતો કે તેની છેલ્લા કલાસની દીકરીતો આર્જ ૩ ૧ હતો જ્યાં તે દીકરીનાં ત્રણ ૩. આપતાં પણ ફેટલાકને મળી શકી નહોતી તેના ખરેખારગની દીકરીના ૩. પાંચ દંત દીકરીના લાવ કલ્યાજ દતા જ્યાં કાંઈ વર્ગમાં એક પણ જગા ખાલી બી નહોતી. નાટક ફેટલો ઉત્તમ છે તેનો ક્યાસ એ ઉપરથી અમારા વાચકો કરી શકશે અન્ય ગ્રામના સાક્ષરોએ આ નાટકની કરર ધણી કરી છે તેથી અમારો જ્ઞાતિ એ અપુર્વ માન મળ્યું છે, એમ અમે માનીપે છીએ.

આર્થીક મદદ—મરે વર્ષે જે સફળકર્યો તરફથી નંગદ નાણાની અને છાપવાના કાગળની મદદ મળી હતી તેમની મદદ આ વર્ષે પણ વિના મારે મળી છે. તે માટે અમે તેઓના ધણા આભારી છીએ. ગહારાય કુબેરદાસ હરીચંદ વડનગરવાળાએ રૂ. ૨૫ રોકડા તથા મયાચય હરજીવનદાસ લગવાનદાસ લાવનગરવાળાએ પાંચ રીમ કાગળ રૂ. ૨૦-૬-૬ ના (વાર્ષિક લવાજમ ઉપરાંત) મોકલાવ્યા છે. આ સન્માનને જ્ઞાતિ ઉન્નતી માટે એટલી તીવ્ર લાગણી છે કે અમે પણ તેમની વાંસે ઘસડઈ આ પ્રવૃત્તિમાં આગળ ધંર્યાં કરીપે છીએ.

ચાલતા વર્ષમાં આપવાની ભેટ.

“ શ્રી કૃષ્ણની રાસકીડાનું આધ્યાત્મિક સ્વરૂપ ” નામનું લઘુ પુસ્તક તૈયાર છે. ચાલતા વર્ષનું લવાજમ આવી ગયું છે, તેમને કમવાર મોકલવામાં આવે. છે. જેઓ એ ભેટનું પુસ્તક વિ. પિ. થી મોકલી ચાલતા વર્ષનું લવાજમ વસૂલ કરવા પરવાનગી આપે છે તેમને તે પ્રમાણે મોકલવામાં આવે છે.

ભેટના પુસ્તક માટે ઘણા સાસ અભિપ્રાયો મળ્યા છે. તે પુસ્તક ઘણું જ મનન કરવા જેવું છે માટે વિનતી છે કે તે સત્વર મંગાવી લેવા અમારા કદરદાન ગ્રાહકો કૃપા રરશે.

અમને અનુલવ થાય છે કે કેટલાક યરાકો પાર માસ સુધી માસીક મેળવ્યા પછી વિ. પિ. સ્વીકારતા નથી. જેથી માસીકને હારે નુકશાનમાં ઉતરવું પડે છે. માટે જેને માસીક રાખવાની મરજી નહીં હોય તેમણે અમને સત્વર લખી જણાવવું.

નવી ખેતી.

પ્રચિન સમયમાં ખેતી ઉત્તમ ગણાતી હતી. પણ અર્વાચિન સમયમાં તે અધમ ગણવા લાગી છે. ખેડુતો ખેતી છોડીને રાદેરામાં અને કસબાઓમાં મજુરી કરવા લાગ્યા છે. ખેડુતો કહે છે કે જમીનમાં હવે કમ રતો નથી. ખાતર અને મજુર મળવા નથી. તે મોંઘાં યપાં છે. તેમનું હરેકું સત્ય છે. પણ વરતુ રચીને તેમ નથી. જધી ચીજ મોંઘી યપા છે. તેમ ખાતર પણ મોંઘું થયું છે. ખેડુતોની પેદાશ-અનાજ ઘી વગેરે મોંઘાં યપાં છે તેથી તેમને પેદાશ વધારે યપા છે તેની ગજુતરી કરવા નથી પણ ખાતર અને મજુર મેળાં યપા છે તેની જુમો જડે છે જો ખાતરની કીમતમાં જ-મજુર વધારો મળે છે તો શું તેમની પેદાશની કીમત વધી નથી? વધીજ છે. તો પણ મોંઘવારીની જુમ પાડી તે મીઠ્યાજ છે. મોઢ મન અંકમાં દિદુરયાનથી ગદાર પદેરામાં હાથો મળુ ખાતર મળું છે તેના આંકમાં અમે આપ્યા છે. તે ખાતર શા માટે ગદાર મળું? દિદુરયાનીઓએ તેનો ઉપયોગ

નહીં ક્યોં ત્યારેજ તે પરદેશ ગયું છે. અમળન અમારાં ખેડુનો સોંધે બાપે તે મેળવવાની આશા રાખનાં હોયને તે ફોગટ, ફાંદોં મોંઢરા જેવુંજ છે. પરદેશના ખગ્ગરમાં તેનો સારો લાવ ઉપજતો હશે તો વેપારીઓ તે મોકલ-
શેજ. તેજ પ્રમાણે મળુરોની જુમ પણે વ્યર્થજ છે. એવી જુમોં પાડવાથી ખેડુતો મળુરોં સગતા મેળવી શકશે નહીં, શહેરોમાં અને કસબામાં ગામ-
ડાના મળુરો ખેંચાઈ આવે છે, મળુરને ત્યાં મળુરી વિશેષ અને ચાંડુ નજ્યાં હશે ત્યાં તેઓ જવાનાજ વળી શહેરોમાં તેઓને ઉચ્ચ પ્રતિનું
મહેવાનું તથા મોજા ગોખના ઉપખોજનું મેવન. મળવા સંભવ હોવાથી મળુરો ગામનો નિવાસ ખુદી શહેરમાં આવે તે સ્વાભાવિક છે, તેમને કાદ રીતે કાઢી શકાય નહીં. ખેડુતો કહે છે કે અમને ખેતીનું કામ કરવાને બે આને દ્વાડીયાં મળતાં હનાં હવે ચારે આનાં આપેનાં પણ મળુરો મળના નથી, એ વાત ખરી છે, પણ મળુરોને શેકવાનો બીજો કોઈ રીતો નથી. ખેડુતોએ મળુરોને પેટપુર અને ભાગુ-ગાંજ આંખરી નોંધ્યે, તેમ કરવાને તેમની પાસે સતત ખેતી કરાવવાનો હિરોખજન કરવો નિષ્કયે. તેમ તેમને પેટ પુરતું ખાવાનું પણ આપતું નોંધ્યે, તેમ ધાય, તોજ તેઓ ગામડામાં રચાવી રહી, શકે, વળી કાઠ, કાંચસર ગારે માંસ, ખેતીમાં મળુરોને શેકવાનું બની શકે નહીં તો ઘરમાં થઈ શકે તેવા નાના નાના ઉદ્યોગો તેમની પાસે કરાવવાનો મંદોજસતુ કરાવવા નિષ્કયે, ખરી રીતે ખેડુતો પોતાની શક્તિનો વ્યર્થ નહીંમો કરી નાંખે છે. આજસમાં વખત ગુમાવી નાંખે છે, ઉનાળામાં તો ખેતર સામુજ નોતા નથી, ખેતરમાં શું થાય છે તે તેવા વખતે જવા પણ જતા નથી, કેટલુંક કામ, તેઓ ઉના-
ળાની નવરી મોસમમાં ખેતરમાં ફરી શકે, એમ છે તે તેઓ કરતા નથી પછી ત્યારે વરસાદ આવે છે ત્યારે જવું કામ સાથે. ઉકેલે છે તેમાંજ તેમને મળુરોની જરૂર પડે છે અને તે મોલા છે એવી જુમો પાડી પો-
તાની અને મળુરોની શક્તિનો વ્યર્થ કેમ કરવો તેની દરકાર કરતા નથી. તેનો કેવી, રીતે સારું ઉપયોગ કરવા તેની શીકર કરતા નથી.

જમીનમાં કસ રહો નથી એવી તેમની ફરીવારમાં પ્રેરું થોડુંજ વળું છે. ખેશક જમીનનો કસ ઓછો વતો ચવાનો સંભવે છે ખંજુ તેની ઉપાય કરવાથી સંમિષ્ટિમ થઈ શકે છે. મનુષ્યની શક્તિ તાપ વીગે બીમારીના વખતમાં ઓછી થાય છે તેના ઉપાય કરી શક્તિ પાંછી લાવી શકાય છે. તેમજ જમીનમાંથી કસ જતો રહે તેને પાછો લાવી શકાય છે.

તે કસ પાછો લાવવામાં ઉપાય નહીં કરતાં છુમે પાછાથી કસ આવી શકે નહીં એ દેખીતુંજ છે. ખેતરમાં પાણીનું વહેન હોય તેને બંધ કરી વરસાદનું પાણી વળી જતું અટકાવી તે પાણીને ખેતરમાંજ પચાવવામાં આવે તો જમીનનો કસ જતો અટકાવી શકાય છે, ખેતરમાં જે નદામાં નિદામણ ઉર્ગી જમીનનો કસ ચુસી લે છે તેને કાંઠી નાંખી સારા પાક માટે તે કસ જળથી રાખી શકાય છે. ખેતરની નજીક તથાવડાં હોય તેમાંથી ચોમાસાના પાણીમાં તજાર્થ આપી એકઠો થયેલો કાંપ-પાણી સુકાયા પડી જે ખોટ બધાય છે તે ખોટ ઉનાળાની મોસમમાં ખણી દાવી પોતાના ખેતરમાં નાંખવાથી જમીનને કસ આપી શકાય છે. પોતાના ઘોર કાંખરનું છાણ મુતર ચોગાટ વીગેરે સંધરી રાખી ઉત્તમ પ્રકારનું ખાતર બનાવી પોતાની જમીનમાં નાંખી કસ લેઈ શકાય છે. મુસાનાં થતી રાખનો ઉપયોગ પણ ખાતર તરીકે થાય છે માટે તેને નદામાં ગણી ફેંકી દેઈ ધર આગળ ગંદવાંડે એકઠો કરવાના કરતાં તેને ખેતરમાં લેઈ જઈ જમીનને કસ આપવામાં ઉપયોગ કરી શકાય છે. માળસની વિષ્ટાનું પણ થઈજ સરસ ખાતર થઈ શકે છે. દરેક ખેડૂત પોતાનાજ ખેતરમાં મળ મુતનો ત્યાગ કરવાની કેવ પાટે તો મોનાના ખેતરની મેલાળ લેવાય એટલુંજ નહીં પણ ગામ નજીક મળમુતનો ત્યાગ કરી ગંદગી કરવામાં આવે છે તે પણ એકી અવાધી ગામની તંદુરસ્તી પરુ સારી રહેવા સંભવ છે.

અમારા ખેડુ ભાઈઓને ઉપર કહેવાની સત્યતાની સાખીતી વેંદતી હોય તો આ શ્રેયસ્તા નામાંકિત શહેરી.-કંચાકટર.-ચરાઈ-ગાતિબધુ મી. કેશવભાઈ છવાભાઈખી ખેતી જોવાની ભંત્રામંજુ કરવામાં આવે છે. તેમની ખેતી આ શહેરની આસપોસના ગામોમાં અને સાબરમતી નદીના પટમાં મોટા પાયાપર થાય છે. તેમજ તેમના મોટા ભાઈ મી. ઉમેદરામ છવાભાઈખી ખેતી ડીસાં કાંપની આસપોસનાં ગામોમાં અને નજીકમાં બનાસ નદીના પટમાં થાય છે. તે પણ જોવાની બનામંજુ કરવામાં આવે છે. મુજસાતમાં નદીની કિનારીમાં ખેતી કરવાનું સાદસ હિત એ ભાઈઓએજ ખેટું હતું અને દલે નદીની કિનારીમાં બદલાવાવડાનું સાધારણ થઈ ગયું છે. શહેરનું પુરેદં (મેટુ-નરક) નકામું નાંખી દેવામાં આવતું હતું. થોડાંક વર્ષથી સ્વ. રાજીવભાઈભાઈ અણસથી તેનો ખાતર નરીકે ઉપયોગ કરાવવાનો પ્રયોગ થતો હતો પણ તેની કીમત ઘણી ઊંચ આવતી હતી. તેની પાછળ જે ખરચ થતું તે પુરતી તેની ઉપજ થઈ શકતી

નહોતી, તેનો મી. કેશવજીએ એક મોટી રકમ આપી કંઠાટ લીધો અને ખાતર તરીકે ઉપયોગ કરવામાં એટલા-ફતેહમંદ થયા છે કે શહેરની આસપાસના ગામના લેકિા પણ હવે તેની માંગણી કરે છે. ખાતર કાંઈ હમણાંજ આવે છે એમ નથી. શહેરની સ્થાપના થતા ત્યા પુરેટ નીકળતું હતું પણ તેનો ઉપયોગ થતો નહોતો. અમારે તેની (ગળીના જણાઈ ત્યારે હવે તેની કીમત ઉપજવા લાગી છે તે મી. વજામના સાહસને આભારી છે.

દુધેચર આગળ પોતાના ખેતરમાં તેઓ એએક વર્ષથી શેઝડી છે. પુનાનું બી જાતી અહીં ચોરીક જમીનમાં શેઝડી વાપી આવે છે અધારી ગયા વર્ષમાં ૨૫-૩૦ વીધામાં શેઝડી વાપી હતી, તે શેઝડી ખતરમાં પાડેલા ૧૪ શીટ લાંબા અને ૧૦ શેર વજનનો એક સ પ્રત્યક્ષ અતાવવામાં આવ્યો હતો. ઉક્ત સાંઝાની જગાઈ અગ્રેની શેઝડીનાં થણી મોટી હતી છતાં તે સાંઝા વાંઝા વળી ગયો હતો. નદીના પટમાં તેમણે વાવેલા અટાકમાં એકેક બટાકો ૩૦ થી ૪૫ તે નુધીનો પામે છે તે પણ આ લખનારે પ્રત્યક્ષ જોયું છે. અમારા લાઈયો પ્રયત્ન કરે તો આમાટે તેમના જેવા પાક લઈ ના શકે? આ માનવું છે કે તેઓ પણ તેમ કરી શકે, માટે તેમણે પ્રયત્ન કરવા ન્તા અને તેમ કરવા અમારી તેમને વિનતી છે.

વ્યવસ્થાપક.

ખેતીવાડી માટે

એકથી દસ કોસનું પાણી પુરું પાડનાર
બળદથી તેમજ ઓછા એન્જીનથી ચાલતા

અને દરેક બાતના પંપો

નીચલે સરનામે કીકાયતે મલે છે. તેમજ શીટ અને દુરસ્ત કરી આપવામાં આવે છે. આવતાલ અને વધુ ખુલાસા માટે રૂબરૂ મલો અથવા અડધા આનાની ટીકીટ ખીડી લખો.

અંબાલાલ. એમ. પટેલની કંપની.

કીકાયત-નાની કાલેખરી-અમદાવાદ

તા. ૧૬-અમારા પંપોમાં મજતી સગવડ અને કીમત ખીનઓ સાથે સરખાવી જોવા મજબુત અવામણ કરવામાં આવે છે.

એ જાતનાં બળ.

દરેક કાર્ય કરવામાં માનસિક બળ અને શારીરિક બળ એ મંત્રેની જરૂર પડે છે. તોપણ શાસ્ત્ર વિચાર અને હંચી જાતની કારીગિરી વગેરેમાં માનસિક બળનું પ્રાધાન્ય અને વેપાર વગેરેની હોડધામ તથા ખેતી કરવી વગેરેમાં શારીરિક બળનું પ્રાધાન્ય છે, પ્રાધાન્ય છે એમ કહેવાથી એકની સાથે બીજા બળની જરૂર તો છેજ એમ સમજવું જોઈએ. જે માણસો પોતાના ધંધાને અનુસરતુ પ્રધાન બળ મેળવવાની દરકાર નહિ રાખતાં ધસડખોરો કર્યા કરે છે તેઓનું મન અથવા શરીર તુરત કચડી પડે છે અને તેમાં તેની ફોલ ધણે દૂર રહી જઈ તેના બદલામાં તેને નિષ્ફળતા મળવાનો પણ મંભવ રહે છે.

આતંકનિગ્રહ ઔપધાસની પ્રખ્યાત આતંકનિગ્રહ ગોળાઓ જે ધણી ઉમદા વનસ્પતિઓથી બનાવવામાં આવે છે તે માનસિક અને શારીરિક એ બંને પ્રકારનાં બળ આપવામાં અદ્વિતીય ઔપધ છે, એમ સાબીત થયું છે. દત્તની અટકાયત, પાચનની મંદતા, લોહીનો બિભાડ, પીપું મંબંધી વિકારો અને અશક્તિને કમતી કોઇપણ જાતની દ્રવિયાદને જડ-મૂળથી ઉખેડી નાંખવામાં એ ગોળાઓની આગળ વધતી જતી કાંતિએ તેને અમૃતની જરોબરીપર મૂકેલ છે.

કિંમત—ગોળા ૩૨ ની હંચી ૧ નો ૩. ૧ એક.

પંચાદે વિગત જાણવાને પ્રાપ્તિસિદ્ધ મંગલો.

સ્થાનિક એજન્ટ.	}	વૈદ્યરાસ્ટ્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.
ચંદુલાલ અંબાદાસ ટાં		આતંકનિગ્રહ ઔપધાસ.
ચીચીદાસ-અમદાવાદ.		જામનગર—કાઠિઆવાડ.

મેલેરીયા તાવ તથા નિરંમ પ્રકારની પ્લેગ.

માટે બારલીવાળા એમ્યુ મીક્ચરે ગંદુ. જેણે દાખા છે. કમું પીત
ના ગમે. તેજ સાથે વાપરે બારલીવાળા એમ્યુ પીસ ૩: ૧) બારલી
વાળાની અંબીરીયત રાત્રીની ગોળાઓ ખાનારને લુપ્તાન બંતાવે છે.
૧૨) ૧૩ - બારલીવાળા દુધ પાઉશ દાંતનો દુખારો મંડાડી દાંત મોટી
જેવા સાથે રાખે છે. આના ૪ - બારલીવાળાનો દરંગનો મસમ એમ્યુ
દીવસમાં દરજ ખુશીમાં તથા કરે છે. આના ૪ - સરવે રોકાણે મળે.
૧૪. લે. લી. બારલીવાળા જે. પી. વરલી લેખોરેટરી. મુંબાઈ.

૨૫૫૫૫
૨૫૫૫૫

કુલ દિવસ.

REGISTERED No. 11 894.

not delivered please return to the

Mdwa Hitechu Office.

No. 463 Richey Road,

AHMEDABAD.

કડવાં હિતેચ્છુ.

પુસ્તક ક્ર. ૬૯.

મે સને ૧૯૧૫.

અંક ૫ મા.

અનુક્રમણિકા.

વિષય.	પૃષ્ઠ.
અંગ્રેજી શિક્ષણનો પ્રતાપ.	૧૩૧
નવય દંપતીને	૧૩૩
હળિયુગનો ગદિમા.	૧૩૪
મદારાજા દમીરસોદ. (ગાઝુ)	૧૩૫
આ શુભ છે !	૧૪૩
હરિયા નાલિયા વિવાર્ધીઓ... ..	૧૪૬
ઉદ્યાગ અને પુરુષાર્થ. (અર્જુન)	૧૪૪
૭૧ નાં ઘમ.	૧૪૮
આબાદ સ્ત્રિગર.	૧૬૦
વસાળવંતી માયતાં દગ. .૧.	૧૬૧
કેનામ.	૧૬૨

વાર્ષિક લેસાજમ રૂ. ૧-૪-૦ દપાલ ખર્ચ સાથે.

વ્યવસ્થાપક, હીરાજીવ વસંતરાય.

આ પત્ર અમદાવાદ, રીંગરોડ, નં. ૪૬૩, ધર્મ વિજય

આપનામાં સીમનજીવ નીજાલે અપી તેજ દેશભંડી

સીમનજીવ નીજાલે પ્રકટ કર્યું.

ખેતીવાડી માટે

એકથી દસ ફોસલું પાણી પુરૂં પાડનાર
બળદથી તેમજ ઓછા એનજીનથી ચાલતા
અને દરેક જાતના પંપો

નીચલે સરનામે કીકાયતે ખલે છે. તેમજ શીટ અને દુર
કરી આપવામાં આવે છે. આવતાલ અને વધુ ખુલાસા માટે રૂ
મલો અથવા અડધા આનાની ટીકીટ બીડી લખો.

અંબાલાલ. એમ. પટેલની કંપની.
દરીયાપુર-નાની સાલેપરી-અમદાવાદ

તા. રૂ:-અમારા પંપોમાં મજતી સગવડ અને કોમત બીજાઓ સ
સરખાવી જોવા મળજીત લખામણ કરવામાં આવે છે.

ખેતીને ઉપયોગી પુસ્તકો.

મદાસની ખેતીવાડી કોલેજના એન્ડ્રુએટ-પીસ વર્નના ખેતીન
અનુભવી મી. દુલેરાય હોટાજાલ ઓનરીયા કૃત.

ડૉ. કાશીચિધનાથ દામ્ એન્ડ ગાર્ડન્સ, ત્રાસ કાશીવાવાડ

ખેતીવાડી અને બગીચાની ઉપજ વધારનારાં ખાતર. રૂ. ૦-૫-૦
૩ અને તેની ઉપજ વધારવાનો ઉપાય. ૦-૮-૦
આય, ભેસ, વીગેરે ઉછેરવા ને દુધ વધારવા વિશે. ૧-૦-૦
આંખા, ચીક, નારંગી, દાડમ, વીગેરે ઉછેરવાની રીતો. ૧-૧૨-૦
આદુ, હળદર, શેરડી, મુરજી વીગેરેની વાવેતરની રીતો. ૧-૪-૦
ખેતર, ખેડ, હાથીવાર ને ખારીજ ચીજ સુધારવાની રીત. ૧-૪-૦
ખેતીવાડી વિજ્ઞાન ભારતીક. વર્ષના. ૨-૮-૦

તત્ સત્ પરાત્મને નમઃ ॥

કડવા હિતેચ્છુ.

પુસ્તક ૬ હું.

મે સન ૧૯૧૫

અંક ૫ મો.

અંગ્રેજી રાજ્યનો પ્રતાપ,

નારાયણ

ક્યો પ્રકાશ પૂર્ણ જે અપૂર્ણ હિંદમાં હતો,

નવા નવા મુ હુન્નરે ક્યો અતીસ દીપ્તો;

દસવી પાઠશાળ તે મુધારવા તમામને,

હું વંદુ પૂર્ણ પ્યારથી વિજાયતી ખેળ તને. ૧

પણા વણાટ મંત્રમાં મુકાપડો વણાય છે,

નિરૂઘ્માં અનેક લોક તે રચે કમાય છે;

નવીન ઘાટનાં અમુલ્ય કાપડો બહુ બને,

હું વંદુ પૂર્ણ પ્યારથી વિજાયતી ખેળ તને. ૨

વળી વરાળ વંચીજ આગળોટ ચાલતી,

અનેક માત્ર અન્ન દેશી આંઝી લાંતી આપતી;

સમુદ્રમાં મુસાફરી બહુજ સહેલથી બને,

હું વંદુ પૂર્ણ પ્યારથી વિજાયતી ખેળ તને. ૩

જનાવી રેલપે મુસાફરી ઘણી ઘણી થવા,
જવાય અન્ય દેશમાં લવાયે માલ, જો નવા;
અવાય કામદારી ખુબ જાણીતા સદગુને,
હું વંદુ પૂર્ણ પ્યારથી વિજ્ઞાપતી પ્વજન તને; ૪

વળી હજાર ગાહિના *ખજૂરર જૂજ, વારમાં, તુર;
ખમાય છે દેખાતથી વળી અપાય તારમાં;
વળી જુઓ વિમાનથી, અકાશમાં ઉડાય છે,
હું વંદુ પૂર્ણ પ્યારથી વિજ્ઞાપતી પ્વજન તને; ૫

અનેક છાપ વંચ માંડી પુસ્તકો છપાય છે,
અમુલ્ય વસ્તુ એક ચોરી કીમતે ખમાય છે;
લગાર મુલ્ય માંડી ગુલ વાંચનો મળી શકે,
હું વંદુ પૂર્ણ પ્યારથી વિજ્ઞાપતી પ્વજન તને; ૬

જાલુજ એટ ને દર્યા સમુદ્રને પુરાવીને,
નહેર તો જનાવી છે જમીનને ખજાલીને
અમુલ્ય કાલ, એમ ખુબ આવીઆ વધારીને;
હું વંદુ પૂર્ણ પ્યારથી વિજ્ઞાપતી પ્વજન તને; ૭

જનો વિદેશ જાય ત્યાં કંઠાઈ ખુબ માલને,
લવાય તે સહેલથી ન જાડ દાખરી અને;
જુટાર ને કગાર સર્વ આપ પાપમાં પડે,
હું વંદુ પૂર્ણ પ્યારથી વિજ્ઞાપતી પ્વજન તને; ૮

ગણું હું ગુણ કેટલા ન જૂજથી ગણાય, તે,
સદાજ જીલ હોય તો ન માણુએ કહી શકે;
મતી લગાર સામજી તે કેમ સર્વ કહી શકે,
હું વંદુ પૂર્ણ પ્યારથી વિજ્ઞાપતી પ્વજન તને; ૯

લગાઈમાં વગાઈ ખુબ આપશે પ્રભુ તને,
વળી વિશુ વખાણુશે સમર્થ અર્થ સારીને;
રિવજારીને અમારી આજ, રજને જૂજપરો,
વધારી સારી કિર્તિને પ્વજન તને મનવશે; ૧૦

હરિગીત.

જયની પવનઑ ડેરેકને જયકારી રવીને, વાગને,
જયના અવાગે ઉચરવા જયકારી ચર્ષ સૌ જાગને;
જયનાદને પ્રસન્નવવા શ્રી જ્યોર્જ જયવંતા થને,
જયનાદ ઉચરે આજકા સૌ જાગના પાળક હને.
શામલ વિશ્વનાથ ઓઝા
મહેતાજી—દેરા.

“ નવલ દંપતીને.”

ઉત્સવ આજે પ્રિય હૃદયમાં દિગોત્સવી સમ થાય,
ધન્ય ધરી આ લમ તણી જ્યાં મેંગળ ગીત ગાય;
પુર્વ કાળની પ્રજ્વાલિકાનું અનુકરણ આ થાય,
દેવ અમિ સાનિધ્ય વચન તો અંરરપરસ ઉચરાય.

સદા સંસાર સુહાવો, અતિ રનેહી સુગ્મી થાઓ;

પ્રણમ દષ્ટિ પ્રકુલતાવો, જીવન સુવાસ પ્રસરાવો.

નવલ વર વધુ આત્મ કુમલની શુભિ દેડી પ્રેમભાળ;

કંઠ ધારજો, મુત્ર સારજો હજો જીવન પ્રેમાસ.

અતિ રીહિ અને સીહિ, કુદુંગિ રનેહ સું જામો

અમહાં દેવનાં દાનો, અતિ અક્ષી મહી પામો.

પ્રેમ પયનાં સુલ અમીઝરણાં અંરરપરસ લીન થાય;

લાગ્યશણી તમે મૃદકુંજોમાં હજો મુશરિ રહાય.

મૃદુ મંજુલ સુધ સુધ જુલ, જીવન અમૃત્ય ઓગાવો;

સુખદ સંસારની લહેરી, મૃદુ સુગંધ ફેલાવો.

રનેહ સંબંધે રજાનુબંધે, દંપતિ એક થયાં;

તરણ લલિત વર વધુ તમ જીવન પ્રેયકરે જગમાં.

દયા દેદાર દરસાવી, ઉભયકુંજ કીર્તિ સોલાવી;

પ્રજુના પાન્યને પામી, લગ્નવિધિ આ તરી જાગે.

કળીયુગનો મહિમા !

(શીખરીણી વૃત્ત.)

- પડે દુઃખો સારા ઉપર, ખત્રને દુઃખ ન દીમે,
વ્યભિચારી દુષ્ટી જન, ચતુર લેખાય અતિશે;
અરે ત્યાં ત્યાં લોકો કુશળ, અહુ દેખાય ઇળમાં,
ગણું હું ચિતે આ કળિયુગ તણો સર્વ મહિમા— ૧
- કરે ક્રાંતિ કાળે ધન તણું, જનો દાન દમણાં,
ન ધર્માર્થે આપે ધન, જન યદ નાસ્તિકે ધણાં;
લક્ષ્મી ને લુચ્ચા શિશુરિ જન, કાવે જગતમાં,
ગણું હું ચિતે આ કળિયુગ, તણો સર્વ મહિમા— ૨
- નકારા તે ચારા શુભ અશુભ લેખાય બમથી,
ન કાળા ધોળાનો જન, અહુ ગણે બેદ તમથી;
જતો આડે માર્ગે ભમ ચક્રિ, પડે ખૂબ જવમાં,
ગણું હું ચિતે આ કળિયુગ તણો સર્વ મહિમા— ૩
- જનો પાખંડી તો સદ્ગુણી જની ડોંગ ચક્રવે,
કરી પીડા દુષ્ટો ગરીબ જનને ખૂબ ચક્રવે;
દયા દુઃખો દેખી નહિ ઝટ વસે જે મનુજમાં,
ગણું હું ચિતે આ કળિયુગ તણો સર્વ મહિમા— ૪
- જણાવે સારાઈ પણ દિવસ ધરે છે કપટને,
ન માને નમ્રોને પણ અહુ ગણે છે નફટને;
ન સાચામાં આસ્થા જન તણિ વધે છે કપટમાં,
ગણું હું ચિતે આ કળિયુગ તણો સર્વ મહિમા— ૫
- ધણાનું માનેહું અનૃત પણ તે સત્તજ કરે,
ખરૂં તે યોગાનું જન અનૃત જાણી પરદરે;
અનીતિ આપે છે નજર અતિ આવી જગતમાં,
ગણું હું ચિતે આ કળિયુગ તણો સર્વ મહિમા— ૬

ખડે ખોલે તહને રિપુ મણી જનો શાધથી ત્યજે,
કહે ખોલું ખાડે પણ સમજી તહને પ્રિય લજે;
કહુ સાચું લાગે વચન પણ જે સુઘ મનમાં,
ગણું હું ચિત્તે આ કળિયુગ તણો સર્વ મહિમા.--

૭

અમૃતલાલ દયારામ જોશી.

મહારાણા હરમીરસિંહ.

(ત્રિઅંકી નાટક.)

લેખક:—મૈત્રેયર જેઠાલાલ ચીમનલાલ સવામીનારણ એમ. એ.
(પુ. ૬ અંક ૪ ચાના પૃષ્ઠ ૧૧૬ થી અનુસંધાન.)

પ્રવેશ ૫ મો.

સ્થળ—કેસવાડામાં હમીરનું નિવાસ સ્થાન.

(હમીર પુત્ર હેત્તસિંહને પારણામાં ઝુલાવતી ચીરમતી પ્રવેશ કરે છે.)

ગાયન ૨૦ મું.

હુલો મમ બહાલા, કુંવર રઢિયાળા,
આંખો ફેરા તારા, હુલોને ઉમંગમાં.
તેજસ્વી રૂપાળા, સૂક્ષ્મ પ્યારા,
રહો મુખે રસાળા, માતાના ઉત્સંગમાં—હુલો.
સુઓ સિંહ તનૂજ નિષ્પાષ જો,
કડોરાંશુ સુતિગ્મ વીર્ય સ્થાપજો,
અસુરારિ થીરામ કટ કાપજો,
બાપા રાવલ દ્વાજ રસ આપજો.

અપૂર્વ શક્તિવાળા, પરાક્રમી તમારા
પૂર્વજ શૌર્યધારા, વરસાવો અંગઅંગમાં—હુનો

વસુંધરા વિમોક્ષ વ્રત ધારણે
પ્રતિજ્ઞા લીધી જેવી નિભાવળે
ભૂમિ ભક્તિ કરો વહેવડાવળે
શુભ ક્રીડા પંતાકાં ફેરવળે

આળે સુપુત્ર મારા, સગળન રક્ષનારા
ફળન દમનારા, હુમી રણઅંગમાં—હુનો

વીરમતી—(પારણામાંથી સ્નેહસિંહને પોતાના હાથમાં લઈ) બહાન
બાળ, રાણા વંશના નાજુક અંગદાર, તારૂં રસીકું મુખ કેટલું
પ્યારું લાગે છે ? તારાં તેજસ્વી નયનો વીરસતી અમીધારા
કેવી વરસાવે છે ? ખરેખર, આજ આનન્દનો દિવસ છે. મારા
પ્યારા પુત્ર સ્નેહસિંહની પહેલી વર્ષગાંઠ છે. તેથી કેવલાશમાં
આજગેજ લીલાં હોદેરં છે, હર્ષ અને પ્રેમોદનો પ્રવાહ ધેરધેર
છે. પરમકૃપાળુ પ્રેમીદેવી વસુમતી પોતાની નિરંતર ખાન વૃત્તિ-
માંથી જન્મીત થઈ અવશ્ય પધારનાર છે, તેથી મહારાણા
મોગસિક દરબારનું દાર્ય ત્વરાએ પુરૂં કરનાર છે, માતાજીના
સત્કાર માટે અત્રે જલદી આંવનાર છે.

(મહારાણા હમીરસિંહ પ્રવેશ કરે છે.)

૭ રીસિંહ—પ્રિયતમા વીરમતી, આંજો સ્નેહસિંહની વર્ષગાંઠના મોગસિક
પ્રાંગે સમસ્ત સરદારો આંજો સૈનિકા હર્ષ હિમત અને
ઉત્સાહના આનેશમાં આવી ગયા છે, ચિતોડને પાછું સર
કરવા અધીરા થયા છે, ચિતોડની અધિષ્ઠાત્રી દુર્ગાદેવીના
પવિત્ર દેવજ ઉપર જાપારાવત્તનો દેહાધિમાન ખજ પુનઃ
ફરકાવ્યા તત્ત પાપક ચંપ રહ્યા છે. તેથી હવે વિશંખ
કરવાની શી જરૂર છે ?

વીરમતી—મારા પ્રાણનાથ, તમારા હિંમતને હું આનન્દ સાથે વધારી
લગાઉં. પણ મારા પારુકા મુજબ જળ અને કળતો યોગ્ય
રીતે પ્રયોગ કરનાર સ્વેચ્છાથી વિજયવંત માય છે, માટે

મંગળની પુરી પરીક્ષા કરી અનુકૂલ સમયે પ્રહાર કરવા.
જરૂર જણાય છે.

હમીરસિંહ—જેના બુદ્ધિમાં સક્તિ છે, હૃદયમાં મૃનિભક્તિ છે તેને મા
દરેક સમય અનુકૂલ છે.

વીરમતી—તથાપિ શૌર્ય સાથે રાજનીતિની સહાય લેવી તેમાં શી ભુ
છે ? તમે જરા સજુરી સખો તો, ચિતોડપર તમારી ચઢો.
અવસ્ય સફલ થાય એવી વ્યવસ્થા પરિપૂર્ણ કરવાનું. મતી રા

હમીરસિંહ—ડીક, ત્યારે તમારી ઈજાનુસાર નિયત સમયે ચિતોડપ
આક્રમણ કરીશ, તે પ્રાચીન દુર્ગમાં સૂર્યવંશની નિથ
સ્થાપના કરીશ.

વીરમતી—પ્રાણાધાર, મારી મરજી મુજબ જાલભાઇ ગુપ્ત વેગે ચિતો
તરફ ગયા છે, સિસોદિયા રાજપુતોનું મન તમારી તરફ વાળીવ
પ્રયત્નશીલ થયા છે. મમે ત્યાંથી ક્ષેત્રસિંહની વર્ધશાંકના દિવસ
અત્રે આવવાનું તેમજે વચન આપ્યું છે, તેથી તેમના આગમ
બાદ ભવિષ્યની યોજનાઓ ધડવાનું મેં સુલતવી, રાખ્યું છે
દિવાકરવંશી દિવ્યનરપતિ, જાલભાઇ આજ નકી પધારશે
પરિસ્થિતિનો પુરો પરિચય દરાવશે, ઘડેલી ભાવિ યોજનાએ
આપની સમક્ષ રજુ કરશે.

હમીરસિંહ—વીરભાજા, તમારી ઉત્તમ સલાહને અનુસરવામાંજ અમા
ક્રેય થશે, મેં જાડમહી મુક્ત થશે.

વીરમતી—પૂજ્ય મહારાજા, તમારૂં ક્રેય તેજ માફ ક્રેય છે, મારા અ
કાંલાકુમારનું પણ ક્રેય છે.

હમીરસિંહ—(ક્ષેત્રસિંહને ખોતાના હાથમાં લઇ) આ નાનકડો પ્રાણ
પણ અગ્નિના અંગાર જેવો. દેહોપમાત્ર ભાસે છે, પારણ
માંજ અમલ જોજસનો અંગાર દોસે છે. વીરંગનાન
ઉદરમાંથી ઉત્પન્ન થયેલાં કોંગીર, તું સ્વિવંશની શું
દીતિ સહસ્ર ગણી વધારે એજ અમારો અભિલાષ છે
તેમાંજ અમારા અન્તકરણની અખણ આરા છે.

મૃણાલિની—(પ્રવેશ કરી) બ્હેન વીરમતી, દેવી વસુમતી ક્ષેત્રસિંહને રમાડવા આજે આવનાર છે, તે પ્રયત્ને આપના વીરબાળને સજ્જગારવા તૈયાર કરેલા આ અગ્રકાર છે, જે સાચા દાસિય સન્તાનના રૂચિર દેહપર મંપૂર્ણ રીતે શોભનાર છે.

(મૃણાલિની ક્ષેત્રસિંહને અગ્રકાર પહેરાવે છે.)

વીરમતી—પૂત્ય મહારાણા, આપની પાસે મારી એક નાનકડી અરજ છે.

હમીરસિંહ—બહાલી વીરમતી, તમને અરજ નહીં પણ આજ્ઞા કરવાનો અધિકાર છે, હમીરસિંહ તમારા વચનને પાળનાર છે.

વીરમતી—મારી બહાલી બેન મૃણાલિનીના ધર્મનિષ્ઠ પિતા સૌભાગ્યચંદ્રપર માત્રવદેવના કર કારભારી કપૂરચંદે અસલ ભુતમ કર્યો છે, તે નિર્દોષ સજ્જનને વિના કારણ કારાગૃહવાંસી કર્યો છે.

હમીરસિંહ—બહાલી વીરમતી, તે બાગત શીકર કરશો નહીં. ત્યારે ચિતોડને ભુતમને પાછું મેત્રવીર, ત્યારે સૌભાગ્યચંદને પ્રથમ મુક્ત કરીશ, મૃણાલિનીનું કુખ દૂર કરીશ.

મૃણાલિની—મહારાણા હમીરસિંહ, હું પણ આપની ઓશીંગણ રડીશ, ઉપકારનું સદા રમરણ કરીશ.

જાડ—(પ્રવેશ કરી) મહારાણા હમીરસિંહ, બ્હેન વીરમતીએ સોંપેલું કાર્ય મંપૂર્ણ કરી આજે કુમાર ક્ષેત્રસિંહના જન્મ દિવસે આપની મેવામાં હાજર થાઉ છું.

વીરમતી—પધારે, જનકભાઈ, અમારા આનન્દની અભિવૃદ્ધ કરે, કાલા-કુંવરને આપના હસ્ત કમલમાં મેરા.

(વીરમતી કુમાર ક્ષેત્રસિંહને જનકના હાથમાં આપે છે.)

જાડ—બ્હેન વીરમતી, તમે વળાં રાજ થશો કે આપણી અભિલાષાઓની સિદ્ધિ દૂર નથી, વિશ્રમ કરવાની જરૂર નથી.

વીરમતી—ભાઈ જાડ, ચિતોડમાં વસના ચિત્રોદિયા રાજપુતોનું કેડું વળણ છે ?

જાડ—બ્હેન વીરમતી, ચિતોડ નિવાસી સમસ્ત રાજપુતોને મેં પુરંપુરા

તૈયાર કર્યા છે, મહારાણા હમીરસિંહના દર્શન સમયેજ તેમની બાબુએથી સમરક્ષેનમાં અંખલાવવાના પાક નિશ્ચય ઉપર તે સધળાઓ સાચા દિલથી આવ્યા છે.

હમીરસિંહ—દેવી વીરમતી, ત્યારે સાસાડું મારે લગાડવી નોંઠએ વાર, કાર્ય સિદ્ધિ માટે સજ્જ છે આ તત્તવાર, મેવાડના રિપુ-
ઓને હવે હું પળમાં પીસી નાંખનાર.

જાલ—મહારાણા સજ્જર. હમણું માલવદેવ મદારિયાના મેર લોકોનો બળવો દાખી દેવામાં વેઠાયા છે. તે અરસાનો જાલ લઈ બેઠેન વીરમતી કુમાર ક્ષેત્રસિંહ સાથે ક્ષેત્રપાલની બાધા મુકવાના બહાને ચિતોડ બંધ, તે સમયે સધળા રાજપુતો પોતાની રાણીનું દર્શન કરવા એકઠા થાય, રાણીના સૌર્ય સ્થિતિ ઉદ્ગારોનું અવલોકન કરી પોતાના સંકલ્પમાં દડ થાય, તો મને ખાતરી છે કે માલવદેવથી ચિતોડમાં પાછો પ્રવેશ ન કરી શકાય.

હમીરસિંહ—દેવી વીરમતી, જાલબાઈની ઇચ્છાનુસાર ક્ષેત્રપાલની બાધા મુકવા કુંવર સાથે ચિતોડ તરફ પ્રયાણ કરો, ચિતોડ પુનઃ રહ્યારેનું પવિત્ર કામ નિરન્તરથે પરિપૂર્ણ કરો. તમારાથી થોડે દૂર હું મારા સૈન્ય સાથે રહીશ, નડતી મુશ્કેલીઓને છેદી નાંખીશ.

(દેવી વસુમતી પ્રવેશ કરે છે.)

વસુમતી—વત્સ હમીર, વત્સે વીરમતી, વત્સ જાલ, વત્સે મૃણાલિની, મારી દિવ્ય શક્તિથી તમારી યોજના મેં જાણી છે, તે યોજનામાં તમારા વિજયની વાંછના મારા મનમાં સમાઈ છે, (ક્ષેત્રસિંહને પોતાના હાથમાં લઈ) આ બાગ્યશાળી પુત્ર રતનને લઈ સૈન્યરો, રણવંશના જ્વળને ચિતોડ દુર્ગપર ફરીથી ધરો.

ગાયન. ૨૧ મું.

પરમ પ્રભુ છે નંદાય તમારે,

મહી રમંણીય મુક્ત કરે મમ જાળ—

કૃપાણુ ધારે સમરાંત્રણમાં, છેલ્લે દુરમત જાળ,

રિપુ પ્રપંચ કૃષ્ણ તિમિર, બેદી મદારનાર:

શશિ શુભ ધરી હચિવાર, રાખે કુદૃતો નોંધારે— પરમ

ચિત્ત દુર્ભયીર વસન્તિ સાન્વી, દાન્ત્રિય જીવનમાર,
રણુ શુરા સરન્તરો સાધો, મેવાઃ પુનરુદ્ધાર;
ધવજ કીર્તિ છે મનનાર, તે છે વીરનો શૃંગાર— પરમ
(ટખલો.)

પ્રવેશ ૬ ઠો.

સ્થળ—કેવલાગમાં મૃણાલિનીનું નિવાસ સ્થાન.

(મૃણાલિની પ્રવેશ કરે છે.

મૃણાલિની—દીર્ઘ સમયપાદ પ્રિયતમ વનસના દર્શનથી માટે અન્ત-
રાત્રા દર્શથી ઊભરાય છે. શ્રીમ ઝગુમાં પાણિ વગર
પ્યાસી ચાતકિની જેવી રીતે ધનોદયની પ્રતીક્ષા કરે છે,
દિવસે પ્રિય ચક્રવાકના વિયોગે વિદ્યુત ચક્રવાકી જેવી રીતે
ચંદ્રોદયની આકાંક્ષા રાખે છે, તેવીજ રીતે વિરહ રત્રિના
સ્વામ અન્ધકારમાં ચેતયેલી આ બાળા જનક સૂર્યના આ-
ગમન માટે ઢાણે ઢાળે ઉત્કળા ધારે છે. આજે મારા હૃદ-
યહાર, જીવનસાર, પ્રાણાધારના પ્રેમરસનું પાન કરવાનો
અવકાશ છે, તેનો પુરૂ જાણ લેવા મારા મનમાં આશ છે.

જનક—(પ્રવેશ કરી) પ્રિયે મૃણાલિની, આટલા દિવસ મહારાજાના
કામને લીધે દૂર રહેવા માટે તમારી કામા માથું છું.

મૃણાલિની—કામા માગવાની લુખ્ખી પદ્ધતિ બહુ સારી છે; ખરેખર
તેનો પ્રયોગ કરી જાંબા વખત સુધી તપસવતી આ બાળાને
તમે છેતરવા ધારી છે.

જનક—આહી, તમને છેતરવાનું મારે શું પ્રયોજન ?

મૃણાલિની—ત્યારે આટલા બધા દિવસ આ બોળા બાળાને વિસારી
દેવાનું શું કારણ ?

જનક—દર્નવ્ય પરાયણ પુરોયથી કાંઈ માથુકના મુખ આગળ ચોપીએ
કપાક ખેળી રહેવાય ?

મૃણાલિની—આશકના અલાવે અધીરી નારીથી કાંઈ દિવસોના દિવસ
સુરી-સકાયે ?

જાલ—ને આત્મામાં પ્રિય વસ્તુના મુકમલરૂપનું અધિજ્ઞાન છે તો રચૂલ દેહ સમીપમાંજ રાખવાની દડ લેનાર બિલકુલ નાદાન છે.

મૃણાલિની—ડીક, ત્યારે, અમે નાદાન, તમારું અદ્વનિશ ચિન્તન કરવા માટે જલુ સાડ પદવી પ્રદાન.

જાલ—વ્હાલી, આટલામાં શા સાડ રીઆય છે? શું મદારાજા માટે પરિશ્રમ કરવાની મારી ફરજ નથી?

મૃણાલિની—ત્યારે વ્હાલા, ચતન સમાગમ માટે ઉત્કર્ષિત શુન્દરીને સદા સાથે રાખવી એ શું તમારી ફરજ નથી?

જાલ—વ્હાલી, હું કબુલ કરું છું કે તે પણ મારી ફરજ છે, પણ મો-
હિનીની મોહનવળમાં ફસાઇ બેઠાન ન બનવું એ વીર પુરુષોની સમજ છે.

મૃણાલિની—પણ વ્હાલા, શું તમે માનો છો કે હું તમને મુગ્ધ બનાવી કર્નબ્ધ જાટ કરે એવી અશ્વસમજ છું?

જાલ—ના, ના, તમે સમજુ છો, પણ 'સાત્ર' વર્ષે બળવવામાં કુદ્ર વિવિધ વાસના અન્તરાપરૂપ છે.

મૃણાલિની—શું વિવિધ વાસના સીવાય બીજા ઉચ્ચ આશયો પરિપૂર્ણ કરવા નરનારીનાં યુગ્મ સદસ્યારી બની શકતાં નથી?

જાલ—વ્હાલી તમારું કહેવું સત્ય છે પણ પુરુષોગિત સમરાંગણમાં સાથે જવું એ પ્રમત્ત કામિનીઓ માટે અશક્ય છે.

મૃણાલિની—પ્રિયના, સર્વ રૂપે જાણ માફક તમને અનુસરવાની મારી ઉમેદ છે. જુઓ, સાંજે, મારા હૃદયની અભિલાષા રજુ કરું છું, તેને સ્વીકારી માત્ર મનોરથ ફલીભૂત કરશે.

આચન રર મું.

વરશે એ પુરુષ સેવે તો, અસિ બાસો કરે મારી,
કપડો લોહનાં પહેરી, ઉમેને આપશે નારી.
કાલિ જે રાજાનિના, પ્રયોગો સિદ્ધ કરનારી,
રિપુની ગુપ્ત મેટાઓ, ચરણનાએ ચંદ્રજ્યોતારી.

હરીને હામ રાખાનું, અરિની શક્તિ મંદારી,
મરી ત્યાધીન મેવાડી, થયે ત્યાગે દરિયાળી,
અચલ શાન્તિ સુમર્ષિની, પ્રજાપતિ વારિ પાનારી,
પતિના પ્રેમની બોક્ષા, સુખારસ આપશે પ્યારી.

જાલ—ધન્ય છે, વીરનારી. ધન્ય છે. તારા જેવી દર્શનનિષ્ઠ કામિનીઓ
વિશ્વના અસાધાર સમાન છે, તારા જેવી ઉચ્ચ મનોવૃત્તિઓ
બાદત મદિતાઓના હૃદય કમલમાં સદા સ્ફુરતી રહે એજ આપાં
પતિના ઉત્પત્તિ સાચું નિશાન છે, તારા સંહવાસ મારા શોર્ષમાં
સદસ્યઓ વધાવે દરવાની ખાજુ છે.

મૃણાલિની—હાહા પ્રિયનમ, તમે મારી માગણીનો સ્વીકાર કરી મારા
ઉપર અનદર કર્યો છે ઉપકાર, હવે સદા હું તમારી મંત્ર
વિચરનાર, દરેક કાળે તમને સદાય દર્શનાર.

ગાયન ૨૩ મું.

દય સગ રહું પ્રિય પ્યારા

જાલ— સ્ત્રીની કમળી છે વીરનાગા—દય.

મૃણાલિની— ધરમાં ઝૂંઘાર સગતી, (૨)

મૃગમાં આયુધ ધરતી (૨)

અનુસરીશ હમણાં—હવે.

જાલ— ધન્ય સતી વિમલ પતિ ભક્તિ,

અતિ તેજસ્વી તમારી;

મૃણાલિની— સ્ત્રીના રાજ્ય લેખન છેલ્લું (૨)

પ્રમદાના અધિકારી

સદા મેરું પદ સર્વોચ્ચ તમારું—હવે.

આ સત્ય છે?

(કડવા પાટીદાર કોમને ઉદ્દેશી લખાયું છે.)

એક વૃદ્ધ નાતિખંધુ પોતાની જીંદગીના અનુભવમાં કહ્યુંખી કોમના સિદ્ધિ નિચે પ્રમાણે લખે છે, તે સત્ય છે? એવો પ્રશ્ન સહજ ઉદભવે છે.

૧ કહ્યુંખી કોમ મોટા ખર્ચ કરવામાં પૈસાદાર છે પણ પ્રગતે ભણાવવામાં ગરીબ હોવાનું જણાવે છે.

૨ લગ્ન પ્રસંગે મોટા ખર્ચ અને વસ્તોડાતી ધામ ધુમ કરવામાં તેજ છે પણ સ્ત્રી ધનની રૂઢી પ્રચલિત કરવામાં મોળા છે.

૩ કન્યા મેળવવામાં ગરજવાન છે પણ કન્યાનું ભરણ પોપણ કરવામાં બે ગરલુ છે.

૪ કન્યાને લાવતી વખતે રૂપરંગ ગમે તેવું હોય પણ ગરજને લીધે સર્વ ખર્ચે છે પણ પછી રૂપ રંગના વાંધા ઉઠાવી કન્યાને તળે છે.

૫ કુળવાન કહ્યુંખી પરણતાં ચાંદલો લે છે અને છાંડતા બદલો માગે છે. તે બદલો પણ એટલો લે છે કે ત્રાહીતને તો કંપારી છુટે છે.

૬ ખરી રીતે કુળવાનોજ કન્યા વિક્રય કરાવે-છે. સીધી રીતે નહીં તો આડકતરી રીતે કરાવે છે-કરવાને-ઉત્તેજન આપે છે-કરજ પાડે છે.

૭ જે માણસ પરણતી વખતે સ્ત્રી, ધન આપી ના શકે તે પરવ્યા પછી કન્યાને પાળશે-તેની ખાતરી સી? કાંઈજ નથી.

૮ જે પુરુષ સ્ત્રીનું સ્વાધ કરી શકતો નથી તે પતિ થવાને શા લામકાત ધરાવે છે? નાલાયક છેજ.

૯ જે પુરુષ સ્ત્રી બાળકોનું પોપણ કરતો નથી-કરી શકતો નથી તે બાળકોને કેળવણી કરી રીતે આપી શકશે? નથીજ આપતો.

૧૦ આપણી ઉછરતી કન્યાઓને મુખી કરવાને નાતિમાં સીધનનો રીવાજ પાડવાની ખાસ જરૂર છે; એવું આપને જણાવું નથી? મને તેની આવશ્યકતા જણાઈ છે.

૧ લો સિદ્ધાંત સત્ય જણાય છે. કણ્ઠમી જેવો ખીંચે કાંઈ પુત્ર-
જન્મ નહીં હોય. ભાટ વહીવંચા પટેલને આખો કહે એટલે પટેલ કેરીયામાં
સમાય નહીં. ધરમાં દુઠણુ દોર ના હોય તો પણ ઘી માંગી લાવીને—
ઉઠીતુ લાવીને વહીવંચાને ઘીએ ચગુ હણુ પજું કરાવે છે. (લાપશીમાં
ઘી પુષ્કળ આપે છે.) એક ગામમાં લવણના રમતા હતા. એક તરંગા-
ળાએ એક પટેલને આશમાનપર ચઢાવ્યા એટલે બાપાએ પોતાના શિવાય
બધાં પુત્ર કાઢી આપ્યાં એ દ્રશ્ય આ લખનારે પોતાની જાગૃત્યમાં
જોયેલું માદ છે. કીકા જગાલા માટે હણુ પણ વહીવંચા અને ભાટ ચારણો
એક કવિત કહેતા સંલગ્નાય છે:—

કીકા સમાન ન કદંડવો,

રાણા સમો ન રણુ (પ્રતાપસીંહ)

અકબર સમો ન બાદશાહ,

સહદેવ સમો ન જનણુ.

રાણા પ્રતાપસીંહ, બાદશાહ અકબર અને (પાંડવ) સહદેવ
નંદીની પક્ષીમાં કીકા જગાલાને મુકીને માંગણીએ તેને કેટલો આશા-
માન પર ચઢાવ્યો છે તે ઉપર કવિત બતાવે છે. કીકા જગાલા માટે
અમે સાંભળ્યું છે કે તેનો એક નોકર આરાયોગથી ગાડુ ભરીને મીઠું
સાવતો હતો. રસ્તામાં જંગલનીયા રમતા હતા. એક જંગલનીઓ ઉભા
વાંસ પર ચડેલો હતો તેણે કીકાગાખા ગાડામાં હશે એમ ધારી તેમની
ખુબ પ્રતાપ કરી. તેને આપવાને નોકર પાસે કાંઈ હતું નહીં. જંગલની-
યાએ નિસાસા નાંખ્યો. નોકરને ૨૨ લાખો કે કીકા પટેલની જાતનીઓ
જલ્દી કરશે. નોકરે મીઠું ભરેલું ગાડુ જંગલનીયાને આપી. જંગલ દાંડી
ગેર આવ્યો. કીકાએ પુછ્યું, ગાડુ ક્યાં? જગાળ મળ્યો જંગલની
યાને આપી ધીધું. કીકા નારાજ થયો. કીકા કહે, જંગલનીયો ગાડામાં
લેડશે શું? પાછો જા અને જંગલ આપી આવ. નોકર જઈને
જંગલ આપી આપ્યો. બીજી વાત એમ કહે છે કે પાટડી દરગાઝ ભાટ
ચારણોને મહેાંએ કીકાની પ્રજા સાંભળી તેની પરિદા કરતા જગાળ મળ્યા હતા.
કીકાએ તેમનો સારી રીતે સત્કાર કર્યો હતો; અને પોતાના તોજરામાં
સાકર ભરી ઉપર મડનું મહેાડીયું કરાચું હતું. બીજી વાત એવી છે કે
રાજપુત ગામના તરવાળાએ કીકાને હિંદીની એક દુકા કલો —

એક વેળી તેનાં પાંચ દળ,
જુનવા સ્વાદ અપારઃ
એ મારે મહેલે નથી,
તું દે કીકા દાતાર !

કીકાએ ખોલેથી લેસ છોડીને તરવાળાને આપી દીધી. કેમકે દુધ, દહીં, માખણ, ઘી અને છાશ એ લેસનાં પાંચ દળ છે.

કીકા કુસજીજી અને અદેકાર-અભિમાનનો લગ્નર હતો. તે વળી નિચેની બીનાપરથી રૂપરૂ રીતે સાખીત થાય છે.

કીકાનું આસર અસારવામાં હતું અને મુસાળ ઇસનપુર (મજોડી) હતું એમ કહેવાય છે અસારવાવાળાએ એક વખત જગ તેડુ કર્યું. તેમાંથી ઇસનપુરને કાંઈ કારણસર બાતલ કીધું હતું. કીકાએ અસારવા વાળાને, ઇસનપુરને પણ કંકેની લખવા આમલ કીધો. એક માણસ વચમાંજ ઠોલો મારી બોલ્યો “કીકા પટેલ ! જગલથી કંકેની લખાવે.” કીકાને હાડો હાડ લાગી મઠ. જગલ તે તુરત ગયો. કંકેનીઓ લખી અને અસારવામાં જગ તેડુ થાય તે દીવસ પહેલાં કીકાએ જગલમાં જગ તેડુ કરી હજારો રૂપિયા ખરચી નાંખ્યા. તેના વંશજો દાસ જગલમાં ધર ખાર, દોર ઢાંખર જર જમીન દેવામાં વાણીમાને આપી દઈ અમલવાદમાં આવી મીલોમાં મજુરી કરવા બંધ છે. એ કીકા કેવો કુસજીજી હશે વાક ? તે સંવત ૧૮૧૪ માં થઈ ગયાનું કહેવાય છે. એ બધી દંત કથાઓ છે. તેમાં સત્યાંસ કેટલો છે તે અમે જાણતા નથી. આવાં ધણાં દ્રશ્યો ટાંકી શકાય એમ છે. વળી નવા દ્રશ્યો-હાત જાતતા બનાવો પણ મંખ્યા બંધ મોજુદ છે.

હલુખી કામ પ્રગતે લજાવવાને ગરીબ છે એ પણ સત્ય છે. છોકરોને લજાવવાને વેળખદાર કોણ ? એ લેખમાં તે અતાવ્યું છે, (જુઓ કડવા હિતેશ્વ અંક ૩ પાનુ ૭૬.)

બીજી સિદ્ધાંત પણ ખરોજ છે. અમારા બંધુઓ લસ અને વર-ઘોડામાં હદ ઉપરાંત ખરચ કરે છે એમ સરકારમાં જાણ થવાથી જાસન ૧૮૭૦ નો આક્રમે આકટ પાટીદારને લાગુ કરવામાં આવ્યો હતો. કામ કારણસર તે આકટની પુસરીમાંથી મુક્તી મળી હતી ખરી. પણ તે કાય-દાને અનુસરીને-કડવા પાટીદારના લસ પ્રમંથના ધર્મ-નરાય જે મુખાધ

ને ત્યાંના અરમ્યામાં દાનને જવાનોથી બીજા એ કાચગાને આરામ અપાવ્યો. કન્યાને તેની ત્યાં એક કાચગાનું અગ્રય દસવી પરતને આવી હતી, પણ દાન ને કન્યા પીવેમાં પાણી પીવે છે. આમદાના પાનું પાણી પણ તેને પીવા મળતુ નથી ને પડી આવ્યાનું ચાનું મળે ?

અમદાના વિવાદમાં જે કામ નિષ્ફળ ત્યારે કન્યાના માગાપો જરા બેમનજુ દયા ત્યાં અમદાવાદના કુજવાનેની પોતાના પુત્રો માટે કન્યા નેજાવવામાં યાંધા ત્યાંબા દયા ને વખતે તેઓ કેટલા મંજુતાન યથા દયા તેનો અનુભવીએજ જાણે છે. આ અધી વાતો પીંચ ગોઠડની છે. નેા દય મમે નેદવા-નેવા તાપમાં પાસ થઈ શકે છે. તેમને માટે અમને પૂનું ખાન છે

માથા સિદ્ધાંત પણ સ્પષ્ટ છે. પોતાને કયા મનાવતા કુજવાનો કન્યાને કાચવામાં સાત ગમ પડતાજ નથી. એ છુટ્ટો-ચુટ્ટા ઉડાના મીસાળના પાત્ર યજે ત્યારે એવાજ મનુનો સેછે એ નિર્ધિવાદ છે. અજ-જન કુજવાનામા જીની મળતી યાવ છે તે જથાજ એવા છે એમ કહેવું અમત્ય છે. તેમાંના યજા સ્ફુગળી છે. પણ તેઓને છુદા પાડવાનું મુશ્કેલ લાગતી કુદા બેચુ લીધુ પણ જલે એ ન્યાયે સ્ફુગળીને ન્યાય આપી મકાતો નથી. પણ તેમાં પણ તેઓનો પણ વાંક ઉઠે. એવા અન્યાયી મનુષ્યોને યામાટે તેઓ જુદા પાડવા નથી ? ઉપાડા પાડવા નથી ? મંજ-અમતી દોષવાત વખતે મંગાળી નેપાનીઓએ અમદાવાદની મીલોના કાપ-ડા પૂમ ઓરડરે આપવા માંડ્યા ત્યારે એકાદ બે મીસવાગાએ બેગ વધારે નોંખી રાખે હાંથ. પણ અપરીતિ ને આખા અમદાવાદની સપગા મીસાની થ. તેજ પ્રમાણે ઉત્ત કુજવાનોમાંના એકાદ બેનાંજ અપ-કુદાથી સપગાની અપકિર્તિ યાવ છે.

પાંચમો સિદ્ધાંત સ્પષ્ટ છે. ૧૯૭૦ ના-આદમા આકરને અનુસરી યવંજા કાચમાં ર. ૧૦૧ નો ચાંદો લેવાની પરવાનગી છે પણ તેનો અમત્ર થતો નથી. દમજાંજ અમારા સાંમજવામાં આવ્યું છે કે આજ છંદમાં એક કેકાણે ૨૦૦ રૂ. નો ચાંદો પરદાયો છે. તેમાં સત્ત કેકાં છે તે અમે જાણતા નથી. પણ ચાંદો લેવાય છે એવો સત્યજ છે. ગાંડતાં જદો લેવાય છે એ પણ સત્ય જાહેરજ છે. તેને માટે કાઈ કાવરો નથી. વધારે જદો લેવા આ કન્યાને વધારે રજાવાયે એટલે કન્યાનો આપ બીચારો મારજાવદને મેં આખા નાણાં આપે એ સ્વભાવિક છે.

એક સગળને (?) હંડમણીના રૂ. ૫૫૦૦) લીધા હતા એ ખીના ક્યાં કાઢીથી અછાની છે ?

કુળવાનો ચાંદલો લેછે એ વરવિક્રય છે. વરની કીંમત અંકાય ત્યાં કાંઈ દીન કન્યાની કીંમત પણ લેવાય એ સાધારણ અજ્ઞતામાં પણ આવી શકે એવું સ્પષ્ટ છે. ચાંદલો લેનારાજ એક દરતાં વધારે બહરીઓ કરે છે. કન્યાની છંત ઓછી છે છતાં એ કુળવાનો એક દરતાં વધારે કન્યાઓ લાવે છે તે તેમાં જોર ઘટાડો કરે છે. તે ઘટાડાના યોગે કન્યાની માંગ ઉપર દરોડો પડે છે. અર્થસાક્ષના નિયમ પ્રમાણે જેની માગણી વધારે તેની કીંમતમાં તેજી આવે. હવે એ પવિત્ર ગાંઠ છે પણ તે ગાંઠ તો વડે-વારીક રીતે બંધાય છે એટલે વડેવારની રીતેજે લગ્નનો વેપાર થાય છે. સાટાં પેટાં તો હવે ગણાતી કામોમાં તો વળી વિશેષ થાય છે. એ પણ એક જાતનો વેપારજ છે. એવાં વેપાર અમારી જાતિમાં પણ થાય છે. એ વેપારજ કન્યાવિક્રય કરાવે છે. જ્યારે હવેમાં શાસ્ત્રની આજ્ઞા ઉત્તર-ધાય છે તો કન્યાવિક્રય એ શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ છે એની ટાણુ દરકાર કરે ? માટે કન્યાવિક્રયના ઉત્પાદક વરવિક્રય કરવાવાળાજ છે એ સાબીત થાય છે. કન્યાદાન એ દાનની ભાવનાથી થાય તો વરવિક્રય કે કન્યાવિક્રયની ભાવનાજ ક્યાં રહે છે ? પણ વરવિક્રય કરવાવાળાને જ્યારે ઉત્તેજન મળે છે, તો પછી કન્યાવિક્રયને આક્રમક રીતે ઉત્તેજન મળે છે એ ટાણુ ના ક્લી શકે તેમ છે ? છોકા સિદ્ધાંત એ પ્રમાણે સત્ય છે.

સાતમા સિદ્ધાંતની સંખીતી એટલી છે કે આજ કામ સંકરો અને હળવો સ્ત્રીઓ પતિના મુખ ઉપર પુષ્પો મુદી મહેનત મજુરી કરી પોતાનું પેટ ભરી જીંદગી ફુંકી કરે છે. તેમના નિર્માલ્ય પુરુષો ગવેશનાં પુછ જેની મુંછ ઉપર હાથ દઈ “બહરીને કેવી રજાગીએ છીએ ?” એવા ઉત્તરો કહાડી બહાઈ મારી બાવજાપણની હદ કરે છે ?

ઉપર જણાવ્યા નિર્માલ્ય નવુંસરોને કન્યા મળી રહે છે એવી અંધ શ્રદ્ધા જ્યાં મુદી કન્યાના માખાપને છે ત્યાં મુદી પતિ ધનની લાયકાત જોવાશેજ નહીં. યાને ખીન લાયકાત વરને કન્યા આપનાર માખાપજ તે માટે દોષીત છે. માટે આક્રમો સિદ્ધાંત પણ સત્યજ છે.

નવમો સિદ્ધાંત પણ સત્ય છે. કણાંએ-છાકરાં પોતાનાં મોસાળમાં ઉછરે છે, ભણે છે અને ત્યાંજ દેશણે પડે છે. આપનું ગામ છોડીને મુસાળમાં જઈ વર કરી રહેલાંનાં હલ્લો દાખખા મોજુદ છે. હજુ પણ

વર્તમાનમાં તેવા દાખલા નોંધ સકાય એમ છે.

દસમા સિદ્ધાંતમાં કહેલા સ્ત્રીધનની આવશ્યકતા છેજ. એ બીજા સિદ્ધાંતમાં બતાવ્યું છે. આજુબાજી ઉંચી ન્યાતો-જેવી કે આદ્ય પૈર્ય વગિરેમાં સ્ત્રીધન પગલાનો રીવાજ છે. એ જ્ઞાતિઓનું અનુકરણ આપણે ઘણી બાબતોમાં કરીએ છીએ તો આમાટે પદ્ધતી બાબતમાં તેમનું અનુકરણ ના કરવું નોંધાયે ? ધધા મેજબારમાં, ખાવા પીવામાં, પહેરવા એકવામાં આપણે રાણીયા આદ્યનું અનુકરણ કરીએ છીએ તો પદ્ધતીનું અનુકરણ કરવાની ખાસ જરૂર છેજ.

પ્રિય વાંચક ! અમારી દ્રષ્ટીમાં જે દેખાયું તે તને વીદિત કીધું. તને કાંઈ તેથી બીપરિત દેખાય તો જણાવવા બીનતી છે. બુદ્ધ દશે તો મુખ-દવાનો પ્રવંચ પ્રાપ્ત થયો. અમારો કોઈ આગ્રહ નથી, દરેક માણસને પોતાની ઈચ્છાનુસાર વર્તવાની છુટ છે. પણ પોતાના વર્તનથી બીજાને નુકસાન થાય તો તેની પણ કાળજી રાખી અટકવાની જમજ સમજનો ધરાવે છે. તેમ દરેકને કરવું ઘટે છે.

અમદાવાદમાં

કડવા પાટીઘર જ્ઞાતિના :

વિદ્યાર્થીઓ

કેટલા દશે તે જાણવું ઉપયોગી થશે એમ જાણી તેના આંકડા એકઠા કર્યા છે. એ મંખ્યા સંજ્ઞાથી ઉપજબ્ધ થતી નથી. આપણી જ્ઞાતિના ઓકરાની મંખ્યા જુદી ક્યાંઈ દર્શાવાતી નથી. શ્રી કડવા પાટીઘર હિતવર્ધક મદ્યમેળ તરફથી સ્વજ્ઞાતિના ઓકરા. ઓકરીઓને ગઈ તા. ૪ થી એપ્રિલે ઈનામ વહેંચ્યાં તે ઉપરથી આ આંકડા તારવી કાઢ્યા છે. આપણી જ્ઞાતિમાં વિદ્યાનો પ્રચાર કેટલો થયો છે એ થાય છે એ વિષે કાંઈક ખ્યાલ એ ઉપરથી આવી સકશે.

અુનીસીપાત્ર તાજાની ૪૦ ઉપરાંત પ્રાથમિક શાળાઓ આ સંદે-રમાં આવે છે. નયા મીઠનરીતી પાંચ છે. અને ૧ મીઠના મલુસેના ઓકરાઓને લણવા સાફે ઉઘાડી છે. તે અધળી શાળાઓમાં કડવા પાટી-ઘરના ૬૮૭ ઓકરા. ઓકરીઓ લણે છે. તેની વિગત નિચે આપી છે,

અ. નિશાન- નો નંબર.	ટેમ્પ્લ.	બાળ વર્ગ.	૧ સો. વર્ગ.	૨ નો. વર્ગ.	૩ નો. વર્ગ.	૪ થો. વર્ગ.	૫ મો. વર્ગ.	૬ હો. વર્ગ.	૭ મો. વર્ગ.	કુલ.
૧	ખાડીયા	૪	૨	૧	૧	૧	૦	૨	૧	૧૨
૨	રામપુર	૯	૯	૬	૮	૮	૫	૨	૦	૪૭
૩	શાંદીશરી	૯	૫	૫	૨	૩	૨	૦	૦	૨૬
૪	દાળની પેળ	૧	૨	૧	૩	૮	૧	૧	૩	૧૨
૫	જમાલપુર	૨	૧	૨	૩	૩	૧	૦	૦	૧૨
૬	મામાની હવેલી	૨	૦	૧	૦	૧	૦	૩	૦	૭
૭	ભેરકન રોડ દરીયાપર	૨૦	૨૪	૧૮	૩૩	૧૫	૪	૦	૦	૧૧૪
૧૧	ટોળા પેળ	૧૨	૧૬	૧૩	૨૩	૨૧	૧૪	૦	૪	૧૦૩
૧૨	દંકશાળ ખજુરીની પેળ	૦	૧	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૧
૧૩	ધનામુતાલી પેળ	૨	૪	૭	૮	૬	૪	૧	૧	૩૩
૧૪	સરસપુર	૪	૫	૩	૧૧	૩	૩	૦	૦	૩૦
૧૬	પાંચ પીંખળી	૦	૦	૧	૦	૦	૦	૦	૦	૧
૨૦	સરસપુર રાત્રી શાળા	૦	૦	૧	૨	૧	૦	૦	૦	૪
૨૧	ઝાંઝોરવા	૯	૨	૩	૧૦	૪	૦	૦	૦	૨૮
૨૩	સાકર બાગર	૧	૨	૧	૨	૬	૨	૦	૦	૮
૨૪	રામપુર દરવાજા	૧	૦	૨	૦	૧	૦	૦	૦	૪
૩૫	શાહપુર ચકલા	૪	૮	૧૦	૧૫	૧૩	૯	૨	૦	૬૨

૨૮	માંડવીની પોળ	૦	૧	૦	૦	૦	૦	૦	૧
૩૦	ઝાહપર	૨	૪	૨	૧	૧	૦	૦	૧૨
૩૧	હરીયાપુર	૩	૫	૩	૨	૧	૨	૦	૨૧
મીથનરી									
૧	બોહવાડાની પોળ	૧	૦	૧	૦	૦	૦	૦	૨
	કુલ કન્યાની સંખ્યા...	૧૩	૨૩	૧૪	૧૬	૮૦	૨	૦	૮૫

ઇમેલ રકુસા.

ગ્રામામલરી હાઇ સ્કુલ	૧૮	૧	૧૬	૧૧	૧૧	૬	૫	૭૪
ન્યુ ઇસ્લીંગ સ્કુલ	૩	૭	૨	૨	૦	૧	૧	૧૬
મેટીય હન્ડીટયુટ	૨	૨	૧	૧	૦	૩	૦	૬
મીરામ હાઇસ્કુલ	૨	૨	૦	૦	૦	૦	૦	૪
નવનૈમંદ હાઇસ્કુલ	૦	૦	૫	૬	૨	૨	૧	૧૬
“ મીડલ ”	૫	૨	૦	૦	૦	૦	૦	૭
ટયુટોરીયલ હાઇસ્કુલ	૨	૨	૦	૦	૦	૦	૦	૪
કુલ.	૩૨	૧૬	૨૭	૨૦	૧૩	૧૫	૭	૧૩૦

મ્યુનીસીપાલિટીની સઘળાં શાળાઓમાં આશરે ૭૬૦૦ છોકરા છોકરીઓ ભણે છે તથા મીસનરી અને ખીજી શાળામાં ૪૦૦ ગણનાં ૮૦૦૦ બાળકો પ્રાથમિક શિક્ષણ લે છે. તેમાંથી અમારી માતિના બાળકો ફક્ત ૧૮૭ છે એટલે કુલ વિદ્યાર્થીની સંખ્યાનો ૧૨ મો હિસ્સો છે તે કંઈક સંતોષ લેવા જેવું છે.

ટીપા લતામાં કેટલા છોકરા છોકરીઓ છે તે ઉપરના ટ્રાસ્ટકર્મી જણાવે આવે છે. દરીયાપર અને ટીપા પોળ આગળની નિશાળોમાં સો ઉપરાંત છોકરાઓ છે. ત્યાં આગળ કડવા પાટીદારની વસ્તી પણ વિશેષ છે. કડવા પોળની કન્યાશાળામાં ખીજી કન્યાશાળા કરતાં કડવાની છોકરીઓની સંખ્યા મોટી છે.

અંગ્રેજી ભણતા વિદ્યાર્થીની સંખ્યા ૧૩૪ છે. તેમાંના બે છોકરા, મુનરોત કોલેજમાં હતા. અને બે છોકરા દુત્તર ઉલ્લાગની ડેંગવણી લેવા રણુછોડલાત ટેકનીકલ ઇન્ડસ્ટ્રીયલ અને મીઝમાં જાય છે.

આ લેખકની વિદ્યાર્થી અવસ્થાના સમયમાં સ્વચ્છાતિનાં બાળકોની સંખ્યા વિદ્યાભ્યાસના છેત્રમાં એકાદ બે ઢસકાથી ગણાતી હતી ત્યારે અત્યારે સેક્રકાથી ગણાય છે તે જોઈ આનંદ થાય છે. તે વખતે, ઇંગ્રેજી શિક્ષણ કડવા માતિના બાળકને માંગ કરે છે એવી માન્યતા હતી. અને ખરેખર અંગ્રેજીની બે ચાર મોપડીઓ સિપેલા કડવા પાટીદારના સાત છોકરા માંગ ચપેલા હતા. કડવા પોળમાં માર્કેટરની અટકથી ઓળખાતા એક અને બીજા વાંકા વનમાળીની પોળના અને ત્રીજા આદ્યશેઠના કુવાની પોળના તો આ લેખકના મિત્રો અને સહાધારી હતા. હાલ અંગ્રેજી શિક્ષણ લેતા છોકરાઓની સંખ્યા સંતોષ દારક મણિએ તોપણ કોલેજના શિક્ષણ તરફ નજર કરતાં નિરાશ થાય છે. મેન્સુએટ ધપેલા લેહવા પાટીદારોની સંખ્યા હાલ સેક્રકાથી ગણાય છે ત્યારે કડવા પાટીદાર મેન્સુએટ ફક્ત આંગળીના વેડા ઉપર ગણાય છે. એમાં સુધારા-વધારો થવાની આશા રાખવી અર્થોર્થ નહીં મણાય.

ઉપર આંકડા આપ્યા છે તે બીજાકુલ ખસ છે એવો દાવો હું કરતો નથી. મ્યુનીસીપાલ સ્કૂલોના સુપરવાઈઝર મી. હરીશંકર રણુછોડલાસે તેમના તાખાતી શાળાના સ્વચ્છાતિના છોકરોનાં નામ મેળવવામાં-અપવવામાં ઘણી મદદ કૃપી હતી તે માટે તેમનો અને ઉક્ત નિયામકના

મોંઘતાંએનો આહાર માનું હું. ખીછ કેટલીક નિશાળોમાં શા રાત્રે તેમણે મોંઘત ઉઠાવતી એવા સ્વાસ્થ્ય પણ થવા હતા મીઠનરી અને ઘણેજ સાળાના કેટલાક માસ્તરોએ ખુશીથી મદદ કરી હતી તેમનો પણ આ કેસણે ઉપકાર માનવાનું યોગ્ય ધારૂં હું. જે નિશાળમાંથી નામ નહીં મળ્યાં ત્યાં જોડણીઓમાં પુછપરછ કરીને તે મેળજ્યાં દતાં. તેથીજ મેં ઉપર કહ્યું કે મેળવેલા જોડણીમાં અપૂર્વતા હોવાનો સંભવ છે.

ઉદ્યોગ અને પુરુષાર્થ.

આ સ્થુત શરીરના ખાન પાન્યાદિ બોગોતી વૃદ્ધિ અર્થે જે કાંઈ કરવામાં આવે છે, તે ઉદ્યોગ (બહારનો યોગ) કહેવાય છે. આ સ્થુત શરીર ક્ષણિક છે. કર્મ બંધનથી તે પુનઃ પુનઃ નવું પ્રાપ્ત થાય છે, અને જે પ્રમાણે જે વાસનાને વ્રથને થાય છે; તેવી નિવૃત્તિ-મેક્ષવાસના જે ક્રિયા કરવામાં આવે છે તેનું નામ પુરુષાર્થ (આંતરિક યોગ) કહેવાય છે. ખીછ રીતે કદીએતો સર્વ વિકારોને દૂર કર્યા વિના તેમાં મંધાત્ર દરી મજીન સાધનો દ્વારા આદ્ય-દ્વણિક વિષયાનંદ માટે વસખાં માદ્રવાં તેનું નામ બહારનો યોગ કહેવાય છે; અને સર્વ વિકારોને દૂર કરી શુદ્ધ-તેજંદ્રી સાધનો દ્વારા સર્વોત્તમ-અર્ખંડ આનંદનાજ માર્ગમાં દમજ કદરું તેનું નામ પુરુષાર્થ-આંતરિક યોગ કહેવાય છે. બહારનો યોગ તે પ્રવૃત્તિ છે અને તે શરીરભિમાનથી થાય છે; આ યોગ સકામ હોઈને તેમાં કેક કેકણે રાગ દ્વેષ, સુખ દુઃખ લાલકાનિ આદિ દ્વેષ ભાવો વાંચવાર હેરાન કરે છે. આંતરિક યોગ તે નિવૃત્તિ છે, અને તે આત્માભિમાનથી થાય છે, આ યોગ નિઃકામ હોઈ તેમાં દ્વેષ ભાવોતી નિવૃત્તિ થાય છે. જ્યાંદે જાલયોગમાં તેમાંની સુદેહીઓથી દોષ દરિ થાય ત્યાંદે આંતરિક યોગ તરફ વૃત્તિ જાય છે. આ જોને યોગમાં ખરું કર્તવ્ય પુરુષાર્થમાં સંદેહ છે. કેમકે આંતરિક યોગમાં પેસારો થવાથી ઉદ્યોગ કાંઈ નટ થતો નથી, પરંતુ તેમાં કર્મજની જે ખામી દોષ છે તે આમાં જ્યાંથી દૂર થાય છે. આ પ્રમાણે જાલયોગમાં અને આંતરિક યોગમાં મોટો બંદ છે. પુરુષાર્થ એટલેજ ખરૂં કર્તવ્ય આવેલો તે તેથી અર્થ કરીએ તો તે જાલયજી મંદાં જાલુનું નથી. આજેકાંદ મહાન પુરુષ અને અનુભવીએ જાલ કાંઈ જાલ જે કે જાલજ કષ્ટ હિતજ જાલજી નિદિ કર્તવ્ય પ્રદાયજ.

નામાંજ રહેલી છે, અને એજ ખરો પુરુષાર્થ છે. દાખલા તરીકે શ્રી કૃષ્ણ પદમાન્મા થીએ ગીતાગ્રંથમાં અર્જુનને કહ્યું છે કે:—

મુખ દુઃસ્વ સમે કૃત્વા લાભા ત્થામૌ જયા જયૌ;
તતો યુદ્ધાય યુજ્ય સ્વ નૈવં પાપમ વાપ્સ્યસિ.

અર્થ—મુખ દુઃસ્વ, (તેનું કારણ) લાભ દાનિ, * (તેનું પરિણામ) જનવું કે દારવું આ બધાને સમાન ગણીને શુદ્ધ (સ્વધર્મ કર્મ) માટે જોડા-
ય ન, તેથી તને પાપ, લાગણે નહિ. અહીંઆ શુદ્ધ કર્તવ્ય અથવા પુરુ-
ષાર્થનો નિર્પૂર્ણ ભોધ દ્વારા બહુજ ઉત્તમ રીતે કરેલો છે.

દવ ઉપર કહ્યું તે કર્તવ્ય શું છે? ક્યાં સાધનો દ્વારા તે સિદ્ધ કરી શકાય છે? સાધનો ક્યાંથી મળે છે? આ ત્રણ બાબતો આપણે પ્રથમ જાણવી જોઈએ, એ સિવાય પુરુષાર્થ સિદ્ધિ મેળવવી મુશ્કેલ છે. (મેળવી શકાયજ નહિ.)

કા. કર્તવ્ય શું છે? જૂન લલિત્ય અને વર્તમાન એ ત્રણ કાળમાં જે વર્તન પડે પુરુષાર્થ મેળવવાનું પણું મેળવ્યું છે, તે વર્તન રૂપ શુભને નીતિ કહેવામાં આવે છે. આ નીતિ કેવી છે, એને જાણવામાં આવે તો મહાન પણુનો કાંઈક ખ્યાલ આવી શકે. ખરીનીતિ કોઈએક દેશ કે કાળને જાહેર દેાતી નથી. જન એમ કહેવતો એક દેશ માટે કાંઈ સારું કરવામાં જીજ્ઞાસે જોને નુકસાન થાય તેવું કાર્ય થઈ જાય: વળી જો કોઈ એક કાળને માટે અમુક નીતિ આપિત કરવામાં આવે તો તે કાંઈ કાળ સુધી નુકસાન કર્યા નીપડે. કેમકે તે જોડાણ વિચાર પૂરક સ્થાપેલી હોતી નથી. એટલા માટે જે નીતિ છે તે એક દેશી નથી. નિત્ય ટકે તે નીતિ. દેશાભિમાનીઓ કે જીજ્ઞાસુ કથાના અભિમાનીઓ અમુક જાગને નીતિ તરીકે ખીકારતા દશે, તો તેઓએ પોતાની ભુલ સુધારવી પડશે. ધરના અભિમાની, ગામના અભિમાની જાતિના અભિમાની અને દેશનાજ અભિ-
માનીઓ ગમે તે રીતે ધરને, ગામને, જાતિને અને દેશને હીક પડે તેજ નીતિ છે એમ માની અન્યના નુકસાન તરફ નજર કરના નથી, તેથી તેવી એક

* વ્યવહારમાં પાંચ પંદરે થતી લાભ દાનિથી બેહુ સુખ દુઃખ થાય છે; અને તેજો જાણે વખત ખેરેલા વ્યાપાર (પરિણામે) વધારે સુખ દુઃખ આપે છે, પણ આ સ્થાનનું કર્મમાં-પુરુષાર્થમાંતો પહેલેથીજ સુખદુઃખને સમાન ગણવાનો અભ્યાસ કોઈ પરિણામે કાંઈ પણ સુખ દુઃખ રહેવાનું નથી; એટલે સ્વર્ગ આનંદમયજ બની જાય છે.

દેશી નીતિ સામાન્ય હિતવાળી ન હોઈ ખરી નીતિ કહેવાની નથી. કેમકે તેમાં દેશની અને કાળની ઉપાધિને વચ્ચે કાંઈને કાંઈ નિયમ બંધન હારી તે અવગ્રહ હોયછેજ, ઈશ્વરી આજ્ઞા તથા આ સુદૃઢ આચારી હોઈને અમુક ભાગને નુકસાન થવા દેવાથી તેના કાયદાના બંધનમાં આવવું પડે છે. બંધનમાં આવવું પડે તેવું કંઈ નીતિ કહી સહાયજ નહિ.

પોતાના ધરનોજ અભિમાની પોતાનાં ઐસં છોકરાં વાસ્તે જાનની વસ્તુઓ ગમે તે રીતે (દગા કટકા કરીને) મેળવી લાવે અથવા અનીતિથી નાણાં મેળવી ધરમાં ધાકે, તેથી તેવું તેવું ધરતું અભિમાન દેશને તો શું? પણ આખી દુનિયાને કેટલું બધું નુકસાન કરે છે? ગામને અભિમાની પોતાના, ગામના ભક્ષા માટે બીજા ગામોને નુકસાન થા તેવા નિયમો આંધી તેનેજ નીતિ સીકારે તોપણ દેશને કેટલું બધું નુકસાન થાય! તેવું કૃષ્ણ તેને પોતાને પણ બોલવતું પડે છે. એજ પ્રમાણે દેશના અભિમાનીને પણ એકદેશી નિયમને નીતિ માનવાથી બીજા દેશનાં નુકસાની તરફ નજર સડી શકે નહિ. ધર, ગામ અને દેશાભિમાનીની (એા પછી એકની) દૃષ્ટિ વિશેષ હોવાથી તેઓ નુકસાન પણ એાછા પ્રમાણમાં કરે છે. તેઓ કાયદો પણ કરેજ છે; એનું પ્રમાણ એક એકથ વિશેષ પ્રમાણમાં હોવું જોઈએ. બંને બાબુઓ જાંબા જેવી છે. કાયદો શું કરે છે? સામાન્ય હિતને સમજનારો-ધરના અભિમાનીથી ચલેનો ચલેનો દેશના અભિમાનીથી પણ આમજ વધી સામાન્ય હિતમાં પડેાંચતાં મુખી અનુક્રમે ધરને, ગામને, દેશને અને જગતને, નુકસાન કરતાં કાયદો વધારે કરી શકે છે. અને હેવટ જતાં એને માણસ પડે છે કે સામાન્ય હિત એજ ખરો ધર્મ છે, અને ઈશ્વરને પણ એજ પ્રિય છે. જો દુરાચાર વાળાં અભિમાન હોયતો અનીતિમાં ચઢી જઈને દુનિયાને નુકસાનજ કરે છે, પણ સર્વગ્રાંથી પોતાના સરકલમાં વળે તો પોતાને તો શું પણ અન્ય જગ્યાનાગ્રાઓને, પણ વિશેષ કાલ આથી શરે, અને દુષ્ટાંત રૂપ થઈ પડે. એકના સારા વા માઠા કર્મની અસર આખા જગતને થાય છે. જેમ આપણે ક્રાંત તળાવમાં પાંચરા ફેંકીએ છીએ અને તેની આસપાસ ફેંકાળો ફેંકાળો થતાં ચતાં તે કેક કાંકે મુખી પડેાંચી જાય છે. જેમ એકનાં કર્મની અસર આખા જગતને થાય છે. માટે બીજાનું સારું ન કરી શકે તો ચૂપ રહો. વગર સમજાયે જળગાટ કરી બીજાને નુકસાનીમાં ન ઉતારો. આ જગતમાં ગામનું, દેશનું અને આખા જગતનું હિત કરવાવાળાઓને જાગતાં રહેવડવડજ છે તેથી તેમનાંને અભિમાનમાં રહેલા સત્ય તરફ આ

પણે દૃષ્ટિ કરવી જોઈએ. નેઓ ઇશ્વર તરફ દૃષ્ટિ રાખીને મિથ્યાભિમાનના ખાડામાં ઉતર્યા વિના પોતાની ખરી કરજા બચાવે તોજ પોતાનું અને અન્યનું દિન અચવાય છે. પરંતુ મિથ્યાભિમાનથી સમજાણુ વચરતું વર્તન ચક્રાવળા બધાં તો દિનને ગદગે ધણું અદિત કરી નાંખે. આ બધાની નજ મનમન એવી છે કે શુદ્ધ નીતિવાળા તો * આત્માભિમાની-પુરુષાર્થી ગયા તોજ ધણા. અને કર્મવ્ય પદાવળતા તો નીતિમાંજ રહેલી છે એતો મોં કાઢના સમજવામાંજ છે.

મે જાણુની આ સૂટ્ટીમાં સર્વે દેશી ભાવ કાઢીકે વીરજા જતોજ નાખી રહે છે, પરંતુ ખરી વસ્તુ-ખરી નીતિ તો ઉપર કહેવામાં આવી નેજ છે, એને અવલંબીને આપતું એજ ખરૂં કર્મવ્ય ગણાય છે, તે. સિ. વાય બીછ નીતિ કરી રાકાય નહિ.

પ્રાપ્ત એક મનુષ્ય સંસારમાં સાચે નીતિવાળો કહેવાતો હોય-તેનામાં બધાં ગુણો સાચા હોય, પણ એકાદો છૂપો દુર્ગુણ હોય અને તે વડે એકાદું કર્મ તેનાથી અરાજ થઈ જાય, તો તે કાંઈ નીતિ કહેવાય નહિ. આવા માણુમો પણ દુનિયામાંથી પણ નીકળી આવે છે. તેઓને માયાએ તમ અવરાણી દશે! અથવા નેઓના એવા કર્મને જાણે તેઓને બોળ આપવા માટે નીકળ્યો દશે! અને તેની સામે ધરાને કાલ સાધનો ક્યાંઈ નંનાઈ ગયાં દશે! મનમન કે તેઓ તે વખતે સત્ય સાધનો વાપરી નહિ ગણ્યા હોય, એ ગમે તેમ હો પણ તેઓનાં તેવાં કર્મને નીતિ-અથવા સામાન્ય હિતના કાલ નહીંકે તો કદી પણ ગણાશેજ નહિ. તેઓનું એ કર્મ દાખમો બંધાવેલ તો નથીજ. તેઓનાં સાચાં કર્મનો દાખમો ભમે હશે. તેને માટે કોઈ જાણ નહોતો વાધો નથી. પણ બંને એ વખતે તેનાં જુરાં કર્મ માટે ને પણ તમારા મનમાં ખચાત દશે તો તેનું જોઈએ તેવું સાફ રજા થી રાકમે નહિ. માટે નીતિને પકડે અને અનીતિને દૂર કરો-જ્યારે અનીતિનો રજા મંદઈમાં પણ નહિ રખો ત્યારે શુદ્ધ નીતિમાં પ્રકાશી રહેલા આનંદ અરૂપ આસ્થાને વચરે પિંજે તમે જોઈ રાકશો. આ પ્રમાણે મહાત્માઓ કરી ગયા છે. (જે સત્જાતોમાં પ્રસિદ્ધ છે.)

એક ધન, ગામ, રેલ કે જગતના માસ માટે કોઈએ કંઈમર કરી ને રાખે સિદ્ધ કરવાનું માથે લીધું તો તે ભમે તેને માટે આપણે કોઈ

* આત્મા શુદ્ધ. શુદ્ધ. સર્વમાં સમભાવે રહેલો છે. વાસ્તે કોઈને પણ દુઃખ ન થાય તેવું વર્તન પુરુષાર્થ તરફ દૃષ્ટિ રાખીને અવાવડું એજ ખરી નીતિ છે, અને એજ દૃષ્ટિથી કાચીક, વાચિક અને આનસિક વિદ્યા પણ ન થવડેવી.

પણુ નાતનો વાંધો નથી પણુ જે સામાન્ય હિત તરફ (xખીજાને નુક-
માન ન કરવા તરફ) નજર રાખીને આસપે તો તેને તે તે કાર્યમાં
સદાચેદા મુખ્યમંથ મળશે. જેની જેવી શક્તિ તે પ્રમાણે તેને કામ તો
કરવાનું હોય છે, અને તે અભિમાન વિના થવું પણુ નથી માટે તેમાં
અભિમાન હોય તે તો કીકજ છે, પરંતુ એ સામાન્ય હિતની બહારની
વસ્તુ નથી એ ખાસ ખ્યાલમાં રાખીને અભિમાન રખાય તોજ એવચ્છર છે.
અપૂર્ણ.

વિવિધ વિષય.

સંવત ૧૯૭૧ નાં (પાંચ વર્ષિયાં) લગ્ન આ સાલમાં થવાની
દરેક ધીલચાલ યદ્ય રહી છે. તેને લોટી પાડવાને કેટલાક સ્વાર્થ સાધુઓ
જેનો સ્વાર્થ બગડે છે તેઓ-મથન કરી રહ્યા છે. ખરી રીતે કાઠનો
સ્વાર્થ બગડતો નથી. પણુ મિથ્યા માન્યતા છે કે તેમનો સ્વાર્થ બગડશે.
ખીજા પરગણુ એટલા છે કે પોતાના સ્વાર્થને આગળ ધરતા નથી. પણુ
નાતનું બગડે છે એમ કહી “ કુખં છે પેટ અને કુટે છે માથું ” એ
ન્યાયે જાણા કરી રહ્યા છે. યોગ વખતપર વાડીમાં (રણછોડજીની
વાડી નામે જોળખાતી જગ્યાએ) નાતને એકી કરવાને નોતરીયાને કેર-
વ્યો હતો. ન્યાતનો તરવાડી-નોતરીયો પોજે પોજે જાળને ભુમો પાડી
આવ્યો હતો એમ કહેવાય છે પણુ દેઇ પોજે અગર કાના ઘેર નાત
એકી મળવાનાં નોતરાં દઇ આવ્યો તેની કાંઇ નોંધ રખાઇ નહોતી.
ન્યાત એકી યદ્ય ત્યારે આખા ૨૫-૩૦ ની મોટી સંખ્યા જણાઇ હતી.
તેને મુદ્રતવી રાખી ખીજે વખતે મળ્યાં કલાક એ કલાક ગણાગણ કરીને
વેરાઇ ગયા. તેનું નોંધવા યોગ્ય પરિણામ કાંઇ આવ્યું જણાતું નથી.

વિરૂધ્ધ પક્ષવાળીની વિરૂદ્ધતા નિરર્થક છે. ઇર્ષામાંથી તે વિરૂદ્ધતા
હિરણ થયેલી જાણાય છે. આસ કાટે તેને કીકજુ દેવાનું નથી, એ તેઓ

* કાઠને નુકસાન કર્યા વિના પોતાનું કામ કરવું એ હીક છે પણુ સામાન્ય-
હિત એતો સર્વોત્તમ વસ્તુ છે, કેમકે એમાં સર્વજનો ભોગ આપવો પડે છે. અને
પેલામાં તો યોદાજ ભોગ ખાવવાનો છે. જેમ નાનાં બાળકને એકઠો પુંડાવતાં
“તને ચોપડી વાંચતાં આવડશે” એ પ્રમાણે કહીએ છીએ. તેના જેવું તે છે. જેમ
બાળક આગળ જતાં વાંચવા યોખી નવ છે તેમ ખીજાને નુકસાન ન કરવાના
અસ્થાશથી સામાન્ય હિત હિરણ અણી જવાય છે, તેથી અહિં એક અર્થમાં
વાપર્યા છે.

અમને છે પણ વિરહના ના કરે તો પોતાનો ટેક જતો રહે છે. એમ દક્ષા ખમી શકાતું નથી. સન ૧૯૧૨ માં પાટી મુકામ મેટો મેળાવડા દરબાર સાહેબે કરી લક્ષ્મી મુદત દુ કાવવાને યત્ન કર્યો ત્યારે પણ ચોક્કસ માળસોએ વિરહતા જતાની દરબાર સાહેબને નિરાશ થાયા હતા. ત્યાર પછી ત્યારે છુટાં લક્ષ્મી ચતાંજ રહ્યાં છે ત્યારે હવે પોતે આવતા વર્ષમાં લક્ષ્મી દહાડવાનું કાંઈ છે. તેમનો વાંધો કંઈ એટલોજ છે કે ૧૯૭૧ નાં લક્ષ્મી થવાં ના જોઈએ. તેથી પોતાની ધમધમ ન્યાં ન્યાં ચાલે છે તેમને તેવાં લક્ષ્મી કરવાથી વાર છે. તેમની પાસે કાંઈ સત્તા નથી માટે ખોટી ધમધમો આપે છે. જેમ કહેવત છે કે નળાં વાણી રાંડપર મુરો ને પ્રમાણે પૂજરધુઓનાં પીણીપોને ધમધારે છે. એ ધમધા પણ એવી નિર્જળતા અને નિર્જાતાની હોય છે કે તેને અગ્નિ લખવી અમે ઉચીત ધારના નથી.

૧૧ નાં ક્રમે કરવાની હજી પસંદગી સપસો તેમને કહે છે કે માતાના ક્રમે સિવાય કેટલાંક ક્રમે છુટી નિયતિએ થયાં છે એમને કાર્મ સગ થઈ શકતી નથી તો અમને શા માટે અને શી સગ થવાની છે? તેનો કાર્મ જવાબ નેમની પાસે નથી, તેમ છુટાં લક્ષ્મી કરનાસઓને સગ કરવાની કાંઈ સત્તા કે શક્તિ તેમનામાં નથી ત્યારે રાંક અન્યથાં કરે છે. જેમ સિયાળવાં ચામન પાદરે આવી કળજગાદ કરી મીમમાં-ગતમાં જતાં રહે છે તે માફક આ વિરહ પદવાળાની પ્રકૃતિ છે. તેમનાથી સીધોએ કરવાની જરૂર નથી. જે કાલા પુરુષોએ નિશ્ચય કર્યો છે તે કરવાના નથી એવી અમને ખાતરી છે. તેમને સિયાળથી કરવાની કાંઈ જરૂર નથી. તેઓ કાંઈજ કરી શકવાના નથી. તેમ માતાજીનો હર કમ શખવાની જરૂર નથી. માતાજી દસ વર્ષે લક્ષ્મી કરી દીગણ દીગથી પર-જાવવાને કહેતાં નથી. માતાજીનો દુકમ તો યોગ્ય વગેરે યોગ્ય જોડાના લક્ષ્મી કરવાનોજ છે. માટે જેઓ ૭૧ માં લક્ષ્મી કરવાના વિચાર પર આવી ગયા છે તેમણે સીધાજોના દુકાદુકથી કરવાનું કાંઈ કારણ નથી, અને ધારેલા કામમાંથી કરવાનું પ્રયોજન નથી.

સાક્ષાર સ્વિકાર—જરૂર સાક્ષિય વર્ષક કાર્યાય તરફથી એ મોટાં પુસ્તક “શ્રી યોગવાસિષ્ઠ”—મહારામાયણ ભાગ ૧ લો મુલ્ય રૂ. ૩ અને “શ્રી મહાભારત-શાન્તિપર્વ” મુલ્ય રૂ. ૨૫ અમને બેટ મળ્યાં છે જે માટે એ સંસ્થાના કાર્યવાહકોનો અમે ઉપકાર ખાતીરે છીએ. જન્મે પુસ્તકમાં મુપર કાયદા જેવાં અદ્ય પત્રી લગભગ એકેક હજાર રૂ. મળ્યા છે. કાલે

મુંબાઈ સરકારે ખેતીવાડીના સુધારા માટે ખેતીવાડી ખાતાની મારફતે આઠ જાણ ઉપરાંતની રકમ ખરચી હતી. ઘણી ખરી પડતર જમીન અને જે જમીનમાં ડાહડો ધરાવીને ઘણી ઉગે છે તે જમીન ખરાબ ખેડી શકાતી નથી. ડાહ ધરાવતાં મુળીયાં જમીનમાં ઉગાં ગયેલાં હોવાથી જ્યાં મુઘી ઉડે ખેડાણુ ના થાય ત્યાં મુઘી જમીનમાં પાક પચુ સારો થતો નથી. બળદના હોઝાથી ખેડુતો ડાહ અને ધરાવતું જડમુગ કઢાડી શકતા નથી, તેથી દક્ષિણમાં અને ખેડા જિલ્લામાં વરાળથી માલતાં, હળ મંગાવી અખતરા કરવામાં આવે છે. ડાહની પાસે ઘણી જમીન ફેંચારી છે, એ જમીન ખેડવાને હાલમાં થયેલી હળ ચલાવવામાં આવે છે એ અમે નાન્ટે જોયું. એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ લેઈ જઈ શકાય એવાં બે ઇનજનો હળને ચલાવે છે. તે હળથી એક હાથ ઉડી ખેડ થાય છે. તે સરકાર તરફથી અજાવવામાં આવે છે. એક એકર જમીન ખેડવા સાડા ખેડત પાસેથી ફક્ત રૂ. ૧૦ થી ૧૨ લેવાય છે. તેના ઉપર એક દક્ષિણી ગૃહસ્થની દેખરેખ છે. તે ઘણા માયાળુ છે અને તે મંબંધી દરેક સમજણ દરેક વંતારને આપે છે. દરેકજ તે હળથી લગભગ ૮ થી ૯સ એકર મુઘી જમીન ખેડી શકાય છે. ૪૦૦ થી ૪૫૦ વાગે છોટા બે ઇનજનો રાખવામાં આવ્યાં છે. ઇનજનના બળથી તારનાં દોરડાંથી હળ ખસાય છે. દરેક ઇનજન વારાફરતી ચાલે છે. એક ઇનજન હળ ખેંચે છે ત્યારે બીજી ઇનજન ઉભુંજ રહે છે. હળ ખેંચતા ઇનજન પાસે આવી જાય એટલે હળ ફેરવી નંખાય છે તેને સામેનું ઇનજન ખેંચે છે. એ પ્રમાણે દર વખતે કરતા જાય છે. દર વખતે હળ નવ ફુટ જમીન પહોળી ખેંડે છે. જેમ જમીન ખેડાતી જાય છે તેમ ઇનજન આગળ વધતાં જાય છે. એ ઇનજનની ટીમત ૧૦ હાતર ઉપરાંત છે તેથી સાધારણ ખેડુત જાણી શકે નહીં. તેથી સરકારેજ તે ખરીદ કરીને ખેડુતોને જમીન ખેડી આપે છે. હાલતો અમે ઇન્ડીયન કે અમારા ખેડુતો ફક્ત નાનાં વંત્રો જેવાં કે જળુ વાનું, ઉપજીવાનું, આડકવાનું, ચાસવાનું, સમારવાનું, ઝોશવાનું વિગેરે વાંપરવાની શરૂઆત કરે તો ઘણું સાફ છે.

ઇનામ—આ માસિકમાં પુજામેલા પ્રસોના જવાજ નેજોએ એક કરતાં વધારે વખત આપ્યા છે તેમાંના નેજોને “ મુબોધ રત્ન માળા ઇન્ડીયી ” નામનું પુસ્તક નથી મળ્યું તેઓ જે તેના ટપાલ માટે ગયું આનાની ટીકીટ મોકલી ટીપા પ્રસોના જવાજ નેજોએ આપ્યા છે તે લખી મોકલશે તેમને દરેકને ઉક્ત પુસ્તકની એકેક નકલ અમે ઇનામ તરીકે આપીશું.

સુખ અને દુઃખ

નિર્ધન છતાં સુખી અને ધનવાન છતાં કેટલાક લોકો દુઃખી લેવામાં આવે છે. એ ઉપરથી માનવામાં આવે છે કે-સુખ અને દુઃખનું મૂળ ધનનો અભાવ નહીં પરંતુ તંદુરસ્તી અને તેની ગેરહાજરી છે. જેને તંદુરસ્તીનો સાલ થયો છે, તે સુખી અને જેની તંદુરસ્તી ખગડીને ખરાબ થઈ ગઈ છે તે મહા દુઃખી છે.

તંદુરસ્તીને ટકાવી રાખવા માટે અને ગયેલી તંદુરસ્તીને પાછી લાવી સ્થાપન કરવા માટે એટલુંજ નહીં પણ પુષ્ટિ-શક્તિ અને લાંબી જીંદગી મેળવવા માટે અમૃત તુલ્ય આત્મકનિયમો ગોળીઓનું સેવન કરવું એ એક સરળ પ્રયત્ન છે.

કિંમત-કર ગોળીની કીમત ૧ નો ૩. ૫]

વધારે વિગત જાણવા માટે પ્રાઇસલિસ્ટ મંગાવી વાંચો !

એનંટ
શંદુલાલ અંબારામ ટાં
સીચીટાઉ-અમદાવાદ.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.
જામનગર-કાઠિયાવાડ.

અમૃત્ય છતાં અમૃત્ય.

છરીર સંરક્ષણ અને નીતિ સંબંધી હયા નિયમોનું સિદ્ધાંત આપનાર અમારું 'હામશાસ્ત્ર' પુસ્તક હીરા અને માણિકના હુકમો સમાન અમૃત્ય છતાં જે કોઈ માણે મગાવે તેને અમૃત્ય એટલે કાંઈ પણ કિંમત લીધા વગરજ આપવામાં આવે છે. પોસ્ટ-ખર્ચ પણ લેવામાં આવતું નથી.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર-કાઠિયાવાડ.

મેલેરીયા તાવ તથા તરમ પ્રકારની પ્લેગ.

માટે બારડીવાળા એમ્બુ મીક્ષર મદુ જેવો પાચાઈ છે. કાનું પાંચ
ના ગમે તો તેજ સાથે વાપરે બારડીવાળા એમ્બુ પીસા. ૧) બારડી-
વાળાની અંબીરીયત રાક્ષસીની ગેળાઓ ખાતાંને જુવાન ખતાવે છે.

૧. ૧૩ - બારડીવાળા દુધ પાઉર લાંતનો દુખારો મગાડી લાંત મેલી
જેવા સાથે રાંખે છે. આના ૪ - બારડીવાળાનો દગાજનો મસમ એજ

દીવસમાં દસ ખુજરીમાં તરાવત કરે છે. આના ૪ - સરવેદેશણે મળશે.

૫. હો. લી. બારડીવાળા જે. પી. વરડી લેખારેટરી. મુખ્યા.

Registered

B. 894

કડવાં હિતે રહુ

પુસ્તક નં. ૬૬૬ { ગુલામ અને ૧૯૨૫. } અંક ૭ મે.

અનુક્રમણિકા.

વિષય.

પૃષ્ઠ.

મહારાણા હમીરસિંહ (ચાલુ) ... ૧૭૩

હમીરવાડીની કંપની. ... ૨૧૩

બજારમાં ગ્રામ્ય-ખેતી નં. ૩ વા. ... ૨૧૫

હમીરવાડીની કંપની. ... ૨૧૬

અભિપ્રાય. ... ૨૨૬

હિન્દુસ્થાનના તથા બ્રિટિશના ખેડૂતો વચ્ચે ફરક. ... ૨૨૬

હમીરસિંહની કંપની (નિવાર છે) ... ૨૨૬

કડવાં પાટીનાર ખેતરો (ચીમસીક મીટીંગ) ... ૨૨૬

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧-૪-૦ પાસે ખર્ચ સાધે

વ્યવસ્થાપક હીરાલાલ વસંતલાલ.

આ પત્ર અમદાવાદ ટીમીસીડ. નં. ૪૧૬. ધર્મ વિજય.

કંઠવા પાટીદાર બોરડીંગ.

ઉક્ત બોરડીંગની ત્રીમાસીક સજા તા. ૧૧ મી જુલાઈ ૧૯૧૫ સ્વીકારે મળી હતી. કાયમના સજાપતિ હાજર નહીં થઈ શકવાથી દા. પીતાંબરદાસને પ્રમુખની ખુશ્મી આપવામાં આવી હતી.

ક વર્ગમાંથી એક વિદ્યાર્થી ગણેશ મુક્ત કાઠનગની પરિક્ષા પાસ કરીને નોકરી લીધી તે જગા ખજાણાઈ રામદાસને આપી. તથા નવા નવ છોકરાઓને જે વર્ગમાં દાખલ કર્યા છે તેમને મંજુરી આપી હતી.

બોરડીંગના કાયદા પ્રમાણે જે છોકરાઓ પરિક્ષામાં નાપાસ થાય તેમને બોરડીંગમાં રાખી શકાય નહીં. પણ ખાસ બનાવ તરીકે મી. કલુભાઈ મોમનાથ દંડરની પરિક્ષામાં થોડા દોષકા માટે નીકળી ગયા હતા તેમને તથા બીજા ચાર છોકરા વીરચંદ, નરસીભાઈ, જગદ્ગન અને મણીલાલ કેવળદાસ ગઈ વર્ષમાં તથા માર્ચમાં મી. દંડરમીનજ પરિક્ષામાં નાપાસ થયા હતા તેમને સખત તાકીદ આપી બોરડીંગમાં થાકુ રાખ્યા અને બીજા છોકરાઓ જે કાયા માત્રમ પડ્યા છે તેમને અભ્યાસમાં વિશેષ ધ્યાન આપવા મુયવવામાં આવ્યું છે.

કુલ ૧૩ છોકરા સારી રીતે પાસ થયા છે તેમાં એક મી. કાનઈ શ્રેષ્ઠ અને સ્વભાવમાં શાંત છે. ટેકનીકલમાં જે છોકરા છે તેપણ પાસ થયા છે.

ગત ત્રણ મહીનાનો હિસાબ તપાસ્યો હતો જે ત્રીશકુલ મંતોપકારક માત્રમ પડ્યો હતો. મહામંડળ જે આંટ આવે છે તે તથા છોકરાઓની શીઘ્રતાવે તેનો હિસાબ ગણતાર સબ્યોને ખાતરી થઈ હતી કે (બોરડીંગ મેન્ડ સપોર્ટીંગ થઈ છે) બોરડીંગમાં ૫૦. ઉપરાંત છોકરાઓનો નિભાવ થઈ શકે. હાલ બોરડીંગમાં ૩૬-છોકરા છે. બીજા ૧૪ છોકરા આવે તો પણ હરકત આવશે નહીં.

બોરડીંગવાળા મકાનના શેકનું નવું મકાન બોરડીંગ માટે એવા વિચાર હતો તે કેટલાક કારણસર મુક્તતરી રાખી ધીમંદાવાળા મકાનમાં બોરડીંગ ચાલ રાખવાનું ફરમાવું હતું.

तत् सत् परमात्मने नमः ॥

કડવા હિતેચ્છુ.

પુસ્તક ૬ હું.

જુલાઈ સન ૧૯૧૫

અંક ૭ મો.

મહારાણા હમ્મીરસિંહ.

(ત્રિઅંકી નાટક.)

લેખક:—મૌદેસર જેઠાલાલ ચીમનલાલ સ્વામીનારાયણ એમ. એ.

(પુ. ૬ અંક ૬ દ્વારા જા. ૧૭૯ થી અનુસંધાન.)

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ—જંગલ.

(માલવજેઠી સહી શેહિણી અને વનવીર પ્રવેશ કરે છે.)

ગાયન રફ મું.

શેહિણી અને વનવીર—

મૂરખ નર મમતામાં તું મરે,

મારે તારે નિત્ય કરે—મૂરખ.

મિત્રમાં માયિક પદાર્થ માટે, બાધકિયાં તું લાગે;

સાચું મોહું હરહમ કરીને, પાપ પુણ્ય મંથરે—મૂરખ.

દેલ કપટ કુડ કુટિલ નૌકા, લવ દરિયું ના તરે,

પ્રાણી પાતળી કયમ ના લુએ, અળ શીર પડે દરે—મૂરખ.

નીચ ઘડી મનમુગ્ધા મનમાં, ફૂલ અધમ આચરે;
 દિન ચારની છવન જ્યોત્સ્ના, અધાન્ધકારે ભરે—મૂરખ.
 ચોવન ધન છે મદદ મદિત, પીધી પુરી જે નરે;
 ભાન બુઝીને યમનમરીની, ઉમેદવારી કરે—મૂરખ.
 અવસ્ય બનશે તેજ પ્રમંગા, જે ધાર્યા વિશ્વેશ્વરે;
 યશે મુખી તે સત્પુરુષો જે, શાન્તિ દિવમાં ધરે—મૂરખ.
 ત્યાગી તાપકર તૃષ્ણા જોડે, શુભનિષ્ઠા સંકરે;
 શુદ્ધ ચિત્તથી ઉમેશ ભક્તિ, તાપ ત્રિવિધિ હરે—મૂરખ.

વનવીર—માણ, આટલું સાહસ કરી ચિનોડમાંથી છટી જવા
 જરૂર ન હતી. ઉદારચિત્ત નરપતિ હમીરસિંહ આપને પોતાની મા
 સમાન મણી મોઝ સન્માન આપત એમાં જરાકે મેદાવની બીક ન હતી

રેહિણી—બેટા, તારા પિતાએ હમીરસિંહનો અતિશય દ્રોહ કર્યો છે
 વવનોના હથિયાર બની મેવાડ ધરણી ઉપર અસહ્ય અત્યાચાર કર્યો છે
 તેથી આપણાં અન્નઃકરણ મગે તેવાં શુદ્ધ અને સાદા હોય તો પણ આપને
 કેવી રીતે મહારાણા હમીરસિંહના વિશ્વાસ પાત બની શકાએ!

વનવીર—માણ, મહારાણા હમીરસિંહના દક્ષિણ ભુજ જાગતી સારે
 માટે મિત્રતાનો મંબંધ છે. થોડાક દિવસ ઉપર માટે જાગ સાથે મેળા
 થયો હતો. તે વખતે જલે રાષ્ટ્ર રાજ્યોમાં જણાવ્યું હતું કે મેવાડને
 વવનોના પંજમાંથી મુક્ત કરવું એટલેજ હમીરસિંહનો ઉદ્દેશ છે. રાજ
 પુત્રો પ્રાપ્તે તેમને જસકે દેવ નથી. મુસલમાનોનો પણ મેવાડમાંથી દાં
 યાય એટલે દરેક રાજપુત સાથે હળી મળીને વર્તવા તેમની મરજ છે.
 દક્ષિણમાં પરસ્પર પ્રીતિ અને મંપ સુધાનો મંચાર ધાવ્યો અને દરેક
 પ્રમંગે બેગા યદુ દુસ્મનને દાબી દેવાની તાકાદ વિકાસ પામો, એ આશ
 વના ઉગારો હમીરસિંહ મુક્ત કરે ઉચ્ચારે છે, રાજપુત મિત્ર હોઈ
 પ્રતિરૂપણો હો પણ તેના તરફ ઉચ્ચ પ્રકારે વર્તવા ઇચ્છા ધારે છે.

રેહિણી—ધન્ય છે હમીરસિંહના ઉમદા આશયોને. મને તે ઉજ
 રતા કાવ સન્તાન પ્રાપ્તે મંપૂર્ણ માન છે, ધર્મે નીતિ સૌંદર્યે વિગેરે
 સુગુણોનું હમીરસિંહમાં અધિકાર છે, વિખરાયેલા દક્ષિણેને એક જ
 નીચે આવનારે સાર્વર્ણિક સત્તા આવા વિકાસ વીરને મગે તો સમજ
 લેવું કે આ રાજપુતરાજ્ય પુરે પુરું બાવવાનું છે.

વનવીર—માણ, મહારાણા હમીરસિંહનો ઉદય તેજ સજ્જત આલમના ઉદયનું નિશાન છે.

રોહિણી—ઠાલા પુત્ર, મારા મનમાં જે ઉમેદો હતી તે ધુળ ધાણી થઈ છે. મેં તારા પિતાને હમીરસિંહ સાથે અનેકથી વર્તવા વારં-વાર વિનંતિ કીધી, પણ તે તરફ તેમણે લગાડ દૃષ્ટિ ના દીધી, હાથે કરીને પોતાની અધોગતિની દિવાલ અણી લીધી.

વનવીર—જે પિતાજીએ મિથ્યાભિમાન છોડી હમીરસિંહને યોગ્ય સ્થાન આનાકાની વિના આપી દીધું હોત તો આટલું હાન લોહી રેડાયા વિના આ બૃમિમાં ચ્લેચ્છાનું નામ નિશાન ના રહ્યું હોત.

રોહિણી—ઠાલા પુત્ર, મારા મનમાં ફક્ત એટલીજ દબ્બા છે કે મારા પતિને વધુ અસહુદયોગ કરતા અટકાવું, હમીરસિંહે શોભાવેલી ગગનમણિની ગાદીના યોગ્ય સ્તંભ બનાવું, બાપા સમજના યશસ્વી છત્રમાં આપણા માટે ઉચિત સ્થાન નિયત કરાવું.

વનવીર—માતાજી, આ વિષયમાં જરીકે અગ પડે તેમ નથી. પ્રાચીન વેર ઝેરને મહત્ત્વ આપી વિરોધ ચાલુ રાખવો એ મહારાણા હમીરસિંહનો અલિપ્ત નથી. ફક્ત પિતાજી પોતાની દુર્બુદ્ધિ છોડી મહારાણાના મુકુટમાં દૈત્યુલ-મણિનું પદ પામવા વિચાર કરે તેટલીજ વાર છે.

રોહિણી—મલિન વાસનાનો ક્ષય કરી શુભ પંથે પ્રેરણા કરનાર હાથર હાથવાળો જગદાધાર છે, તેના ઉપરજ આ પ્રમંથે આપણો પુરો આધાર છે.

વનવીર—ખરેખર સજ્જનોની શુભેચ્છાઓને પરમ પ્રભુ અવશ્ય પાર પારનાર છે.

(મૃણાલિની અને જલ પ્રવેશ કરે છે.)

જાણ—ઠાલી મૃણાલિની, ચિતોડદુર્ગમાં પ્રવેશ કર્યા બાદ અંતઃપુરમાં પોતાની પૂજ્ય માતા રોહિણીદેવી અને પ્રિયભાઈ વનવીરનો મેળાપ ન થવાથી દિનગીર થયેલાં મહારાણી વીરમતી તરફથી આપણને આજ્ઞા થઈ છે કે રોહિણીદેવી અને વનવીરને ગમે તે સ્થળેથી શોધી કાઢવાં અને અભય પ્રદાનની યોગ્ય ખાત્રી આપી સન્માન પુરસ્કાર ચિતોડમાં લઈ જવાં. પણ મૃણાલિની, આટલું બધું ફરી કરીને થાક્યા ગયાં, તોપણ છટ મનોરથ સિદ્ધ કરી કૃતાર્થ ન થયાં.

મૃણાલિની—બહાણા મન, નિરાશ થાઓ નહીં. જુઓ, દૂર કોઇ અપરિચિત સ્ત્રી અને આગકે ઉભાં છે.

જાલ—બહાણી, તે આગકે જીવે કોઇ નહીં પણ જેને 'આપણે' શોધવા નીકળ્યા છીએ તેજ વનવીર છે. તે આગકની સાથે જે તેજસવી સત્તના હૃદયોચર થાય છે તેજ શ્રદ્ધાથી દેવી હોવાં લોકોએ એવું અનુમાન થાય છે.

મૃણાલિની—ચાલો ત્યારે આપણે તેમની સમીપ જઈએ, આવી પડેલી આજુબાજી આકેતથી ગલગલગાંઓને આશ્વાસન દઈએ.

જાલ (વનવીર પામે જઈ) બાઈ વનવીર, એમ મારી ઓળખાણ પડે છે કે ?

વનવીર—હા, બાઈ મન, દરેક સમયે સમીપ રહેનાર તમારા જેવા નિષ્કામ નેત્રી કયેમ વિચારાય ?

માનાકુ, બેન વીરમતીની સતત મેવા કરવા જે મહારાજ તેમની સાથે કેસવાસ ગયા હતા તેજ આ સ્વાગિનિષ્ઠ પરાક્રમી પુરુષરત્ન જાલ.

જાલ—શ્રદ્ધાથી દેવી, તેજ મન તમારી મેવામાં ઉપરિચિત છે. મહારાજા હમીરસિંહ અને મહારાણી વીરમતીની ઈચ્છાનુસાર તમે 'ચિત્રેડમાં' સાથે આન દ્વિપાંત્રાં તે ઉચિત છે, પોતાના વડીલોની માન મર્થાદા પુરે પુરી જગવથી એજ રાજાવંશની રીત છે.

શ્રદ્ધાથી મારા પૂજ્ય જમાઈની મરજી મુજબ પર્તુવું એમાંજ મારી ઓળખ સમાઈ છે, પણ ત્યાં મુખી મારા પતિ અભિમાન છોડી મહારાણાના હિતેથી ચાલ નહીં ત્યાં મુખી મારાથી હમીરતા આશ્રયે રહી રહાય નહિ. તેથી મહોન્મત્ત વ્રામીને ઉપદેશના અંકુશે ત્યાં પંથે વાગવા મારા મનમાં ઉમેદ છે.

વનવીર—હું પણ મારા પિતાને સમગ્રથી તેમની સાથેજ મહારાણાની મેવામાં હાજર થવાની અભિલાષા ધરાવું છું.

જાલ—તમે નિશ્ચિત રૂંદા કે મહારાણા હમીરસિંહ તરફથી તમને જમારે હરકત નહીં પડે, મીઠી રીતે કે જ્યાં વાપરી માત્રવદેવને પસંદવાની હમીરસિંહને હાથ છે. માત્રવદેવ પોતે ગમે તેટલાં તરફીયાં મારશે પણ તે છેવટે મહારાણાને શરણુ શરણુ અને તે વખતે પણ સધળા

અપરાધોની ક્ષમા ઉદારચરિત હમીરસિંહ આપશે, તેથી તમે વધુ વિચાર કરી વિના અમારી સાથે ચિત્તોડમાં પધારો, તમારા પવિત્ર ચરણ કમળથી તે પ્રાચીન દુર્ગને શબ્દમારો.

મૃણાલિની—અમારી માગણી કચુલ રાજો, ઉદાસ ધર્મજ્ઞાં મહારાણી વીરમતીના હૃદયમાં હર્ષ વધારો, પોતાનાંજ બાળકોની ઉત્તિ શાન્તિ પૂર્વક નિહાળો, આશિષ પરંપરાથી તમારાં બાળકોના ચિત્તમાં પ્રભેદ પ્રવાહ પ્રસારો.

રેહિણી—સાર્ધ જલ, તમારો વિચાર સર્વોત્તમ છે પણ જ્ઞાનિના ભવાનક દૃષ્ટિમાં જોતા ખાનાર પતિને પાપાચરણમાં પ્રવૃત્ત થયા દેવો એ સાખી સ્ત્રી માટે કેટલું અધમ છે ? તેથી સમગ્ર મહીતજમાં મને જંગલે જંગલ અને શહેરે શહેર મારા પતિની પાછળ ભટકવા દો, અનીતિ અને અધર્નતા પાશમાં વધુને વધુ ફસાતા તેમના આત્માને બચાવો છો.

જાલ—સતી શિંગમણિ રેહિણી દેવી, અત્યાર સુધી અધર્માચરણમાંથી માત્રવદેવને નિવૃત્ત કરતાં તમારી હજારા મુશ થયા છે તો પણ હરેક સમયે તમારા અમૃતમય વિતીત વચનો માત્રવદેવના એક કર્ણમાં પ્રવેશ કરી બીજા કર્ણદ્વારા નરદાળ નીકળી ગયાં છે, દર્પદેવનાના ધૂમે ધુધવાના દસકાંઠ રાવણને સમજાવવા મન્દોદરીએ ગી ક્યાશ રાખી હતી ? કુદ દુર્બોધને રુધારવા શું લાનુમતીએ ચોટી મંડેનત કરી હતી ? પણ કુદરતનો નિયમ એવો છે કે ત્યારે માણસનું નસીબ નળથું હોય છે ત્યારે આકર જેવો મીઠો ઉપદેશ પણ કર્યાના જેવો કડવા લાગે છે. ખરેખર,

જેના શિરે ભાવિ વિષદ ફરે છે,

નિર્ભાગિ તે જાણે મતિ અને છે;

ઉન્મત્ત યાયે ભુલી જ્ઞાન શુદ્ધિ,

વિનાશ કાળે વિપરીત શુદ્ધિ.

મૃણાલિની—માણ, અમારી આજીજી ઉપર ત્રણ આપો અને અમારી માગણી કચુલ કરી મહારાણી વીરમતીના હૃદયમાં શાન્તિ સ્થાપો. હમીરસિંહની શક્તિ દિન પ્રતિ દિન એટલી વધતી જાય છે કે અદ્યક્ષમ-યમાં માત્રવદેવ માન મુકી મહારાણાને શરણુ થશે અને તે વખતે તમારો બધાનો મેવાડના રાજ્યમાં થયા યોગ્ય સંસ્કાર થશે. માટે તૃથા વનવાસનું

કહ ઉણું કરવાની અગત્ય નથી. તમારી વ્હાણી કૃદિતા ગીરમનીને તમારા મંદકટથી ઓછું આવશે, તેમના મનમાં નકામી ચિન્તા ઉદ્ભવશે.

રોહિણી—પ્રેમી બાલ, તમારાં સપ્તર્થાં વચનોને હું શિંગે માન્ય ગણું છું તો પણ છેવટ સુધી ધર્મપત્ની તરીકેની મારી ફરજ બાળ-રીશ, પતિના કલુષિત મનને વ્યવસ્થા બનાવવા અસાધ્યરૂપ કારીશ કરીશ.

પનચીર—હું પણ મારા પિતાને સમજાવવા મારાથી બળતું કરીશ, દાશર કૃપાએ ફોદ મળશે નો તેમની સાથેજ મહારાજા હમીરસિંહના સમીપ રંબુ થાશે.

(નેપથ્યમાંથી વંદસ બંધ આવતા મનુષ્યોના પગમાંથી અવાજ મેલગાય છે.)

બાલ—(નેપથ્ય તરફ નજર કરી) મામા, કોઈ કોધાવિષ્ટ પુરોહિત આ તરફ વંદસબંધ આવતા જણાય છે તેથી આપણે બાહ્યે સંતર્પિત તેમની ચેષ્ટા સાંભળીએ.

(માસવદેવ, કુમાર હરિસિંહ અને કારભારી કપૂરચંદ પ્રવેશ કરે છે.)

માસવદેવ—કારભારી કપૂરચંદ, હવે આપણે માટે મો છે દલાલ ? તમારી કુશળતા ઉપરજ દટી રહી છે આજ દિન સુધી અમારી સાથ.

કપૂરચંદ—મહારાજ, આમાં નાસીપાસ થવાનું કાંઈ કારણ નથી. આપણે જાતે જઈ દિલ્લીના બાદશાહને સમાચાર દીધીએ, શહેનશાહતના કબજામાંથી મુક્ત થએલા મેવાડને પાછું સર કરવા બાદશાહી ફોજની માગણી કરીએ.

હરિસિંહ—પિતાજી, કારભારીનું કહેવું યથાર્થ છે. બાદશાહ કનેથી સૈન્યની માગણી કરી હમીરને પદાર્થ કરીએ, કપટગતથી પડાની લીધેલા ચિતોડ દુર્ગને પાછો હસ્તગત કરીએ. ત્યાં સુધી હમીર પર વૈર ન લાઈ શકાય, ત્યાં સુધી વડીલે એરે આંખમાંથી કેટલો દાગ છરી શકાય ? ગળેહું પાછું મેળવવા અસાધ્યરૂપ પુરુષાર્થની જરૂર છે. આપણા લલાચક બાદુ બળમાં બાદશાહી મદદનો ઉમેરો માંચ તો પછી ક'ઈ સિદ્ધિ શું દૂર છે ?

માસવદેવ—જહાદુર હરિસિંહ, તમારા ઉત્સાહથી નરમ પડેલા મારા શરીરમાં તાર્પિતો મંચાર થાય છે. જસ, આપણા પોનીકા કે પારકા બળથી હમીરનો વિશ્વંસ કરવો એજ આપણું લક્ષ્ય બિન્દુ છે. આપણી રાત્ર્ય પ્રહમીને છીનવી લેવારનાં ગમે તે રસ્તે જડ મૂળથી ઉચેદ કરવો એજ

આપણું નિશાન છે, તે તરફ ગમે તે હિસાબે પ્રયાણ કરવું એમાંજ આપણું યશોગાન છે.

રેહિણી—(એકદમ માલવદેવની સમીપ જઈ) પ્રાણ પતિ, જે બાવલી પિઘાનો પ્રયોગ કરવા માગો છો તેમાં શું તમારું યશોગાન છે ? ના, ના, તેમાં તમારી અને તમારા કુત્રની સ્થાન અપહીતિનું આબાદ સ્થાન છે.

માલવદેવ—મૂર્ખનારી, બેવકુફ લલનાને ગજનીતિનું શું જ્ઞાન છે ! દુશ્મનને મહાત કરવામાં મિત્રની મદદ લેવી પડે તેમાં શી હરકત છે ?

રેહિણી—પ્રાણનાથ, તમારી મતિ એટલી બ્રહ્મ થઈ છે કે તમે મિત્રને દુશ્મન ગણો છો અને દુશ્મનને મિત્ર ગણો છો. આપણો પૂજ્ય જમાઈ હમીરસિંહ આપણો સાચો સ્નેહી છે, અને જેની મદદ માગવા તમે જાઓ છો તે આપણો, આપણી સમગ્ર દ્રામનો અને આપણા ધર્મનો પાકો વૈરી છે.

માલવદેવ—જે હમીરસિંહે મેવાડ પર જામેલી મારી સત્તાને નિર્મૂળ કરી દીધી, તેને મિત્ર ગણવાની સવાહ રૂઢિ જીન બૈરીઓજ આપી શકે.

રેહિણી—મેવાડપર તમારી સત્તા હતીજ ક્યાં ? જેઓ આપણી ભૂમિના, આપણા ધર્મના અને આપણા ગૌરવના કદા દુશ્મન છે, તેઓના કુદ્ર આટલે તરીકે જાતિ બંધુઓ ઉપર ભુક્તમ ગુન્નરવાની તમારામાં સત્તા હતી, પ્રતિજ્ઞાની હાનિ કરનાર આવી નીચ સત્તાનું મિથ્યાભિમાન ધરાવી તમે તમારી પોતાની અને પોતાના લાઈઓની અધીગતિ કરી છે. પર-માત્માના પ્રસાદથી પરાક્રમી હમીરસિંહે તે અધીગતિમાંથી આપણને, આપણી ધરણાને, આપણા ધર્મને અને આપણા મહત્ત્વને બચાવ્યું છે. તેથી કાલ્પ થઈ અસતપ્રવાસ છોડી દો અને મેવાડપર મદારાણા હમીરસિંહનું આધિપત્ય કબુલ રાખી તેના હાથ નીચે ગૌરવસાગી સ્થાન સ્વીકારો.

માલવદેવ—હરામી હમીરનો સમૂહવિદવંસ કરવા મારામાં શક્તિ છે.

હરિસિંહ—હમીર પાંગળે આળી દેવા લાડ લાડ જળતી આ મારા તેજસ્વી ખડ્ગની બચેલિ છે.

રેહિણી—પ્રાણનાથ, જે તમારામાં અને આ તમારા બટક બોલા કુંવરમાં શક્તિ હોય તે તમારા જુગ જળતી હમીર સાથે લડો પણ

ધરાકોની કાકુ શેઠ અને માધવ પ્રવાન પેઠે પોતાના અંગત વૈરાગિને તૃપ્ત કરવા આપણી પવિત્ર વસુધાના સિધ્ધાન્ત આવાહન ના કરો.

માલવદેવ—કમઅક્ષત કામિની કૈંભુ છલને બીજકુલ છુટી મુદ્રાઃ જ્યાં જ્યાં અમે આગળ પગલું બરના રોધએ છીએ, ત્યારે ત્યારે તારાં કંઈક વચનોથી અપશુકન કરવા ચંતરીની માફક સામેજ ઉભી રહે છે. દિલગીર છું કે કોઈ કાલ્યાણું પાતક થાય છે, નહીંતો આ સુમશેરના એકજ ધાએ તારા કંલપરના ઢાણમાં ટુકડા કરે.

રોહિણી—અંધા અજમાવી લુઓ તમારૂં બળ, તમારા કિનનું ચિન્તન કમ્તી એક અઘળા ઉપર તમારૂં બેર વાપરી દ્યો. હું તમારા હાથે મગ્યા નૈવાર છું, પણ તમારા હાથે થતી જુલનનીંની દુર્દશા જોવા અસમર્થ છું.

માલવદેવ—દુષ્ટ દાસ, પોતાના પતિની અશુભ વાંછના કરનાર અને તેના કરા દુઃખનોના શુભ ગાનાર પાતકી પ્રમદા, તારી વ્યર્થ વાણી મારા ગમે ગમમાં રોપતો ધગ ધમતો અત્ય અગગારે છે, આનાકાની કરતા અંતઃકરણને વધારે મજબુત બનાવ છે, કાંટા સંખી નિમકહરામ નારીને માર્ગમાથી સદંતર દંડ કરવા પ્રત્યક્ષ હસ્તની પ્રગતિ આત તરફ કરાવે છે.

રોહિણી “નર્મજા ધણી બેરી પર મરો”. એ નિર્પમ મુન્ય તમારી એટા તમારૂં આપકાપણું, કીચકારાપણું સ્પષ્ટ દર્શાવે છે.

હરિસિંહ—મત ગાના, પિતા પ્રમે અસબ્ય શબ્દોચ્ચાર ન કરો, નર શિરામણ હરિસિંહને વંડુ ના હરકેગ.

રોહિણી—નાદાન કુમાર, તું અને તારો મહાધ પિતા સ્વહસ્તે આગણે વિનાશ કરવા ઉદ્ધેશ આદરે છે એ નિઃમંચ છે, તેમાંથી તમને અચારી લેવા મારો દહ નિકળ છે તેથી ફરી ફરી પોકારી પોકારીને દંડુ છું કે મુક્ત થએલા મેવાએ પુનઃ હેરાન કરવા દુઃખનની સહાય લેવા જાઓ નહિ, દીર્ઘસમયની વિપત્તિ વેદના પછી નિરાતે આસ મેતી ધરા જનનીને પીડા કરનારાં પિત્રાચ કૃત્યો તમારા હાથે થાઓ નહીં.

હરિસિંહ—પિતાજી, આપ જેમ જેમ ઓળતા નથી તેમ તેમ આપ હુંજ અહિંત દરેજનાર મારી આતા મદાન્ધ જની વિચાર અન્ય અકવાન કરો છે, મારા હૃદયને અસાધારણ કોપથી ભરે છે. તેથી પૂન્ય પિતાજી,

આના કરે તો જેવા રીતે પરશુરામે પોતાની માતા રેણુકાનો પળમાં પ્રવ્રવ કર્યો હતો, તેવી રીતે એક ક્ષણમાં મારી દુષ્ટ જ્ઞાનીને શાશ્વત તાંતિ આપી દઉં.

રેહિણી—હરિસિંહ, તારી હવડી ચાલુથી તારું જીવિ બચાવે દેખાય છે, તારું અનિષ્ટ અફધ સમયમાં યતાર છે.

માસવદેવ—પુત્ર હરિસિંહ, તું જોઈ રહ્યો છે? આ ઉન્મત્ત જનનાને સખત સિદ્ધિ નહોં થાય, ત્યાં સુધી અમંગલ ત્રવરી કરતી તેની કડવી રસના બંધ નહોં થાય.

હરિસિંહ—અધર્મી અજ્ઞા, જોઈ લે તું તને મારી તીક્ષ્ણ તત્ત્વવારનો તીજો અનુભવ કરાવું છું, તારી જ્ઞાન શુદ્ધિ દેશણે થાવું છું.

(હરિસિંહ તત્ત્વવાર ખેંચી રેહિણી ઉપર પ્રહાર કરવા જાય છે. વનવીર એકદમ આગળ જઈ પોતાની તત્ત્વવાર ઉપર હરિસિંહનો ધા ઝીલી લે છે.)

વનવીર—દીયકાર હરિસિંહ, પોતાનીજ માતા પ્રત્યે, અજ્ઞા પ્રત્યે, તારું પરાક્રમ અજમાવવા પ્રેરાય છે, તારી કાવરતા સ્ત્રીતાતી હવે પુરી પ્રતીતિ થાય છે. આ સામર્થ્યથી તું મહાગાદુ હમીરસિંહ સાથે લડી ચક્રાચ ? ના,ના, મૂર્ખભાઈ, તું એક પામર પતંગ માફક હમીરના રેડીખમાન ઓજસુમાં બળી જઈશ.

હરિસિંહ—વનવીર, તું પણ પિત્રોદી બ્રાત્રોદી જતી દુરભનની ભાટાઈ કરે છે, તું પણ સમજ લે કે તારે સાથે કૃતાન્ત જમણું કરે છે.

વનવીર—હરિસિંહ, હું જાની દોરી જણાવું છું કે મેંચાડ મુક્ત કરનાર પીરના કૃંગાર મહારાજા હમીર તારા માને સાચા પ્રેમ છે.

હરિસિંહ—ત્યારે તું તું સમજે છે કે તારા ઉપર મારે એક રતિભર પણ રહેમ છે ?

વનવીર—ત્યારે તું પણ મનમાં નિશ્ચય કરી લે કે વનવીર તારા સાથે માતૃ વધ નહોં મના દે.

હરિસિંહ—તું પણ માની લે કે હરિસિંહ તને જીવે નહોં રહેવા દે.

(હરિસિંહ અને વનવીર વચ્ચે પુર, ગાય છે. હરિસિંહને દરાવી તેની જાતી ઉપર વનવીર ચડી બેસે છે.)

વનવીર—મિથ્યાભિમાની હરિસિંહ, જેમ લીધી તે તારી શક્તિની અજમાયશ. આજ પ્રવંચે તારે નાશ કરી : મેવાડ પર પશુ આક્રમ આપતી અટકારી શર્દ્ધ પશુ તારા જેવા નિર્માણ કાપુડોની ઉશ્કેરણીથી આવાહન કરેલા દુઃખનના દજા ઉપર મહારાજા હમીરસિંહ અસાધારણ વિજય મેળવે એ મારા મનની આશ છે, અને તારા જેવા મહીરૂપીના વધનું માન મહારાજાને મહે એ મારો અભિલાષ છે. (હરિસિંહને છુટા-કરી) જા. હરિસિંહ, ત્વ દિશીમાં સત્તર જા. અને તેટલી મોટી ફોજ વર્ષ આવ પશુ યાદ રાખજે કે સત્યાગ્રહી શૂરવંશી મહારાજા હમીર-સિંહનો વિજય થશે, તેમને હાથેજ તારા પાતણી જીવનની દોરી તુટશે.

માલવદેવ—હરિસિંહ, નિઃકુદરોહી આ નારી અને કુંવરનું મોઢાં કાળું કરે. જે જાણના પૂરી જવાથી કાંઈ આપણા સામર્થ્યમાં પડાશે નહીં થાય.

કપૂરચંદ—કુંવર, શાન્ત થાઓ, આ હરામી રોગીની શી દરજા. જે હાલીની મદદ મળી પડી આપાં તરખાંઓનો શો ભાર છે ?

(માલવદેવ, કપૂરચંદ અને હરિસિંહ જાય છે.)

રેહિણી—ભાઈ જાત્ર, મારાથી જનનું મેં કરી મીઠું, હવે હું સુખથી મહારાજા હમીરસિંહના આગ્રમે રહીશ.

વનવીર—હું પશુ મહારાજાના ચરણ કમળમાં મસ્તકે નમાવી તેમનો સાચો મદદગાર થઈશ.

જાલ—જનુ સાફ થઈને તેમામે આવો નિશ્ચય થયો, અમારો જવાબ સફળ થયો.

મૃણાલિની—ચાઓ, ત્યારે, આપણે સાચાની ઉમેદો સિદ્ધ કરનાર વિનાશક પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ, મહારાજા હમીરસિંહનાં મંપૂર્ણ વિજયની આગળી કરીએ.

સંઘના—

ગાયન ૨૭ મું.

હરિયે કિરનાર તારી અબ્યર્થના;

મુળગાતી વિમુક્તા રત્નિક રસના—હરિયે.

મોહ વમળમાં માનવી હુશી,
 પાપનું બાધું તે નર ભરતા,
 ભોગવતા લખચોરાલી ચાતના—કરિયે.
 'તે પરમેશે ખ્યાન ન બોલ્યું,
 તો નિષ્ફલ જીવન સગ બોલ્યું,
 'વ્યર્થ જરાની સફલ સાધના—કરિયે.
 નિર્મલ ચિત્તે ધરણી સેવા
 પ્રીતે કર્યું ત્રિભુવન દેવાં,
 સિદ્ધ કર્યો વિજય એ ચામના—કરિયે.

(જાય છે).

પ્રવેશ ૨ જો.

સ્થળ—વીરમતીનું નિવાસસ્થાન.

ગાયન ૨૮ મું.

વીરમતી— ક્યાં હશે તું આ સમે, પ્રિય માતૃ મારી,
 કરતી પોકાર, માન દયાળ, નનયા તમારી—ક્યાં.

(શાળી) શા સાફ નિર્દય જની, થકુ તું અન્તર્ધાનઃ
 ઝટપટ આપો રનેહથી, તજમે છે મુગ્ર પ્રાણ.
 જનની જગસાર, દોષ વિસાર, વિનવે બિચારી—ક્યાં.

બહાલી માતા, મને નિરાશ કરી તમે ક્યાં ગયાં? તમારા અલાવે
 મને એન પાતું નથી, નેમારો અપરાધ મારા હાથે થયો નથી, તેથી
 કૃપા કરો, હર્શનાભિસાપી હુકિનાના નખોને તૃપ્ત કરો.

(હમીરસિંહ પ્રવેશ કરે છે.)

હમીરસિંહ—બહાલી વીરમતી, હજુ પણ તમારા મનનું શા સારું
 સમાધાન થતું નથી? તમારી માતા ચેદિણી દેવીની ક્રોધ માટે મ્મત
 થયો છે, મને ખાતી છે કે તે શીરધુરૂપ પોતાના કાર્યમાં વિન્યવંત થયો છે.

વીરમતી—પ્રાણનાથ, ચિતોડ દુર્ગ પાસે થયેલી લડાઈમાં મુખ્ય
 મત્રુઓને તમે નાશી જતા દીધા તે મિક ના કર્યું, કારણ કે કપાલી કપૂર-
 નંદની હિરકેશ્વરી ગમે તે પ્રકારે માત્રજેવ આમણી વિરૂદ્ધ પગલાં ભરશે,

નમને મોંપાય છે, વિશ્વાસપાત્ર બની દિવાકરાન્વયની પ્રજાને પધારનારા નેજાની મણિ ધરો એવી આશા રખાય છે.

વનવીર— મહારાજા હમીરસિંહ, જે વિધારા મારા ઉપર મુકો છે તેને હું મોભાવીશ.

રોહિણી—હમીરસિંહ, તમારી ઉદારતા ખરેખર આશ્ચર્યકારી છે, ઉચ્ચ મનોવૃત્તિઓને શ્રીધે તમે તમારી પ્રતિષ્ઠા સમગ્ર મહીર્મંડલમાં વધારી છે.

વીરમતી—માતાજી, આમાં કાંઈ અમે વધુ ટર્કુ નથી. તમારા માટે જે કાંઈ બની શકે તે સઘળું આપું છે, શાન્તચિત્તે અમારી સમીપ નમે રહો એજ અમારા મતની ઉમેદ છે, તમે શોકવશ થાઓ એમાં અમને પુરો ખંદ છે.

રોહિણી—એટા વીરમતી, અમારી આશા ઉપરાંત તમે અમારાં સત્કાર કર્યો, પણ હજુ ક્યાં સુધી મારા પતિ અશાન્તિને ઉભી કરવા મથે છે, ત્યાં સુધી મને શાન્તિ કેવી રીતે મળે ? કૂદ કપૂરચંદની પ્રેરણાથી અને હુંકા બુદ્ધિયાળા હરિસિંહના અત્યાગ્રહથી મારા પતિએ મારા ઉપદેશનો અનાદર કર્યો છે, અને દિહી જઈ આવશાહની મદદ મેલવવા નિશ્ચય કર્યો છે. નેથી મને ખાતે છે કે એક સમયમાં યવન સૈન્ય ચિતોડ ઉપર આક્રમણ કરશે.

હમીરસિંહ—તે વિશે તમારે શીકર નથી. સ્વયં આવશાહ મરીને આવશે તો પણ તેની સામે લડવા હમીરને તામ છે, ત્યારે તૃથા એટલે આધીન થવું નકામ છે.

જાલ—મહારાજા, સંજયુત સુભયે એટલા વંદસમાં આવી ગયા છે કે દિહીની ડેળને વધારે મુશ્કારી કરવાની જરૂર નેહી મહે. હાતસંનિષે તેમની સામા જશે, ચિતોડ સુધી આવવાની તેમને તરફી નહીં આપશે.

મૃણાલિની—દુરમનને મેવાડની ધરબી ઉપર મુકવા ન દેવા એવા ચિતોડની અધિકારી દુર્ગાદેવીને આદેશ છે, મેવાડની હાલ અહાર જ્યાં રિપુનું અસળ દાદનું એજ અમારો ચોક્કસ ઉદેશ છે.

વીરમતી—જેમ તેવા અશિષ્ટ અરિને ફરથીય વિદાં એવા શાં શાલી મેવાડ નરેશ છે.

હમીરસિંહ—દુરમનને મુશ્કારી છેલો નાંખે એવો આ સમય

તમારો ગાજવલ્યમાન રોષાવેશ છે, વીર સુલટાના પરાક્રમે ચારી રીતે સમરાયેલી સ્વતંત્ર મેવાડ દેશ છે. તેથી આપણા સૈન્યને એકદમ કંઈ નૈયાર, ધરા દ્રોણી રિપુઓ તરફ વાપરે ખાજિંદાર તકવાર, બમાતાના દ્રોણીઓનો કરો સમગ્ર સંહાર.

(વસુમતી પ્રવેશ કરે છે.)

વસુમતી—વત્સે વીરમતી, વત્સ હમીર, રાહિણી દેવી, વનવીર, ગાજ અને મૃણાલિની, મેવાડમહીના દુરમનોની આગે જઈ મેવાડની હદ ગદાર તેમની આગે લડવાનો તમારો નિશ્ચય છે, તેમાં મારી શુભાશિરે તમારો મંપૂર્ણ વિશ્વસ છે. (સમગ્રાને આશીર્વાદ આપતી.)

ગાયન ૨૬ મું.

તમે ગમ્મો, પ્રિયજાન, તમે સદુ ગમ્મો;

રવિ સ્વયં સહાયક થાઓ—પ્રિય

સજી રાત્ર બનો રજી યજ્ઞ મુરો,

અરિ નષ્ટ કરો, જીજ સૌર્ય પુરો;

યજ્ઞ ત્રિભુવનમણી ગમ્મો—પ્રિય

નંદી કાજ વીરો જગમાં અધુરો,

કરશે રિપુના પગમાંથી ચુરો;

સમરાંગણમાં જય થાઓ—પ્રિય

(રેખ્સો.)

પ્રવેશ ત્રીજો.

સ્વરૂપચંદ—હાય ! હાય ! મારા ધોળામાં ધુળ પડી અને હાથમાં

આવેલી મૃણાલિની કાણુ જાણે ક્યાં છડી ગઈ, મને એહાલ હાલતમાં સ્વરૂપો છોડી અંતર્યામિ યજ્ઞ ગઈ, સોદગર કનેથી જે લગીના ખરીયા તેનાં નાણાં લેવા દુકાને ગયેલ છેર પાછા આવી સોદગરને રૈસા આપી નિશ્ચિત થયો, પણ ધોળા સમય પડી ઘરમાં તપાસ કરતાં મૃણાલિનીનો પતો મળે નહીં. હાય ! હાય ! રૂપિયા ચાર હજારનું પામીં થયું એટલું નો કીક પણ તેની સાથે લગીના અને મૃણાલિની જન્મેનું હરજી થયું પીડાનું વાલળ આટલેથી ચટકી ન રહ્યું, આસુ કુટિલની ત્રિપરાળીનું સાવ

છીનું ચયું. બહાણું બહાણું કે મયાસંકર અને કુટિયાની કચકચ ચાલુને ચાલુ. અધુરામાં પૂરૂં વળી રોજની કોર્ટમાં ઘસડવાની ધમકી. અત્યાર સુધી તો શેડ કપૂરચંદના હાથમાં કારભાર હતો, એટલે કુટિયા કે મયાસંકર કોઈનું. કાંઈ પણ તેમ ન હતું. કપૂરચંદને પાન મોખરી નાની દાખ્યા એટલે આપણો વાળ વાંકો ચાપ નહીં. પણ હવે તો મિતેડમાં કપૂરચંદનું નામ કે નિશાન રહ્યું નથી. મહારાજા હમિરસિંહનો તેડ ન્યાયી અમલ ચાલુ થયો છે, મારી આગનો છેલ્લો તન્તુ તુટી ગયો છે, મયાસંકરના આખરદાર અને ન્યાયી અમલદારો પામે આપણો દાંલિક વ્યવહાર નહીં નબે. હવે ફેરવું શું ?

(તેપથમાં “ બારણા ખોલો ” એવી શુભ સંભળાય છે.)

સ્વરૂપચંદ—એ તો એના એજ. સાસુ અને જોર, ડગલે ડગલે ચલાવી રહ્યા છે છલનું જોર. હવે બિચારીએ છીએ. થોડી જુમો પાડો.

(સ્વરૂપચંદ બારણાં બિચારે છે અને કુટિયા તથા મયાસંકર જોર પ્રવેશ કરે છે.)

કુટિયા—શેડ, મારી દોઢરીને ત્યાં મુમ.કરી દોષ તપાસી જાવી આપો, પુત્રીવિરહની અસલ પીઝ ધપો.

સ્વરૂપચંદ—સાસુજી, હું મોગંદ ખાધને કહું છું કે મૃજાસિની વિગે મને બીજકુલ ખબર નથી. કોઈ દવાખોરનું કામ જણાયું છે, તેનો પતો મેળવવો અશક્ય દેખાય છે.

કુટિયા—શેડજી, હવે નંદોમા મોમંદની સલામ નહીં નબે. મૃજાસિનીને રજુ કરો, નહીંતો જોલ જાતની ઉમેદવારી કરો.

મયાસંકર—સ્વરૂપચંદ શેડ, પિતાની પ્રિય પુત્રી પર પાછો પ્રેમ રાખતા તમારાં સાસુજીએ અત્યારસુધી જાતુ ધીરજ રાખી છે, તેથી હવે વધુ વખત તેમને દીંગણાવો નહિ, આત્મજ્ઞના અજ્ઞાવે ઉત્પન્ન થતા કૃષ્ણે વધારો નહિ.

સ્વરૂપચંદ—જોર આ બાજતમાં હું નિર્દોષ છું. દુશ્મને ગયો અને પેર આવ્યો, એટલામાં મૃજાસિની ગેપ ચઈ, તેમાં મારી શી ચૂક વઈ ?

કુટિયા—શેડ, પદસંવવાની વાત બાલુએ મૂંડી મોખાને જવાળ દીધી, નહિતો છેવટનાં પંચલાં લાચારી સાથે ભરવાં પડશે.

મયારાંકર—સ્વરૂપચંદ શેઠ, ઠાણા થઈ મૃણાલિની ન્યા હોય ત્યાંથી લાવી આપો, નહિતો તમારી પાછી ફરેલી થશે. આટલું આટલું કહેવા છતાં નહીં માને તો તમારાં સાસુજી ન્યા મંદિરનો આશ્રય લેશે, એમાં તેમનો જરાકે દોષ નહિ નીકળશે.

સ્વરૂપચંદ—(સ્વગત) મગલો બારીક દોસે છે. દબાઈ જવામાં સાર નથી. દરમાં ને દરમાંજ તેમને કેડાણે ગાળી દઉં. (પ્રત્યક્ષ) ગોર, એટલા બધા શા સાડું ધમકાયો છો ? જેવી રીતે પૈસા ખર્ચાં ગાય બગદાર થોડા ખરીદીએ છીએ અને તેના મંપૂર્ણ માલીક ચાલે છીએ, તેવીજ રીતે મેં પચીસ હજાર રૂપીઆ રોડા રાણા છાપના ગણી આપી મૃણાલિનીને વેચાતી લીધી છે. તેથી મૃણાલિની ઉપર મારો પુરુષો સોજેસા ટકાનો અખત્યાર છે. મૃણાલિનીને યુગ રાખું કે જલ્દી કંઈ એ બાળતનો મારા મનની મજા ઉપર આધાર છે.

કુલિતા—પીટપા રંગરૂપીઆ, મારી સોના જેવી લાકડી નાણુક સુતાને હું ઢોર સાથે સરખાવે છે ?

સ્વરૂપચંદ—હા, હા, તારી દોડરી ને ઢોર બરાબર, એકબાર નહિ પણ હજારવાર બરાબર. જેવી રીતે ઢોરને વેચી પૈસા થકે તેમ તમે તમારી દોડરીના સ્વજનથી પાંચ ગણું રૂપું લઈ વેચાણ કર્યું છે.

મયારાંકર—શેઠજી, આવા હલકા ચખ્કે તમારા જેવા મૃદુરચના મુખમાં ન શોભે. તમારી મરજે તમે રૂપીઆ આપી પરણ્યાં, તેમાં તમારો વાંકે, બીજાને શી લેવા દેવા ?

કુલિતા—મયારાંકર ગોર, શેઠનું બેભું દિન પ્રતિદિન ખસતું જાય છે અને તેમના મગજનું ચકર દીધું ચતું જાય છે. તેમના બોલવામાં તમું દેખાતું નથી, આપણે વધુ વખત વાટ બેસાતું એકે દારણ જણાતું નથી. શેઠ, કમ્મ હજી સુધી ઉઠાવવાનીજ ચાલ કર્યા કરેશો ? તમારો મનસૂબો મલિન સિદ્ધ થાય છે, તેથી બંધાયેલો, હવે તમારી ફરી વલે ચાય છે. મયારાંકર, બોલાંયા દાગી ડગલીને. પોલીસના પંચમાં પકડાવ્યા વિના શેઠની સાંન કેડાણે નહીં આવે.

* મૃણાલિની ઉપર લાયક દોષાથી તેનું વળન ૩ મહુ ૫ રોર = ૧૨૫ રોર = ૫૦૦૦ તેલવા. (રૂપીયાભાગ) પાંચ હજાર રૂ. નું વળન પણ ૩ મહુ પરો ૨, તેથી ૨૫૦૦૦ રૂ. નું તેલ મૃણાલિનીના વળનથી પાંચ ગણું થયું.

(મયાસદર સીટી ગમવે છે કે ગુરત બે મિપાઈ રહ્યુ થાય છે.)

૧ લો સિપાઈ—ચી તકરાર છે ?

કુટિલા—જમાદાર સાહેબ, મારી દીકરીને આ સ્વરૂપચંદ શેઠ સાથે પગલાંથી તે દીવસપાંજ તેમણે તેને ગ્રામ કરી છે. કેટલાએ દલાલ યેવા પગ મને મારી વ્હાલી પુત્રીનું મુખ સરખું પણ ખતાવતા નથી. કેવી તેમની કુરતા અને નિર્દયતા ?

સ્વરૂપચંદ—જમાદાર સાહેબ, તેમની વાત સાંભળી પણ મારી જરા આભયશો. તમે થોડો વચ્ચાતો હો, પછી જેની પાસેથી તમે ખરીદો હોય તેને ખતાવવા શું તમે મંધાયેલા છો ? તેની જ રીતે, મેં પણ તેમની દીકરીને તાણાં સાદે ખરીદી છે તેથી મારો તેના ઉપર સ્વતંત્ર અધિકાર છે. મારી મોજ હોય તેવી રીતે તેમની દીકરીને રાખું તેમાં મને પડવાનો તમને શો દુઃખ છે ?

૧ લો સિપાઈ—શેઠ, મનુષ્યના મનુષ્ય સાથેના વ્યવહારમાં થોડાનું કેટલાકરણ આપી રહાય નહિ.

૨ લો સિપાઈ—શેઠ, ખોતાના સગાઓ પ્રત્યે આવી વ્યવહાર પર્વણુંક ચલાવી રહાય નહિ.

કુટિલા—જમાદાર સાહેબ, તમારી વાત સાચી છે. પણ દિવસપાંજી ત્યારે માર પાણી ઉતરાવ્યું ત્યાં તમારી શરણે આવવાનું દુરુત ધારું. તેથી અમારી કબાઈ ઉપર લલ્લ આપો, દયા રાખવી ચોખ્ખું હાથ આપો.

૧ લો સિપાઈ—કુટિલાજી, તમે ગભરાઓ નહિ. શેઠ, હવે તમને છેલ્લી તક આપીએ છીએ. તેથી તમારી સામુતા મનનું સમાધાન કરો. નહીં તો આ કાદાની પેટીઓ તમારે મારે નૈવાર છે.

સ્વરૂપચંદ—(સિપાઈઓને જાનુપદ અમેરીને) જમાદાર સાહેબ, મહેરબાની કરી આ જાળ પડતી મૂંઝ, અને ગમે તે રીતે મને બચાવી દો. તમારી મહેનત બદલ હો આ જાળ સોજારીની પાંચ પાંચ મોના મોડો.

૧ લો સિપાઈ—નાદાન શેઠ, મહારાજા હમીરસિંહના સેવક સદા સત્ય નિશ્ચય છે, તેમના મનમાં લાલચ તુણ સમાન છે, પ્રામાણિક રાજપુટોને ક્યો સાંભળી સમજાવનારું હરખી દેવાનું છે.

૨ લો સિપાઈ—અત્યારે સુધી ગોપ્રવેશના અધિર શાંસનમાં લોચ

આપવાની તને દેવ પડી હોય તેમ જણાય છે. પણ હવે મહારાણાના નેક ન્યાયી અમલમાં તમારા જેવા અનીતિવાન પુરોની પ્રપચલીલાનું પોકળ વેરાન જશે, સ્વપર્વનો સજા વિન્ય થશે.

કુટિલા—પકડે શેઠને અને લઈ ચાલે તેમને ન્યાય મંદિરમાં.

મયારાંકર—મહારાણાની સમક્ષ શેઠની રાકતાનો નિર્ણય થશે.

અન્ને સિપાઇઓ—કુટિલાબાઈ અને મયારાંકર ગોર, ચાલે તમે આગળ, અને શેઠને પકડીને અમે આલીએ છીએ તમારી પાછળ.

(કુટિલા અને મયારાંકર જાય છે. તેમની પાછળ સ્વરૂપચંદને પકડી અન્ને સિપાઇ જાય છે.)

પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થળ—સીંગોલીનું મેદાન.

(બાદશાહ મહમદ, માલવદેવ, હરિસિંહ, કપૂરચંદ, અને મુસલમાન સૈનિકો પ્રવેશ કરે છે.)

મહમદ—માલવદેવ, ચિતોડ દુરમન કે હાથમે જાનેડી ખપર જાએ હમકો તુમસે મીલીહય, હમારે તનમદનમે આગ બળકે ઉઠી હય. શાહી-ટાંજ ચિતોડ દુબારા સર કરનેકે લીધે દૂચકર રહી હય. ઇન્મીના ન રખો. અંદરજામે શાહી અમલ મેવાડપર ફેલ જાયગા, ઔર મેવાડકી સતતનત હમારે કબજોમે આબપગી, ઔર તુમારી નમકેહલાલી ઔર સરખાલીકી કદરકી જાયગી.

માલવદેવ—બહાદુર બાદશાહ, ધણા આનન્દની વાત છે કે તમે દૂર અંદેશી વાપરી જાલવાન ફોજ ચિતોડ જીતવા સારૂ આથે લીધી છે. તમારા પૂર્વાધિકારી અજ્ઞાહિનચાહને ચિતોડ જીતતાં કેટલી મહેનત પડી હતી તે તમને યાદ છે, તેથી ખુબ હિમતથી કામ લેવાની જરૂર જણાય છે.

હરિસિંહ—બાદશાહ, બેશીકર રહે. મારા સુજન્ય આગળ ચિતોડ દુર્ગના સાક્ષાર છે ? મેરાડમાંથી હમીરનું નામનિશાન ઉઠાવી. દેવામાં મી પાર છે ? સમજા હો કે અહ્ય સમયમાં બાદશાહી અધિકાર મેવાડની કસટુપ જમીન ઉપર જામનાર છે.

મહમદ—માલવદેવ, તુમારા સાહેબજાદા બડોત મીદોરા હય. અયમે ન્યા મરીકે લીધે દરવાઝે આડીમે કદમે અનંજન પીનેકે બડોત વસાવજ હય.

માસવદેવ—બાદશાહ, અમારી શુદ્ધ વધાદારીથી શાદી સંપત્તિનંતને શોભાવીએ છીએ, તમનું તેજ વધારવા અને સદા હમરમજા શીર્ષ-વડે લડીએ છીએ.

હરિસિંહ—બાદશાહ, સાચા સોનાની ધર્મધર્મતા અમિમાંજ પરીક્ષા થાય છે, તેવીજ રીતે વીરપુરુષોની સમસંગલમાંજ કસોટી થાય છે. જુઓ, સામે કૂંટી, સંજયુત મૈત્ર્ય આ તરફ આવતું જળાય છે, બહાદુરી જતા-વવાનો પ્રસંગ જલદી ઉપગિયત થાય છે.

માસવદેવ—શૂર ત્રિપાદઓ, બનો દુશ્મીઆર, અહાં હસ્તે હથિવાર, કરેા અક્ષાહી અકબરનો પોદાર, અનુની જંગમાં દુશ્મનને પટાંચાટો પાતાલ મોઝાર.

(હમીરસિંહ દ્વારસૈન્ય સાથે પ્રવેશ કરે છે.)

હમીરસિંહ—ક્યાં સંતાઈ ગયો છે હરિસિંહ ? કહ્યું હરિસિંહજ સધળા કલહનું નૂતને સાંતિનું શ્રવ છે, તેની પ્રથમ ખબર લેવા હમીરસિંહ આગુર છે.

હરિસિંહ—હીમકારા હમીર, તારી કપટજ્ઞાને કાપવાં હરિસિંહ નૈવાર છે, તારા પાપનું પુરૂં પ્રાપચિત આપનાર છે, તારા ક્લાવત માટે સાજજ આ હથિવાર છે.

હમીરસિંહ—તો બકબાદ છોડી હમીર સામો આવીજ, હમીરની ચમકતી રણચપડી રૂધિર પિપાસુ સમશેરનો ભોગ બની જ.

(હમીરસિંહ બંસબેર હરિસિંહ ઉપર તુટી પડે છે. બંનેનું દંડ પુદ્ થાય છે. તેમાં હમીરસિંહ સ્વહરતે હરિસિંહનું મસ્તક ધાતી જુદું કરે છે.)

માસવદેવ—શૂરવીરો, શું બેઠું રજા-છો ? મારા વહોણા પુત્ર હરિ સિંહનું લોહી પીનાર આતતાથી ઉપર અંજાવા તરવાર, બહાદુરીથી દુષ્ટ દુશ્મનને કરેા પુઠ્ઠાર.

હમીરસિંહ—તમારામાંથી જોકેએકને હરિસિંહની ગતિએ પટાંચાટવા પાણિદાર છું, સમર બ્રમિમાં દુર્જનનો કાળ છું, સજ્જનનો પ્રતિપાળ છું.

(બંને પક્ષનો તુમુલ સંગ્રામ થાય છે. હમીર બાદશાહી ફાગને સંગ્રહાર આપે છે અને બાદશાહ મદમદ, માલવદેવ અને કપૂરચંદને કેદ પકડે છે.)

જેતીવાડીની કંપની.

અમદાવાદ એગ્રીકલ્ચર કંપની લીમીટેડને સ્થપામે ખે વર્ષ થઈ ગયાં. ખેડેલા વર્ષમાં કાંઈ કામકાજ થયું નહોતું. બીજા વર્ષમાં થોડીક ખેતી કરી હતી. તે કંપનીના રીપોર્ટપરથી જણાય છે કે તેણે મત વર્ષમાં કુલ રૂ. ૧૮૫૫ રૂ. નો નફો કીધો છે. તેમાંથી એજન્ટસના કમીશનના રૂ. ૧૪૯ બાદ જતાં રૂ. ૧૨૦૬ નો એજન્ટો નફો થયો છે. એ નફામાંથી રૂ. ૫૧૯ રૂ. બ્યાજના વહેંચવા કહાશા છે તથા રૂ. ૫૩૫ પ્રાયમિડ ખર્ચના માંડી વાળ્યા છે. બાકી રૂ. ૧૫૨ આવતા વર્ષમાં નફા ખાતે જમે રાખ્યા છે.

દરેક શેર રૂ. ૧૫૦ નો છે પણ ફક્ત રૂ. ૪૦ જ ઉધરોવેલા છે. તે ઉપર રૂ. ૩ ત્રણ બ્યાજ આપ્યું છે એટલે દર શેરેકે સાઠાસાત દસ બ્યાજ પરવડ્યું છે.

કંપની પાસે મનુદની જમીન થોડીક છે. તેમાં વાવંતર હતું કાંઈ થઈ શક્યું નથી. તે જમીન અને તેના અંગે મકાન તથા સનજન પંપ વીગેરેમાં સાઠાચાર હજાર રૂ. રોકવા છે. તેમાંથી કાંઈ ઉપજ મત વર્ષમાં થઈ નથીતે સ્વાભિક છે. ગયે વર્ષ જમીન મંપાદન કર્યા પછી તેમાં શેલડી વાવવાને લાપક જમીન દરવા સાફ તેજ વર્ષમાં તેમાંજ ખીજ કાંઈ પણ ખેતી કરી અચક્ય હતું. વળી શેલડીની ખેતી કરવાને જમીનને ખેડી સુધારી એક એમાસ પછતર રાખવાની જરૂર હતી તથા તેને પાણી પુર પાડવા સાફ દંતજન પંપ ગોઠવવાની અને તેને માટે નવા જનાવર અને માણસના વસવાટ માટે કમાસત ગાંધિયામાં વખત બચત થવાથી પહેલા વર્ષમાં ઉપજ લેઈ શકાય નહી. વળી સાઠાચાર હજાર તેમાં રોકવા છે તે ઉપરાંત જમીનને ખેડવા વિગેરેમાં રૂ. ૧૯૮ ખર્ચ થયો છે તે પણ આ વર્ષમાં લેહેણ ખેંચ્યા છે. આવતે વર્ષે ઉપજ આપશે ત્યારે તે વસુલ થઈ શકશે.

તે વર્ષમાં જે ખેતી કરી તે નહીના પટમાં ખટાકા વીગેરેની ખેતી હતી. તેમાં રૂ. ૪૬૦૦ ખર્ચનીને ૧૪૮૪ ઉપજળવા હતા. આશરે આ એકર જમીનમાં ઉક્ત ખેતી હતી. તેમાં દર એકરે રૂ. ૮૧૬ ની પેદાશ થઈ એ નિવિર્વાદ છે. તે કંપનીના બાહ્ય એજન્ટને આભારી છે. અમારા ખેડુ બાહ્યો દર એકરે વેંધારેમાં વખતે ૧૦૦-૧૫૫ ની પેદાશ કરે છે

ત્યારે ઉપર બતાવેલી પેદાશ પ્રસંગીય છે એમ કહેવું જોઈએ. તોયે પ્રગતી એને સદાય મળશે તે વિશેષ પેદાશ હરી શકશે એમાં શક નથી.

આ કંપની એક કરતાં વધારે રીતે આવકાર લાયક છે. તેને પ્રગતો આચાર મળ્યો જોઈએ છે. તે મેળવવાને તેના એજન્ટસ ભગીરથ પ્રયત્ન કરશે તે અમારી ખાતરી છે કે તે મળી શકશે. ઉક્ત કંપની ઉદભવી એ વખતે જેટલીક જોડા જાણી ત્યારે તેઓને અવિશ્વાસ કંપનીઓ પ્રત્યે થયો. ત્યાર પછી થોડા વખતે કુદાપમાં પ્રગર્ભ જન્મી જેથી જન સમાજના વહેવાર મેળમાર ઉપર અચર થઈ. તેવા વખતે આ કંપની પર કોઈનું નક્કર દોરણ નહીં એ સ્વભાવીજન હતું. સદાપ્રતો યૌન સત્વર આવે એવું અમે જાણીએ છીએ કે જેથી આ કંપનીને સરળતા થઈ શકે.

ત્યારે શરૂઆતમાં આ કંપની દર એકરે આશ્ચર્યની ઉપજ હરી શકી છે તે અમારા ખેટનો એવી અને એટલી ઉપજ કેમ હરી શકતા નથી એ એક સવાલ છે. જેટલાક કહે છે કે જેને દાષેજ એતી હતી છે તેજ એતીમાં ફતેદ પામી શકે છે નેમની દલીલ નકલેદી છે તે આ કંપનીના રીપાર્ટ પરથી સાબીત થાય છે.

અમદાવાદમાં નિકળતું જોડ માન્ય મુજરાતી વચ્ચે પોતાના તા. ૨૩ મી મે ૧૯૧૫ ના અંકમાં કહે છે કે “ખાંડના ઉપયોગી અને કળપદ દુશ્મ પ્રતિ લક્ષ દેરવું અત્યંત આવશ્યક થઈ પડશે. એ ઉદ્યોગ એવો છે કે દિદુસ્થાનમાં નક્ષ જરેલી રીતે સાખ્ય કરી શકાય. x x x આપ સમયે દિદુસ્થાનમાં મધુકા મંડ્યાઓ સ્થાપી નાણાની અગળ રૂકમે એકત્રિત કરી એ ઉદ્યોગ પાછળ દિન્દાઓ ખ્યાન આવે તો દિદુસ્થાનને અગ્રધારો નક્ષ થવા મંજર છે. આપણે માત્ર એકજ દિશા તરફ દ્રષ્ટિ આપી રાખીએ છીએ, એજ આપણી પ્રગતિને બાધક છે. દેશમાં અને ખુદ અમદાવાદમાં જુઓ તો મીલો પાછળ જેટલાં નાણા રોકવામાં આવ્યા છે, તેટલાં નાણા એતીવાદીની સગળ સંસ્થાઓ પાછળ રોકવામાં આવ્યાં હોયતો દેશમાં અનેરો ગ્રાહ પ્રકટાવી શકાય આપણે આપણા કૃષિકાર્ય પાછળ જોડતું ખ્યાન આપતા નથી. તેથી પ્રાચીન વંશ વડે જમીન સારી રીતે ખેડી શકાતી નથી, તેથી તથા આપણા કાર્યમાં સંપૂર્ણ કાળજી ન આપવાથી ધણો ભાગ વ્યર્થ જતો હોવાથી આપણે એ ધધામાં ફતેદમંદ થઈ શકતા નથી. પરંતુ જે યાંત્રિક આન્વરોનો ઉપયોગ કરવામાં આવે, જમીનને બાંધુર્ણ કાળજી સુધારવામાં આવે અને ઉત્તમ

ખીથી ઉત્તમ શેઠડી પીગેરે ઉત્તમ પાક પકવવામાં આવે તો આપણને અવશ્ય લાલ થાય. x x x હિંદુસ્થાનમાં ખાંડના ઉદ્યોગ માટે વિશાળ ક્ષેત્ર છે. જેમ સુધરેલા દેશોમાં ચાલે છે તેવી રીતે ધનિકો, ઉદ્યોગના અનુભવીઓ અને કૃષિકારોના મંચુક્ત વેનડાણથી અત્ર મોટી મોટી કંપનીઓ સ્થાપવામાં આવે, અને આ ઉદ્યોગની સ્થળે સ્થળે મંડરાઓ બનાવવામાં આવે તો કાપડની મીઠો અને અન્ય ઉદ્યોગો કરતાં હિંદ પોતાને ધણોજ ફાયદો કરી શકે, તથા પોતાની નિત્યની જરૂરીયાત સંતોષ માટે તેને અન્ય પ્રાંતની દયા ઉપર રહેવાની જરૂર પડે નહીં. મુળરૂં પ્રાંતના ધનાઢ્યોને અમે આજ ઉદ્યોગો પ્રતિ પોતાનું ત્રણ વાળવા વિનંતી કરીએ છીએ, એથી કરીને 'એક કામ ને દો કાજ' ની માફક હિંદના કુલર ઉદ્યોગને મદદ કરવા ઉપરાંત પોતે પણ સારો નફો અવશ્ય મેળવી શકશે."

મહાનુભવ ગુજરાતી પંચે જે વિચારો દર્શાવ્યા છે તેજ લક્ષ્યચિહ્ન મુખીને આ કંપનીને તેના ઉત્પાદકોએ ઉભા કરી છે એવું અમારા વાંચકો જોઈ શકશે એવી અમને ખાતરી છે.

ગુજરાતી પંચના તેજ અંક ઉપરથી જણાય છે કે હિંદુસ્થાનમાં ૩૮ કરોડ એકર જમીન ખેતીને લાયક છે. તેમાંની ૧૧ કરોડ એકર જમીન હજી પકતર છે. મુળર્ધ ઈલાકામાં ૫૦ દહા જમીન પકતર છે. ચાને અડધી જમીન ઉપર ખેતી થતી બાકી છે તેથી તત્કાલી સંકાપ છે કે ઉત્ત કંપની જેવી બીજી ઘણી કંપનીઓ કૃષિ કરવાને થવાની જરૂર છે.

બજરંગની શોધ—ખોળ.

નં. ૩ જે.

(લક્ષ્મી દલાલી અને બાળકોની દલાલી.)

દોકરો ખરી ગયોને વહ શંકી, જ્યુ દસેવાં ન દેવાય છાંડી,
પુરતો પડેલી શીધી ગણી, બાકી રહી છે પેશમણી;
અમે નથી કાંઈ નીચા કુળના, દસેવાં તણ રહીએ પેટ ઉગા,
પેશમણી તો કાપડું પરખી, અને પેરીયું હૈંમ દરખી.

દેવી બોલ્યાં અને પટેલો ગળ્યા. બૂદ્ધેવોને બોલાવી લમે કાઢ્યાં અને કુકદારને વધાવવા માટે અમદાવાદ શેઠેરમાં મોકલી આપ્યાં. કુકદારે ર્ધ પૂર્વક વધાવી લઈ ગોળનું ગાડું હુંટાવી દીધું. આ આનંદદાયક સમાચાર ચો તરફ ફેલાઈ ગયા.

કુળવાન બંધુઓ રાહ જોવા લાગ્યા કે ખાનદાનો ક્યારે પુછવા આવશે ! ખાનદાનો પણ કદઓ, બહેનો અને દીકરીઓને પુછાવવા લાગ્યા. અમારી દીકરીઓ માટે કાંઈ મુસ્તીવા, હોયતો તપાસ કરી જણાવશે.

“ શીયાળ તાંણે ચીમ લણી અને કુતર તાણે ગામ - જણી ” આ હેતુતને અનુસરી કંઈ, લગ્નિગની દીકરીને પોતાના દીવર વેરે આપવા મદામણ કરે છે; બેન, પોતાના લાલની દીકરીને પોતાના જેઠના દીકરા તરે લગામણ કરે છે અને દીકરી, પોતાના દીવર માટે લગામણ કરે છે.

બોળા પટેલની એકની એકજ કાઠકવાઈ દીકરીનું વેપીશાળ કરાવ-
ામાં બેન ફાવી મછ અને પોતાના જેઠના દીકરા સાથે નકી કર્યું. બોળા રોક્ષતો ખુબ કુલાયાને ચોરે બેસી કુકુંબીઓને અને જ્ઞાતિબંધુઓને હેવા લાગ્યા કે મેં તો “ તમારા બધાંના કરતાં ઉંચામાં ઉંચાં કુળનો ર રોધી કાઢ્યો અને પુરતનાં આઠસો આપવા કરાધ્યા. ” હિતરાઈઓ જરા જખવાંણા પડાને મનમાં બળવા લાગ્યા.

બોળા પટેલની દીકરી કરતાં બે વર્ષે નહાના અને માત્ર ૭ માસની કેવરનાજ જમાઈ હતો. વરાઈ થઈ આવી હતી પણ પડવાનાં લમે હોવાથી ફેણવા માટે જવુંજ નંદએ. વરાઈનું દરદ પુનમ અને અમાસેજ ચર્ધ થાવ છે. ચોંદસને દીવસે રાડ્યાત થઈ અને તેજ દીવસે જન સાથે આધરાજ બોળા પટેલને ગામ પહોચી ગયા. અમાસને દીવસે તો વરા-
ાનું જોર વધી મયું અને રાત્રે બાર વાગે વરરાજ સ્વર્ગે સીધાવી ગયા. મને વરરાજ નહી પણ વરરાજનો છવામા-બોળાથું તો સાંજ પડ્યું હતું !

આ માઠા સમાચાર બોળા પટેલને આપવાની જમાઈરાજના રીતાને જરૂર જણાઈ નહો. કારણ કે જન બોળા પટેલ જાણે તો નાસીપાસ થાય અને તેમની ખાનદાની જલવાઈ નહો ! કન્યા કુંવારી રહી ગય અને એકની એક દીકરીનાં લમનો લહાવો લેવાય નહો ! ! જેથી મુંઝઘ કેપર રમાઈ દાંડી રાખી કાઢીને જણ કરી નહો. સવારે ક્યારે પડે અને કાંજ ક્યારે આવે તેનીજ રાહ જોઈ રહ્યા હતા. સવારે તો પડી, દાંતજ

પાણી કાપાં અને હમેશાં સવારે નહાવાનું તો હોયજ નેથી પ્રાતઃસ્નાનની સાથે મુંઝે મોઢે દીકરાનું પણ સ્નાન કરી લીધું. અને હરતે મોઢે બપોરનું જમણું પણ જમી લીધું. સ્નાન કરવાની અને જમવાની આ બે ચીજોતો દુર થઈ. હવે તો માત્ર આંજ પડે અને મંગળ ફેરા ફરી મંગળ ગીત ગવાય તો ગંગા નહાયા. ચાંડલાના રૂપેયા ગણી લેવાય તોજ કુળવાનની કુલીનતા જળવાય અને ખાનદાનની ખાનદાની ગવાય !

મહાદેવી ઉમીયાઈની કૃપાથી સાંજ પડી ગઈ, દીવા બતી થયા અને તુર્તજ બોળા પટેલના પટલાણી અમ્મવો કમખો લઈ જનીવાસે આવ્યાં. વરરાજની માતા પોતાના મુવેલા બાળકને બોળામાં સઈ ધવરાવવાનો ઢોંગ બતાવી રહ્યાં હતાં. બાળકને મરતી વખતે ગંગાજળ અને તુલસીનું પાન મોઢામાં મુકવાનું જુલો ગયાં હતાં તેના બદલે અમ્મવા કમવાની ચાળીમાંથી એક આંગળી બોળી બાળકના મોઢામાં ઘાલી મોઢાને પવિત્ર કર્યું !

મામરામાં મંત્રે વેવાણેએ પોતાના બાળકો બોળામાં સઈ પ્રવેશ કર્યો ગોર મહારાજ પણ ઉઠી સુધી લાણેલા હતા નેથી મોઢે બોલી બાળુતા નહોતા પણ એકાદ કબીરનું ભજન અને ઉડનિ આંક બોલી ગયા. મૃતક વરરાજનાં કાનમાં પ્રાણપોષ મુઠી પરમેશ્વરનું અમરણ કરાવવાનું રહી ગયું હતું તે બદલ ગોર મહારાજના ભજન અને ઉડનિ પાઠથી વરરાજની મુક્તી થઈ ગઈ ! મંત્રે વેવાણે પોતાના બાળકને બોળામાં સઈ ફેરા ફરવા લાગી તે વખતે ગોર મહારાજએ “ સમય વર્તે સાવધાન ” નો પોકાર કરી બસતી સમાપ્તી કરી દીધી.

કુળવાન વરરાજના માતા પીતા પોતાના બાળકને-મૃતક બાળકને પરણાવી આવડો રૂપેયા ટાકડા પુરત લઈ, જનીવાસે જઈ સુઈ ગયા. પ્રાતઃકાળે ચાર વાગે ઉઠી પ્રાણપોષ મુઠી રડવા લાગ્યા. બોળા પટેલ મલરાતા મલરાતા જની વાસે જઈ રહન કરવાનું કારણ બાણી માથે પછેડી ઓઢી રંગા લાગ્યા અને પટલાણી પણ કુટવા લાગ્યાં.

પાંચ પચીસ કુટુંબીઓ બેમા થઈ જમાઈ રાજને રમશાનમાં જઈ બાળી આવ્યા. બોળા પટેલ અને પટલાણીને તો આથી ધણુંજ દુઃખ થઈ આવ્યું. બાળ વિધવા દીકરીનું દુઃખ કોને ન લાગે ! પણ જમાઈ રાજના પીતા અમ્મજ કુળવાન હતા નેથી તેમણે સર્વે ને સમગ્રની સાંત પાડ્યાં, અને જાનનો ઉપદેશ કરી વેવાઈના કુટુંબીઓને મેતાવ્યા.

દૈયાં પુરાં ચતાં સુધી શોક પાળવો નહીં અને શોકના કપડાં પહેરવાં નહીં, આનંદમાં મહેલું, અમારી જાનમાં આવેલાં જાનૈયાઓને આનંદ પૂર્વક મીઠાન જમાડી દસમે દીવસે પહેરામણી આપી સર્વે જાનૈયાઓને રીઝવી જાનને વિદાયગીરી આપવી અને તે પછીજ તમારે તમારી દીકરીનો ચુડલો કાઢવો અને શોક પાળવો !!

આ મહાન ઉપદેશથી ભોળા પટેલ ખીજવાઈ ગયાં અને બોલ્યા, મારી દીકરી રાંડીને હું મારે ઘેર જવન જમાડું? મારે મારા જમાડાનો શોક પાળવો નહીં?

વેવાઈ અસહ કુળવાન અને તે સાથે વિદ્વાન હતા. શીઘ્ર થવી હતા. જેથી મથાળે ટાંકેલી દવીતા-લજ્જન ગઈ બતાવ્યું. ભોળા પટેલ ગલરાયા અને પીત્તાદ્યોની સત્તાહ લેવા ગયા. પિત્તાદ્યો પણ પુરા હિતેચ્છુ હતા!-હોયજ !! જેથી ભોળા પટેલના અભિમાનને ઉતારવા અને કરજમાં ડુબાડવા તૈયાર થયા. ભોળાને ભરમાવી દૈયાં જમાડવા અને સારી પેરામણી આપવા સત્તાહ આપી.

ભોળા પટેલે પુરતમાં આપવા જમીન ગીરો મુઠી ૮૦૦ મેળવ્યા હતા. અને પેરામણી તો પેટેલેથીજ ઉધાર લઈ આવ્યા હતા. દૈયામાં પોતાના કુળવાન વેવાઈની જાન સાથે બીજા બે ત્રણ પીત્તાદ્યો જાનોને જમાડી વાહ! વાહ! કેવરાડી શજાશી મેળવી !! આનંદની જાળથી અને કુળવાન વેવાઈની કુલીનતા વધારી દીધી !! વાણીયાનો હોસાજ નહી કરી ઘર ગીરો મુઠી, પટ્ટાણીને એક ડોલું આપી દુધ વેચતી-ભરે વાડી જનાવી દીધી. ભોળા પટેલ રજવા માટે મુંબઈ પધાર્યા, દોઢ આનાનો એક ટોપલો લઈ દેલપાટી કરી વાણીયાનું વ્યાજ અને પેટનો શેટલો કમાવા લાગ્યા. મુંબઈની ભોંયજમીયાની ગટર અને જગજગતી બાજુની ફાટડીમાં પોતાનાજ જેવા ભોળા મંદુઓની સાથે ભારામાં ભાગ આપી વસ્યા અને મુંબઈ નિવાસી બન્યા.

ધન્યવાદ છે ભોળા પટેલની આનંદાતીને અને હજારવાર ધન્યવાદ છે કુળવાનની કુલીનતાને !! મુંબેલા દીકરાનું દરમું ખાવાનું આદરી મરણ પમારીને દીવસેથીજ દસ દીવસ મીઠાન ઉઘાવ્યાં અને પેરામણીના શાત પાણી પેહંદી આનંદ ભોગવી દીકરાના મરણનો શોક પુરો કર્યો !!

કડવામાં છુટાં લગ્ન.

સંવત ૧૯૭૧ ના વર્ષસાક શુદ્ધ ૯ ને દીને સુરત જિલ્લામાં પણ કડવા પાટીદાર (કણ્ઠી) માં લગ્ન થયાં છે.

પા. મંજારામ ભગવાનના ભાઈ પા. ચેલાભાઈ ગામ કોસાદ ઉમર વર્ષ ૨૬, પા. દુલભજી હીરાભાઈ ગામ કોસાદનાનો દીકરો ઉમર વર્ષ ૨૧, અને પા. કાળીદાસ માવજી ગામ સેગવાનાનો દીકરો ઉમર વર્ષ ૧૧ એ ત્રણે વરે ગામ ભરયાણુના પા. વજ્રભજી વનમાળીદાસની દીકરીઓ ઉમર વર્ષ ૧૫, ૧૩ અને ૧૦ સાથે,

પા. અમાઈદાસ મકનદાસ ખંભોપોરનાનો દીકરો ઉમર વર્ષ ૧૯, ભરયાણુના પા. જાલભાઈ દેસુરભાઈની દીકરી ઉમર વર્ષ ૧૪ ની સાથે,

અમરોલીના પા. દેવજી જળાભાઈનો દીકરો ઉમર વર્ષ ૧૮, સુરતના પા. ચુનીલાલ રણજોડદાસની દીકરી ઉમર વર્ષ ૧૩ સાથે,

સુરતના પા. કાળીદાસ મંજારામનો દીકરો ઉમર વર્ષ ૧૬, અમરોલીના પા. દેવજીભાઈની દીકરી વર્ષ ૧૧ ની સાથે,

ભરયાણુના પા. નાથાભાઈ ફકીરભાઈની બે દીકરી ઉમર વર્ષ ૧૪ અને ૧૨, સુરતના પા. ચુનીલાલ રણજોડદાસના દીકરા ઉમર વર્ષ ૧૬ નથા રાંદેરના પા. પરમોત્તમ ગણેશના દીકરા ઉમર વર્ષ ૧૫ સાથે,

રાંદેરના પા. યજ્ઞાભાઈ રામભાઈના દીકરા વર્ષ ૧૪, સોસેકનાં પા. લલુભાઈ લાલભાઈની દીકરી ઉમર વર્ષ ૧૧ સાથે,

રાંદેરના પા. કાળીદાસ મંજારામનો દીકરો ઉમર વર્ષ ૧૮ સોસેકના પા. મંજારામ લાલભાઈની દીકરી વર્ષ ૧૩ સાથે લગ્ન થયાં છે. આ સિવાય બીજા પણ કેટલાક લગ્ન થયાં છે.

ઉપરનાં લગ્નમાં લગ્ન લગલગ ઉમર લાગક વરપોડીયાનાંજ થયાં છે તે આનંદદાયક છે.

અભિપ્રાય

“શ્રી યાજ્ઞ જેઠવાણ” માસીકના પુસ્તક ૬ કાના અંક ૪ માં પાને ૮૬ મે “સન્મિત્ર પરિચય” એ શિર્ષકના લેખમાં ત્રણું છે કે:—

કડવા હિતેચ્છુ પુ. ૬ અં. ૪ માં પ્રો. જેઠાલાલ ગીમનલાલ સ્વામી-નારાણુ એમ. એ. નો હસ્તેલો “મહારાણા હમીરસિંહ” નામક લેખ એક અત્યુત્તમ નાટકનો ભાગ છે. ઉચ્ચ પ્રદયોની વિશાળતા તેમજ નિચ્છ દયોની અધમતા જણાવવામાં તે નિર્દોષ છતાં સચોટ દ્રશ્ય નાટક છે.

પણી બજારગની શોધ-ખોળ નં. ૨ નો લેખ સચોટ રીતે આ-લેખાયેલો છે. તેમાંથી થોડું આપણે વાંચીશું. (નીચે એનો મુખ્ય મુખ્ય ભાગ લેખને ઉક્ત માસીકનું લગભગ સવા પાનું રોકેલું છે.)

અન્ય જ્ઞાતિના સભ્યોને કડવા હિતેચ્છુમાં કાંઈક કીક લાગ્યું છે ત્યારેજ છ સન્મિત્રોનો પરિચય કરતાં કડવા હિતેચ્છુમાંના લેખોના ઉત્તારમાં સૌથી વિશેષ જગા રેતી છે એજ આનંદ છે. અમારા અલણુ અને અદ્ય ભણતરવાળા ભાઈઓ માસીકની અવગણના કરે તેનું કાંઈ દુઃખ હોવું જોઈએ નહીં. પણ ભણ્યો કણુળી કુટુબ ખેળે તેવા એકાદ પુછક વળગાડ્યા પછી પણ કુળાભિમાનમાં છપી ગયેલા તેમ કહે તારે માનવાનું કારણ મળે છે કે જ્ઞાતિ મંધુઓને અગાનાંધકારમાં રાખવાનું તેઓ છદ્દ માને છે. એમની એવી જુદી ઈશ્વર સત્ત્વર સુધારી પોતાના જાત ભાઈઓને તેઓ કાંઈક ઉપયોગી થાય એવું અને હચ્છીયે છીયે.

વ્યવસ્થાક.

૨૧. ૨૧. કડવા હિતેચ્છુના તંત્રી સંકલ્પ,
અમદાવાદ.

આપનો માસિકમાં ખેતી અને ખેડુતાના હિતના લેખો પ્રસિદ્ધ કરી ખરી દેશ સેવા બજાવે છે તે ખાતે આ સમાજ આપનો ખરા જગરથી આભાર માને છે, અને દીર્ઘાયુષ્ય ઇચ્છે છે.

ગોકળ કોનજી કાળાવડીયા.

મંત્રી

વીરજી શીવદાસ.

પ્રમુખ.

કાડીલાવાડ પાટીદાર સમાજ.

હિંદુસ્થાનના તથા ઇંગ્લાંડના ખેડુતો વચ્ચે ફરક.

હિંદુસ્થાનમાં લગભગ ૬૦ લાખ જેટલા લોકો ખેતી ઉપર નિર્ધાર કરે છે

હિંદુસ્થાનના ખેડુતોની સ્થિતિ સુધારવા માટે

ખેડુત સભાઓની સ્થાપના થવાની જરૂર.

મેસાજીના બાદેશ સુઆ સાહેબ ત્ર. બા. ગોવીંદલાલના પ્રયાસથી હરી પ્રાંત ખેડુત સભા સ્થાપન મંચે ફેટલોક વખત થયો છે. તે સભાએ ખેડુતોને ઉપયોગી ફેટલાંક કામ કર્યા છે, તેથીજ સભા નવસારી પ્રાંતમાં સ્થાપવા માટે કઠોર મુદ્દાએ એક મેળાવડો કરવામાં આવ્યો હતો, તેનું પ્રમુખસ્થાન નવસારીના ના. સુઆ સાહેબને આપવામાં આવ્યું હતું. સુઆ સાહેબે પોતાના ભાષણમાં કહ્યું કે-આપણા દેશમાં લગભગ તેણુ ૬૦ જેટલા લોકો ખેતી ઉપર નિર્ધાર કરે છે. જે લોકો ખેતી શીખાવ બીજાં ધંધો કરે છે તેમની ઘણી હાજતો આપણા ગરીબ ખેડુતો રાત દીવસ મહેનત કરી પુરી પાડે છે-એમ કહેવામાં વાંધો નથી. મનુષ્યના જીવન માટે અનાજ અને પાણી એ બે મુખ્ય જરૂરી ચીજો છે. એ બે પૈકી પાણીને માટે વિશેષ મહેનત કરવાની જરૂર પડતી નથી નદીમાંથી અને ઘોડા ખરચે કુવા વીગેરે બનાવી તેમાંથી પાણી મેળવી શકાય છે, પરંતુ અનાજ તથા બીજા ખાદ્ય વસ્તુઓ શાકભાજી, ફળ ફુલાદી ઉત્પન્ન કરવા મનુષ્યોને મહેનત કરવી પડે છે, જે મહેનત આપણા ખેડુતો કરી આપણને પોષે છે. ખેડુતોને ચોમાસાના વરસાદમાં, શીયાળાની ઠંડકાટી ટાલમાં, અને હિનાળાની અખત ગરમીમાં, તેમજ રાતના અંધારામાં અને પડતા ગ્રહણમાં કામ કરવું પડે છે. છતાં જહાજમાં સારી મંપત્તિવાન થઈ શકતા નથી કે ગુપ્ત શાંતિમાં જાંઘળીની મોજ ભોગવી શકતા નથી. નાના નાનાં ગરમીમાં જાપરામાં મંકડાશર્પી પોતાને અને પોતાના દોરેને રહેવાનું હોય છે. લાડકુ અને જલ્દ આજરીના રોટલા તેમને ખાવાને મળે છે અને તેમના દોરેને ગાંજરી જલ્દના જલ્દા સાંકા મળે છે, કારણકે શાકુટરો વીગેરે તેમની કમાઈના પૈસા તથા માટે અનાજ થી દુધ અને સારી કાઠળ વીગેરે ખેતી લોકો તેમને ઉપર કહ્યું તેમ હમેશ નિધેનાવસ્થામાં રાખે છે. * * * *

હું પણ ખેડુત છે. ખેતી કરાવું છું. તેમજ ખેડુતોની સ્થિતિ સુધારેલી

નંદવાને ધણો ઉત્સુક પૂરું, વીગેરે આ જાળનમાં જનનો પ્રવલ્લ કરી કાઢા-
પણ દરનું એંગ એ' નિશ્ચય જાણિ છે, એ નિશ્ચય પાર પાડવાનું મારા
એકવાના હાથમાં નથી, તેમાં લોકોની પૂર્ણ મદદ જોઈએ છે. તેમજ સર-
કારની સહાયતા પણ જોઈએ, ને મમળ મજે તો ફતેદમંદ થવાય, તોપણ
માફાથી જનનો પ્રવલ્લ રૂપા માટે પ્રયત્ન છે.

સાગ નમીએ જગ્યાંડ અને યુગપણા કેટલાક દેશોમાં જવાનો-
રંગવાનો-કરવાનો અને પ્રમંગ મળ્યો હતો, ત્યારે મને તે દેશના ખેડૂતોની
તથા તેમની ખેતીની સ્થિતિ જવાની તક મળી હતી અને તેથીજ ત્યાંની
સ્થિતિ સાથે આપણી સ્થિતિની તુલના કરતાં મને નોં વચે જીવન
આગમનનો તકાવત માયમ પડે છે. આપણા ખેડૂતો તથા આપણી
ખેતીની સ્થિતિ તેમના જેવી શી રીતે મજે એજ વિચાર મારા મગજમાં
નમેશાં આઘવા કરે છે. ત્યાંના ખેડૂતો આપણા જેવાં જાપરામાં રહેતા
નથી, પરંતુ આપણે ત્યાંના ધનાઢ્યો કરે છે તેનાથી સરસ મહાતોમાં
ત્યાંના ખેડૂતો મેં છે. ત્યાંના ખેડૂતો આપણા ખેડૂતોની માફક લાકડ
અને તર ખાજરીના મેટલા પૂતા નથી પણ પૌષ્ટિક અને ચાદીષ્ટ
જાજન જમે છે. આપણા ખેડૂતો ખાદાના જાડા લુગડાં વાપરે છે અને
તે મેલા પણ પળાં લેાય છે ત્યારે ત્યાંના ખેડૂતોનો પોષાક સ્વચ્છ અને
ઉમદા લેાય છે આપણા ખેડૂતો જો માસ દામમાંથી ઉચા આવતા
નથી ત્યાં ત્યાંના ખેડૂતો થોડોક વજન અમુદ ફીનારે તથા ખીજ દરમે
જર મોજ મોખ કરી વિશાંતિ લે છે ખેતીની સ્થિતિ જોતાં તેમના
ખેતરમાં દરમે, પાંદડા, કાંદરા, કાંદા, નિદામળ વીગેરે કાંઈ જંતવામાં
આવનું નથી, તેમનાં એતર સ્વચ્છ અને કાંડ પાંદડા વગરનાં લોઈ માખણ
જેવાં તરમ અને ચકચકીત માટીથી તે પાયરજાં લેાય એમ જામે છે. ખીજ
ઉપયોગી નીદામળ તો તેઓ ધરા દેતાજ નથી. જે પાક વાગ્યો લેાય
તે સીવાયનો કોઈ રાખે કે પાણી ખેતરમાં નજરે પડતોજ નથી.
જમીનનો કસ એવા નકામા પાણને પીવા દઈ પાવેલા પાકને
તુકસાત યવા દેવા સામે ને ખેડૂતોને જાડુ વિગધ લેાય
છે. ત્યારે અમારા ખેડૂતો ફક્ત જુમે પાડીને એથી રહે છે.
નિદામળ કંદાડવામાં મજુરો મજતા નથી એથી-એટલી ફરીવાર
કરી ખીજ કોઈ ઉપાય તેમને મુજલો નથી. ત્યાંના ખેડૂતો અમારા
ખેડૂતો કરતાં વીસ ધંજો વધારે પાક લે છે. ખેડવાનું, ઓરવાનું.

નિદવાનું કાપવાનું વીગેરે કામ તેઓ યાંનિઠ જળથી ઘણુંજ ઝડપથી અને સારી રીતે કરી શકે છે. આમાં ખેડુતો, બાળરી, બુવાર, ડાંગર, કપાસ વીગેરે જે પાકો ફક્ત બી વાવવાથીજ સફેદાઈથી થાય છે તે પરાપૂર્વથી ચાલતા રિવાજ મુજબ દરે જાય છે. ત્યાંના ખેડુતો અનાજ ઉપરાંત બુદ્ધી બુદ્ધી ભાતની શાકે ભાજી બનાવીજ ફક્ત અને ધૂત્ર વીગેરે નવું નવું પકવે છે. આપણા દેશ આખો દીવસ જંગલમાં રખડતાં ફરી સાંજે ઘેઃ આવે છે ત્યારે ત્યાંના દેશને રહેવાને રસ્તો મકાનો તથા ખાવાનું પુરીકારકે દાણાં તથા ઝીણું કાપેલું ધાસ મળે છે જેથી તેઓ ઘણાંજ તાગ્યાં અને મજાશુભ રહે છે, અને પ્રમાણમાં કામપણ ઘણું આપે છે આવા ફરકનું કારણ શું હોયું બંધાયે તે વિચારવા જેવી વાત છે. આપણા દેશમાં જમીન પુષ્ટતા છે, સારી છે; પાણીનાં સાધન મળવક છે, બેકે મહેનતુ અને મીનખ્યવી તથા નિર્ભયની છે છતાં તેમની રીતિ આવી દમાજનક છે તેનાં કારણો શોધી દેહાગ્યાં બંધાયે, પ્રથમ દેશનીય કારણ એ હોયું બંધાયે કે જે રીતે તેઓ ખેતી કરે છે તેવી રીતે આપણે કરતા નથી, આપણા ગામદાદા કરતા હતા તેમજ આપણે કરીયે છીયે એમ માની આપણી અકલ્પનો ઉપયોગ કરતા હતા. પરંતુ બીજા સુધરેલા દેશોનાં સુધરેલાં ઓગરોથી વધારે અને શાર્દ કામ થાય, સારા ખાતરો નાખી વધારે પાક થાય, કીમતી અને સારા મોંઘા પાક કરી વધારે પૈસા મેળવાય એ ગાળત કોઈ વિચાર કરતા નથી. આપણા ખેડુત અભણ હોઈ જીવત દેશમાં ખેતી કેમ અને કેવી રીતે થાય છે તે જાણવા અસમર્થ હોય છે. માટે ખેડુ ભાઈઓએ વિદ્યાબ્યાસ તરફ વળી આવી ખેતી સુધારવાનો પ્રયત્ન કરવો બંધાયે છે.

વિદ્યા ભણીને નોકરી કરવા તરફ વળી હોયું એવી ખેતીમાં સુધારના થઈ શકશે નહીં. ભણીને પોતાની ખેતી કેવી રીતે સુધારી શકાય, વિશેષ પાક કેવી રીતે મેઈ શકાય, મેંધા પાક પ્રયોગ છે, ફાયા દેશમાં આપણો પાક મોકલી શકાય એ વીગેરે વિચારો ભાજુતરતા નરે ફેળવાવેલી હુદિએ તથા ખાલેલા વિચાર શક્તિએ કરી કાપણે મેળવવા તરફજ ખેડુ ભાઈઓએ મદ્ય આપવું બંધાયે. ભણીને ખેતી કરવામાં કેટલાક દલક્રુ માને છે તે તેમની ભૂલ છે. વીગેરે વીગેરે.

ગાયકવાડી રાજ્યમાં કડી અને નવસારી પ્રાંતમાં ખેડુત સભાઓ મળે છે તેજ પ્રમાણે અહીંના રાજ્યમાં ભરૂચ હજીમાં એક એક સભા છે તે પ્રમાણે અમદાવાદ હજીમાં થવાની જરૂર છે. કોઈ સંયુક્તથી એ કામ કપાડી મેળે તો ખેડુ પ્રમખર મહાન ઉજ્જાદ થશે.

તૈયાર છે.

મહારાણા હમીરસિંહ-ચિત્તોડનો પુનરુદ્ધાર-

ત્રીઅંકી નાટક.

કર્તા—પ્રોફેસર જેઠાલાલ ચીમનલાલ સ્વામીનારાયણ. એમ. એ.
ગુજરાત કોલેજ અમદાવાદ, પ્રોફેસર.

આ ઐતિહાસીક નાટકની પ્રતાવના ધી ઓનરેબલ રાજગણદુર
રમણભાઈ મદીપતરામ નીલકંઠ બી. એ. એલ. એલ. બી. એ વગેરી છે,
તેમાં લખે છે કે:—

હમીરસિંહના જીવન ચરિત્રમાં સમાયેલી વીરતા અને ઉદાત્તાત્વને
પ્રભાવ પ્રોફેસર સ્વામીનારાયણે આ નાટકમાં પથાર્ય રીતે પ્રકટ કર્યો
છે. નાટકનું ગત્ય તેમણે એ પ્રમાણે રચ્યું છે કે ઐતિહાસીક વૃતાન્તની
બધા રૂબાઓ કાયમ રહે, અને કલ્પિત પ્રગોના વિસ્તારથી ઇતિહાસની
કથાઓ સાદાસર થાય. x x x એ ઐતિહાસીક
વૃતાન્તને પ્રો. સ્વામીનારાયણે અત્યંત પ્રકારે બીજવ્યો છે. x x

આ રીતે, મેવાડની રત્નવંશીની પુનઃ અગ્રણતાનો ઇતિહાસ નાટકમાં
આકારમાં મુકતાં પ્રો. સ્વામીનારાયણે પ્રોત્સાહક અને ફરીફર પ્રગોના
ઉદ્ભૂત કર્યાં છે, અને ગુણગણો મંથ રચ્યો છે. x x x
x પ્રવર્તમાન નાટકોમાં જે હવડી કડાગાજ અને અંગ્રાન કામદર્શ
નના પ્રગોના લાવવામાં આવે છે તે તેમણે દૂર કર્યાં છે. આ રીતે, રંગ
ભૂમિની હાલતી પદ્ધતિને હિત્ય ખજીએ ચડાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં
આવ્યો છે તે સકલતા પામે એવી આશા મુજરાતી સાહિત્યના સર્વ
ગુણેશ્વરને થશે. હાલતી પદ્ધતિ સર્વથા ખદત્તાવાને કોઈ વાંગા કાળની
જરૂર છે, તોપણ, એ પદ્ધતિ છે તેવી રહે ત્યાં સુધીમાં તેમાં કોઈક
શિલ્પીનો મંચાર થાય એ એવાચક લાલકારક છે. x x x

પ્રો. સ્વામીનારાયણની આ કૃતિ મુજરાતી ભાષાના વાચક-સમ
તરફથી મોઝ્ય આદર પામશે એમાં શક નથી.

મુદ્ર ૧૨ આના. મજવાનું ઠેકાણું. ધર્મ વિજય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ,

નં. ૪૬૩ રીચીરાડ—અમદાવાદ.

(આ પુસ્તકના વેચાણમાંથી ખસ્ય કાદતાં ને 'જેવત રંગ' તે
કડવા હિતેમ્બુ ફંડમાં જવાનું છે.)

જેતીવાડી માટે

એકથી દશ દોસનું પાણી પુરું પાડનાર
બળદથી તેમજ એકલ એન્ટનથી ચાલતા

અને દરેક બતના ૫ પૌ

નીચલે સરનામે કીકાયતે મલે છે. તેમજ શ્રીટ અને દુરસ્ત
કરી આપવામાં આવે છે. જાવતાલ અને વધુ ખુલાસા માટે રૂબરૂ
મલો અથવા અડધા આનાની ટીપ્રીટ બીડી લખો.

અંબાલાલ. એમ. પટેલની કંપની.

દરીવાપુર-નાની સાલેપરી-અમદાવાદ.

તા. કુ:-અમારા પંચોમાં મલની સગવડ અને શ્રીમત બીજાઓ સાથે
સરખાવી વંતવા મજબુત બજામજુ દરવામાં આવે છે.

જેતીવાડી ઉપયોગી પુસ્તક.

મદ્રાસની જેતીવાડી કોલેજના મેન્યુએલ-વીસ વર્ષના જેતીવા

અનુભવી મી. દુલ્લેશભાઈ ડાહ્યાલાલ અંગરેજીયા ફ્રી.

ડો. સીમરી મોડિયાવાડ.

જેતીવાડી અને જમીયાની ઉપજ વધારનારાં ખાતર. રૂ. ૦-૫-૦

૩ અને તેની ઉપજ વધારવાનો ઉપાય. ૦-૮-૦

આયુ, ભેસ, વીંગરે ઉછેરવા ને દુધ વધારવા વિશે. ૧-૦-૦

ઓંગા, મીકુ, નારંગી, દાઝમ, વીંગરે ઉછેરવાની રીતો. * ૧-૧૨-૦

આદુ, દગદર, ઝેરડી, મુરખ વીંગરની ચાપેનરની રીતો. ૧-૪-૦

જેતર, ખેડ દરીવાર ને ખારીય મીજ મુધારવાની રીત. ૧-૪-૦

જેતીવાડી વિતાન માળીક. વર્ષના. ૨-૮-૦

સ્વત્તાતિ યુવક મી. અમરતલાલ દરદરનદાને મુળાઈમાં પ્રાંટ મેડીકલ
કોલેજમાંથી ઉડતી અને ઉચી M. B. (B. S. પંડિત પાસ કર્યાના
સમાચાર જાણી આનંદ થાય છે. મી. અમરતલાલને અંતરદરથી વન્યવાદ
આપીએ છીએ.

આપણી જાળાઓને અનુકૂળ પ્રેમજાણી નામનું પુસ્તક આ બોલ સાથે
કરવા હિતેચ્છુના ધરોદાને વહેવંતમાં આપ્યું છે.

મેલેરીયા તાવ તથા નરમ પ્રકારની પ્લેગ

માટે ખાટલીવાળા એચ્યુ મીક્ચર નવું જેવો દવાગ્રંથ છે. કમ્યું પીતા
ના ગમે તે જ સાર વાપરો ખાટલીવાળા એચ્યુ પીલ્સ ૧) ખાટલી-
વાળાની અંબીરીયલ શક્તીની ગોળાઓ ખાનારને જીવાન બનાવે છે.
૨) ૧૧ - ખાટલીવાળા દુધ પાઉડર દાંતનો દુખારો મેડાથી દાંત મોતી
જેવા સાર દાંત છે. આના ૪ - ખાટલીવાળાનો દરોગનો મલમ એક
દાયસમા દવા ખુબથીમાં તકાવન કરે છે. આના ૪ - સરેને દોઝો મંદારો.
૩. દો. હી. ખાટલીવાળા જે. પી. વરેલી લેબોરેટરી. મુંબાઈ.

કડવા હિતેચ્છુ

પુસ્તક નં. { અગષ્ટ સને ૧૯૧૫. } અંક ૮ મો.

અનુક્રમણિકા.

મહારાજા હમિરસિંહ (મમામ)	૨૨૧
ઉદ્દેશ અને પુરુષાર્થ.	૨૩૯
શ્રી વડનગરા કચ્છી હિતવર્ધક સભા અને તેની યો.	૨૪૩
ક. પા. જોરડીગના છાત્રાઓને અપાયેલો ઉપદેશ.	૨૪૪
કેન્પાની અછત શાંતી ચઇ છે?	૨૪૬
ક. પાટીદાર પહેલા એમ. બી. બી. એસ.	૨૫૭
ખેડૂતની વધતી કેળવણી....	૨૬૦
મી. કુબેરદાસ હરિગદનો સ્વર્ગવાસ.	૨૬૨
સ્વ. કુબેરદાસ પાઠળ પુન્ય દાન.	૨૬૩
ક. પા. જોરડીગને મળેલું દાન.	"
ક. પા. જોરડીગને ઉચ્છેદી.	૨૬૪
હિંદુસ્થાનમાં કેળવણીની સ્તિતિ.	"
સ્વાધિ સંહિ.	—
કેદારીયાં ઉત્તરી કેવી.	—

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧-૪-૦ દપાલ ખર્ચ સાથે.
અવરધાપક, હીરાસાગર વસંતદાસ.

આ પત્ર અમદાવાદ, રીવીરોડ, નં. ૪૬૩. ધર્મ વિગ્ન
અમદાવાદમાં ચીમનલાલ હીરાસાગરે જાળી તેજ દેશભક્તી

ચીમનલાલ હીરાસાગરે પ્રસિદ્ધ કર્યું.

ખેતીવાડી માટે

એકથી દેશ કોસલું પાણી પુરું પાડનાર
બગદારી તેમજ એકલ એન્જનથી ચાલતા

અને દરેક જાતના પંખો

નીચલો સરનામે કીકાયતે મલે છે. તેમજ શીટ અને દુરસ્ત
કરી આપવામાં આવે છે. બાવતાલ અને વધુ ખુલાસા માટે ફૂબડ
મલો અથવા અડધા આનાની ટીકીટ બીડી લખો.

અંબાલાલ. એમ. પટેલની કંપની.

દરીવાપુર-નાની સાલેપરી-અમદાવાદ.

તા. ૬:-અમારા પંખોમાં મજતી મજબૂત અને કીમત બીજાઓ સાથે
સરખાવી જવા મજબૂત લાભામણ દરવાખા આવે છે.

ખેતીને ઉપયોગી પુસ્તકો.

મદ્રાસની ખેતીવાડી કોલેજના એન્જિન્યરીસ વર્ગના ખેતીના

અનુભવી મી. દુલ્લેરાય જોરાવાલ અંગતરીયા કૃત.

દે. સીંગડી કાઠિયાવાડ.

ખેતીવાડી અને બગીચાની ઉપજ વધારનારાં ખાતર. રૂ. ૬-૫-૦

૩ અને નેની ઉપજ વધારવાનો ઉપાય. ૬-૮-૦

ગાય, ભેંસ, વીંછેરે ઉછેરવા ને દુધ વધારવા વિશે. ૧-૦-૦

આંખા, ચીક, નારંગી, દાઝમ, વીંછેરે ઉછેરવાની રીતો. ૧-૧૨-૦

આદુ, દાળદર, રોરડી, મુરજી વીંછેરેની વાવેતરની રીતો. ૧-૪-૦

ખેતર, ખેડ, હાંપીયાર ને ખારીજ ચીજ વધારવાની રીત. ૧-૪-૦

ખેતીવાડી વિજ્ઞાન માસીક, વર્ષના. ૨-૮-૦

તત્ સત્ પરમાત્મને જ્ઞાનઃ ॥

કડવાં હિતેચ્છુ.

તક ૬ હું.

અગષ્ઠ સન ૧૯૧૫

અંક ૬ મે

મહારાણા હમ્મીરસિંહ.

(ત્રિઅંકી નાટક.)

ક્ર—પ્રોફેસર લેહાલાલ ચીમનેલાલ સ્વામીનારાયણ એમ. એ.
(પૃ. ૬ અંક ૬ કાના પૃષ્ઠ, ૨૧૨ થી અનુસંધાન.)

પ્રવેશ ૫ મો.

સ્થળ—ચિતોડમાં મહાસિનીનું નિવાસ સ્થાન.

(મહાસિની વાસના લાય પકડી તેને વિનવતી પ્રવેશ કરે છે.)

ગાયન ૩૦ મું.

મહાસિની—

રંગીલા રંગબીની, છે નાચુક નગીના,
તણસાવો શા રસાઈ છબીલા—રંગીલા.
માવનદલ ચૂર્ણ અર્ધું છે,
ભીપણ પણ પૂર્ણ અર્ધું છે,
રાણાકુંડાં ચિરં બન્ધું છે,
અવશિષ્ટ લવે શું રહ્યું છે,
પ્રીતમ રમણીના, શ્રીરતાજ સુંદરીના,
રસ પ્રાણો પ્રીતિનો રસીલા—રંગીલા.

કામલ જુજ જન્મન દદ કાંસી,
નાંખુ નાથ જશે ક્યાં નારી,
હરિજાણી પ્રિય મિત્ર મમ કહે—લીન.

બાલ—

ધન્ય ધન્ય જીવન મુજ માનું,
પ્રેમપાત્ર સુન્દર લલનાનું,
મિટ અમૃત મધ્યું મનનું,
પાન ક્યેં મૃદુભય શાનું,
ચંદ્રમુખી તાપ ચાર ચપલા હરે—લીન.

(૧૧૫ છે.)

પ્રવેશ ૬ હો.

સ્થળ—ચિતોડમાં મહારાણા હમીરસિંહનો વિજયોત્સવ નિમિત્તે
હમડગાબડેડો દરબાર.

(દરબારીઓ અને પ્રજાજનો એક પછી એક આવે છે અને પોતાની
સ્થિતિ અનુસાર આસન ઉપર બેસે છે.)

પ્રતીદાર—નોકનામદાર, દિવાદર કુલ શ્રેણાર, જીઝાહમ પ્રતિપાળ,
નવાઠ નપાળ, મહારાણા હમીરસિંહ અને મહારાણી વીરમતીનો જયજયકાર હો.

(મહારાણા હમીરસિંહ, મહારાણી વીરમતી, કુમાર સેત્તસિંહ, રાહિદ્વી
દેવી, નરીર, ત્રણ મુશાલિની પ્રવેશ કરે છે, અને સભાજનો રાજા થઈ
તેમનું ન્યાગન કરે છે. મહારાણા હમીરસિંહ અને મહારાણી વીરમતી
નિદાસન ઉપર વિરાજમાન થાય છે અને સપગા સજ્યો તેમની ગુપ્તિ કરે છે.)

ગાયન ૩૨ મુ.

દરબારીઓ અને પ્રજાજનો—

જય જય રાધવ વંશ વિમ્બજ, મૂર્ખદેવતા હો સન્તાન,
અંબંત આ ધરણી મેવાડી, ગાએ જેનાં વિક્રમ ગાન.
જય જયોતિ પ્રસરી છે વિશ્વે, હરે જાણે મગને બાળ,
પુત્ર અમ મનાઈ અર્ધા છે, નથી દુષ્ટનું નામ નિશાન.

ભરમ થયાં સાધુનાં મંઠ ને પિયારીનાં તોશન,
 સુખ સંપત સમૃદ્ધિ મહીમાં, પામે સત્પુરુષો ગુણવાન.
 નેક અમમ રાણાનો ન્યાયી, એક વચનને એકજ બાણ,
 અવતરિયા અવની તલમાં શું, રામચંદ્ર શ્રી સીતા પ્રાણ.
 ઇન્દ્ર સમા શોભે છે રાણા, અતિ તેજસ્વી દાક્ષિમાન,
 રાણી ઇન્દ્રાણીસમધાન્તિ, જ્યન્ત જેવો છે સન્તાન.
 વિમલ ચિત્તથી સ્ત્રીએ દેવા, જગન્નિધનના કૃપાનિધાન,
 કરે ચિરંજીવ રાણાકુલને, જે છે ક્ષિતિનું કલ્યાણ.

હુમીરસિંહ—માનનીય રાજપુરુષો અને પ્રજાજનો, આજે આપણી પવિત્રજનની મેવાડ ધરણી સ્વતંત્ર થઇ છે અને આપણા દુસ્મનોની મંપૂર્ણ હાર થઇ છે, તેટલા માટે આપણે આનન્દ પ્રદર્શિત કરવા આ દરબાર ભરવામાં આવ્યો છે. તે પ્રમંથે તમે સધાગ્રાએ હાજરી આપી શોભામાં અભિવૃદ્ધિ કરી છે, તેને માટે મહારાણી પીરમતી અને હું તમારો આભાર માનીએ છીએ. આ સમયે હું જાહેર કરવાની રજા લઈશું કે શ્રી રામચંદ્ર જેવા મૂર્ત્યંશના આદર્શ નરપતિઓ મારફત હું પ્રજાના એક પ્રતિનિધિ તરીકે પ્રજાના સુખ, લાભ અને સંતોષ માટેજ શાસન કરીશ અને દરેકે દરેક વિષયમાં પ્રજામતને માન આપીશ. સમસ્ત પ્રજાજનોની મશ્ત્ર મુજબ રાજ્યતંત્ર આસરે અને પ્રજા સમુદાયની અપૂર્વ શક્તિ ઉપર બંધાયેલું મેવાડનું રાજ્ય મુદત અને બલવત્તર ધરે. મેવાડ જુમિને સુખી કરવા માટે જગદીશ્વર વિશ્વ પરમાત્મા અમને હરેક ક્ષણે પ્રેરણા કરે, એજ અમારી પ્રભુ પ્રત્યે પ્રાર્થના છે,

પ્રજાજનો અને દરબારીઓ—વિજય ધાએ મહારાણા હુમીરસિંહનો અને વિજય ધાએ આપાસવજના નિઃકલંક સિદાસનો.

(જે સિપાઈઓ સ્વરૂપર્યાદને પકડી મમાશંકર અને કુટિલા સાથે પ્રવેશ કરે છે.)

૧ લો સિપાઈ—ગદાગ્રજ, આ તણ જંજુને પરપર તકરાર છે. તેમનો નિકાલ કરવા ધર્માવતાર બ્રૂષળની સમક્ષ રણ કરવા વિનંતિ કરીએ છીએ.

હુમીરસિંહ—કાની કુર્ચા છે ?

૨ લો સિપાઈ—અ બાઈની.

૧ આળા વિરહ લુપ્તી કરાવ ક્યો હતો અને તે બિચારી કન્યાને તેની મરજી વિરહ પરજાવી દેવા હુકમ ક્યો હતો તે વાત ખરીને ?

કપૂરચંદ—મહારાજ, એમાં મારો કે મહારાજાનો કમર ન હતો. આપે કરી મુદ્દલા સગપણ પ્રમાણે પરજાવાની કન્યા ના પાડે એ કન્યાનો કેવડો, મોટો દોષ તેથી કન્યાઓ રવચ્છન્દી ન બને એવા દાખલો બેસાડ્યા માટે કડક નિર્ણય આપવો પડ્યો હતો.

હમીરસિંહ—આપે એક તરફ ન્યાય આપવામાં તમારું ખીસ્તુ સરાયું હતું કે નહીં ?

કપૂરચંદ—મહારાજ, જાંચનો પંચો અને ગાયબી માટી ગરુગર મણું છું.

૧ હો સપાઈ—મહારાજ, આ સ્વરૂપચંદ શેઠને લાંચ આપવાની પાટી આવત છે.

૨ હો સપાઈ—મહારાજ, અમને પણ પાંચ પાંચ સોનામદોદાની કાપત્ર બતાવી હતી, એટલે પહેલાંના અંધેર રાગ્ય શાસનમાં સ્વરૂપચંદ શેઠ પાનસોપારીના પ્રભાગ કરતા હશે એવું માનવા માટે સમજ દારજ છે.

હમીરસિંહ—શેઠ સ્વરૂપચંદ, દરે વાદ રાખો કે મહારાજા હમીરસિંહનું શાસન છે, તેથી અરેખક કદીશો કે તમારી તરફેણમાં જાતિમાં બુદ્ધિ કરાવવા તમે કપૂરચંદને શું આપ્યું હતું ? ને લુંકું બોલ્યા તો ભયંકર સિસાને પાત્ર થયો.

સ્વરૂપચંદ—મહારાજ, સાચે સાચું કદી રજી નું કે મેં કપૂરચંદને પાંચસે સોનામદોદા આપી હતી, એટલે જાતિનું સગળું હાથ મારી તરફેણમાંજ આપ્યું હતું.

હમીરસિંહ—એમ કપૂરચંદ, હવે કશું કહે છે કે નથી કરતાં ?

કપૂરચંદ—હા, મહારાજ, સ્વરૂપચંદ કોણી મે બોલે લીધી હતી.

હમીરસિંહ—આ ઉપરાંત તમારે હાથે વધારે બંબીર અન્યાયાદ થયો છે, તમારા અન્યાયી હુકમથી કન્યાઓ નિર્દોષ પિતા કાગજદવારી પડ્યા છે.

કપૂરચંદ—કન્યાના આપે સ્વરૂપચંદ કોણી આપીયા ખસીત દગર

હીધેજા, નોખા કન્યા પચ્છાવવા ના પાડી એટલે મ્હારે રાજ્ય સત્તાનો ઉપયોગ કરવો પડ્યો.

હુમીરસંહ—સાતિના વધીવટમાં રાજ્ય સત્તાનો ઉપયોગ થઈ ગયો હશે ?

કપૂરચંદ—જેવો સમય તેવો ટ્રેડ જતાવવો પડે.

હુમીરસંહ—હવે તેજ ટ્રેડનું ફલ મલતાં વાર નહીં લાગે. સિપાઈ, મેડ સૌભાગ્યવદને કારાગૃહમાંથી મુક્ત કરી માનપુરસર સભામાં લાંબા.

સીપાઈ—જેવા મ્હારાજનો હુકમ. (બંધ છે.)

હુમીરસંહ—વાર, કપૂરચંદ, તમે કન્યાને ગોરના ઘરમાં પુરી રાખવા વક્રમ કર્યો. તે મુજબ કેટલા દિવસ ગોરે કન્યાને પોતાના કબજામાં રાખી

કપૂરચંદ—આરાંરે આરેક દિવસ.

હુમીરસંહ—ત્યારબાદ કન્યાનું હાથ તમારી કબજા કરવામાં આવ્યું હતું!

કપૂરચંદ—મારી તેમજ સમસ્ત જાતિજનોની સમક્ષ સ્વરૂપચંદ શેઠ સાથે મૃણાલિનીને રજાવવામાં આવી હતી.

હુમીરસંહ—તેમાં કોઈ ગફલત તો નહીં થઈને ?

કપૂરચંદ—ના, મહારાજ.

હુમીરસંહ—મયાશંકર ગોર, તમારે ત્યાં જેનું પ્રેમ થયું તે મૃણાલિની હતી કે બીજી કોઈ ? સાચે સાચું કહીશો, નહીંતો, જુકું બોલવા માંડ થણી બારે સગત ખમતી પડશે.

મયાશંકર—મહારાજ, મેં મારા હાથેજ મૃણાલિનીને સ્વરૂપચંદ શેઠ સાથે પરણાવી છે.

હુમીરસંહ—સિપાઈ, જેરબંધ લ્યો અને ગોર મહારાજને યોગે પ્રસાદ આપો.

(સિપાઈ એક બે જેરબંધ મયાશંકરને સગાવે છે, એટલે, મયાશંકર સાચું બોલે છે.)

મયાશંકર—મહારાજ, અમે મૃણાલિનીને ગદલે બીજી ગેદલી દીધી હતી.

હુમીરસંહ—બીજી કોણ હતી તે કહી દો.

મધારાંકર—મહારાજ, ઘરમાં પુરો રાખેલી મૃણાલિની અચાનક ગુમ થઈ, એટલે, મહારાજ, કહેતાં છલ ઉપડતી નથી. મહારાજ, કપૂર-ચંદ શરભારીની ખાંદે મૃણાલિનીને બદલે મૃણાલિનીની મા કુટિલાને બેસાડી દીધી, અને સમે વતે સાવધાનનાં સામ્ય વગડારી દીધાં

હમીરસિંહ—અને પછી સ્વરૂપચંદને ગજે પગા કે મૃણાલિની રંગુ કરે. સ્વરૂપચંદ 'વેરે પરણાવી કુટિલા અને પછી સ્વરૂપચંદની સાથે શરૂ કરી તકરાર. સઘળાનું પોગજ બચાઈ ગયું છે. કુટિલા, તારી નીચના માટે માટે તારે શરમાવું ધરે છે.

(સિપાઈ સૌભાગ્યચંદને ઘડ પ્રવેશ કરે છે.)

હમીરસિંહ—શેઠ સૌભાગ્યચંદ, જે પ્રપત્નીઓના તમે બોગ થયા છે, તેઓનો પાપી ધરે પુરો લગાઈ આને ફુટી ગયો છે, અને તેમના શુદ્ધાનો એકરાર થઈ ગયો છે. જુઓ, આ તમારી પત્નીજ ગધા દાર-સ્થાનનું મૂલ છે.

સૌભાગ્યચંદ—ત્યારથી તે નાદાન નારીની નીચ સત્તાદને આધીન થઈ કન્યાનો પૈસો લઈ મારા હાથ દાગા દ્યા, ત્યારથી મુખે હામ કરી બેસવાનો સમય આગ્યો નથી.

હમીરસિંહ—સૌભાગ્યચંદ, તમે તમારી જાત માટે જરૂરી કે શીકર કરો નહીં. હવેર દૃષ્ટાએ તમારી પવિત્ર નિરપરણી પુત્રી એક પરમાર્થ પુરૂષના પ્રયાસે જાતિના જુઝમમાંથી જયી મુક્ત થઈ, તો પણ તમારી દુષ્ટ ઓ પોતાની દીકરી બદલે પોતેજ પરણી લેવા નૈવાર થઈ ધિકાર છે એવી નીચ નારીને !

સૌભાગ્યચંદ—તે કન્યાં વધુ ધિકાર છે તે નારીના નુબે નાચી અપહિત હાર્યમાં પ્રવેશ થયેલા નરને ખરેખર મે મારી મિલ પુત્રી પ્રત્યે જે અધમ વર્તણૂક ચત્રાવી હતી, તેનું પુરૂ પ્રાપ્તિત ને બોગ્યું છે. દુષ્ટ રણ, તારા પાતકી પ્રવંચાનું પોગજ દલે વેરણી ગયું છે, ખાત્રી પૂરક સમજ લે કે આ દેહકમાં તેમજ પરમેશ્વરમાં તારે માટે લયંકર ભાગિ નિર્માણ ગયું છે.

હમીરસિંહ—આ અધમ અજાણે હું મુરજુ પર્વત અખત મજુરી આથે રેદની સાળ કરું છું.

કુટિલા—જેઓ અધર્મને રસ્તે ચડે છે, તેઓ મારી માફક દુઃખો-
દધિમાં સદાને માટે સડે છે. પોતાનીજ દીકરીનું દ્રવ્ય લઈ દુનિયામાં મોજ
માણવાની ઉમેદો કરી, તેને અદલે ન્યાયી પરમેશ્વરે પાપની પુરી સજા કરી.
(કપાળ કુટે છે.)

(સિપાઈઓ કુટિલાને લઈ જાય છે.)

હુમીરસિંહ—મયાસંકર ગોર, તમે જાતિના પુરોહિત હોવા છતાં
તમારા આર્યની ખાતર જાતિમાં અંધાધુની ચલાવી છે, અને સ્વહસ્તે
નિર્દોષ જનોની કનસ કરાવી છે. તેથી હું તમને પાંચ વર્ષ મુઘી સજા
કેદની સજા કરું છું.

મયાસંકર—બ્રાહ્મણ થઈ ધર્મને કોરાવો મુકો, બાલાવૃક્ષસમ
કન્યાવિકૃત બાળસમ આદિ દુષ્ટ રીવાજોનો પ્રચાર કર્યો, અને યજ્ઞમાનોની
અધર્માચરણમાં પ્રવૃત્તિ કરાવી તેમના સાંસારિક લુપ્તમાં સડો દાખલ કર્યો,
તેના પ્રાપશ્વિત તરીકે પરમાત્માએ મારા માટે જેલનો દરવાજો ખુલ્લો
કર્યો. (કપાળ કુટે છે.)

(સિપાઈ મયાસંકરને લઈ જાય છે.)

હુમીરસિંહ—કારભારી કપૂરચંદ, તમે તમારી સત્તાનો સર્વત્ર દુર-
પયોગ કર્યો છે, તમારી જાતિમાં પણ લુલમનો અવધિ કર્યો છે. એટલુંજ
નહીં પણ પારે ધડીએ માલપદેવને વધુને વધુ તરફડીમાં મારવાની સલાહ
આપી હજારો વીરપુરોએનો નાહક ભોગ અપાવ્યો છે. ખરેખર તમારા
જેવા કુટિલ નરને છુટો રાખવો એ રાજનીતિથી વિરુદ્ધ છે. તેથી તમને
મરણ પર્વત અંધારી ડાટડીમાં પુરી રાખવાનો લુકમ કરું છું.

કપૂરચંદ—હાથ ! હાથ ! કુળતાને તરવી કારભાર કાયમ રાખવા
જે કુટિલતા અને કુરતાનો આશ્રય લીધો તેનો ભયંકર અદલો જગદીશ્વરે
દીધો. (કપાળ કુટે છે.)

(સિપાઈ કપૂરચંદને લઈ જાય છે.)

હુમીરસિંહ—સ્વરૂમચંદ, તમે ધનાઢય હોવા છતાં વૃદ્ધ વયમાં
દ્વિદ્રવ ગંધમં રાખવાને અદલે વિષય વાસનાના પુખ્તરી થયા, તેને લીધે
તમે પોતેજ તમારી લક્ષ્મીની અરજાદી કરી બેહાલ થયા, તેજ તમારા
માટે પુરતી સજા છે. હવે પછી દ્રવ્યનો દુરુપયોગ કરશો તહીં અને

ફરીથી પૈમે ગુમાવી ગુરદાસ જનશે નહીં.

સ્વરૂપચંદ—મહારાજ, કુદાઈ પછાઈ પુરો દેશણે આવ્યો છું. હવે હું મારો નાણાનો પરમાર્થમાં ઉપયોગ કરીશ અને વિવિધ વાસનાને મારા અન્તઃકરણમાંથી દેશવડો દર્શાવ.

હુમીરસિંહ—શેઠ સૌભાગ્યચંદ, યાત્રિ રાક્ષસોના મહાજનમાં પુર્નિમી ખાતર તમે દદતા જતાવી અસાધારણ સંકટ સહન કર્યું છે, તે તમારી પુત્રી આ સ્થળે અને આ સમયે હાજર છે, તમારા હૃદયનો હર્ષ વધારવા તત્પર છે.

મૃણાલિની—(સૌભાગ્યચંદ કને જઈ આલિંગન કરી) માય પૂજ્ય પિતાજી. તમે મારા માટે જે કષ્ટ વેઠ્યું છે, તેનો ખલો હું કેવી રીતે વાળી શકીશ ?

સૌભાગ્યચંદ—બહાલી દીકરી, મેં તારા પ્રત્યે મારી ફરજ જાતવી છે, તારી ખાતર પડેલી કષ્ટ પરંપરાને મેં આનન્દ સાથે ભોગવી છે.

હુમીરસિંહ—શેઠ સૌભાગ્યચંદ, જે પુરૂષરત્ને આપતી કન્યાનું ગૌરના ધરમાંથી રક્ષણ કર્યું છે, તે વીરનર જાત તમારી સન્મુખ રજુ થાય છે.

જાલ—શેઠ સૌભાગ્યચંદ, તમારા ધર્મ પ્રત્યેના સદાશ્રદ્ધી પ્રેરાઈ આપતી પુત્રીના પરિરક્ષણ માટે મેં જે કાંઈ કર્યું છે, તેને માટે હું તમારી શુભા માણું છું.

સૌભાગ્યચંદ—મહાશય જાલ, ખરેખર તમે માય ઉપર અત્યુદ્દ કર્યા છે ઉપકાર, તેનો ખલો હું કેવી રીતે વાળી શકનાર ?

હુમીરસિંહ—શેઠ સૌભાગ્યચંદ, થોડા સમય પછી તે જાખત તમને મૂલના કરવામાં આવશે. હમણાં દરબારનું થોડું કામ જાણી છે, તે પહેલાં પુરું કરવું જોઈએ.

જાલ—પૂજ્ય મહારાજા, જાદશાહ મહમદ છેલ્લા ત્રણ માસથી ચિતોડમાં ફેર છે. તેમનો ગર્વ ઘટી ગયો છે. પેતાના હુટકારા માટે જમીન દ્રવ્ય આદિનો મોટો નજરણો આપવા જાદશાહની મરજ છે. તેથી બે આઠા થાય તો તેમને દરબારમાં રજુ કરીએ.

હુમીરસિંહ—સિપાઈ, જાદશાહને દરબારમાં રજુ કરો.

(સિપાઈ બાદશાહ મહમદને પકડી લાવે છે.)

બાલ—મહારાજા હમીરસિંહ, બાદશાહ મહમદ પોતાની મુક્તિ માટે અજમેર, રણપ્રભોર, મુઝા અને શિવપુરના કિલ્લા આપને આપી દેવા ખુશી છે તે ઉપરાંત પચાસ લાખ રૂપીયા રોકડા અને એક મોટાથી મહારાજાના ચરણકમલમાં અર્પણ કરવા રાહ છે.

હમીરસિંહ—બાદશાહ મહમદ, ઉપર પ્રમાણે કિલ્લા અને નાણું આપવા કબુલ હો તો તમને છુટા કરવામાં આવશે.

મહમદ—ગરીબ પરવર, ઇસ ખુનખદાકે દેને મે મય હમાતન તૈયાર હું. બશરતકે ઇસ્કે ઇવજ મય મુઝે આઝાદ કિયા જાવે. કમખત માલવદેવકી શરારતમે મય ઇસ ખુનરેજપર આમાદા હુવાયા, વરના મુઝે આપમે કાઇ ખાસ મુખાસમત ન થી. ઝોર મંચ આપકો યકીન દિલાતા હું કે આ ચહેસે કબી મંચ આપકે મુઝમે કલ્સો મારતકે ઇરાદેમે ન આઉઝા. મુઝો મેરે કિમેકા સજા મીઝ મુઝી હે.

હમીરસિંહ—બાદશાહ, અજમેર, રણપ્રભોર, મુઝા અને શિવપુરના કિલ્લા લઈ તમને છુટા કરવામાં આવે છે. ફરીથી હુમલો નહીં કરો એવું વચન આપવાની કશી જરૂર નથી. મરજીમાં આવે ત્યારે લશ્કર લઈ પધારજા. તમારો દાવોચિન સહકાર કરવા માટે મહારાજા હમીરસિંહ મેવાડના દાર આગળ હમેશાં સદાચ જાણ રહેશે. સેનાપતિ, ઉપર જતાપેલા દુર્ગોનો કબજો લ્યો અને રોકડનાણું બાદશાહ પાસેથી ચણી લ્યો અને પછી તેમને માન પૂરક મેવાડની હદ બહાર મુજા આવો.

સેનાપતિ—જેવી મહારાજાની આજ્ઞા.

(સેનાપતિ બાદશાહને લેઈ જાય છે.)

હમીરસિંહ—હવે ફક્ત મારા પૂજ્ય અશુર માત્રપરેવ અવશિષ્ટ રહ્યા છે. સિપાઈ, માલવદેવને દરબારમાં રજુ કરો.

(સિપાઈ માત્રપરેવને પકડી લાવે છે.)

હમીરસિંહ—માત્રપરેવ, તમે મારા પૂજ્ય હોવા છતાં મારી વિરૂદ્ધ અત્યાર સુધી સખ રીતે વર્ત્યા છો. તમે જાતે ખુબ્હાર થયા છો, એટલુંજ નહીં પંજી-રાજપુત હોવા છતાં યવનોના હાથમાં હથિયાર રૂપ

થય છે. તમારા આચરણથી આપણી શ્રમાતાને અસાધારણ કષ્ટ સહન કરવું પડ્યું છે. તેથી તમે દેશદોહના મંત્રીને અપરાધ માટે ગુન્હેગાર સિદ્ધ થાઓ છો. મહારાણા હમીરસિંહ પોતાનાજ વડીલને કોર સખ કરવાની શોચનીય પ્રિયતિમાં મુકાય છે, તેને માટે ધન્યા હાથાર છે.

માલવદેવ--પૂજ્ય હમીરસિંહ, મારું અને તમારું દિન સાથે ગેટા-થેલું હોવા છતાં મેં અત્યાર મુઠ્ઠી જેટલી ખરાબી કરી છે, તેને માટે અન્ન-કરણ પૂરેક પસ્તાઈ છે.

હમીરસિંહ--પૂજ્ય માલવદેવ, તમારે માટે પચાત્તાપ બસ છે. હવે પછી નકામા સ્વાર્થ વચ મરો નહીં, તમારૂં પોતાનાજ બન્ધુઓનું અક્ષિત કરશો નહીં. પૂજ્ય રોહિણી દેવી, હું મારા પૂજ્ય શ્વશુર માલવદેવને તેમના અપરાધની ક્ષમા આપું છું.

રોહિણી--પૂજ્ય હમીરસિંહ, તમે બહુ ઉદાર દિલ દર્શાવી અમારા ઉપર ઉપકાર કર્યો છે. આશા છે કે મારા પતિ પોતાની વર્તણૂક સુધારશે.

હમીરસિંહ--પૂજ્ય રોહિણી દેવી, મને તેજ પ્રપંચીને પાપમાત્ત કરવા હમીરને હામ છે. તેથી માલવદેવની સારી યા નરસી વર્તણૂકની હમીરને દરકાર નથી.

માલવદેવ--પૂજ્ય હમીરસિંહ, મારા અસહનને કીધે અણવિશ્વાસુ-પણાને પોષણ મળ્યું છે. પણ હું હવે પુરો પસ્તાયો છું, સ્વિવંશની ભક્તિ કરવા છગરથી પ્રેરાયો છું.

હમીરસિંહ--પૂજ્ય માલવદેવ, તમારા ઉમત્ત ઉગારોથી આનન્દ થાય છે, રાજપુતોના ઉદયનું ચિન્હ દષ્ટિગોચર થાય છે.

સૌભાગ્યવંદ--પૂજ્ય મહારાણા, મારા મનમાં ઉર્જાઓ છે ઉત્તમ વિચાર, મહાશય જ્ઞાનના ઉપકારનો બહોળો વાળવાનો રકુરો છે એટ પ્રકાર, મારી પ્રિય પુત્રી શ્રીમતિનીનો દક્ષ મહાશય જ્ઞાનને આપી કૃત કૃત્ય થાઉ એજ છે મારો અંતિમ આધાર.

હમીરસિંહ--અમારા મનમાં પણ તેજ હતો વિચાર, તેને અનુ-સરીજ તમે ઠાક્યા છે ઉગાર. જેવો સરિતાનો સાગરમાં રંગમ થાય, તેવોજ શ્રીમતિનીને જાણનો વિચાર અંબંધ ગણી સકાય, વળ તે કાર્વમાં તમારી સમ્મતિ મળી એટલે તે અત્યુત્તમ લેખાય, મહાશય જ્ઞાન, આપના પરિશ્રમના ખારિતોષિક તરીકે તમને શ્રીમતિની મહે તેમાં તમે રાજીને.

જાણ—મહારાણ્યાના હરેક કુક્રમમાં સદા રાજ્ય છું.

વીરમતી—એન મૃણાલિની, તારી અપૂર્વ સમસ્તેવાના રૂઝ તરિકે તને તારા પતિ જાણ મને તેમાં તું રાજ્યને ?

મૃણાલિની—મહારાણીની આજ્ઞા સિરેમાન્ય છે.

સૌભાગ્યચંદ—મહારાણા હમીરસિંહ, મહારાણી વીરમતી અને સમસ્ત સભાજનો, હું આપ સમગ્રાની સમક્ષ મૂર્ધ દેવના અંશ આપો રાવણ કુક્રમણિ મહારાજની સાક્ષીએ મારી વહાલી દુહિતા મૃણાલિનીનો કેમકે હસ્ત વીર ક્રોધ જનને અર્પણ કરું છું, અને ખરા હમરની આશિષ આપું છું કે ઉભય દંપતી સદા સુખી રહે.

જાણ અને મૃણાલિની—પિતાજીની આશિષ માથે ચટાવીએ છીએ હમીરસિંહ—હવે આપણા સર્વ મનોરથ સિદ્ધ થયા છે.

(દેવી વસુમતી પ્રવેશ કરે છે.)

વસુમતી—મહારાણા હમીરસિંહ, મહારાણી વીરમતી, શરેસિરે મણિ જાણ, બહાદુર મૃણાલિની મેવાડ ભૂમિ આજરોજ અંપૂર્ણ રીતે સ્વતન્ત્ર થઈ છે, મારા મનનો મુશ્કરી ઉમેદો પૂર્ણ થઈ છે, સતી પત્નિનીના શીઘ્રમરણથી મારે અપાયેલા ભોગની સ્વાદુ પરિણતિ થઈ છે, મારી શુદ્ધ હૃદયલક્ષિત રૂઝી ભૂત થઈ છે. મહારાણા હમીરસિંહ, હવે મારું બીજું ક્રિય સાધવાનું અવશિષ્ટ રહે છે ?

હમીરસિંહ—ના, માતાજી, અમારું સર્વોચ્ચ ક્રિય સિદ્ધ થયું છે. તે જતાં માતાજીની મરજી હોયતો આટલું ભરત વાક્ય પણ સિદ્ધ થાયો.

ગાયન ૩૩ મું.

સિખરિણી હંદ.

સ્વધર્માનુસંગી, નૃપતિ મંત્રીનું પાલન કરે,
રહી રહિ સિંગી, સુરપતિ ધરા પાન્યથી ભરેઃ
પ્રતાપી મેવાડો, રજપુત જરાવીર વિચરે,
દમી દોલી દુપેઠા, પુનિત ધરણી મંદિર દરે.

(રજડો)

ઉદ્યોગ અને પુરુષાર્થ

પુ. ૬ અંક ૫ ના ૪૪ ૧૫૫ થી અનુમંધાન.

ભર્તૃહરીએ કહ્યું છે કે—

નિન્દન્તુ નિતિ નિપૂણા યદિવા સ્તુ વન્તુ
લક્ષ્મી સમા વિશતુ ગચ્છતુ વા યયેષ્ટમ્
અથૈવ વા પરણ મસ્તુ યુગાન્તરે વા
ન્યાયા ત્વથઃ મવિચલન્તિ પદં ન ધોરાઃ

અર્થઃ—નીતિ નિપૂણો નિશ્ચ દરે વા સ્તુતિ દરે; લક્ષ્મી ઇચ્છા હોયતો આવે વા નાઓ; આજેજ મરણુ થાઓ વા યુગાન્તરે થાઓ; પણ ન્યાયના રસ્તેથી ધીર પુરુષો એક પગકું પણ ખસતા નથી. આમાં છેવટનો ન્યાય શબ્દ આજ ખરીનીતિ-સાર્વજનિક દિનવાળી નીતિ એવા અર્થમાં વાપર્યો હોય એમ લાગાય છે. આમાં સ્વાર્થયાળા દુરાગ્રહનો કિશિત પણ અંશ નથી. પોતાનું શરીર તથા શુભો બીજને માટેજ (સામાન્ય હિત માટેજ) અર્પણ કરી દીધા હોય તેવું આ શ્લોકમાંથી સ્પષ્ટ નીકળી આવે છે. આવા સત પુરુષોના દર્શાતો પરથી પોતાનું જીવન સુધારવું એજ મનુષ્યનું મુખ્ય કર્તવ્ય છે.

સ્વ ક્યાં સાધનો દ્વારા તે સિદ્ધ કરી શકાય છે?

આ જગદ્ વ્યવહાર દેવી અને આસુરી એવી બે સંપત્તિ વડે થતો હોય એમ આપણે જોઈએ છીએ. તેમા સત્ય, દયા, નમ્રતા આદિગુણો દેવી સંપત્તિનું કાર્ય છે. અને અસત્ય, લોભ, દંભાદિ દુર્ગુણો એ આસુરી સંપત્તિનું કાર્ય છે. સદ્ગુરુની કૃપા પ્રસાદથી દેવી સંપત્તિરૂપ સાધનો વડે આસુરી સંપત્તિને હજીવની છે. સત્તમગ કરવાનો મુખ્ય હેતુ આજ છે, કેમકે તેથી નવી નવી કૃતિઓ હાથ લાગે છે. આ જાળત જીનાસુઓ પોતપોતાના સદ્ગુરુ દ્વારા રસ્તો લઈ લે છે. સત્તમથી અનુભવ મળતાં મળતાં આગળ વધી શકાય છે.

ગ એ સાધનો ક્યાંથી મળે છે? પ્રાણી માત્રમાં મનુષ્ય એ હચરની અદ્ભુત કારીગરીના એક ઉત્તમ નમુનો છે. તેનામાં જે શક્તિઓ પરમ કૃપાળુએ મૂકેલી છે તે અલ્પ જોઈ છે. -હાનાં આગ્રહમાં વાણીનો સદ્-

ભાવ ઈશ્વરે મૂકેલો છે; તેજ તેને માખાપી રૂઢ કરીને લગલગ આખી ભાષા શીખવી દઈએ છીએ. જન્મથીજ જન્મજન્મમાં મૂકાએલું મનુષ્ય શ્રી પોતામાં રહેલી દૈવી શક્તિનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરી શકે? તે સ્પષ્ટ ઓને ખીલવવાનો રસ્તો મળ્યા સિવાય તે શા ખપની? જેમ ચક્ર પથરમાં દેવતા છે, પણ તેને અક્ષાળવાની ક્રિયા કર્યા વિના તે શી રીતે અનાજ પકવવાના ઉપયોગમાં લેવાય? તેમ મનુષ્યમાં રહેલી દૈવી શક્તિ પ્રગટ કર્યા સિવાય તે શી રીતે સુખ આપી શકે? આ બધા પદો જનપદું હશે કે સાધના પોતાની પાસે-પોતામાંજ છે. 'ક્યાંઈ લેવા જવું પડે તેમ નથી, માત્ર સત્સંગનીજ અગેશ્યા એ સાધનાને જલાર કાવવામાં રહે છે, પોતાની પાસે પારસમણી હોવા છતાં 'દરિદ્રી રહેવાનું કામજ તેને ન ઓળખવાનુંજ છે, તેને કોઈ સારો સંગી મળી જાય-તોહનું કાંઈ કરી બતાવે; એટલે એને પ્રત્યક્ષ ખાંચી થવાથી પોતાની દરિદ્રતાને ભૂતજ હણી નાંખે છે. સત્સંગની પરિપક્વતાએ એટલે 'તાનકાને' * સ્વ છુટી જવા છતાં પણ સાધનો તેનો ત્યાગ કરતાં નથી અને જે જે સાધનની જરૂર પડે તેને પ્રસંગે તે તે સાધનો તરતજ આવીને કામ કરે છે.

હવે એ કર્તવ્યને ઉદ્યોગ અને પુરુષાર્થમાં સામાન્ય ગણવાનું કહેણું છે આ લેખમાં પ્રથમ એ બંનેનો ભેદ જણાવી આ કર્તવ્ય વડે કે બિની એકતા જણાવી છે. ઉદ્યોગથી પુરુષાર્થ જુદો નથી. પુરુષાર્થથી ઉદ્યોગ જુદો નથી. માત્ર ઉદ્યોગની મુઠેલી પુરુષાર્થમાં ઉડી જાય છે, વાસ્તે તો માત્ર કર્યું છે, રાજ્ય હોવા છતાં ભૂલો પડી કોઈ સ્થળે સપાટાઈ જતાથી પોતાનું નામ ફેરવી કોઈ હલકા નામથી રહે છે, પણ પડી તેની તે ઉપધિનો ત્યાગ થતાં રાજ્ય તે રાજ્યજ જતી રહે છે. જેમ રાજ્ય હલકું નામ ધારણ કરવા છતાં પણ પોતે સારી રીતે જાણે છે કે હું રાજ્ય છું તેમ કોઈ મમત્વની ઉપાધિમાં સપડાઈ પુરુષાર્થ કરવા છતાં હું ઉદ્યોગ કરું છું એમ કહેવું પડે છે. હું અથવા તમે (અને સૌ) જે કાંઈ કરાએ છીએ, તે માફ અથવા તમારું નથી. છતાં તેમાં મમત્વાલિમાનથી ચોટી જાય છે. તમારા એકજ રૂપિયાની '૧૯૨' પામ' કરીને ખારીનીથી તપાસ સખજે કે તે ૧૯૨ લાગે વહેચાણી કે વધારે લાગે વહેચાણી? ખજાનામાં રહેલું અનાજ કે જેનાં કણે કણની વહેચણી થઈ જાય છે, છતાં

* જોઈએ તે મળી જવાથી સંગની ચાલતા છુટી જાય છે સતેના તરફની દાંડણી ઓછી થતી નથી.

મમતાભિમાન મનુષ્યને કસાતી મારે છે. કહેવાની મતજન એ છે કે મમ-
ત્વ હોવા છતાં આપણી સાથેના મેળખીઓ ખુશીથી કે ના ખુશીથી પણ
આપણી પાસેનું આપણું કેટલુંક ઘસડી લાય છે. “ એકનાં કર્મમાં અને-
કનો ભાગ છે.” એજ એમ બતાવે છે કે, સૌને મારે કરે. નમાત્ર એકના
માટે કરશે. તોપણ બીજાઓ તો મારી ઠોડીને તમારી પાસેથી લઈ
જવાના. મમતાભિમાનનું દુઃખ થશે તેજ માત્ર વધાવ, માટે જે રસ્તો
ડીક લાગે તે યહણ કરે. આ ઉપરથી જોઈએ તો એમ લાગે છે કે સૌ
પુરુષાર્થ-પરમાર્થજ કરે છે. પરમાર્થજ કરે છે તેમ છતાં તેનો લાભ તો
માત્ર સમજે છે તેઓનેજ મળે છે; ત્રિવિધતા બીજાઓ તો ત્રિવિધ માન-
સિક પીડા બેંદારી લે છે, અને જવાનું મન છે તે તો જુદું. આથીજ
ઉદ્યોગને પુરુષાર્થથી જુદો ગણી શકાય નથી. કાર્ષ લોભી માણસ ઉદ્યોગ
કરતો હોય તો પણ તેનો પુરુષાર્થજ છે કેમકે કોઈ ધર્મદાતા ખરડામાં,
સાર્વજનિક દિતતા ખરડામાં, કે કેળવણી ફંડમાં તેને આગરથી તણાઈને
કે અમલદારથી ફળાઈને પોતાનાં પાપોં કરતાં પણ ધણું વધારે આપતું
પડે છે. તે લોભી માણસ તો સ્વાર્થજ છે. હું અથવા તમે ઉપર પ્રમાણ
અર્થ કાર્ષ તેને પરમાર્થી ધારીએ તો તેનો લાભ મને અથવા તમનેજ
છે, પણ પેલા લોભી માણસને તે માંહેનો લગારે લાભ નથી. સ્વાર્થ-
ઓને તેની પીડા ટીકે નહિ માટે ઉદ્યોગને પુરુષાર્થથી જુદો ગણ્યો છે.
સમજી પુરુષો આ પ્રમાણે પુરુષાર્થ અને ઉદ્યોગની એકતા કરે છે.

પુરુષાર્થમાં સ્વતંત્રતા છે અને ઉદ્યોગમાં પ્રારબ્ધની અડચણ હોઈને
પરતંત્રતા છે પુરુષાર્થમાંથી ધસી પડાથી જાણયોગમાં આવે છે, અને તે
વખતે દ્વંદ્વ લાવવાળા પ્રારબ્ધનું જોર આવે છે, એટલે કે પુરુષાર્થમાં
હોઈએ ત્યાં સુધી દ્વંદ્વભાવ વાળા પ્રારબ્ધનું જોર ચાલતું નથી; તેથી તેને
સ્વતંત્ર ગણવામાં આવે છે અને ઉદ્યોગને પરતંત્ર ગણવામાં આવે છે. હું
પુરુષાર્થ કરું છું એમ કોઈ કરેલો હોય અને તેમાં જો પરિણીત હલવાળા
સ્વાર્થનો છાંડ પણ હોય તો તે જાણયોગમાં ધસી પડેલો હોવો જોઈએ.
તેમાં તેનો પુરુષાર્થ કહેવાય નહિ.

હવે આ ઉપરથી વ્યવહારમાં જો કોઈ ઉદ્યોગની નિદા માનતું હોયતો
તેનો જવાબ માત્ર એટલોજ કે “ તમે પુરુષાર્થને ઝોળાળો એટલે તમારો
કગડો મટશે.” મતજન કે તમારો ઉદ્યોગમાંનું સંક્રમણ-સ્વાર્થવાળી
જાણુ નીકળી જશે એટલે તે પુરુષાર્થમાંના નિષ્ક્રમણમાં-પરમાર્થમાં

ભળી જશે તો કે સકામીઓને શરૂઆતમાં મુશ્કેલી ધાગશે તો પણ જેમ જેમ અભ્યાસ વધતો જશે તેમ તેમ તેઓ નિષ્કામમાં વિચરના ધરી શકશે તો કે આત્મિક પોગ દદ થતાં સુધી ઉદ્યોગનું અભિમાન તો આવી જશે. પણ તેથી મલસવાનું નથી. પીરગ ધરી આગળ વધવું. આ અભ્યાસની પરિપાક દશામાં માણસ પાન્તનિક પુરુષાર્થી-પરમાર્થીજ દેાય છે, એમ સર્વ કોઈ વિચારે હાલ કશુંક જ છે. માનીઓને તો, તે કશુંક છે. આપા પુરુષો જે કંઈ છે તે સાર્વજનિક હિતગ દેાય છે. વળી તે એક દેશ કે એક કાળને વહિ પણ સર્વ દેશ અને સર્વ કાળને હાલ કરતાં દેાય છે. તેથી તે સર્વગ આનંદમયજ રહી શકે છે.

પુરુષાર્થમાં નિશાન રાખી કાર્ય કરવાનો ઉદ્દેશ જડુજ કવો છે આ અભ્યાસથી વંત કે શરૂઆતમાં પુરુષાર્થમાંથી ઉદ્યોગમાં અને ઉદ્યોગમાંથી પુરુષાર્થમાં એટલે કે આત્મયોગમાંથી આંતરયોગમાં અને આંતરયોગમાંથી આત્મયોગમાં ત્ત આર યશે પણ તેથી કરવાનું નથી. નિશાન પુરુષાર્થમાંજ છે આંતર નિશય કરીનેજ ક્રિયાનું સાધન કરવું. અદંકાર અથવા જુરસાથી જે કાંઈ કરવામાં આવ્યું તે જાધુ અનેક ફાટા ફાટા વાળુ હોઈ અનેક જન્મમાં તાંપે છે; તે પુરુષાર્થ નથી; પણ તે તો ઉદ્યોગ છે. કાલે ઉપ-
 નેગી યશે અથવા પાંચે વંદર કે કલ્યાંને પણ ઉપયોગી યશે આપા રેતુથી મમે તેવું સાફ કામ કરવામાં આવે તો તે પણ અનેક જન્મનાજ રેતુ જુત યદ પડે છે તેથી તે ઉદ્યોગ કહેવાય છે. આપ વડે દ્રવ્યનું ઉપાનંત કરવામાં આવ્યું દેાય છતાં વંત તેમાં આસક્તિ દેાય, સમદ્વિના ઉપયોગમાં જતાં જદાપણ ખંચાણ રહેવું હોય, તો તે દ્રવ્ય દુઃખનાજ (જન્મનાજ) રેતુ જુત યદ પડે છે; તેથી તે પણ ઉદ્યોગ છે. પુરુષાર્થ-
 માંતો દ્રવ્યનું ઉપાનંત, વાળીતો સદ્બોધ કે બીજ કોઈ દેવી ક્રિયા સમદ્વિ માટેજ દેાય છે; તેથી કાલે કલે તો શું? પણ નિમિષે નિમિષે જે કાંઈ વિતોપાનંત અથવા દેવી ક્રિયા થાય છે તે જાધુ સમદ્વિમાંજ લેમાય છે સમદ્વિથી આપણે જરા પણ જુદા નથી કેમકે વંદતો ઉપ-
 યોગ સમદ્વિમાંથીજ મેવાય છે, માટે શાદુકાર જતીને લેવું તેવું જડુજ નમ્રપણેથી દેવું નેકએ. વળી તેમાંના કોઈ પણ મતુધ્મતી ક્રિયા વંત તમારા દુઃખનું કારણ થાય અથવા જુરસાનું કારણ થાય તો તે કારણ તે ક્રિયા નથી પણ તે ક્રિયાને મંકળાએલો તમારી મનોવૃત્તિનો મંભંબજ તેમાં કારણ રૂપ છે; તો તે તાદાત્મ્યમાંથી સ્વસ્વરૂપને જુદું પાડી પુરુષાર્થ સિદ્ધ કરવો નેકએ.

લી થી હરિનો એક સેવક.

શ્રી વડનગરા કણુબી હિતવર્ધક સંભા અને તેની ઘોરડીંગ.

આ મંર્યાઓનો મંવત ૧૯૭૦ ની સાત્રનો વાર્ષિક વૃતાંત બહાર પડ્યો છે તે ઉપરથી જણાય છે કે તેની મૂલકત સાત હજાર ઉપર રૂપીઆની છે. તે પોસ્ટ આશીસની સેવીંગ્સ બેંકમાં જમા મુકેલી છે. તે સંભાને મત વર્ષમાં ૪૭૧ રૂ. ની ઉપજ થઇ હતી તેમાંથી રૂ. ૨૬૮ ખરચ કરીને ૨૦૩ મ. અનામત કંડ ખાતામાં લેઈ ગયા છે. ઉક્ત ખરચ વિદ્યાર્થિ આતે થયું છે.

આ સંભાના અગે વડનગરમાં એક ઘોરડીંગ હાઉસ મં. ૧૯૬૬ માં ખ્યાપવામાં આવ્યું છે. તેમાં ૨૮ નિરાધાર છોકરાઓ હાલ છે તેમને ખવડાવવા, પીવડાવવા ઉપરાંત વિદ્યાભ્યાસ કરાવવામાં આવે છે. આ ઘોરડીંગમાં પૈસા આપનાર છોકરાઓને પણ દાખલ કરવામાં આવે છે. તેવા છોકરા પાસેથી મહીને રૂ. ૫૦ લેવામાં આવે છે.

આ સાલમાં ઘોરડીંગને રૂ. ૧૨૬૩ ઉપજ થઇ હતી અને ખરચ રૂ. ૯૯૬ થયા હતા. રૂ. ૧૨૫૭નું અનાજ દાન મળ્યું હતું.

ઉક્ત સંભામાં વડનગરના ૧૮, મુંજામના ૧૧, વડોદરાના ૫, વરણ મામના ૩ અને અમદાવાદના ૨૦ લાઇફ મેમ્બરો હતા તથા અમદાવાદના ૩૫, વડનગરના ૨૫ અને મુંજામના ૫ વાર્ષિક મેમ્બર હતા.

લાઇફ મેમ્બર પાસેથી રૂ. ૩૧ લેવામાં આવે છે અને વાર્ષિક મેમ્બરશી રૂ. ૧૫ છે તેને દાખલ શી રૂ. ૨૫ આપવી પડે છે.

આ સાલમાં પંઢલ કુબેરદાસ હરીચંદે રૂ. ૧૦૦૭ની ભેટ આપી ૨૨૮ રૂંડ કીધું છે તેનું વ્યાજ ઘોરડીંગ હાઉસમાં વધારાશે.

આ મંર્યાને મદદની જાદુ જરૂર છે. અમને આશા છે કે સખી ગૃહસ્થો પોતાનો સખી હાથ લંબાવશે.

કડવા પાટીદાર બોરડીંગના છોકરાઓને અપાયેલો ઉપદેશ

ગાંઠ છોડવી પણ કાપવી નહીં.

દોરાની ગાંઠ, કોઈ પેકીટ બાંધેલું હોય તેવી ગાંઠ, પનંગતી દોરીની તીંગે ગાંઠ ઉકેલે નહીં, ઉકેલતાં વાર થાય, ઉકેલતાં મુંઝેલ પડે તો તે તુરત કાપી નાંખવા ઈચ્છા થાય છે—કાપી નાંખવામાં આવે છે. આવી આદત બચપણમાં પડવા દેવી જોઈએ નહીં. બચપણમાં જો આદત પડે છે તે મોટી ઉંમરે કાચમ રહે છે અને વૃદ્ધિ પામે છે. માટે બચપણમાં જો કાંઈ દેવ-આદત-વળણ નુકસાનકારક હોય તે સામે અટકાવ યવાની ખાસ જરૂર છે.

ગાંઠ છોડવાની આદત સારી છે—ગાંઠ કાપવાની આદત નકારી છે એમ શામાટે? એવો પ્રશ્ન કદાચ તમે યુવાનોના મનમાં ઉદ્ભવશે. નજીરા દોરાની ગાંઠ છોડવામાં વખત અને મહેનતનો વ્યય વ્યર્થ કરવો સાધારણ દ્રષ્ટિથી ઠીક લાગતું નથી, એ સત્ય છે. પરંતુ, જેવી ગાંઠ દોરામાં બંધાય છે—પડે છે તેવી ગાંઠ આપણા વહેવારમાં પણ પડે છે. એવી ગાંઠ જ્યારે આપણા વહેવારમાં પડે છે ત્યારે ઉકેલવી મુંઝેલ પડે છે, ધર્મીવાર લાગે છે, ત્યારે અકળામણ થકને તે ગાંઠને કાપી નાંખવાની પેરેલી કરવા વ્યવસ્થાએ છીએ. જ્યારે ને ગાંઠ—વહેવારમાં પડેલી ગાંઠ—કાપી નાંખીએ છીએ ત્યારે પરિણામમાં “કુમંપ, કલેશ, લડાઈ, દંડા, વૈર, અહેબાઈ, ધર્મી તીંગે” થાય છે. એ કોઈ રીતે આદરણીય નથી એ નહીં સમજાવું.

આપણા ઘરમાં જાઈ કાઈમાં, ઘણી ઘણીવાણીમાં, દેરાણી જીંદાણીમાં, નણદ જોગણમાં કોઈપણ વહેવારની બાબતમાં મતભેદ થાય છે, ગાંઠ પડે છે ત્યારે મીમે રહીને—એક બીજાને સમજાવતીને—ગાંઠને ઉકેલવાને બદલે કાપી નંખાય છે, દરેક જુદાં ચર્ચ થાય છે, એ ઘમંડ અનિષ્ટ છે. દોરતોમાં પણ જરા મતભેદ પડતાં દોરતી તોટી નાંખે છે—તુટી જાય છે. કોઈ કોઈ વખત તો એક બીજાને બોલ્યા વહેવાર જણુ રહેતો નથી. માટે જ્યારે પણ કોઈ બાબતમાં મતભેદ પડે ત્યારે પોતાનો મત ખરો છે, બીજાનો—સામાવાળાનો ખોટો છે એવો આગ્રહ કરવો નહીં, એક બીજાના મતની દલીલ એક બીજાએ સાંભળવી, તે ઉપર વિચાર કરવો, અને જ્યાંપણ દલીલ નબળી

પણું એ સર્વે નુકસાનકારક છે અને તેમ જુદા પડવાથી દુઃખન દાવે છે અને એક બીજામાં વધારે કુમંપ કરાવે છે. ભાઈ ભાઈમાં, દેરાણી નેદાણીમાં, નણદ ભોળામાં, અને દોસ્તોમાં એ પ્રમાણે આંધ્ર તુટીને જુદાં થવાના દાખલા તમે બધાએ જોયાજ દરે એમ હું માનું છું. એવા દાખલા એટલા અગણીત છે—ધેર ધેર છે કે તે તમને ખાસ ખતાવવાની જરૂર છે એમ હું ધારતો નથી. માટે ભાગાકાર કરવાનું—જુદા પડવાનું કદી કરશો નહીં. એ મારી સલાહ અને શિખામણ યાદ રાખજો.

આપણા હિંદુસ્થાનનો અધોમતિ આપણા કુમંપનેજ આભારીજ છે. રતિહાસમાં આપણે વાંચીએ છીએ કે અમુક રાજ્યમાં ભાઈ ભાઈમાં વેર ઉત્પન્ન થતાં બીજા વિશેષ બળવાન રાંતનું સૈન્ય લાવી ભાઈનું રાજ્ય પાપમાત્ર કરાવ્યું. તે રાજ્ય ભાઈના હાથમાંથી ગયું તેમ પોતાના હાથમાં પણ કાંઈ રહ્યું નહીં. પરદેશી રાજ્યો હિંદુસ્થાન ઉપર ચડી આવી આપણને કેટલું નુકસાન કર્યું છે તે રતિહાસના વાચકોથી અજ્ઞાત નથી. માટે કુમંપ કરવો નહીં, યાચ તો વધવા દેવો નહીં. કુમંપ થતાંજ અટકાવવાં. એક બીજાને દામા કરવું, ખમી ખતું. એવી આદત પાડવા તરે તમારું જાણ ખેંચવામાં આવે છે.

કન્યાની અછત શાથી થઈ છે ?

કેટલાક બોળા દિલના બંધુઓને છુટા લગ્નના વિરોધીઓ એમ સમજાવે છે કે છુટા લગ્ન થઈ જવાથી કન્યાની અછત થઈ ગઈ છે. છુટા લગ્ન થવાથી હવે ગરીબના છોકરાં કુંવારા રહી જશે.

આ માન્યતા ઘણા ખરા બોળા દીલના બંધુઓમાં પેરતી થઈ છે. તેથીજ આ લેખ લખવાની જરૂર પડી છે. છુટા લગ્નના વિરોધીઓ કેવળ સ્વાર્થીજ છે અને તેઓ પોતાના સ્વાર્થ માટેજ બોળા લોકોને ભ્રમાવે છે.

આપણે આ બાબતમાં જો વીચાર કરીએ તો જણાશે કે આપણી નાતિમાં છુટા લગ્ન તો માત્ર ગરુડા ગાંધ્યાં—આંગળીના વેદા ઉપર ગણી લક્ષ્ય તેટલાંજ થયાં છે,

જાવતી વખતે ચાંદણો અને છાંડતી વખતે બદનો લઈને તે વડેજ પેતાની ઝોટાઈ અને કુશીનતા બનાવવા લાગ્યા. ગામઝાના કેટલાક અભિમાનીઓ પોતાની દીકરીઓને અનેક શોષો ઉપર આપી પારકી દીકરીઓને દુઃખ દેવડાવવા અને પોતાની દીકરીને સુખ અપાવવા રૂપી અધમ કર્મ કરવા લાગ્યા તેના પરીણામે તેઓએજ કુળવાનોને હીણ કમાઉ બનાવ્યા, વંદાણા અને કુળ દીન બનાવ્યા. તેમજ પોતાની અને, પારકી દીકરીઓને દુઃખી કરી અને કરાવી, પારકા ઘરમાં દગણા પાણી કરી અથવા તે દીકરીને કરવવાનું બતાવી પેટ ભરવાનું પોતાની દીકરીઓનેજ શીખવ્યું. કેટલીક ગાળાઓએ દુઃખના માર્યા આપવાનું કર્યું, કેટલીક લાભીનારી જર્જ દુર દેશમાં સ્વકોમના ગમે તેવા નીચા કુલમાં અથવા પરકોમના ઘરમાં ભરાઈ ગઈ. આ બધા પાપના બદલામાં કુળવાનો વગોવાયા અને તેમને દીકરી આપનારાઓએ પોતાના કપાળમાં કાજળ ચોપડ્યું. મિથ્યા-કૃત્તાભિમાન અને મિથ્યા મોટાઈમાં બંને પક્ષ દુખી થયા.

કેટલાક ગામઝાવાળાઓ તો એટલે મુઠ્ઠી અભિમાન ધરાવતા હતા કે અમે તો અમારી દીકરીને માટે ખેતરનો ખુણો સખી મુકીને પણ આડીયાઓનેજ આપવાના, એટલે જો અમારો જમાઈ દાણા ન ખવડાવે તો અમારા ખેતરના ખુણામાંથી દીકરી દાણા ખાય.

અભિમાન કાર્યનું સ્તંભ નથી. ખેતરના ખુણા દીકરીઓના આપણીજ મુકાઈ જવા લાગ્યા છે અને કામદેવને વસ થયેથી દીકરીઓએ ખેતરના ખુણામાંથી મુકાઈની ત્રણી માટે અન્ન અને કામદેવની તૃષ્ણી માટેનું સાધન મેળવી પોતાના કપાળમાં કાજળ ચોપડ્યાં છે, અને તેટલી સગા ઉપરાંત પોતાના દાકરાઓ ડુંવારા રહી જતા હોવાથી ઘોળના બંધનમાં પડ્યા છે.

જો કદાચ કુળવાનનેજ દીકરી આપનારાઓએ પોતાના કુળવાન જમાઈનાં શુભ કર્મ સ્વસ્થાવનો વિચાર કર્યો હોત અને તે સાથે તેઓને દરજ પાડી હોત કે તમારી આગળની સ્ત્રીઓને છુટા છેડા આપી પડી કન્યા લઈ આવ, તો જરૂર તેમ યવથી કન્યાની અછત પાત નહીં. કારણકે કુળવાનોએ અનેક સ્ત્રીઓ રાજી રાખવાનો ધંધો રાકે કર્યો તેથીજ કન્યાઓનો તોટો પડ્યો અને તેટલા માટેજ ઘોળ બંધાવા લાગ્યા અને ઘોળ બંધાવાથીજ ‘શેહેરવાળાઓને કન્યાની અછત જણાય છે. દુઃખે છે પેટમાં અને કુટે છે માથું’. પોતાનાજ કર્મથી ઘોળ બંધાય છે અને કન્યાની અછત થઈ પડી છે, છતાં ઘોળા ઘોકોને લખાવવા કરે છે કે છુટા ત્રમ

વતું નથી. કારણકે ઉપરા ઉપર ચાંદસો આપી કન્યાઓ આપનારા છે અને બદલો આપી છોડાવનારા છે. જેથી કમાવાની શીકર નથી અને કમાવાની શીકર નથી તો ભણાવવાની જરૂર શું છે ?

જો અમારા કુળવાન બંધુઓ વિચારે તો છુટા લગ્ન થવાથી તેમને નો મહોટામાં મહોટો ગાલ છે કારણકે કન્યાનો આપ ભણેલો અને કમાવેલો શોધે તેથીજ કુળવાનને પોતાના દીકરાને ભણાવવો પડશે અને કમાવેલો જનાવવો પડશે. જ્યારે કુળવાનનો દીકરો ભણશે અને સારો કમાઉ થશે તો તે વખતે તેનામાં વિવેક, વિનય, સારાસારનો વિચાર અને સંદગુણો આવશે, કોઈ દુર્ગુણ તેનામાં આવશે નહીંજેથી પોતાના મુળ પુરુષોના જેટલી નજીક આવત વધારશે અને સારો કમાઉ થવાથી સ્ત્રી મનવડે તાગડ ધીન્ના કરવા હચ્છશે નહીં. સાસરા પક્ષના દ્રવ્યને લેવા છટ્ટા કરશે નહીં. છતાં સાસરા પક્ષ નરકથી જે દ્રવ્ય કન્યાદાનમાં ચાંદસા તરીકે આપશે તેને સ્ત્રી વળ તરીકે હાલાયકું રાખશે, જેથી ભવિષ્યમાં પોતાના આગકો માટે મોટો વારસો મુટી જશે. અને તેમ થવાથી ભવિષ્યમાં પોતાના વડીલોએ થમાવેલી ખાનદાની અને કુલીનતા પાછી મેળવશે. અને વિદ્વાન મોવાથી તેમજ કમાઉ મોવાથી અનેક સ્ત્રીઓ નહીં કરતાં એકજ સ્ત્રીથી રાજ થશે જેથી કન્યાની અછત થશે નહીં. અને કન્યાની છત રહેવાથી ગરીબનાં કુવારા રહેશે નહીં. અને છુટા છેડારૂપી દુરાચારનો જે હાજ કુળવાનોએજ ફેલાવો કરેલો છે અને આપણી કોમની બાળકીઓ જીવતે પત્નીએ અનેક પતીરાળી બની સ્ત્રી ધર્મ અને સતીત્વપણાથી નજ બટ થઈ છે તે દુરાચારનો પણ નાશ થશે.

છુટાં લગ્ન થવાથી જેમ કુળવાનો મુખરશે તેમ નીચા કુલના હશે તેપણ કુળવાન બનશે ખરી રીતે તો જેને આપણે નીચા કુળના કંડીએ છીએ તેજ કુળવાન છે અને જેને આપણે કુળવાન માનેલા છે તેજ નીચા કુલના છે. કારણકે કુળવાનોએ તો અનેક સ્ત્રીઓને બ્રહ્મ કરી સતીત્વપણામાંથી નજ દોધી છે, અનેક ખાનદાન માળાપોના દીકરીઓને વંદાડી મુટી છે, અને અનેક ખાનદાન માળાપોના કુટુંબમાં કાંકે લગાડેલાં છે. જ્યારે નીચ કુળવાને તો કોઈ કન્યા આપનાર ન હોવાથી તે બીયારાઓ ગમે તેવા કેદારૂપી, ગમે તેવા સ્વભાવવાળી પણ એકજ સ્ત્રીથી મંતુષ્ટ થઈ પોતાનો સંસાર નીભાવે રમા છે. પણ જો છુટા લગ્ન થાય તો તેવા નીચા કુલના માળાપો પણ પોતાના દીકરાને સારા ધરની કન્યા મેળવવાની

સાક્ષ્યમાં બહારશે, કમાઉ જનાવશે, સદાચારી કરશે અને તેમ થશે તો તેને સમજી માળાપો પોતાની કન્યા આપી કુળવાન તરીકે પુરશે.

આમ યવાથી દાક્ષના અમારા કુળવાનોના મન દુઃખાય છે તેમ આગળ ઉપર ન્યારે દાક્ષના વેશધારી-નામધારી કુળવાનોના કર્મદોષો અસાધ્ય કુળવાન બનશે, ત્યારે મન દુઃખાવાનાં નથી. કારણકે કુળવાનનો ખર્ચ ધર્મ તો એજ છે કે પોતાના જ્ઞાતિબંધુઓનું દરેક પ્રકારે બંધુ કરવાને પોતાનું તન, મન અને ધન અર્પણ કરવું બંધાયે. પોતાની જાતીમાં સદાચારનો ફેલાવો અને વિદ્યાની વૃદ્ધી કરવામાંજ હમેશાં ચિંતિત કરનાર પુરુષજ ખરો કુળવાન છે. પોતાના જેવાજ સંબંધીને કુળવાન બનાવવામાંજ પોતાની કુલીનતા છે. દાક્ષના કુળવાનોએ તો પોતાના દુરચારનો ફેલાવો આપી ન્યાતમાં કરવામાંજ પોતાની કુલીનતા માની લીધી છે અને આપી જાતિને અધોગતીએ પોતાના ભાઈને એક તીથીનાં સમને ગાલી સમ્યાં છે. જેમ કુળવાનોથી, કુળવાનનેજ હીકરી આપનારાઓથી અને ઘોળ મંધાવાથી કન્યાની અછત જણાય છે તેમ દ્રવ્યવાનોથી પણ કન્યાની અછત થઈ છે અને તેપણુ એમજ કહે છે કે છુટા ઝગન થવાથી કન્યાની અછત થઈ છે.

કુળવાનો તો ખીચારા કંઈક સારા છે કે તેઓ પૈસા લઈને છોડે છે નેથી તે જાંડાયેલી કન્યાઓ શ્રીમંતનું ઘર માંડશે. પણ તે કન્યાઓ ગરીબ કે નીચાકુળનું ઘર માંડતી નથી કારણકે તે કન્યાનો જાપતો પહેલાંતા કરતાં વધારે હિચા કુળનોજ વર શોધે છે, ભલે ખીજ વખત વધારે જાંડામણીના આપવા પડેતો તે આપવા રાજી છે પણ નીચાકુળમાં તો આપવાનો નથીજ અને ન્યારે નીચા કુળમાં આપશે ત્યારે તો જાંડા-મણીના નેટમાં પૈસા લીધા હશે તેટલા નીચા કુળના વર પાસેથી લાઠ-નેજ આપશે. સાદા વિચારથી તો નહીંજ. કાપર થઈનેજ-દુઃખી થવા પડીજ આપશે. પણ એ જાણ કરનાં દ્રવ્યવાનની અધમતાવો સર્વેથી વિશેષ છે કારણકે તેનો દ્રવ્ય મદમાં આમળતી સ્ત્રીને રખડતી મુકવા છતાં પોતાની આજરૂ સાચવવા જાંડતો નથી અને પ.રતી રૂપવંતીને જાંડતી-ગરીબનું ઘર જાંડતી પોતાનું ઘર માંડે છે. એકતો નેની જાંડા-વાને જાણે છે તેને સ્ત્રી વગરનો દર છે અને ખીજ પોતાની સ્ત્રીને જીવતે પતીએ જાંડાપો જોગવાવે છે તેથી પણ એક ખીચારો ગરીબ વાંદો રહે છે. જ્યાં મુખી ઘોળના બંધન ચાલુ છે, ઉઘો નીચા કુળની માન્યતા

ગણાય છે અને એક ઉપર બીજી સ્ત્રી કરવાની પ્રથા છુટી નથી સાંસુધી કન્યાની અછત અને વર અને કન્યાવિક્રમ બંધ થવાનો નથી.

કેટલાક કહે છે કે નાતરાની કન્યાની અછત યદ્ય છે તે પણ છુટા ગ્રામથીજ થઈ છે. પણ સંવત ૧૯૬૬ ના લગ્ન પછી અમદાવાદમાં ૨, સરદવમાં ૧ ધોળકામાં ૧ અને ચાણુ સાલમાં પાંચ વર્ષની મુદતમાં ૩ આ રીતે કુલ ૭ લગ્ન અમદાવાદ જિલ્લામાં થયાં અને ભાવનગરમાં ૧, તથા રાજકોટમાં ૧ એ રીતે બે લગ્ન કાઢીઆવાડમાં થયાં છે અને તે ગધાઓએ એક એક સ્ત્રી સાથેજ લગ્ન કર્યા છે. તેઓએ કાંઈ એક સાથે સો કે બસો સ્ત્રીઓ સાથે લગ્ન કર્યા નથી. તેમ તેઓમાંના ૮ તો એકજ સ્ત્રી વાળા છે એટલે પુરવતી સ્ત્રીઓને રક્ષણતી મુકા બીજી કરી નથી. માત્ર એકજ ભાગ્યશાળી પુરુષ છે કે જેણે આગલી સ્ત્રીને અને તેના એક બાળકને રક્ષણતી મુકા બીજી સ્ત્રી કરી છે અને તેમ કરવાનું કારણ પણ એજ છે કે તેનો બાપ કુળવાન છે અને તેના બાપે પાંચ સ્ત્રીઓ કરેલી હોવાથી તેના દીકરાને બે તો હોવીજ બેઠ્ઠાએ એમ વિચારીને કરેલું છે.

આ ઉપરથી પણ સાબીત થાય છે કે જે નવ છુટાં લગ્ન થયાં છે તે માત્ર કુવારી કન્યાઓનાંજ થયાં છે જેથી નાતરાની કન્યાની અછત છુટા લગ્ન થવાથી યદ્ય છે એમ કહેવું તદ્દન ભુલુંજ છે.

ન્યારે આપણી ન્યાતમાં ૧૪ વર્ષની કન્યા અને ૨૦-૨૨ વર્ષનાં છોકરાનાં છુટા લગ્ન થશે ત્યારેજ છોકરાઓ સારી રીતે ભણુશે-માતા-પોને ભણાવવાની જરૂર પડશે, સારા કમાઉ થશે, સહાયારી થઈ એકજ સ્ત્રીથી સતુષ્ઠ થશે; અનેક સ્ત્રીઓ કરવાનું ભુલી જશે, રૂપરંગ અને મુણ, કર્મ, સ્વભાવનાં કન્નેડાં યાય છે તે બંધ પડશે, અને છુટા છેડા રૂપી પાપ કર્મ અટકી જશે; અને ત્યારેજ કન્યાઓની છત થશે અને તમામના બાળકો પરણુશે-કુપારા રહેશે નહીં, અને સંસાર મુખરૂપ થાડશે.

કડવા પાટીદારમાં પહેલા

એમ. બી. બી. એસ. ડાક્ટર.

કડવા પાટીદાર જાતિમાં એલ્યુમેન્ટની મંખ્યા લેણ્યા બંધુઓની સુર-ખામણીમાં ઘણી ઓછી છે, તે પછી અન્ય જાતિની સાથે સરખામણી થઈ શકે નહીં. આર્ટસ, એન્જીનીયરીંગ, મેડીકલ, એગ્રીકલ્ચર તથા પીએચ. એલ્યુમેન્ટ હોય છે, તેમાં મેડીકલ ખાતામાં મુખ્યત્વે ગ્રાંટ મેડીકલ કોલેજની, એસ. એમ. એન્ડ એસ. ની પરિક્ષા ત્રીસ વર્ષ ઉપર પાસ કરનાર અંગ્રેજી દા. પીતાંગરદાસ કુબેરદાસ પહેલા હતા. ત્યાર પછી અમરતજાતના મી. મણીલાલ બીરાજાસ, રાંદેરના મી. કલ્યાણજી ભગવાનજી અને મી. પ્રદ્યોતભદ્રાસ નરોત્તમદાસ તથા જુનાગઢના મી. ગોવિંદદાસ રણછોડદાસ એઓએ હોદ્દાપીતાલ આસીર-ટ-ટની પરિક્ષા પાસ કરી હતી. એ પરિક્ષા પાસ કરેલા ડાક્ટરોને હવે સજ આસીર-ટ-ટ સરજવન કંડવામાં આવે છે.

મુખ્યાલની ગ્રાંટ મેડીકલ કોલેજની એસ. એમ. એન્ડ એસ. ની પડોમાં ફેરફાર કરીને-અમદાસ કંમમાં સમય અને શિક્ષણમાં વધારો કરીને-એમ. બી. બી. એસ.-એવલર ઓફ મેડીસીન અને એવલર ઓફ સર્જરીની રીસન્ટની એક પરિક્ષા આ વર્ષે પહેલીજ લેવાઈ છે. તે પરિક્ષા પાસ કરનાર મી. અમરતજાત હરજીવનદાસ પટેલ પહેલા છે એ ખબર જુનાગઢનો એક છપાઈ ગયા પછી મળ્યા હોવાથી તે જાહેરના ટાઇટલ પેજ ઉપર હંકાણમાં આપવાની હતી, પરંતુ પડી હતી-મી. અમરતજાતની ખાહોશી માટે તેમને જો કંઈ ધન્યવાદ આપીએ તે ઓછો છે.

ડાક્ટર અમરતજાતની પીતા મી. હરજીવનદાસ ભગવાનદાસ ભાવનગરના રહીશ છે, હાલ મુખ્યાલમાં પાવધાનીપર ધર્મે નિકેય છાપખાનું ચલાવે છે. ડાક્ટરના મોઢા લાઈ જમ મુખ્યાલમાં અનંતવાડીમાં શીશુ પ્રી-ટીંગ પ્રેસ છાપખાનું ચલાવે છે. એ કુટુંબના દતિદાર અમારા જાતિ-બંધુઓને ઉપયોગી ધારી હું આપીએ છીએ. અમારા બંધુઓને ફેરફારને-મણીને-પાતાનાં હાકલોને ફજવણી આપવાને પસા મેળવતા નથી. મોટરને બાથવાસના સર્વીસ આવતાં પસાની તાબુ પડે છે, એક તે સન્નતોને તેમ હાકલો પરજાવવાને અને માથાપટ્ટું કાઢે કરવાને

પૈસા મળી ગયે છે, પૈસા નથી હોતા તો કરજો પૈસા મેળવીને પણ અ
જરૂરી કારણ અને જાળવણીમાં ઉઠાવે છે. અને દેવાદાર થઈ ગામ છો
મોસાળમાં જઈ અગર કોઈ મોટા ગણેશમાં મહેનત મળુરી કરી આવર
પુરે છે છે, છોકરાંને કેળવણી આપવાથી ઉત્તમી થાય છે તે માટે પૈસ
ખરચવાને પાછા પડે છે, એવા મંદુઓને મી. હરજીવનદાસનો દાખો
આનુકરણ કરવા લોગ્ય છે.

મી. હરજીવનદાસના પિતાએ પોતાના દરજ્જામાં પોતાની મીઠક
વંદેથી આપી ત્યારે પોતાના દારજ માટે રૂ. ૧૦૦૦ જુદા રાખ્યા હતા
સ્વર્ગસ્થ જગવાનદાસને લાવનગરમાં નાગરોનો સહતાસ દેવાથી તેમને
અભિરૂચી કેળવણી ઉપર રીઝ થઈ ગઈ હતી. મી. હરજીવનદાસે પોતાના
ભાઈઓથી છુટા થઈ વિરમગામમાં કુશન કરી હતી તેમાં દેવકોપથી
આગ થઈ ત્યારે તેમના પિતાએ પોતાના દારજ માટે જુદી કઢાડેલ
રકમ મી. હરજીવનદાસને આપી જેના દરજ્જાથી કે એ રકમ એક દીવસના
પાણીમાં વાપરવાના કરતાં વિદ્યા દાનમાં આપવી ઉત્તમ જણાય છે માટે
મારી એ રકમ માગ જે પૌત્રાને કેળવણી આપવામાં વાપરવી. તેમના
મૃત્યુ પહેલાં થોડા દીન અગાઉ આ પ્રમાણે એમનો મંકલપ થયા પછી
મંચત ૧૬૫૯ ના દારતક સુદ ૧૫ ને દીને તાવ આગ્યો ત્યારે તેમણે
પોતાનું મૃત્યુ નજદીક જોયું જાણે દીને મી. હરજીવનદાસ તથા તેમની
ધર્મ પત્નિને પાસે બોલાવી કેટલીક વ્યવહારીક શિખામણો આપ્યા પછી
અંતીમ ઇચ્છા જણાવી કે એક હજાર રૂ. માં એ છોકરાનું લજનર પુરે
ના થાય તો વારસામાં આપેલાં ઘર, ઘરેણાં વીગેરે ગાંગે મુઠીને અગર
વંચીને પણ મોટાને વધીવ અને નાનાને ઘરેલું બનાવવું. દીકરાઓને
વારસામાં દ્રવ્ય આપવા કરતાં વિદ્યા આપવી એ વિશેષ ઉત્તમ છે એ
એમના ઉચ્છ્વા રાખેલા યાદ રાખવા આશ્રદ્ધ કરી તથા મૃત્યુ પહેલાં એકાદ
દીવસ અગાઉ તે વાતનું દરી અમલ્ય કરાવ્યું હતું.

સ્વર્ગસ્થના આવા સારા વિચારો ઉત્તરસ્થમાં થયા હતા. તેઓ
પણ રૂઢી કેવીના પંચમાં સ્વપણેલા તો નાજ. તેમણે મી. હરજીવન-
દાસના એક દીકરા અને એક દીકરા સિવાય બીજાં છોકરાંને તો
પરણાવી દીધાં હતાં. મી. હરજીવનદાસને સરકાર થયેલા દેવાથી
પોતાના નાના દીકરા ને દીકરીને મંચત પણ ના વિવાહમાં નહીં
પરણાવવાના મંકલપમાં સ્વર્ગસ્થની મંચતી હતી. મોટા દીકરા

સ્તીલાલે ઈંગ્રિજ પાંચમુ ધોરણુ પાસ કર્યા પહેલાં રૂઢી દેવીના આમહથેવી તેને મંસારી બનાવવાની ફરજ પડી અને તે રૂઢીને છોકરાનો અભ્યાસ છોડાવવાની જરૂર પડી.

આખણા જનસમાજમાં મોઢાં મનુષ્ય રાજ્યનો કાયદો ઉત્તરે અમલ કરાવરી ફરમાનની અવગણના કરે તો ભાગ્યેજ કોઇ શિખામણ આપવા આવે છે. હિંદુ ઉક્ત મનુષ્યને એવા ઉલ્લંઘન માટે થયેલી સજા માટે લોકો દયા ખાય છે અને તે સજા કરનારને એટલે રાજ્યને કે ઇસ્તરને દોષ દે છે, પણ રૂઢી દેવીના ઉલ્લંઘન માટે તો આખો સમાજ કો-કો ઠરી નુકે છે. જેથી મનુષ્ય દ્રઢતામાં ટકી રાકતો નથી, કાંઈક પણ નમ્ર મુકતું પડે છે. મી. હરજીવનદાસને પણ તે બાબતમાં કાંઈ આશ્ચર્યમતું પડ્યું નથી, નાના દીકરાને પણ ના પિવાહમાં પરજાવ્યો નહોં પણ મેટ્રીક થયા પહેલાં પરજાવવાની જરૂર પડી. વિશેષ વખત સુધી લગ્ન મુક્તતરી રાખી રાખ્યા નહોં. લગ્ન પછી અઢી વર્ષ દીકરાને મંસારી બનાવવા પડ્યો જે વખતે તે મેટ્રીક કાલેજમાં દાખલ થયો હતો.

મી. હરજીવનદાસને પિતાનું કારજ કરવામાં પણ રૂઢી દેવીએ છોડવા નહોં. જનસમાજના બટપાટને કાંઈક માન આપવાની જરૂર પડી હતી. મી. હરજીવનદાસ કારજ કરવાના વિરોધી હતા. છતાં પણ પરદેશમાં હોવાથી જે સદગૃહસ્થોએ તેમને અને તેમના કુટુંબને પ્રસંગોપાત જમા-ડેલા તેમને બહોળો આપવા તેમનું વગણ ચલુ. તેમના જે બાલકા અને એક સ્વદાતિ ગિરોની સલાહ પણ કારજ નહોં કરવાની હતી. તોપણ કારજ કરવું, બીજાને ત્યાં જમી કરેલું કરજ-દેવું વાળવું એ ધર્મ છે એમ એમને જણાયું. સન્મિત્રોનું કહેવું એમ હતું કે જે ગૃહસ્થોએ તેમને, તેમના કુટુંબને જમાડ્યા છે તે મહેમાન-પરજણ તરીકે જમાડ્યા છે તેથી તે દેવું કહેવાય નહીં તો પણ એટલું પણ દેવું સક્તી છતાં સામાટે રાખવું એમ કહેવાથી ઉક્ત સન્મિત્રો મંમત થયા. અને પોતાના દેકા ગોંડારને અને બાલકા, ગણિક મિત્રોને જમાડવાનું નહીં ચલું. જમણનાં પકાવાળ બનવાં શરૂ થયાં ત્યારે ટપાલમા એક નનામો કાઠ મળ્યો. તેમાં ઉપદેશ હતો કે "તમે તમારું ડાહ્યા વી લીધું છે, જે ડાહ્યા વમારે કાલ આખી ન્યાત જમાડશે તો તમારી આજમાં ગણકો થશે, અને ખાનદાનમાં અપશો, વાદ વાદ કહેવાશે અને ગાંધિના અગ્રેસરોમાં માન પામશે." એ લખનારને મન આપવા જેટલી રક્તિ હતી. ધંધો ડીક ચાલતો હતો, ચોંટ

સ્વ. કુબેરદાસ પાછળ પુન્ય દાન.

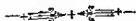

સ્વર્ગસ્થના સુપુત્રો મી. માનચંદ્ર અને મી. શીવલાલે નિચે પ્રમાણે રકમો પુન્ય દાનમાં આપી છે.

રૂ.	૫૦૦	વહાગરની હજીબી બોરડીંગને
"	૮૦	ગાય ૧ સવત્સી મુરકુળ સાંઠાકુંડના ખજારીઓને દુધ પીવા સારૂ
"	૪૫	દીવાસાને દીને મુરકુળના ખજારીઓને મિષ્ટ બોજન
"	૨૫	વેદ પ્રચાર ફંડમાં
"	૧૦	મુંબાર્ઈ આર્થ સમાજને
"	૩૦	વડોદરા ફોર્સિહ અનાયાશ્રમને
"	૧૦	નડીયાદ અનાયાશ્રમને
"	૩૫	અમદાવાદ કડવા પાટીદાર હિ. વ. મ. મંડળ બોરડીંગને ડેડરોક સારૂ.
"	૩૫	મુરત પાટીદાર બોરડીંગને ખાટલા સારૂ.

કડવા પાટીદાર બોરડીંગને મળેલું દાન.

અત્રેના સુપ્રસિદ્ધ શરાદ્, કંત્રાકટર અને વેપારી મી. કેશવલાલ કડવા-ભાઈના સુપુત્ર મી. માણેકલાલે પોતાને ત્યાં બનેલા દેશી ગોળનું એક માટણું વજન આશરે મણુ બેનું તથા પાંચ મણુ ખટાકા બોરડીંગને દાનમાં આપ્યા છે. તથા એક બની મરમ કોટ એક છોકરાને આપ્યો છે તે માટે અમે તેમને આભાર માનીએ છીએ. અમારા અન્ય મંદુઓ બોરડીંગને મદદ કરતા રહેશે એવી તેના સુપરીન્ટેન્ડન્ટની પ્રાર્થના છે તે તરફ ધ્યાન આપવા વિનંતી છે.

મી. કુબેરદાસ હરિચંદનો સ્વર્ગવાસ.

રા. કુબેરદાસનો સ્વર્ગવાસ તેમની જન્મભૂમિ વડનગરમાં તા. ૨૭મી જુલાઈ ૧૯૧૫ના દિને થયો જાણી અત્યંત દીવંગીટી થાય છે. તેઓથી આ આશીર્વાદ દિતેચ્છુ અને આશ્રય દાતા હતા. તેમના સ્વર્ગવાસની દાસીઓ કચ્છા કિતેચ્છુને ભાદે ખાટ મળી છે, તે જાણતા જરેવા સાથે પુદારો એવી આશા રાખીયે તોપણ તેનો એક શ્રાવ્યો સદ્વાયક ઉજા માસીકની વાત્સલ્યવરણમાં મળે છે એ બારે ધક્કા લાગ્યો છે. સ્વર્ગરથ વડનગરના કચ્છા પાટીદાર હતા. મુંબાઈમાં વેપાર અર્થે ધણી વર્ષથી રહેતા હતા. તેઓ રાવણી અધિકારીની કબીલાના દસાત્ર મેઝસ મુરશાદીમત્ર દંપતીના ભાગીદાર હતા. તેમના સ્વર્ગવાસના ખચર વડનગરની તાર દારો મળનાજી ઉપરથી કબીલીની આશીસ નમા અવસીનું જાનર સ્વર્ગસ્થના માનમાં મંથ રાખવામાં આવ્યું હતું.

સ્વર્ગચંદન શાંતિ તરફ ધણી સારી લાગણી હતી. કેળવણીના કામમાં મદદ આપતા હતા. વડનગરની પાટીદાર ભોરડીમત્રા સંબંધ હતા. વડનગર કચ્છી કિતવચક સજાના ઘાદક મેઝગર અને તેની કાર્ય વાહક કમીટીના પ્રમુખ હતા. ઘોડાજી વખત ઉપર તે સજાને રૂ. ૧૦૦૦ નું દાન દીધું હતું. આવા પરાપદારી અને વિદ્યા વૃદ્ધિના કામમાં કિત લેનાર અત્યંત નવું અવસાન ધવાથી કેળવણીના કામને ખરેખર ધક્કો લાગ્યો છે. કચ્છા તેમના આત્માને શાંતિ આપે એ અમારી અંતિમ અપ્યરેના છે.

સ્વ. કુબેરદાસ પાછળ પુન્ય દાન.

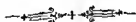

સ્વર્ગસ્થના સુપુત્રો મી. માનચંદ અને મી. શીવલાલે નિચે પ્રમાણે રકમો પુન્ય દાનમાં આપી છે.

રૂ.	૫૦૦	વડનગરની કણ્ઠી બોરડીંગને
"	૮૦	ગાય ૧ સવત્રી ગુરૂકુળ સાંઠાકુંડના જલ્લયારીઓને દુધ પીવા સારૂ
"	૪૫	દીવાસાને દીને ગુરૂકુળના જલ્લયારીઓને મિષ્ટ બોજન
"	૨૫	‘વડ પ્રચાર’ કડમાં
"	૧૬	મુંબાર્ઈ આર્ય સમાજને
"	૩૦	વડોદરા કૃતેસિદ્ધ અનાયાજમને
"	૧૦	નડીયાદ અનાયાજમને
"	૩૫	અમદાવાદ કડવા પાટીદાર દિ. વ. મ મંડળ બોરડીંગને ડેડસ્ટોક સારૂ.
"	૩૫	સુરત પાટીદાર બોરડીંગને ખાટલા સારૂ.

કડવા પાટીદાર બોરડીંગને મળેલું દાન.

અત્રેના સુપ્રસિદ્ધ યશસ્વિ, કુત્રાકટર અને વેપારી મી. કેશવલાલ શુવા-
ભાઈના સુપુત્ર મી. માણેકલાલે પોતાને ત્યાં જાનેલા દેશી ગોળનું એક
માટણું વજન આશરે મહુ બેનું તથા પાંચ ગણ ગટાકા બોરડીંગને
દાનમાં આપ્યા છે. તથા એક હની જરમ કાટ એક છોકરાને આપ્યો છે
તે માટે અમે તેમનો આભાર માનીને છીએ. અમારા અન્ય મંબુઓ બોર-
ડીંગને મદદ કરતા રહેશે એવી તેના સુપરીન્ડેન્ટની પ્રાર્થના છે તે તરફ
સદય આપણ વિનંતી છે.

કડવા પાટીદાર બોરડીંગના ઊકરાઓને ઉલ્લેખી.

મી. અમરતલાલ હરજીવનદાસ પટેલ એમ. બી. બી. એસ. ની સર્વોચ્ચ દાક્ટરી પરિજ્ઞામાં પસાર થયાની ખુશાલીમાં, તેમના પિતા મહાશય હરજીવનદાસ ભગવાનદાસે અત્રેની કડવા પાટીદાર હિત વર્ધક મહામંડળ બોરડીંગના વિદ્યાર્થીઓને દુધપાક પુરીનું મીઠા ભોજન આપ્યું હતું. ઊકરાઓને ગમત આપતા સાડા મી. કેશવજીવ જ્યાસાદાએ પોતાનું આમોદિન આપ્યું હતું. ઊકરાઓએ આખો દિન આનંદમાં પસાર પામ્યો હતો. તેઓએ પોતાની મીઠીંગ મેળાની આનંદ પ્રદર્શિત કરી મી. અમરતલાલને એક અભિનંદન પત્ર મોકલ્યો હતો.

આ ભોજન તેમને બોરડીંગના મકાનમાં મળ્યું હતું. કોઈ કોઈ વખત કારજ-વરાના જમણામાં આમંત્રણ મળે છે તેમાં જમવાના કરતાં આ જમણામાં તેમને વિશેષ આનંદ મળ્યો હતો.

હિંદુસ્થાનમાં કેળવણીની સ્થિતિ.

૧૨ હજાર ૫૯ લાણેશ છે એટલે સેક્ટર ૭ ટકા લાણેશ અને ૬૪ ટકા અલાણુ છે. લાણેશ એટલે માત્ર લખી વાંચી શકે તેવાજ. પુણેમાં હજારે ૧૦૬ અને સ્ત્રીઓમાં ૧૦ લાણેશ છે.

પારસીઓમાં હજારે ૭૧૮, ખ્રિસ્તીઓમાં ૩૩૬, જૈનોમાં ૩૧૬, હિંદુઓમાં ૬૬, અને મુસલમાનમાં હજારે ૩ લાણેશ છે.

ઇંગ્રેજ લાણેશનું પ્રમાણ હજારે ૬ છે.

કુલ ૬૭,૮૧,૦૦૦ વિદ્યાર્થીઓ લાણે છે તે વસતિના ૨૨% ટકા છે. કુલ શહેર ૧,૫૬૪ અને ગામડાઓ ૫,૮૨,૭૨૮ તેમાં ૧,૨૩,૫૭૮ પ્રાથમિક શાળાઓ છે. ૧૨,૮૮૬ કન્યાશાળા છે તેમાં ૬,૫૨,૬૧૧ કન્યા લાણે છે. પ્રાથમિક કેળવણી જાહેરામાં વધારે છે કારણ ત્યાં બૌદ્ધ મઠમાં લગ્નાયાય છે.

પ્રાથમિક કેળવણી ફરજિયાત થાય તો સાઝયાર કરોડ રૂ. ખર્ચ થવાનો અડસરો મહુમ્મ ઓ. ગોખલેએ કહાડ્યો હતો.

૬૩,૪૧૧ ઊકરીઓ ઇંગ્રેજ લાણે છે.

માધ્યમિક કેળવણીની ૬,૩૭૦ શાળાઓ છે અને ઉચ્ચ કેળવણીની ૧૭૩ કોલેજો છે. પુનાની ખેતીવાડીની કોલેજમાં ૧૯૨ વિદ્યાર્થીઓ લાણે છે.

સ્વાર્થી સૃષ્ટિ !

(સમ્બર-રાગ.)

પાપી હાલે અદ્વૈત તરૂને, ભૂલે ભૂમિ ઉપમંત્રી,
દ્રવ્યે ખાલી પુરુષ ગુણિકા, આંખલી મૃદી વંત્રી:
વાસી પુષ્પે જમર ન રહે, સારસાં નીર પાખી,
દર્શ્યારણ્યે હરણ ન રહે, સ્વાર્થી છે સૃષ્ટિ આખી.

અમૃતલાલ દયારામ જોશી.

“ કહેા ત્યાં ઉન્નતિ કેવી ”

રાગ કવાલી.

ગુમાવે માન પોતાનું હૈ પરંત્રને ધ્રુવળી,
ગયું સ્વાનંત્ય પોતાનું “કહેા ત્યાં ઉન્નતિ કેવી.”- ૧
હતી વિદ્યા હતી લક્ષ્મી હતું અભિમાન હિન્દુનું,
ગઈ વિદ્યા ગઈ લક્ષ્મી “કહેા ત્યાં ઉન્નતિ કેવી.”- ૨
અજ ગયું ધોર ગંધારૂં લપકતો લાનુ ભાંડેતો,
જાન્યો અધિકાર સર્વે જ્યાં “કહેા ત્યાં ઉન્નતિ કેવી.”- ૩
અરેરે ! શસ્ત્ર ગુમાવ્યું પકડતા લાકડી ચાલે,
પીએ છે આન્ડીના પ્યાજા ! “કહેા ત્યાં ઉન્નતિ કેવી.”- ૪
જાન્યા વર્ષાગારીને વ્યસ્ત્રનો વ્યસનમાં નીત્ય ગુસ્તાનો
વ્યસન બહાણાં ઠરી બેઠા “કહેા ત્યાં ઉન્નતિ કેવી.”- ૫
તજ્યાં વિવેક ને વિદ્યા તજ્યાં છે સૌર્ય ને શાન્તિ,
તજ્યો છે ધર્મ પોતાનો “કહેા ત્યાં ઉન્નતિ કેવી.”- ૬

લી. હરિલાલ જગજીવનદાસ-કેરાળા.

અમારા ધનકોને વિનતી કર્યાની છે. કે જેઓએ કયાંકમ મોકલ્યું
 નથી તેઓએ મહેરબાની કરીને મોકલ્યાં હવે. તેમ જેઓ નહીં કે તેમને
 આપતો અંક વિ. પિ. થી મોકલવામાં આવશે. તે સ્વીકારવાને ઠાંક વાંધા
 હોય તેમણે અમને તારીફે કૃપા બજાવવું. નેમ નહીં, કૃપા જેઓ
 વિ. પિ. પાછું વાગશે તેઓ ધર્માદ્ય કાર્યને નુકસાન કરી પાપ ભારી થશે.

મેસેરીયા તાવ તથા નરમ પ્રકારની પ્લેગ.

મારે બારડીવાળા એમ્બુ મીસ્તર તદ્દુ જેઓ કાયાજ છે. કૃપા પોતા
 ના ગમે તો તેમ સાથે વાપરો બારડીવાળા એમ્બુ પીલ્સ ૩. ૧૦. બારડી-
 વાળાની અંબીરીયલ રાક્ષીની એળાઓ ખાનારને લુચાંન ખનીવે છે.
 ૩ ૧૦ - બારડીવાળા દુધ પાઉર હાંતનો દુખારો મટાડી હાંત મોટી
 જેણે સાથે ગ્રાંબે છે. આના ૪ - બારડીવાળાનો દરજ્જોનો મલમ એમ્બુ
 દીવસમા દવાજ ખુબ્લીમાં તદ્દાવન કરે છે. આના ૪ - સરવે દેહાણે મળશે.
 ૩. ૧૦. ૬. બારડીવાળા જે. પી. વગ્લી લેખોરેરી. મુ'બાહ.

કડવા હિતેચ્છુ.

પુસ્તક ૬ હું. { સંપદેખ્યર સને ૧૯૨૫. } આંક ૬ મા.

અનુક્રમણિકા.

વિષય.	પૃષ્ઠ.
પ્રાર્થના...	૨૧૫
હૃદયને ઉપદેશ. ...	૨૧
પ્રભુને પ્રકટ યરા યાચના....	૨૧૧
એક અનુભવ ...	૨૧૭
ખજાણાની ગોપ-ખાજા. નં. ૮ થી. ...	૨૧૪
મગફળી... ..	૨૭૮
દુગધ... ..	૨૮૦
એક અખજાની હૃદયપાત્ર કલાણી. ...	૨૮૩
આપણી સ્થિતિમાં સુધારાની જરૂર... ..	૨૮૧
કડવા. હિ. મ. ભોરડીગને દાન. ...	૨૮૦
આપણી આજ્ઞાઓને અનુકુળ કેળવણી ...	"

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧-૪-૦ રૂપાલ ખર્ચ સાથે.
વ્યવસ્થાપક, હીરાલાલ વસંતદાસ-અમદાવાદ

આ પત્ર અમદાવાદ, રીવીંગ્સ, નં. ૮૬૩. ખર્ચ વિનય
ખાખાનામાં સીમ્લેજાલ દીતજાલે જામી નેજા દેહાણી

સીમ્લેજાલ દીતજાલે પ્રકટ કર્યું.

ખેતીવાડી માટે

એકઘી દશ ફોસનું પાણી પુરું પાડનાર
અળદઘી તેમજ એકલ એન્જનથી ચાલતા

અને દરેક જાતના પંપો

નીચલે સરનામે કીધાયતે મલે છે. તેમજ શીટ અને દુરસ્ત
કરી આપવામાં આવે છે. જાવતાલ અને વધુ ખુલાસા માટે રૂબરૂ
મલે અથવા અડધા આનાની ટીકીટ ખીટી લખો.

અંબાલાલ. એમ. પટેલની કંપની.

દરીયાપુર-નાની ચાલેપરી-અમદાવાદ.

તા. ક:-અમારા પંપોમાં મલતી સમય અને કીમત ખીજાઓ માથે
સરખાવી રાંતવા મજાખુલ લગામણ કરવામાં આવે છે.

ખેતીને ઉપયોગી પુસ્તકો.

મકાસની ખેતીવાડી કોલેજના મિત્રપુએટ-વીસ વર્ષના ખેતીના

અનુભવી શ્રી. દુલસાય હેટાજાસ અંગતરીયા કૃત.

રૂ. ત્રીમડી કાઠિયાવાંડ.

ખેતીવાડી અને ખાગીયાની ઉપજ વધારનારો ખાતર. રૂ. ૦-૫-૦

રૂ. અને તેની ઉપજ વધારનારો ઉપાવ. ૦-૮-૦

ગાય, ભંસ, પાંગેરે ઉછેરવા ને દુધ વધારવા વિષે. ૧-૦-૦

આંખા, ચીકું, નારંગી, દાઝમ, પાંગેરે ઉછેરવાની રીતો. ૧-૧૨-૦

આદુ, હળદર, સેરડી, મુરખ પીએરની વાજેનરની રીતો. ૧-૪-૦

ખેતરે, ખેડ, હથીયાર ને ખારીજ ચીજ મુધારવાની રીત. ૧-૪-૦

ખેતીવાડી વિતાન મારીક, વર્ના. ૨-૮-૦

તત્ સત્ પરમાત્મને નમઃ ॥

કડવા હિતેચ્છુ.

સ્તંક ૬ કું.

{ સપ્ટેમ્બર સન ૧૯૨૫ }

અંક ૯ આ.

પ્રાર્થના !

(રાગ-રૂપદ કહાનડો-દરબારી.)

ધાયે ધાયે નાથ નાથ, આલે પ્રાણનાથ હાથ,
તુંહી માત તુંહી તાત, ઉરમાંહિ ધાયે— ધાયે.
દુઃખ દરિયા મોઝાર, નાવ મહારી નિરાધાર,
પડી છે તું તારનાર, કર્ય હવે ઉપાયે— ધાયે.

અમૃતલાલ દયારામ.

શ્રી

હૃદયને ઉપદેશ.

(રાગ-મરાઠી ચાલની સાખીને મળતો.)

ગર્ગન^૧ છવનરસ^૨ બીનું^૩ ગંગે,^૪

આંતર^૫ માર્ગ^૬ જતાવે;

વિરહે બીના, આ ચીતનો તું,

૭

નિર્ગોધ તૃપ્તિ મને બ્રહ્મને,

વિકટ માર્ગને બેઠી;

વિદોષે ચીત, લેણ વધે નહીં,

વિવિધ વ્યગ્રને હેઠી;

પીરે સત્ત દણી નેને,

બેઠો શાશ્વત સાગરને.

ગગન—

અર્થ. જે મર્યાદાશ (બ્રહ્મરૂપ) ચૈતન્ય રૂપી રસથી શોભે છે, તેને
તુ ન. (તેને ધ્યાન કરે.)

એ અતી નીચેનું જ્ઞાન સાધન વ્યગ્ર, ત્યાંથી તેને બ્રહ્મજ્ઞાનને
અન્ના માગ વડે, ત્યાં જઈને તારા પીરદબીના ચીતના (ધ્યાન કરવા
ત્યાં મરેલા કહાય

એ ધ્યાનના રૂપ રૂપે થતી ધર્મમેધ સમાધી (મંત્રજાત યોગ યાગી
નાનાથી) નને આહ્વાન આપશે

મૃદ, દીપ્ત, વીરિમ, અને એકાગ્રહથી બીલ (બ્રહ્મને વિવિધ કરનાર
નિ) ગોગના અંતરાય રૂપે સર્વ વીકટ માર્ગને હેઠીને એકાકાર પાપ છે.

વિદોષપાણુ ચિત્ત (પામર મનુષ્યનું ચીત) બહીરમુખ રહેવાના સ્વભા-
વના પાવાથી વિવિધ રૂપી જ્ઞાનને બેઠી હચી મનીષાણુ થતુ નથી.

તે પ્રકાર ! ને જ્ઞાનને હેઠીને અનાદી અતંત સર્વ વ્યાપક પરમા-
ન્માને બંદ. (ધ્યાતા ધ્યાન અને ધ્યેય રૂપ ત્રીપુટીનો લય થવા રૂપ અબેદ
આવને પામ.)

શ્રી

પ્રભુને પ્રગટ થવા યાચના.

(રાગ-મેરા દીલતો દીવાના તેરે લીયે, એ રાગને મળતો.)

મેં ના ફૂટત કાંઈ નેરે લીયે.

મેં ના—

તેરે લીયે આમ તેરે લીયે.

મેં ના—

શાશ્વત શાંત પ્રકાશત પૂરણુ.

માયાસે મતીમંદ

તદ્દી હમ એક ઉદાસી તેરે લીયે. મેં ના—

સમરે સ્વતન પરમ પ્રેમાનંદ

આવરણોમેં પ્યારા

પ્રગટ તું હો સુખરાસી મેરે લીયે. મેં ના—

શાંત જ્ઞાનવન ચીદાકાશ તું

ચીદાનંદો રેલ

છેલ મેં આતક પ્યારી તેરે લીયે. મેં ના—

૧ રતિ ૨ શોધે છે. ૩ મૂર્ખા (બજારખંડ). ૪ બજારને મટિ. ૫ બજારને સજોધી કહે છે. ૬ અજ્ઞાનથી આવૃત. ૭ ઈંદ્રીયાની અચક્ષુષતા રહીત અથવા મેં ના નો અર્થ તથા કાચીનો અર્થ નિમે પ્રમાણે કરેલો—

હું પ્રજુને કરીપુરીમાં શોધતી નથી. કેમકે તે દેશ, કાળ, વસ્તુ પરીચ્છેદથી રહીત છે. છતાં નીચે આવેલા સ્વભાવવાળા છે. ૮ ઈચ્છા માત્રથી સર્વે કરવા સમર્થ બક્ષતી જુદીને જોમ અપવર્નથી ચરીતાર્ય કરનાર. ૯ પોતાનો જીવ જુવ સ્ત્રી તથા પોતાના દેહ ઈંદ્રીયારી કરતાં પણ અતિશય પ્રીતીપાત્ર (પ્યારો) છે તેા સર્વાત્મા શુદ્ધાત્મા થઈ નિરતીશય પ્યારે હોય એ નિઃસંક છે. ૧૦ આવરણબદ્ધ આચરણ જે પ્રકારનાં છે. ૧ અસત્વા પાદક અને ૨ અમાતાપાદક એટલે કેઈને શક્ત નથીજ એવું અને કેઈને જલ્લ જણાવું નથી એવા પ્રમ હોય છે. ૧૧ સુખનો ઉત્તરો-સુખ ૨૧૧૫. ૧૨ લોક પ્રસીદ્ધ આકારા જડ છે પરંતુ બ્યાપકતા છે અને પરમાત્મા વ્યાપક અને ચેતન્ય સ્વભાવવાળા છે. ૧૩ જ્ઞાનાનંદથી. ૧૪ (ગ્રહ અંતઃકરમ્ભમાં) જુગ પરસીને ઉલસાઈ જ ૧૫ રતિ ૧૬ વરસી.

એક અનુભવ.

જાગે અડભંગ પટેલના પરતું પામ્તુ હતું તે નીમિત્તે અમના સંબંધીઓ તથા લાગતા વળગતાઓને આમેકજી કરવામાં આવ્યું હતું. અડભંગ પટેલના એક નકલના સંબંધી દોશતું માઈ ભાગ્ય હતું તેથી મને પણ નિમંત્રણ થયું હતું. ઘરે આજ્ઞા પાટનગરના એક પરામાં બાધ-

વામાં આવ્યું હતું અને મેં તે જોયું ન હતું. પરંતુ મને તેડવા માણસ મોકલવાનું અડભંગ પટેલે કહ્યું હતું તેથી હું રાહ જોઈ મેળી રહ્યો. વાસ્તાવું મુરત બરાબર બાર ઉપર એક વાગેનું જોઈ મહારાજે નહીં કહ્યું હતું. સમય થઈ ગયો, પણ કોઈ મને તેડવા આવ્યું નહિ. મેં ધાર્યું કે અડભંગ પટેલ આ પ્રસંગ ઉપર આવેલા સેક્રેટરી મહેમાનોની સરભરા કરવામાં મદદવા દશે, તેથી મને બોલાવવા માણસ મોકલવું જુદી ગયા દશે. મેં જવાનો વિચાર માંડી વાજ્યો. પરંતુ આ સભ્યાર્થમાં ઘણા જોવા વાગે કાંઈ થશે તથા વિદ્વાન પુરોગતો પરિચય થશે, એવી મને આશા હતી. તેથી અડભંગ પટેલના ઘરના કેકાળાની મને મનેથી થોડી ઘણી માહિતી ઉપર આધાર રાખી, હું છાંં ગયો.

અડભંગ પટેલ પોતે શિષ્ય વિદ્યાના લાંબા અનુભવી હતા. તેમણે આ વિદ્યા શીખવાની શરૂઆત યુનાનાં જાડીયાં અને ઈટાના રોપલા ત્યાંવાળી કમી હતી અને દાક્ષ તેઓ તેડ મિત્રીની મદદન પદ્ધતિએ પાંચમા હતા. તેઓ ઘર બાંધવાનો મનસા ફક્ત રાખતા હતા. મને તેથી આશા હતી કે પંડેલ પર મંદેલા લાયક બાંધેનું દશે. પરંતુ તપાસ કરતાં જાણીયું કે ઘરમાં પચામીક નાની નાની એરડીઓ બાંધવામાં આવી હતી. અંતે એરડીઓની સંખ્યામાં વધારો કરવા માટે શાસવાની જગ્યાનો યાંજો ભોગ આપવામાં આવ્યા હતા. ઘરની માલી, મેદરના બે ઘરે જાંચેની મટર કરતાં વધારે પોગી હતી નહિ! આ માણીમાં સંખ્યા બંધ આમંતર દોરેક રજા. ખુશીઓ મોકલી દેવામાં આવી હતી. આ ઉપ-
ની મારી જે આશા એક બજા સમારંભ જાંવાની હતી તે મુરતને માટે ના નિગરામાં કરવામાં ગઈ. આ સમારંભમાં પધારેલા સંખ્યાબંધ મુદરથો-
માનાં કેટલાએક અગત્યના મહાનુભાવોની એળખાણ પાંચક વર્ગને કરા-
વી જરૂરી છે. ત્યાં બીરાજેલા મુદરથોમાં એકનો અડભંગ પટેલ પોતે તથા તેમના યુવાન પુત્ર ઘમંડીદાસ હતા. આ મીયામ તેમના પેવાઈ દતાળ પટેલ તથા એક બે પીતરાઈ અને ઘર બાંધવા માટે મેદેલા મિત્રપક્ષને હોઈ કડીયાઓ, મિત્રપક્ષે હોઈ રંગારાઓ તથા તેમના અન્ય સહાયકો એટલે મજુરો હતા. આ ઉપરાંત બીજા એક બે વ્યક્તિઓ ખાન બેમે તેવી હતી. એકનો પાતંગી મુદરથ કે જેમણે ઘર બાંધવામાં મજુરો તરીકે કામ કર્યું હતું અને બીજા મુગ્ધમાન મુદરથ કે જેમણે કુદામટર તરીકે કામ જાળવી હતી તે હતા. આ ઉપરથી પાંચક વર્ગ

સમગ્ર શક્ય કે આ બધા મેળાવણામાં અરેબા કબજાથી વધારે બહારના
ગૃહસ્થો હતા નહિ.

અનુભવ પરેશ પોતે પાસ્ટ ઉમરના, શરીરે ક્યામ રંગના અસ્ત-
ભાવિત રીતે જતા તથા ચામન સ્વરૂપ હતા. તેમના પુત્ર ધમંડીદાસનું
સ્વરૂપ પણ પિતાને મળતુંજ હતું. તેમનો રંગ તરન ક્યામ નહિ પરંતુ
સીરામના સાદરંગને મળતો હતો. તેમનો રૂંચ જરા ખર્જોરકર હતો. માથે
ક્યાર્થ રંગનો ફેરો હતો, ગળામાં કાસર હતો અને તેના ઉપર એક મોતીની
માળા પહેરેલી હતી. શરીરે અંગરથું પહેરેલું હતું. પગમાં જોડે ઘોસણુદ
પહેર્યા હતાં પરંતુ પાટપુત્રને ગદગે ધોતીપુંજ ખેંચીને અસહનો ઘોડો
ધણી રીવાજ જાળવી રાખ્યો હતો. વળી વધારામાં તેમણે જમણા હાથમાં
મોનાનું તાડ કડુ પહેર્યું હતું અને કાળા કાંટા (wrist watch) ધરી-
વાળા બાંધી દીધું હતું. આ પિતા પુત્રની મુદ્દ જોડીને જોઈ કાર્થ દર્શીજીને
ફરવાથી તેમને કામાનીની જાતના માની કૈય તે કાંઈ નવાખ નહિ !
મી. ધમંડીદાસે ગુજરાતી પાંચ અને અંગ્રેજી આચાર દોરેક મેપડીનો
અભ્યાસ કર્યો હતો, પરંતુ તેમણી આસપાસના મેંડળમાં તેમના જ્ઞાનને
માટે જદું ઉંચું અભિપ્રાય હતો !

હવે આપણે આ સમારંભમાં શું શું કાર્યવાહીઓ મઠા તે તરફ જીવન
આપણું, પહેલ રહેલા અનુભવ પરેશ પોતે ઉભા થયા અને નીચે પ્રમાણે
પોતાનું નિવૃત્તાવૃત્ત અને સાર મર્ચિન આપણુ ગરૂ કર્યું.

“ આપ સરને જયા આ જમાર મેઝ આપીને માફ ઉપર જદુ મોટી
મંદરગાતી કરી છે, આપ આને અને જદુજી ઉમંગ મયો છે. આપણા
કર્મને સારંગી પણ માગ ઉપર ધણી કર્યા કરી છે. એ આદેશ આ
પરંતુ અમને વંચે જાડુ એ તેમ જનરજી કરીને જાંધણી કરી છે. વળી
આ જમારો દંતરકર, સાદેશ પણ અમારો ઉપર ધણી કર્યા કરી છે.
તેમણે તો કાંઈ મળાજ નથી નાં, મન્દુરોને મોટી કુટીને તેમણે આ
વર જાર મદિનાને જદેને ને મદિનામાંજ પુરૂ કરી આપ્યું છે. મારે આ
જવાબો મારે પાડ માનવો પડે છે. ”

આ પછી અમારોથી બીજું કોઈ જોડે તેમ હતું નહિ, પરંતુ જોનાં
વખાણુ મય તેણે પોતાના વખાણુ કરનારના વખાણુ કરતાં મેંડળ, એ
પણને અનુસરીને કરને સારંગી કે જોડી મેળાવણુ રું ઉપર રજા

ગયો' છું તેઓ ઉભા થયા અને નીચે પ્રમાણે પોતાની શુદ્ધ પારસી ભાષામાં બોલવા લાગ્યા:—

“ મહેરબાન સેય સાહેબ, બાનુઓ અને ગૃહસ્થો ! (અહિંયા જાણ્યવું જોઈએ કે સભામાં એક પણ બાનુ હાજર નહિ હતી !) આપના સેય સાહેબે મારા જે વખાન કીધા છે તેને માટે હું ખીનકુશ લાયક નહીજ. પરંતુ તેને માટે હું તેવન સાહેબનો જીગરથી ઉપકાર માનુંચ. અહ-ભગ પતેલ પોતે ઘનાંજ નસીબગાર આડખી છે. તેવન સાહેબના કીરમતને લીધેજ આપ કામ પાર ઉતરે છે. હું ફરીને એવન સાહેબનો ઉપકાર માનુંચ. અને ખોદાને બંદગી કરુંચ કે એવનને તથા એવનના છુચા-છુચીને ખોદા સલામત રાખે. ઘનુ બોલી આપ સાહેબોનો કીમતી વખત હું કાંચ ફાકું ? આપ સાહેબોને હજુ પત્તુ કામ હોયે માટે આટલુંજ બોલી હું ગેરતી જવાની રત્ન લેઉચ. પરંતુ તેમ કીધા પેલા આપ અમારા દંતરાકતર સાહેબનીવતી પત્તુ હું આપ સાહેબોનો ઉપકાર માનુંચ. ”

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં વાંચવા લાયક આ ઉત્તમ યક્તવ્ય સમાપ્ત થયાપછી અડભંગ પટેલે ઈજનેર સાહેબને તથા દંદાકંઠરને હાર-તોરા આપી અને સરખત આઈસ વગેરે પીવરાવી ઠંડા કરી વિદાય કર્યાં. ઈજનેર સાહેબ પણ જતી વખતે,—પોતે જમને નહિ ઓળખતા હોય તેવાઓને ખજુ-સુધરેલી રીત પ્રમાણે “ સાહેબજી બાવા સાહેબજી બાવા ” બોલી શેઠહેન્ડ કરી આગતા થયા.

હવે સભાની અંદર ફક્ત ઘરનાજ માણસો રહ્યા હતા. તેઓ સર્વ છુટથી એક ખીન સાથે વાતો કરવા લાગ્યા. મને હજુપણ આરામ હતી કે કાંઈક સારી અને સાંભળવા લાયક વાતો નીકળશે અને આનંદ થશે.

થોડીવારમાં એક ગૃહસ્થ કે જેમનું નામ માખણદાસ હતું તેઓ જરા ભારે મોહું રાખીને બોલ્યા:—

“ આ અમારા અડભંગ પટેલ છે, તેઓ ખદુ દાના છે. એમની હવેલીએ દરરોજ બાવા સાધુ જમવાના હોયજ ખરા. એમની તે શી વાત કરવી ? આ ગયા પરસોતમ મહિનામાં તેમણે એક આખી જાવાઓની જમાતને મોતપુવાનું જમણુ એક માસસુધી આપ્યું હતું. તે ઉપરાંત મહં-તોને લાંગ-ગાંભે પણ, બેઠેએ તેટલો પુરો પાડ્યો હતો. વળી તેઓ પોતે પણ બાવા પીવાના ખદુજ સોખીન છે. એમને ત્યાં દરરોજ કાંઈ નહિને

કાંઈ નહું જમણુ હોયજ. અડલંગપટેલનો ખરચ પણ દોઢ રાત્રેથી જોટલો છે. તેમનું કુટુંબ બહુ આખરદાર અને કુળવાન ગણાય છે. આપણી નાતમાં બીજાને ઘેર જોટલું પાણી નહિ વપસાયું હોય તેટલું તેમને ઘેર ઘી વપરાયું છે. તેમના હાથે કાંઈ નહિ તો ખચીરોક નાતવડા સહ ગયા છે. એમના કુટુંબનું એક નાનું છોકરું પણ દાઝ વગર નથી ગયું. ”

માખણદાસના આ ઉત્તર અને સ્વપૂર્ણ ભાષણથી અડલંગપટેલ ખુશ ખુશ થઈ ગયા અને પોતાના હાથમાંના દુકો માખણદાસને આપી, કાંઈપણ બોલ્યા વગર ફક્ત પોતાનું માથું હતાવી, મુઠ્ઠામાં હસીને માખણદાસના શબ્દો માટે પોતાની પગદગી બતાવી. ત્યારપછી અડલંગ પટેલના વેવાઈ દંતાજપટેલ બોલ્યા:—

“ હા ભાઈ હા, અડલંગ પટેલની તે સી વાત કરવી ? આ અમારી બચુડીના લગન તેમના બગુડા સાથે ત્યારે થયા, ત્યારે તેમણે ખરચ કરવામાં કાંઈ બાકી રાખી નથી. બાઈટ, દાદાબાનું અને પદ્મમનો તો પારજ નહતો. વરપોડો નીકળ્યો ત્યારે જાણે આખું ગામ સળગીજ ઉડ્યું હોયતી, તેમ લાગતું હતું. વળી વધારામાં ગોદેરજનનો નાચ કરાવીને તો બસ હજી કરી નાખી હતી, તેઓ અમારા વેવાઈ થાય છે, એટલે અમારે તેમના બહુ વખાણ કરવા તે કીક નહિ અને મારે મારા પોતાના વખાણ કરવા ઈ પણ કીક નહિ. ચાક્રી અમારે ઘેર જન્મ ખરચ તો આંધોજ. આપણે પૈસાનો તો કાંઈ દિસાવજ નથી. મારા પોતાનો પણ હાથ બહુ છુટો. આ દુનિયામાં આવ્યા ત્યારે લાગ્યાતા યું અને લઈપણ યું જપાના છીએ ? કાં બોલા પટેલ ! કેમ કાંઈબોલતા નથી ? બહુ વિચારમાં પડ્યા જાગો છો ? ”

દંતાજ પટેલની ઈચ્છાને માન આપીને બોલા પટેલ નીચે પ્રમાણે બોલ્યા:— “ ના, ભાઈ ના, કાંઈ વિચારમાં નથી. અમારે તે વળા વિચાર જાનો ? આપણે તો પાંચ અગ્નિને પાંચ ખાવાની વાત છે. પૈસાની ઝાઝી પરવા નથી સમજવાને ભાઈજાન ! તે બધી યાતતો કીક પણ દંતાજ પટેલ ! આપણા મુધારાવાળાનું યું ધાર્યું ? તેઓ હવે બહુ દારી ગયા છે. વળી હમણા તો તેઓ છાપામાં બહુ લખવા લાગ્યા છે. તેમના લખાણો ફક્ત આપણીજ નીંદાથી ભર્યા હોય છે. અને વધારામાં મુંબઈના મોટા ખતવાળાઓ પણ તેમનો ખૂબ લેવ છે. તે લેહાનો પણ દીવસ ક્યો જાગે છે. આપણે તો જોટલા છાપામાં આપણા અસહી રીત રીવાજથી વિરૂધ્ધ ચિતરામણ આવે તેટલા બંધન કર્યા છે. ગઈ દાયેજ ટપાલવાળો સવા

રૂપીઆનું કડવા હિતેચ્છુનું થી. પી. લખને આવ્યો દનો, પણ આપણે તો તેને પાછુંજ કાઢ્યું. સમજાવો ! એ ચીથરીયું પેલા મુધરેજા લોકોનું છે. તેમાં આપણું તો મુજબ કાઢી નાખવામાં આવે છે. એવો સવા રૂપીઆ નકામા ચીથરીયા ખરીદવામાં નાખી દઈએ તેના કરતાં બાવા સાધુ જમાવવાના સારા કામમાં ન વાપરીયે ! કેમ ઉદરગ પટેલ તમારા શું મત છે ?”

ઉદરગ પટેલ બોલ્યા:—“મારો મત ! અરે મારે તો એ લોકો સાથે આપે માર્યાં વર જેવું છે. હુંતો તેમનું જ્યાં મળે ત્યાં ખોદીજ પ્રદું છું. આપણે તેમની લાંબી પોળી ચાતો બેતી નથી. ગર્ભ સામ એ લોકોએ એક મોટી સલા બરી હતી. એ સલામાં એક લણેજા સાહેબ જેવા આશામીને ખુરસીપર બેસાચો દનો અને સલામાં આવેલા માણસો જુઓ તો બસ એકલા લણેજા લણેજા અને લણેજાજ દનો ! આ આપણા અડલમ પટેલ, અને દતાળ પટેલ જેવા આજરદાર અને મોલાવાળા પટેલીયાઓનું તો નામજ નહિ. વળી આપણી નાતના પટેલીયામાંનો તો એક પણ માણસ ત્યાં હોતોજ નહિ વળી આ સિવાય એમની એકમાં જુઓ તો ન મળે તુકા કે ન મળે પાણી ! અને કમુંબો કાઢવાના તો પૈસાજ કાળ ખરચે ! અને એમની વાતો જુઓ તો બસ પૈસાનું પાણીજ ફરવાળી. એક જણ કહેકે બોલીજ ઉધાડો, ત્યારે બીજે કહેકે ગરીબોને મદદ આપી લણાંવા, વળી ત્રીજે કહેકે ચોપરીયુ અને માસિકો છપાવીને નાતમાં મકત વેચા. આ સિવાય એ લોકોની બીજી વાતો સાંભળો તો આથી પણ વધારે ખરાબ. માતાજીના ૧૨ વર્ષી લગ્ન મંધ કરો, છોકરાંઓને મોટી ઉમરે પરણાવો, નાતવરા અને વાણું મંધ કરો. બસ આખી સલામાં આજ જાતનો આજો દિવસ ગકળકાટ ! બીજી કાંઈ વાતજ નહિ. આપણે તો ત્યાં જઈને પરતાયા. હવે તો પાણી મુક્યું કે જુમે ચુકે પણ એમની સલામાં જવું નહિ. કેમ દતાળ પટેલ ! તમારો શું મત છે ?”

દતાળ પટેલ બોલ્યા:—“અમારા તે મત રયા વળી ? તમે એવા નવરા કે એ સલામાં ગયા. મને પણ એ લોકો બોલાવા આવ્યા હતા. પણ આપણે તો ચોખી નાજ પાડી દીધી. વળી એ લોકોએ તેમની દીપમાં કાંઈક બરવાનું કમું પણ આપણે તો ખોટી ગદામ પંજ આપી નહિ. શામાટે આપની ત્વંદય ? એ લોકો તો નવરા છે, આ જસ બધ્યા એટલે ફાટી ગયા. આપણા આપણાઓ શું મુરખ હતા ? તેમને મુકારો

કરતાં નોતા આવડતા ? આપણને તો એ લેડિની વાત બીજાકુલ પમ્પેન્જ નથી. અને અમે તો અસલીજ રીવાજ કાયમ રાખ્યો છે. ધંધા પાણી કરવા અને નવરાસ મળ્યે નાતની સેવા કરી. કાંઈને ઘેર ખરચ ખુટણુ આવ્યું તો મહેનત કરીને તેનું કારજ પાર ઉતારવું. દાડો કરનાર આપણા નાત ભાઈ પાસે પૈમાની બેઝવાઈ ન હોય તો તેના ઘર ધરેણાં ગીરો મુકાવવામાં મદદ કરવી, તેનું કામ પાર ઉતારવું અને તેના વ્યાપદાદાની આખર જળવધી. બોલો ભાઈ, આથી વધારે તે આપણે શું પરમારચ કરીએ ? એ સુધરેલાઓના ચોપાનીયા વાંચીએ, એમની સલામાં જઈએ અથવા એમના મંડળમાં 'દાખલ' થઈએ તો આપણને ચિત્તભ્રમ થાયને ! વળી મેંતો એટલે સુધી કહ્યું હતું કે તેમની નાઈટ સ્કુલમાં પચરા પણુ છોકરા પાસે ફંડાબા હતા અને તેમની લાઈએલીના મકાનને આગ પણુ સગડાવી હતી પણ કમનસૂરીએ તેણે જાણી ગઈ ને મારા સગાનાં ઘર બળી ગયાં. આ ઉપરાંત નાતમાંને કોઈ માણસ જરા સુધારો કરવાનો ચાલો કરે કે તેને તરતજ મારી પટલાઈની સત્તાથી દાબી દેવાને જુલમો નથી અને એક બેજાણુને તો નાત બહાર મુકવાની પણ ધમકી આપી હતી ! પણ અફસોસ ! તે લોકો આખરે નકટ તે નકટજ. તેમને કોઈ નાત નાતનીએ પરવા છે ! એ મુરખાઓને તો ચેતેચેતર જવાબ હમ દીધો કે નવો ધાથ તે કરી દેવો. અમે નાતની દરકાર કરતા નથી. જાણી આજકાલ તે લેડિનું બેર વધવા માંડ્યું છે. તેઓ અંદર અંદર મંપેજા છે અને સાચા વગ ચકાવી પેતાના કુવારા તથા સંડલા છોકરાઓને સારી સારી કન્યાઓ મેળવી આપે છે. તેમાંપણુ વેળી એક પાઈ પણ લેવા દેવાની યાતજ નહિ. તદ્દન મદતજ ! વળી હમણાં તો તેઓએ આપણા કુળવાનેને ઘર આવતી કન્યાઓ ઉપર પણ તગથ મારી છે જે લોકો આપણને બાહુજી કરીને અને મોટી રકમ માંડવાની બરીને પેતાની કન્યાઓ આપી જતા હતા તેઓની પણ જુદી બગડી ગામે છે. કારણકે હવે તેઓ આપણી દરકાર પણ કરતા નથી અને સુધારાવાળાઓને-નીચા કુળવાળાઓને-પેતાની કન્યાઓ આપે છે. દિવસે દિવસે બાહુ બંગડતી જાય છે. આને માંટે આપણે ગામે ગામના બધા પટેલોને બોલાવી વેળાસર બંદોબસ્ત કરવો જોઈએ. નહિતો પછી પસ્તાયું. આપણા છોકરાઓ દાખમાં સહેજથી વરે છે તે નહિ વરે. કન્યાઓને માટે આપણે ફંડા મારવા પડશે અને આપણા વ્યાપદાદાની આખર ઉપર પાણી ફરશે. માટે આ જાગત હું જાનદી દાથમાં લેવાની તમે, સર્વને સલાહ આપું છું. ”

અંતમાં સર્વ ગૃહસ્થોએ નિશ્ચય કર્યો કે ગામે ગામના પટેલોને દંતાળ પટેલના ગામે નોતરવા અને ચોગ્ધ લાગે તેમ મુધાસવાળાની વિરૂધ પગલાં લેવાં. આ મહાન પુરોહીની એક મંજૂર સભા ઉધા ગામમાં ભરાઈ પરંતુ ત્યાં જ્યાંનો મારા જેવા એક ન્યાતના સાધારણ અને નિયાકુળના મનુષ્યને અધિકાર નહિ હોવાથી, તે સભાનો રીપોર્ટ હું આપી શકું તેમ નથી. પરંતુ અગાલગ પટેલના પુત્ર મી. ધર્મડીદાસ મારા મિત્ર છે અને તેઓ કદાચ કોઈ વખત પોતાની ધમડી છોડી દઈ, મને એ સભાનો રીપોર્ટ આપશે તો હું વાંચક વર્ગની સમક્ષ રજુ કરીશ. હાલ તુરત તો ઉપર આપેલા દંતાળપટેલ તથા બોધાપટેલ વગેરેના ભુધિયુક્ત, વિદ્વાતપૂર્ણ સાર ગર્ભિત અને ગભીર ભાષણો ઉપરથી તેઓની સભામાં કંઈ જાતના ફરોવો થયા હશે તેનું અનુમાન વાંચક વર્ગને જરૂર થશે ખરું.

ઉપરના મારા અનુભવથી માંડે હૃદય ધણું ખીન્ન થયું. અંહા ! જે જાતિમાં આવા છુદ્ધિના આરદાનો, અકલના ઓથમીર, અક્ષરશુન્ય અને ન્યાયી આગેવાનો વસતા હશે તે જાતિની ઉન્નતિ ક્યાંક થશે ? હવે અને કુરા જેવા પ્રતાપિ ક્ષત્રિઓના વંશજ કહેવરાવનારા પાટીદારોની આ કૃષી ક્ષાત્રજનક સ્થિતી છે ! ન્યાયમાં ગડોવાયલા, અભિમાનમાં ગરક થયેલા અને ગરબ પર ખુશામત કરવામાંજ આનંદ માનનારા, જાતિના ગરીબ પણ વિદ્વાન અને લાયક પુરોહોને મિત્રારનાર અને દુનિયાની પ્રગતિ કંઈ તરફ છે તે જાણવાની દરકાર પણ નહિ કરનારા, આપણા કહેવાતા કુળવાન આગેવાનોથી શું આપણે ઉન્નતિ કરી શકશું ? પરમાત્મા ! અમને આવા નાગેવાનોથી ગચાવે !

“ અ ”

બજરંગની શોધ-ખોળ.

નં. ૪ થો.

મારી દેરીએ બેસી માંજની ચક્રો ઉઘાડનાર અને લાંગના પીયાલા પીનાર, પારકી નિંદા કરવામાં પૂરા અને દરામતું આવામાં શૂરા છે એમ કાણ નથી જાણતું ? સૌ જાણે છે ! છતાં પણ મારો ભક્ત કાળ ભૈરવ

આ ગંજેરી અને લગેરીની નિવ્રથી ગણરાયો સામાટે અને દોડતો ધેર કેમ ગયો ? તે જાણવા માટે હું તો અંધાર પિછોડો એવી તેની પાછળ ગયો ને તેના ધરના ખૂણામાં ભરાઈ બેઠો.

કાળ ભૈરવે પોતાની સ્ત્રી ગંદકીને સાદ પાડી કહ્યું. અહીં મોઢું જંગવાનો કાચ લાવતો, મારે માફ મોઢું તપાસવું છે.

ગંદકીએ પુછ્યું મોઢે શું થયું છે ?

કાળ ભૈરવે જવાબ આપ્યો—યયુતો કાંઈ નથી પણ ગજરંગની દેરીએ, કુંભકરણ, અહીરાવણ, મહીરાવણ, ખર અને દુષ્કર બેઠા હતા તેમણે પુછ્યું કે બાઈ કાળભૈરવ ! તમારું મોઢું કાણું કેમ થઈ ગયું છે ? આમ પુછવાથી હું ગભરાયો ને ધેર આગ્યો. કાચ આપ એટલે બોલ આતરી કરી શકું.

ગંદકી—હા ખરું છે પણ તે કાચમાં જંગવાની જણાવાનું નથી, અને ધોવાથી ધોણું થવાનું નથી ! એતો હું સમજી ગઈ. તમને કહીએ છીએ પણ તમે માનોછો ક્યાં !!

કાળભૈરવ—અરે તું સિધી બોલની, મનેતો કાંઈ સમજ પડતી નથી.

ગંદકી—શ્રી ! ન સમજ પડતી હોય તો હું સમજાવું. આપણી કીકીને નેચા કુળમાં આપી તેથી તમારું મોઢું કાણું થયું છે ને મારું પણ થયું છે. હું તો ગણરા નીકળી શકતી નથી ને કાંઈને મોઢું દેખાડી શકતી નથી.

કાળભૈરવ—ત્યારે હવે એનો ઉપાય શું ?

ગંદકી—એતો ઉપાવતો સહેલો અને સદ છે. આપણી ન્યાતમાં ચતું આવ્યું છે. છોકરીનું લખાડું કરાવી એમાં કુળમાં આપી દેવી. એટલે તરત મોઢું ઉજળું દુધ જેવું થઈ જશે.

કાળભૈરવ—અરે ! પણ ન્યાદે પહેલાં પરણ્યાની ત્યારે પણ રાક્ષસો જેમ કહેતા હતા કે નેચામાં આપી, તેથી આપણે ભરેલો ચાંદલો જતો કરી લખાવી લીધું અને અત્યારે તેમ કરતાં ઘણું ઉંચો નીંછ આપી છે. લણેલા મણેલા છે, વિવેકી છે, જ્ઞાનતાન છે અને છોકરીને જરાએ દુઃખ નથી. જતાં પણ પેલો ગંજેરી કુંભકરણ કહે કે તમારું મોઢું કાણું થાય છે. ત્યારે હવે શું કરવું ?

ગંદકી—હાજતો ! પેહેલાં પણ નેચાને આપી હતી તેથીજ તેણે જાંડતી થયતે કાંઈ લીધું નહીં ને મુંઝે એટલે દોરકતી આપી. એતો તમે

ચાંદલાના રૂપેલા જતા ક્યાં, હું હોત તો ગધા-પાછા લેત, 'નેચાને શું
 દુઃખ છે કે ચાંદલો ખાઈ જાય ! આ એ નેચાજ છે. ભણેલોતો આજણ
 પણ દોષ, વિવેકનો વાણીયો પણ દોષ અને ખાનદાન ક્ષત્રીય પણ દોષ
 નેથી શું ઉંચા થઈ ગયા ? સુખતો રાગને ઘેર પણ દોષ છે તેથી શું
 ને ઉંચા કહેવાય ? તમારામાં અષ્ટવજ્ર ક્યાં છે ! સુધારાવાળાના અગ્ર-
 નાથી ચરવા ને ધખ દબો નેચામાં આપી દીધી. તમે તમારું કાળું મોઢું
 ત્રણ ગામમાં કરો છે પણ દૂરતો ચરમાઈ છું ને ઘરમાંથી બહાર પણ
 જતી નથી. મારાથી મેણા સ્વલગાતાં નથી.

કાળભૈરવ—આરે સાંલજ તું કહેતી દોષ તો હું પાંચ પંચાતીય
 બેગા કરી કાંલજ કારગતી ત્રખાવી લજી. પણ પંડી આપતી ક્યાં ?

મદદી—તમારી મરજી સખાવી લેવાની છે તો હવે તમારું કામ
 નથી. મેં એવું કયું છે કે પોતાની મેજાએ વચર પંચાતે લખી આપી
 કાઢી મુકશે પેલો મરીસાવળુનો મોટો ઊકડો વાંદો છે, ઊકડી આવી
 કે તુરત તેને ઘેર વળાવી દમરા, ચાંદલાના સો રૂપીયા ભરવા પડશે તે આ-
 ગણે ધર ગીંગા મુઠી ભરી મરજું

કાળભૈરવ—પણ તે એવું શું કયું છે કે તે કદ સખી આપે ?
 મરીસાવળુના ઊકડાને તો પાંચ પૈરીએ છે અને બધી અન્ન વસ્ત્ર વિના
 રહે છે તેનું કેમ ?

મદદી—સાંલજો, મેં ઊકડીને કીખતી રાખ્યું છે કે દરરોજ ધરમાં
 દુઃખા કરવા, ખાવાતી વસ્તુ ચોરી ખાવી અને પૈસા પણ ચોરી એકઠા
 કરવા પૂછે તો કહેવું કે મારા પિવરથી કાઢી છઉં. તેણે તેમ કરવા
 માંડ્યું છે. અને ધરમાં સાંજે કાચર થઈ ગયાં છે. એમ સમજાવે કે બે
 ચાર મહીનામાં ઊકડી ચાંડી આવીજ છે ! મરીસાવળુના ઊકડાને પાંચ
 પૈરી થઈ પણ તેમાં એકે આપણી કીકી જેવી પાગળી નથી. આપણી
 કીકીતો તેને વમશે છતાં પણ કદાચ ન ગમે તો ત્યાંથીએ ત્રખાવી
 ત્રણ બીજે આપીયું પણ મોઢું તો હિજરું થશે ! !

કાળભૈરવ—પણ કદાચ તખી ન આપે અને કાઢી મુકે તો કેમ કરવું ?

મદદી—તખી ન આપે અને કાઢી મુકે તો હું ગમે ત્યાં જઈ દર
 દેશમાં આપી આવીશ. તેનો પનો પણ નહીં લાગવા દઉં. એમ થશે તો
 તેમના મોઢાં કાળા થઈ જશે અને લોકોમાં મરકરી થશે કે પૈરી
 હબીને હબી આપી ગઈ.

ગંદરીઆદની કુશીઆરી જેઈ કાળભૈરવ આનંદ પામ્યો. આનંદના ઉભરામાં જે હાથ જેટી ગંદરીઆદને ધમે પડ્યો. ગંદરીઆદએ કાળભૈરવના માથા ઉપર હાથ મુકી આશીર્વાદ આપ્યો. “ તમારા કુળની દીકરીઓ અનેક પતિવાળી થાઓ અને તમારી જ્ઞાનદાનીને દીપાવો ! ”

ગંદરીઆદના આશીર્વાદથી મને ઘણું હસતું આવ્યું, અને તેના નીચ-કર્મ માટે ખેદ થયા ત્રાપ્યો. અધાર પીછાડે કાઢી નાંખી કાળભૈરવ અને ગંદરી પાસે જઈ ઉભો રહ્યો તે શીખામણ દીધી.

તમે કુશના વંશના હોવા છતાં આજ કર્મ કરી દીકરીઓને પતિવ્રતા મર્મથી નષ્ટમથ કરે છે. એ મહા પાપ છે. રાક્ષસની યોદ્ધાદના તમારામાં બધી જાહે પોતાને કુળવાનમાં ખપાવી આવા પાપકર્મ કરાવે છે તેનાથી મેંતો ! આ તમારી જ્ઞાનદાની નહીં પણ મુર્ખતા છે. સ્ત્રીઓને તજનારા અને અનેક સ્ત્રીઓ કરનારા કુળવાન કહેવાય નહીં પણ તેનો રાક્ષસી કર્મ ગણાય. તમે તમારી દીકરીને કુશીલજ આપી વંશરો છે. તેમાં તમારા કુળની શોભા નર્ધા પણ લાંબી છે. તમારી દીકરીને દુરદેશ એક પતિને પડતો મુશી આપી આજ તેમાં તેના પતિનું મોં કાળું થનું નથી પણ તમારું કાળું થાય છે. પોતાની દીકરીને અનેક પત્ની કરાવવા, રાક્ષસોના હાથમાં આપી દુઃખી કરવી એ મહા પાપ છે. માટે તેના પાપથી બચોને તમારી દીકરી મુખમાં પડી છે જેથી તેને સારી શીખામણ આપી મુખશાંતીમાં ચંદ્રના દહ તેનો આશિર્વાદ મેળવો.

આ માત્ર ઉપદેશથી કાળભૈરવ કંઈક સમજ્યો, પણ ગંદરીને ગંધ વાત ઉતરી નહીં અને તેણે જવાબ દીધો કે, મહારાજ બહુરમજી ! આપ અમારી ન્યાતરીનને જાણતા નથી. ઘણી સ્ત્રીઓ કરે તે કુળવાનનો દીકરો કહેવાય. અને ઘણા પતિ કરે તે જ્ઞાનદાનની દીકરી ગણાય ! તમારા મંત્રક્રોધ પુછોને ! એમને હું યોધી સ્ત્રી છર્ડા અને મારે એ પાંચમા પતિ છે. મેં એને તો ઉભા મુક્યા છે અને એ પાસેથી મુરકતી અપ્પાવી છુટી છડાં. એમણે પણ એને મુટા છેડા આપ્યા છે અને એક જામ પરચવિના રક્તો છે. અમારી આજ્ઞા અને દર્શન, જ્ઞાનદાની અને કુશીનના તેમાંજ સમાવેલી છે. માટે તમારે આવને શીખામણ આપવાની જરૂર નથી. તમે તમારી દેરીએ જઈ મેંતો, પાંદડા ધરવી તમારે શું વચાત ?

ગંદરીઆદની વાત સાંભળી દુનો મહારાજ ગયો અને દુરતજ ત્યાંથી આમનો થયો. મુર્ખને શું પ્રમત્તવવા !

કળજી તારી બહીદારી છે ! એક પલિનત ધારી મહારાજ રામ-ચંદ્રજી અને સર્વ સતીઓમાં શિવોમણી મહાદેવી સીતાજીના પુત્ર લવ અને કુશના વંશજો રાક્ષસોના સહવાસમાં રહી કેવા દુરાચારી બન્યા છે; અને કેવાં પાપકર્મ કરે છે, તેનો વિચાર તે જાતિના આગેવાનો કરશે ખરાકે ? છે કોઈ સીતારામનો બક્ત ? જો હોય તો તેણે પોતાના જાતિપંથુઓને સુધારવા અને રાક્ષસી ક્રોધોનો નાશ કરવા, કરાવવા તૈયાર થવું. બજારંગી અર્જુન કોઈ ધ્યાનમાં લેશે કે ?

બજારંગ.

મગફળી—ભોંયસીંગ.

મગફળીનું વાવેતર ગુજરાતમાં થતું નથી. તેનું વાવેતર દક્ષિણમાં થતું હતું ત્યાંથી મગફળી અત્રે આવે છે. અપવાસના દિવસોમાં ફરાળ તરીકે તેનો ઘણો ઉપયોગ થાય છે. કાઠીયાવાડમાં ઉપતેટા મુકામે માર્ચ મહીનાની આખર તારીખોએ મી. ગોંડળ કાનજી કાળાવડીયાના પ્રવાસથી અને સુરત યુવક મંડળના મી. કુંવરજી વિઠ્ઠલભાઈ મહેતા તથા મી. ચંદુભાઈ બેયરભાઈ પટેલની સહાયથી કાઠીયાવાડ પાટીદાર સમાજ મળી હતી તેના તરફથી કૃતિકર્મ પત્રિકા પહેલી જવાઈ છે તે ઉપરથી જણાય છે કે મગફળીનું વાવેતર ગોંડળ રોટમાં પાંચ વર્ષથી થવા લાગ્યું છે. તેમાં મગેલ અનુભવની નાહીતીનો સાર નિચે આપ્યો છે.

કાઠીયાવાડ (ગુજરાત)ના ખેડુતનો મોટો ભાગ અજાણ છે તેથી હરકોઈ જાતના સુધારા સંબંધે તદ્દન બેદરકાર રહે છે. ખેતીમાં સુધારા પોતે કરતા નથી પણ તેને ધીકારે છે અને જો કરવા હચ્છા કરે તેને અટકાવે છે. વળી તેમાં વડેમ ઉત્પન્ન કરે છે. જોટયુજ નહીં પણ ખેતીમાં સુધારો કરવાથી રાજ્ય તરફથી વીધેટી વધશે એવી ખોટી અફવા ઉઠાડી ખીન-ઓને ઉત્સાહ ભેગ કરે છે. અજ્ઞાન ખેડુતો જાપદાદાને દોષે ચીલે ચાલી જુની રીતને સુરતપણે વળગી રહી એકની એક દબે ખેતી કરતા રહે છે. પોતાની આસપાસ શું જુને છે, તેનું તેમને કાગ્યેજ જાન હોય છે. ખેતીના ધંધામાં સારાસારનો વિચાર કરી ખેતી કરનારની સંખ્યા નહીં જોવી છે.

સંકેતે એકાદ બે સમજી બેડુતમાં સુધારાની આરી અસર પ્રથમ થાય છે. તેઓ એકાદ બે વર્ષ ચારે કાલ લે છે. તે બેઠને આજી બેડુતો તેમનું દેખાદેખી કરવા લક્ષ્યાય છે. આજી જમાનો નવીન કરવાનો છે. સુધારામાં વિરોધીપણું નહીં રાખતાં જમાનો આપણને જેમ દોરવે તેમ તેની સાથે દોરાવું જોઈએ તોજ આપણે આપણા મંત્રામાં આગળ વધી રહેલું મંદ ચઢ્યું.

પાંચ વર્ષથી ગોંડળ રાત્ર્યમાં બેડુતોમાં કાંઈક નવીન જગૃતિ આવી છે. નવું નવું કરવા કેટલાક બેડુતો હમેશાં ઉત્કંઠીત રહે છે. જમીનની ફળદ્રુપતા વધારવાના કેટલાક પદ્ધતિ સુધારા તેઓએ લાખત ક્યાં છે. દરેક પાકના વાવેતરની નવી પદ્ધતિ લક્ષ્ય ખતીલા બેડુતોએ શરૂ કરી છે. ખાતરની ખરી હોમત કેટલેક દરજ્જે તેઓ સમજતા ચલા છે. નવીન હોમતી પાકના અખતરા કરવા ઉત્સાહી જન્યા છે. મગફળીના પાકમાં નેમણે દીક રહેલ મેળવી છે.

સંવત ૧૯૬૭માં લાખાવદર, ઉપલેટા, વોરાછ તાળે પીપળીયા, ભોળા વીગેરે ગામોમાં અખતરા તરીકે ભુજ જમીનમાં વાવેતર કરવામાં આજી હતું. તેમાં રહેલ મળતાં જીવન વર્ષમાં ઘણા બેડુતોએ ધોડી ધોડી જમીનમાં મગફળી વાવી પણ વરસાદની નિષ્ફળતાથી તેનો પાક દીક થયો નહો. કુવાના પાણીથી જે ખેતરમાં પાણી પત્તાવું ત્યાંજ મગફળી પાડી. ત્રીજે વર્ષે દર એકરે ૬૦ મણ મગફળી પાડી જેથી ઘણા બેડુતો તેનું વાવેતર કરવા લક્ષ્યાયા. પણ બીની મેધિતારી ચલાથી કેટલાક પાછા પડ્યા. પહેલ પદ્ધતિ નયુલાઈએ મોટા વિસ્તારમાં વાવેતર કરવાની હોમત કરી પણ ગરીબાવસ્થાને લીધે બીજ લાવવા નાણાની સવડ કરી આપવા રેવેન્યુ ખાતામાં અરજ દીધી તેની કાંઈ દાદ મળી નહીં ત્યારે દરબાર હલુદમાં પહોંચતાં ત્યાંથી રૂ. ૧૦૦ ની મદદ મેળવી. પોતાની ૫૦ વીધા જમીનમાં મગફળીનું વાવેતર કરી મોટી નિષજ મેળવી. એક શાહુદારે ક્યાંજે બીજ આપ્યાં ત્યારે ઘણાજ વિસ્તારમાં અને ઘણા બેડુતોએ મગફળી વાવી સારો ફાયદો મેળવ્યો. જે બેડુતો પહેલાં મગફળીના વિરોધી હતા તેમણે પણ તે વાવવા માંડી. આ પ્રમાણે ગોંડળ સ્ટેટમાં તે પાકને રહેલ મળવાથી કાડીવાવાડના ઘણા ગામોમાં હવે મગફળીનું વાવેતર સાધારણ ચઢ પડ્યું છે.

મગફળીના વેત્તા મોંઘવર પચરાય છે તેની સંગિા જમીનમાં બેઠે છે. મગફળીને કાળી, કાણ અને કાંપાજ જમીન વુધારે માફક આવે છે. તે જમીનમાં બે વજી ખેડ કરી તેને ઘણી પોચી કરવું જોઈએ છે. ડોરના

આજ મુતરનું ખાતર તેને માટે સાફ છે. દર એકે ૨૫ થી ૩૦ ગાંઠાં ખાતર નાંખવું જોઈએ છે. દર એકે સવામળ સીંગા બીજમાં વગાય છે. વાવ્યા પછી તેનું રખોયું કરવાની જરૂર છે. કાચુ બુંડ-દૂધ વાવેલા દાણા ખોદી ખાઈ જાય છે. વરસાદ કમી હોય તો તેને પાણી પાવવાની જરૂર છે. આ સંબંધી વિશેષ માહિતી મેંદરની હશે તો ઉપનૈયા મધ્ય પા. ગોકળ દહાનજી કાળાવડીયા પાસેથી મળી શકશે.

“ હજ એક ”

કાં હજને હચરકે, કાં લેખજુને મચરકે;

પણ તેણેને ટસરકે, નારી ચીર ન પામે નારજા.

તેજપાર કરનારા એક ફેરીઆને તેની ધણીઆણી ઉપરનાં વચ્ચેના સજાગાંવ છે. આમાં પ્રથમ ખેડૂતની મહત્તા, એના હજના હચરકાની કિંમત જાણી છે એ કિંમતી વચ્ચે લોભાઈ આ એક નાનકડો સેખ જખાયો છે.

સંસારમાં જે કંઈ કાર્યો થાય છે, તે દરેકમાં શક્તિની જરૂર પડે છે. અને દરેક કાર્ય શક્તિથીજ થાય છે. દરેક અણુ-અને પરમાણુમાં અમુક અંશે શક્તિ રહેલી છે. જળમાં વરાળરૂપી શક્તિ છે. પાણીની વરાળ કરી અમુક નિયમમાં તેને ગોઠવવાથી સેકેડા કામ કરે છે. તેનાં ફળ આપણે મેળવી શકીએ છીએ; તેમ જમીન ખેડનાર ખેડૂત જે પરિમાણે સૂર્યનું જ્વાળું, તડકા, જળ અને વાયુની જેટલે અંશે ખેડ ઉપર શક્તિ વાપરે છે; તે પ્રમાણે વિશેષ વિશેષ ફળ તે મેળવી શકે છે. જમીન ખેડવામાં જેટલી ચતુરાઈ અને જેટલી કુશળતા ખેડૂત મેળવે છે, તેથી અધિક પરિમાણમાં તેનો લાભ તે લઈ શકે છે. પોતાનો અધો અર્થ કાઢતાં સારી રકમ પેદા કરી શકે છે.

જમીનમાં ઉડા ચાસપાડી ખેડેલી જમીનમાં રાણુ, તાપ, શક્તિ કુમરૂંકે થોડો ધણો વરસાદ જેમ જેમ પચતાં જાય, તેમ તેમ વધારે વધારે જમીન ખેડાતી જતી હોય તો છેવટે પાકની ઋતુ આવે તે વખતે તેમાં વાવેતર કરવાથી આરા પાકની અથવા રાખી શકાય છે. ખાતરનો ધણો અર્થ આછો યજ્ઞ જાય છે. જમીનમાં બીનાચ ટકાવી રાખવા માટે પાણી

કરવાનો મોટો ખર્ચ ઓછો થઈ જાય છે. વાવેતો પાક વેચાસને પાછો જાય છે. આવા કામદાના ઘણા રસ્તા ખુલ્લા થાય છે. આ વાત સદગત સમજાય તેમ છે.

આપણે જાણીએ છીએ કે પાણી અને વાયુના સંયોગથી મોટા પાક પચરા પણ સૂર્ય થઈ જાય છે. માટીરૂપ થઈ જાય છે. કુશળ ખેતુ કુશળતાથી એજ કારણનો વિચાર કરી કાણુ જમીનને ખરી હવા પાણીનો તેને સંયોગ થવા દઈ મુલાગી બનાવી શકે છે. જ્યારે જમીન ખંડાય છે. ત્યારે છુટી પડેલી માટીના દરેક હિસ્સામાં હવા અને અજવાળું પેસે છે. વાયુના મગવાથી માટી રવાદાર છુટી-છુટી થઈ જાય છે. વનસ્પતિના ખોરાક જેવાં જે દ્રવ્યો અદ્રાવ્યરૂપ તેમાં રહ્યાં હોય છે તે દ્રાવ્ય થઈ જાય છે. આથી નરી રાપાએલી વનસ્પતિને સુંદર ખોરાક મળી શકે છે. છુટી પડેલી જમીનમાં જળમયકણ કરવાની વિશેષ શક્તિ આવે છે. એ માટેજ ખેડ બહુ કામની છે.

માટીમાંથીજ કાંકરા અને નાના પત્થરની ઉત્પત્તિ થાય છે. અને તેજ પત્થર કે કાંકરાઓ ઉપર સૂર્યનો તાપ કે હવા કામવાથી તેનો નાશ થઈ મૃત્તિકા પણ બને છે. જે જમીન દળાએલી કાણુ રહે છે, જે જમીન ઉપર સૂર્યનો પ્રકાશ કે વાયુ પેટી સહતાં નથી, ત્યાં જમીનના કાણુ એકઠા જમી નાની કાંકરી અને તેમાંથી પત્થર થાય છે પણ તેજ કાણુ પદાર્થો જ દર વર્ષે જમીનના ઉપગ્રા પડ ઉપર આજુબામાં આવ્યા હોય તો તે બધા કાણુ પદાર્થો વાયુ અને તાપની અસરથી મૂળ જેવા મૃત્તિકા જેવા અર્થ જાય છે. આ પ્રમાણે જમીનનો ફેરફાર સતત ચાલુ રહે છે. આ કારણથીજ આપણે માટીમાં લોદું, એલ્યુમીનીયમ, સૂતો, ગ્લાસીયમ, મોઝા, મેંધક, ફોસ્ફરસ, વગેરે કેટલાક પદાર્થો ભેંસે છીએ. કાણુ પચરાઓ કેવી રીતે સૂર્ય વિદ્યુર્જા થઈ જાય છે. તેની રીત અરેખર નવાઈ ઉપગત્તે છે. પદાર્થ ઉપરના પચરાઓ ક્યારેક ખુબ તપી ઉઠે છે અને સ્થાનિક કંડીથી સંકોચાઈ જાય છે, ઢાઢા પડે છે. આમ કંડા ગદગ થવાથી પચરાઓ ફાટી જાય છે. આમ ફાટેલા પત્થરમાં પાણી દાખલ થાય છે. પક્ષીઓની હમાર ગાફત કેટલાંક બીજાંઓ આવી તેમાં પ્રડે છે. તેમાં કેટલાંક જાડ ઉગી તેનાં મૂળને તેની ફાટામાં દાખલ કરે છે. જેવડે જાડ પોતાનું સામાન્ય સ્થાપે છે. વાયુનો કાર્બોનિક એસિડ ગ્લાસ તેને સહાયતા કરે છે, આથી કાણુ પચરા નરમ નરમ થતા જાય છે, સ્થાનિક એવા પચરા પાણીમાં ધસડાઈ કાઢવામાં

પડે છે. તેમાં તેનો ભુક્ષા થવાની સ્વવચ્ચતા થાય છે. આ પ્રમાણે કંઈ પથરા પણ માટીરૂપ થઈ જાય છે, તેજ નિયમે કંઈજ જમીન ખેડવાથી યાદ તડકા તેને ભુક્ષા જેવી જનાવી દબ નરમ કરી નાંખે છે.

માટીમાં ખીજ પદાર્થ સિવાય કેટલાક વનસ્પતિના અને જાતર પદાર્થ પણ હોય છે. કાંપાળ માટીમાં આવા પદાર્થો વધારે હોય છે, ખેતાળ માટીમાં જીવજ પદાર્થ નહિ જેવા હોય છે. આવા ખંધા પદાર્થો જમીનમાં હોવાથી રોપાઓને કેવા ઉપયોગી છે અને ખેડ કરવાથી તે કેવા ઉપયોગી થાય છે તે જોવાની ખાસ જરૂર છે. રોપાઓ ફોસ્ફરસ, પોટાસ, ચુના, ગંધક અને એવા ખીજ પદાર્થો સાથે કાર્બોન, હાઇડ્રોજન ઓક્સિજન અને વરાળની મદદથી પોતાનો દેહ વધારી શકે છે. રોપાઓ પાત્રી જાય છે ત્યારે તેઓ સુકાઈ જાય છે, આ વખતે તેના શરીરમાં જે જે પ્રમાણમાં જે જે પદાર્થો મંગેલા હોય તે તે પાછા રૂપાંતર થઈ જાય છે, અને કેટલેક વખતે માટી સાથે મળી જાય છે. માટીમાં મળતી વખતે એક જાતનો દાર પણુ ઉત્પન્ન થાય છે. એ દાર જમીનમાં વધારે પ્રમાણમાં બેગો થાય તો જમીનની પાક ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ ઠી થાય છે. પણ માટી કમસર ખેડવાથી તડકા અને વાયુની મદદથી એ દાર ઉડી જાય છે.

માટીમાં અગણિત જીવાણુ વિષયમાન છે. તેઓ મરેલી વનસ્પતિના દેહનો ફેરફાર કરે છે. એ જીવાણુ એ જાતનાં હોય છે. પ્રથમ જાતનાં જીવાણુ મરેલા રોપામાંથી નાઇટ્રોજન ઉઘાડી મૂકવામાં મદદગાર થાય છે. અને ખીજ જાતનાં નાઇટ્રોજનનો સંગ્રહ કરે છે. અને જાત પરસ્પર વિરોધી છે. માટી ખેડવાથી, વાયુના સંયોગથી નાઇટ્રોજન એકઠો કરનારાં આણુઓની વૃદ્ધિ થાય છે અને નાઇટ્રોજન નાશ કરનારાં જીવાણુઓ નાશ થાય છે. નાઇટ્રોજન એ ખાતરનો ઉપયોગી ભાગ છે.

આપણા દેશના ખેડૂત વૈશાખ જોઈ મામે શરૂઆતનો પરસાદ થવા પડી જમીનને ખેડે છે. આ વખતે ખેડેલી જમીનમાં વધારે મોઝ થવાની તેની ધારણા ઉઘી વળે છે, કેમકે ખેડેલી જમીનને મૂર્ખનો તાપ જેવો તે વખતે મળતો નથી. પણ જે શિયાળામાં ખેડ થઈ હોય તો અહાર આવેલી જમીન અરેબસ ખાતર જેવીજ અને છે. વળી જે ખેતરમાં તલ, મટર, મગફળી, મગ, અડદ, વગેરે કડોળ વાળાં હોય છે, તે જમીનમાં ખીજે પરસે વચર ખાતરે સુંદર મોઝ ઉત્પન્ન થાય છે. આ વાત કેટલાક

ગળે પણ છે. તેઓ નાઇટ્રોજન એકઠો કરનાર જીવાણુની વાત જાણતા નથી છતાં તેના કાયદાથી જાણીતા છે. તે દેખાઇ આવે છે. માટે હે સાધનો ! શિયાળેથી ખેડ કરો. તમને આશ્ચર્યાચુ મદદ કરશે. નાઇટ્રોજન તમારી જમીનમાં બેગો થશે. વળી એમાંના પાણીને આપણી જમીનમાં પચાવવાની પણ પુરતી જરૂર છે. જમીન વારંવાર ખેડી રીતસર વરસાદનું પાણી અંદર પચાવવાથી જમીન રસમય રહે છે. અને તેમાં પાક લેવાની વિશેષ અનુકૂળતા થાય છે. સુડી માટીમાં ગમે તે વખતે હળ હાંકી શકાય છે પણ વરસાદ વરસાપછી ખેતી કરવામાં એક ખાસ સંભાળ રાખવાની જરૂર છે. ત્યાંસુધી જમીનના કણ છુટા છુટા થઈ ન ગયા હોય, એટલે ત્યાંસુધી પાણી પચી ન ગયું હોય ત્યાંસુધી હળ હાંકવું ન જોઈએ વરાપ વિનાની જમીનમાં હળ હાંકવાથી નરમ માટી કઠણ થઈ જાય છે, પણ ડાંગરના ક્યારડા ખેડવામાં કાંઈ હરકત નથી. કારણ તેમાં પુષ્કળ પાણી છે. જે ખેડૂત જમીન ખેડવાનું વિશેષ જ્ઞાન ધરાવતો નથી તેની ખેતી ફટલીક નકામી જાય છે. તેની ખેતીમાં મૂળ ધન પણ પેદા થતું નથી. મૂર્ખતા અજ્ઞતાણીની, વાપુની વૃદ્ધિના પાણીની જે વિશેષ શક્તિ જાણે છે, અને તેને પોતાની ખેતીમાં કામે લગાડે છે તેજ પોતાની ખેતીમાંથી સાદા લાલ મેળવે છે. આથીજ કહ્યું છે કે “ખેડ ખાતરને પાણી, કર્મને લાંબ તાણી.”

સ્તિરામ

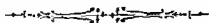
લવદીપ,

મહાદાસ ત્રિભજ પટેલ.

ગુરુકુળ—અખાપક,

માંસાકુલ.

એક ચાખવાની હૃદયદ્રાવક કહાણી.

મારો જન્મ ગુજરાતના એક ગામમાં કડવા પાટીદાર ક્ષત્રિમાં એક ગુપ્તી કુટુંબમાં સંવત ૧૯૪૩ માં થયો હતો. મારે બે ભાઈ હતા. અને પુત્રીમાં હું એકલીજ હતી તેથી બે ભાઈ અને માતાપિતા લાડપસારી હતા. મારો આપ ખાતાપિતા હતા અને પૈસામાં વધારો થયો હતો તેથી પોતાના

બાઈઓથી ઉઠ્યા થયા સાડ મને ગર્દેશમાં ઉઠ્યા ગણુતા ખાનદાન કુળવાન
 કુટુંબમાં સંવત ૧૯૪૬ ના વિવાદમાં પરજીવી ત્રગભગ દોઢથી બે હમરનું
 પાણી કરી નાંખ્યું અને મનગમતો લહવો લીધો તથા 'ગામમાં વાહ વાહ
 કહેવનારી, સંવત ૧૯૪૭ ની લોચી ત્રગભગ મારી સાસુ ગુજરી ગયાં, તેને
 પુરા ગાર દીવસ થયા નહીં તે ખેડાંજ મારા ગામના એક પટેલ (અમળન
 અમાગ પીત્રાઈ કાકા) પોતાની વિધવા ગર્દેશના નાતરાનું સાડુ મારા
 સસરા સાથે કરી આજ્યા. ગામમાંથી મારી સાસુના મરણ નિમીત્તે કાણ
 ત્રણ મારા માળાપ ગયો હતો ત્યારેજ મારા સસરા સાથે નહીં કરી લીધું
 હતું, તેથી મારા સસરાએ મારી સાસુના નોદમાને દીને માસીએ સરાની
 મોક મુદી દીધો. તેથી તેજ દીને શરૂવાર લોવાથી મારા ગામની મારીજ
 કષ્ટને ધરમાં મારી નવી સાસુ તરીકે બેસારી દીધી, હુંતો તે વખતે બાગક
 હતી પણ ત્યારે સમજાણી થઈ ત્યારે મોકાના કહેતા કહેતી સાંભળ્યું
 હતું, ગાર વર્ષની ઉમર થતાં મારે પણ સાસરે જતું થયું, મારી નવી સાસુ
 કંઈરની મંદગાનીથી મારા ઉપર રોમ રાખતી હતી, કદાચ મને પોતાની
 કરી લેદને તેને પીપરમાં મારા ગાપ કરતાં તેના ગાપને ઉઠા મનાવવાની
 અભિપ્રાય લોય પણ ખરી, જમે તેમ પણ મને સાસુ સાથે જનનું હતું
 તેથી હું સુખી હતી, બે વર્ષ પછી મને પુત્રી રત્ન પ્રાપ્ત થયું, તેથી મારા
 સસરા નાગજ થયા પણ મને કાંઈ કહ્યું નહોં, પણ મારા હમનસીએ મારી
 નવી સાસુ પણ ગુજરી ગયાં, આ વખતે મારા સસરાની ઉમર આવીસ
 ઉપર હતી, પોતાને એક એકને હતો અને ઊકડાને ઘેર ફેકરી હતી,
 એટલે પીંટ આપવાને પુત્ર હતો, રાંધી ખવરાવવાને પૂત્ર વધુ હતી, જતાં
 કરીથી નાત કરવાનું મુત્તવરી રાખ્યું નહીં, રાખવાની જરૂર થી? તેમને
 કન્યાની ખાટ નંદાતી, કુળવાનેને એક ઉપર બીજી આપનારા મોળુદ છે
 નોપછી સ્ત્રી ગુજરી જતાં બીજી ના મને એમ તો હતુંજ નહીં, એક ગામના
 મુખી પટેલ પોતાની પદર વર્ષની વિધવા દીકરી મારા સસરાજને મોરી
 પહેરામણી સાથે આપી, ગયા નંદી આવનારી મારાથી કાંઈક નાની ઉમરની
 હતી, પણ મોટા વરને આપી તેથી મોટી થઈ, મારી સાસુ થઈ પણ
 કસક કંકાશમાં પુરી લોવાથી મારી સાથે એક પણ દીન ગયું નહીં,
 મારા હરેક કામમાં તેને દોષ જણાવા લાગ્યો, તેમાં મર્યું મીઠું ભભરાવીને
 મારા સસરાને કહેતા લાગી, મારા સ્વામી મારા સસરાને કાંઈ કરી શકે
 એમ હતુંજ નહીં, મારા સસરા પણ કંટાળી ગયા, મને મારે પીપર વિદાય
 કરી દીધી, હવે મારી નવી સાસુ મારે મારે શોક્ય શોધવા લાગી.

અમારી પટોરાના ગામમાં તે વાત ચલી મારા લાઈઓના જાળવામાં આવી ત્યારે મારા બાપ બીગેરે તે પટેલને પોતાની દીકરી મારા ઉપર શોક્ય તરીકે નહીં આપવાને સમજાવ્યું. તેઓએ હાએ હા કીધું પણ પાછળથી માલમ પડ્યું હતું કે તેઓને મેરે તે ઉતર્યું નહોતું. મારા બાપ અમારા ગામના બે શ્રેષ્ઠ સંભાવિત ગૃહસ્થોને લેઈને મારાં સસરાને પણ સમજાવવાને ગયા હતા. પણ તેઓ પણ શામાટે માને ?

કહેવત છે કે લોભીયા હોય ત્યાં ધુતારા જૂએ મરે નહીં. તેમજ જ્યાં દેનારા હોય ત્યાં વિધુર શામાટે રહે ? દેનારા હોય તો એક ઉપર બીજી ત્રીજી એમ અનેક સ્ત્રીઓ શામાટે ના કરે ? અને એવેના જ જ્યાંય મારા સસરાએ તેમને સમજાવવા ગયેલા સમજાવેને આપ્યો. સમજાવેને તેમને કશું કે એનું પરિણામ સારું નહીં આવે, આપને પાછળથી પરતાવું પડશે. ધરમા દુશ્મના કંઠારા થશે, અને છેવટે ગાળામાંથી પાણી પણ ઓઝી જશે. મારા સસરાએ દુકોન જવાગ આપ્યો કે મને તેની કાંઈજ દરકાર નથી. અમારા જેવા ખાનદાન અને કુળવાન ગણાતા કુટુંબોને કન્યાની ક્યાં ખોટ છે ? તમને ખગર નથી કે તમારા જેવા દેવાના કુટુંબોના ગામડીઆઓ અમને કન્યા આપવાને પડાપડ કરે છે ત્યાંસુધી અમને શું શીકર છે ? મારા સસરાએ કાંઈપણ માન્યું નહીં. મારા બાપ બીગેરે ઘેર પાછા આવ્યા. તેજ અડવાડીયામાં સાંજભર્યું કે અમુક ગામના પટેલે પોતાની પુત્રીને મારા ઉપર શોક્ય તરીકે આપી છે. હું અને મારી દીકરી મારા પીયરમાં મારા બાપે એક ભેંસ કદ આપી છે તેવું દોઝ ભરી અમારું ગુજરાન કરીએ છીએ. ત્યારપછી મેં મારા સસરાનું ઘર કે પતિનું મુખ જોયું નથી. અને હવે જીવાની આશા પણ નથી. છતાં ધણીએ રંગપો બોગવું છું. સમાજ ભરીને એક સ્ત્રી ઉપર શીજી નહીં કરવાના કચવને પણ ધોઈ પીવામાં આવ્યો છે. રક્ષકજી ભક્ષક ચાપ ત્યાં અમારી દાદા મ્યારે સંભળાય ? હરી ! હરી !! હરિવર મુબુદ્ધિ આપો !!!

હાલની આપણી સ્થિતી

અને

તેમાં કરવા બેઠતા ફેરફાર.

લેખક:-પા પરસોતમ સહુમાઈ-આરજા.

આર્થ બંધુઓ આપણી સ્થિતિ દિનપ્રતિદિન અધમ કેમ થતી જાય છે ? આપણા શરીરમાં નવા નવા ગેજો શામાટે વાસો કરી રહ્યા છે ?

આપણામાં બે માછજ પગે ચાલવાની, એક મણુ બાર ઉપાડવાની, કે કોઈપણ જાતનું જોર કરી કામ કરવાની શારિરીક શક્તિ કેમ રહી નથી ?

હમી જાતના લેખો લખવાની તથા ઉત્તમ શોધો કરવાની માનસિક શક્તિ શાકારણથી જતી રહી છે ? અરે ! જે દેશમાં લિંગમપિતા જેવા પુરવીરોએ આખા સૈન્યને હરાવેલ છે. હનુમાન જેવા ધીર પુરુષોએ સમુદ્ર બોળોળીને રાવણ જેવા મહાન્ રાજાને હરાવી માર્યો છે, ત્યાંથી શંકરાચાર્ય જેવા ધાર્મિક આચાર્યોએ પોતાના પ્રાણની પણ સ્પૃહા રાખ્યા સિવાય પોતાનો ધર્મ આરે તરફ દેલાવવા મંજૂ રહ્યા હતા. સ્વામી દયાનંદ સરસ્વતી જેવા દેશ ઉદ્ધારક પુરુષોએ આખા દેશને હૃદયમચ્ચાવી મુક્યો હતો. કર્ત્તવ્યદાસ મૂળજીભાઈ જેવા સુધારકોએ પોતાને કાવતો સુધારો કરવામાં જરાપણ હેમત હાર્યા નથી, તેજ દેશનાં તનુજો આત્મારે ધરમાંથી બહાર નીકળતાં હરે તેવા નિર્માણ થઈ ગયા છે. તે બેઠ કયા લાગણીવાળા પુરુષને વાગણી થયા વગર રહેતી હશે ! ! દિન પ્રતિ દિન પાપમાત્રી કેમ થતી જાય છે તેનો બારીકાઈથી તપાસ કરતાં માત્રમ પડે છે, કે આવી અવમ અવસ્થા કરનાર બાળકમંજ છે. જેટલી આ દુષ્ટ રિવાજથી દુર્દશા થઈ છે તેટલી બીજા કોઈપણ રિવાજથી ભાગ્યેજ થઈ હશે.

અરે ! બાળકોને લક્ષ એ શું ચીજ છે ? તે બિચારા સમજતા પણ ન હોય અને કેળવણી લેવાના અમુક્ય સમયમાં આ દુષ્ટ અને કૂર રિવાજના અનુયાયીઓ ઓકરોનાં વડીલો કહેવાઈને દુરચનની ગરજ સારે છે, એટલે બાળકમંજથી 'ઉંચ ખાડમાં પોતાનાં તરણ વધનાં બાળકોને ધકેલી દે છે. આમ તે લોકો શામાટે કરતા હશે ? તેની તપાસ કરતાં માત્રમ પડે છે કે તેઓનો વિચાર ઓકરોને પરણાવી વિવાહ મહાલી સહાનો લેવો તેજ છે.

આવી રીતે બાળકને પરણાવવાથી તેનું પરિણામ શું આવશે તે ઉપર તેઓ તક્ષ આપતાજ નથી.

તમારે એક ઘડી લઢાવો લેવો છે, તેમાં તમારા બાળકો કેવાં પાપમાત્ર ચાપ છે, તેનો જરા વિચાર કરો, તેમના પ્રત્યે દયા લાવો. અને બાળ-જન્મરૂપી દૂર રાક્ષસના પંચમાં સપડાતાં તમારાં નિર્દોષ બાળકોને બચાવો. તમે જલેજળ બૂંચો મારો છો કે અમારાં બાળકો શરીરે નિર્બળ છે, પણ તમે વિચાર કરશો તો જલ્પાસે કે આટલા બધા વૈદ્ય, ડૉક્ટરો, તથા ક્ષવા વેચનારાની દુકાનો તમે તમારી જલેજળ ઉઠી કરાવો છો.

શરીરનો રાગ વીર્ય છે તે નાની ઉંમરમાં ક્ષમ કરવાથી અપકવ અવસ્થામાં સ્થિત થઇ જુદી જુદી જાતના રોગો ઉત્પન્ન કરે છે, તેથી દિનપ્રતિદિન શક્તિહીન થતી જાય છે.

જે દેશમાં બાળકોનો રિવાજ નથી તે દેશના લોકો હાલમાં કેવી કેવી જાતની ઉત્તમ ગ્રાધો કરે છે. ક્યાં ક્યાં વિદ્યા મેળાવન કરવા જાય છે. શરીરે કેવા જોરાવર અને કઠાવર જણાય છે. તેમનાં મગજો કેવાં કેળવાયેલાં હોય છે, અને તેથી તેઓ કેવાં મહાન કાર્યો કરી શકે છે, તેનો વિચાર આપણા સ્વદેશી બંધુઓ કરે તો તેમને તરતજ ખ્યાલ આવશે કે બાળકોને આપણી ઘણી આશ્રમ સ્થિતિ આણી છે, અને હજીપણ આજુએ માટે આર્ય-બંધુઓ જાગો, ઉઠો અને તે દૂર દુષ્ટ રિવાજને જડમૂળથી ઉખેડવા તન, મન, અને ધનથી સ્વતંત્ર પ્રયત્ન કરો.

જેમ આગગાદી ખેંચનાર એકાદમાં પાવર (શક્તિ) વધારે તેમ તે કાર્ય વધારે ત્વરિત્ ગતિએ કરી શકે છે. તેવીજ રીતે આપણામાં પ્રથમ પાવર કે શક્તિ હોવાંજ જાણ્યો અને તે હોય તોજ ધાર્મિક, વ્યાવહારિક, કે નૈતિક કાર્યો કરી શકાય. જેવી રીતે પાવર વિનાનું એકાદ ભાર ખેંચી શકવું નથી તેવીજ રીતે શક્તિ વિનાનાં મનુષ્યો પોતાનાં કર્મવ્યો ઉત્તમ રીતે કરી શકતાં નથી.

બાળકમંથી આપણી શક્તિ ઝોઝી થઈ છે, ઝોઝી થઈ છે, એવી નિરર્થક બૂંચો મારવાથી આપણું કાર્જ વજવાનું નથી. પણ “સમજ્યા ત્યાંથી સવાર” તદ્દનુસાર હવે આપણે ઉત્તમ અભ્યાસ પાળીશું આપણા બાળકોને પગાવીશું તોજ આપણે કંઈક કરી શકશું.

આપણા વડીલોએ આપણને જાગલેમનું બાણગાં નાંખી આપણી પાપમાત્રી કરી તેવો દોષ આપણે તેમના ઉપર મૂકીએ, પણ અત્યારના

વર્નનમાં કંઈપણ ફેરફાર ન કરતાં અહ્યર્થ પાળવાનો પ્રયાસ ન કરીએ તો આપણી સમજશક્તિ કંઈપણ કિંમત વિનાની ગણાય.

વર્નન વિના સમજવા એ નકામું છે, માટે દરેક જણે “જે થયું ન થવાનું નથી” એવી સમજ રાખી જે બૂઝ થઈ તે યાદ રાખી હવે પછી તેવી બૂઝ ન થવા દેવી અને અહ્યર્થ પાળવા પ્રયાસ કરવો. અહ્યર્થ પાળીશું-તોજ આપણી ગમેલી શક્તિઓ પુનઃ પ્રાપ્ત કરી શકીશું.

આત્મજ્ઞાની અથવા ભક્તિ માર્ગમાં ઉતરનારા કદાચ એમ ધારતા હોય કે અહ્યર્થનો વિષય ચર્ચવા અને તે ઉપર પૂરું વક્ષ આપવું તે મંસાર સુધારકોનું કામ છે. નં તેઓ આવી મોટી માન્યતા રાખના હોય તો તે તેમની મોટી બૂઝ છે. કારણ ઇમારત ચણનારને પ્રથમ પાણી મજાનૂન કરવાની ખાસ જરૂર છે, અને ત્યારબાદ તે તેના ઉપર ગમે તેવું મકાન ચણી શકે છે.

જેવી રીતે મજાનૂત પાયા વિનાનું મકાન ઉત્તમ ગણાતું નથી, અને તે જે ચાર માળ હોયુ છઈ શકાતુ નથી તેવીજ રીતે અહ્યર્થરૂપી પાયા મજાનૂત ન હોય તો કોઈપણ કર્મનો ઉત્તમ રીતે ચઢ શકતાં નથી. પછી ભલે તે ધાર્મિક, વ્યાવહારિક કે નૈતિક હોય.

ધર્મનાં અનેક પુરતો મોજુદ છે. આપણે તેમને વાંચીએ, વિચારીએ તોજ આપણા વિચારો ઉત્તમ થાય છે. પરંતુ અહ્યર્થના અભાવે આપણામાં ને વિચારો દરપણે સ્ત્રી ધાર્વ કરી શકતા નથી.

ધણા સ્ત્રી વિનાના પુરોનો એવું ધારવું હોય છે કે અને અહ્યર્થ પાળીએ છીએ તો અમારામાં કેમ શક્તિ વધતી નથી. પણ સારી રીતે અહ્યર્થ પાળવાથી શક્તિ વધતીજ નહીં. ને તેમ ના થતું હોય તો પાંદાઓ અહ્યર્થ પાળતા નથી એ નિર્વિવાદ છે.

અયોગ્ય સ્ત્રી સમાગમથી અહ્યર્થનો ભંગ થાય છે. એટલુંજ નહિ પણ એક વિદ્વાને કહ્યું છે કે “દર્શન, કથા, મંત્રાણ, હારત્વ, ચિંતન, મજાવનો ભોગ, સ્પર્શ, ભોગ; એ આઠેથી દર રહે તેજ અહ્યર્થ યોગ” આ પ્રમાણે ઉત્તમ અહ્યર્થ પાળીશું તોજ આપણી ખરેખરી સ્થિતિ સુધરશે. આ મૃદિમાં જે જે મહાન કાર્યો થયાં છે તેના કર્તાના જ્ઞાતાં ઉપર દ્રષ્ટિ ફેરવું તો તરતજ માત્રમ પડશે કે તેઓએ ઉત્તમ રીતે અહ્યર્થનું મંરણ કર્યું છે.

આખો દિવસ ખરાબ વિચાર કરી, ખરાબ વર્તણૂક ગ્રામનારથી ક્રોધપણ બતાવું ઉત્તમ કાર્ય બને તેવી વ્યવસ્થા પણ આજ્ઞા ગ્રામથી તે તદ્દન નિર્ણયક છે.

આપણી સો વર્ષની આયુષ્ય ધારી ઋષિ મુનિઓએ તેના ચાર વિભાગ પાડી ફરેક વિભાગ જુદા જુદા આશ્રમમાં વહેંચી નાંખ્યા હતા, (૧) બ્રહ્મચર્યાશ્રમ (૨) ગૃહસ્થાશ્રમ (૩) વનપ્રસ્થાશ્રમ (૪) નન્યસ્થાશ્રમ,

આ પ્રમાણે આર્યાવર્તમાં ચાર આશ્રમનું પાલન થયું ત્યાંસુધી તેમની ઉન્નતિ હતી. ધાર્મિક જ્ઞાનમાં, ઉદ્યોગ કુશળતામાં, વિદ્યામાં હત્યાદિ નવી શોધોમાં ક્રોધપણ દેશના લોકો તેઓની બરોગરી કરી શકતા નહોતા; અને બીજા સર્વ દેશનો આધાર આજ દેશ પર હતો. ત્યારે અત્યારે તેથી ઉત્કૃષ્ટ ભાવન થયે છે. અરે ! બાળકને દેશની ઉન્નતિનો પરાભવ ક્યો છે.

હાલમાં જે જે નવી શોધો થઈ છે, અને થાય છે, તે પ્રથમ આપણા દેશના આર્યાવર્તમાં જ બ્રહ્મચર્ય પાળી દરેલી છે, એમ કેટલાક પુરાતત્ત્વી પુસ્તકોમાં આવેલા ગણિત શબ્દોથી જણી શકાય છે. તે પ્રાચીન આર્યો જે આપણા પૂર્વજ ગાય તેમના જેટલી શક્તિ આપણામાં રહી નથી, તેને મેળવવાને માટે આપણને ત્યાંસુધી જાગણી ન થાય, ત્યાંસુધી આપણે બ્રહ્મચર્ય પાળવા ઉપર સંપૂર્ણ પ્રીતિ રાખી શકીશું નહિ અને તેથી આપણા અભ્યુદયના મુર્ચને ઉગવાની વાર છે.

અરે ! તમારે આવા મહત્ત્વ જેવા કાંઈક ત્યાંસુધી રહેવું છે ? બીજા દેશના લોકો પ્રતિદિન બ્રહ્મચર્ય શંકસજીને માટે સતત પ્રયાસ કરી રહ્યા છે ત્યારે આપણે તેના ભંગ કરી નિર્માણ અને નિસ્તેજ બનતા જઈએ છીએ. અરે ! આપણે કાંઈક, રોગી, નાદિગત, નિસ્ત્રાહી, અને ઉત્તમ કાર્ય કરવાની શક્તિ વિનાના અને બાયજા બનીએ છીએ, છતાં આખો ઉઘાટી વિચારતા નથી. આપણું જીવન ઘણી કંટાળી સ્થિતિમાં વ્યતિત કરીએ છીએ.

જ્યારે તમે ઉત્તમ રીતે બ્રહ્મચર્ય પાળશો, ત્યારે તમે ઉત્તમ માણસો કહેવાશે. ઋષિ મુનિઓએ અધિક આશ્રમો તત્કાલે વર્તન અગ્રાવ્યાથી મનચાહિત કાર્યો કરવા શક્તિમાન થઈ શકશે.

હવે પ્રકારના કુર્નવ્ય કરવાની હિતજાણાએ પ્રથમ આજ પાપો મજબુત કરેલા જેદને ત્યાંસુધી આ પાપો મજબુત નહિ હોય ત્યાંસુધી તમારા કરેલા તમામ પ્રયત્નો નિષ્ફળ જશે.

દેશનું ત્યાંની હવા, પદ્ધતિ, ઉપજાવીપજ, ત્યાંના પ્રાણી પદાર્થની વિશ-
દાલતા, તથા અન્ય દમણીયતાના વિષયોનું જ્ઞાન માત્ર આપવું નેહ્યે.
દ્વિસાળી જ્ઞાનમાં સ્નેહનું જ્ઞાન સ્નેહમાર્ગ સહે છે, તે વડે કાંઈજ લાભ
નથી; પરંતુ ઉપયોગ સમયે ધન (રૂપિયા, પૈસા) ની ગણતરી માટે,
ઉપજ ખર્ચ તથા બચાવ કરી શકવા પૂરતું તથા દૂધ ઘીના તોલ માપનું,
અનાજના તોલનું મોનારપાના તોલનું, કપડાંના ભરતના માપનું વિગેરે
વિષયોનું જ્ઞાન ને તે પદાર્થોં સોધાતી મપાતી તથા ધન અપાતી મૂકાતી
બચાવના ઉપયોગી થાય તેવું સંગીન બનાવવા કદી પણ દુર્લભ
કરવું નહીં નેહ્યે. ને જ્ઞાનને અભાવે મરીનામાં ફેટકું ઘી તેજ
વપરાયું, વાસણ કપડાં ધન વગેરેમાં શું વધું ઘટ્યું વિગેરેનું તથા
કેરીવાળાથી અનાજ ખદમે શાક લેવા જતાં અનાજની અને અન્ય વસ્તુની
કોમત ન જાણનાર બાળાઓ છેતરાઈ, નુકસાન ખમી ઉવડે કલેશપાત્ર
થાય છે. તેથી તેમને અવગણ્યા વગર તથા નેહ્યે. રમોડા, ધરના ચોક,
મંથમ કરવાના દેવમંદિર તથા ધરના ઉમરા વિગેરે રથજે અમીસ, શુક્રાસ,
ચુનો વિગેરે વિવિધ રંગોથી ત્રિફાળુ પટકોજી, તથા વૃક્ષ, મનુષ્ય, પશુવાદિ
વિવિધ આકૃતિઓ (ખીખાં-જાખાંથી નહિ) સ્વહસ્તે દલાવવાની ટેવદાર
(આ વિષયની શક્તિ સ્ત્રીઓમાં કુદરતી રીતેજ સહેલી છે તેથી) મૂર્ધ્વિતિ
તથા ચિત્રકળાનાં ઉપયોગ પૂરતાં તત્વ સુત્રલ રીતે સમજવી શકાય એમ
છે તે તરફ પ્રત્યક્ષ અપાવું નેહ્યે, મુંગાઈમાં એક પ્રદર્શન સમયે પરબુ
(દક્ષિણી કાવચ) બાળાઓએ જે રંગોગ્રીઓ પૂરી હતી તેમાં પ્રસિદ્ધ
ચિત્રકાર રાગ્ન ગવિયર્માંનાં દંસ દમમંતી, ચાંદુતલા પત્રલેખન, નામદાર
શંકરશાહ જ્યોત્સ્ના તથા બાનુ મેરીનાં ચીત્ર આબેદુજી રંગબેરગી મોનેરી
પેરી રંગની મૂકાતી અત્યંત કલા હતાં. તેમનામાં આ કુદરતી શોખ
જોઈ બધો ખોલ્યા હતા કે માત્ર મૂર્ધ્વિતિ નહિ પણ પાણી ભરેલી કચ-
રાંટામાં પાણીની સપાટી પર તરી શકે તેવા રંગથી પૂર્વોક્ત ચિત્રો તથા
એક જગતમાં સિદ્ધનું ચિત્ર કાઢતાં આ એજકે જાતે નેહ્યું છે. આ મુદ્દ
ઉપાગોથી પૂર્વોક્ત વિદ્યાનો ચોખ લગાડવા એ કન્યાઓ માટે સરળ અને
કુદરતને ટેકો આપનાર છે. તે સાથે આ ચિત્ર કામ રેશમ તથા કરી
તથા સુતરના ભરત કામમાં પણ મદદગાર થાય તેવું આપવું નેહ્યે;
કેમકે શીવજી તથા ભરત કામનો શોખ પણ સ્ત્રીઓમાં કુદરતી હોય છેજ,
આમાં કાંઈ દરજ્જા કે મોટી બનવાનું નથી પણ પરાધીનતા બોધી થાય,
સમયનો સુદુપયોગ થાય અને મરીય સંસ્કાર સુખમાં ચાલે એવી સરળ

તા અને શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. આ જ્ઞાન પણ સંગીન અપાય છે કે નહિ તેથી દેખરેખ ખાસ રાખવી જરૂરની છે; નહિ તો ફેટકાંદ ભરત કામ મોંઘાં અને નિરૂપયોગી થઈ પડે છે, અને શીવજી કામમાં પણ અપૂર્ણતા રહેવાથી પરાધીનપણું મટતું નથી, પણ હિલ્લું ભરતાં વેતરતાં કપડાં અયોગ્ય રીતે વધુ ઓછાં કપાઈ કાપાયા પડી અગડે છે.

પ્રચલિત ચીજો ધોરણ પૂરું ગ્રીષ્મી આજાઓને ઘડીયાળ નંતનાં પણ આવડતું નથી; મારે તે સાથે સાથે જ્યોતિષના વિષયમાં પૃથ્વી, તારા, નક્ષત્ર, ચંદ્ર, સૂર્ય, વિગેરેની ગતિ ને તે દ્વારા વાનાવરણમાં થતા ફેરફાર; સવત્સરથી તે ઘડીપણ સુધીની ગણતરી, તેને ત્રયતા હિંદુ જ્યોતિષમાં થતા દિવસ તથા મહિનાના વધવટના નિયમો, મહત્ત્વ તથા ધૂમકેતુ વિગેરે નૈમિત્તિક દેખાતા દ્રવ્યોનું કારણ એ વિગેરેનું જ્ઞાન એવી રીતે આપવું કે યક્ષેમ તરીકે ગણાતા વિષયોનું કેટલા પ્રમાણમાં ઉપયોગીપણું અને કેટલા પ્રમાણમાં નિરૂપયોગીપણું છે તે સમજ થકે.

નિત્ય વપરાતા પદાર્થોના મિશ્રણોવડે જે લાભ હાની' થાય છે તે પ્રત્યક્ષ બતાવી પદાર્થ સંબંધી વિજ્ઞાન પણ બાજાઓને આપવું જોઈએ. તે ગણનારને ફોક્લરસને આંખાની ઝાટલીના ખોખામાં ધાલી, મોંમાં રાખી કુંદ મારી ફેલતા કાઢનાર, કીજી માથે-ઉતારી રતનભિતના રચના પાસ દીધેલી છરીથી કાપી લોહી બતાવનાર, યાજ્ઞમાં વાડકો - ચોદાડી નજર આંધનાર, ખૂવા ટેલીઆ વગેરે ઠગી શકતા નથી. અમુક પદાર્થો (વૉશિંગ સોડા) વિગેરેથી કપડાંને તથા તેજાજથી વાસણોનેા મેષ કપાય છે વિગેરે તથા દોરનું છાણુ, કંચેરા વિગેરે બજતણમાં ખાળી મૂકવાથી ખાસ એતીને ઉપયોગી આતરાનાં તંગી પડે છે તે વિષે તથા જટ સળગી હોડે તેવા પદાર્થોથી-ધાસનાં કુંધવાં તથા સૂડાં શાકડાં વિગેરેનું રક્ષણ કરવા વિષે; રંગાના મિશ્રણ તથા વસ્તુઓની બનાવટો વિગેરેના; ઉપયોગી પદાર્થોથી, અને કિલ્લજ ન લાગે તેવા કુદરતી ઉપાયોથી બોધ કરવો જોઈએ.

શાળામાં અપાતું સંગીતના વિષયનું જ્ઞાન બોધદાયક કવિતાઓથી રાગરાગણીની સમજપૂર્વક, તાલસૂરમાં સ્ત્રી ગાતાં, વંદાઓ એટલા પ્રમાણમાં આપવું, અને એવી યોજનાઓ શાળાઓમાં લાલ ચાઈ છે તેનો આદરપૂર્વક લાભ લેવો જોઈએ. આ જ્ઞાન પણ મોટી હંમતે કુદરતી રીતે ખીલી નીકળી શકે છે નેથી વિશેષ લાભ મળવા સંભવ છે.

આ અને આવાંજ સાચામાં અપાતાં શિશુજીની સ્ત્રી કેળવણીની અને વિશેષે કરીને આપણી પાટીદાર (ખેતીકાર-નાના ગ્રામ્યમાં વસનાર) વર્ગની કેળવણીની સમાપ્તિ થતી નથી. જેમ કુમાર અને કુમારીઓના શરીરાદિમાં તથા કેળવણીમાં ફેર આવક્યક છે તેવાજ ફેર આ શહેરીઓ, શ્રીમતોની અને ખેતીકાર વર્ગની બાળાઓને જાતવવાની કદરોમાં છે.

સ્ત્રી અને પુરુષ એ તદ્વ વિવક્ષ્ય જણાતાં તત્ત્વ છતાં ઉભય મળે ત્યારેજ એક બળ થાય છે. પ્રારબ્ધ અને પુરુષાર્થ, વરસાદ અને ખેતીમાં કરેલી મહેનત, એ બંન્નકેનિ જોડેલા સંબંધ છે તેટલોજ સ્ત્રી પુરુષને સંબંધ છે. પાશ્ચાત્ય સુધારાના છંદે કેળવણીકમ સલાવનારાઓની યોજનાઓ એક પણ પુરુષ વિના માત્ર સ્ત્રીઓપૂર્ણ વિચિત્રા સૃષ્ટિ સજાવવાની યોજના જેવી હાસ્યપાત્ર ગણાય, તેવી રીતે સ્વાભાવિક અંગકસરત દ્વારા શરીરની સાવ-પચતા વધારનાર તથા વ્યવહાર સરળ કરી મૂકનાર સાધનોની ખામીવાળી કેળવણી પણ હાસ્યપાત્ર છે. મારે એવી અસરગતતા દૂર કરવા બાળાઓને આજ અવસ્થામાં વધતે અનુસરી તાલીમ આપવા ખાસ જરૂર છે.

બાળાઓને પ્રભાતે ઉઠી કડે પહેરે દળવું, ખાંડવું, પધારી ઉઠાવરી, વાસીદું વાળવું, ગાય દોહાવી, વલોહું ખેંચવું, વિગેરે શીખવવું, રનાન કર્યાપછી સ્વચ્છ ઘાંઘેલાં સાણં અને બંધ બેસતાં વસ્ત્ર પહેરી મેઝ વગરની ઠંસપ્રાંથી બાળ ઝોળી વિવિધ આકૃતિવાળી વેણી (અંબોડા) ગુથતાં અને ત્યારપછી માતા પિતા, વિદ્યાગુરુ તથા સૂર્ય આદિ ઇશ્વરની શ્રેષ્ઠ વિમુચિઓને પૂજન નમસ્કારાદિ કરવાની ટેવ પાડવી જોઈએ. પછી ઉંમરા ધોઇ સાથીઆ પૂરવા, દાળ ચોખ્ખા તથા મરી મસાલો વિગેરે પ્રથમથીજ જોઈતા પ્રમાણમાં કાઢી લાવી તેમાંના કચરો વીણી ઝાટકી સાફ કરી રસોડામાં ખાવી મૂકવું, અને શાકાદિ ઝીલું સમારી સ્વચ્છ પાણીથી ધોઈ નાંખવું વિગેરે સામગ્રી તૈયાર કરી વપના પ્રમાણે કમે કમે સંધતાં શીખવવું જોઈએ. પ્રથમ ઘાટની વજુતાં, દાળ, જાત, પૂરી, શાક, ચાટણો તથા તેપડી વેઢમી, લાકુ, શીરા, અને તેપડી જલેબી વગેરે પકવાન પણ કમે કમે કોઈ બાળનાર પાસે સંધતાં, મુરખ્યા તથા નીરોળી અથાણાં સંધતાં બનાવતાં શીખવવું જોઈએ. રસોડામાં નિમેના નિયમે ખાસ ખ્યાનમાં રખાવવા. સંધતાં બીના હાથ લુછવા બીજો, સ્વચ્છ મડો કડોડો સખંચા નાક નિઃશંકવું પડે તો હાથ ધોયા અને હાંકિ, વિગેરે આવે તો સંધેલા અતથી લુટી દિશામાં મુખ કરી જાતી. તથા સંધવું ઉઘાડું ન રહે કે જેથી જતાવર પડે, સંધવું

તાકું ન પડી જાય તે માટે અસિ જાળવવાં તે, અને ખાસ કરી કેવા પદાર્થો જાતેજ અપચ્ચ છે અને કેવા સંયોગથી અપચ્ચ થઈ જાય છે તથા રોગીને કેવા પદાર્થો અપચ્ચ થાય છે એ સંબંધી જ્ઞાન પણ વૈદ્યની મદદથી સીખવવું જોઈએ. અને તો દણ્ડ માટે ઉપયોગ પૂરતું ટાંક્યું છે. શેરડી કેરી વગેરે ચુસવાના; રસ, દૂધ, છાશ વિગેરે પીવાના; દાળ દહી વગેરે ચાટવાના; ભાત વિગેરે ખાવાના તથા શેટલી પૂરી વિગેરે કટકા કરી ચાખવાના એ ક્રમે ક્રમે એક એકથી પચવામાં વધારે ભારે ગણાય છે. ગાંઠિયાથી દળેલા, તજેલા, પદાર્થ યદુ ભારે થતા જાય છે. યુવાન, નીરાળી તથા દૃઢ દાંતવાળાને સર્વ પદાર્થ તથા તેથી અન્યને દક્ષકા પદાર્થ પચ્ય છે. જળમાં રાંધેલાં (ખાંદેલાં) અન્ન, શાક તથા પ્રહર પડી સર્વને અપચ્ચ છે, ને ટાકાં પડી ગયેલાં ફરીને ઉનાં કરીને ખાવાથી કેટલાંક તો ઘિપ જોઈ ગઈ જાય છે, અને જીર્ણાંતો પોષક તથા નાશ પામે છે. દક્ષકા માતનું સાદુ અન્ન પણ ઉનું જમવાથી શ્વાદિષ્ટ લાગે છે, પણ તે એકદમ ધમધમતું સાદું નહિ. આદુ મીઠું વગેરે વાપુ સમાવનાર જમનારને પ્રથમ પીરસવું તથા દૂધ વગેરે પિત્ત સમાવનાર ભોજનને અને પીરસવું અને શેટલી વગેરે રૂક્ષ (મુકા) પદાર્થ મધ્યમાં જમે તો પચ્ય છે. રાંધવાના પદાર્થ અતિ રંધાવાથી ફુલાઈ જાય છે, અને થોડા રંધાવાથી કાચા રહે છે એ પણ અપચ્ચ છે. લસણ, કાંદા વગેરે દુર્ગંધવાળા પદાર્થ પણ અતિ તામસ દોષવાળી તથા તેમ, મરચું, હાંમિ વિગેરેનાં મિશ્રણ પણ અતિ પ્રમાણમાં અપચ્ચ થાય માટે જેમ અને તેમ શાક વિગેરેમાં તે પદાર્થ જોઈ પ્રમાણમાં અને મીઠું હળદર વગેરે માપસર નાંખતાં સીખવવું. જમી રહેલાને દક્ષકા પદાર્થ પણ આગ્રહ કરી પીરસવાથી અપચ્ચ થઈ પડે છે, અને બૂખ્યાને પકવાન પણ સુખરૂપે પચે છે તથા એકવાર ખાનારને બે વાર જેટલું પીરસવું પણ અયોગ્ય છે. આ વિચારને બ્યાસ પણ આજ્ઞાઓને આપવો જોઈએ. રૂચે તમ્મ, સાયવો, જળસાયે સાયવો, દહીં વિગેરે તથા જમ્યા ઉપર કાકડી, ચણા વિગેરે રૂક્ષ પદાર્થ અપચ્ચ છે. ખીચડી વિગેરે દૂધ સાથે ખાવાથી ભંપીકાસ કરે છે. તનાદિમાં કંદમળ ફળ ફૂલ વિના અન્ય પેદા, જરૂરી, સીંદા વિગેરે અપચ્ચ છે. તેથી તે ન ખાવા; તથા કેટલા જમનાર હોય તો કેટલું રાંધવું વિગેરે આપવો પણ અભ્યાસ કરાવવો. જમનાર માટે એક એકને ન અડકે એટલે દરેક પાટલા માંડતા તથા ત્રાર તલંવારે રંગેલા પૂરનાં, પાટલાઓની વચ્ચે વચ્ચે જમનારની ડાબી બાજુ માંજી વીંછળી ચકચકિત કરેલા માટામાં સ્વચ્છ મરચું

એકના બે બોલ બોલવાનું શિક્ષણ તેને કુસંગતીથી મળે છે, આ મને દાગ ધરમાં બેતા, બાબીઓ વગેરેના કુસંગથી તથા ખદાર અન્ય પાંડા-ગીઓ, સુદીપણીઓ વિગેરેમાં લેતાં લેતાં રૂઢ ચર્ચ જાય છે. આ કુસંગતિ રૂપ જેરી તમબોથી આવધાનના પૂર્વક દર રાખી કેળવે તો મુજ આળાઓમાં પતિના ધરમા પિતાના ધર જેવું અભિમાન કરી લેતાં વાઃ વાગતી નથી અને પતિના ધરમાં દુઃખને પણ સુખમાં ફેરવી લે છે. કેમકે આ અવસ્થાપ તેના ગરીબની રચના બોલેજી રચાયેલો છે.

આળાઓને વચને અનુસરી ચેંદક તથા આગેવ્યતાના નિયમો સંબંધી ઉપચાર પૂરતું જ્ઞાન આપવાની ખાસ જરૂર છે. નોકર ચાકરને ક્ષત્રિ મનના વામણા સ્ત્રીકળા તથા ડેગનાં વાળને દેલવાના ધર જેવાં રહે છે; તેથી વાસણાને - વચ માંગતાં આળાઓને રાખવું. ગાય બેઝનાં દૂધથી ગરીરપર થળી અસુર ચાય છે ને દૂધ નિંગોળી અને ઘીના વધારાવાળું પોષક મલા મારના ખાદ્યક વિગેરે આપવા સંબંધી તથા તેમની ઠાઠ અવસ્થા રાખવા, ઠાઠને પણ પ્રસંગોપાત તવણી અવસ્થા રાખવા, ને ઠાઠ તથા માળસને સમયાનુસાર અવસ્થા દરમાં ફેરવા કરવાથી ચના લાભ સમજવવા, તથા અયોગ્ય ઉમરે, અયોગ્ય સગરે, અયોગ્ય મારે તથા હદ ઉપરાંત અલ્પચર્ચ ભંગથી ચના મદાન અનર્થનું જ્ઞાન પડેદરીતે દર્શાવવાથી આપણે, આ વિગેરે આગેવ્યતાના નિયમથી અજ્ઞાન આળાઓ ન્યાં ક્યારે નાંખવાથી, ગંદાં પાણી દોળવાથી તથા ખાતર મારે ઉકેરડા સ્ત્રીચવાથી ને દૂર્ગંધ ધરમાજ આવે, તેવે ન્યારે ને મેલા પદાર્થો ગાંધિ છે; સુવાવડમાં તથા અન્ય વખત અંધારા ખાંસમાં ખાટલા દાગ છે, નાનાં આળક તથા પ્રસુતિના વચ્ચાદિ મેલાં રાખે છે, રજદેવળા વખત પણ સરદીમાં કં, હવા પિનાની અધારી જગ્યામાં બેઠી રહે, અને મોંઘ દિવસ જ્ઞાન વખતે પણ સ્વારમાં વહેતું સરદીમાં સપાસ જ્ઞાન કરીલે આ વિગેરે ધરજથી અને તત્પર્યાત ગર્ભ દેવા પછી પણ ન ખાવાના પદાર્થો ખાવાથી, ગરમીથી અને પેટમાં ભાર થવાથી વિગેરે આગેવ્યતાના નિયમોના ભંગથી પેટમાં રહેલા આળકનું શરીર અપૂર્ણ અંગવાળું વા ગરમીથી ગડગુમડથી શરીરની લાવણ્યના પિનાનું જન્મે છે વા જન્મ્યા પછી તેણે ચાય છે અને હમુખાવડ વા હિન્દિઆ વગેરે ગેગ વસ થઈ જ્ઞાત ચુકડના વહેમમાં પડી ઘણી યુવાન આળાઓનાં જીવનનો અંત આવે છે. આળકની માવજત કરવામાં અશિક્ષિત સ્ત્રીઓ આળકને જ્ઞાન કરાવતાં સાણ વિગેરે ગરમ પદાર્થ આળકના નેત્રમાં તથા મુખમાં મેંદી જવાથી અથવા હદ ઉપરાંત ગરમ પાણી કુમળા આળકથી ન સહન થવાથી, મેંદાં અને દરેક તડકે ન નાંખેલાં આદ્યમાં આળકને સુવાડવાથી માંદજી ચાંચડથી તથા ચોકડી પાણીવારાની અવસ્થાથી મચ્છોગની પીડાથી, આળકને નિદ્રાની ખામી પડવાથી, વિગેરે કારણથી શરીર તથા નેત્રાદિમાં ગરમી વિગેરેના મેળો ચાય છે. ગર્ભવતી તથા આળકની માતાને

પૃથ્વ આહાર આપના સંબંધી, આગકને ત્યારે ત્યારે રહે ત્યારે ન થવા-
 હતાં નિયમિત પણે. વયના પ્રમાણમાં વણ ચાર કલાકને અતરે થવાડવા
 સંબંધી, તથા તે છતાં રહે તો રમતમાં ગગડી વા ગરમીના દિવસમાં
 સ્વચ્છ કપડાં ટાંકી પાણી ક્યથિત ક્યથિત આપવાથી, વા મધ્યાન્હ
 વખતે ગરમ હવા વિનાના ઓરડાઓમાં મુનાડવાથી ઓડીવાર થવાડવાં
 પડે છે. અને તેથી આગકને અપચો થઈ દૂધ જામી જવાથી વરોધ
 વગેરે જે રોગો થાય છે તે થતા અટકે છે. સમયાનુસાર રોગને અનુસરી
 આગકના હરડે તુલ્યજન આદિ ઔષધોનું જ્ઞાન પણ ઘસાતુ આપવું
 જોઈએ, રડતાં આગકને છાનાં રાખવા કડછી વેસાણુ આદિ રમવા આપે
 છે તે વડે પણ અંગ લંગ થાય છે માટે કપડાં વા સ્થરની પૂતળી
 વિગેરેજ રમવા આપવાં. અને અરમા અરમ ચા તથા કાશી આપી રડતાં
 આગક છાનાં રાખવાં એ અતિ નુકસાન કારક છે. તેવા ગરમ પદાર્થો
 પડવા હોય ત્યાંથી આગકને રમતાં જાણવરાં. આ ઉપાયોના જ્ઞાનથી
 પ્રમદ્ય પાત્રન થઈ લાવણ્યતાનો હાસ થતો અટકે છે, જેની રીતે ખુશ-
 મુરતી એ કુદરતની બહિસ છે, તેવોજ કામજ સુર પણ જાળાઓને
 મોજી કુદરતી જગ છે. તેની હાની ન થાય માટે જાળાઓને અપથ્ય
 ખોરાક ન આપવો, ન્યાતરસના ધમધમતાં જમણુ વખતે “ મા મને
 બદાદા વાસ ધોધને આપ ” એવી જુમ મારતાં બેદરકારીથી તેને મિથુ-
 નનો દુકડો વા પાણીનો કુંડો પાછ તેજ, મરચાં, આખલી, રાઈ જેવા
 અપથ્ય પદાર્થ ખવાડનારી માતાઓ જાળાઓના કામજ કંઈને તેના જ્ઞાન-
 તંત્રુઓના તારા જોડે તારા કરે છે.

ઉપર પ્રમાણે આરોગ્યતાના સામાન્ય સ્ત્રી ઉપયોગી નિયમો જાણવા
 ઉપરાંત તે સાથે પ્રસૂતિની તથા માંદા માણસની માયજ્ઞત કેવી રાખવી,
 તેવે પ્રસંગે કેવી સાવધાનતા રાખવી તે નિયમો, ઔષધી આપવાના
 નિયમ, ખોરાક આપવાના નિયમ, મજમપટા કેમ કરવા વિગેરે જ્ઞાન
 મેળવવા, સાધનસંપત્ત અને સમયનો સુઉપયોગ કરવા ઇચ્છનાર જાળા
 ઓના કેજવજીમાં આગળ રહેવા માતા પિતા તર્ક તરીકેનું જ્ઞાન અથા-
 વવા સાવધાની રાખે તો અયોગ્ય નહીં; કેમકે તેથી હૃદયની કામજતા
 અને પ્રસંગોપાત ધર્મી કુખી આત્માઓની સર્વોત્તમ સેવા જાળવતાં
 તેમના આશીર્વાદથી નિષ્કામ દૈવ્યમા કમે કમે સર્વોત્તમ ભાવના ઉદય
 થાય છે અધિકારાનુસાર પૂર્વોક્ત જ્ઞાન મેળવનાર જાળાઓજ પતિ,
 માતાપિતા, પોતાની સંવત્તિ, તથા તેના પ્રસંગમાં આવતા અન્ય વિશ્વને
 આત્મા તુલ્ય પરમપ્રિય થઈ સર્વેનાં કુખને સુખમાં ફેરવી રાડવા સમર્થ
 થાય છે આ જાળા પતિના આત્માથી અભિજ ગણ્યી કોઈ રીતે પર-
 તંત્ર અને ન્યુન સત્તાવાળી ગણાતી નથી. આનું નામજ જાણ્યો અને
 આજ સ્ત્રી કેજવજીનો અવધિ છે.

યુનીલાલ વનમાળીદાસ, પટેલ.

અસત્યારોપ

સંબંધે

કહવા વિષય માસીકના પુસ્તક ૮ ના અંક ૭ માં છાપેલા સમાજના એક મેમ્બરના અર્થોપદમાં પુછાયેલા ખુલાસાના જવાબ માં (હીન્દુલાલના) તા ૫-૩-૧૫ તથા ૧૫-૩-૧૫ ના એ પત્રો મી. પુરગોત્તમદાસ પર લખેલા છે તેમાં સમાયેલા છે.

મેલેરીયા તાવ તથા તરમ પ્રકારની પ્લેગ.

માટે આરક્ષીવાળા એમ્બુ મીક્ચર બહુ જોવા પડ્યા છે. કહવું પીતા ના ગમે તો તેજ સાગ વાપરે આરક્ષીવાળાએમ્બુ પીસે. ૧) આરક્ષી-વાળાની અંબીરીયસ શક્તીની ગોળાઓ ખાનારને જીવાન બનાવે છે. ૨. ૧૧ - આરક્ષીવાળા દુધ પાઉર દાંતનો દુખારો મરાડી દાંત મોતી જેવા સાદુ રામે છે. આના ૮ -આરક્ષીવાળાનો દમજનો મલમ એકજ દિવસમા દમજ ખુટીમાં તકાવન કરે છે. આના ૪-સરને દેકાણે મળે. ૩. ૧૨. ૧૩. આરક્ષીવાળા જે. પી. વરલી લેખોરેરી. મુ'આદ.

કડવા હિતેચ્છુ

પુસ્તક ૬ હું. { ઑક્ટોબર સને ૧૯૨૫. } અંક ૧૦ મા.

અનુક્રમણિકા.

વિષય. પૃષ્ઠ વિષય. પૃષ્ઠ.

હેઠયના ઉદગારો... ૨૯૯ એક બોધદાયક સંવાદ... ૩૧૨

નમામિ ત્વાં ભારતિ ... ૩૦૦ પાલ ત્રાયચેરીનો રીપોર્ટ ...

શારદાશ્કમ ... ૩૦૧ ખેડેરા મુગાની શાળાનો હવાલો ૩૧૪

તમારી કથા ... ૩૦૨ ઈનામ માળા ... ૩૧૫

વંસાદ જતો રહ્યો ... ૩૦૪ પવિત્ર તિક્ષ્ણ ... ૩૧૮

પ્રભુ વંસાદ વંસાવા ... ૩૦૫ આગેવાનોની અધમતા ... ૩૨૨

અનાવૃત્તિનાં કારણો ... ૩૦૬ ખરૂં પુન્યદાન ... ૩૨૬

અજરૂરની શોધ-ખોળ નં. ૫. ૩૦૬ મોરડીને આઠનાં જમણાં ...

કૃમિ ક્ષત્રિય હિતેષી ... ૩૧૩ મોરડીને પાટલીઓની બેટ ૩૨૦

અદલામાં મગતાં મારીશો ...

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧-૪-૦ દપાલ અર્થ સાધે

વ્યવસ્થાપક, હીરાલાલ વસંતદાસ-અમદાવાદ

આ પત્ર અમદાવાદ, રીચીસ્ટ, નં. ૪૨૩, ધર્મ વિજય

આગળનામાં ચીમનલાલ દીરાલાલે છાપી તેજ કેસળી

ચીમનલાલ દીરાલાલે પ્રકટ કર્યું

ખેતીવાડી માટે

એકઘી દશ કોસનું પાણી પુરું પાડનાર
અળદથી તેમજ એકલ એન્જનથી ચાલના

અને દરેક જાતના પંપો

નીચલે સરનામે કીકાયતે મલે છે. તેમજ શ્રીટ અને દુરસ્ત
કરી આપવામાં આવે છે. જાવતાલ અને વધુ ખુલાસા માટે રૂબરૂ
મલો અથવા અડધા આનાની ટીકીટ ખીડી લખો.

અંખાલાલ. એમ. પટેલની કંપની.

દરીયાપુર-નાની સાલેપરી—અમદાવાદ.

તા. કઃ—અમારા પંપોમાં મલતી સગવડ અને ટામત ખીમતો સાથે
સરખાવી જેવા મજબુત લક્ષ્યામણ કરવામાં આવે છે.

ખેતીને ઉપયોગી પુસ્તકો.

મદ્રાસની ખેતીવાડી કોલેજના પ્રેમ્યુએટ-ગ્રેસ વર્ષના ખેતીના

અનુભવી મી. દુસરાય હોદાસાય અંતરીયા કૃત.

ડૉ. ધ્રોતી કાઠિયાવાડ.

ખેતીવાડી અને જમીયાની ઉપજ વધારનારો જાતર. રૂ. ૦-૫-૦

૩ અને તેની ઉપજ વધારવાનો ઉપાય. ૦-૮-૦

ગાય, હંસ, પીગેરે ઉછેરવા ને દુધ વધારવા વિષે. ૧-૦-૦

ઓંગા, ચીક, નારંગી, દાદમ, પીગેરે ઉછેરવાની રીતો. ૧-૧૨-૦

આદુ, હળદર, શેરડી, મુરખુ વીગેરેની ખાપેનરની રીતો. ૧-૪-૦

ખેતર, ખેડ, હથીયાર ને ખારીજ ચીજ સુધારવાની રીત. ૧-૪-૦

ખેતીવાડી વિજ્ઞાન માસીક, વર્ષના. ૨-૮-૦

તત્ સત્ પરમાત્મને નમઃ ॥

કડવા હિતેચ્છુ.

પુસ્તક ક્ર. ૬.

આંકડોઅરે સન ૧૯૧૫

અંક ૧૦ એ

વસંત તિલકા વૃત

ઈચ્છા કરીશ મન માંહી તું મિત્ર જેથી
સારી નક્કરી પણ નૌતમ હોવ તેથી
એ તે પરે પરમ આવ સુદા રખાશે
તો તો ખચિત મન વાંચિત લાક થાશે.

શામજી વિશ્વનાથ ઝાઝ

હૃદયના ઉદ્ગારો.

કડવાહી.

અરે એ હિન્દના વાસી,	દરો આ દેશની અર્ધ સીં
મઈ સૌ રિક્તી ને સિદ્ધી,	મઈ હો સુખ સંપત્તિ
મયા ક્યાં વીર ભારતના,	મયારે પુંજ લક્ષ્મીના
મયા જનહૈબલાહીના,	દિવસ એ દેખવાના ક્યાં?
અનુની રાજવીરાની,	નથી ભારત હવે જનવીરો
તપસ્વી યોગી મુનિઓની,	નથી ભારત હવે જનવીરો
અતિ કાંગી અને કોમી,	કુસમી, કમેશી, વૃણાધી,
અહર્નિશ માનના ભૂખ્યા,	નરો બહુ દેશમાં ઉપજ્યા.
શીમંતો દહક ભારતના,	બન્યાએ સ્વાર્થમાં અંધા,
નથી કર્મન્યને ગણતા,	દંમેશાં મેળિમી રમતા.

વહેછે શાંત્રીને સતો, પુરાણી પુજ્ય પંડિતો,
 જનમતો ધન્યછે તેનો, યો કર્તવ્યમાં પહેલો.
 જગતમાં જન્મ ધારીને, બુદ્ધો કર્તવ્ય પ્રાણી જે,
 અભાગી દેહ ધારી એ, યો મદા નકં ગામી તે.
 રડે કંઈ રંક અમળાઓ, દુઃખીછે દેશનાં ખાળો,
 કૃપાળુ કૈંકતો યાઓ, દયાની દ્રષ્ટિથી ભાળો.
 ધર્મને દેશના સતુ, ચલાવો મૂછ ઉઘી શું!
 નથી એ મૂછ ગણવાની, ખરેખર પૂંછ ગમ્ધાની!
 જમી ગણુ મિષ્ટ પકવાનો, જન્મ અલમસ્ત તેથી શું!
 મળના મોજ વૈભવમાં, રહ્યા ગુણતાન તેથી શું!
 જીવન આદર્શ મળ્યોતો, તમે વૈકુંઠને ભેગો,
 હમે કર્તવ્યમાં ખામી, યશો તો નકંના ગામી.
 સુસંધે સ્વર્ગ જવાનો, પ્રયત્નો પંથ ખતલાવે,
 દયા દરિદાર દેખાડે, વિનય ભગવાન બેટાવે.
 પ્રયત્નો, સંપ ને સેવા, દયા વિવેક એ મેવા,
 કરો શ્લાળી શુદ્ધે શુદ્ધમાં, હૃદયકુંજે રંગે રંગમાં.

લેખક:—ગૌરીશંકર આશારામ માસ્તર.

નમામિ ત્વાં મારતિ !

શાર્દૂલ ચિદ્રીહિત વૃત.

ખંડે મુંદર કુંદહાર વર્જો જે, ધોળાંજ વસો ધરે,
 પોટે પાવુર પદ્મમાં કર વડે, ધીણા વગાડી દરે;
 બહા અન્વૃત નીલકંઠ સરખા, જેનુ કરે ગાનરે,
 તેવી દિવ્ય સરસ્વતી ભગવતી, દેવી ધરે ખ્યાનરે. ૧

૧ 'ભુષના' સ્વેત શ્રુતી માળા. ૨ સ્વેત.

૩ કમળ. ૪ વિષ્ણુ.

દૂત વિલંબિત વૃત.

કમળ જેવું સદા મુખ ચોભતું,
મધુર આકૃતિમાં ગિત ચોભતું;
સરવદા ! કરજે સુખ સર્વદા,
અમ હિતે ધરજે મતિ સારદા.

શારદાષ્ટકમ્.

ગરબો.

(કામણ દીસે છે અલખેલા તારી આંખમાંડે.)—એ રાગ.

વીણા કમ્પર્પો કર ગ્રહો દેવી સરવતી આવેજેડે,
શિષ્ય ભણાવજે રે.....વીણા.

મનહરે રસિક મધુર મૃદુ સ્વસ્થી

શીખર્વો સરણગતને પ્રિય મનયા

પૂર્ણ જ્ઞાન અર્પો સર્વજ્ઞ બનાવજેડે,

અતુલ કરી સ્થાપજેડે.....૧-વીણા.

જ્ઞાનમૂર્તિ ! પુત્રી અહાની

આધિ દેવી અભિયળ વાણીની

સર્વ જ્ઞાનમય નિજ મંદિર બતાવજેડે,

હરત અમ જાણજેડે.....૨-વીણા.

દેવી શિષ્ય પ્રતિ ચઢને રાહ,

રસના સ્થાન વિષેજ બિરાહ;

છટાદાર વક્તા કરી સ્નેહ જણાવજેડે,

કાર્તિક પ્રસારજેડે.....૩-વીણા.

હે વિદ્યાવાણીની પ્રતિમા !

અપાર છે દેવી ! જુજ મહિમા

તાઈ આ ગુણમાન શ્રવણે ધર ધારજેડે,

પ્રીતિ વધારજેડે.....૪-વીણા.

લાવણી

સમાજે ભરી સુધારો રીતિ,

આપ પધારી લાવણી

જામ વર પદ્મના

સુધારો થમ આવતા

વધ વિદ્યા ચુંલુ કેળવી

નીચ ગણાએ આપડો

જગમાં દાતા ઉચ છે

સુતા દાન ગદા દાનછે

નિઃસ્વારથ ધન આપવું

તો કન્યા સમ રત્નને

હૃદય કાપીને આપવું

કનડે તેને અધમ નર

લખ્યું મનુસ્મૃતિ શાસ્ત્રમાં

ધન કન્યા માઆપણી

પીતૃ પીઠ ન પામતાં

તે કૃજ નરક વીધે પડે

પુછ બળદનાં મરડતાં

કન્યા દાતા કુલીન છે

કહો કુલીન કૃપા કરી

તો હું મહા શ્રમ વેડીને

કુલીને વેચી કુલીનતા

પાટીદાર અમે અને

ગર્વ કરે ધન ધામનો

કુલીને વેચી કુલીનતા

મારે મુગસ મહારથી

મણી મણીધરને મરડકે,

કુલીને વેચી કુલીનતા

છપન પેદીપર ચયો

આવ્યો કણુઆ ક્યાં યકો

પડવા દ્રવ્ય દાખવે તીતિ,

કરતા લેશ ન ધરતા બીતિ.

ગણાય જે કુળવાન,

કરવાને શુભ દામ.

દેવા કન્યા ગાય,

આપ કુલીન ગણાય.

માગણ નીચ ખચીત,

એહ જગતમાં રીત.

એ પલુ બહુ મુશ્કેલ,

દેવું નહિ કંઈ સાહેલ.

એવું કન્યા દાન,

પડે નરક તે જ્ઞાન.

એકો વીધે ખચીત,

તે રીતેવું નહીં હીત.

વેચ્યો વર જે કુળ,

એમ લખ્યું સ્મૃતી મળ.

યાદી મરડે મુજ,

ધન લેનારા છુજ,

છતાં એ લેશ ન ધરતા, બીતિ

અંધી' લાગ્યા કુળ,

સોધુ કુળનું મળ;

છતી, આપ પધારી.

આ કુળની કુળીન,

કોણ દેસાઈ અમીન

છતી, આપ પધારી.

ત્યાંજા કુલાય,

પણ જીવગને આપ,

છતી, આપ પધારી.

માત્રો આપ અમીન,

દેસા દીકરી કુળીન.

સમાજે

સમાજે

સમાજે

સમાજે

સમાજે

સમાજે

સમાજે

સમાજે

સમાજે

સમાજે

સમાજે

સમાજે

સમાજે

સમાજે

ઝડિ કન્યા તેહની લાવી ખીજ હેમ,
 પુષ્કલ દ્રવ્ય લીધા તણો, ધધો માંડયો એમ,
 કહો ક્યાં રહી દંપતીમાં પ્રીતિ, આપ પધારી૦
 કસાર્ધ વેચે મૃતકને આ વેચે હવ સાથ,
 બહુ દે પણ ઝોણુ પડે કન્યા નાથ અનાથ;
 કહો ક્યાં રહી દંપતીમાં પ્રીતિ, આપ પધારી૦
 ભરતા સંહરતા અને દે કન્યાને દુખ
 પ્રભુ સનમતી દે નેઉ ના કુલીન તણાં હું મુખ
 કુલીને વેચી કુલીનતા છતી, આપ પધારી૦
 લઈ પ્રતિજ્ઞા કારમી આવો પત્ની સમાજ,
 મહિ ધન કન્યા તાતયી મોહત્યા મમ આજ
 કહી રહે પત્ની ઉભયમાં પ્રીતિ, આપ પધારી૦

“વરસાદતો નતો રહ્યો.”

(ઠરમાં તું દીલ સાથ, છેકત, ઠરમાં તું, દીલ સાથ-એ રાગ.
 વરસ્યો નહી વરસાદ, જુઓને, વરસ્યો નહી વરસાદ;
 તેની કરવી ક્યાં ફરીવાદ, જુઓને, વરસ્યો નહી વરસાદ, રેક.
 વાદળ કાળાં, યાય રૂપાળાં; વળી નહી તે નિર્જળાળાં,
 પાણી ભરેલાં તેથી રસાળાં, વરસે તો બોળી કાઢવાળાં;
 પણ તે નિકળે કાળગળાળાં, (ઉપાધ નહી, આપણે તેને શું કરીએ.)
 નથી પડતો ફોફર ઝેદાદ, જુઓને, વરસ્યો નહી વરસાદ— ૧
 ઉચું ભળાવી, આંખો તણાવી; ડાક બધાએની દુખવા આવી,
 તોય ન આપ્યો દયા તે લાવી, ખાલી નકામી આશા રખાવી;
 છેવટે હિંમત એને છેકાવી, (નહીજ યાવ, તે આપણા ઉપર રહ્યો ભે.)
 હવે રવીશું કેમ આપાદ, જુઓને, વરસ્યો નહી વરસાદ— ૨
 દુષ્ટોના ત્રાસે, વૃદ્ધી નહી યારો, ખરેખરો આતો કાળ મંજારો,
 ઘામને ઘણો મોંઘા વેચાએ, રંક બહુઓ ક્યાંથી તે ખાશે;
 પણ પંખી મેલ સાધુ પિડારો (લીધું પણ મુકામેનું બળી જશે.)
 કહે છગન સુણો પ્રભુ દાદ, જુઓને, વરસ્યો નહી વરસાદ— ૩

“ પ્રભૂ વરસાદ વરસાવો. ”

(પતો પેટીના કાંધ, ન મુઠે આંહી—એ રાગ.)

મહેર કરો મોરારી, જુઓ વિચારી— એ ૨૪.

જુઓ દુઃખગાને સિદ્ધા કરતાં, ભવાને દુઃખ ધાય ભારી. જુઓ. ૧

દુષ્ટ મનુષ્યોને દંડજ દેતાં, હરીજનો ગયા હારી. જુઓ. ૨

કુસટા સ્ત્રીઓને કષ્ટ પમાડતાં, પિય પામે સતી નારી. જુઓ. ૩

અધર્મી જનનો અંતજ આણતાં, પશુ પંખી નાખ્યા મારી. જુઓ. ૪

દાસ છગન કહે સાચું આ કવરું, રૂષિ કરો એવું ધારી. જુઓ. ૫

વરસાદ નહીં આવવાનાં કારણો

કેવાં અપાય છે ?

હુનીપાંમાં સુખ દુઃખ સર્વને ભોગવવું પડે છે. તે ભોગવ્યા શિવાય છુટકો નથી. દુઃખનું કારણ મણીને ઈમાજ કરવામાં આવે તો સુખ થવા— દુઃખ ટળવા સંભવ છે. તેમ કરવા સર્વ કોઈ ચત્ત કરે છે. પણ સર્વનાં દુઃખ ટળતાં નથી અને સુખ પ્રાપ્તી થતી નથી ત્યારે તેનાં કારણો શોધવા પ્રવૃત્તિ થાય છે.

વર્ષા રતુનો વખત આવ્યો મયો છતાં બોધતો વરસાદ આવ્યો નહીં એટલે સવને દુઃખાળની ધાસ્તી પેડી. સર્વ કોઈ વરસાદ નહીં આવવાનાં ભુદાં ભુદાં કારણો આપે છે તેમાંના કેટલાંક રમુછ (સ્વાર્થી) હોય છે તે આપણે બોધ્યે.

૧. આંખહી અને લોંઘડો બેગાં ઉગ્યા હતાં તેવા ઝાડની નિચે એક મોટી જતી નિચે ત્રણ ચાર સાધુરામે નિવાસ કર્યો હતો, સવાર સાંજ સાધુરામની ધુણી આગળ ગામના ગંબેરીયો ગાંભે પીવાને એકઠા થતા હતા. એક દીન સવારે નહાઈ પોઈ પરવારીને એક સાધુરામે ગાંભની ચલમનો દમ મારતાં મારતાં ‘અનાવૃણીનું’ કારણ આપ્યું કે “ સાળા વરસાદ કયા વરસેગા ? સાધુકુ ગાંભ તમાકુ કોમ્મુ દેતા નહીં. કંઈ રોજસે સાધુ લોક ગાંભે આ પડા હે એકીન સાળા કોઈ ગળી નેટી ખીસાતા

નહીં. બરસાદ કળી નહીં બરસેશા, જગતક સાધુ લોક તરપત ન હોંગે. ” ગામમાંથી ઝોળા ફેરવીને બીજા સાધુ તરતનોજ આંગ્યો હતો તે બોલ્યો. “ ગામકે લોક બડે પાપી હે. સારા ગામ શીરા તજ એવના આટા મીલા ” એમ કહીને ઝોળા બધાને બતાવી. ઝોળામાં દસ શેર આટા બેઠાને એક જણ પેલા મંત્રીગોની સાથે આંગ્યો હતો તેણે કહ્યું. “ મહારાજ, ચાર જણ ખાનાર છે અને આટા તો દસ શેર થયો છે છતાં ગામને પાપી કેમ કહો છો? ” સાધુરામે ગુસ્સે ધબકે કહ્યું. “ સાળા પાપી નહીં તો કયા ? સારા ગામકે શીરે તો મજા બરસે જવાદા આટા હોનાં ચાકિયે. ક્યું કે હમકે રોજ રોજ તકલીફ દેનાહી પાપ હે ॥ ” સાંધુને બીજું કામ થું તેણે કે તેનાથી રોજ માંગવા ન જઈ શકાય ? પાંચશેર આટા બસ હતો છતાં બમણા-દસ શેર આટા મળ્યો હતો છતાં તેને મંત્રીપ ના થયો અને જેનું બલ ખાય છે તેનેજ ગાળો ભાડે છે એવા સાધુ વરસાદ નહીં આવવાનું બીજું કારણ થું આપે વાર ? એનાથી વિશેષ સમ્રામાંજ કારણ સોધવાંતી એનામાં અકમળ ક્યાં હતી ? એવા સાંધુ-મેટ બરા સાધુ પામેથી વિશેષ આશા શી રાખવી ?

૨. એક બિશુકે બ્રાહ્મણે પણ પોતાને બાંધામાં વિશેષ આમદાની થવાની ફરીયાદ સાથે નિસાસા અને નિરાશાર સુકા વાઢેથી એવાજ કારણે આપ્યાં.

૩. જેથી બ્રાહ્મણે પણ પોતાના બેપર વિશેષ શ્રદ્ધા નહીં રાખવાની ફરીયાદ કરતાં પોતાની આમદાની માટે રોડણાં રોપાં. બ્રહ્મ વાક્ય તે કેવળા ચણતર જેવુંજ ગણવું બેધમે એરી એની દલીલ સર્વ કોઇ નહીં માનતાં હોવાથી તેજ કારણ વરસાદ નહીં આવવાનું એણે આમણ ધર્યું.

૪. કયા કહેનાર બ્રાહ્મણ-માણસદ બ્રાહ્મણ પણ કહે છે કે મારી કયા કોઇ ખ્યાન દબને સાંભળતું નથી અને મને દશણા અને દાણા પુરતો મળતા નથી તેથી વરસાદ પણ મન ચોરે છે. મારી કયા ખ્યાનપૂર્વક સાંભળમાં આવે, વાઢેથી મારી ખુબ ધાય તો વરસાદજ વરસાદ, લીપા લહેર થઈ જાય !!

૫. એક હિંચ સાતિનીં રાંડીસેક પોતાના દીપરે સર્વસ્વ છીનારી એકે કહાડી મુઝાં તે બાળતે સાતિના રોકીયાઓને ‘ ફરીયાદ કરવા છતાં કોઈ દાદ નહીં મળેલી એ માટે ફરીયાદ કરતાં કહ્યું કે અમ વિધવાઓના આપથી વરસાદ આવતો નથી. સંસારમાં અમારી પહી ઉતારી પાડવામાં આવી

છે એટલુંજ નહીં પણ તત્ત્વારની ધારણ કરવા જેવું અમારૂં જીવંતર છે. હજારો બાલ્યોને વય થવાનાં સ્ત્રી પ્રદક્ષા સુધાયેલા તેને ઓળંગતાં દેટકીક વિધવાઓ મુકે છે તેના આપ જન્મરસ્તીથી વિધવાવસ્થા પળાવનારને લાગે છે. તે કારણોથી વરસાદ આવતો નથી.

૬ ખેડુત, શાહુકાર અને સરકારના જીલમને વરસાદ નહીં આવવાનું કારણ બતાવે છે. વરસાદની અછતથી પોતાની ખેતી નિષ્ફળ જવાની ધાર્તીમાં પોતાના બાળ બચ્ચાં અને દોર હાંખર જુએ મરણ શરણ થશે એ ચિંતામાં રાત દીવસ શેઠાયાં કરે છે. પણ જ્યારે સાઈ વરસ પાડે છે ત્યારે નખળા વર્ષ માટેની જરા પણ શીકર ક્યાં વિના પોતાની કમાણી પાછાં પાઈ લખજીવ પછે વાપરી નાંખે છે. નથી દોરને માટે ધાસ મંત્ર હવાની કાળજી રાખતો કે નથી પોતાને અને પોતાના બાળ બચ્ચાના ગુજરાન માટે અનાજનો મંત્રદ કરતો. અનાજનો સારો હાથ આવવાથી તે સધળું વેચી નાંખીને આવેલાં નાણાં વગર નિચાઈ દીકરી દીકરા પરણાવવામાં અને માખાપનાં મરણોત્તર ખર્ચ કરવામાં ખરબાદ કરી નાંખે છે. પોતાની ખેતી સુધારવા તરફ પણ પૂરું લક્ષ આપતો નથી. એતો જેમ થતી આવી છે તેમ થશે. ઉપજવું નિષ્ફળું એ પ્રભુતા ઉપર આધાર રાખી ખેતી તેને તો રહેવું છે. પોતાના છોકરાને પુસ્તાં ભણાવવાની પણ તે કાળજી રાખતો નથી અને અજ્ઞાનતાના અંધારા કુવામાં પોતાનાં છોકરાઓને સળગાવ્યા કરે છે, પછી જ્યારે અનાજની ધામ ત્યારે ગમે તેને દોષ દઈને માથે હાથ દઈને ખેતી રહે છે.

૭ કાપડવાળો વાણીઓ પોતાના કાપડની કમી ખપતને અનાજીનું કારણ આગળ ધરે છે. એકે અનાજી એજ કમી ખપતનું કારણ છે પણ મનુષ્ય પ્રવૃત્તીજ એવી છે કે પોતાનો વાંક પારકાને માટે નાંખવો અગર જુકો વાંક પણ ખીજને આરોપી પોતે જહાદુરી કરી માનવી.

૮ કણીઓ—હાણાવાળો પોતે અનાજ તોળવામાં ગમે તેટલા ઘોટાળા કરતો હોય તોપણ લોકાની ખોટી દાનતને અનાજીનું કારણ બતાવે છે.

૯ ઝવેરીને પોતાની ખપત ઓછી ચાલે છે, તેનાં કારણમાં ખરીદવારોની અપ્રમાણીકતા ઉપર આરોપ મુકે છે. ઝવેરીએ ઝવેરાતમાં એકના અનેક ધણા કરે છે તે જગ જાહેર છે છતાં જાણે તેમની કપટાચારી કાંઈ યજ્ઞર્તુજ નથી એમ અનુમાન કરી ખીજને દોષ દેવા નૈયાર બને છે.

ઉપર પ્રમાણે ગીતના પંખુ ધણા લોહિ અનાવૃણના કારણે આપે છે. નેમજ વર્ષાદની આગાહી કેટલાક જોડીઓ આગળથી કરે છે તેમની આગાહી પ્રમાણે સર્વોંશે થતું નથી. અંગ્રેજ સરકારના વાણ્યક શાસ્ત્રી તરફથી પંખુ કેટલાક વર્તારા બહાર પડે છે. જે પ્રમાણે ક્રમેશાં 'થતું' જોવામાં આવતું નથી.

ગામડામાં ગુકન વર્તાર વરસાદના વરતારા કદાચ છે તે પંખુ ધણી વખતે ખોટાજ પડે છે. 'કાગતું' બેસતું અને તાડતું પડતું' એ ન્યાયે કેટલીક વખત ખરા પડે તે જુદી વાત છે. ગુજરાતના મુખ્ય ખેડુત કેડવા પારીધાર કોમની કુળદેવી ઉમીયા માતાજીના અધાનકવાળા હવે ગામની પાસે ઐકોર ગામમાં સંવત ૧૮૬૭ ના ચઇતર મહીનામાં "ઐકોર ગણેશના ગુકન" એ મધ્યાળા નીચે એક સુપ્રસિદ્ધ વર્તમાનપત્રમાં જણાવ્યું હતું કે "આવતા ચોમાસામાં વરસાદ સારો થશે એ નહીં છે, અને વર્ષ પંખુ મોલેમોળ આના ઉતરે એમ ગુકનના ભાવ ઉપરથી જણાય છે." અમે દીક્ષગીર છીએ કે આ વર્તારા પંખુ ખોટા પડ્યો હતો અને વર્ષાદ વરસ્યો નહોતો. આ વર્ષના વર્તારા પંખુ હજુ સુધી તો ખોટાજ પડ્યા છે.

આ વર્તારા બધાજ ખોટા છે એમ અમારું કહેવું-માત્ર નથી. એ વર્તારા અનુભવ ઉપરથી અનુમાનો છે. અને અનુમાન ખરાં પંખુ હોય છે તેમ ખોટાં પંખુ હોય છે. દેશ જનના બનાવોના અનુમાન સ્વયં હોય છે, દીવસ પછી રાત અને રાત પછી દીવસ એતો નિયમીત થયેજ નાય છે, તેથી એવાં અનુમાન નો ગાળકો પાણુ કરી શકે છે. અમુક મુદતે શ્રદ્ધાજુ થશે એ મજબૂરી કરીને વિદ્વાનો જાહેર કરે છે તે પ્રમાણે થાય છે, અમુક વખતે અમુક નામે અમુક જગાએ આવશે એ પંખુ મજબૂરીથી જાણી શકાય છે. વરસાદનાં અનુમાન પંખુ તેથી કોઇ મજબૂરીથી કરવામાં આવે છે પંખુ હવાતું દગાણુ વીગેરે અનેક કારણોસર તેવી મજબૂરી સર્વોંશે ખેરી પડતી નથી, માટે અમારા ખેડુ ભાઈઓને વિનંતી છે કે તેવા વર્તારા પર નિર્ભર રહેવું નહીં. સમયને અનુસરી જે કર્મજ્ય જણાય તે પર પ્રસ્તુ લક્ષ્ય આપી કામ કરવા મંડી જતું વર્ષાદની વાદ જોતાં મોઝતે તુકશાન થતું જણાય કે ઉરત કુવા વાળા ખેતરોના પાકને કુવાનાં પાણી પાઇ લાભ લેવા ચુકવું નહીં. આજ ચોમાસામાં જે ખેડુતો ચેતીને આજરી જતરને પાણી પાવા જાણે તથા તેમને સારો પાક થયો છે એ નિશ્ચય છે.

શાણુ વૃદ્ધ ખેડુતો પોતાના અનુભવથી વર્તારા કહી શકે છે અને

તે ઘણી વખત ખરા ખરે છે એમાં શક નહીં. વર્તાણ કાઢવા, અમમ્યેલી રાખવી એ કાંઈ રીતે નિવારપદ નથી. તે તો ઘણું ઉપયોગી છે પણ ખીજા લેલાણના વર્તાણ પર નિર્ભર રહી કર્તવ્ય વિમુખ રહેવા વિગત અમારો અણુગમે છે તે જાહેર કરવાની આ તક અમે લીધી છે, તેથી કાઢને મોટું લગાડવાનું કારણ નથી જતાં જેમને લીધું ત્રાગે તેમનાં અમે ક્ષમા ઇચ્છીએ છીએ.

અનરંગની શોધ-ખોળ.

નંબર ૫ મો.

પેલા સુધારાવાળા તો જ્યાં જ્યાં છુટા છેડાના રિવાજને ધિક્કારી કાઢે છે અને કહે છે કે આપણા કુળવાનોએજ આ દુષ્ટ રિવાજ ચાલુ કર્યો છે. ગામડાના ગમારને લામાવી વારંવાર અનેક સ્ત્રીઓ કરે છે અને જુની બેરીઓને અજ-રજ વિના રજાવાવી દ્રવ્ય સમ્ર છુટા છેડા આપે છે.

પણ કાંઈ તમે તેમાં કુળવાનોએજ દોષ ગણો છો ? શું ગામડાના લોકો ગમાર છે ? ગામડાના લોકોને તમે ગમાર કહેાછો ખરા પણ ઉઠા ઉતરી તપાસ કાઢી છે ?

ગામડાના કાંઈ ગમાર નથી ! તે તો બડા ચાકાર છે ! ! ગમે તેવા ઉરતાદને સ્ત્રી તેનાં મોઢામાં શુક છે. તેની તમને કાંઈ ખબર છે ? તપાસ કરો તોજ તમે જાણી શકો !

ગળાલાઈની દીકરીની આંખમાં મોટું કુણું પોણું હતું, જેથી કુળવાન વરણજને સમી નહીં. પુરતના પાંચસો પચીસવા અને છંડા-

મણીના જો આપવા પડ્યા, હવે તે પુઢીઆધને ક્યાં આપરી તેનો વિચાર કરવા ગયાલાઇએ કુટુંબી જનોને બેગા કર્યા.

કુટુંબીમાં પણ એક ભણેલો મુધારાવાજાનો ભોજતી હતો તેણે કહ્યું કે જો છોકરીને સુખી કરવી હોય તો જ્યાં કન્યાની અજીત હોય ત્યાં આપવી. નીચા કુળના અને ગરીબ ઘરના છોકરાઓને કોઇ આપે નહોતો જોયો તે ખીચારા કાંણી કુખડીને પણ પાળે અને નીલાવે, મારે મારી તો એ સધાહ છે.

કરમી કાકા બોલી ઉઠ્યા. હા, હા ખરું છે. તારો આપ ત્યારે નને નીરાળો ભણવા મુક્યા ગયા ત્યારે જોરભાએ અને ગાંમના ધીરધાર કરનાર આપણા મગન શેઠે મને કહ્યું હતું કે તમારો ભાઇ છોકરાને ભણાવી તમારા કુળને દુઆડશે. ખરું છે હા! કહેવત છે કે “ભણે કહ્યું કુટુંબ ભોજો” આ વાત જરાએ બોલી નથી. તે હવે કુટુંબને ભોજવાનોજ વિચાર કર્યો છે. શું આપણા આપ દાદા ગાંડા હતા! કન્યારા વર્ધેથી આપણે કુળવાનને આપતા આવ્યા છીએ અને કુળવાન જાંડતા આવ્યા છે! પર મંડાવવાના અને જાંડાવવાના રૂપેયા આપીએ છીએ ત્યારે આપણી ખાનદાની ગણાય છે! હવે તું એવો પામ્યો કે ખાનદાની ઉપર પાણી ફેરવીશ અને કુળને દુઆડીશ.

કરમીકાકા બોલી રહ્યા કે તુનેજ ખીજા જુદા ખાવાઓ દાખતી પુરવા લાગ્યા. “જો અત્યા ગયા! તું તારી છોકરીને નેચા કુળમાં આપીશ તો અમે બધાએ તારી સાચનો ટાંકાપાણીનો વહેવાર ખંચ કરીશું અને કુટુંબ બદાર મુકી દઈશું. સમજ્યો કે અત્યા.”

ગયાલાઇ તો ખીચારા મુંઝાઇ ગયો અને હવે શું કરવું તે માટે હાથ નોડી સર્વે કુટુંબીને પુછવા લાગ્યો.

કરમીકાકાએ દાંમત રાખી કહ્યું. જોવવા મહારાય છે શાનો! તારી કુટુંબીને હું જોયાં ધરે આપી આવીશ. જા તું મગનશેઠને મળી રૂ. ૫૦૦ ની ભેગવાઇ કર!

ગયાલાઇએ કહ્યું. કાકા એવો ખરું પણ હવે તો મગનશેઠ જમીન લખાવી લઈ આપવા કંઈ છે. જહ્યું તેમ પણ કરવા હુંતો તૈયાર છું પણ કદાચ કુળવાનને ધરે મોટલીએ અને પછી ન ગમે અને કાકી મુકે તો એમ કરવું?

નહીં ગમે ને કાઠી મુકશે તો ખીજા સ્થાં કુળવાનના ઘર થોડાં છે ? વળી ખીજે ઘરે દહસું. ! છુટાછેડા લેવામાં આપણું નાક સ્થાં કપાઈ જવાનું છે. ? નાક કપાઈ જશે તો કુળવાનનું કપાઈ જશે ! આપણું તે સ્થાં વાણીયા બામણનું પરણેતર છે કે દીકરીનો ભવ બળવાનો છે ?

ગયાભાઈ કરમીકાકાના કહેવા પ્રમાણે ડા. ૫૦૦ મગનરોક પાસેથી જમીન લેવી લાઘુ આવ્યો અને કરમીકાકા સાથે વર શોધવા જવા તૈયાર થયો.

નાની કુળવાનપુરીમાં જઈ પાટી બાંધણીનું સારું ઘર અને ઠોડા રૂપાળો વર શોધી નાખી કહ્યું અને પોતાની સાથેજ વરરાજની મામીને લાઇ આવ્યા.

ગયાભાઈને એ દીકરીઓ હતી, બંને દેખાવમાં એક સરખીજ હતી જેથી મોટી છોકરીનો ચુડો ઉતારી નાંખી વરરાજની મામીને બતાવી, મામીએ કન્યા પૂછે કાંઈ અને તેજ વખતે મુકુર્ન જીવરાયી સાંજની આડીમાં નાની કુળવાનપુરી જવાની તૈયારી કરી.

કરમી કાકાએ કુલીગાઈને ખેલેથીજ ચેતાયી રાખી હતી. જેથી પોટીસ તરીકે રૂમાલનો કુચોવાળી કુલાવાળા સ્થાંબ ઉપર દખાવી રાખતી હતી. કુલીગાઈને નવો ચુડો અને લીલા રંગના વસ્ત્ર પેરાયી મામીજ સાથે વિદાય કર્યા.

રોશન ઉપર કરમીકાકા અને ખીજા કુટુંબીઓ બેળાવવા ગયા હતા. કરમીકાકાએ લગીજને મામીજના સાંબળતા શીખામણુ દીધી કે બેન ! લુગીઆર 'રહેલો' અને 'સારુ' સસરાના કાડ પુરા કરવો. કાંઈ કાંઈ બોલે તો સહન કરવું. અને સૌની સાથે દળીમણી ચાલવું.

મામીજ સાથે કુલીગાઈ સાસુરે રીવાજ ગયા વચમાં એક રોશને ગાડી બંદગવાની હતી જેથી સપથો સાગાન ફેરવી ખીજા ગાડીમાં બેસાં પણ કુલીગાઈએ સ્થાંબ ઉપર રાખેલો કાચ તો ખીજાકુલ ખમેડ્યોજ નહીં ! ગામમાં પડેલા પગ મુઠા ઘરમાં જાવવાનું સાંજે દોવાયી પાડોશીના ઘરે રાખી. બાર કલાક પાડોશીનાં ઘરમાં રહેવા છતાં કરમીકાકાનું કપટ કાઢીએ કંઈ નહીં અને ચતુર કુલીગાઈનું કુટુંબ કોઈએ જોયું નહીં.

ગર પોખણું કરી ઘરમાં ઘાણી અને પ્રાતઃકાળે ઉઠી કુળવાન ખીજે રડવા માંડ્યું. રડવાનું કારણ જાણવા પાડોશી બેગા ચપકા બંધકારનો પડો-રૂમાલનો ગોટો-દુર ચઈ જવાથી-સપથો હતી પડ્યા-અને મરકરી કરવા લાગ્યા.

મામી ઘણી ચતુર હતી, પણ કમાઈ મઈ તેથી ઘરમાં મનાઈ ગેરી. વરના-
મની માતાએ આવી બોલવડને ગળા લાંબી કહ્યું કે તેજ આ કપટ કરાવ્યું
છે. બોલવડ બીચારી કાનાવાલા કરી કહેવા લાગી કે મને જે કન્યા જતાવી
હતી તે સારી હતી અને પાછળથી આ બીજી કન્યાને વળાવી દીધી.
મંનેના ફગરંગ સરખા છે. આંખઆડે હાથ હોવાનું કારણ પુછનાં વઢિએ
જણાવ્યું હતું કે મારી આંખ દુખે છે જેથી વેદરાળે દવાતી પોટીય કરી
આપી છે તે આંખ આડે રાખવા જણાવેલું છે.

પુલીઆઈના સાસરાએ ગયાલાઈ ઉપર કાગળ લખી જણાવ્યું કે
તમારી કન્યાને પાછી તેડી જતો, તમે કમાઈ કરી એકને બદલે બીજી
કન્યા આપી છે અને તેની આંખમાં મોહું પુલું છે. અમારા કુળયાનના
ઘરમાં પુલાવાળી કન્યા શોભા આપે નહી. જેથી અને તેને રાખીશું નહીં !

ગયાલાઈ ઉપર કાગળ આવતાંજ તેમણે કરમીકાકાને વંચાળ્યો અને
કરમીકાકાએ ભણેલા લતીજ પાસે તેના જવાબ લખાળ્યો.

તમારા સાજાની વઢિએ અમારી પુલીને નખતી શીખમુધી બરાબર
તપાસી ખાત્રી કરી હતી અને તે પછીજ મુરત જેવરાવી તેડી ગયાં છે.
અમારી પુલીની આંખમાં પુલું હતું તે શું તમારા સાજાની વઢિએ ફીકું
નહીં ! શું તમારા સાજાની વઢિ આંખે આંધળી હતી ? તમારા જેવા
આમફદાર અને કુળવાન કુટુંબે આવા ખોટા વાંધા કોઠી અમારી પુલીને
તજવી તે કાઈ રીતે સાંકું નથી ! તેમાં તમારી શોભા નથી ! ! એ તમે
પુલીને તજ દેશો તો તમારું નાક કપાઈ જશે. અને અમે તો વળી તમારા
કરતાં લેવા ઘેર આપીશું. જેથી અમારી ખાનદાનીમાં વધારો થશે.

ઉપર પ્રમાણે ભણેલા લતીજનાં હાથેજ કરમીકાકાએ કાગળનો જવાબ
લખાળ્યો. ભણેલા લતીજએ છેલ્લી કતમમાં લખ્યું હતું કે " પુલીની એનનો
મુકો ઉતારી તમારા સાજાની વઢિને જતાવી હતી અને પછી તેને મંતાડી
ઈ પુલીઆઈને વળાવી દીધાં છે " આ કતમ કરમીકાકાને વંચાવી નહીં
અને કાગળ ટપાલમાં નાંખી દીધો. કાગળ આવવાથી બીચારી મામીનો
તો બચાવ થઈ ગયો, પણ પછી પુલીઆઈનું શું થયું તેનો મારા રામજી
જાણે ! ને, જજરંગ જાવા મોંજ માણે ! !

મુધારક મંધુઓ-કહે ! હવે તમે જવાબ આપો ! ! ! ગામડીઆ
ગમાર છે કે તમે ગમાર છો ? તમે તમારી સલાઓ લઈ કરો અને મારા

કુળવાન બંધુઓની ગમે તેટલી નીંદા કરો, તેમજ મારા ગામડીઆ લોક-
સન્નતે ગમાર અને ગધેડા કરો. પણ અમારા બંધુઓ નો તેના તેજ !
એ ભગવાન ઝેના ઝેજ !!

લેખક, બજારંગ.

કૂર્મિ ક્ષત્રિય હિતૈષી.

આ નામનું એક પાશ્વિક પેપર ઉત્તર હિંદુસ્થાનમાં મિરજાપુર હાલમાં
ચુનારમાં સન ૧૯૦૮ થી મ. બાલુ દીપનારજીસીંહના તંત્રીપદે પ્રકટ થાય
છે. તેમાં સમસ્ત કુર્મિ જાતીની ઉત્તરીના વિષયો ચર્ચામાં આવે છે.
કુર્મિ જાતીની કાંઈપણ હિંસ્યાલુની ખબરો આપવામાં આવે છે તેના
શેખોડા સર્વે કુર્મિ ખાતાઓજ છે. બારત વર્ષમાં આપણી કોમની દશ
જાણવાનું આપણા રાજરાતીઓને એક ઉત્તમ સાધન છે વાર્ષિક મુદ્દા
રૂ. ૨૭ અગાઉથી છે.

એક જોષ્ઠાચક્ર સંવાદ-મોત્રમાં મોટું ઇનામ—આ નામનું
ચોપાનીયું થી બંધુમંડળ નાનકવાડા-કરોંચી તરફથી તેના માનદ મંત્રી મી.
ચંપકલાલ નંદલાલ કૌશિકે મોકલાવ્યો છે જેનો સાભાર સ્વીકાર કરતાં
અમને આનંદ થાય છે. એ સંવાદ સોસાયટી સરનીસ લીગ માટે સમર્થિત
લેખક મી. અમૃતલાલ મુંદરજી પત્રીયારે લખેલો છે તેમાં સુચાર નિર્ણય
અચ્છી રીતે વર્ણવ્યો છે. તેની હમરો નકલો છુટે હાથે વેંચવા માટે
બંધુમંડળને ધન્યવાદ થતે છે.

પાલ લાયબ્રેરીનો પ્રથમ વર્ષનો રીપોર્ટ—તેના ઓ. સેક્રેટરી
તરફથી મળ્યો છે તે ઉપરથી જણાય છે કે કુદંધ વખતમાં તે લાયબ્રેરીએ
૧૦૩ રૂ. ઉપજાવી રૂ. ૬૨ ખર્ચ્યા છે. વર્ષ આખરે ૪૧ રૂ. સીસક હતા.
રોકડ ઉપરાંત રૂ. ૪૬ નું ફરનીયર તથા રૂ. ૩૫૦ ના આશરોનાં પુસ્તકો
પણ મેળવ્યાં છે. લાયબ્રેરીમાં ૫ અકવાડીક અને ૧૦ મારીક પત્રો આવે
છે. અમે એ લાયબ્રેરીને દરેક ક્ષેત્રે હિતેચ્છુ છીએ.

સ્વર્ગવાસ.

સ્વર્ગસ્થ મહાશય કુબેરદાસની પૂત્ર વધુ બાઈ દીવાળી મ. માનયંદ્ર કુબેરદાસની ધર્મપત્નિનો સ્વર્ગવાસ તેના પુત્ર સ્વસુરના સ્વર્ગવાસ પછી થોડે દીને થયેલો જાણી અમને ઘણી દીક્ષાગીરી ચાલ છે. સ્વ. બાઈ એક જ માસનો પુત્ર મુખી ગઈ છે તેને ઉછેરવાનો ભાર તથા પિતા અને પત્નિનો વિ.દ મ. માનયંદ્રને અસહ્ય થઈ પડ્યો છે તે સહન કરવાની શક્તિ તેમને દેવર આપે તથા મરનાર બાઈના આત્માને રાંતિ મળે એ અમારી અભ્યર્ચના છે.

બાહેરા-મુશાની શાળાનો સન ૧૯૨૪ નો હેવાસ—અમને તેના માનદ મંત્રી તરફથી મળ્યો છે, તે બેતાં જણાય છે કે તે શાળાને ૨૫-પાયે ૭ વર્ષ થયાં છે. તેમાં વર્ષે અંતે ૨૪ છોકરા અને ૮ છોકરીઓ ભણતી હતી. તે છોકરાં સંઘમાંજ બહેરાં અને મુગાં છે. તેમને બોલતાં, જાણતાં, ઉપયોગી સાદુ ગણીત, રીઝણ, જરત, ચુંધણ, દૂધગ વગેરે ઉપ-યોગી દુબર મદત શીખવવામાં આવે છે. એ શાળામાં ગત વર્ષમાં શ. ૨૮૬ ખર્ચ થયું હતું તેની સગલમ રૂ. ૧૦ હજાર ઉપરાંતની મુઠી પ્રાગીસરી નોટમાં, મુંબાઈ બેંકમાં અને પોસ્ટ આફીસ સેવિંગ્સ બેંકમાં જમા છે. તેના જાહેર મેન્બર ચવાની શ્રી રૂ. ૫૦૦ છે. દયાળુ સગવડોએ મેન્બર થઈને અગર દાન આપીને તેને મદદ કરી બેઠાય છે.

આ શાળાની ઉત્પત્તિ, તેના હેડ માસ્ટરના એક બેહેરા-મુગા પુત્રને કેળવવાની ચિંતાને આભારી છે. ઇસ્ટ જે કાંઈ કરે છે તે મનુષ્યના સાંઘ વારતેજ કરે છે એમાં જેને થકા ના હોય તેને આ દાખલો ખનન કરવા ચોગ્ય છે. મ. પ્રાણુલકર-આ શાળાના હેડ માસ્ટર પ્રેમકુએટ છે. તે સારી મોટરી પર હતા તે છોડીને આ શાળા દહાડવાને. શાઆતમાં કાંઈજ મદદ વિના, પ્રેરાયા તેમાં છેલ્લી મંકેત સિવાય ખીજું ચું હોઈ શકે ?

ઈનામ માળા.

પ્રશ્ન નં. ૧૪ ના જવાબ નિચેના સદ્ગુરુઓ તરફથી આપ્યા છે.

૧	મી. જ્ઞેષ્ઠતાલાલ ભગવાનદાસ	બારસીવા.
૨	મી. પાપજી કાળાલાલ	ગોંડળ.
૩	મી. જ્ઞેષ્ઠ જોડાલાલ	અમદાવાદ.
૪	મી. સ્વામજી વિસ્વાધ	હળીયાદ.
૫	મી. ગોવિંદલાલ ત્રીકમલાલ	અમદાવાદ.
૬	મી. જગનલાલ દરજીવનદાસ	બાવળા.

એ સત્ગુરોમણી કેટલાકની કવિતા પ્રશંસાપાત્ર નથી છતાં અમારા સંકલ્પ પ્રમાણે અકેક પ્રત સુબોધ રત્નમાળા જર્જરી આપીશું. તે માટે અહીં આનાની ટીકાટ મોકલાવવી. જીવન કામ મોતને અપાવવી હોય તેનું નામ કામ વિગેરે લખી જણાવવું. જે સત્ગુરો પાસે કડવા હિતેશુનું સવાજમ બાટી દેવ તેમણે તે પણ સાચેજ મોકલી આપવા કૃપા કરવી.

તેમની કવિતાઓ સમવડે મારીકમાં ખાપીશું.

ઈનામી પ્રશ્ન ૧૫ મા

“ જૂઠું જરતું લોર ”

કેવળ જગ દોહરા કરી મોકલવા. વધારે તહીં. ઈનામ નં. ૧૪ પ્રમાણેજ.

નં. ૧૬ ઈનામ રૂ. ૧૦+૨૦=કુલ રૂ. ૩૦

સુધારા વિરૂદ્ધની હિલચાલ કરનારાઓને

અમુદ્ય લાલ

કડવા પાટીદાર કામમાં છુટા લગ્ન થઈ જવાથી ખર્ચ વધી જશે, ગરીબના છોટરા કુંવારા રહી જશે, કન્યાઓની અજાત ધર્મ જશે, કન્યા-વિક્રય અને વરવિક્રય વધી જશે. આણે કહેનારા એક તીથીના લસના હિમાવતીઓને આ અમુદ્ય ગ્રાહ લેવાનો, જાતિ સેવા બાળવવાનો, અને

ગરીબોની દયા ખાઇ પુન્ય ગ્રામ કરવાનો અને પોતાની વિદ્યા ખતાવવાનો તથા આર્થિક લાભ લેવાનો પ્રભંગ ગ્રામ થયો છે.

અમદાવાદ, સુરત, ભરૂચ, વડોદરા, વીરમગામ અને પાટડીમાં ઘણા કુળવાન અને સારા વિદ્વાન મંથુઓ વસે છે. જેમાંના કેટલાક કહે છે કે જુદા કામ ચાલુ જવાથી ઉપર જણાવેલા ગેરલાભ થશે. જો આ તેઓનું કહેવું ખરું હોય તો કૃપા કરી તેઓએ એક નિબંધ લખી અમારા તરફ મોકલવા.

નિબંધમાં નીચેની વાખતનો સમાવેશ થવો જોઈએ.

એક તિથીના કામ ગ્યારથી અને સા કારણથી સા થયાં, સાઓમાં તેનં માટે કોઈ પ્રમાણ હોયતો તે ગતાવવાં, આ મંબધે ગ્યારથી કામની શરૂઆત થઇ તે વખતે ઉઝાના પટ્ટેથી પાસેનો કોઈ પથ દરતાવેજ ચા લંખાત પુરવો હોયતો તેની નકલનો ઉતારો કરવો.

જુદા જુદા દેશના જુદા જુદા રિવાજ છે. એક ભાગમાં વરવિધ ધાપ છે તો ખીજા વિભાગમાં કન્યા વિક્રય ધાપ છે. કેટલાક સાદા પેદા અને ગ્રેખડા કરે છે તો કેટલાક કંકુને કન્યા આપે છે. આ પ્રકારે ચાર રીતો પ્રચલિત છે. દરેક રિવાજમાં કૃપાની આપણે ધાપ છે.

વેવોશાળ કરતી વખતે, તેડા તેડી (સમુરતાં) કરતી વખતે, વાર નહંવાર વખતે, રમકડા, મીઠાઇ વીગેરેની આપ લેમાં, કામ વખતે પુરત પેસ-નણી વીગેરે ખર્ચમાં, આજ્ઞા અને પોખણના ખર્ચમાં થતી પૈસાની લેવડ દેવડ અને વરઘોડાનો તથા જમણનો ખર્ચ કેટલો ધાપ છે તેની સમજ પુરતી રીતે આપવી.

ગરીબના કુંવારા રહી જવાના કારણે દર્શાવવા, કન્યાની અછા થવાનાં કારણે દર્શાવવા. કન્યા વિક્રય અને વર વિક્રય વધી જવાનાં કારણે દર્શાવવા.

ઉપર પ્રમાણે પ્રમાણ સહીત પુરતા દહીય દાખલા અને વિવેચન સાથે નીબંધ લખી મોકલનારને (પરીક્ષક કમીટીમાં જેનો લેખ સર્વા-ત્વજ જણાશે તેને-એકનેજ) ઉપરનું ઇનામ આપવામાં આવશે. જેના લેખમાં વધારે પ્રમાણ અને દાખલા દલીલો તથા કારણો દર્શાવ્યા હશે અને પીઠપેગણ નહોતો હોય તેનો લેખ ખર્ચ કરવામાં આવશે. ખીજા લેખકોને કોઈ પણ મળશે નહીં. આ પુરતક છપાવી બહાર પાડવામાં

પવિત્ર ભિક્ષા.

દાતારના દાર પર ભિક્ષુકોની ક્યાં ખોટ છે કે પગી આ પવિત્ર ભિક્ષાની પાચના કરવામાં આવે છે ? આ પ્રશ્ન સ્વાભાવિક રીતે દાતારને ચંચળ-ધયાનો મંભવ છે.

હિંદમાં ઘરેઘર દરરોજ દાતારો ભિક્ષુકો આવે છે અને નહાના, પ્રકારની ટેકા નાંખી દાતાર પામેથી દ્રવ્ય લેવ છે. પણ આ ભિક્ષુકોનો તો ખાસ બીખ માંગી પેટ ભરવું એજ અનાદિ ધર્મ છે, તે સાથે તેઓને બીખ માગવામાં શરમ આવતીજ નથી-રોટી નથી. આવા ભિક્ષુકોને દાન આપનારા અનેક દાતારો પણ તૈયાર છે. તિથંસ્થાન અને ખોટા ગામોમાંતો તેઓ માટે સદામત ચાલુજ છે. જોર જુલમથી પણ તેઓ પોતાનો હક લેવ છે એટલે તેઓને કોઇ રીતે જુખ મરો વેડવો પડતોજ નથી.

ત્યારે પગી આ ભિક્ષા કોને માટે ? યું આત્મજ અને સાધુઓ કરતાં પણ કોઇ પવિત્ર ભિક્ષુક હોય છે ખરા ?

આ પ્રશ્ન દાતારને સ્વાભાવિક રીતે ઉત્પન્ન થાયજ છે. થાય એ પણ સ્વાભાવિક છે, કારણકે જાવા, સાધુ અને બ્રાહ્મણ અથવા તહન જાત્યાર સ્વીતીતા ગરીબ વર્ગના લોકોજ જાહેરમાં ભિખ માંગતા જોવામાં આવે છે. બ્રાહ્મણ, સાધુ અને ગરીબ વર્ગના નિરાધાર ભિક્ષુકો સિવાયના બીજા કોઇ પણ બીખ માંગતા નથી અને કદાચ કોઇ માંગવા આવે તો દાતાર પણ કંઈ છે કે ચાલ્યો જ. મજુરી મહેનત કરી કમાઇ ખા.

કુટુંબમાં આપણે જુદી જુદી અનેક કોમોમાં ઉંડા ઉતરી તપામીયું તો જણાયે કે કેટલાક કુટુંબો કે જેની આવક થોડી અને ખર્ચ વધારે, કટમીક વિધવાઓ અચરવાજ હોય જેને કમાઈ અચરાવનાર કોઈ ન હોય, પણ ઘરના ખુલામાં બેસી દરણું પાણી કરી કે એકાદ ભેંસ રાખી તેની ઘાસ લઇ આવી દુધ વેચી પોતાનો નિર્વાહ ચલાવતી હોય, છતાં વખતો-વખત તે બીચારી એવી નંગીમાં આવી પડે છે કે તેવા જુખમરાની ખાત માત્ર, તે પોતે અને પરમાત્મા સિવાય કોઈ જાણી શકતું નથી.

આવાં કુટુંબો જાહેરમાં બીખ માંગી શકતા નથી, કોઇ તેને આપવા ઈચ્છે તોપણ પોતાની આગર જવાના ભયથી દાન લેતા નથી. કદાચ

લેય તો ન્યાત જાતમાં અને સગામંબંધીમાં આપણે જાણીએ. લાયક પરાંવ છે. સગામંબંધી અને ન્યાત જાતનાં કેટલાક હલકા વિચારના, મિથ્યાભિમાની અને પારકી નિંદામાં પુરા શુરવીરા તેની નીંદા કરવામાં પણ ખાટા રાખતા નથી.

પ્રશ્ન એ ઉભો થાય છે કે હરકોઈ જાતિમાં અથવા કુટુંબો મુખીજ દેાય છે? દ્રવ્યવાન કરતાં ભોગજી ગરીબ દેાય છે. હરેક જાતિના દ્રવ્યવાનોએ આ જાગતમાં દીર્ઘ દ્રષ્ટીથી વિચાર કરવાનું જોઈએ. અને હાલના પશ્ચતમાં હરેક જાતિના પિદાનો અને દ્રવ્યવાનો આવા વિચાર કરે પણ છે. વંત તેવા વિચાર રહીત દેાય તો તે માત્ર આપણીજ જાતિ છે.

કુષાગતી આદ્ય અન્યકોમો કરતાં આપણી કામ ઉપર વિશેષ દેાય છે. કારણકે આપણી કામનો મોટો આધાર એતી ઉપર છે. જેથી જેટલું કષ્ટ કુષાગતી ખેડતને ભોગવવું પડે છે તેટલું જીગતને ભોગવવું પડતું નથી.

ખેડુન વગેરે પોતાના જાનવચનું રક્ષણ કરવા ઉપરાંત પોતાના જાળખવાનું પણ રક્ષણ કરવાનું દેાય છે. કુષાગતી જેટલી ખરાબી ખેડુનની થાય છે તેટલી જીગતની થતી નથી એ વાત નિર્ણય છે.

આપણી કામમાં વિશેષ દ્રવ્યવાન નથી છતાં કદાચ થોડા ઘણા દેાય છે તો તેઓ પોતાના દ્રવ્યને માત્ર જાહેરમાં લિજા માંગનારનેજ દાન આપવામાં વાપરે છે વખાણ કરનારાઓનેજ દાન આપે છે. ખરું છે કે તેમાં તેઓને દેાય નથી. કારણકે વખાણ કરનાર જિજ્ઞાસુએ પ્રથમથીજ “ કણ્જી પાછળ કોડ, કણ્જી કોઈની પાછળ નથી ” આ મહામંત્રવડે કણ્જી કામને જીએ ચલાવી દીધેલી હોવાથી, કણ્જી કામના દ્રવ્યવાનો જિજ્ઞાસુનેજ દાન આપવામાં મોટાદાં માને છે.

ધર્મશાસ્ત્રોમાં ચાર પ્રકારનાં દાન કહેલાં છે. વિદ્યાદાન, જીવનદાન, અન્નદાન અને વસ્ત્રદાન. આ ચાર પ્રકારના દાનમાં મર્વથી ઐર વિદ્યાદાન છે અને આજીના વજુ દાન હિતચેતર છે.

મુખ્યત્વે દાન આપવું એમ વાસ્તવમાં કરેલું છે. તેનો અર્થ અમુક વ્યક્તિ નહીં પણ જેને જે વખતે જે દાનની પુરેપુરી ગરૂર છે તે દાન તેને મળવાથી મુખી થાય છે અને તેથી તેનાં ખર્ચ હલખો આશિર્વાદ મળવાથી

દાતારને પણ અર્ગીય મુખની પ્રાપ્તિ થાય છે.

બીજા માંગી ખાવાનો જેનો ધંધો છે તેઓ પણ એમજ કહે છે કે સુખાતને દાન આપવું. પણ જ્યારે તેમને પુછવામાં આવે કે સુખાત કેને કહેવા ? તો તેના જવાબમાં જાણણ કહે છે કે જાણણ સુખાત, ખાવા સાધુ કહે છે કે ખાવાસાધુ સુખાત !

પણ વાસ્તવિક રીતે સુખાત કોણ તે જાણવું બહુ મુશ્કેલ છે. અમે ખાવાસાધુ અને જાણણને ઉતારી પાડવા ઈચ્છતા નથી તોપણ અમારું એટલું તો કહેવું જોઈએ કે ગુજરાતી પેપરમાં વારંવાર આવે છે કે ‘બીકુ-કોનો ત્રાસ વધી ગયો છે’ એ ઉપરથી જણાય છે કે કાંઈપણ ધંધો રાજમાર નહીં કરતાં બીજા માંગી ખાનારાઓ વધતા જાય છે અને તેઓ બીજા માંગી ખાવામાંજ આનંદ માને છે.

વિરમગામ પામેના કાંઝ ગામના વાઘરીઓ માથે જૂટા રાખી ખાખીની જમાત કરી ગામેગામ બીજા માંગી ખાય છે, અને ખાખીખાવા તરીકે પુખ્તય છે. પાંચ પગની ગાય અથવા બે માયા કે બે પુંછડા અને બે જીલવાળી ગાય દાન કરનારા મંજમોક્ષાનાથની શુભ માનનારા સાધુઓ એક જાતના કસાર્ધ હોવાનું જાણીત થયું છે તેપણ સાધુ તરીકે પુખ્તય છે.

આવા અનેક ઢોંગીઓ સાધુ ખાવા તરીકે પુખ્તય છે અને દાતારોના દ્રવ્યથી માંસ મઘ ખાય પીએ છે, માંગની ચત્રમે ઉડાવે છે. તેઓ શું પાપણ સુખાત માદાત્માઓ અને સાધુઓ છે ?

દુકમાં બીકુકા તે ખરા બીકુક નથી. તેઓ માત્ર ઢોંગ કરી બીજા માંગી ખાવાનો ધંધોજ લઈ બેઠેલા છે. મહેનત મજુરી કરવામાં તેઓ હરામખોરો છે.

સુખાત તો તેજ છે કે “જેએણે જે વખતે જે ચીજની પુરેપુરી આવશ્યકતા છે” તેને તે ચીજ મળવાથી આશીર્વાદ આપે છે.

આપણી જ્ઞાતિમાં વિદ્યાદાનની પુરેપરી જરૂર છે. આપણી જ્ઞાતિના અનેક બાળકો વિદ્યાની પ્રાપ્તિ માટે તરફદીવા મારે છે. પણ દ્રવ્યના અભાવે વિદ્યાની પ્રાપ્તિ કરી શકતા નથી.

આપણી જ્ઞાતિમાં દુશ્કળથી પીડીત ઘણા બેદુતો પોતાના જનવરો કાઢીને મુલે વેચી નાંખે છે. ઘાસ ચરાતી તંબીને લીધે પોતાના પ્યારા

જનવરોને જુજ કીમતમાં વેચી તે દ્રવ્ય વડે પોતાના આજકોનો નિર્વાહ ચલાવવા ઉમેદ રાખે છે છતાં પણ પેટનું પુરું થતું નથી. દેશ તથા પર-
દેશમાં જઈ મળુરી કરી પેટ ભરે છે અને પોતાની આજીવીકાનું સાધન
જમીન વેચી હમેશને માટે બીખારી ગને છે છતાં પણ બીભ્રુકોની પેટે
બંધ માંગી ખાતા નથી. શું દાવારને મન આ સુપાત્ર નથી? નહીં!
દાવારે તેને સુપાત્ર માનતા નથી પણ દાવારનું દ્રવ્ય કુપાત્રનેજ દાન
આપવામાં વપરાય છે! અને કુપાત્રનેજ દાવારે સુપાત્ર માને છે!!

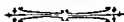
પાટીદાર ગંધુઓમાંના દ્રવ્યવાનોએ સ્વજ્ઞાતિના વિદ્યાર્થીઓ
તરફ પોતાનો હાથ લંબાવવાની પેહેલી જરૂર છે. અમદાવાદ,
મુરત, વડનગર વીગેરે સ્થાનોમાં પાટીદાર કોમના વિદ્યાર્થીઓ
માટે ગ્રોર્ડિંગો જોલવામાં આવ્યાં છે. આ ગ્રોર્ડિંગો પાસે તેના
નિભાવ માટે પુરતું ફંડ નથી. તે સાથે ફેટલાક ગરીબ માખાપો
આવા દુષ્કાળના વખતમાં મહીને પાંચ છ રૂપેયા ભરવાને પણ
અશક્ત હોય એ સ્વાભાવિક છે. તો આવા પ્રસંગે દ્રવ્યવાનોએ
સ્વજ્ઞાતિના વિદ્યાર્થીઓ પોતાનો અભ્યાસ ન છોડે તે માટે દાન
આપવાની પુરેપુરી જરૂર છે અને ગ્રોર્ડિંગોને પણ દાન આપી
નીભાવવાની પુરી આવશ્યકતા છે.

જુદા જુદા ગામના અને સંદેરોનાં દ્રવ્યવાનોએ પોતપોતાના ગ્રામનાં
અને સગાસંબંધીઓને દુષ્કાળ પ્રસંગે મદદ આપવી એ સર્વોત્તમ દાન છે.
કારણકે પાટીદાર કોમ અબળચક છે. તે સાથે કરોડોના પાતક છે. તેનો
નાશ થાય તો તેથી પણ મહા પાપ લાગે છે જેથી તેઓને નીભારી
સખવામાં અને તેઓને સહાય આપવામાં જે પુન્ય છે તેવું ખીજ દાનથી
પુન્ય થવાનું નથી.

પરદેશથી ધાત્ર મંગાવી મુદ્દલ લાવે જેડુતોને પુરૂં પાડવામાં આવે
તો જેડુતો પોતાના ઘેરને જગ્યાની સહે, આથી છવડાનું પુન્ય પણ
પ્રાપ્ત થાય છે. અને જનવરોના જયસંથી ખેતીની ઈનતી યાય છે.

લે. જ્ઞાતિ શુભેશ્વર.

આગેવાનોની અધમતા, કુળવાનોની
કુટીલતા, પટેલોની પ્રપંચી જાળ
અને પૈસાદારનાં પાપ કર્મ.

ગરીબના છોકરાઓને જાંઠગી સુધી કુંવારા
રાખવાનો, ગરીબનો નિર્વશ કાઢવાનો

અને

રહેલીયા અને પૈસાદારના છોકરાઓને ઘણી સ્ત્રીઓ મેળવવાનો
દુષ્ટ તાલ.

લાઇઓ ધ્યાન દર્દ વાંચો, પછી વીચાર કરો અને
પટેલોની પ્રપંચ જાળમાંથી બચો.

આપણા પટેલો, કુળવાનો અને પૈસાદારો જાતિ ઉપર પોતાની
તા ચક્ષુની ગરીબોને દબાવી પોતાનો લાભ સાચવે છે અને ગરીબોને
પમાત્ર કરી મુકે છે, એવો વિચાર સત્યથી વેગળો છે ?

એક તીર્થના લગ્ન સાથે પુલના દડો અને ખાંભવર કરવાનો રીવાજ
કુ રાખવાનો હેતુ માત્ર ગરીબના છોકરાઓને વાંદા રાખવાનો અને
ગેવાનોના છોકરાઓને ઘણી સ્ત્રીઓ મેળવવાનો મહાન પ્રપંચ છે,
અથવા નથી જાણીતું—નથી સાબીત થતું ?

દુનિયાની દરેક પ્રજા અને તેમાં પણ આપણાથી ઉતરતી કામ પણ
દા લગ્ન કરે છે, છુટા લગ્ન લેવાથી ગમે તેવાં ગરીબો દીકરા પણ
હા ઉમરનો યતાં પાંચ પૈસા મેળવી પરણી શકે છે. તેઓને મોટી
મરે મોટી વયની કન્યાઓ જલુ મળી શકે છે. જેથી કન્યાનાં પણ યતાં
યા, ગમે તેવાં ગરીબ માણસ પણ બ્યારે પોતાની સાથે દીકરા મોટી
મરનો થઈ રળવા ધાગે ત્યારે પાંચ પૈસા જાચવી શકે છે. અને ઈશ્વર
પાધી ગરીબ પણ પૈસાદાર થઈ પૈસા ખર્ચીને પણ સ્ત્રી મેળવી શકે છે.

એક તીર્થના લગ્નથી ગરીબનાં છોકરાં કુંવારા રહે છે, તે બીચારા
હા ઉમરે એટલે બીજા લગ્ને પરણવાને શકતીવાન ધાય છે પણ તે

વખતે તેને મોટી ઉમરની કન્યા મળતી નથી. કારણ કે આગલા સમયમાં બધી કન્યાઓ પરણેલી હોય છે. કદાચ કોઈ કન્યાના આપને સારું થતું ન મળે તો તે પોતાની કન્યાને કુલનો દડો કે બાંધવર સાથે પરણાવી પડેલ, પૈસાદાર કે કુળવાન મારે રીઝવે કરી મુકે છે.

પેહેલાના સમયમાં કુંવારો રહેનાર છોકરો બીજા સમય વખતે ગમે તેટલો સુખી અને પૈસાદાર હોય તથા બહુલો મલ્લો અને સારો કમાઉ હોય તો પણ પેહેલી વખતના સમયમાં પરણેલો નહીં હોવાથી તેની આબરુને ધડકો પડેલો છે; અને તેને કોઈ કન્યા આપતું નથી; છતાં કોઈ આપે તો તે પુરા પૈસા લઈનેજ આપે. પુરા પૈસા આપતાં પણ પેહેલાં સમય પછી જન્મેલી કન્યા હોય તેજ તેને મળે; એટલે છોકરાની ઉમર કરતાં ઘણીજ નહાની કન્યા મળે. જેથી “બીજી ચાપ ધર તંગ લાગે મીમાં ચાપ ધોર નેંગ” આ દશા તેની ચાપ છે. જો છુટા લગ્ન હોય તો અને કુલનો દડો તથા બાંધવર કરવાનો રીવાજ ન હોયતો ગરીબના છોકરાને મોટી ઉમરે મોટી કન્યા મળી શકે, એ નિર્વિવાદ છે.

કુલનો દડો અને બાંધવર કરાવવામાં પડેલીયાનો પ્રયત્ન છે, કુલવાનોની કુદીસતા છે, પૈસાદારની પાપ છુદ્ધિ છે, તથા આગેવાનોની અધમતા છે. પટેલીયા, કુલવાનો, પૈસાદાર અને આગેવાનો ન્યાતના ઘણી, રાગ તરીકે હોય છે અને તેઓ પોતાનો સ્વાર્થ સાધવા માટેજ ગરીબોને દબાવી દુઃખી કરે છે.

આગેવાનો સમજે છે—સારી રીતે માને છે કે બાલ સમયથી કનંગ ચાપ છે, છતાં તેમાં તેઓને તો લાજજ હોય છે. વીરા કે વીર દિયસની કન્યા ચાપ કે તુરત વેવીચાળ કરાવી નાંખવા અને સમય વખતે કુંવારી કન્યા રાખવી નહીં પણ કુલના દડા સાથે અથવા બાંધવર સાથે પરણાવી દેવી. આ કરાવ કરવામાંજ તેઓને લાજ છે.

આગેવાનો છોકરો, છુલો, પાંગરો, મુગો ખેરો અથવા હોય અથવા મોટી ઉમરનો યનાં કોઈ જાતનો વ્યસનવાળો, ચોર, લુગારી, બપાયારી, હીલુ કમાઉ ચાપ તો પણ નહાની વયમાં લગ્ન કરી નાંખવાથી લય રહે નહીં. નાની ઉમરમાં લગ્ન કરવાથી બલિષ્ઠમાં આગેવાનો છોકરો ગમે તેવો નમજો હોય તો પણ શીકર રહે નહીં. મોટી ઉમરનો ચતાં વેં કાંઈ કુચુંજુ જણાય તો તેને કોઈ કન્યા આપે નહીં જેથી પોતાની વ્યથાને ધડકો લાગે. આટલા માટેજ આગેવાનો આજસમયે પણી રવા છે.

પરેલીઆઓ એમ પશુ સમજેછે કે જે કદાચ કન્યામાં કોઈ જાતનો દાંપ આપ, સુત્રી પાંચળી, આંધળી, બેરી, મુખી થાય તો તેવી કન્યા આપણા આગેવાનોના ઊકરાઓને ખમવાની નથી. તે વખતે બીજી કન્યા જાવવી જોઈએ એક તીથીના ત્રણ હોવાથી મોરી ઉંમરે આપણા ઊકરાઓને ફજના દડા અને જાલ વરના રીવાજથી રીઝવે થયેલી કન્યા મળશેજ. નહોતી કોઈની સડે સારેજ મને, અને નેટમે પંચત રાહ જોઈ મેળી રહેતું પડે. માટેજ તેઓએ વિચાર કરી પુત્રનો દડો અને જાલ વરનો રીવાજ ગણતર કરેલો છે એટલે આગેવાનોના ઊકરાઓને બીજી સ્ત્રી કરવી પડે તે વખતે સડેથી નૈયાર રખાવી મુકવા માટેજ પુત્રના દડા સાથે પરણાવી તુર્તજ ચુકલો ભંજાવી રંડાવી નૈયાર રાખે છે. એટલે ઊકરા મોટો થાય અને પરણેલી સ્ત્રીનું આંજ પગારી ઘેર લાવે તે વખતે કન્યાને ઊકરા લુપ્ત અને જે ઊકરાને ન મેળે અને ઊકરા કહે કે આપા ! મને વહુતો મળતી નથી તો તેજ વખતે આગેવાન, ખાનદાન, ફજવાન અને પૈસાદાર ગોતાના ઊકરાને જવાજ આપે છે કે કોઈ ફીકર નહીં ! વહુ આજુ વાળી પીયર જશે પછી તેને તેડીશું નહીં ! અને તારે માટે ખોટો ઢોંગ કરી ફજના દડા સાથે પરણાવી રંડાવીને પણ ખરી રીતે તો કુંવારી કન્યાઓ નૈયાર રાખેલી છે. મરીખનાં ઊકરાઓની પેઠે તારે પારકી સડેલી કે છાંટેલી જાવવાની નથી. પશુ તારા માટે તો અમે જ્યાં આગેવાનોએ પેંદલંથીજ વિચાર કરી ખોટા ઢોંગથી પરણાવી કુંવારી કન્યાઓ નૈયારજ રખાવી છે, તેમણી તને મેળે તેવી ખબર કરી જાયો પછી તારી પરણેલીને છુટા છેડા આપીશું. છુટા છેડા આપતી વખતે પુરા પૈસા લખશું.

મરીખના ઊકરાઓના જાગ્યમાં પરણવાનું છેજ નહીં. એક તીથીના ત્રણ, પુત્રનો દડો અને જાલવર મરીખના ઊકરાઓને કુંવારા રાખવા અને રજાગી મારવા માટેજ ચાલુ રીધા છે; અગર મરીખના ઊકરાઓને સ્ત્રીની જરૂર દાંપ તો તેણે આગેવાનોની છાંટેલી જાવી ઘર માંડતું અને રાજ થવું.

શું આપણા આગેવાનોનો આ મહાન પ્રયત્ન નથી ? આગેવાનોનું પુછડું પકડી તેના પાછલા પગની લાલે ખાનારા અને પરેલીઆઓના પગની નીચે કચરાઈ મરતારા મુખાઓ વિચાર કરશે ખરાઈ ?

મરીખ જંધુઓની દયા ખાનારા પ્રયત્ની પરેલીઆઓ કરે છે કે

છુટા સમ થવાથી ગરીબના કુવારા સ્ત્રી જન અને સમનના ખરચ વધી જાય; એમ કહેવું એ તેઓનો પ્રપંચ છે. છુટા સમથી તો ગમે તેવા ગરીબનો દીકરો મોટી ઉંમરે પૈસા મેળવી મોટી કન્યા સાથે પસંદી શકશે. વાણીયા બાલ્યણ વગેરે કામના ઘણા ગરીબતા છોકરાઓ ૨૫-૩૦ વર્ષની ઉંમરે પરણવાના હમરો લાખજા મળી આવે છે. તે વખતે તેને ૧૮-૨૦ વર્ષની કન્યા પણ મળે છે. છુટા સમ થવાથી પૈસાનો લાભ મુ પીતા પોતાની કન્યાને મોટી ઉંમર સુધી પરણાવતો નથી અને સારા પૈસા લઈ મોટી ઉંમરે પરણાવે છે તેથીજ ગરીબમાં ગરીબના છોકરાં પણ મોટી ઉંમરે કમાઈ પરણે છે.

આપણા આગેવાનોએ તો એક તિથીના સમ, કુલનો દડો અને જાંબવરનો રીવાજ રાખી ગરીબ માટે પસંદગીના દરવાજા બંધ કરી દીધા છે. પોતાનાજ જાડકાવા છોકરાઓ માટે એક ન ગમે તો બીજી લાવવા માટે કુલના દડા સાથે પસંદગીવાનો ઢોંગ કરી કન્યા કુવારી રખાવી મુકે છે.

માનિયરા કરાવી ગરીબોના ઘર લખીન વેચાવી વધારે ગરીબ બનાવે છે, જોગી ભવિષ્યમાં પણ કાર્મ પૈસાદાર થઈ કુલના દડા સાથે પસંદગીની કન્યાને પણ લાવવા સહનીવાન રહે નહીં.

આપણાથી હિતરતી વર્ણના દુખળા કોળી વગેરે આપણા કરતાં ઘણા ગરીબ છે. તેમનાં છોકરાં પણ છુટા સમ હોવાથી મોટી ઉંમરે પસંદી શકે છે. ગરીબ પોતાની ગરીબાઈના પ્રમાણમાં સમ વખતે ખરચ કરે છે ત્યારે શું આપણે તેનાં કરતાં પણ ગરીબ છીએ? આપણા આગેવાનોં કહે છે કે છુટા સમથી ખરચ વધી જાય તો સખાજ એજ છે કે દુનીયાની દરેક પ્રજા છુટા સમ કરનારી છે, તેમાં આપણા કરતાં દુખળા વગેરે કામ ઘણીજ ગરીબ છે તો શું ખરચ વધવાના ભયથી પરણતાજ નથી?

આપણા ગરીબ અને મુર્ખાઓને આગેવાનો કેવળ ઠગવા અને પોતાના નવરંગા પુત્રોને અનેક સ્ત્રીઓ કરાવી ગરીબોને વાંઢા રાખવા અને ગરીબોના નિર્વશ કાઢવા માટેજ આ બધા પ્રપંચ કરે છે.

એક તિથીના લગ્નને બદલે પાંચ વર્ષની, મુદતનાં લગ્ન થાય તો આખી ન્યાતને જાણ છે પણ તેમ કરવામાં આગેવાનોના રચનુંદા

છોકરાઓને બેચાર સ્ત્રી કરવાનો લાલ મળતો નથી તેથીજ આગેવાનો એક નિશીના પ્રસન્ને છોડ્યા હજીતા નથી.

કારણ કે પાંચ વર્ષની મુદતનાં લક્ષ્મી માય તે પુત્રનો દોષ અને ગાંધાર ઉડી જાય, જેથી પટેલના છોકરાઓને બીજા વખતની સ્ત્રી કરવી હોય તે કુલનાં દડાના રોંગથી સુખેથી કુંવારી કન્યા મેળવવાનો લાલ જતો રહે, અને કરી લક્ષ્મી કરવાનો અર્થ થાય. પટેલના પોરીયાઓને તે બીજા વખતની સ્ત્રી પણ પારડી રડેલી કે છોડેલી બેઠાઓજ નહીં. એવો ગરીબને માટે દયા ખર્ચ પોતાની છોડેલી રડેલી આપવાના. પાંચ વર્ષની મુદતનાં લક્ષ્મી ચલાથી ગરીબનો કુંવારો રહી જાય તે તે બીજાને બીજા લગ્નને બાકી ૧૦ વર્ષનો થાય, કલ્પે બીજા લગ્નને પણ બીજા વખત પટેલનો પોરીયા પરજીવા તૈયાર થાય તે ગરીબનો દોષને ત્રીજે લગ્નને પંદર વર્ષનો થાય અને ચોથે લગ્નને વીસ વર્ષનો થાય. આટલી ઉમરે પણ ગરીબનો છોકરો પરજી તે ને વખતે ૧૦ થી ૧૫ વર્ષની ઉમરની કન્યા પણ તેને મળી શકે.

પાંચ વર્ષનો લક્ષ્મી ચલાથી કન્યાનો બાપ પણ ઉતાવળો ન થાય અને પુત્રનો દોષ કે ગાંધારનો રીવાજ બંધ થઈ જાય તે બીજે લગ્નને કન્યા ૧૦ વર્ષની અને ત્રીજે લગ્નને ૧૫ વર્ષની થાય તે વખતે પેસો ગરીબનો છોકરો ૨૦ વર્ષનો હોવાથી પરજી શકે. કુલના દડા સાથે પરજીવાનાર બે વ્યક્તી છે. જેમાં એક તો કંકુને કન્યા આપી કુલપાત, ખાનદાન, પટેલીઆ અને પૈસાદારનું પર રોષનારો હોય છે. પેસો લક્ષ્મી વખતે મન ધાર્યું પર ન મળે તો તે કુલનો દોષ કરી મોટી ઉમરે નાતરે દેય છે. અને બીજો પૈસાનો લાકડુ કે જેને નાની કન્યાનાં ઘોડા રૂપીયા ઉપજતા હોવાથી પુત્રનો દોષ કરી મોટી ઉમરે વધારે રૂપીયા લઈ નાતરે દેય છે. આગેવાનોને તો મફત મળે છે. પૈસા તો ગરીબનેજ આપવા પડે છે. જેથી પૈસા લેનાર કુલનો દોષ કરી ગ્રામી મુકે છે તે આગર તો ગરીબ પાસેથી પૈસા લઈ ગરીબનેજ આપે છે. આથી ગરીબને બેવડું નુકસાન થાય છે, એક તો વધારે પૈસા આપવા પડે અને પ્રમ્મ ક્યાં વગર નાતડાની કન્યા લાવવી પડે છે. જે પાંચ વર્ષની મુદતનાં લક્ષ્મી થાય તો પૈસાનો લાકડુ કન્યાનો બાપ કુંવારી રાખી મોટી ઉમરે ગરીબ પાસેથી પુરા પૈસા લઈ આપશે તો પણ ગરીબનાં છોકરાઓ બીચાર પ્રસન્ને થાકે તો બેગે.

છુટા કમથી અથવા પાંચ વર્ષના કમથી ગરીબને તો શું પણ આખી ન્યાતને લાભ છે. દબ્બેલા ચાપ નહીં અને છુટા છેડા કરવા પડે નહીં, અને કોઈ ભતનું કમકે સાથે નહીં. પણ વાંધો મ.પ આગેવાનો, કુલવાનો, ખાનદાનો અને પેસાદારનોજ છે તેઓનાં ઊંકરાઓ અને દીકરીઓમાં મોટી ઉમરે કાંઈપણ દોષ જણાય તો તેને કાંઈ આપે નહીં અને તેની કાંઈ કાંઈ નહીં. તેરે વખતે આગેવાનની આખરૂં જાય, કુલવાનની કુલીનતા થટી જાય, ખાનદાનની ખાનદાની ધોવાઈ જાય અને પેસાદારના પેસામાં પહોંતો લાગે. તેની ગમે તેવી નજમી પાતળી અને કુશી આંધળી કન્યા દોષ નોખણ તે નીચા કુળમાં કે ગરીબનાં ઘરમાં આપાયજ નહીં. આપે તો અભ્યાસ જાય, અને જો તેના દીકરાઓ મુલા, આંધળા, ચાંદુ, લુગારી, ખલિયારી ચાપ અને તેને કન્યા કોઈ ન આપે તો તે બીજાઓને કાંકળીમાં પાળી ભરી દુગી મરવું પડે.

પોતાના લાભ માટેજ આ અધમ આગેવાનો પ્રધાનની જગ પાથરી વીશ કે ત્રીશ દિવસની કન્યાના વેવીશાલ કરાવવા, પુલતા દડા સાથે અને બાંદાવર સાથે પરણાવવા અને એક તિથીનાં ૧૦ વર્ષની મુદતનાં લગ્નને નીભાવવા પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે.

મારા ભોળા બંધુઓ ! યાદ રાખવું, બ્રીટીશ સરકારના ન્યાયી રાજ્યમાં અને શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારની ન્યાયી કોર્ટોમાં આગેવાનોની અધમતા, કુલવાનોની કુટીલતા, પટેલોની પ્રપંચી જાગ અને પેસાદારોની પાપ કર્મની કાદાણીઓ નખી રહે તેમ તથી તમને ત્યાં જાઓ ત્યાં ન્યાય મળશે. તમારે તેમની મેદમાં દયાવાનું નથી. તેમનાં કરતાં તમે વધારે છે. માટે તમે તમારા લાભને સાચવવા તૈયાર થાઓ. મદાદેવી ઉમીલાઈએ જુદા લગ્ન અને પાંચ વર્ષની મુદતનાં કમની આના આપી છે. દર વર્ષની મુદતનાં લગ્ન અજાવનારાઓની પ્રપંચી જાગ તુરી ચુરેચુરા થઈ ગઈ છે. મદાદેવી ઉમીલાઈ તમારી માતા છે. તમારા આગેવાનું રક્ષણ કરે છે અને કરે છે કે તમારા જાળકાને મોટી ઉમરે પરજારી મુખી કરે. પાપીઓની પ્રપંચ જાગમાંથી છુટા થાઓ. હું કાંઈ નથી, હું રાક્ષસગી નથી, હું દેવ નથી પણ હુંતો દેવી હઉં. હું મારા જાગને આતી નથી પણ રક્ષણ કરું.

તમે પાપીઓની જાગમાં ફસાવેલા દેવાથીજ મરીગ બન્યા છો, અજાગ રવા છો. તમારી દીકરીઓ તે મારી દીકરીઓ છે. હું સગી કહેવડ પું છતાં મારી દીકરીઓ એકજ લગ્નમાં અનેક પત્નીકરી પાપીની ચાપ છે

અને સતીત્વથી નહિ બ્રહ્મ મર્તિ તમને આપ આપે છે. તમે તમારી દીકરી-ઓના આપથી પાયમાલ થયા છો. દુઃકાળ ઉપરા ઉપર પડે છે તેનું કારણ પણ તમારી દીકરીઓના આપનું જ છે.

તમે તમારી દીકરીઓના આશીર્વાદ લેવો. તેમને મોટી ઉમરે કાયદે વરને શોધી પરણાવો, અને આગેવાનોના અભિયાદી પુત્રોથી દુર રાખો. એજ આંડલોએ તમારી પુત્રીઓને એકજ જગ્યામાં અનેક પતિવાળી બનાવી તમારા કપાળમાં કાળજી લગાડેલું છે.

જો તમે છુટા લગ્ન કરી સારાં સંબંધોં જોડશો તો મુખી થશો, દુઃકાળ દુર થશે, વિદ્યાની પ્રદિ થશે, ધનધાન્ય, પુત્ર પરિવાર વધશે અને તમારી પુત્રીઓ સારી મૃતીદુષ્ટી બની કુલદેવી તરીકે પુત્રોને ને તમને આશીર્વાદ આપશે.

ભાઈઓ ! જો આગેવાનો સાચા દાસથી ગરીબની દાઝ જાળુતા હોય, અને ગરીબનાં છોકરાઓને પરણાવવા ઈચ્છતા હોય તથા ગરીબને પણ પૈસાદાર અને મુખી કરવા માંગના હોય તો નીચેનાં ઠરાવો શામાટે નથી કરતા ?

૧. જ્ઞાતિવશ બંધ કરાવવા, કોઈએ પણ જ્ઞાતિવશ કરવા નહીં.

૨. ભણે છુટાં લગ્ન ન કરતાં પાંચ વર્ષના એક તીથીનાં લગ્ન આજ રાખો પણ લગ્ન વખતે નાની કન્યા કુંવારી રાખરી, કુલના દડા સાથે કે બાલવર સાથે પરણાવવી નહીં.

૩. જે છોકરાના એક વખત લગ્ન થયા હોય તે છોકરો રડિં તોજ ખીજી કન્યા કરે પણ તે કુંવારી કન્યા સાથે ફરી પરણે નહીં. ફક્ત રડિલી હોય તોજ નાતર ફરી લાંબ.

૪. છુટા છેડા આપવા નહીં અને એક સ્ત્રી હયાત હોય ત્યાંમુખી ખીજી કરવી નહીં.

આ ચાર ઠરાવ કરી એક તીથીનાં પાંચ વર્ષની મુદતના લગ્ન આજ રાખે તો કોઈ પણ ગરીબનો છોકરો કુંવારો રહી જવાનો ભયજ નથી. અને મરનારની પાછળ મીજાન આવાનું બંધ કરે તો ગમે તેવા ગરીબ પણ પૈસાદાર થઈ પોતાના છોકરાને ભણાવી શકે અને પરણાવી શકે.

લગ્ન વખતે કુલનો દડો ને બાલવર ન કરતાં તમામ કન્યાઓ પરણાવી દેવાનો ઠરાવ ચાલે તો ગમે તેવા ગરીબને પણ કન્યા મળી શકે અને કન્યાવિક્રય તદ્દન બંધ થઈ જાય. કારણકે કન્યાને કુલના દડા સાથે પરણા-

૧) વચાનો રીવાજ હોવાથીજ કન્વાનિક્ષ થાય છે.

એક ઉપર બીજી સ્ત્રી નહી કરવાનો રિવાજ થાય તોજ ગરીબને પણ કન્વા મળી શકે. આગેવાનોના ઊકડાઓ એવાર ગૈરી કરે છે તેથીજ કન્વાની અછત થાય છે.

છુટા છેડાનો દુષ્ટ રીવાજ આગેવાનોનાજ ઘરમાં હોય છે. આગેવાનોજ એક ઉપર બીજી કરી જુનીને છુટા છેડા આપે છે. સ્ત્રીઓને વંડાંડ છે અને બાલિયાર ફેલાવે છે. પરજુની વખતે ગમે તેવી કન્વા હોય તો પણ સ્વીકારે છે અને પછી દોષ જતાવી છાંડે છે.

ગરીબને તો મુશ્કેલીથી મળે છે એવી તે તો ખીચાએ ગમે તેવી સ્ત્રી મળે તો પણ નીલાવે છે પણ જો કદાચ ગરીબના ઘરમાં ચારી અને રૂપાળી સ્ત્રી હોય તો તેને અને તેના માથાપને આડે માર્ગે દોરવી ગરીબનાં હાથ-માંથી છાંડાવી આગેવાનોનાજ ઊકડાઓનાં ઘર મંડાવે છે.

મારા બંધુઓ ! માતાજી કહે છે કે ચેતો, ચેતો, આ પ્રપંચ જળ માંથી જયો અને મુખી થાઓ. આગેવાનો, કુળવાનો, પટેલો પૈત્રાદારની મંદમતી જયો, સત્યનો નિર્ભય કરો, તમને સુખ મળે ને રમ્તે માલો ! !

તા. ૧૯-૬-૧૯૧૫.

પ્રકટ કર્તા,

પુરુષોત્તમભાઈ ભીખાભાઈ પટેલ.

ઓ. સેન્ટેરી પાસ કાચબેરી.

— — —

ખરું પુનઃદાન:—આ માસિકના અધ્યયસત્તા સ્વ. કુબેરદાસની પૂત વધુ સ્વ. બાઈ દીવાળીના પુનઃાર્થે રૂ. ૧૫૦ લડનગર બોરડીગને અને રૂ. ૫૦ વડોદરા શ્રી કૃતેહસીદ અનાયાશમને આપ્યા છે. તથા રૂ. ૧૦૦ તેમના મરણ સમયેજ તેમના હસ્તે મુંબાઈની જુદી જુદી મંદચાઓને દાન અપાવ્યું હતું. આવા દાન તરફ અમારો પ્રભુપાત છે તે માટે ગિરિદાસ વિચારના સત્કર્મનોત્તી અને કૃમા યાગીયે છીએ.

કડવા પાટીદાર બોરડીગના વિદ્યાર્થીઓને આદર્શનું જમણું—
બ્રાહ્મની ચોચને દીવસે અંગેના સુપ્રસિદ્ધ શેઠ દુરગામસાદ સંજીવસાદ લરકરી તરફથી દસમને દીને મી. હીરાલાલ વર્ચતદાસ તરફથી અને જારસને દીને પા. ગોપાળ અંબારામનો પેદીના વહીવટદાર શેઠ ચંદુલાલ માધવલાલ

અને શેઠ ભોગીલાલ જીવણાલ તરફથી જમણ આપવામાં આવ્યાં હતાં. અમારે પા નારણદાસ તરફથી ૪૦ કેળાં વેદેઆ હતાં. જે માટે ભોરડેના તરફથી આભાર માનવામાં આવે છે.

ક પા. ભોરડીંગને પાટલીઓની ભેટ—અત્રેના શેઠ કેશવલાલ જીવાભાઈના મોટા ભાઈ શેઠ ઉમેશ્વરજી જીવાભાઈ તરફથી હાલનાં ભેટવા સારૂ આર ધુટ નાખાઈની આર પાટલીઓ ભેટ આપી છે તે માટે તેમનો આભાર માનવામાં આવે છે.

બદલામાં મળતાં માસિકો—

પટેલ બંધુ. મુરત. શ્રી. તંત્રી મી. કુંવરજી વિઠ્ઠલભાઈ મહેતા. પાટીદારની સ્ત્રીની સુધારણાના ધણા સારા લેખો સાત્રા લેખકોને હાથે જમાવતો આપે છે.

ખેતીવાડી વિજ્ઞાન—તંત્રી મી. દુલેશવ સી. અંગતરીયા. રાજકોટ—ખેતી મંબંધી આ એકજ માસિક ખેડૂતોની કીં મેવા બજતવં છે. ખેતી સુધારણા સારા લેખો આપે છે.

વિવેચક—બરબાપક મી. હીરાભાઈ દાદાભાઈ દેસાઈ. સાહરસ—સાહીત્ય તેમજ સાંસારીક સારા લેખો આપે છે.

બુદ્ધિ ક્ષત્રિય ત્રિમાસિક—પ્રકાશક મી. કેશવપ્રસાદ હોટાલાલ દેસાઈ, બી. એ. એલ. એલ. બી. મુખાઈ. ઉત્તમ લેખોથી ભરપુર છે. જ્ઞાતિ સુધારણાના લેખો પણ ઉત્તમ શૈલીથી ચર્ચાય છે.

ભાર્ગવ ત્રિમાસિક—તંત્રી મી. કર્નલાલ મા. મુનશી. બી. એ. એલ. એલ. બી. મુખાઈ—ઉત્તમ શૈલીથી જખાયેલા સાર્વજનિક ઉત્તમ લેખો આપે છે.

બાજ ખેડવાળા. પ્રકાશક મી. હિમ્મતલાલ ડાહ્યાભાઈ દેવે ઉમરેડે—જ્ઞાતિ સુધારણા માટે સાચે પ્રયાસ કરે છે લેખો હાસ્યરસ પૂર્ણ હોય છે તે વાંચતાં આનંદ આપે છે.

શ્રીમાળી અવ્યુદય—સંપાદક મી. જ્ઞાનચંદ્ર સમરલાલ ત્રિવેદી—પ્રાંગધર—જ્ઞાતિ મંબંધી લેખો તથા બજાર સારા આપે છે. તેમાં દેવનાગરી લીપીમાં અને ભાષાના લેખો પણ છે.

ખડાયતા મિત્ર—તંત્રી મી. ભાઈલાલ વંદાવનદાસ ટ્રાસરી બી. એ. એલ. એલ. બી. મુખાઈ—જ્ઞાતિ સુધારણા માટે ધણા ઉત્તમ લેખો આપે છે. જ્ઞાતિના સમાચાર બહેળા પ્રમાણમાં આવે છે. તેના કેટલાક લેખોથી આનંદ થાય છે.

આયુર્વેદ નેહુર્યાર્ક—પ્રકાશક. મી. વૈષ્ણ જીવરાજ કાળીદાસ ગોંડલ. વૈદકતા લેખો સારા આવે છે.

કડવા વિજય—પ્રકાશક મી. મોનીલાલ કાળીદાસ અમદાવાદ—કડવા પાટીદારમાં એ આવ માસીક છે. જ્ઞાતિ સુધારણાના સારા લેખો આપે છે.

કાલળાઈવા રોડ-સુ'બઈ. અને સલાયોસ રોડ-અમદાવાદમાં મળતાં અને મળવાનાં પુસ્તકો.

બહુદ્ર અંથમાળા.	વિવિધ અંથમાળા.	અરિયમાળા.
<p>રાજસ્થાન-અંથ ૨ ... ૨૫૫ યોગવાસિષ્ઠ-છઞ્ચ પ્રકરણ... ૫૦ દાર.ગોધ-ભાષા-તર... ૧ પારસલાગ-ભાષા-તર... ૨૬૬ મહાભારત-મંથ ૨ જા. આદિ, ... સભા, વન અને વિરાટ પર્વ ... ૩૧ ભક્ત ચરિત્ર સમૂહ... ૧ (નીચત્રા મંથો તૈયાર છે.) શ્રી શિવાજી જન્મપત્રિ ... ૧ રાજસ્થાન-મંથ ૧ કો. ... ૨૫૫ આર્યભટ્ટ-પૃષ્ઠ... ૧૫૫ સ્વામી રામતીર્થ ભા. ૧ થી ૫ ૧૫ શ્રી જ્ઞાનેશ્વરી ગીતા ... ૨ શ્રીમદ્ ભાગવત ... ૨ શાન્તિપર્વ-મહાભારતનું ... ૨૫૫</p>	<p>સ્વામી વિવેકાનંદ-ભાગ ૨-૩. સાસુ' સ્વર્ગ-(પદિયાર્દ્રત). આખાની વાણી. કુટ્ટી વાતો-ભાગ ૩ નં. ૧. મહાદેવ સિંધીઆ. દેવી છયન. મહાભારત સાર. રેમકેશુ પરમહંસ સ્વામીરામતીર્થ-ભાગ ૮ ભા. સુખનો સિદ્ધાન્ત. વિચારોના અભાસ. કેશવજીવાનની લગલ.</p>	<p>ભારતની દેવીઓ-ભગવતીદેવી, અથોરકામિની, અહમ્યાવાહ, રાણી ભગાની, સીતા, કાંશીની રાણી, ૪૦ નાં વિસ્તૃત છયન અરિત્રો. ભારતના મહાન પુરુષો-ચંદ્રકુમાર, અશોક, ગ્રહાંગીર, કર્નમસ સુરેશ વિસ્વાસ હર્ષ નાં વિસ્તૃત અરિત્રો. વિદેશી મહાન પુરુષો-માસ્કીદ, લીકન, યાન્ડ, વોરિંગ્ટન, ગેડરટન, કિમોસ્થનીસ ૪૦ ૪૦ નાં અરિત્રો. વિદેશી વીર પુરુષો. વિદેશી સ્ત્રીઓ-ગર્વેનઆકે, કાર- પેટર, નિવંદિતા ૪૦ ૪૦ નાં અરિત્રો.</p>

આમારા ઘરકાને વિનવી કરવાની છે કે જેઓએ જવાબ મોકલ
 નથી તેઓએ મહેરજાની કરીને મોકલી રહું. તેમ જેઓ નહીં હો તેમ
 આવનો અંક વિ. પિ. પી. મોકલવામાં આવશે. તે સ્વીકારવાને કાંઈ વાંધે
 હોય તેમણે અમને તાત્કાલે જાણી જણાવવું. તેમ નહીં કરતાં જેઓ
 વિ. પિ. પાછું પાળશે તેઓ ધર્મોદાર અર્થે નુકસાન કરી પાપ બાગી થશે

મેસેરીયા તાવ તથા નરમ પ્રકારની પ્લેગ.

મારે બાટલીવાળા એમ્બુ મીક્ષર ત્રદુ જેનો હવાજ છે. કરવું પીત
 ના મંમે તો તેજ સાર પાપે બાટલીવાળા એમ્બુ પીસે. ૧) બાટલી
 વાળાની અંબીરીયલ શાકરની ઓળાઓ ખાનારને જુવાન બનાવે છે
 ૩. ૧૧ - બાટલીવાળા દુધ પાઉડર દાંતનો દુખારો મટાડી દાંત મોત
 જેવા સાકે ગળે છે. આના ૪ - બાટલીવાળાનો દર્દાંજનો મલમ એક
 દાયમ મા દગા ખુજલી મા તડાવન કરે છે. આના ૪ - સરવેટકાળે મળશે.
 ૩. ૧૩. ૧૪. બાટલીવાળા જે. પી. વચ્ચે લેખોરેટરી મુખ્યાલ.

રા. રા. રુડેરી રુડેરી

૨૧૫૫૨

અમદાવાદ

No. ૫૫૫
 REGISTERED No. B 894.
 કચ્છા હિતેશુ.
 If not delivered please return to the
 Kachwa Hitechu Office.
 No. 483 Richey Road.
 AHABAD.

કડવા હિતેરુ.

પુસ્તક ક. હ. નવેમ્બર સને ૧૯૧૫. અંક ૧૨ મા.

અનુક્રમણિકા.

વિષય.

પૃષ્ઠ.

ઇનામી પ્રશ્ન ૧૫ ના ઉત્તર...	૩૩૧
અચો પત્ર.	૩૩૮
શિક્ષાવ્યવસ્થા.	૩૪૨
ગોમ્થ કાવ્ય.	૩૪૫
વનની જરૂરીયાત...	૩૪૭
ખેડકારોનો અંગણો.	૩૫૧
ખેડકારીય કમીટીની ચીટીય...	૩૫૫
સમસ્ત ભારત કુર્મી મહાસભા ૧૦ મી બેઠક.	૩૫૭
વહીવટીયાનાં ગણેકાં.	"

વાર્ષિક લેવાજમ રૂ. ૧-૪-૦. દપાલ અર્થ સાથે.

વ્યવસ્થાપક, હીરાલાલ વસંતરામ-અમદાવાદ.

આ પત્ર અમદાવાદ, રીચીરોડ, નં. ૪૬૩. ધર્મ વિભાગ

અપમાનામાં સ્વીકૃતિ લેવાલે અમી તેજ દેકાળેથી

સ્વીકૃતિ લેવાલે પ્રકટ કર્યું.

ખેતીવાડી માટે

એકથી દશ ફોસલું પાણી પુરું પાડનાર
બળદથી તેમજ ઓઢલ એન્જનથી ચાલતા

અને દરેક જાતના પંપો

નીચલે સરનામે દીકાયતે મલે છે. તેમજ શ્રીદ્ર અને હુસ્ત
કરી આપવામાં આવે છે. ભાવતાલ અને વધુ મુલાસા માટે રૂબરૂ
મલો અથવા અડધા આનાની ટીફ્ટ બીડી લખો.

અંબાલાલ. એમ. પટેલની કંપની.

દરીપુર-નાની સાલેપરી—અમદાવાદ.

તા. કઃ-અમારા પંપોમાં મજતી સગવડ અને કીમત બીજાઓ સાથે
સરખાવી વંચા મજબુત બસામણ કરવામાં આવે છે.

ખેતીને ઉપયોગી પુસ્તકો.

મદ્રાસની ખેતીવાડી કોલેજના ડેન્ટુએલ-વીસ વર્ષના ખેતીના

અનુભવી મી. દુલેતાવ ડોસાવાલ અંગ્રેજીમાં ફૂલ.

દો. સીંગડી કાલિયાવાડ.

ખેતીવાડી અને જગીયાની ઉપજ વધારનારાં ખાતર.	૩. ૮-૫-૦
૩ અને તેની ઉપજ વધારવાનો ઉપાય.	૦-૮-૦
ગાય, બેંસ, વીગેરે ઉછેરવા ને દૂધ વધારવા વિષે.	૧-૦-૦
આખા, સીકું, નારંગી, દાડમ, વીગેરે ઉછેરવાની રીતો.	૧-૧૨-૦
આદુ, હળદર, શેરડી, મુરણ વીગેરેની વાવેતરની રીતો.	૧-૪-૦
ખેતર, ખેડ, હાથીવાર ને ખારીજ ચીજ મુધારવાની રીત.	૧-૪-૦
ખેતીવાડી વિજ્ઞાન માસીક, વર્ષના.	૧-૮-૦

તત્ સત્ પરમાત્મને નમઃ ॥

કડવા હિતેચ્છુ.

પુસ્તક ૬ હું.

નવેમ્બર સન ૧૯૧૫

અંક ૧૧ મો.

“ઈનામી પ્રશ્ન નં. ૧૫ નો ઉત્તર.”

(ઉપેન્દ્ર વૃજા ઇ.ક.)

- વિચિત્રતા વિશ્વતણી નિદ્રાઓ, ભંગા શુદ્ધ ગુણ સ્વભાવ ભાગો;
શુદ્ધ સદાકાળ કરે શુદ્ધાણે, ભલા તજે ના નિજની ભલાઈ. ૧
- કુહાડિએ વંદન વૃક્ષ કાપી, પ્રાણિએ પાવકમાં તથાપી;
સુવાસ આપે અનિ સુખદાઈ, ભલા. ૨
- હથોડિએ હંમ દિપો તથાવી, કસોટિએ જૂનું કસો દખાવી;
ધરે નદી કીમતમાં ધસાઈ, ભલા. ૩
- કરો હિમંગે જગ દૃષ મગે, હાળી મળી ધાય સફેત રંગે;
જરા ન રાખે હરથી શુદ્ધાઈ, ભલા. ૪
- સૂચીકનો શાંત તથા કરે છે, મુત્રોનના માણસની હરે છે;
તજે નદી તોય પરિત્રાઈ, ભલા. ૫
- તરવમે મિષ્ટ ફોરો દિએ છે, મુસાફરો શીતળ હાંવ લેછે;
હરામિથી તેહ જરી દખાઈ, ભલા. ૬
- ન નાગની જાત મટેજ જેડી, ભલે જુઓ દૃષ વડે ઉછેરી;
ડસે નમેરી પગથી દખાઈ, ભલા. ૭
- રેડી ઉગે તોજ તમામ દેએ, ઉલુક અંધાં નવિને હવેએ;
નકોત્તી આ નિષેખો તથાઈ, ભલા. ૮
- યતાં ગરીયાઈ ચુકરચ સાંના, સુમાર્ગ સેડી કરશે મુન્દરો;
કુમાર્ગથી એક રો હાં પાઈ, ભલા. ૯
- અગણનાં કાઈ મુનો બનેતો, જગ્યાવી લે કાઈ સુમિત્ર તેજો;
પિછાંછેવાજો પકડે સિંપાઈ, ભલા. ૧૦

- દામા ધણી મેઘ તણી નિહાળી, મુમારની આપ અધીક ગાળો;
 ન'તી જશે રવારવ કે સગામ, ભણાં ૧૧
- સુવા સમે મેઘ અરે તુચાંતી, કો કુને એન નહી કદાપી;
 કમર તે મૂર્ખ તણી કળાઈ, ભણાં ૧૨
- પડે અપાટા વરમાદનાં જ્યાં, તરવગે યાવે તમામિ તોગિ;
 જશે જવાસા જળથી સુકાઈ, ભણાં ૧૩
- વિશેષ જ્યારે વરસાદ થાશે, નદી તણાવે જળથી ઉપાશે;
 સમદ્ર રામે જળ તે સમરૂં, ભણાં ૧૪
- ઉપેદ્ર વૃજા વન પંડરેથી, સુબોધ લેએ સમજ સુમેથી;
 કહે " જગન " છેવટ ગુણ ગાઈ, ભણા તમે ના નિજની ભણાઈ.

પેટેસ જગનલાલ હરજીવનદાસ—બાવળા.

- કરો છુર તો તમ સુલ દરશે, વદો કુચાંતો નદિ કોપ ધરશે;
 મહાન થખે ન કરે જગાઈ, ભણા તમે ના નિજની ભણાઈ. ૧
- ધમો કદી અંદનને અડુએ, સુવાસ દશે ધંસનારને તે; ૨
- અમિ મહિ ગય ભણે તગાઈ, ભણાં ૨
- વડો સહે છે નિજ ગીર તાંપ, વિશાંતિ દે છે પશુ આશ્રિતોને;
 રિતીજ એવી ઉપકારીઓની, ભણાં ૩
- દીધું અડુએ દુઃખ પાંડવોને, ન રાંખી બાકી કંઈ કૌરવોએ;
 દુર્જીદિ થઈ ના પાશુ પાંડવોની, ભણાં ૪
- જુઓ વળી સત્જનતા અરિત્રો, જુરાઈ તેમાં કદિના જગ્યાએ;
 ન રાખતા અન્ય ધકી જુદાઈ, ભણાં ૫
- ભણાઈ તેનો પ્રજુની કૃતિ છે, મદાજનેનો મુખ મેંત એ છે;
 ભણાઈમાં છે જગતી દિબુની, ભણાં ૬

“ અમી ”

- વુધીટરે ખૂબ દામા ધરીને, ઉગારીયા આપ તણા અરીને;
 દ્યોધને તોય તણ સગાઈ, ભણા તમે ના નિજની ભણાઈ. ૧

- વૃક્ષો સદા સીનળાં છાંય આપે, અશાન્તિના મૂળ અધિક કાપે;
 સ્વાર્થી કરે તેલ મળા હજાર, ભણા. ૨
- વૃક્ષાદિમાં મુળ વળી રહે છે, સદાય ચાન્તિ શહેરે સહે છે;
 તથાપિ ધારે નહીં ઉદ્ભવાઈ, ભણા. ૩
- રૂપિ મળામાં મૂળ સર્પ નાખ્યો, રૂપિ દિસે રોય ન લેય રાખ્યો;
 દામા ધરીને ઉચ્ચાઈ ન કાંઈ, ભણા. ૪
- ગંગાજીમાં સ્નાન અથા કરે છે, ગંગાજી ખાપે સવળાં હરે છે;
 ગુણી અગુણી ન મળે જ કાંઈ, ભણા. ૫
- ધણા જનાં મીર જગાડી નાંખે, દુર્ગેષ આદિ મળ મુત્ર નાંખે;
 તજે ન તેણે નિજ મગવાઈ, ભણા. ૬
- કાંઈ ધણી કાઠ કરે પિનાસ, સુચંદને તેમ વધે સુવાસ;
 શુભ કરે જેમ વધુ છુટાઈ, ભણા. ૭
- વર્ષાદને ગાળા ધણી દામે છે, વર્ષાદ રું વાદ જરા વહે છે;
 ઉરે ન આણે જરી મબીરાઈ, ભણા. ૮
- કોઈ રૂપિ પૂર્વ દિશા ન કરે, પૃથ્વી કદી લેય દામા ન રૂઝે;
 સદીય નકે નહીં મગવાઈ, ભણા. ૯
- મળ્યું તીમું અદિ અનેક સ્વાદ, તજે ન તેના મુણનો પ્રમાદ;
 અગુણી નો જેમ મળે ઉપાદ, ભણા. ૧૦
- કમ્પુરીનું ખાતર મુત્ર નાંખે, મીઠા જાંઘી બહુ-ભાગ રાખે;
 ન દુર્ગળાં માંદી મળે મિઠાઈ, ભણા. ૧૧
- અગમીત મળ કદી દમ, અગુણી માને નહીં તે જગમ,
 સમેલ થતાં તે ન તજે ઉપાદ, ભણા. ૧૨
- જાણે જાણે જ અલુ-લુચ્ચ અગાં, અલુ રીતે તે જળ આપનારાં;
 ધણાં નાં તેના કાંઈ મળા, ભણા. ૧૩
- ઉલ્ક આડે રૂપિથી રહે છે, રૂપિ નિદ્રાળી રૂપિમાં રહે છે;
 રતાં રંગને નહીં તેનું કાંઈ, ભણા. ૧૪
- જુએ જુએ આ જગનો તમારો, વર્ષાથી આવ સુઝો જવાસો;
 મૂક નહ મેલ જરી પડાઈ, ભણા. ૧૫
- દા દા પિરે બદ થતાં વધારે, પિનાસ ચાતો ન લેગાર વારે;
 જોનો સદે ભાર અપાર-ભાર, ભણા. ૧૬

હુઆ કમારાદિ નિઆયરોને, ગમે ન તારા તણું તેજ તેને;
 છતાં નિશાએ સારીરે છવાઇ, બપાવ. ૧૭
 ફરી ચીએ ફર તજે ન લેય, સુગમી છોડે ન:સુગમી વેય;
 તીખાસ તોડે નહોં જુની રાખ, બપાવ. ૧૮
 તમે તમારું પગ શુદ્ધ રાખો, જાત્રે કુટે લોક કુટીત લાખો;
 વડાય છે લોક સમસ્થ માંઈ, બપાવ. ૧૯
 છોડે કઠોડે કદી ચાવ ક્યાંઈ, માતા કુમાતા ન જાનેજ ક્યાંઈ;
 એતું થવામાં નથીરે નવાઇ, બપાવ. ૨૦
 લોહ તણી નો તરતર ને છે, રાત્રે મણીય સોનુ-ચાઇ રહે છે;
 તજે ન તોયે જરી ચંકવાઈ, બપાવ.
 લોકાપવાદે વનમાં સીતાને, તજી અરે, છાંડી અવધ નાથે;
 તોયે સીતાજી ઉચમાં ન કાંઈ, બપાવ. ૨૨
 અખમમાં રાજ અખમી દોય, સુખમાં વાળા જ સુખમાં સોય;
 કોડો રિતે છે કરતાં કમાઇ, બપાવ. ૨૩
 વિદ્યાર્થીઓ વાદ કદી વડે છે, ગુરૂ તણે દોય કદી લડે છે,
 ગુરૂજી સાથે નહોં ઉર માંડી, બપાવ. ૨૪
 રાત્રી રશિ સૂરજને ગુરે છે, વડું કરી વીપન રાજ રહે;
 રશિ રવિ તેનું ગણે ન કાંઈ, બપાવ.

રયામજી વિદ્યનાથ ઓજા,
 મહેતાજી, હજારદ તાએ-વળા.

ધમે ધણું ચંદનને છતાં એ, તજે સુગમી નિજ ના લગારે,
 દઇ સુગમી સુખ દેજ ભાઇ, બપાવ તજે નાં નિર્ગેની બપાવ. ૧
 ભજે કદી ઇત્તુ મનુષ્ય કાપે, તથાપિ તે સ્વાદ મધુર આપે;
 તજે ન તે સ્વાદ મધુર ભાઇ, બપાવ. ૨
 ફરી ફરી કાંચન, ગૂંચ આગ્રા, છતાં તમે, રંગ સમાન ભાગો;
 ખમે ધણું દુઃખ તથાપિ ભાઇ, બપાવ. ૩
 કદાચ જુડું તમ હાવથી જાં, ધણુંજ યાયે પણું તેમનું તો;
 કરે ન જુડું તમ લેય ભાઇ, બપાવ. ૪

તમે શરી શીતળના બધીએ, બને કદી શીતળ સૂર્ય તોયે;
અશક્ય થાયે પગ શરૂ થાય, બન્નાં ૫
ઘટાડના અંબુજરે ભાર માટે, અર્થે ભભાવે રસનેજ સાટે;
સમાન દુઃખી અણિ થાય બાધ, બન્નાં ૬

બીજાસ બેઠાલાલ.

કયા કરે નિત્ય પરોપકારો, ધરે નહિ વેર, કદાપિ મારો;
સદા દુખે કે સુખમાંથી ભાષ, ભક્ષા તમે ના નિજની ભલાઈ. ૧
બગાડશે કાર્ય કદાપિ તોયે, નહિ ધરે કોપજ ચિતમાંયે;
હિદાર થાશે, તજિને વડાઈ, ભક્ષા ૨
કરે જુર શત્રુનું નીચનારે તે, ભક્ષુ કરે ચિતનું મધ્યતા તે;
કરે ભક્ષુ, શત્રુનું તોય, ભાષ, ભક્ષા ૩
હડી સ્ત્રીને, સુખ સર્વે મધ્યું. તથાપિ રામે નિજ પામ આપ્યું;
મર્યા નહા પાપ અમાપ, ભાષ, ભક્ષા ૪
વિનાશ કા. ૪ પછી વેર નામે, ભક્ષુ અડે ધાનકર્તુષ તદા, મે;
સુગંધ કે અંદન ફૂલો માંહી, ભક્ષા ૫
સમા વસે છે નિજ બર માંહી, ન માન કે વેરજ ચિતમાંથી;
સદાય, "ગોપિદ," સદાયદાઈ, ભક્ષા ૬

ગોપીદલાલ ત્રીકમલાલ.

અગાધ આપે દુઃખ વેર રાખી, જુર ન ધારે નિજ વેર ભાખી;
શત્રુ તણી ના પકડે જુરાઈ ભક્ષા ૧
કરે જુર, માણસ, રોય રાખે, તથાપિ સાચી નિચના ન ભાખે;
કરે ભક્ષા રીધુ તણી સવાઈ, ભક્ષા ૨

૨ કમળ ૩ સ્મર. ભમરો.

૧. મોલનું અભિમાન.

૨. ભારે પછી ભલાની ભલાઈ ક્યાં રહી ?

"To give blow for blow"—iron rule

"To return good for good"—silver "

"To do good for bad"—golden "

૩. શબ્દને. ૪. તેના દ્વારે મૃત્યુ મર્ત્ય દોષ ત્વરે પછી ૫. મારનાર.

૬. તે વખતે પછી જ દોરી

ભલે પછી દેવ ગણેજ પાંગી, કરે ભણું તો પશુ દેર કાળી;
 'કેટો શત્રુ ગેય ગણો જ ભાઈ, ભણાં' ૩
 અદાવતો ને નિયત ન ગમે, પછી ભલે તે નિજ વેર ભામે;
 કરે ન ખોટું નિય વૃત્તિ માણ, ભણાં ૪
 કરી કુસંગો નિય વેર ગો, ભણા જનો સંપ સદા જ ભા; ૫
 દુશ્મન સાથે ન કરે જુલાઈ, ભણાં ૫
 સલ ન રૂકે દુખ તો ચવાથી, ખુશી ન ચારે શત્રુ મુંઝાથી;
 સદા સત્ય માટ દુઃખે ભરાઈ, ભણાં ૬
 મુઠે નદી નીતિ હાતર લામે, ભણે સુતું રોજ પંડે જ ગમે;
 ભણા ન ધારે પડની ભુલાઈ, ભણાં ૭
 ભુકું ન ધારે નિજ વેર માટે, પછો નદો દે નિજવેર સાટે;
 ભણા ન ખોલે કરી તો જુલાઈ, ભણાં ૮
 ધરે સદા વૃત્તિ જગત ભામાં, દુખી તણા તો દુખ લે મંગામાં;
 સદા ન ખોલે નિજની વડાઈ, ભણાં ૯
 ધન્ય જન્મી નામ વિદેશ કાઢ્યું, વિદેશમાં એ પર દુખ કાઢ્યું;
 ભણા તણી તો કરનં મિચાઈ, ભણાં ૧૦

વાણછ કાલા પટેલ.

(સુપેડી નિવાસી) ગોંડલ.

પ્રાણી જગતમાં જે ને ગણાય, ભણા અને ભુંગા જાને લાણાય;
 જણો ભણાને ધરી પ્રીત ભાઈ, ભણાં ૧૨
 સુવંશ ખોલે મનમાં વિચારી, ન' સખે કુટેતો હોરે નકારી;
 સાંપ નાદિ કોઈ સ થે જુલાઈ, ભણાં ૨
 દં. ખર્ પનેપદાર માટે, સખે દયા જીવ પોતાને સાટે;
 ગરીબની વાદે મટે છે ધાઈ, ભણાં ૩
 ગણે જનો દેશ ભક્ત તરીકે, અધર્મને તણ આલે વિરોધ;
 પર મુખપકી ચાલ વડાઈ, ભણાં ૪
 દુર્નિતિ ફેરી પુંડ નવ જીવ, વિધાય ધાતીને જીવે ન મુઠે;
 પંતું દિન ને કરે છે ધાઈ, ભણાં ૫
 એવા જનુઓ જગમાં છે યોગી, માટે જગપ દુખી દિન' દા, ૫
 દરે છે વિનતી "નંદતા ભાઈ" ભણાં ૬

જોડનાભાઈ ભગવાનદાસ.

અનાસ (આરસીયા)

- ખીજા તણા દૂધ દમેશ માપે, અને ગયાને પ્રિય છવ આપે;
કદી ન બોલે નિજતી ગદામ, લજા ૧
- વડીલ કેસ દૃઢમે હાલે, ગયા જગોને રસે તે ચક્રવે;
ધરે પ્રભુમાં ચિત્ત તે સદાઇ, લજા ૨
- નદી લગાને કદી પેટ પાકું, અન્ન ગણે નારિ ગહેન માતુ;
હું ન ઉપાર્જી ન હોય કેઇ, લજા ૩
- લજા જગો વાત પગલાં દાકે, અને વળી મેઝ ખરે જ લાખે;
કરે નદી કો દિ જસ ઉપાર્જી લજા ૪
- દેશાન્ત ઇચ્છે હુચંગ ખિજાવે, છુટ્ટે કરે કાચ દાખ અપાવે;
પ્રિયો ધરે છે ન ધરે લુગમ, લજા ૫
- નિતી તજે તહિ લમે કડકો મથે લજા માંય નહીં લટકા;
હંસાદ કીજે ન ધરે સગામ, લજા ૬

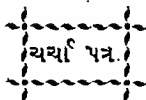
લી. સ્વાતિ સેવક, રૂડા વડેતા કાલરીઆ.

નિવારી મોટી મારડ કાઠીઆવાડ.

- પડે શિરે ધા શુભ જાતિ મારે, તથાપિ મીઠા નહિ દૂર નાસે;
ગણે સઃ નાપજ મુખવાચી, લજા ૧
- લુખો વૃત્તિ રૂપનો ગાંધી કરી, ખેડપકારી ગણીએ અનેરી;
સુધી દુઃખો લારો ધરી વડાઇ, લજા ૨
- હનો કમિંદ્ર પુત્ર સુગદી, અનેક રીને સદા છે ઉપાર્જિ;
તથાપિ તેણે ન ત્યજી સચા, ૨ લજા ૩
- નમે અર્તે જશ કમિંત યાતાં, નમે અર્તે મેઘ વારિ સુમાતાં;
સુખે નહિ સુંગ જરો જડાઇ, લજા ૪
- લુખો જગા મુખક વાસ દેહે, કરી જ આજ્ઞા પોડા સહે છે;
રહે સુજો સિન્ધુ કોર્તિ દમ્બ, લજા ૫
- અનેક જીવે જળતા બચાવી, ગયો જ કોઈને કોર્તિ વધારી;
કહે ખરૂં મોહન શિર નાંખી, લજા ૬

મોહનજાલ બાપુજી પટેલ.

૧ સ્વપરી ૨ તથાપિ, સત્વના કંઠેને એ અંગેજ નારિક દનો.
તેણે બરે કરીય જતી આગચેલમ લાગેથી આગ જુગાવના અત્યંત વિગમ
રોગથી દની.

૨૧. ૨૧. કડવા હિતેચ્છુના અધિપતિ સાહેબ.

આપના પત્રના લુન માસના અંકમાં ઈનામ માળાનો પ્રશ્ન નં. ૧૩ મો બહુજ કડવું તથા વિચિત્ર છે; અને તે પ્રશ્નમાં વર્ણવેલા રા. રા. નારણભાઈ દેસાઈભાઈ પટેલની શોધ માટે જે કદાચ લંડન શહેરના અનુભવી ડીટેક્ટીવો રોકીએ તો તેઓ પણ આ ગૃહચની શોધ કરવામાં નિષ્ફળ નીવડશે ! પરંતુ આપેલા પ્રશ્ન ઉપર વિચાર કરનાં મને નીચે પ્રમાણે અનુમાન થાય છે અને તે અનુમાન ઈનામ લેવાની જગ્યાએ ઇચ્છા વગર વાંચક વર્ગના સાજા માટે લખું છું.

હિતેચ્છુના આગળના અંકમાં “જોઈએ છીએ ઉમર લાપક કન્યાઓ માટે મોઝ વડ” એવા - જાહેર ખર્ચ આવી હતી, આ “ધી” ની ગંધ આપણા નામ ધારી રા. રા. નારણભાઈ દેસાઈભાઈ પટેલ (અદા ! કેવું સરસ પાટીદારસાઈ અસલ નામ !) ને વિરમગામ મુઘી પહોંચી હશે અને તે “ધી” ચાલવાની તેમની કદાચ મરજી થઈ ગઈ હશે. આ કારણથી તે ધીનું વાસણ ક્યાં છે કેવું છે વગેરેની ખર્ચ આપની ઓશીસમાં તેમણે પુછી હશે !

વર્ગી રા. ના દે. પટેલને ‘ઓમજ’ લાગ્યું હશે કે તેમનું ઉંચું કુળ, અને વિરમગામ જેવા સંસ્કૃતમાં કુળવાન પાટીદારો જ્યાં રહે છે તેવા દેસાઈવાડામાં તેમનું રહેઠાણ વગેરે જાગતથી લલચાઈ કન્યા આખાર ગૃહચ આંધ ! મઘ, તેમને ચાંદલો વગેરે આપી, ભાઈ બાપા કડી, કન્યા આપી જશે ! પરંતુ દિલ્લીર ! હવે તો જન્માનો બદલાતો જાય છે, આંધળા કરી, મોટી રકમો ભરી, કહેવાતા કુળવાનોને લાં દીકરીઓ આપવાનો “કન્યા મેધ”. કરવાનો રીવાજ હવે આધુનિક પ્રજાત્યજ દેની જાય છે. અને જે ગૃહમાં સ્ત્રીઓ માન પામે અને સાચાનુસાર પતિ તથા માતા તરીકેના વ્યાજની હોમ મેળવી શકે તેવાજ ગૃહમાં સમજી

લોકો પોતાની કન્યાઓ આપવા લાગ્યા છે. આ વાતનું સ્વસ્થ બિચારા નાર (હર)ણ સાધ* સમજતા નહિ હોય.

વળી પ્રશ્નમાં એ પણ બીના છે કે આપના લખેલા પંચા રા. નાર-ણલાદને જગજર પરીચના હતા પરંતુ આમે પત્રમાં કંઈક કહ્યું તમ્મું દશે અથવા તે લાદને જીને આવી મળવાનું લખ્યું દશે તે કામલ્યથીજ તેઓએ પત્રના જગજર આપવાનું માંડી પાળ્યું હશે. આ ઉપરથી આપને અન્ધિ શંકા આવી દશે કે તેઓથી કદાચ પરદયા પડેલાંજ પૈકુંકયાસ કરી ગયા હોય. અને આવા અશુભ જનાવથી તેમની વિશ્વગ્રામમાંની મીઠકત તથા જે લાગ્યતી કન્યાનો હરત શુદ્ધ કરી તેની છંદગી સુખી કરવાનું પરમાર્થનું મહાન્ કાર્ય કરવા ઇચ્છતા હતા, તે તેમની લાચી પત્નિ હાસ અનાય થઇ રખડી દશે. જન કદાચ આમ થવું હોય તો ઘણી અકસોસની પાત્ર છે અને તેથી હું તો પરમાત્મા પાસે પ્રાર્થના કરૂં છું કે તેમના અવગતે ગયલા આત્માને શાંતિ આપે અને તેને મનુષ્ય પોતાની પુનર્જન્મ આવી સ્વસ્થ મોટા કરી, તેમની ઇચ્છીત કન્યા સાથે પાણી શુદ્ધ કરાવી તુખી જનાવે. આપણી જાતિમાં કાંઈ ઉમરના તકાવત નાટે વાંધો લેવાનોજ નથી અને કદાચ તેમની ધર્મ પત્નિ ૧૦-૧૨ વર્ષે મેટી દશે તોપણ તેમના માત્ર પિતાને કાંઈ વાંધો નહિજ આવે. અસ્તુ.

પરંતુ કદાચ તેઓથી હજુ હતી ધમવતા હોય, તો હું તેમને વિનંતી કરૂં છું કે તેઓથીએ પોતાના વિવાદ મંજૂરી પાઠે પત્ર વ્યવહાર રાહ કરવો અને દિતેન્દ્રુના ઓરીસમાં જીને જઈ આ વાતનું મંદોળાત કરવો, નહિ તો તેઓ જમતની દૃષ્ટિએ એક દરપોક તથા અધમ પુરુષ ગણાશે.

હવે મુલાતી વાત ઉપર આવીએ. ઉપરની મારી કદાચ કદાચ ખેડી પણ હોય. અને નારણલાદ નામના કેઈ શુદ્ધ હનીમાંજ ન હોય. દિતેન્દ્રુના આંત્રા જર્વાર ખજરમાંની એકાદ કન્યા લેવાનો કાંઈ કુળસાન અને પરણેલા શરદ્દેના વિચાર થયો હોય. તેમને પોતાની જુની પત્નિ પન્દ ન પાય અથવા તો અન્ય કદાચ વગરજ એક ઉપર બીજી લાવીને કરવાવા કુળસાનના સિદ્ધાંતને વગળી રહી પોતાનું કુળ દીપાવવાની ઇચ્છા થઈ હોય આવી ઇચ્છાથી કદાચ તે શુદ્ધ ઉજા નામ ધારણ

રૂઢમાં ત્રી. આસિ. તરફિ છે; જ્યાં જન કબીથી આપને પ્રચુર મળી
સકશે, એજ નમ્ર વિનતિ.

લિ. સેવક.

માહુનસાલ બાપુજી પટેલ-ટેન્નાજકર.
એસિ. માસ્તર પી. આર. દેગિંગ કોલેજની
પ્રિન્ટિંગ રૂંઘ.

અમદાવાદ.

શિક્ષાવચનો—હૃદયને ઉપદેશ.

(૧) તું તારાજ ગોપ જો. બીજાના દોષ જોવાનો તને અધિકાર
નથી; માટે તેમાં તારો અમૂલ્ય સમય બર્બ ગુમાવીશ મા.

(૨) કાઢતી પણ પગલાડે નિજા કરી એ અનીય દુષ્ટ રીતિ છે.

(૩) તને કોઈ દુષ્ટ દે અગર પીડા કરે તો તેની પ્રત્યે કોષ
સુક્ત ન જનતાં, તું તેથી રિમુક્ત થવા શુભ પ્રવલ્ન આવરજો.

(૪) કોઈ તારૂં અનિષ્ટ કરે અને પીડાસુક્ત ખનાવવા પ્રવલ્ન
કરે તો પણ તું તેની પ્રત્યે અમાય દૃષ્ટિથી ન ઈક્ષ; કેમકે અનિષ્ટ કરવાનો
અધિકાર કોઈ પ્રાણીને પ્રાપ્ત થએલોજ નથી.

(૫) કદાપિ કોષ રૂપી અમુરની સોડમાં ભરાવાનો વિચાર માત્ર
પણ કરીશ નહિ; કેમકે તે રાક્ષસ તારૂં રક્ત ઉચ્ચ જતાવી તેનું પ્રેમથી પાન
કરી તને અવનતિમાંજ ધકેલનાર છે.

(૬) નીતિ પંથે વિચરતાં જ્યાં તારા પ્રત્યે દુષ્ટ અભિપ્રાય
બાંધવા. કોઈ તરફર થાય, તો તેથી નહિ ગણરાતાં તને જે રાસીય
રીતિએ ઉત્તમ, જણાય તેજ કન્ન; કેમકે જનપ્રવાદનો અવરોધ કરવા
અવરોધ કરવા પ્રવલ્ન રહેવો બર્બ છે.

(૭) પ્રભુની બીતિ હૃદયમાં મંદી સોંપાએલું કાર્ય શ્રેષ્ઠ કરવા પ્રયત્નશીલ થજે.

(૮) પોતાની આચાર્ય કે પોતાના ગાળાએ કામચળુ કાર્ય કરવા તત્પર થવા કરતાં ને તારી પોતાની ફરજ છે એમ સમજી તે કરવા કટિ કરી નંધાર મળે.

(૯) અન્ય ક્ષમાન અતીત દિવસની ખવરૂં જ'દ લોકે અન્ય કંઈ છેજ નહિ. નેા' સન્ય વદવા ત્વરએ ઉદાત થજે.

(૧૦) પ્રાણી માત્ર પ્રાણે પ્રેા જરાનું અખણિત વહન ભરી રાખજેઃ એજ તારી કૌંનિયાં જ'દિ કરનાર છે.

(૧૧) પ્રભુએ સમયનો સદુપયોગ કરવા જન્મ આપ્યો છે, નહિ કે તેને વ્યર્થ ગુમાવવા ! આમ સમજી પડે પળના કાર્યની નેધિ રાખ. એજ તને ઉચ્ચતમ ફલ માં આજીવાર પરમ સાધન છે.

(૧૨) સુમાવચ્ચમાં પ્રવેશ કરવાના સમયે તું તારી દિનચર્યાની જમા ઉધારે જાણુ તપાસ.

(૧૩) પ્રાતઃક્રમે સવે । ઉડ, અર્ન તે આનંદપ્રઃ સમયે દિને કરવાનાં શુભ કાર્યોની નેધિ કર, અને સુપ્રારથજાનું આસ્વાદન કરતાં અમાહિ તપાસ કે નેધનો અમય પ'રપૂર્ણ થયો છે કે કેમ ?

(૧૪) વળા એ પશુ જં.જે કે તે સાથે તારા હૃદયથી અખટિત કાર્યો થયાં છે ?

(૧૫) જો તું સમયનો દુરુપયોગ કરીશ, તો પ્રભુ તારા જપાખ દેશેઃ આથી " સમય અમૂલ્ય છે. " એ વાચ્યને ન્તાસિં સ્મૃતિપટમાંથી કદાપિ સરી જવા દેતો ના.

(૧૬) કાનાફી આચૂપચુ એજ તને શ્રેષ્ઠ રીતે શોભાવનાર છે. સુવર્ણાક્રિંશત તો ભય અને અનિદ્રાગારનું સ્થાન છે.

(૧૭) પ્રથમ મુલાકાતે ખામની મીઠી વાણીથી બોળવાઇ પણ થાતો ના; કેન્ક મધુ િષ્ટિ | જહાપ્રે હૃદયતુ હલાહલમ્ । એ પ્રમાણે વસ્તુતઃ બને છે.

(૧૮) તારા ધર્મમાં અતીત પ્રેમ સાથે આનંદ લે.

(૧૯) અને સાથે એ પશુ સ્વદલ્લુષ્ટાનમાં રાખ કે અન્ય ધર્મની નિંદા કરવા એ અત્યંત અપમતાજ છે.

(૨૦) તારી આસપાસ વીંટળાએલાં કાર્યોમાંથી વિમુક્ત થઇ પ્રભુપ્રાર્થનાએ જેમ બને તેમ વિશેષ સમય વ્યક્તિત કરવા પ્રયત્ન કર.

(૨૧) પ્રમુખાર્થના એજ ખડે જીવન છે, બાકી સર્વ બર્ષ છે.

(૨૨) માયામાં રચ્યા પચ્યા રહેતું બર્ષ સંસારચક્રમાં જકડાય રહેવા સમાન છે.

(૨૩) પરદિનાયે અને તેરમે પ્રદાન પરિશ્રમ કરતા ચુકનો ના; કેનકે એ પછી તારા જીવનસાક્ષ્યનું એક ઉચ્ચતમ પગથીઉં છે.

(૨૪) વિદ્યાદાન સમ અધિક દાન કંઈ છેજ નહિ; તેા વિદ્યાદાનાયે તારાથી જે રીતે અને તે રીતે તું પ્રયાસ કર.

(૨૫) વિદ્યા કુલજીજી બની જે તું જન્મો દુર્લભ દરીશ તેા પ્રભુ તારો તે માટે જવાબ આગશે, એ શમ્ભોને તારા હૃદયપટ પર ઉંકું સ્થાન આપ.

(૨૬) વચ્ચાહંચારથી કાર્તિનો પ્રસાર દદાપિ ધાન્તો ના; એનો કાર્તિની નદતાનુંજ સાધન છે; એમ સમજી કાર્તિ મેળવવા નીતિનિયમોનું ઉત્તમ રીતે મેવન કર, એજ પથ છે.

(૨૭) ખાત્રી ડાળી (દમખત્રી) ફુનીઆં ખુશી થતી નથી, પણ તેનો પાલળ દક્ષકાર્મ કરવાનેજ તૈયાર થાય છે.

(૨૮) મરકરીમાં પણ દિદિ અમૃત્ય બોલવાનો પ્રતિગ ન આવે, એવું વર્તન રાખના પ્રવળ દમ્બા ધારણ કર.

(૨૯) રાત્રેગતિથીજ દર્શિ રિયર અને છે; માટે સત્ગતિનો આરાધ સે । સતપરે ઉઘવ થા.

(૩૦) કેદનું છુડે છુડે એ પોતાનુંજ છુડે છુડે જાણેજર છે-પોતાનાજ પગપર ફૂલ હેા મારવા સમાન છે.

(૩૧) મનોનિમ્મલ એ ઉચ્ચતર સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવાનું પ્રવળ ઉપદેશ છે.

(૩૨) વિપવમાં એમતાનતા એ વિપવનું અંપૂર્ણ રહેત્ય જાણવાની કૃત્રી છે.

(૩૩) પ્રતિભાવથી જેવું કાર્ય થાય છે; તેવું અધિકારી, બની આદેશ કરી કરાવવામાં થતું નથી.

(૩૪) ઉલટ્ટ દમ્બજી આરંભેલું કાર્ય નિરિધિ અને ઉત્તમ રીતે ચએવું જોવાનો પ્રતિગ વસ્તુતઃ અનેકશઃ આવે છે, બહુકે બધીજ વખત આવે છે.

(૩૫) શિક્ષકે જાણકને ત્રેપ પ્રસાદીનો સ્વાદ પ્રથમ આપેજ ન તેની પાસેથી સારી રીતે કાઢ લેવાનો ઉત્તમ માર્ગ છે.

(૩૬) શિક્ષણશાસ્ત્રનાં સુત્રો, મોઝે કરવા માટે ના, પણ શિક્ષક સમયે તેનો યોગ્ય ઉપયોગ કરવો એજ તેનું પરમ રહસ્ય છે.

(૩૭) આજસરિયુને કદાપિ સ્થાન આપશો નહિ, તો એકાદ વખત તેની સત્તામાં સખાયા તો તમારા વિજયનો અવનંધ કરવા તે સમર્થ થશે.

(૩૮) દુર્વ્યસન એ મહાન યુદ્ધી ચીજ છે, તે સમય, સંજ્ઞા, સ્નેહ મરપતિ અને શાન્તિ એ સર્વોચ્ચ વિભાજ કરે છે.

(૩૯) અધિકારી બની અપરાધ રહેતો મનુષ્યનું જીવન ખરાબ કરવું, એ અધિકાર નહિ, પણ અધિકાર ફાળી આપવાનો (અશીલુનો) રહેજી ગણાશે.

(૪૦) હિનકર સંખેદોને સ્થાન આપવું અને અહિનકર રાજદોનો બહેકાર કરવો એ દુર્વૃન્દ્રિય અને હાથ બંનેનો વિવેક ગયો. આપ વિવેક સંપન્ન બની શુભ કાર્યો કરવાં એ સુરાજનાં બી ઉચ્ચતમ રહેજી છે.

ૐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

સિ. શાન્તિ ઉત્પત્યે પ્રથુ પ્રગ્ને નમ્ર અપ્રચરના કરેતો

હું છું શાન્તિ-સેવક

ચાહુનસાસ બાપુજી પદેમ દેવોજકર.

સાભાર—સ્વીકાર.

ગ્રામ્ય કાન્ધો—(પદેમ બંધુની ૧-૭ મા સં. ૧૨૭૮-૭૧ ના વર્ણની બેટ) ગામઢ કર્તા મી. કલ્યાણજી વિઠ્ઠલજી મં.તા અને સુનીલામ રામચંદ્ર શેત્રત, સુરત. એક નકલ અપલોકનાર્થે બેટ મળી છે તે સાભાર સ્વીકારતાં આનંદ યામ છે.

નોંધ—હકા હિત વચના તે ચાહુનસાસ કરે તેવાં છે. અંત પણ અંતનાં કેટલાકનો તાત્કાલીક ઉપયોગ કર્યો છે—કરવા માંડ્યો છે.

Action is better than precept. કહેવા દરતાં કરી બતાવવું એ સારું છે, એની અછર નહીં અને બોલોથી વાચ છે-લેખક પોતે. પણ તેનો અમુક, રાખો કરતા વર્તનમાં વિશેષ કરશે એવી અમારી દૈન્ય છે.

વ્યવ. થાપક.

આ કાવ્યો સુપ્રસિદ્ધ લેખકોના પુસ્તકોમાંથી પીણી કઢાડેલાં છે. ઉક્ત પુસ્તકોનાં અવલોકન સર્વ ગણેશાં હોવાથી કાવ્ય મંબધે કાંઈપણ વિશેષ કહેવાનું રહેતું નથી. ચુંટાયેલા કાવ્યો આ મંથનને યોગ્ય છે એમ કહેવુંજ નોંધ્યો. એ કાવ્યોના વાચનથી મંથનકર્તાઓનો ઉચ્ચ ભાવ આદર્શ રૂપ પ્રકટ થાય છે. મંથન કરતાંઓ એક વર્ગને અદુ છવન ગણનાં છતાં પણ ઉચ્ચ પંક્તિઓ આવેલા જવાને ધણા ઉત્સુક જણાય છે.

સાક્ષર શ્રીયુત રજ્જુજનનાથ વાગાભાઈ મહેતા બી. એ. પ્રસ્તાવનામાં, ખેડુનને શું શું કરવાની જરૂર છે એ જતાવનાં કહે છે કે તેને:—“જમીન પામેથી મને એટલો ખર્ચો રસ મેળવવાનો છે. વરસાદ ન પડે અથવા બહુ પડે, છપાત પડે, હીમ પડે વગેરે આદિથી પોતાના પાકનું રક્ષણ કરવાનું છે, પોતાના દેશના લોકોને અનાજ પુરૂં પાડવા ઉપરાંત દેશના દુન:—ઉલ્લેખ માટે જંદો કાવ્યો માલ સારમાં સાધે પકવવાનો છે, દેશના દેશજન તરીકે દેશના ગાદીપ અને રાજદારી છવનમાં પોતાનું યોગ્યસ્થાન જાળવવા દેશ અને લોકના હિતના પ્રયોગી ઉદ્દેશમાં મદદ કરવાની છે. પોતાનાં તમારં ઉચ્ચ દરી દેશની ગરજરિતા ગ્રીષ્મવાની છે. x x x x”

અમે પણ એજ છઠ્ઠો છીએ.

આધુનિક કાળમાં કેવા ખેડુનોની જરૂર છે તે માટે કહે છે કે:—

“અમારે તો અમારા ખેડુનો વિદ્યાપંથ જોઈએ છીએ. પુરાણ કાળનાં હાથ, રંગરીઆપણાથી જમીનનાં ઘસડતા અને જાગડનાં પુઠમાં આમળતા ખેડુને વાજગાયા અને વસાવરી અને સૂર તાપથી વિદ્યાના વીધાં જમાવ ખેડતાં અને પૃથ્વીના હૃદયમાં સમાયેલી સમૃદ્ધિ માત્ર મનુષ્યના ઉપયોગ માટે બહાર આણવા જવા અમે તો ઉતકાંક્ષી છીએ. અમારો ખેડુનાં પટાવાળા કે સિપાઈથી રૂંદે એવા નહોં પણ લોકમોર્દ, મ્યુનિસીપાલેટી અને ધારા સભામાં વિદ્યાર્થી પોતાનો દોષધર્મે જાગવેએવા અમારે જોઈએ છીએ. પૃથ્વીના પટ વિશાળ છે. સાહસ, બુદ્ધિ અને મહેનત માટે સર્વે અવકાશ છે. અમારા ખેડુનો એમના ગામડાંમાંજ લગાઈ ન મંદિતાં પૃથ્વી પડે પ્રસરે અને ગુન્ધતનું દુધ દીપાવે તેજ એમના સાદા પરોપકારી છવનની રક્ષણ છે.”

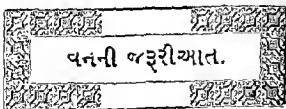
અમે પણ એજ જોઈએ છીએ. અને અમારી પ્રવૃત્તિ પણ તેજ માટે છે.

આ કાવ્યો ખેડુતો માટે યોજાઈ છે. ખેડુતોનું જીવન સાધારણુર સાદું હોય છે અને સાદા જીવનનો ઉપદેશ કરના સંપ્રદાયે ગોપ કાવ્યોનું નામ શામાટે આપવામાં આવ્યું હશે એવો સદૃશ પ્રશ્ન ઉદ્ભવે છે. તેનું સમાધાન પણ પ્રસ્તાવનામાં આપાયું છે.

“ ખેડુતની જીંદગીને લગતાં નવાં કાવ્યોથી આપણી ભાષા સમૃદ્ધ નથી, ખેડુજીવન જેવુંજ ગોપજીવન આખ્ય, સરળ, મુખી હોવાથી ગોપજીવન કવિતા કવિતા ખેડુતોના જીવનમાં રસ શિખી શકે છે. શ્રીકૃષ્ણની ભકિતને લીધે ગોપજીવનને લગતી નાના પ્રકારની કવિતાથી આપણા આદિત્વનું તો- શાખાનું અકચરિત છે. એ તો શાખાનામાંથી રત્નો લઈ આ ગંભીર ગૂંથવામાં આવ્યો છે. ગોપજીવન અને ખેડુતજીવનનો પ્રધાન દુર એકજ હોવાથી ગોપ કાવ્યોનું મનોહર અભિધાન સાર્વક આપાયું છે ” એ સત્યજ છે.

“ આ સંકલ્પ એવી ઉત્કૃષ્ટ મહેન્દાઓથી, ખેડુતોનું સાદુ જીવન રસી દેશે, એમના સદૃશ ગુણોનો વિકાસ કરશે, એમના કાવ્યોનો પ્રતિધાર થશે એમનો જાતે મુખી અને સંસ્કારી થવા પ્રેરશે અને દેશભાષા તથા લોકભાષા અદ્ય કરવા ઉત્તેજશે એવી પદમ આશા અને અર્થ છે.”

પ્રસ્તાવનામાંની દિક્ષા આશા અને અર્થ સારંગ સાચો એ અમારી પણ મહેન્દા છે.

વન જોતાં આપણને એકાએક ભય પેદા થાય છે. વન, વાઘ, રીંછ, સિંહ વગેરેનું નિવાસ સ્થાન છે, મલેરીયાનું મથક છે એમ હોવા છતાં પણ વન વિખોટા ભાવક નથીજ. વન ન હોય તો દેશના વાયુમાં બેજ હોઈ શકેજ નહિ, દેશમાં વરસાદ વરસે નહિ. વરસાદ ન વરસવાથી

ની ખેતી પરી ભાજે. વરસાદ ન પડવાથી ભારત વર્ષ જેની દેવ જૂમિ ગણાતી જમીનમાં વાવેતર કરવાના સાંચા પડે. જે દેશમાં મોટા વનનો અભાવ છે ત્યાં વરસાદ પણ પડતો નથી, અને વખતે પડે છે તો તે ઘણો થોડો પડે છે. તે વરસાદ ઉપર વાવેતર કરી સુંદર પાક લેવાની આશા રાખવી ફોફટ છે.

વનમય દેશમાં જુદી જુદી જાતનાં દ્વિસ્રક પ્રાણીઓ વસે છે ખરાં પણ તેનાથી બચવાના ઘણા ધણા કાષ્ઠો છે, અને તે માણસથી બને તેવા છે. મહેરીઆ અગર એવા જીવ જંગલથી ઉત્પન્ન થનારા હોયો મટાડવાની પણ માણસોમાં ધણે શક્તિ આપીજ છે. મહેરીઆ વગેરે રોગ વનથી લાને ઉત્પન્ન થતા હોય તોપણ વનનો વિનાશ કરવાના અમે પક્ષપાતી નથીજ. વનના અગ્નિત્વથીજ વાયુ મંડળ વરાળ ધરી શકે છે. અને તેથીજ વરસાદ થાય છે. જે દેશમાં જે પ્રમાણમાં વધારે વન છે, તે દેશમાં તે પ્રમાણમાં વધારે વરસાદ થાય છે. જંગલથી જ દેશમાં વરસાદ થાય છે તો જંગલ સંસારોએના ઉપકાર માટેજ છે. વનજૂમિ અથવા જંગલ દોવાથી કળા કલા કાપડ થાય છે તે મહેરમાં કહેવામાં આવે છે.

(૧) જંગલ દોવાથી ઇમારતી લાકડું બાગવાનાં લાકડાં તથા નંસાર વ્યવહારનાં જીવ ઉપયોગી સાધનો મળી શકે છે.

(૨) જંગલમાં લાકડું પાકતું હોવાથી દેશમાં દારિદ્ર્યરોની રોજ આક્રમક કરે છે. સિંચ દારિદ્ર્યને ઉત્જન મળે છે. પારકા દેશની દોષત ખેંચનારું એક સાધન જંગલ છે. જંગલથી દેશમાં સિંચ અને વાણિજ્ય બંને વધે છે.

(૩) વનથી ઉત્પન્ન થતી ચીજો દેશવર જવાથી દેશની દોષતમાં વધારો થાય છે.

(૪) જંગલથી રચાતી વાયુમંડળની અને સૂર્યની ગરમી કેટલેક પરિમાણે એટલી થાય છે. અને તેથી જળ વાયુ સુંદર રહે છે.

(૫) વનજૂમિના વાયુમંડળમાં સિતળતા વધારે હોવાથી જમીનનો રસ કેટલેક અંશે સુકાતો નથી.

(૬) વનજૂમિ દેશથી વરસાદ વધારે પડવા છતાં જીવ વાવેતરનો નાશ કરવા શક્તિમાન નથી.

(૭) વરસાદનું પહું પાણી જંગમમાંના ઝાડ શોષી ધર્મ જન, લઈ જાય છે અને ઝરણાં રૂપે નદીઓને ખારે માસ પાણી આપે જે નદીઓ પ્રાણીઓને ખારે માસ ઉગાથો છે.

(૮) જંગમ હોવાથી જમીન ધોવાઈ જતી નથી. જેવી નદીઓ મોટાં નાળાં પાડી જમીન ઉપરની માટી ખેંચી જઈ શકતી નથી, ઉત્તરું નદીનો કાંપ જંગમમાં ફરે છે.

(૯) વનભૂમિ વાયુના વેગને કેટલેક અંશે અટકાવે છે. પાસે આવેલા નગરને કે ગામને અસલ મરમ પવનથી થમાવે છે.

(૧૦) વનભૂમિ ઓક્સિજન અને ઓઝન નામે બાળીય પદાર્થની ઉત્પત્તિમાં સહાયતા કરે છે.

વનભૂમિ પડે જે હસ ઉપકાર માય છે તે સંલેપમાં લખ્યા છે તે ઉપર થોડું વિવેચના કરવાની રાજ લઉં. એક અંગ્રેજ ડૉક્ટર (કુંબી પ્રાઉન) પોતાના પુસ્તકમાં સ્પષ્ટ લખે છે કે જે સ્થળે જંગમ કાળી નાંખવામાં આવ્યાં છે ત્યાં વરસાદ ઘણો ઓછો પડે છે. અને જેટલાંક મેદાનોમાં જ્યાં ઝાડ કાપવામાં આવ્યાં છે ત્યાં વરસાદ વધારે પડે છે. ગોરીશીઅસ બેટનું વર્ણન કાળનાં લખે છે કે, આ બેટ જ્યારે માસ અધિકાર તરે આવ્યો ત્યારે ત્યની પર્યેતની હારો અને તેની આસપાસની જમીન ઝાડોથી ગરિપૂર્ણ હતી. આ મનોદમ્પ ક્રિપ્તી વધારે ભૂમિ જંગમ રૂપે હતી. સાહેબ લોકને આ જંગમ ઠીક લાગ્યું નહિ જેવી કોંઈકે તેનો નાશ દરાવવા લાગ્યા. જેમ જેમ જંગમનો નાશ કરવામાં આવ્યો તેમ તેમ હાં વરસાદ કાળી થવા લાગ્યો. વાયુ મંડળમાં જે શિતશતા હતી તે દિવસે દિવસે કમી થઈ સખ મરમી પડવા લાગી. ઘણાં ઝરણાંઓ સુકાવા લાગ્યાં. સ્થાનીય લોકો થોડીજ સુદતામાં આવો હવામાં ચલેલો ફેરફાર તથા જલનો અભાવ ત્રેવા લાગ્યાં. ઝરણાં સુકાવા લાગ્યાં તેનું કારણ પણ સ્પષ્ટ બહુવા લાગ્યાં. દેશની પૂર્વી દિશામાં પાકી વેળા ધણાં આતુર થઈ ગયાં. ઘણું ધનું કુલું પણ ગરુ વ્યર્થ ! ! ઉવટે ઝાડ કાપવાની રાજ આવત યઇ. જેમ જેમ ઝાડની વૃદ્ધિ થવા લાગી તેમ તેમ પૂર્વી દિશામાં નગરે વેળાનો સુગંધ સમય પણ મળ્યો. વરસાદ વધ્યો. હવા પણ શાન્તિદાયક યઇ.

આપણા દેશમાં પણ આવા ઘણા ફેરફાર થવા છે તે સદુ કોઇ જાણે છે. મોટા વિસ્તારવાળું સુંદરવન કે જે પોતાની સુંદતા માટે આખી

નામાં વળગાયું છે, તે જેમ જેમ કપાતું ગળા છે તેમ તેમ તેનાં જળ
માંથી બદનાઈ ગયાં છે. વરસાદ પણ જોડો પડના સાચો છે. ગીરભાગમાં
પણ ઉપરા ઉપરી દુકાળ પડના માંડ્યા છે. સરથ સામગા સુકાળ વગેરે
વિશેષણથી વિશૂષિત ભારતી ધારિત્રી દેવી આજ અત્રંકાર દીન થઈ ગઈ
છે. અનેકે સાબિત કર્યું છે અને નજરે દેખું છે જે જમીનની પેદારા આપ-
વાની શક્તિ દિવસે દિવસે કમી થતી જાય છે. આનાં ઘણાં કારણો છે.
જેમાંનું મોટામાં મોટું એક કારણ વરસાદની તાગુ અને આમોદવાનું
પરિવર્તન પણ છે. વરસાદમાં અને આગો હવામાં પરિવર્તન ન થાત તો
હી થયું જમીન રસકસ હાંડત નહિ.

વરસાદથી જમીન કેરળ રસદાર રહે છે. એટલુંજ નથી; પણ પ્રત્યક્ષ
અને પરોક્ષ રીતે વરસાદ ખાનરનું કામ પણ કરે છે. તેરીજ જે દેશમાં
વરસાદ વધારે પડે છે તે દેશની જમીન—મુખર્ણ પ્રત્યવિની—સરથ સામિતી
હોય છે. આકાશનું પાણી ખાતર સાથે મળેલું હોય છે. જેથી તે પાણીથી
પાકને જે જે ઉપકાર થાય છે તે નહીં અગર કુવાના પાણીથી થતી નથી.
આકાશના—વરસાદના પાણીથી જમીન એકસરખી પોચી થાય છે. તેરી
ખીન કુવા, તગાવના પાણીથી થતી નથીજ. જેરીજ કહેવાય છે જે
“આપ રામાન બળ નહિ અને મેથ સમાન જળ નહિ” પણ
અરસોસ છે જે આ કહેવતનો અર્થ પાણીનો જથ્થો બનાવવામાંજ
વાપરીએ છીએ. વરસાદના પાણીના મુજબો કોઈ તપાસનુંજ નથી. આથી
રીતે જેના ઉપર વરસાદનો આધાર રહેતો છે તે વનસ્પતિના જ્ઞ્યાને-
વનનો નાશ ન કરતાં તેરી વૃદ્ધિ કરતી, એ દરેક ખેડૂનનું કામ છે. આથીજ
માનવૃમિ ભારતી દેવી વીર રત્ન પ્રત્યવિની સાથે સરથ સામિતી પણ
કહેવાઈ રહેશે. એજ ભાવના. વગી ખીજ ભાવના એજે

મહીમાં ભગ્ના વર્ણને મેહ માગ્યા,
રહે લાભને લક્ષમાં લોક લાગ્યા;
જન્મે અંગમાંથી મરીને ઉત્તપો,
સરથ બંધુમાં મુંપ સુદહ યારો. —અસ્તુ.

ભવદીપ,
મહીદાસ પ્રેમજી.
ગુરુત્વ—અધ્યાપક.

જોડેરનો ખજનો.

તા. ૧ લી ઓક્ટોબર ૧૯૧૫

રા. રા. પ્રમુખ સાહેબ,

કડવા પાટીદાર હિનવર્ધક મહામંડળ બોરડીંગ કમીટી.

મુ. વિરમગામ.

વિ. વિ. કે આપણી બોરડીંગમાં કેટલાક ઉગ્રમત્ર ઓકરાઓ આવાર નવારે તોફાન કરના હતા. તેઓ માછ સુપરી-ટેન્ડન્ટ મી. સુની-લાલને અનુગ્રાહ થયો હતો. માટે તોફાની ઓકરાઓને કળજે રાખવાને સુપરી-ટેન્ડન્ટને વિશેષ સત્તા આપનામાં આવી હતી.

મી. સુનીલાલ સન ૧૯૧૪ ના આગસ્ટમાં રાજીનામું આપી ગયા પછી કાંઈક સંતતતા જણાઈ હતી. તે વખતે તોફાની ઓકરાઓને એવો સંધીઆરોગ મળ્યો હોતો જોઈએ કે હવે તેઓ હજીવતુસાર વર્તી શકશે. વખતના વહેવા સાથે તેમની તેની માન્યતામાં તેઓ હેતરાયા એમ તેમને જણાવા લાગ્યું, તેમ તેમના તોફાનની દલીલો મેળવનાં અને મુશ્કેલ પડવા લાગ્યું. મારી તો તે રેન્ડીક મહેનત (love labour) હતી. તે કામ મેં ખુશીથી માથે લીધું હતું તેથી મને તેમની મુશીબતે પણ તે કામ પાર ઉતારું એવો મારો નિશ્ચય હતો તેથી પ્રયત્ન જરૂરી રાખ્યો. બોરડીંગમાંજ જાતુ રોકું જતી રાક્યું નહીં, પણ દીવસમાં એક કરતાં વધારે વખત તથા અનિયમીત વખતે તેમજ રાત્રે પણ બોરડીંગની મુલાકાત લેવા માંડી, ત્યારે જણાયું કે અમુક ઓકરાઓ બોરડીંગના કાપડા કાનુનોને-ડીરોપ્શીનને બીજકુલ માન આપતા નથી. તેઓ સ્વાર્થો વિશેષ છે. પોતાની સગવડ સચવાવવાનેજ બોરડીંગના નોકરોને ગેરબાજબી કરવા પાડે છે. તેમનીજ રેન્ડીકને જે નોકરો માન આપતા નથી તેમને હંસન કરે છે અને તેમની વિરૂદ્ધ બોડી ફરીપટો કરે છે. વળી તેઓ ગરીબ અને નાના ઓકરાઓનાં પણ હંસન કરે છે. જે બે ઓકરાઓ મહં સુપરી-ટેન્ડન્ટના વખતમાં ખાસ સખ પામ્યા હતા, તેમની તરફ ખાસ ક્રમા રૂતિ રાખવા માડી, એવી આશાથી કે તેઓ સુપરી જાય. તો

સાધ્યાગના વખતમાં તેઓ માથે લાગેલો રાધ ભુચારા જાય, પણ દીવ-
ગરી સાથે માટે કરેલું પડે છે કે તેમણે મારી કાઢીને નિર્ગળના માની.
ત્યારે મારે સત્તાનો ઉપયોગ કરવો પડ્યો. તોજણ કક્કા નાની નાની
એક દીન, જે દીન હુધ આપવાનું બંધ કરવાનો સત્તાજ કરવા માંડી.
તે પણ ઉક્ત ઉપજણ હોદ્દાએને ક્યતું આપ્યું નહીં.

ગઇ જોયને દીને મિટ બોજન કરવાનું હતું. એ મિટ બોજન
વખતેજ કાંઈ મોટું તોમન કરું એવી તેમની પ્રતિનીમતે આગાવી મળી-
તેથી એ મિટ બોજન કરું બંધ રખાવી દબેટનું બોજન ઘણ લાત રાટલી
સાક દેવા લાગ્યું. બેરોડીમાં હું રાવડીજ દાઝર રહેલો. જમતી વખતે
અમુક એક જગાએ બેઠેલા ૧૦-૧૫ હોદ્દાઓમાં કાવતર રચાયું. રાટ-
લીમાં કાંકરી છે એવો ક્લાય કરીને ૧૧ જણાઓએ દંડે ૧ થી ૩
રાટલી સુધી લાખામાં લાખી મલકને પડી મુડી લાત ખાઈ ઉડી ગયા.
હું પણ સાથેજ જમવામાં હતો પણ જમતી વખતે કાંકરી પી કાંઈ ફરી-
યાદ મન કાઢી નહીં. ૨૨ રાટલી લાખાઓમાં પડેલી હતી. રાટલી પડી
મુકવાનું કારણ એ પુછ્યું ત્યારે રાટલીનાં કાંકરી હોવાનું જાનાયું. એમાં-
નીજ રાટલી ખાનારા ૪૦ ઉપરાંત માળખોમાંથી ફક્ત ૧૧ જણાનેજ
કાંકરી આપી અને બીજાને નહીં આવી એનો અમલદારજ ગણી સહાય.
એ કાંકરી આપીજ નોંદતી. કાંકરીની ફરીયાદ કરવાવાળામાંથી એક એ
જણા એમ પણ કહે છે કે અમુક હોદ્દાઓના રાટલીજ અમારે રાટલી
પડી મુકવી પડી હતી. રાટલી ઘડતી હતી તેનું અટામણ આજનીના
આટાનું કાંઈ હતું. તે અટામણ કાંકરી છે એવી એ હોદ્દાઓની ફરીયાદ
હતી. એમાં આટો ફરીયાદ એ આપ્યો. બીજાઓને ચંખાડ્યો, તે આટાની
કુલેર (લી જોળ નાંખતે) કાઢી તે ને ખાધી. બીજા હોદ્દા તેમજ
અન્ય ત્રાહીત માળખોને ખવરાવી, પણ કાંકરીનો પત્તો કાઢતે લાગ્યો નહીં.
બીજે દીને અટામણ માટે બીજો આટો કળાવી મેળાવ્યો તેનું અટામણ
કરવાનો હુકમ આપ્યો. મને એક સુકરી-તરફાવ મુજબ ઉક્ત આટામાં
કાંકરી હશે તો ફરીયાદ તેનું અટામણ કરાવવાથી રાટલીમાં કાંકરી અમુક
આવશેજ તેથી બીજે દીને પણ એજ આટાનું અટામણ કરવાનો હુકમ
હુધી રીતે સંકેતિત આપ્યો. (પણ હોદ્દાઓને કે બીજા નોકરોને મારી
મુકતીની-મારા પ્રપચની (૧) જાંચ મેંવા દીધી નહીં) તે દીને રાટલીમાં
કાઢતે કાંકરી આવી નહીં. તેજ હોદ્દાઓ કહેવા લાગ્યા. “જુઓ આજે

કાંઈ કાંઈરી છે ? કાગળના આદામાં જરૂર કાંઈરી હતી " હું પણ તે વા
જમવામાં સાથે હતો. ગેટનીમાં કાંઈરી આવતી જ નહોતી કાંઈરી મંચંથી
હું તે દીને કાંઈ જોતો નહોતો. બીજે દીને કાંઈરી ની વાત છેડી, સત્ય
હકીકત જણાવી દીધી. પેલા છોકરાઓને નિરોધ થઈ ગયા.

આ મૂર્ખ હકીકત પ્રો. જોશવાજી ગી. જરામીનારજી-જોશીગતા
સેક્રેટરીને વિદીત કીધો તે છે તમનીજ દરી અમુક ઉચ્છ્રાયા છોક-
રાઓની ભુતી ફરીયાદ હતી એવી એમની ખાતરી થઈ તે ઉપરથી ઉક્ત
છોકરાઓના ખુલાસો માંગ્યો. નેના જવાબમાં તેઓએ મારી માગી એટલે
તેઓને શામા આપી તે વાતને પછી મુકી હતી.

ત્યાર પછી થોડા દીનથી અતાર નગર છોકરાઓનાં તોફાન માણ
ફરી જોશીગતાની વ્યવસ્થામાં અડચણ આવતી રહી હતી. મહા સાંજરે
નીચે લખેલા છોકરાઓએ જોશીગ છોકરાની અદા આપી છે. તેથી મને
માનવાને કારણ મને છે કે પ્રો. જોશવાજીની સપક્ષ માફી માગ્યા પછી
જે તોફાન તેઓ કરના હતા તે સાપ્રાધ તોફાન હતું. જોશીગની વ્યવ-
સ્થામાં નક્કી નોંધને અડચણ દરવાની ઇચ્છાથીજ તેમણે તેથી વર્તણૂક
મદલ્ય કીધી હતી. તેથી તેઓ ભારે સખતને પામ થાય છે. વળી જોશીગ
છોકરામાં તેમણે પોતાની અદા તોડી છે એટલુંજ નહીં પણ જોશીગ પ્રત્યે
કૃતક્રિતા દાખવી છે તે માટે પણ તેઓ સખતનેજ લાગે છે. તેઓ લખવામાં
તેજ નડતા પણ રખડેલ હતા અને મહા પરિશામાં નાપાસ થએલા હતા.
મહા મીટીંગમાં તેઓને ચેતવણી આપવી પડી હતી. એટલે જોશીગનો
કચંગા જરૂર જાય તેમાં કાંઈ નુકસાન નથી પણ તેમની ગેરવર્તણૂક માટે
તેમને સખ વધી જાય, બીજા છોકરાઓને ચાનક રહેવા માટે તોફાની
છોકરાઓને સખ થવાની ખાસ જરૂર છે એમ માફ માનવું છે. માટે એ
છોકરાઓનાં રાજનામાં પાસ નહીં કરતાં તેમને જોશીગમાંથી બર તરફ
કરી તેમના હાથોગીટના રૂ. ૧૦ હંડ તરીકે દાખલ કરવા મારી લખામણ
છે તેને સંમતિ આપશી.

ઉક્ત છોકરાઓનાં રાજનામાં જણાવેલાં કારણોની વાસ્તવિકતા
સાબીત કરી તેઓ નિર્દોષ છે તે તેમને માફી આપવા હુંજ કમીટીને
વિનતી કરીશ. કેટલાંક છોકરાઓએ પોતાના વાલીઓને જણાવ્યા સિવા-
યજ રાજનામાં આપ્યાં છે એમ માનવાને મને કારણ છે.

મી. લલુભાઈ સોમનાથ ફી બોરડર હોય. ગઈ બે પરિણામાં નાપાસ થયો હતો. જતાં પ્રો. જેઠાલાલની ભક્ષામજૂથી અંધ મીટીંગમાં તેને ચાકુ સપાતનો ફાલ થયો હતો. માછ સુપરીન્ટેન્ડન્ટે તેને એક દરતાં વધારે વખત સગ્ન કીધી હતી. રખડેલ હતો.

મી. પ્રાણજીવન વ્રજભાઈ. માછ સુપરીન્ટેન્ડન્ટનું તેણે એક દરતાં વધારે વખત અપમાન કીધું હતું. મારી બાજુ પ્રમાણે ખાટકીના મુખ્ય દારૂદારી મી. મનસાવલાઈએ એ છોકરાની ગેરવર્તણૂક નજરે નિહાળી હતી. ગઈ બે પરિણામાં નાપાસ થયો હતો. વાનો-ડીઓ હતો. ગેરવર્તણૂક માટે તેનો ફા. ગુ દંડ થયો તે પાછો મેળવવા કમીટીને અરજ કાઢી જે અરજ કમીટીએ નામંજૂર કરી દંડ બદલ રાખ્યો હતો.

મી. ગણિલાલ કેવળદાસ. પરિણામાં નાપાસ થયો હતો. તેના પિતા તેને જળાયવા પણ હિત્તુક હતા. પણ ભજુરામાં ખસી આવ્યો હતો. ગંગાના વિષયો મંજૂરી વધારે ધ્યાન આપતો હતો. ખીટીઓ ખીટો હતો.

મી. હરીલાલ કેવળદાસ. ઉપર કલા મજૂરાઓ ભાઈ છે. તેને પણ મી. મણીલાલ લેઈ ગયો જણાય છે.

મી. લલુભાઈ જેઠીંગલાઈ. છેલ્લા દસ પંદર દીવસથી તેણે ગદુ તોફાન કરવા માંડ્યું હતું. તેના બાપ ધણી વખત શિખામજૂ આપ્યા હતા પણ તે અર્થ જતી હતી. તેના પિતા અપદવાદમાં રહે છે. તેમને તેડી લાવવા મેં તે છેડરાને કહ્યું હતું પણ આશ્વા નહોતા. પહેલાં મને મળવા આવતા હતા. આ વખતે આશ્વા નથી તેથી હું એમ ધારૂ છું કે તે છોકરાએ ભણી ભોળો કહ્યુંજ નહીં હોય. તે છોકરાની વર્તણૂક ખરાબ હતી. તેને જરૂર વરફ કરવા નિશ્ચય કરેલો પણ તેના પિતાની વિનંતીથી નંધ રાખેલો. હવે તે સ્વેચ્છથી ભથ છે તો કચરો મટાઈ જવા માટે જરાપણ દીકરીર થયા જેવું નથી. ભજુરામાં જરાપણ તેજ નહોતો.

મી. બળદેવલાઈ યુનીલાલ } સ્વાર્થો અંતે એકવચ્ચે. પોને મોટા-
મી. બળદેવલાઈ મોવીઈ } દેના ડોળ કરતા હતા પણ મોટાઈ
તેમનામાં જરાએ દ્રવિગોચર થતી નહોતી. સાંકડા વિચારના

કડવા હિતેચ્છુ.

અને અભિયાની, પોતે તોફાન કરે નહોં પણ
છોકરાઓને ઉત્તેજન આપતા હતા. રૂ. ૧૫૫ જેવી
રકમ એક તોફાની છોકરાને ઉઘીતી આપી છે તે પાઠ
વળવાનો સંભવજ નથી, એવી મને ફરીયાદ થઈ હતી. મુંગારી
વિધવાના શોખીન હતા. બાજુવામાં નિસ્તેજ હતા.

આ છોકરાઓના જવા પછી પણ બોરડીંગમાં ૩૨ બોરડો છે.

આપનો નમ્ર સેવક

(સહી) હીરાલાલ વસંતલાલ.

ઓ. સુપરીન્ટેન્ડન્ટ.

પોંચ્યા તા. ૨-૧૦-૧૫.

(સહી) રા. રૂ.

આ અરજ બોરડીંગના સેક્રેટરી તરફ રવાના કરી તા. ૨૩-૧૦-૧૫

(સહી) રાયસીંગલ એડમેન બો. કમીટી.

તપાસ કરતાં સુપરીન્ટેન્ડેન્ટે કહેલો રીપોર્ટ ખોટો છે. રીપોર્ટમાં
જણાવેલ છોકરાઓએ મારી ફગડ લેખીત મારી માગી હતી. તે પછી
તેમણે પોતાનું તોફાન આડું કાખ્યું હતું અને ઝોડોગરની ૧લી તારીખે
બોરડીંગ છાત્રી ચાલી ગયા હતા. તેથી પોતાનો એવ્યાસ પુરો થયા પહેલાં
તોફાન કરી જવા માટે તેમને યોગ્ય દિશ્ય થયી જોઈએ તેથી મારા
અભિપ્રાય છે.

(સહી) લી. જેઠાલાલ ચીમનલાલ સ્વામીનારાયણ સેક્રેટરી.

શ્રી કડવા પાટીગાર હિતવર્ધક મહામંડળ બોરડીંગની

વ્યવસ્થાપક કમીટીની ત્રિમાસીક મીટીંગ.

તા. ૨૩ મી ઝોડોગર ૧૯૧૫ ને શનીવારે બોરડીંગના મકાનમાં
મળી હતી. જેમાં ત્રણમાંથી ૧૨ સભાસદોએ હાજરી આપી હતી.
આ પહેલીજ મીટીંગ હતી કે જેમાં સભ્યોની આંખડી મોટી ઘંખાએ
હાજરી આપી હતી, કારણ બોરડીંગમાં કેટલાક ઉદ્દેશ્ય છોકરાઓએ
ચંબીર પ્રકારનું તોફાન કર્યું હતું. તેમને સાચું કરવાની જરૂર હતી.

નિચે પ્રમાણે કરાવે સર્વાનુવતે પાત્ર કરવામાં આવ્યા હતા.
ગત ૭ માસનો હિસાબ રજુ થયો તે મંત્રેષ કારક બન્યાનો અ-
પાસ કર્યો. તે નિચે આપ્યો છે.

૧૧૩૭-૮-૦ મહામેડગમ્બેની મગવાના છે તે

૭૧૮-૧૩-૫ બોરડેનો શીના અગ્ર તો

૧૮૫૬-૫-૫

૧૧૧૧-૫-૦ ૭ માસમાં કુલ ખર્ચ થયું તે બાદ

૨૪૫-૦-૫ બચત રહે છે.

ઉપરના ખર્ચમાંથી ૧૦૩૨-૧૨-૫ ભોજનમાં ખર્ચાયા છે બાકીન
રૂ. ૫૭૮-૮-૭ મકાનઆકુ, નોટરના પગાર તથા કંટીજન વીગેરેમાં
ખર્ચાયા છે.

આ ૭ મહીનામાં ૧૯૬ (દર મહીને ૨૪ ની રાશી) ઊંડરા
ઓએ લાજ લીધેા હશે તેથી દર ઊંડરા હા! દર મહીને ભોજન ખર્ચ
રૂ. ૫-૪-૪ ની તથા કુલ ખર્ચ રૂ. ૮-૩-૬ ની રાશી આરે છે. જે
આગળ વર્ષની રાશીની ઓછી છે.

વિદ્યાર્થી હરીપાત્ર મોતીલાલને ૪ વર્ષમાંથી ૬ વર્ષમાં લીધેા અને
નદવર લેવિસીંગને ૬ વર્ષમાં ઘાખત કર્યો.

નવા વિદ્યાર્થી રાંદર કુબેર અને બેચર હરીભાઈને ૪ વર્ષમાં ઘા-
ખત કર્યા છે તેમને મંજુર રાખ્યા.

બોરડેર સમજાઈ જમનલાલ અને મગનલાલ જોડાતારામ નિશાને
જતા નહો હોવાથી ના મંજુર થયા તથા કરાચી ૩ નિશાળમાં વિદ્યા-
ભ્યાસ કરતા હોય નહો તેના જોડગણને બોરડેગમ્બમાં ઘાખત કરી
સકાય નહો. તેમની તથા વિદ્યાર્થી કુબેર પરસોતમ, શીવપ્રસાદ ગોપાળ-
દાસ, શીવલાલ જમનલાલ અને મગનલાલ શ્રીધરભાઈની અનામત રકમ
પાછી આવી.

મારજનમાં લખેલા સાત બોરડેના વિશદ, સુપરીન્ટેન્ડેન્ટનો રીપોર્ટ
વાંચ્યો તથા બા. સેક્રેટરીના હોરા જોયો અને

- મી સહુભાઈ સોમનાથ, માછ સુપરીન્ટેન્ડેન્ટનો તેમના મંબંધી પહંચાનો
,, માજુજીવન પ્રજ્ઞલાલ, રીપોર્ટ તપાસ્યો. તેમજ ઉક્ત સાતે બોરડેની
,, બળદેવ યુનીફાલ, અરજીઓ વાંચી અને બોરડેગમ્બની વ્યવસ્થામાં જે
,, બળદેવ ગોપીદાસ, સબોએ બાગ લીધો છે તેમનો અનુભવ પણ
,, સહુભાઈ લેસીંગલાલ, ભણવામાં આવ્યો. તે ઉપરાંત ખાતરી ધારણે ૩

મી. મણીલાલ કેવળદાસ, જે બોરડેના પોતાની મેળે બોરડીંગ છોડી ચાલી
જે હરીલાલ કેવળદાસ, ગયા છે તેમણે તિથમનો ભંગ કર્યો છે તથા સગ-
રીન્ડેન્ડનું અપમાન કર્યું છે, વળી બોરડીંગ
છોડ્યા પછી ઉપરી સત્તાને આપેલી અરજીઓ પણ અધિવેદી તથા અસંબંધતા
કરેલી છે તેો તે બોરડેને અસ્તરરૂં કરેલા અને તેઓ અધિવેદમાં ફરી દાખલ
કર્યા થોડાં નથી એમ ગણવા. એમનું વતેન જોતાં નિષ્પત્તિ પ્રમાણે તે-
મની અનામત પાછી મળે નહીં, પરંતુ આ જનાય પહેલું વહેલો છે તથા
અનામત જમ કરી તે તેમના માગાપને સમ્મત કર્યા બરાબર છે તે ખીના
ધ્યાનમાં રાખી તેમની અનામત રહેમીયતની ખાતર પાછી આપવી.

ઉપર કહેલા સાત બોરડેમાંના પ્રશ્ન-૨ મ, ૩ મ અને ૪ માં
અપેક્ષા કરનારી પાછી મેળવવા કરેલી અરજીઓ વિચાર ઉપર મુક્તતરી રાખવી.

સમસ્ત ભારત વર્ષિય દુરમી ક્ષત્રિય

પરિષદની ૧૦ મી બેઠક

લખનૌ શહેરમાં આવતા નાતાજીમાં તા ૨૭, ૨૮ અને ૨૯ મી ડીસે-
બરના ત્રણ દિન ભરવાનું નક્કી કર્યું છે. લખનૌ શહેરના મુનીશીપાલ
કમીશનર તથા જહાદુર બાણ બીહારીલાલ સાહેબે સ્વાગત કમીટીનું
પ્રમુખપદ સ્વીકાર્યું છે.

શુજરાત, દાકીયાવાડના પાટીદાર-મેહવા દરવા બંધુઓને ઉક્ત પરિ-
ષદમાં પધારવા વિનંતી કરવામાં આવે છે.

વહીવંચાનાં ગપોડાં.

કડવા પાટીદારના મેળાનના કુળના વહીવંચા (ભાટ-ભાગેટ)
છે, તે મારા કુટુંબના પણ છે. જેમાંના નારણ દરીને એક વહીવંચો
અમારે ગમે પંદર દિવસ ઉપર માગવા આવ્યો હતો. સતના નારણની
વેળાએ હાથપાદી, સાક્રપાદી, વગેરે ગમે જેવી વાનો દરીને આપના
(પોતાના યજમાન અને આપણા અધ્યાન શાંતિર્બંધુઓના) મન
રંજન કરતો હતો.

એક વખત કડવા ગાંધીની કુળદેવી અને લગ્ન સંબંધીની વાત નીકળ-
તાં તેણે જણાવ્યું કે ઉઝા ગામમાં કુળદેવીનું મોટું દહેજ છે તેને મળ્યું
રવાળા છે. જેમાં જે દરવાજા હમેશાં મારે ખુલા રહે છે તે એક દર-

વાળે બંધ રહે છે તેને સવામજીનું તાળું વાગેલું છે એ દરવાજો, દશ વર્ષ લગતો દિવસ આવે છે ત્યારે માતાજીના પ્રભાવથી તાળું એની મોં ખુલી જાય, આપોઆપ ઉઘડી જાય છે ને તે દરવાજો લગતા દિવસ સુધી ઉઘડે રહે છે ને પછી તુરંતજ એની મોં આપોઆપ બંધ થઈ જાય છે ને તાળું સવામજીનું આપોઆપ એની મોં દેરાઈ જાય છે.

મ. ૧૯૬૧ ના વસંત વખતે ને તે પછી અમદાવાદમાં અને બીજે દેશણે માતાજીની આત્મા સિવાય છુટાં કશું દર્દી તેમના પુત્ર પરણીને ઘેર આવતાની સાથેજ મરણ પામ્યા હતા.

હંમેશાં ગામથી દોડે છેડે ઝોલીયા પીંડની ડગર છે, તેના ઉપર રાત્રે છે તે રાત્રે બંધાયતી વખતે તેના પાયામાં દોડ કાગર મળુ કાગરી જાય અથવા પાયામાં આગો દાગો, એવું તેણે કહ્યું હતું.

રાત્રી ગળુ જાગત જાગરમાં જાગી આત્મા નાતિબંધુને જાગરમાં સાથ કેટલું રહેલું છે તેની ખત્રી કરાવી આપવા મારી છે.

પા. છ. સરત. }

ત્રી ૭-૧૧-૧૫ }

લી. આપનો નાતિ સેવક,

ભગવાન દેવદાસી.

ઉપર લખેલી દર્શક નાંચુ ભાટે બીજાજી જીજીની છે. તે ઉપર થઈ જોશાયું તેમ લખાયું છે. અમારા મંડુઓ દુર્ભ પેટભરા બહીષ્ણની વાતને હજુજી માનતા નજરે આવે છે તે જાણી અત્યંત દાકર્મરી થાય છે.

કુળદેવી ભીયા માતાજીને દ્વારે સવામજીનું તાળું સ્વયં ઉપરે છે અને વસાય છે એમ દેવામાં દંડવતું લુંડું છે. તેવુંજ લુંડું છુટાં લગે પરજીનાર બંડાંતો મરણનું છે. ત્રીજી વાત હજાની નજીક મીરાં દાતાની દંધા નામે દુસલમાત્રી પ્રખ્યાત જગા છે તે વિષે ભાટ કરતો હોયો દંધા એ દંધા બંધાયતાં તે ભાટના જાપગદાઓ કડીયા મજુરીએ એકા હોય. તેના વંશમાં પરંપરાએ એ વાત દત્તી હોય તો તે અમે જાણતા નથી. પાયામાં કાગરી નાંખ્યાની વાત સાંભળીને અમને નો દસવુંજ આવે છે.

બહીષ્ણના પ્રાચીન વખતમાં ઉપયોગી દશે, પણ હાલતો તેઓ દેવામંત્રણ આવે છે. અમારા અજ્ઞાન વર્ગને ઉપર જેવાં ગણેલાં ગણાયતી ગજા કડી સેવક મળે છે. કાન દેવી પ્રમદા પ્રમદાં બહીષ્ણના કડી પતંગીયાં અંદર દશે એ નહીં છે.

વ્યવસ્થાપક

‘ગુજરાતી’ સાહિત્યમાં અનુનવો દેશકાર.

બંગાળી, મરાઠી, હિન્દી છતાં સાહિત્યમાંથી ગોચર

થઈ જાય છે તે સ્વભાવે જાણી, તે આદે

ગુજરાત સાહિત્યમાં પંક્તિઓ સાદારના

લેખો પણ પ્રગટ કરેલું

સસ્તામાં સસ્તું અચિત્ર માસિક પત્ર.

વિવેચક.

૧. જે નિર્ણયીત હોય અંગ્રેજી માસના પ્રારંભમાં પ્રગટ
યાવ છે. મુંદર કાગળો, આર્ટ પેપરનું પુસ્તક અને હર માસે
ચિત્રો આપે છે; છતાં વાર્ષિક પ્રવાજન પોષ્ટેજ સાથે રૂ. ૨-૧-૦
દિનદ ગદ્યાર ૩. ૩-૦-૦ જાન્યુઆરીના ખાસ સચિત્ર અંક
જાન્યુઆરી પુસ્તક રૂપે જાન્યુઆરી ૫૩૦, અભ્યાસી નામ નોંધાવી માલક
યાવ. પાછળથી લાગેજ આ અંક મળી શકશે. આખા વર્ષનું
પ્રવાજન આ અંકમાંજ વળી જશે. છુટક કિંમત આ અંકની
રૂ. ૦-૧૨-૦ છે. અભ્યાસી આલક યજ નામ નોંધાવશે તેઓ
નેજ મળી શકશે. જા x ખ માટે આ અંક તથા માસિક અનુષ્ઠ
સાધન છે. ભાવ તાત્ર માટે પુછો નંબુનાના અંક માટે સાડા
ચાર આનાની દીકરી જીતી.

લખો અધિપતી ‘વિવેચક’

નં. ૩૫, લાહર-નાંદોદ.

